Ab VI. 24.

Th. mor. o. 32/2

THEOLOGIÆ MORALIS

Pars II.

COMPLECTENS
SESQUICENTUM CASUS
CONSCIENTIÆ JUXTA GENERALIA
MORUM PRINCIPIA RRACTICE
RESOLUTOS
â
Reverendissimo ac Amplissimo Domino
Dom. Gregorio Kimpfler Celeb.
& Exempti Monasterij Schyrensis Abbate
olim Vigilantissimo, Statuum provincialium sup:
Bavariæ deputato & Commissario, SS. Theol. & J. U.
Doctore, antehac in Benedictina Universitate Salisburgensi SS. Canon. Professore Ord. Almæ Congregationis Benedictino Bavaricæ sub Tit. SS.
Angel. Præside ac Visitatore,

Collecta,
Authoritatibus & rationibus firmata, multísque additionibus aucta: adjunctis in fine quadam appendice pro instructione Confessarij recens ad Tribunal sacrum sese accingentis, atque Indice.
Ab A R. R. ac Exim. P. Josepho Inderstorffer
ejusdem Monasterij Professo, quondam in Communi Studio dictæ Congregationis Prifllingæ erecto SS. Theol.
Professore.

EDITIO SECUNDA.
Cum Facultate Superiorum.

RATISBONÆ.
Sumptibus Joannis Gastl, Bibliopolæ Pedepontani. 1735.

DE VIRTUTIBUS THEOLOGICIS.

PRæceptis Decalogi per casus morales & practicos exponendis præmittimus pauca quædam de Virtutibus Theologicis, Fide, Spe, & Charitate: utpote quæ sunt principium totius Vitæ Christianæ, basis & fundamentum omnium reliquorum præceptorum.

DE FIDE.

FIdes Theologica, quæ est Virtus supernaturalis à Deo per se infusa, & à Trident. *Sess. 6. c. 8. Humanæ salutis Initium, fundamentum & radix omnis justificationis*; à Doctore gentium verò *Sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium* dicta; à Theologis definiri solet, quòd sit Assensus intellectualis tum actualis, tum habi-

bitualis præstitus Deo revelanti propter ejus Authoritatem. Hujus objectum materiale est omnis veritas à Deo revelabilis. Formale autem Authoritas Dei, prout dicit rationem primæ veritatis, seu summæ infallibilitatis tam in cognoscendo, quàm loquendo. Duplex involvit præceptum Fides Theolog. Unum negativum, quo obligamur, nunquam revelatis à Deo dissentire. Alterum affirmativum, quo jubemur in certis circumstantiis & temporibus actum Fidei internum vel externum exercere. Circa quæ pro tribunali Sacro & praxi sequentes breviter excipe casus.

CASUS PRIMUS.

ACcedit Tribunal sacrum juvenis quidam, confitetur: vel potiùs ipse Confessarius deprehendit, quòd planè rudis & ignarus sit, etiam primorum Fidei articulorum, & Mysteriorum SS. Trinitatis & Incarnationis &c. Quid agendum Confessario?

RESOLUTIO.

1. INterrogandus ejusmodi pœnitens, an nullam occasionem habuerit ex cathechissmo aut concionibus vel ex domesticis, discendi Symbolum Fidei, Præcepta Decalogi, Orationem Dominicam &c.

2. Si vincibilis aut culpabilis deprehenditur ignorantia, & pœnitens non adeò puer, sed utcunque maturus sit, peccati mortalis reus esse judicabitur, tum ob materiæ gravitatem, tum ob

ob ſufficientem judicii maturitatem, ut ſupponitur: tum quia ignorantia vincibilis non excuſat à culpa, etſi eandem reddat aliquatenus leviorem, quàm ſi quis omninò ſcienter operaretur, uti docent cum S. Thoma *1. 2. q. 76. a. 4.* DD. communiter.

3. Porrò agendum & à Confeſſario medium ſuggerendum, quomodo ſine longiori dilatione Symbolum Apoſtolorum & reliqua, quæ ex præcepto pœnitens ſcire & credere tenetur, addiſcere poſſit.

4. In præſenti autem de primis articulis, quos ex neceſſitate ſalutis juxta communem ſententiam ſcire debet, inſtruendus eſt obiter ſaltem & breviter, ut credat, unum eſſe Deum Auctorem & Creatorem omnium, Eúmque in Perſonis Trinum, Patrem, Filium & Spiritum S., atque Filium Dei pro noſtra ſalute humanam naturam aſſumpſiſſe. (*A.*) Inſuper ſciat, benè & piè viventibus præmia, malis pœnam poſt hanc vitam reddendam.

5. Denique quia pœnitens talis mox poſt hanc inſtructionem tenetur aſſentiri ſub periculo novi peccati incredulitatis, uti denuò docet communis Theologorum ſententia: eò quòd tam Jure naturali, quàm divino ad ſtatum & officium Viatoris ſpectet, ut ad ultimum ſuum finem, qui eſt æterna Beatitudo, tendat, quamprimùm ad uſum rationis perfectum venerit, & eidem hic eſt ſufficienter propoſitus, (*B.*) quod utique ſine Fide divina fieri nequit: cùm hæc ſit fundamentum ſalutis, & *ſperandarum ſubſtantia rerum.* Ad He-

Hebræ. *11. v. 1.* Idcircò in confessionali est disponendus, ut statim eliciat actus Fidei, Spei & Charitatis. Quod commodè fieri poterit, interrogando, an intellexerit, quid dictum, & an credat? Item ad vitam suam ita instituere cogitet, ut ad beatitudinem æternam aspirare possit, & velit? Utrùm scienter Deum peccando non offendere, sed amore illius præcepta Dei & Ecclesiæ observare, & à prohibitis abstinere paratus sit? Quibus ritè peractis pænitens cæteris paribus absolvi & in pace dimitti poterit.

(*A*) Q. 1. An sit de necessitate medii post pro-„mulgatum Evangelium Fides explicita SS Tri-„nitatis & Incarnationis, vel sufficiat Fides „solius veri Dei Creatoris, Remuneratoris bo-„norum, & Vindicis malorum? R. Valdè pro-„babiliter sufficere Fidem solius veri Dei ut Au-„thoris vitæ supernaturalis. Ita Card. Pallavi. „Suarez. Haun. Laym. & plures ab his relati. „Ratio est, quòd instructus Fide supernaturali „veri Dei Remuneratoris & Justificatoris invin-„cibiliter ignorans Mysterium SS. Trinitatis & „Incarnationis possit se verè convertere ad „Dominum Deum, eum ex motivo summæ Bo-„nitatis super omnia diligendo, simùlque pecca-„ta commissa ex eodem motivo per veram con-„tritionem detestando, quibus actibus in-„fallibiliter vi S. Script. Ezech. *18.* & Joan. *14.* „est promissa Gratia sanctificans, & per conse-„quens etiam salus æterna. Utut autem sen-„tentia hæc speculativè sit probabilis, in praxi „tamen à Confessariis quoad instructionem ru-

dium

„dium (prout benè notat Cardenas diſſ. 41.) „ad tribunal ſacrum occurrentium nullatenus eſt „deducenda, ſed cum ejuſmodi hominibus pro- „cedendum juxta priùs dicta num. 4. præſertim „cùm S. Thomas poſt promulgatum Evangelium „videatur requirere non tantùm Fidem de SS. „Trinit. & incarnatione, ſed etiam de præcipuis „hujus Myſteriis, Nativitate, Morte, Reſur- „rectione.

(B) Q. 2. Quandonam homini adulto non- „dum in fide ſatis inſtructo cenſeantur myſteria, „ſeu articuli Fidei ſufficienter proponi, ut pec- „cet graviter, niſi immediatum præſtet aſſen- „ſum? R. Tunc, quando alicui tot ac tanta ſigna „ſeu notæ (ut vocant Theologi) veræ Religio- „nis ſunt propoſitæ, ut hîc & nunc ſecundùm „regulas prudentiæ judicare poſſit, Fidem expli- „catam eſſe veram, ac evidenter credibilem. Niſi „enim tunc aſſentiatur, pertinaciter reſiſtit iis, „quæ ſcit à Deo eſſe revelata, qui nec falli, nec „fallere poteſt, & conſequenter infert Deo gra- „vem injuriam ac committit peccatum infi- „delitatis. Ita colligitur ex Divo „Thoma *2. 2. q. 1. a.* „*4. ad 2.*

CASUS II.

INter alios Confitentes accedit Miles, fatetur se hactenus Lutheranum fuisse, sed pœnitere.

RESOLUTIO.

Cùm Hæresis (*A.*) sit casus reservatus summo Pontifici in Bulla Cœnæ, habeatque censuram excommunicationis reservatæ annexam, non potest se intromittere Confessarius, qui ad hoc speciale privilegium non habeat. Proin duo in hoc & similibus casibus observare habet.

1. Ne multùm interroget, neque alia peccata confitentem audiat, cum absolvere non possit. *(B.)*

2. Ne indiscretè talem mox à confessione cum ipsius confusione repellat, sed ex Charitate, quæ hîc & nunc, utpote cùm de salute animæ agatur, graviter obligare potest, consilium & auxilium præstet, suggerendo, per quos absolutionem consequi valeat, offerendo etiam, si opus, suam cooperationem, ut facilem accessum ad eosdem habere possit.

Quòd si Confessarius sit privilegiatus, ita ut „etiam ab hæresi externa ac formali, simúlque „à censura annexa absolvere possit, denuò tria „habet observare.

1. Intra vel extra confessionem instruat ejus„modi pœnitentem falsæ sectæ hactenus addi„ctum in fide eatenus, ut tam ea, quæ sunt de „necessitate medii & præcepti, quàm quæ ad

sta-

„ſtatum & conditionem veri ac boni Orthodoxi „ſpectant, exactè ſciat.

2. Eundem non abſolvat, niſi ſecundùm for„mam & ordinem à jure præſcriptum, ſcilicet „priùs à cenſura excommunicationis, quàm à „peccatis, quia per priorem abſolutionem debet „diſponi, ut licitè recipiat poſteriorem.

3. Exigat à pœnitente juxta *Cap. Ex tenore. &* „*cap. De cætero. de Sent. excom.* niſi is impubes ſit, „promiſſionem juratam parendi mandatis Ec„cleſiæ, ſeu non committendi rurſus peccatum „infidelitatis. Quòd ſi forſan imminentis mor„*tis* neceſſitas tantam moram non permittat, „ritè Sacerdos moriturum à quibusvis cenſuris „& peccatis abſolvet hac breviſſimâ formâ: *Ego* „*te abſolvo à cenſuris & peccatis tuis in Nomine* „*Patris &c.*

(*A.*) Q. 1. Quid ſit hæreſis? R. Eſt volun„tarius ac pertinax error in homine baptizato „circa unum aut plures Fidei articulos, quos „ab *Eccleſia* ad credendum ſcit eſſe propoſitos „ac definitos. Alia dicitur interna ſeu mentalis, „quæ in ipſo intellectu conſummatur nullo dato „exteriùs ſigno. Alia externa, quæ per ſignum „aliquod externum, licèt occultum, manifeſta„tur. Et hæc ſola eſt caſus Bullæ Cœna, ac ſub„jacet pœnis de Jure ſtatutis. Tambur. *L. 2.* „*c. 1.* §. *5. n. 1. & 2.*

(*B.*) Q. 2. An Confeſſarius carens jurisdictio„ne abſolvendi, vel pœnitentem aliunde non „abſolvens nihilominuùs teneatur ad ſigillum „confeſſionis?

R. cum Divo Thoma *4. dist. 21. q. 3. a. 1. q. 3.* „& comm. DD. affirmativè. Etsi enim talis non „obligetur in reverentiam Sacramenti à se non „administrati, obligatur tamen in reverentiam „& religionem erga Sacramentum à Christo in-„stitutum, ne per similem evulgationem id red-„datur hominibus exosum. Velut etiam ad „idem sigillum ex data ratione obligatur, qui „extra confessionale casu vel datâ operâ aliquid „percipit ex peracta confessione, ut communis „tenet Theolog.

CASUS III.

NOnnullus confitetur, se graviter in aliquo Mysterio Fidei errâsse, & insuper errorem suum ex cathedra prædicasse, v. g. solum Patrem esse Creatorem cœli & terræ, Filium & Spiritum S. nihil egisse, aut creâsse.

RESOLUTIO.

1. Cùm species peccati satis explicata sit, & cùm respectu hujus Personæ ignorantia valde crassa, itémque præsumptio ex cathedra dicendi ac docendi, quòd nec in scholis, nec in libris didicit, nimìs culpabilis sit, mortale peccatum censendum est. *(A.)*

2. Quamvis autem solùm veniale foret, si præcipitanter, nec præmeditatè talis error concionanti in animum & os venisset: quia tamen hoc ex modo confitendi non apparet, nec præsumendum, nec interrogandum est.

3. Monendus insuper, & obligandus erit hic

pœnitens, ut hæresin in populum disseminatam sedulò iterum emendet. Errorem tamen suum palàm confiteri absolutè & universaliter non est necesse, si alio modo rebus consulere potest: v. g. Sæpiùs veritatem oppositam prædicando, eamque ad longum populo inculcando, ante dicta quali quali distinctione explicando. Vide Clavem regiam Sayri *L. 11. c. 1. n. 19.*

(*A.*) Q. 1. Quot peccata talis commiserit? „2. An casum Bullæ Cœnæ incurrerit? 3. An pu-„niri possit tanquam hæreticus?

R. ad 1. Talem imprimis ob gravem suam & „crassam ignorantiam (idem cum proportione „dicendum de præsumptione ex cathedra dicen-„di) in rebus Fidei commisisse peccatum mortale „infidelitatis. Ignorantia enim seu negligentia „in cognoscendis Fidei mysteriis ad credendum „necessariis est peccatum Fidei oppositum teste „Laymanno *L. 1. tr. 2. c. 4. n. 10.* Secundò pec-„cavit quoque graviter contra charitatem peccato „scandali quatenus nimirum proximo dedit oc-„casionem gravis ruinæ spiritualis, uti per se no-„tum. Quia tamen hic pœnitens aliquâ adhuc „laborabat ignorantiâ, nec errori suo ex cathe-„dra propalato adhæsit pertinaciter, ideo nec ca-„sum Bullæ Cœnæ, nec formalem hæresin incur-„rit, ut docent Tambur. *L. 2. c. 1. §. 4. n. 4.* „Laym. *L. 2. tr. 1. c. 13. n. 2.* Suarezius, Azor. & „alii relati à Laym. loc. cit. Adeoque nec ut hæ-„reticus puniri, sed à quovis Confessario absolvi potest. Unde patet responsio ad 2. & 3.

CASUS IV.

RUsticus confitetur, se cogitâsse sæpè non esse resurrectionem mortuorum.

RESOLUTIO.

1. COgitare per se, sive præcisè in mentem venire, uti non voluntarium, ita nullum peccatum. 2. Cogitationi hujusmodi pravæ & periculosæ non resistere in tempore ordinariè veniale est, modò absit periculum probabile incidendi in dubium actuale. 3. Assentiri autem voluntariè (in venereis etiam morosè delectari) id demum peccatum mortale est. Ut communiter docent Theologi in *1. 2.* divi Thomæ.

4 Igitur in præsenti casu & ordinariè, cùm de cogitationibus mentio fit, scire, atque nisi ex modo confitendi appareat, interrogare oportet, an deliberatus voluntatis assensus accesserit? sive an deliberatè ab Ecclesia Catholica dissentire, resurrectionem negare, aut credere nolle &c. se resolverit? Quo casu peccatum mortale hæreseos internæ commissum, porrò de numero quoties interruptis actibus id contigerit, indagandum erit.

5. Meritò insuper inquiri poterit, an non pœnitens hanc suam sententiam verbis, aut quocunque alio modo exteriùs declaraverit; quo casu absolvi non posset, sed agendum cum eo esset, ut suprà casu secundo dictum. *(A.)*

„(*A*) Q. An, & quomodo hæresis externa „quidem, merè tamen occulta, sive nemine præ-„sente per signum externum manifestata puniri „pos-

,, possit ab Ecclesia? R. Non posse quidem puni-
,, ri per sententiam specialem, bene tamen per
,, sententiam generalem. Ratio prioris est: quia
,, sententia specialis, ut valida sit, requirit juridi-
,, cam causæ cognitionem *c. 48. de sent. excom.*
,, quæ de re etsi externa, omninò tamen occulta
,, haberi nequit. Ratio posterioris est: quia o-
,, mne peccatum quatenus externum cadit sub
,, jurisdictionem Ecclesiæ, potéstque ab ea puni-
,, ri per sententiam generalem, utpote quæ non
,, requirit causæ cognitionem in judice, sed præ-
,, cisè pœnam imponit sub conditione, quòd quis
,, scienter deliquerit. Ut communiter docent
,, Theologi.

CASUS V.

ALius confitetur, se circa articulos fidei, sive unum certum ex iis dubitâsse.

RESOLUTIO.

1. INterrogandus, an sciens veritatem, vel articulum aliquem de fide, & ab Ecclesia Cath. definitum esse, tamen deliberatâ voluntate assensum suspendere, & rem in dubium vocare voluerit: quo casu ad instar hæretici interni judicandus erit. Ratio est, quòd voluntariè ac positivè dubitans de quodam fidei articulo sufficienter sibi proposito, explicitè, vel saltem implicitè judicet, eum esse incertum, adeóque Deum fallere, vel falli posse, quæ est hæresis formalis. Unde etiam *c. 1. de Hæret. Dubius in fide infidelis* dicitur. Bonac. *tr. Decens d. 2. q. 5. pun. 1. n. 3.*

2. Quòd

2. Quòd si autem sine assensu mente tantùm luctuare eo usque contigerit, donec sufficienter in mentem venerit, hoc ab Ecclesia definitum esse, & sine hæresi negari non posse &c. non plus quàm veniale censendum. (*A.*) Vide Stephanum à S. Paulo *tr. 3. d. 1. dub. 9. n. 66.*

3. Similiter si de hoc ipso quis dubitaverit, an hoc sensu Scriptura intelligenda &c. pro qualitate personæ vel nullum, vel propter præsumptionem talibus se ingerendi peccatum veniale erit.

(*A*) „Quid sentiendum de scrupulis circa „Mysteria Fidei? R. Scrupulus tanquam levis „quædam ac timida opinio, peccatum esse, ubi „nullum est, velut voluntatis assensum non in„volvit, ita ad rationem peccati nunquam suf„ficit. Unde qui hæreticis aut blasphemis co„gitationibus agitati de fide Catholica dubitare „se arbitrantur, si eas seriò detestentur, longè „abesse exoptent, protestationémque faciant, „nunquam eis consentiendi, non solùm non „peccant, sed magnum sibi meritum apud „Deum cumulant. Cæterùm frequenter con„sultius est, mentem aliò divertere, quàm e„jusmodi cogitationibus acriter resistere, quia „plerumque, quò acriùs impugnantur, eò for„tiùs insurgunt. Si quis tamen per culpabi„lem negligentiam in resistendo advertat, se pe„riculo dubitandi in fide exponi, non solúm „resistere, sed etiam actum positivum fidei ad „superandam tentationem elicere sub mortali „obligatur, ut communiter docent AA. in hac „materia.

CASUS VI.

ALius confitetur, ſe legiſſe ex libro hæretico aliquot lineas, vel brevem unius Folij tractatum.

RESOLUTIO.

1. LEgere librum hæreticum, ſiquidem tam Author hæreticus ſit, quàm liber ipſe hæreſin contineat, aut de materia Religionis tractet, eſt caſus in Bulla Cœnæ Domini reſervatus, & excommunicatio annexa.

2. Excuſat à mortali & conſequenter à Cenſura (quæ ſine peccato mortali in conſcientia incurri non ſolet, ut docet Sayrus, Suarez, Bonac. & alii communiter, eò quòd debeat eſſe proportio inter pœnam & delictum) parvitas materiæ, quod tunc probabiliter fit, ſi non ultra unam paginam legatur.

3. Tractatus unius folii vel etiam duorum non venire nomine librorum in hac materia pœnali probabile eſt. Vide Tambur. hìc §. 7. *n. 10.* Layman. *c. 15. n. 5.*

4. Ignorantia hujus tam rigidæ prohibitionis etiam craſſa & ſupina, quamvis à peccato mortali non excuſet, tamen ab hac cenſura, utpote quæ non niſi à ſcientibus propter contemptum formalem aut virtualem incurritur, uti docet Sanchez *in Opere mor. l. 2 c. 10. n. 38.* Bonac. *de Cenſ. d. 1. q. 2. pun. 1 n. 11.* excuſare poteſt: (*A.*) quâ ceſſante quilibet Confeſiarius abſolvere poterit.

5. A-

5. Alios libros prohibitos legere ſcienter, eſt per ſe peccatum mortale, ut clarè in Bulla Pij IV. de indice librorum prohibitorum habetur, ídque indiſtinctè, ſive libri tales propter ſuſpicionem hæreſis aut falſitatis, uti ſunt hiſtoriæ hæreticorum &c. damnati, vel ex alia cauſa prohibiti ſint, uti Biblia in lingua vulgari juxta Reg. 4. libr. prohibit. &c. Atque licèt non aſſentiendi erroribus, aut deteſtandi cauſa in obſcænis &c. (quod novum peccatum, & in confeſſione explicandum foret) legantur, tamen ipſam prohibitionem Eccleſiæ non attendiſſe, peccatum mortale erit.

6. Practicè tamen & in illis partibus ac Provinciis, ubi prohibitiones tales non ſufficienter notæ aut receptæ ſunt, uti notat poſt Laym. Tamburinus *l. 2. c. 1. §. 7. n. 60.* eò maximè Confeſſarius ſpectabit, qua conſcientia & opinione pœnitens talia legerit; an hìc & nunc gravem prohibitionem, conſequenter periculum peccati mortalis ſubeſſe, in animum venerit, nec ne? &c.

„(*A.*) Q. An eadem ignorantia, quæ excuſat „à cenſura ſeu pœna Eccleſiaſtica incurrenda, „etiam excuſet à reſervatione, ita ut quis non „incurrat caſum reſervatum, ſi neſcit eum eſſe „reſervatum? R. Ignarum reſervationis eandem non incurrere ut probabilem defendit „Diana *part. 10. tr. 14. reſol. 63.* citans præter a„lios P. Joſeph. de Januario latè hanc quæſt. „pertractantem. In quam ſententiam pro pri„ma vice, antequam pœnitens à Confeſſario

„ra-

„ratione officii admoneatur, & ignorantiam „dedoceatur, etiam inclinat P. Gobat in Alphab. Confess. *tr.* 7. *n.* 361. Alii tamen „cum Pallao *tr.* 2. *d.* 1. *pun.* 19. *n.* 8. meliùs videntur distinguere. Scilicet stante ignorantia reservationis eandem à peccante non incurri, si hæc sit statuta in odium & pœnam „peccati, qualis semper est, quæ habet annexam censuram. Non autem si præcisè sit statuta in bonam gubernationem Ecclesiæ & „conservationem disciplinæ per modum cautelæ, quia tunc potiùs rationem salutaris medicinæ, quàm pœnæ habent.

CASUS VII.

OPerarius ex Wirtenbergia domum rediens confitetur, se comedisse carnes cum Lutheranis, & per omnia quasi unum ex ipsis se gessisse.

RESOLUTIO.

INterrogandum 1. An reipsa animum habuerit sentiendi cum Lutheranis, aut non credendi imposterum, quod dicit & docet Ecclesia Catholica?

2. In quibus se hæreticis conformaverit, v. g. an eorum communionem accesserit, vel absolutionem à Prædicante petierit &c. Si utrumque, id est, si intentio & actio hæretica concurrant, procedendum erit, ut casu 2.do dictum.

3. Quòd si in animo semper Catholicus mansit, nihilominùs prænominatæ, & omnes illæ actio-

actiones, quæ clarè & communi hominum prudentum ſenſu falſam fidem ſignificant, peccata mortalia contra fidem ſunt, quia ut notat divus Thomas *2. 2. q* 3. *a. 2.* Nullo caſu licitum eſt, externâ voce alióve ſigno veram fidem negare, aut falſam profiteri, juxta illud Matth. 10. *Qui me negaverit coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo.* Proin numerum exprimere neceſsè erit. Item propter ſcandalum, aut periculum perverſionis mortaliter peccabit homo præſertim rudis, ſi conciones accedat, diſputationes inſtituat, dogmata aut fundamenta Lutheranorum inquirat. Si tamen dicta pericula abſint, talia facere, culpa ſaltem mortalis non erit; imò ſubinde nec venialis, ſi nimirum juſta cauſa abſit, ut docet Bonac *in 1. Decal. præc. d.* 3. *q. 2. pun.* 3. *n. 21.* Tambur. *hìc c. 1.* §. *3. n. 11.* & alij.

4. At carnis comeſtio, cùm ſe ſola non importet abnegationem Religionis Cathol. non quidem peccatum contra fidem erit: attamen interrogandum, an ſine, vel ex cauſa juſtæ neceſſitatis contigerit. Nam ex eo ſolo, quòd quis inter hæreticos degat, non excuſatur ab obſervatione præceptorum Eccleſiæ, niſi aliæ cauſæ excuſent. Bonac. *loc. cit. n. 27.* Laym. *hìc n. 5.*

5. Denique propter periculum, quòd ex conſcientia erronea impoſterum probabiliter noſci poſſet, inſtruendus eſt talis pœnitens, quid bonâ conſcientiâ poſſit, vel non poſſit: videlicet quòd non teneatur inter privatos profi-

teri

teri, cujus religionis ſit, ſed liceat uti verbis dubiis, aut factis indifferentibus eludere curioſos indagantes. Quòd exempla actionum indifferentium dare poſſit: e. g. non laborare die Lutheranis feſto, non genu flexo, ſed ſtando, nec manibus erectis orare, roſarium deponere in veſtibus & moribus civilibus ſe conformare; (*A.*) Quatenus nimirum iſta non ſunt ſigna proteſtativa falſæ religionis, ſed indifferentia, & à multis etiam Catholicis abſque violatione ullius præcepti fieri ſolita. Uti cum Laym. *tr. 1. c. 11. n. 4* paſſim concedunt AA.

(*A.*) Q. An licitum ſit metu mortis aut pro„ſcriptionis omnium bonorum adire templa hæ„reticorum, eorùmque conventus, ſi Princeps „hæreticus ſub tam gravi edicto id præcipiat? „R. Si ex circumſtantiis appareat, ejuſmodi in„greſſum non præcipi merè ad obediendum ci„viliter, ſed potiùs in contemptum Religionis „Cath. vel omninò ad profitendam falſam ſe„ctam, non licere, etſi ingrediens proteſtetur, „non ſe id facere animo profitendi falſam ſectam, „ſed ſolùm intentione vitandi tam grave dam„num. Ita Bonac. *cit. loc. n. 22. cum pluribus alijs.* „Ratio eſt, quòd talis ingreſſus ſit contemptus „ſaltem externus Religionis Cath: item notabi„lis diminutio honoris divini, communicatio „cum infidelibus in rebus ſacris, & virtualis pro„feſſio ipſius ſchiſmatis ſive hæreſis: quæ cùm ſint „intrinſecè mala, nec metus mortis, nec alterius „graviſſimi damni ab iis excuſat. Unde etiam „Paulus V. Pont. interrogatus, an Catholicis in

„Anglia liceret ingredi templa hæreticorum ſic „præcipiente Rege, reſpondit, neutiquam lice„re, nec cum proteſtatione, eò quòd ex circum„ſtantiis non præſumi poſſit, juberi ingreſſum „merè materialem, ſed potiùs in ſignum prote„ſtativum falſæ ſectæ, ut refert Laym. *l. 2. tr. 1.* „*c. 11. n. 6.* & poſt ipſum Tamburinus.

CASUS VIII.

IDem confitetur, ſe interrogatum quoque de Religione, aliquando diſſimulâſſe: aliquando expreſsè negâſſe, ſe eſſe Papiſtam.

RESOLUTIO.

AUthoritate publicâ interrogatus tenetur profiteri fidem. Ita communis: non item inter privatos (niſi extraordinariè honor DEI graviter periclitetur, aut grave ſcandalum in aliis (*A.*) oriretur, ut obſervat S. Thomas *2. 2. q 3. a. 2. in c.*) Unde regulariter ad interrogationem generalem: quinam inter vos ſunt Catholici? &c. tacere licet, aut interroganti particulariter reſpondere, quid ad te? Licet etiam ambiguis verbis eludere, ut falſò credat interrogans, reſpondentem eſſe Lutheranum v. g. Credo, quód eſt in S. Scriptura: credo, quòd Chriſtus & Evangeliſtæ docuerunt: teneo fidem rectam; non adoro imagines &c. At expreſsè negare fidem ſemper eſt peccatum mortale, etſi animus diſſentiendi non accedat, ut conſtat ex caſu priori *n. 3.*

Cùm igitur negare, ſe eſſe Papiſtam in commu-

muni sensu idem sit, ac nagare se esse Catholicum, peccatum contra fidem censendum est. Aliud dicendum, si quis negaret se esse Monachum: se habere hodie diem jejunij, se accessisse Missam, confessum esse &c. quæ licèt mendacia, tamen non contra fidem, aut peccata mortalia erunt, utut intentio interrogantis fuerit ex hoc deprehendere, an interrogatus sit Catholicus, nec ne? Laym. *loco priùs cit.* Tambur. *l. 2. c. 1. §. 3. n. 3.*

(*A.*) Q. Quoties universim præceptum externè profitendi fidem obliget? R. cum S. Thoma *2. 2. q. 3. a. 2. Toties*, quoties id requirit vel magnus aliquis DEI honor, vel salus animæ proximi, vel propriæ. Unde si ex taciturnitate, dissimulatione, vel fuga &c. catholicæ Religionis contemptus, proximi scandalum, vel propriæ animæ spiritualis ruina sequitur, vel timetur, fidem palam profiteri necessè est. Ratio est, quod etiam aliarum virtutum actus cadant sub præceptum, quando sunt necessarii ad finem charitatis erga DEUM? erga proximum, vel erga se ipsum, ut communis tenet Theologorum.

DE VIRTUTE
SPEI.

ALtera in Virtutum Theologicarum choro Spes est. Hanc dari satis constat ex Ap. *1. Cor. 13. Nunc autem manent tria hæc, Fides, Spes, Charitas.* Solet à Theologis ex Divo Thoma hic *q. 17. & 18.* definiri, quòd sit appetitus, quo voluntas viatoris fertur in DEUM ut beatitudinem suam, obtentu quidem difficilem, auxiliante tamen DEO obtinibilem. Unde patet, objectum virtutis Spei esse ipsum DEUM, tanquam æternam beatitudinem à nobis aliquando obtinendam. Rationem formalem verò esse Omnipotentiam DEI, ut auxiliantem. Vitia Spei Theologicæ opposita sunt præsumptio & desperatio. Prius fit per excessum, quando nimirum quis confidit, se æternam beatitudinem consecuturum aut naturæ viribus, aut alio, quam DEUS ordinavit modo. Posterius per defectum, dum quis diffidendo misericordiæ divinæ desperat de obtinenda remissione peccatorum, æternâque gloriâ consequenda. Circa quæ

CASUS IX.

ACcusat se pœnitens, quòd nimiùm pusillanimis & desperabundus fuerit. Quid censebit, aut quæret Confessarius?

RESOLUTIO.

COgitatio, metus, anxietas qualiscunque, etsi cum magna animi dejectione, pusillanimitate, aut inordinata tristitia contingat, non facilè peccatũ mortale erit, (*A.*) nisi deliberata voluntas non cooperandi seu curandi æternam salutem, vel odium, aut gravis aversio à Domino DEO interveniat. Unde interrogari poterit talis pœnitens, an in suis cogitationibus eò usque processerit, ut positivè intenderit, aut proposuerit non ampliùs orare, confiteri &c. aut nolle amare Deum, nolle sperare æternam beatitudinem &c. Vide Laym. *l.* 2. *tr.* 2. *c.* 1. & 2.

(*A.*) Q. An desperatio admittat parvitatem „materiæ? R. cum Tambur: Sanchez & aliis ne„gative. Ratio est, quòd formaliter desperans „de salute sua, aut etiam tantùm positivè dubi„tans, vel deliberatè hæsitans, removeat à Deo „aliquam perfectionem, vel eidem attribuat ali„quam imperfectionem, quod utrumque sem„per grave est. Nam qui desperat, hujus men„tis est, quòd Deus vel non possit, vel nòn ve„velit dare efficax auxilium ad æternam salutem „consequendam: quorum prius à DEO remo„vet omnipotentiam, posterius ejus limitat infi„nitam misericordiam, quod utrumque graviter „DEO injuriosum est. Unde quando in dato „casu dicitur, metuens, anxius, hæsitans, vel „aliquatenus dubitans de sua salute, non pecca„re mortaliter, non id intelligendum est ob „parvitatem materiæ (quatenùs ejusmodi actus

„oppositi motivo formali Spei (sed ob imperfe„ctionem actûs, ob defectum scilicet sufficientis „advertentiæ & deliberationis.

CASUS X.

ALter quòd cogitaverit, se esse de numero reproborum, proin æternùm denique damnandum.

RESOLUTIO.

1. NOn est propriè peccatum contra spem talis imaginatio, & ordinariè magìs scrupulus, seu perturbatæ mentis passio, & pœnalis anxietas, quam peccaminosa actio Unde non rigidè judicandum, aut peccatum exaggerandum erit, sed potiùs consolatio adhibenda, & signa prædestinationis, quæ longe plura & probabiliora, quàm econtra signa reprobationis in homine Catholico inveniuntur, suggerenda erunt hujusmodi pœnitenti, (*A.*)

2. Interim, quia ex talibus impressionibus facilè odium, sivè aversio & voluntas non amandi DEUM, aut resolutio non laborandi porrò pro cœlesti gloria, adeóque vera desperatio sequi potest, non abs re erit, pœnitentem de hoc interrogare, utque imposterum, cùm similes scrupulos patiatur, ab his sedulò caveat, admonere Videantur addita casui V.

(*A.*) Q. Quid si DEUS alicui revelaret suam „æternam damnationem absolutè, omni etiam „exclusâ sententiâ interlocutoria, an nihilomi„nùs posset, vel teneretur sperare? R, Talem, „si cer-

„si certus foret de sua revelatione, nec ampliùs „posse, nec teneri *positivè* sperare. Ita divus „Thomas *q. 23. de Verit. a 8. ad 2.* & communi„ter Salisburgenses nostri. Ratio est, quòd in „tali casu cessaret motivum formale virtutis Spei. „scilicet omnipotentia DEI ut auxilians, & con„sequenter ipsa Virtus. Neque tamen talis li„citè desperaret positivè per actum e. g. de„testativum beatitudinis, cùm formalis despera„tio sit actus intrinsecè malus, adeóque nullo „casu licitus. Deberet itaque se habere merè ne„gativè, id est, deberet non sperare, seu spem „positivam deponere, ut docent Labat, Gonet, „aliíque Thomistæ. Sed hic est casus metaphy„sicus. Unde S. D. loc. cit. bene dicit: *Deum „nulli revelare suam damnationem, quia talis, reve„latio cogeret illum desperare.* Subintellige sal„tem negativè. Aliter loquendum foret, si „DEUS non absolutè, sed comminatoriè dunta„xat & conditionatè cuidam suam damnationem „revelaret, exemplo Ninivitorum *Jonæ 3.* qui„bus interitum per dictum Prophetam prædici „voluit, at non nisi comminando & sub condi„tione, nisi scilicet seriam pœnitentiam essent a„cturi. In tali inquam, casu haud dubiè non „tantùm non desperandum, sed potiùs cum Ni„nivitis in cilicio & cinere seria pœnitentia agen„da, & cum firma spe & fiducia de misericordia „Divina, quæ in DEO superexaltat judicium, sa„lus æterna quærenda & expectanda foret. Por„rò quia hic modus revelandi non est DEO om„ninò insuetus, benè autem prior, teste Divo

„Thoma, idcirco ſtante aliquâ revelatione de „æterna cujuſdam damnatione ſemper ſup„ponendum foret, DEUM non abſolutè, ſed „comminatoriè ſolùm, & ſub conditione, niſi „nimirùm ſeria pœnitentia agatur, id manifeſtâſ„ſe: adeóque practicè loquendo nunquam etiam „merè negativè deſperare licitum erit. Con„ſonat huic doctrinæ illud Ezechielis 33. v. 14. „*Si autem dixero impio, morte morieris: & egerit* „*pœnitentiam à peccato ſuo, feceritque judicium &* „*juſtitiam &c. vita vivet & non morietur.*

CASUS XI.

ALius econtrà, ſe ſibi perſuaſiſſe, non poſſe damnarî, dummodò v. g. in certa Religione, ſeu Religioſorum cœtu perſeveret.

RESOLUTIO.

1. TEmeritas hæc & periculoſa injuria ſalutis eſt, proin ſaltem venialiter peccaminoſa: At contra virtutem Theologicam Spei propriè non eſt, quia talis nec propriis viribus, nec ſine cooperatione, & mediîs ordinariîs præſumit venire ad cœlum: ſed potiùs (etſi temerè) ſibi perſuadet, Deum facilè & ſaltem in extremis ſufficientia media, & gratiam pœnitentiæ daturum.

2. Unde tametſi ex hac perſuaſione accedat, & faciat peccatum aliud mortale, quòd aliàs non faceret, tamen hæc præſumptio gratiæ ſingularis, & finalis pœnitentiæ, aut facilis veniæ conſequendæ, ſpeciale peccatum non conſtituit.

3. Aliud

3. Aliud dicendum, si crederet, se damnari non posse, etsi sine pœnitentia decederet &c. quod mortalis præsumptio, & peccatum contra Spiritum S. (*A.*) ut expresè docet Divus Thomas 2. 2. q. 21. a. 1. in c. foret. Imò ut benê docet Sanchez *l.* 2. *c.* 35. *n.* 6. Toletus & alij. Ejusmodi peccata præsumptionis non solùm graviter repugnant virtuti Spei, sed frequenter etiam hæresin involvunt. Nam salvari posse sine condigna pœnitentia post peccata commissa, vel sine nostra cooperatione & meritis, fiducia Lutheranorum, & damnata hæresis Pelagianorum est.

(*A.*) „Q. Quomodo peccata in Spiritum S. „dicantur irremissibilia? Resp. S. Thomas loc. „cit. *q.* 14. *a.* 3. *in c.* Non dici irremissibilia uni„formiter, sed diversimodè. Nam de peccato „finalis impœnitentiæ certum est, illud nec re„mitti in hoc, nec in futuro sæculo. Non in „hoc, eò ipso, quòd quis finaliter decedat im„pœnitens. Non in futuro, quia ibi non am„pliùs datur locus remissionis. Et de hac im„pœnitentia specialiter intelligendus est Chri„stus Matth. 12. Alia autem peccata in Spiritum „S. ùt sunt odium DEI, desperatio, hæreticalis „præsumptio &c. sunt irremissibilia (inquit S. „D.) non quidem, quòd absolutè sit impossi„bilis eorum remissio, sed quòd sit valde diffici„lis & rara, eò quòd Spiritui S. aditum specia„liter præcludant. dum media ac dispositiones „e. g. spem, timorem, charitatem, dolorem, a„liásque virtutes extinguunt & impediunt, sine

„quibus ordinariè Spiritus S. non justificat pec-
„catores.

CASUS XII.

RUsticus incendio, vel per milites bonis omnibus exutus, ait, se in animo habuisse, quòd se suspendere vellet &c.

RESOLUTIO.

1. REpetenda imprimis, quæ circa cogitationes supra ad casum 4. dicta sunt.

2. Deliberata voluntas, propositum, aut seria intentio se occidendi peccatum mortale censendum erit, etsi in actum non prodeat, ut tenet communis.

3. Attamen si propter miserias & tædium vitæ præsentis, vel ex iracundia, indignatione &c. proveniat, non erit peccatum contra spem, sed speciale ad genus homicidij pertinens, tum contra charitatem, quæ incipit à se ipsa, tum contra justitiam, quia nemo est dominus vitæ & membrorum suorum, ut docet Divus Thomas *r. 2. q. 94. a. 5. in c.* Cajet. in Summ. pecc. Verb. Homicidium.

4. Quòd si verò ex eadem causa tristitiæ, vel indignationis, tum vitæ præsentis tædium, tum simul animus seu intentio, nec æternam salutem creandi, petendi, aut sperandi accederet, novum id peccatum esset, de quo etiam Confessarius pro qualitate circumstantiarum interrogare poterit (*A.*)

(*A.*) „ Q. Quandonam obliget præceptum
„Spei? R, Præceptum negativum, quo prohi-
„be-

„bemur desperare de misericordia DEI, æter-
„náque beatitudine, vel præsumere modo inde-
„bito eam obtinendi, obligare semper & pro
„semper. Hæc enim est natura præcepti nega-
„tivi. Si autem sermo sit de præcepto affir-
„mativo, censetur id obligare directè quidem,
„quando quis ex præcepto affirmativo tenetur
„se ad Deum convertere, quod fit in primo in-
„stanti sufficientis usûs rationis. (juxta priùs
„dicta de fide) Item in fine vitæ seu articulo
„mortis, & sæpiùs in vita, ut de facto tenet
„communis, præsertim post damnatam ab Ale-
„xandro VII. sequentem propositionem. *Homo*
„*nullo unquam vitæ suæ tempore tenetur elicere actus*
„*Fidei, Spei, & Charitatis ex vi præceptorum Divi-*
„*norum ad eas virtutes pertinentium.* Indirectè
„autem obligat, quando quis aliquid facere te-
„netur, quod actum Spei necessariò requirit,
„vel præsupponit; e. g. quando non potest ali-
„quam tentationem superare, nisi se muniat a-
„ctu Spei: vel quando vult pœnitere, actum
„contritionis elicere &c Quæ cum proportio-
„ne etiam de Fide & Charitate dicenda,
„ut ampliùs infra pa-
„tebit.

DE

DE VIRTUTE
CHARITATIS.

CHaritas DEI inter Virtutes Theologicas teste Divo Paulo 1. *Corinth. 13.* præcipua ac maxima. Est actus voluntatis, quo quis DEum diligit tanquam summum Bonum propter se. Hujus objectum tam terminativum, quàm motivum est ipse *D*Eus sub ratione summæ Bonitatis. Dicitur charitas hæc, amor benevolentiæ, unde & homo eam eliciens Amicus DEI appellatur, juxta illud Psal. 138. *Nimis honorati sunt amici tui DEUS.* Præceptum de diligendo DEO super omne Bonum satìs nobis innuitur. Deut. *c. 6.* Matth. *22.* Luc. *10.* *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota mente tua &c.* Huic virtuti è diametro opponitur odium DEI. Etsi autem quis existimet, implicare odium DEI, eò quòd in summo ac infinito Bono nec apprehendi possit cum fundamento in re quidquam mali: tamen hoc esse possibile etiam in homine) nam dæmonibus & damnatis id familiare est) docet Divus Thomas hìc *q. 34. a. 1.*

De Charitate DEI, ejúsque vitio opposito hìc breviter sequentia. De charitate proximi in decursu: ac præcipuè Casu 87. 88. & 138.

CA-

CASUS XIII.

EX scripto satis longo incipit legere pœnitens, peccâsse se contra decem præcepta Divina: & in specie contra primum, quòd Deum non amaverit ex toto corde &c.

RESOLUTIO.

1. SI ex modo confitendi appareat (quod in pluribus aliis casibus notandum) pœnitentem tantùm ex speculo aliquo pœnitendi similia descripsisse, & ex reliqua confessione non fiat credibile, eum in his aut similibus graviter peccâsse, dissimulari potest, nec opus aliâ interrogatione.

2. Cæterùm tunc peccatum mortale erit, non amâsse Deum, si vel præceptum amandi positivè obligabat: uti cùm quis primò usum rationis accepit juxta communem; vel negativè (*A.*) si contra dilectionem Dei deliberatè aliquis creaturam Creatori præferret, objectivè seu appretiativè plus se, vel alium, quàm DEum diligendo: ita scilicet ut e. g. deliberatè cogitet, nolle amare Deum, nisi sibi vel alteri benefaceret, aut mercedem vitæ æternæ tribueret; vel scienter & voluntariè ita affectus sit, ut amore sui aut proximi DEum offendere non vereretur &c. Vide Laym. *l. 2. tr. 3. c. 2. n. 4.*

3. Quatenus autem cuivis peccato commune est, esse contra charitatem Dei, esse ejusdem contemptum, esse ejusdem odium saltem virtua-

tuale &c. Hæc & similia in Confessione explicanda non sunt, cùm sint circumstantiæ generales, cuivis peccato imbibitæ, de se nec prævisæ, nec intentæ, nisi peccans cogitando talia deliberatè & cum voluntatis assensu in ea feratur, quo facto haud dubie etiam in Confessione explicanda forent.

(*A.*) „Q. Quandonam obliget præceptum „Charitatis DEI? R. 1. Conformiter dictis de „Spe Casu 12. præceptum negativum de non „odiendo Deo, nihílque ejus dilectioni & a„micitiæ contrarium agendo obligare semper „& pro semper juxta tenorem aliorum præcep„torum negativorum. R. 2. Præceptum af„firmativum deDeo diligendo super omnia cer„tum imprimis esse juxta S. Thomam *1. 2. q. 89.* „*a. 6.* obligare, & quidem directè, sive per se, „cùm primùm homo ad perfectum usum ratio„nis perveniat, eò quòd unicè ad hunc finem „sit creatus, nec leges naturæ in Decalogo con„tentas sine charitate Dei diu observare possit, „ut denuo docet D. Thomas *q. 109. a. 3. ad 1.* „Dein juxta communem censetur etiam obli„gare in articulo mortis, ubi homini conjun„ctio cum Deo per charitatem maximè videtur „necessaria, tum ob periculum salutis ratione „graviorum tentationum & insidiarum diaboli, „tum ob præteritam peccandi consuetudinem „&c. Præterea etiam obligat sæpiùs medio vi„tæ tempore, ita ut actus amoris non nimis diu „differatur, quamvìs determinatum tempus ab „AA. non facilè assignetur. Ubi tamen bene

„ob-

„observanda est propositio damnata ab Innocentio XI. ord. 6. *Probabile est, ne singulis quidem rigorosè quinqueniis per se obligare præceptum charitatis erga DEUM.* Indirectè obligat præceptum charitatis, quandocunque quis tenetur ad contritionem, utpote quæ procedit ex charitate; item quando est in periculo succumbendi aliàs tentationi contra quamcunque virtutem à charitate distinctam. Ita communis Theologorum.

CASUS XIV.

POenitens ait, dubitare se, an cùm primò ad usum rationis, simúlque agnitionem obligationis pervenerit, tunc actum Charitatis, Fidei aut Spei elicuerit.

RESOLUTIO.

HOc & similibus casibus, cùm pœnitens sub dubio se accusat, non habet Confessarius indagare, an mortale peccatum sit. Et cùm in proposito etiam de specie & numero constet, acquiescendum est accusationi pœnitentis sub dubio factæ. Hîc tamen bene advertant, velim, Parentes, vel qui locò illorum sunt, Parochi, Confessarii &c. sibi & quidem sub gravi obligatione incumbere, ut pueros ac clientes suos circa præceptum charitatis de diligendo Deo super omnia (idem cum proportione dic de præceptis Fidei & Spei) instruant: quod commodè fieri potest, si iisdem frequentiùs inculcent, à quo & cur creati sint, scilicet, ut DEO rerum omni-

omnium Auctori ac Domino serviant, omnes actiones suas ad eum tanquam ultimum finem dirigant, eúmque tanquam summum ac infinitum Bonum ex toto corde & omnibus viribus diligant, (*A.*) utpote cui post hanc vitam in omnem æternitatem per claram visionem & charitatem sunt uniendi. Ex defectu autem sufficientis instructionis, & advertentiæ gravis obligationis sæpè excusari poterunt pueri ac rudes à gravi transgressione hujus præcepti, velut etiam præcepti Fidei & Spei, ut communiter notant AA.

(*A.*) „Q. Quo sensu Deus ex toto corde, ac „super omnia sit diligendus? Antequam respon„deatur, notandum est. Dupliciter à Theolo„gis dici unum plus diligi, quâm aliud; *intensivè* „nimirúm & *appretiativè*. Prius fit per majo„rem seu vehementiorem actûs intensionem. „Posterius per majorem æstimationem, seu ap„pretiationem, ita ut vero animo unum magìs „æstimetur, quàm alterum, etsi subinde alterum „intensiùs seu teneriùs diligatur. Sic e. g. Pa„ter quidam subinde ferventiùs ac teneriùs a„mat pecunias vel equum suum, quàm filium, „non tamen firmiùs seu magìs æstimativè: si „enim alterutro debet carere, mallet carere e„quo vel pecuniis, quàm filio. Hoc posito R. „jam ad Q. Deum necessariò quidem esse dili„gendum summè sive super omnia *appretiativè*, „non tamen *intensivè*. Etsi enim deceat, nos „ferri in summum ac infinitum Bonum inten„siori ac vehementiori amore, quàm in bona

crea-

„creata, id tamen in præcepto charitatis erga „Deum non continetur, ut docet Laym. *l.* 2. „*tr.* 3. *c.* 2. *n.* 3. allegans communem DD. Ratio „esse mihi videtur, tum quia certa mensura in-„tensionis non facilè posset præscribi: & actus „summè intensus vel esset nimìs difficilis, vel „omnino impossibilis: tum quia ejusmodi præ-„ceptum innumeros induceret scrupulos & an-„xietates in conscientias. Appretiativè tamen „Deus super omnia est diligendus, ita ut vero „animo magìs æstimetur, sive appretietur, quàm „omnia creata: quia recta ratio per se dictat, „summum Bonum, ac fontem omnium bono-„rum, ultimúmque nostrum finem ac felicita-„tem magìs æstimari, & appretiari debere su-„per omnia creata, utpote solùm finita, atque „hoc ipso caduca & contemptibilia respectu „Boni infiniti. Vid. Cornel. à Lap. *in cap.* 22. „*Matth. v.* 37.

CASUS XV.

AIt aliquis, se indignationem & odium contra *D*eum habuisse, etsi non verbis, tamen in animo & cogitatione blasphemâsse Deum.

RESOLUTIO.

QUamvìs impossibile videri possit, summum Bonum odisse, ut ab initio dictum, potest tamen, & solet quandoque malitia in tantum excæcare mentem humanam, ut Divinam Bonitatem non videat: sed contra Deum, ut sibi malum & adversarium apprehendat, at-

que eum averſetur, & ſtultâ intentione eundem quaſi irritando provocet, aut malum aliquod v. g. Deum non eſſe, non poſſe, non ſcire &c. omnipotenti & omnia ſcienti Deo imprecetur: uti frequenter faciunt, qui deliberatè ore, (*A.*) vel animo blaſphemant. Et hoc peccatum graviſſimum, non tamen ordinariè ſaltem caſus reſervatus eſt, nec cenſuram annexam habet, niſi hæreſis accedat, eáque verbis aut ſignis exteriùs manifeſtetur, adeóque à quovis Confeſſario cæteris paribus abſolvi poterit.

(*A.*) „Q. Quando in ſimilibus excuſet inad„vertentia, vel indeliberatio? Reſpondet Di„vus Thomas *2. 2. q. 13 a. 2. ad 3.* Blaſphemias „oris duplici modo contingere. Primò, dum „quis non advertit, id quod dicit, vel facit, eſſe „blaſphemiam, uti fit, dum quis vehementi „paſſione præoccupatus verba blaſphemiæ qui„dem profert, non tamen advertit eorum ſig„nificationem. Et hæc indeliberatio à mortali „excuſat. Secundò, dum quis etiam quidem „ex aliqua paſſione plenam deliberationem „antecedente profert verba blaſphemiæ, ita ta„men ut advertat verborum ſignificationem, & „in confuſo ſaltem rei gravitatem. Et hæc in„deliberatio non excuſat à mortali: velut à „mortali non excuſatur, qui ex ſubito motu „iræ (ut ibi loquitur S. D.) alterum occidit ju„xta ſe ſedentem, quoniam gravitas rei eum „cogit ad deliberandum, hoc ipſo, quòd adver-

tat

„tat ad id, quod agit. Sed de peccato blaſphe-
„miæ plura inferiùs in ſecundo Decalogi præ-
„cepto.

CASUS XVI.

QUidam graviſſimè indignatus eſt propter tempeſtatem, vel propter infortunium certum, aut defectum corporis &c. quorum effectuum non alium, quàm ſolùm Deum cauſam eſſe ſciebat, vel ſcire debebat &c.

RESOLUTIO.

DIſtinguendum & interrogandum eſt, an indignatio in rem adverſam, vel in ipſum Auctorem Deum dirigatur? Priori caſu impatientia vel inordinata triſtitia, non facilè peccatum mortale cenſenda eſt. Et quidem etiamſi in mentem veniat, cauſam aliam non eſſe mali, niſi immediatè ipſum Deum: tamen ſi indignatio & impatientia feratur in effectum & objectum contrarium, abſtrahendo à cauſa prima necdum ſpeciem mutabit, cogitâſſe, & cognoviſſe Auctorem Deum. Aliud dicendum, ſi occaſione adverſitatis directè in Dominum Deum, eò quòd adverſa hujusmodi permittat, aut faciat, aliqua indignatio aut averſio, aut quaſi reprehenſio deliberatè concipiatur. Quod vel odium Dei, vel ſaltem contra præceptum charitatis negativè ſemper obligans peccatum mortale erit. (*A.*)

(*A.*) „ Q. An circa præceptum negativum „charitatis Dei dari poſſit parvitas materiæ? R. „Negativè. Quantumvis enim parvum malum „Deo optetur, vel irrogetur, ſi id fiat ex odio. „vel averſione erga *D*eum, ſemper gravi DEus „inficitur injuria, graviſque in tali actu repe- „ritur deordinatio rectæ rationis, ut conſide- „ranti facilè patet. Unde etiam Divus Thomas „dicit, odium Dei eſſe peccatum omnium gra- „viſſimum, eò quòd averſio à Deo, in qua ra- „tio culpæ conſiſtit, in odio Dei importetur per „ſe, in aliis verò peccatis ſolùm participativè: „quatenùs ſcilicet inordinatè appetitur aliquid, „habens annexam averſionem à Deo, „eò quòd fit contra ejus „præceptum.

D E

PRIMO DECALOGI PRÆCEPTO.

Unum cole DEUM.

QUoniam Deus omnium maximè colitur per virtutes Theologicas, Fidem, Spem, & Charitatem immediatè ipſum reſpicientes: de his autem jam actum ſit in caſibus præcedentibus. Ideò jam deſcendamus ad ea, quæ per primum decalogi præceptum tanquam cultui divino & religioni potiſſimùm, poſt vitia Fidei, Spei, & Charitati oppoſita, prohibentur, & præ aliis frequentiùs tribunalia ſacra fatigant. Quæ nimirum ſunt ſuperſtitiones. Definiri autem poteſt ſuperſtitio, quòd ſit: *Cultus vitioſus veri vel falſi Numinis.* Et hic juxta Divum Thomam *2. 2. q. 92. a. 2.* eſt duplex. Vel enim tribuitur Deo cultus indebitus, uti fit, dum colitur ritibus & cæremoniis Judaicis, vel Mahometanicis. Vel cultus Deo debitus tribuitur creaturæ, quando nimirum creatura cultu ſoli Deo debito afficitur, qui iterum ſubdividitur in Idololatriam, Magiam, Divinationem, vanam obſervantiam, & tentationem Dei. De quibus imposterum.

CASUS XVII.

PAr nobile conjugum ſucceſſivè confitetur: Maritus, nomen ſuum & ſyngrapham diabolo dediſſe, receptâ invicem pecuniâ &c. Uxor, ſe hactenus ſagam fuiſſe. Quid ad hæc Confeſſarius?

RESOLUTIO.

ANte alia primò ſeduIò inquirendum eſt de hæreſi, an non ſuo inſtigante magiſtro SS. Trinitatis, aliáve Myſteria & articulos abnegaverint, dæmonem cultu latriæ coluerint, vel ſaltem adoratione dignum æſtimaverint, (*A.*) item non eſſe damnatum, habere cognitionem liberè futurorum contingentium, poſſe effectus verè miraculoſos ac ſupernaturales vi propriâ producere &c. crediderint? quod in caſibus pacti expliciti cum dæmone initi, non raRò fieri ſolet: eóque facto Confeſſarius ut ſuprà ad caſum 2. procedere debet.

Secundò. Quòd ſi hæreſis, & quidem in- & externa ſimul non interveniat, adeóque quivis Confeſſarius (niſi forſan caſus in aliqua Diœceſi ſpecialiter ſit reſervatus) abſolvere poſſit: de aliis flagitiis aut blaſphemiis &c. quæ in primo vel ſequentibus cum dæmone habitis Conventibus & correſpondentiis intervenerunt: Item, an & quoties ope & auxilio dæmonis, vel ad nocendum aliis, vel ad effectus magicos uſus ſit, interrogandum, & quoad damna data, obligatio reſtitutionis imponenda.

Ter-

Tertiò. Syngrapha dæmoni data, etsi pro nunc recuperari non possit, non impedit absolutionem, si aliàs indicia seriæ pœnitentiæ adsint. Suggerenda tamen consilia v. g peregrinationes ad loca sacra. miraculosas Reliquias, vel imagines &c.

Demum animandus talis pœnitens ad perferendas ab eo, cui hactenus se mancipaverat, dæmone tentationes, & molestias, útque citiús iterùm Confessionem, aliáque Sacramenta, & spiritualia remedia adhibeat, admonendus.

(*A.*) „ Q. Quid sit Idololatria? R. Esse a„ctionem, qua divinus cultus tribuitur creatu„ræ, illam ut Deum honorando. Quod qui„dem fieri potest tripliciter. Primò, dum quis „verè existimat idolo seu rei creatæ divinitatem „inesse, cujusmodi idololatria cum infidelitate „conjuncta est, & casum Bullæ Cœnæ consti„tuit, si exteriùs prodeat. Secundò, dum quis „sciens idolo nullam divinitatem inesse, tamen „ex pravo affectu e. g. ex odio erga verum De„um, vel cupiditate aliquid à diabolo obtinen„di, dæmoni vel alteri creaturæ cultum defert „tanquam Deo. Et licèt hæc ex parte intelle„ctûs (ob defectum nimirum infidelitatis) im„perfectior sit, quàm prior, ex parte tamen vo„luntatis à ratione veræ idololatriæ non defi„cit, imò quoad malitiam ob perversitatem „pravi affectûs priorem superat, Casus tamen „Bullæ Cœnæ non est. Tertia idololatria est „simulata & impropriè dicta, dum quis neque „ex opinione divinitatis, neque ex affectu in-

„terno, ſed ob gravem e. g. Tyranni vel po„puli metum, ſolùm exteriùs idolo exhibet „cultum latriæ, vero Deo debitum. Quod ta„men tanquam formale mendacium in cultu „Religionis intrinſecè malum, Deo graviter „injurioſum, & hominibus ſcandaloſum, ac „proin in nullo caſu licitum eſt, ut notat S. „Thomas *2. 2. q. 94. a. 2. in c.* ex S. Auguſtino „*l. 6. de Civit. c. 10.*

CASUS XVIII.

ALius joci tantùm causâ, & in materia parva ſe magicas artes didiciſſe, & practicâſſe ait. v. g. mures producendo &c. idque ſine intentione invocandi auxilium dæmonis: ſed potiùs econtra proteſtando &c.

RESOLUTIO.

Cùm gravitas peccati hujus non in effectu per magiam (*A.*) cauſato, ſed in eo ſenſu conſiſtat, quòd homo cum dæmone, ſuo & Creatoris ſui capitali inimico commercium inſtituere, ejusdem operâ & auxilio contra Dei voluntatem uti audeat &c. nihil intereſt, parvus an magnus effectus ſit ſubſecutus, uti nec excuſat, joci tantùm causâ feciſſe, nam res nimis ſeria eſt, dæmonem explicitè, vel implicitè in auxilium vocare. Denique nec proteſtatio juvat, utpote facto contraria: quamvis enim proteſtatio ſalutaris ſit, & à peccato excuſari poſſit in caſibus dubiis, ut caſu 27. dicetur, tamen ubi certum eſt, effectum intentum ex poſitis me-

mediis naturliter sequi non posse, & tamen homo ad finem, obtinendi talem effectum v. g. producendi mures, flores &c. media talia per se, & naturaliter manifestè improportionata ponit, & applicat, factum ipsum loquitur, & convincit, quòd dæmonis operationem exspectet, quid quid lingua pro forma, & minùs seriò protestetur. Vide Laym. *l.4.tr. 10. c.4. n.7.* Bonac. *d. 3. q. 5. punc. 3. n. 4.* Quòd si pœnitens in alia persuasione foret, monitione & instructione opus erit.

(*A.*) Q. Quid & quotuplex Magia? R. Du„plicem esse magiam, unam naturalem: alteram „superstitiosam & diabolicam. Prior est scien„tia efficiendi mira per applicationem naturali„um agentium absque dæmonis ope. Et cum „hac utpote honestâ & licitâ nullum hîc nobis ne„gotium. Ad magiam naturalem nonnulli re„ducunt Alchimiam, seu confectionem auri ex „vilioribus metallis. Etsi non desint, qui ab„solutè negent, ejusmodi confectionem natura„liter esse possibilem. Vide desuper Delrium „Disp. mag. *l. 1. c. 5. sec. 2. & 3.* Magia super„stitiosa seu diabolica, est ratio præstandi mira „ope dæmonis quod dupliciter contingere solet, „vel mediante pactô expressô, dum scilicet ex„pressa celebratur conventio inter magum & „& dæmonem: vel mediante pacto tacito seu im„plicito, dum quis aliunde, quàm ab ipso dia„bolo instructus utitur mediis vel actionibus su„perstitiosis & magicis, quorum usu tacitè & „implicitè censetur diabolum invocare, ejùsque

„voluntati aſſentiri. Quod nihilominus ſemper eſt peccatum mortale contra virtutem Religionis, etſi ob defectum actualis commercii cum dæmone non tam grave, quàm prius. S. Thomas *2. 2. q. 96. a. 2.*

CASUS XIX.

ALia infodiendo certas quisquilias vicinam reddidiſſe contractam, ejúſque pecus infructuoſum, confitetur. Quæritur, ad quid teneatur in ſpecie? an contrario artificio reparare ſanitatem &c.?

RESOLUTIO.

DUo quærenda. 1. De maleficio iterùm tollendo. 2. De reſtitutione damnorum facienda.

Quantùm ad primum. Indagandum, an & quomodo ſciat, & poſſit maleficium (*A.*) tollere, & priſtinam ſanitatem, ſeu homini, ſeu brutis reſtituere?

Si 1. hoc poſſit effodiendo, vel amovendo ea, quæ antè in hunc finem depoſuit. Item 2. Si ſub conditione, aut uſque ad certum eventum nocumentum à Dæmone procuratum, & hactenùs continuatâ Dæmonis operâ, cauſatum ſit. Denique univerſim, quoties tantum Dæmonis operatio impediri, & abrumpi poteſt, id licitum, & in caſu noſtro injūgendum erit. Bonacin. in 1. Præcept. Decalog. *Diſp. 3. q. 5. p. 5. n. 7.* cum aliis.

At ſi novis ſignis magicis effectus ſanitatis &c. per novam Dæmonis operationem obtinendus &pro-

& producendus, hoc nullatenus ſuadendum eſt, nec ſine novo peccato mortali fieri poſſet; quia nunquam licitum eſt, inducere alium precibus, juſſu, vel conſilio, ad agendum id, quod ſine peccato facere non poteſt, ut communis tenet Theologorum. (*B.*)

Quomodo autem hoc ipſum diſcernendum, an nova Dæmonis operatio, vel tantum prioris abruptio fiat, quod in praxi non ita facile eſt, dicetur infrà ad caſum 28.

Quantum ad ſecundum ſive reſtitutionem faciendam: de Jure reſarciendum omne damnum pretio æſtimabile, quôd alteri per maleficium illatum eſt. Unde pro ipſa quidem ſanitate, aut membri contractura nihil (uti defactò tenet communis: quia bonum ablatum altioris eſt ordinis, quàm bona fortunæ, per quæ reſtitutio facienda; nec cum iiſdem venit in commutationem) interim, quod patienti ex hoc in bonis poſſeſſis, vel poſſidendis decedit, reſtituendum eſt, niſi juſta impoſſibilitatis cauſa pœnitentem excuſet &c.

(*A.*) Q. 1. Quid & quotuplex maleficium? „R. Maleficiũ eſt ars nocendi aliis ope & poteſta- „te dæmonis. Differt à magia non aliter, quàm „quòd magus utatur arte Dæmonis vel ad po- „tentiam oſtendendam, vel inanem captandam „æſtimationem hominum. Maleficus autem ad „nocendum aliis. Duplex eſt maleficium: A- „matorium ſeu philtrum, & Veneficium. Prius „ſervit ad amorem carnalem, vel odium, Dæ- „mone phantaſiam hominis commovente ex-

citan-

„citandum, posterius ad nocendum homini, vel „aliis animalibus, in corpore vel frugibus.

(*B.*) Q. 2. Quando maleficium tolli potest, „modo tam licito, quàm illicito, an liceat ma- „leficum rogare, ut illud tollat? R. cum Bonac. „loc. cit. *n.* 8. Laym. hic *n.* 9. Lessio, Suarez, „Sanchez, Filliucio & aliis affirmativè. Ratio „est, quòd quivis habeat jus petendi, quod ab „altero licitè & sine peccato præstari potest. „Sed quid si petens suspicetur, vel sciat, malefi- „cum non licito modo, sed illicito, scilicet no- „vo maleficio, id dissoluturum? Major quidem „hæc est controversia: sed nihilominùs cum Tam- „bur. hic. n. 7. & præcit. AA. R. Probabiliùs „licere. Ratio est eadem, quòd scilicet licitum „sit petere, quod alter licitè potest facere, nec pe- „tenti, sed facienti imputandum sit, si eligat illi- „citum præ licito; ut patet, quòd possim petere „mutuum in necessitate ab eo, quem scio usu- „ram commissurum; vel juramentum ex justa „causa ab infideli, quem novi per falsos Deos „juraturum, ut docent iidem AA. Unam tamen „clausulam huic sent. addit Bonac., nempe in- „quirendum esse à malefico, an sciat modum li- „citum tollendi maleficium? quoniam aliàs pe- „tens se exponeret periculo, petendi aliquid il- „licitum. Imò Laymannus insuper vult, pe- „tentem quoque ex Charitate obligari, ut male- „ficum ad modum tollendi licitum adhortetur, „eò quòd taliter grave peccatum proximi facilè „evitari possit.

CASUS XX.

ALtera fatetur, se juveni poculum amatorium propinâsse. Juvenis econtrà confitetur fornicationem, sed extortam dicto philtro.

RESOLUTIO.

INterrogandum, an per media superstitiosa & magica, an verò per media seu incentiva ad libidinem provocantia id factum sit? Hoc posteriori casu propter finem & propositum libidinosum, ac respectivè propter nocumentum sanitatis mortaliter peccatum tam contra continentiam, quàm justitiam. Primo casu insuper propter pactum implicitum, novum & gravissimum peccatum erit; hócque præsumendum, si pœnitens intendit affectum & effectum libidinis determinatè tantum erga se, vel aliam personam certam procurare.

Cùm verò Dæmon ipse, utut tentare & in corpore operari, tamen in animam & liberum arbitrium humanum nihil potest, non magis excusabitur à mortali, qui tali philtro inductus, quàm qui alias vehementes tentationes passus in fornicationem consentit. Ut pulchrè tam ab authoritate, quam ab exemplis probat Martin. Delrius Disq. mag. *lib. 3. q. 3. p. 1. sect. 2.* Azor. *Tom. 1. l. 9. c. 26. q 1.* Bonac. *punc. 5. n. 3.* Sed

Q. Quænam adhibenda media spiritualia contra philtrum, & similia maleficia? R. A. Lessio „& aliis sequentia præscribi. 1. Magna Fides „in divina protectione & adjutorio. 2. Susce„ptio Baptismi in infideli. 3. Humilis ac sincera

„cera Confessio peccatorum. 4. Frequentior „Sumptio SS. Sacram. Eucharistiæ. 5. Exor„cismi Ecclesiæ. 6. Signum Crucis: diligens „Fuga objecti amati: Aqua benedicta, & Reli„quiæ SS. 7. Oratio fervens cum jejunio. 8. „Et ultimum. Dissolutio eorum, quæ per„tinent ad pactum cum dæmone. Vide cit. „Delrium *sect.* 3. Navarrum c. *11. n. 29.*

CASUS XXI.

QUid si ex misericordia aliquis sanguinem fluentem stiterit, febres curaverit &c. certâ verborum formulâ &c.?

RESOLUTIO.

NUnquam licet facere mala, ut eveniant bona: & præstaret totum mundum interire, quàm dæmonis ope servari.

Q. tamen. An non liceat similia petere in ca„su necessitatis saltem (e. g. ad conservandam „vitam alicujus Viri illustris ob bonum publi„cum) ab aliquo, qui aliàs jam paratus est, ma„leficium vel media superstitiosa ad similes effe„ctus adhibere? R. Non licere etiam à paratissi„mo, & ad similia jam accincto. Ratio est, „quòd petens censeretur causa moralis secuturi „operis intrinsecè mali, & in nullo casu cohone„standi, utpote quod tacitam, vel expressam in„vocationem & auxilium diaboli involvit. Cla„vis regia *l. 4. c. 6. n. 26.* Navar. *c. 11. n. 29.* Bo„nac. *q. 5. p. 5. n. 5.*

CA-

CASUS XXII.

ALius verbîs & herbîs simul applicatîs morbos curavit, aut herbîs solîs, aliisve rebûs naturalibûs dubiæ virtutis; attamen certo tempore, modo insolito, cæremoniis & observationibus pluribus intervenientibus &c.

RESOLUTIO.

FRequentissimum est, media per se licita & naturalia superstitiosis aut inutilibus accidentibus & observantiis (*A.*) vitiosa & suspecta reddi, quæ à primis Auctoribus plerumque tantùm pro forma ad occultanda naturæ secreta, aut majorem rei æstimationem conciliandam adhibita, Posteris quasi essentialia apprehensa sunt.

Igitur 1. Practicè & de præterito interrogandus pœnitens, an bona fide credens, effectum naturaliter sine cooperatione dæmonis sequi posse, processerit; & hoc casu non facilè ultra peccatum veniale incautæ & inutilis observantiæ censendum. Imposterùm verò consulendum & injungendum, ut omissis inutilibus & superstitiosis ea, quæ naturalia sunt, applicet &c.

2. Interim non omne id statim pro superstitioso habendum, quòd non apparet, qua ratione effectum aliquem producere possit: multa enim sunt occulta, tamen naturalia.

Pro regula haberi potest, ea quæ non in ipsa natura, sed ex institutione hominum fundamentum & originem habent etiam effectum naturalem causare non posse, puta verba certa, signa crucis &c. Vide Tambur. *l.* 2. *c.* 6. §. 1. Laym.

l. 4.

l. 4. tr. 10. c. 4. n. 3. & alios ab his relatos. Item ea, quæ evidenter inefficacia sunt, & nullum effectum causare possunt, v. g. quòd retrorsum eundum, sinistrâ manu agendum, in bivio, sub ipso pulsu angelico, in die Parasceves, aliísque festis mobilibus (proin ad astra certum respectum non habentibus) faciendum &c. superstitiosa esse. Econtra quæ respectum ad sidera, vel naturalem constitutionem elementorum habent, non facilè superstitionis arguenda: maximè ubi simile quid, id est, occultam influentiam, quæ præter omnem intentionem proin naturaliter eveniat, in aliis deprehendimus; v. g. quòd herba, lignum, virgula &c. Lunâ crescente, vel in certo signo consistente &c. item certo anni die, in meridie, vel etiam mox post Solis occasum, cælo sereno &c. colligi, vel applicari debeat. Quibus accenserem, quòd herba, virga &c. nuda manu tangi non debeat: quòd noctu potiùs, vel interdiu decerpenda: aqua pluvialis potiùs, quàm alia adhibenda: quòd ex cæmeterio, terra, gramen, vel os hominis demortui applicandum &c. idque ex dicta ratione, quia videmus hæc, & similia sine omni intentione nostra adeoque naturaliter speciales affectus habere. Interim hæc omnia intelligenda sunt generaliter & per se loquendo, aut etiam in dubio: nam si affectus intentus & subsecutus notoriè improportionatus sit, adeoque certum, quòd ex hac causa sequi non possit, inferendum est, dæmonis cooperationem intervenisse. Vide Divum Thomam *2. 2. q. 96. a. 1. 2, & seq.*

(*A.*) Q.

(*A.*) „Q. Quid & quotuplex vana obſervan-„tia? R. Vanam obſervantiam eſſe tacitam vel „expreſſam invocationem diaboli, ut ad poſi-„tionem mediorum improportionatorum certi „effectus ſequantur. Illa autem media juxta „D. Thomam *2.2.q.96. a.2.* cenſentur impro-„portionata, ſeu ſigna diabolica, quæ neque vir-„*tute* naturali, neque divinâ, neque ex inſtitu-„tione Eccleſiæ ad effectum intentum condu-„cunt. Exempla horum latè videri poſſunt „in Tambur. loc. priùs cit. Tres numerantur „hujus vitij ſpecies: Prima eſt ars notoria, qua „quis credit aſſequi ſcientiam abſque ſtudio & „*labore*; cùm illuminatio intellectûs non ſit „diaboli, ſed Dei donum, ut notat S. Doctor „ibidem *a. 1.* Secunda eſt obſervatio ſanita-„tum, qua adhibentur media inania, & inutilia „ad obtinendam ſanitatem: v. g. cùm gladius, „quo vulnus eſt illatum, unguento, ut vocant, „ſympatico inungitur, ut læſus ſubitò ſanetur; „præſertim ſi ſimilia fiant in ſat magna diſtantia, „aliæve interveniant circumſtantiæ in æſtima-„tione prudentum nullam habentes connexio-„nem cum effectu ſecuto, vel ſecuturo. Tertia „ſpecies eſt obſervatio eventuum, quâ ex con-„ſideratione alicujus eventûs conjicitur aliud „omninò independens eventurum: ſed hæ ſpe-„cies ſolùm differunt materialiter, ut conſide-„ranti facilè patet. Valentia, Sanch, Bonac. „& alij.

CASUS XXIII.

Ex curiositate nonnemo Cyngaros consulit: ex manuum inspectione, nominis indicatione, tempore, & signo nativitatis futura prædici postulat &c.

RESOLUTIO.

Ludere in talibus, & reciprocè ludi, uti ferè contingit cum Cyngaris, non censendum est mortale. At ludere ex sua tantùm parte, atque ex mera curiositate, etiam sine ulla fide adhibita interrogare, interim autem advertenter per hoc inducere alterum, ut arte & opera dæmonis futura prædicat &c. peccatum mortale erit. Etsi enim taliter ludens nihil mali de se intendat, quia tamen causa & occasio est, ut alter ope dæmonis & arte magica utatur, adeóque graviter peccet, etiam eidem hoc peccatum, tanquam voluntarium in causa imputatur, ut communiter tradunt Theologi in 1. 2.

Rursus interrogare, & ex inspectione vultûs, manuum, tempore nativitatis, & similibus indagare naturalem inclinationem, & complexionem, cæteris paribus malum non est. Sic enim Prov. 17. dicitur: *Sapientia hominis lucet in vultu ejus.* Et Eccl. 8. *Cor hominis immutat faciem illius.* Vid. Delrium *l. 4. c. 3. q. 4. & 5.*

At certò & particulariter, quæ in uno vel altero genere eventura sint, maximè in iis, quæ à libero arbitrio aliorum dependent, adeóque ex complexione hominis deprehendi nullatenùs

nùs possunt (v. g. quòd divitem, vel determinatam personam in uxorem sit habiturus: quòd certò & absolutè 20. annos sit victurus &c. talia certò velle cognoscere, divinare (*A.*) & firmiter credere, nonnisi ex confidentia in dæmonem, id mago suggerentem, fieri potest. Multò magis ex nomine suo, vel parentum &c aliquid cognoscere, superstitiosum: & si certa fides habeatur, peccatum mortale est: quia nomina ex hominum libera impositione sunt data, nec complexio, aut status naturæ mutatur ex hoc, quòd Joannis potiùs, quàm Jacobi nomen in Baptismo impositum sit.

(*A.*) Q. Quid & quotuplex sit Divinatio? R. „Divinationem esse prædictionem, seu prænuntiationem rerum occultarum, non humano „modo, sed ope dæmonis cognoscibilium. Esse „semper peccatum mortale, ob explicitum, vel „implicitum commercium cum dæmone, & „gravem Dei contemptum (nisi indeliberatio, „vel ignorantia excuset, de quibus in casu sequenti) dubium non est. Varias sortitur species „divinatio, prout nimirum diabolus variis modis consulitur, & variis signis respondet: nam „si consulitur per exta animalium, dicitur *Haruspicium*; si per idola, *Oraculum*; si per repræsentationem mortuorum, uti habetur *1. Reg.* 28. „*Necromantia*; si per volatum aut vocem avium, „*Augurium*; si per varios aspectus siderum, *Astrologia Judiciaria.* Si hisce sideribus tribuitur influxus in voluntatem hominis, præjudicans libertati, dicitur *Fatum.* Si denique adhiben-

„hibentur sortes divinatoriæ, dicitur *Sortilegium*: „quod meritò damnatur *c. Si quis Episc.* & *c. Sor-* „*tes 26. q 5*, Sed hæc omnia in genere moris e- „jusdem sunt speciei, & solùm differunt mate- „rialiter, quia nimirum suam inhonestatem & „gravitatem malitiæ desumunt ex conceptu uni- „versali divinationis. S. Thomas *loc. cit. a. 3.*

CASUS XXIV.

QUidam confitetur 1. se somnia & auguria, & alia his similia, quasi infortunium, aut fortunam significantia superstitiosè observâsse. 2. Aliquando in specie certum eventum inde divinâsse. Imò 3. Quandoque ad hæc, ut in somno vel aliis modis futura, vel occulta innotescerent, certas preces dixisse, aliásve actiones hac intentione exercuisse.

RESOLUTIO.

1. VAnæ observationes, aniles opiniones, spes aut metus ex rebus per se evenientibus conceptæ: item in genere si quædam ponuntur, aut observantur, quæ aliàs fieri possunt, & solent (v. g. si ludens locum, aut aleas mutat &c. & exinde meliorem fortunam sperat) ordinariè tanquam vana & stulta magìs, quàm superstitiosa censenda: nec peccata mortalia sunt, nisi certa fides adhibeatur, vel aliæ circumstantiæ accedant, quæ tacitam dæmonis invocationem importent.

2. Cer-

2. Certum eventum divinâsse periculosius est: tamen si ex parte pœnitentis nihil positum, sed tantùm ex causandi eventu aliud quidpiam secuturum esse creditum sit, vanitas & ineptia, proin veniale tantùm (*A.*) censendum. Laym. *tr. 10. c. 3. n. 10.* Bonac. *disp. 3. q. 5. p. 3. n. 18. &* *19.* Tambur. *l. 2. c. 6. §. 1. n. 12.* & seq.

3. At si ad hoc ipsum, ut futura in aliquo signo notificentur, aliæ actiones, verba, vel preces, compositio certa corporis &c. exerceantur, hoc demum est à dæmone discere, & de futuris instrui velle, quod sine grandi & mortali peccato fieri non potest, uti jam constat ex hactenus dictis.

(*A.*) „ Q. Quandonam Divinatio excusari „possit à culpa mortali? R. Si interveniat pa- „ctum expressum cum dæmone, nunquam à „mortali excusari, ob nimis gravem, eùmque „manifestam deformitatem & deordinationem „à recta ratione, communiter censent AA. si ve- „rò solùm fiat per pactum implicitum, seu ta- „citam invocationem, excusari poterit à mor- „tali divinatio (idem dic de vanis observantiis, „aliisque superstitionum speciebus) 1. Propter „ignorantiam excusabilem: cùm non omnibus „adeò manifestum sit, quid tacita dæmonis in- „vocatio, & quando universim interveniat. 2. „Si fiat non animo invocandi dæmonem, sed „potiùs jocandi gratia. 3. Propter imperfe- „ctionem actûs, si nimirum non adhibeatur „certa fides, sed solùm timor, aut suspicio effe-

„ctûs secuturi. Cajet. in Sum. V. Divinatio. Navarr. c. 11. n. 38. & alij.

CASUS XXV.

Miles contra glandes & gladios amuleta collo gessisse, aut certas preces ex Psalmis, aut sacra Scriptura recitâsse &c. ait.

RESOLUTIO.

Cùm gladius, & globus sclopetarius naturaliter corpus humanum penetrare possint, & debeant, nonnisi virtute & miraculo divino (quod non præsumitur, & communiter non intenditur: imò sine peccato tentandi DEUM (*A.*) vix intendi & peti potest) aut quod superest, excipiente vel impediente dæmone hæc penetratio impediri potest: proin sive verba sacra, sive profana recitaverit, sive quidvis aliud fecerit, cum credulitate infallibilis eventûs (nisi in Domino Deo spem & intentionem firmaverit) peccati mortalis, & superstitionis reus erit. Ratio est, quòd præter Sacramenta in rebus sacris & verbis nihil sit, quod infallibilem (seu ut loquuntur Theologi ex opere operato) habeat effectum, adeóque qui talem infallibiliter exspectat, sive sacra, sive profana adhibeat, nonnisi mediante dæmone per tacitam invocationem exspectare convincitur. Tambur. *num.* 44. & 45. Sanch. de Relig. *l.* 2. *c.* 15. *n.* 27. Fuliens. in 1. Præcept. Decal. a. 6.

(*A.*)

(*A.*) „ Q. Quandonam in similibus censeatur „tentari Dominus Deus? R. Juxta D. Thomam „*q. 97. a. 1. in C. & a. 3. ad 2.* Deum quoad si- „milia tentari, quando ab eodem sine justa uti- „litatis & necessitatis causa petitur, vel certò „exspectatur extraordinarium & miraculosum „auxilium. Quod quidem si fiat cum dubio de „divina Providentia, vel Potentia, etiam species „hæresis additur: si verò sine ejusmodi dubio, „erit quidem simplex tentatio Dei, ex genere „suo tamen peccatum mortale, sive contra vir- „tutem Religionis, sive Spei, ob nimiam præ- „sumptionem & temeritatem; juxta illud Psal- „mi 77. *Tentaverunt Deum in cordibus suis.*

„Sacra autem amuleta ex collo gestare, fervi- „das preces ex Psalmodia, vel alias ad DEUM „fundere, aliáque pia opera exercere, & intuitu „horum cum spe firma & fiducia ad Deum in „causa justæ utilitatis, vel necessitatis auxilium „extraordinarium, vel etiam supernaturale pe- „tere, & sperare, non solùm non peccamino- „sum, sed omninò laudabile & honestum est, „adhortante nos ad hoc frequentiùs sacrâ Scri- „pturâ per exemplum David cum Goliath, *1.* „*Reg. 17.* Judith cum Holoferne. *Jud. 13.* & alia „hujusmodi. Docet idipsum Glossa super *Cap.* „*6. Deut.* quam allegat S. Thomas *q. 97. a. 1.* Ca- „jet. ibidem.

„Huc reducuntur etiam purgationes veteres „per ferrum candens, vel aquam ferventem ad „eluenda vel detegenda crimina imponi solitæ „&c. modò prohibitæ in lib. 5. Decret. de qui-

„bus Delrius *lib. 4. c. 4. q. 4.* ubi oſtendit, De„um ſimplicibus & innocentibus ad ejusmodi „purgationis modum adactis, ſæpiùs miraculis „ſuccurriſſe, eorundémque innocentiam de„monſtrâſſe, haud dubiè ob firmam ſpem & fi„duciam, quam in eo collocabant,

CASUS XXVI.

VIce verſa: Alius ad ſolvendam induritiem Adverſarii, gladium hoc fine terræ aut pani infixiſſe, glandem vel acumen gladij inaurari feciſſe &c. imò quandoque ſolis verbis, iísque vel ſacris, vel ludicris & exoticis, aut ſignis & geſtibus per ſe ridiculis, eandem efficaciam armis ſuis conciliâſſe &c. confitetur.

RESOLUTIO.

RArò peccatur ſolvendo indurationem alterius, quia gladius meus ſine omni dæmonis ope penetrare poteſt, & tantùm id procurandum eſt, ne dæmon gladium excipiat, aciem infringat, aut ſolidum corpus quaſi clypeum pro defenſione ſui clientis objiciat. Proin ſive aquâ benedictâ, ſive precibus (bona intentione & ſine admixtione aliorum, quæ irreventiam Dei, falſitatem aut blaſphemiam importent, adhibitis (dæmonem fugare poſſim, ex ſe licitum eſt; & ſi etiam aliundè læſio juſta ſit, puta cauſâ defenſionis, authoritate publica &c. nullum peccatum erit. Similiter cùm pactum dæmonis ordinariè ad ferrum & plumbum conceptum ſit, licebit cæteris paribus ex fine, hoc pactum elu-

eludendi gladio inaurato, glande vitreâ &c. uti. Item cùm in ipsis conventionibus cum dæmone certæ plerumque exceptiones interveniant (quod ex assertione & tortura magorum innotescit) v. g. gladius nullus penetrabit, nisi fortè is terræ priùs infixus, nisi signum crucis in eo insculptum sit &c. licebit etiam ex proposito conditionem & pactum alterius solvere. Ratio horum omnium est, quia licitum est aliquid facere non ex pacto novo cum dæmone seu tacita invocatione illius: nec exspectando beneficium ab eodem, sed potiùs ob inimicitiam evertendo pacta illius, & destruendo opus superstitiosum. Ut docet Cajet. *tract.* *12. n.* 2. Less. *l.* 2. *c.* 44. dub. ult. Delrius *l.* 6. *c.* 2. *sec.* 1. *q.* 3.

Aliud sentiendum, si quis certa verba nugatoria, gesticulationes & signa exotica, quæ novam fortioris dæmonis invocationem, Prudentum & Doctorum judicio importarent: quòd ordinariè timendum, cùm non res, vel actio alia simplex, sed multa, diversa, & per se vana adhibenda sunt. Velut enim non licet maleficium maleficio pellere, ita nec licet pactum dæmonis alio pacto, vel signo superstitioso dissolvere: non enim licet facere mala, ut eveniat bona.

Videantur dicta Casu 19. 21. & 22. ac dicen„da Casu 28. ubi traduntur quædam Regulæ „dignoscendi superstitiosa à non superstitio„sis.

CASUS XXVII.

COnsulit unus, confitetur alter de dubiis usibus v. g. virgarum ad inveniendum thesaurum, aut fontes &c. curatione vulnerum infigendo ensem vel clavum equi &c. in adipem, aliísque actionibus in distans: item usu schedarum, aliarúmque rerum modici valoris & efficaciæ contra vulnera, incendia, pestem &c. Quid uni consulendum? Quid de altero practicè judicandum, vel interrogandum?

RESOLUTIO.

IMprimìs inter consulentem, & confitentem hæc differentia observanda est; quòd priori id consulendum, quod secundùm se tutum est, & sine periculo exerceri potest, ne scilicet consilium petens exponatur periculo pecandi. Confitens autem magís secundùm suam conscientiam judicandus, & tunc moraliter peccâsse censendus sit, si vel sciens, vel dubitans periculosis & dubiis mediis usus sit. Econtrà si bonâ fide putavit, media naturalia & licita esse, excusandus erit, si res secundùm se dubia, adeóque ignorantia invincibilis appareat.

Secundò Cæterùm Confessarius caveat præcipitantiam, ne aut nimìs facilè permittat aut approbet, quod periculosum, aut forte diabolicum est: aut econtrà temerè damnet cum perturbatione pœnitentis, aut sui contemptu, quod ab aliis Doctioribus approbatum, vel approbandum erit. Præsertim illi principio philosophico, non dari naturaliter actionem in distans,

non

non nimium innitatur, propter effectus complures ſympatheticos & antipatheticos, quos paſſim experimur: item propter virtutes & influentias occultas, quàs non raro ultrà, quàm poſſibile, primo intuitu crederemus, in diſtans extendi deprehendimus. Varia horum exempla videri poſſunt in Delrio, Tambur. Bonac. ac præſertim S. Auguſtino *l. 21.* de Civit.

Tertiò. Igitur conſultiſſimum erit, pœnitentem diſponere, ut extra confeſſionale de hujusmodi dubiis ſe, vel alios conſulat, (*A.*) ubi liberiùs loquendi, & indagandi occaſio erit: interim admonendo, ut vel abſtineat ab uſu rerum hujuſmodi dubiarum, vel ſaltem ea, quæ naturalem efficaciam etiam juncta cum aliis habere omninò non poſſunt, puta verba, aliáve ſigna ex inſtituto, geſtus aut habitus corporis &c. intermittantur: & reliqua cum expreſſa proteſtatione, & devotâ mentis intentione &c. quòd nullo modo operâ dæmonis uti velit &c. applicet, & eum effectum, qui etiam naturaliter ſequi poterit, intendat. Vide Laym. *c. 4. n. 6.* Tambur *c. 6.* §. *1. n. 61.* & ſeq.

(*A.*) Q. 1. Si dubium ſit, an effectus con„tineatur in cauſa naturali vel ejus vires exce„dat, quid præſumendum? 2. Si conſtet, effe„ctum eſſe ſupra vires naturæ, quid judican„dum, an à Deo, vel diabolo ſit? R. *ad 1.* cum „Bonac. *punct. 4. n. 9* Clavi Regiâ *l. 4. c. 6.* „Tambur. loc. cit. & Aliis, præſumendum eſſe „pro viribus naturæ, adeóque utentem tali re „cæteris paribus, & ſecluſis aliis inconvenien„tibus)

„tibus) non peccare. Ratio est, tum quòd du-
„bium sit explicandum in mitiorem partem: tum
„quòd melior sit conditio ipsius naturæ, quæ
„ex sæpiùs contingentibus præsumenda est po-
„tens, & mirabilis in suis operibus. Certum e-
„nim est, multas res naturales mirabili pollere
„virtute à plerisque etiam Viris doctis incogni-
„tâ. Meritò tamen monent citati Authores,
„adhibentem similia optimè facturum, si fidem
„certam non adhibeat, nec infallibiliter effectum
„secutum expectet, protestationémque (ut
„in casu dictum) faciat, quòd nolit effectum
„consequi, nisi mediante causâ & virtute natura-
„li, seclusâ omni superstitione. *Ad* 2. R. Nisi
„talia signa adsint, ex quibus prudenter judica-
„ri possit effectum à Deo, vel bono Angelo pro-
„cedere, præsumendum est, esse superstitiosum.
„Hoc ipso enim, quod constet, eundem vires na-
„turæ excedere, nec sufficiens fundamentum
„habeatur, illum Deo adscribendi, nihil restat,
„nisi ut dicatur, esse superstitiosum, & procedere
„à diabolo.

CASUS XXVIIII.

HOmo simplex & rectus, à strigis & vene-
ficis se infestari, queritur, unàque consilii
causâ proponit remedia, sibi ab aliis suggesta, an
practicè liceant? v. g. certas preces, aut Rhy-
thmos dicere, suspendere ad januam barbam
hircinam, citare verbis, aut alio modo striges
co-

cogere, ut sequenti die compareant, vel efficere, ut ipsæ torqueantur, vel dolorem sentiant?

RESOLUTIO.

GEneraliter licitum est, operationem dæmonis avertere, vel impedire, ipsúmque dæmonem, vel ejus clientes domo arcere, & excludere; dummodò hoc ipsum non fiat invocando, aut quasi rogando dæmonem, usurpando talia signa superstitiosa, quæ dæmoni placent, & ad quorum positionem ultrò nocere desinat, vel per alium dæmonem potentiorem desistere cogatur. Uti fusè explicant Less. *l. 2. c. 44.* dub. *ult.* Delrius *l. 6. c. 2. sec. 1. q. 3.*

Unde in praxi licita censenda sunt verba vel preces, si per se nihil blasphemum, aut falsum, aut omninò ludicrum & ineptum, sed aliquam invocationem Dei, vel Sanctorum continent. Nec statim damnanda erunt ex eo, quòd rhythmica sint: quàmvis enim verba etiam sacratissima adhibere ad sanitatem, aliúmve effectum insolitum obtinendum, superstitiosum ordinariè sit, tamen non idem judicandum, si ad avertendum, & arcendum dæmonem verba sacra adhibeantur: quia Deus non solet, nec præsumitur facere miracula ad quasvis preces & verba sacra; consequenter effectus secutus à dæmone provenit. At verò solet ad preces à certis Viris sanctis originem ducentes avertere & coërcere dæmonem, ut exempla & historiæ testantur. Ulteriùs si experientia testetur, res simplices sine superstitiosis ceremoniis intervenien-

nientibus arcere maleficas: uti ſuſpenſio barbæ hircinæ &c. id tolerari & præſumi poteſt, pactum ex parte ſagarum eſſe, quatenùs talibus poſitis nocere non poſſint. Denique & econtrà, ſtriges ad comparendum citare, impedire, ne apertis januis abire poſſint, aut facere, ut illæ abſentes ſentiant dolores: & univerſim intendere effectum præternaturalem, aut procurare, ut ſagæ facere non poſſint, quòd per naturam ſine ope dæmonis poſſent, hoc non eſt impedire, ſed implorare dæmonem, & per ejus cooperationem cogere, & affligere ſagas, proin magicum & diabolicum: ut paſſim docent AA. Unde pro coronide hujus materiæ.

Q. Undenam univerſim dignoſci poſſit effectum aliquem eſſe magicum & ſuperſtitioſum? R. Tres ſaltem regulas aſſignari poſſe. 1ma. Eſt, quando adhibentur media vana & inutilia tanquam neceſſaria ad ejuſmodi effectum. Ejuſmodi media ſunt verba ignota, falſa, apocrypha, abſurda, non cohærentia: vel etiam ſacra, ſed detorta &c. item certi characteres, figuræ, cruces certis locis, aut numero iteratæ: item certi ritus & obſervantiæ inutiles, indifferentes & ſuperflui, uti certa corporis poſitura, certi colores, dies & horæ, & alia ſexcenta his ſimilia, quæ quivis prudens judicare poteſt, non habere connexionem, aut virtutem ad effectum producendum. 2da Regula deducitur ex modo operandi, ac præſertim ex nimia diſtantia loci, quando nimirum medium applicatur in loco tam diſtanti, ut ex prin-

„cipiis

„cipiis philosophicis concludatur, effectum in-„tentum esse extra sphæram activitatis causæ ap-„plicatæ: constat enim ex meliori Philosophia, „agens naturale interruptâ sphærâ activitatis effe-„ctum suum producere non posse. Quousque „autem cujusvis causæ in particulari activitas se „extendat, altioris est indaginis, & dependet po-„tissimùm ab experientia, & doctorum Viro-„rum in similibus versatorum prudenti judicio. „3. Regula est, quando effectus excedit natu-„ralem facultatem & efficaciam ipsius causæ, seu „quando res adhibita non habet sufficientem vir-„tutem producendi ejusmodi effectum; nec e-„tiam sufficiens ratio suppetat, Deo vel Ange-„lis bonis dictum effectum adscribendi; tunc „enim clarum est, non posse aliunde procedere, „quam à malo spiritu defectum virtutis supplen-„te. Interim optimè monet Delrius *l.* 2. *q.* 5. „sedulò in disquisitione materiæ hujus cavendum „esse duplex extremum. Alterum, ne nimium „creduli censeamus, omnes effectus esse natura-„les quia multoties dæmon quædam naturalia ad-„miscet, ut totum naturale putetur. Alterum „ne temerè condemnemus: cùm multarum re-„rum naturæ (teste D. August. *l.* 21. de Civ.) „nostram scientiam superent, & fallant. De re-„liquo videri possunt D. Thomas 2. 2. *q.* 95. & „96. Valentia. Delrius. Sanch. Suarez. Les-„sius. Clavis Regia. Toletus & alii, quos re-„fert, & sequitur Bonac. in prim. præcept. De-„cal. *disp.* 3. *q.* 5. *punct.* 4. *n.* 18.

CIR-

CIRCA SECUNDUM DECALOGI PRÆCEPTUM.

Non assumes Nomen Domini DEI tui in vanum.

VElut in primo Decalogi Præcepto præcipimur, non alteri, nisi soli & vero DEO divinum Honorem & Cultum exhibere, ita in secundo jubemur ejusdem Nomen debito prosequi honore, & nullis lacessere injuriis, seu *non in vanum assumere*, quod cùm potissimùm fiat pejerando, blasphemando, ac DEO promissa seu vota non observando, & adimplendo, idcircò hîc agendum de Juramentis, Blasphemiis, & Votis. Sit proin

CASUS XXIX.

COnfitetur Rusticus, se blasphemâsse & jurâsse (qui modus confitendi in nostris partibus frequens est) quid censebit Confessarius?

RESOLUTIO.

Cùm ex modo confitendi appareat, hæc duo confundi, Blasphemiam & Juramentum, seorsim examinandus erit pœnitens. Primò quomodo blasphemaverit, an v. g. per SS. Sacra-

cramenta, vel aliis Domino Deo injuriosis verbis? Secundò quomodò juraverit (*A.*) & quidem an aliquid, quod falsum esse sciebat, juramento affirmaverit? vel an jurejurando aliquid facere vel omittere promiserit, nec tamen servaverit? &c. Quòd si reum se fateatur, specialiter damno tertii interrogandum maximè si judicialiter falsum jurâsset. Et de cætero ea, quæ sequentibus casibus declarantur, observanda erunt.

(*A.*) „ Quid sit Juramentum? R. ex S Thoma *2. 2. q. 89. a. 1.* esse invocationem Divini „Numinis in testimonium alicujus rei? vel ut „Clarissimus noster P. Engl. *Tit. de jurejur.* definit: „*Est invocatio divini testimonii ad fidem dictis faciendam, & promissionem firmandam.* Dicitur primò „*Invocatio* scilicet vel explicita, quando quis expresse Deum adducit, uti habetur *2. ad Cor. 1.* „*Testem Deum invoco.* vel implicita, quando aliquid fit, quòd implicitè involvit invocationem Dei, ut dum quis rogatus, ut juret, subscribit schedam, in qua juramentum continetur, vel manu tangit librum Evangelicum &c. „nam verba non esse de necessitate juramenti, „communis tenet DD. Implicitè quoque juratur per creaturas, non quidem absolutè spectatas (sic enim potiùs foret blasphemia, vel „idololatria) sed quatenus habent ordinem ad „Deum, sive quatenus in iisdem specialiter Bonitas & Perfectio Divina relucet; qua ratione „Moyses juravit *Deut. 3. & 4. Testes invoco cælum & terram.* Nec taliter jurando incurritur

„excommunicatio c. *Clericum* 2. 2. *q.* 1. lata in „jurantes per creaturas, quatenus per eas invo- „catur Divinum Numen in teſtimonium, ſed „de juramento Gentilium per Jovem, Solem „&c. nomen Divinitatis hiſce attribuentium; „ut docet Lay. hîc *c.* 1. *n.* 5. Illſung. *q.* 2. de Cult. „Relig. *n.* 45. Dicitur 2. *Divini Numinis in teſti-* „*monium.* Nam confirmare aliquid mera autho- „ritate humana, vel per falſos Deos &c. non eſt „verè jurare, nec ex vi talis juramenti præcisè „inducitur obligatio præſtandi id, quod eſt „promiſſum, niſi forſan ex conſcientia erro- „nea quis putaverit, ſe verè jurare. Ut docet „ Sayrus *l.* 5. *c.* 3. *n.* 21. Leſſ. Bonac. & alij.

CASUS XXX.

Cùm diverſæ ſint ſpecies & diviſiones juramentorum, puta Judiciale & Extra-Judiciale, Aſſertorium & Promiſſorium, per Invocationem & Execrationem &c. pœnitens tantùm ſe accuſat, ſe ſemel falſum juramentum juràſſe, non exprimendo in qua ſpecie: nunquid ſatis?

RESOLUTIO.

Quamvis juramenta varia, (*A.*) & tum quoad materiam, tum etiam quoad effectum ſpecie diverſa ſint, quia tamen in ratione peccati omnia conveniunt, eandémque malitiam ex eo, quòd Deus, qui eſt æterna Veritas, in teſtimonium falſitatis invocetur, non erit opus, aliam ſpeciem exprimere vel indagare. Ut docent Tambur. in Opuſc. de Confeſſ. *lib.* 2. *c.* 3. §. 2.

§. 2. Bonac. *q. 1. punct. 2. n. 2.* Azor, Valentia & alij.

(*A.*) „ Q. 1.mò Quotuplex ſit Juramentum? „ R. Juramentum dividi in Aſſertorium, Promiſſorium, Comminatorium, & Execratorium. „ Per primum confirmatur dictum de præſenti, „ vel de præterito. Per ſecundum promittitur „ aliquid in futurum. Per tertium alteri pœnam „ promeritam comminamur. Per quartum no- „ bismet ipſis aliquid mali imprecamur, niſi ve- „ rum ſit, quod aſſerimus. Exemplum primi „ eſt: *Teſtem Deum invoco, quòd verum dixerim.* „ Secundi: *Quòd cras tibi ſolvam.* Tertii: *Quòd* „ *hanc vel illam pœnam velim infligere.* Quarti: „ *Deus me damnet, niſi fecero.* Ulteriùs, aliud eſt „ juramentum ſimplex. aliud ſolemne: quod fit „ cum certis quibusdam circumſtantiis v. g. co- „ ram Notario, teſtibus, ſub certa verborum „ forma, in judicio &c. Aliud denique eſt ju- „ ramentum abſolutum, aliud conditionatum, „ cui nimirum certa conditio apponitur.

„ Q. Quid requiratur, ut Juramentum ſit actus virtutis Religionis? R. Requiri tres con- „ ditiones, nempe Veritatem, Judicium & Ju- „ ſtitiam, juxta illud *Hieremiæ 4. Jurabis in veri-* „ *tate, & in judicio, & in juſtitia.* Unde ſi deſit „ veritas, ſive ſi falſum juretur, erit per „ jurium; ſi deſit judicium, ſive debita diſcre- „ tio & reverentia, erit temerarium; ſi denique „ deſit juſtitia, ſive ſi res jurata non ſit licita aut „ honeſta, erit iniquum. Circa quæ videri poſ-

sunt S. Thomas *2. 2. q. 89. a. 3.* Clavis Regia *lib. 5. c. 4. n. 1.*

CASUS XXXI.

ALiquis ex consuetudine ad singulas assertiones addidit: Deus sit testis. Diabolus me rapiat; Auf mein Ayd.

RESOLUTIO.

INquirendum primò. An etiam falsò interdum juraverit, sive asserendo, promittendo &c. abs hoc peccatum tantùm veniale censendum: nam frustra, vel levi de causa, etsi ad confirmationem veri, Divinum Nomen assumere, quandam irreverentiam continet. Et facilitas taliter jurandi etiam denique periculum pejerandi post se trahit. Ut notat D. Thomas 2. 2. *q. 89. a. 2. ad 1.*

2. Qui ex prava consuetudine etiam falsum aliquid juramento confirmavit, interrogandus est, an deliberatè & advertenter, scilicet sciens & cogitans, tum falsum esse, quod asseverabat, tum etiam se hîc & nunc jurare, Deúmque testem statuere assertionis suæ &c. Secus propter indeliberationem excusari poterit; quia universim ad peccatum mortale requiritur, ut sit plenè voluntarium, vel in se, vel saltem in sua causa: & undecunque defectus hujus sit, excusatur operans à mortali, ut passim docent AA. Interim

Tertiò. Monendus, ut consuetudinem hanc malam corrigere studeat: suggerendo, quòd, si consueverit falsum jurare, aut simul jurandi, simúlque mentiendi consuetudinem habeat, teneatur sub peccato mortali eandem emendare. Aliud dicerem, si vir cæteroquin verax consuetudinem temerè jurandi habeat (*A.*) etsi hîc & nunc, sed rariùs etiam pejeraverit.

„(*A.*) Q. Quid sentiendum universim de „consuetudine jurandi? R. Tripliciter aliquem „habere posse consuetudinem jurandi. Primò „non tantùm jurandi, sed etiam mentiendi. Se-„cundò: jurandi quidem, sed non mentiendi. „Tertiò: jurandi & mentiendi, non tamen con-„jungendi mendacium cum juramento. Pri-„mus si soleat conjungere juramentum cum „mendacio, est in statu peccati mortalis, quam-„diu non conatur ejusmodi consuetudinem e-„vellere, nec potest absolvi, nisi eam extirpare „promittat, eò quòd continuò versetur in „proximo periculo pejerandi. Ita Suarez, Va-„lentia, Ledesma, & alij. Secundus nec est in „statu peccati mortalis, nec mortaliter peccat, „etsi non conetur talem consuetudinem evelle-„re, eò quòd hæc non sit occasio pejerandi, sed „solùm jurandi sine necessitate, adeóque so-„lùm peccandi venialiter, uti cum præcit. AA. „docet Bonac. *disp. 4. q. 1. punct. 13. n. 4.* Terti-„us juxta eundem Bonac. *n. 5.* & alios tenetur „quoque sub mortali ejusmodi consuetudinem „extirpare: cùm enim sit assuetus tam jura-„mentis, quàm mendaciis, moraliter loquen-

 do,

„do, ſemper eſt in periculo incautè conjungen-
„di juramentum cum mendacio, & conſequen-
„ter pejerandi. Quòd ſi tamen talis ſe corri-
„gere nitatur, & forſan ſine plena advertentia
„ex conſuetudine jurandi perjuret, non pote-
„rit condemnari peccati mortalis, eò quòd ta-
„le perjurium non ſit plenè voluntarium, nec
„in ſe, nec in ſua cauſa: non in ſe ob defectum
„plenæ advertentiæ: non in ſua cauſa, ob con-
„ſuetudinem jam retractatam per conatum ſeſe
„corrigendi.

CASUS XXXII.

ALius ſe jurâſſe ait tali formulâ: Quàm verè vivo: quàm verè hîc ſto: ſub fide Sacerdotali: per conſcientiam meam teſtor &c.

RESOLUTIO.

Cùm hæc & ſimilia verba non ſignificent Deum pro teſte invocari, ſed tantùm per authoritatem & fidem humanam ſerium & veracem animum declarent, juramenta non ſunt. Et ſi falſum ſit, quod tali ratione aſſeritur, magnum & turpe mendacium erit: interim ex ſuo genere peccatum veniale, niſi deceptio hæc proximo damnoſa aut ſcandaloſa ſit; ita Navar. *c.* 12. *n.* 2. Tambur. *lib.* 3. *c.* 1. §. 1. *num.* 5. & ſeq. Bonac. *punct.* 1. *n.* 2. Ubi tamen notandum, quòd ſi pœnitens tales formulas dicta ſua confirmandi judicaret eſſe juramenta, adeóque talia dicendo intendiſſet verè jurare, Deúmque teſtem ſui mendacii invocare, tum per juramen-

tum internum mortaliter peccâsset. De quo pœnitens interrogari poterit, cùm modus confitendi aut aliæ circumstantiæ verosimile faciant, eum in tali opinione esse: v. g. si dicat, se jurâsse &c.

„(A.) Quæri hîc potest 1. An jurare censen„di sint Nobiles quidam vel Aulici, qui hoc tem„pore singulis fermè dictionibus assueti sunt ad„dere hæc verba: Par Dieu, seu per Deum? 2. „An peccatum perjurij incurrant, dum conve„nientes jurant, se primum locum non obten„turos, non ad dexteram sessuros &c. cùm ta„men sæpissimè id ipsum faciant postmodum? „R. ad 1. Hæc & similia plerumque sine jura„mento pronuntiari: etsi enim verba de se sint „juratoria, ex circumstantiis tamen desumi po„test, potiùs ex civilitate, absque animo ju„randi proferri. In juramentis autem potiùs „intentionem, quàm verba ponderanda esse, „imò nullum fieri juramentum, ubi non adest „intentio jurandi, passim docent AA. R. ad 2. „Neque in his casibus facilè perjurium incurri; „tum quia taliter jurantes non intendunt jura„re, vel saltem non intelligendi sunt in sensu „absoluto, sed accommodo, veluti dixit Pe„trus ad JEsum: *Tu Domine non lavabis mihi pe„des in æternum.* Nisi scilicet aliud efficaciter „jusseris, vel tua benignitate & civilitate me vi„ceris &c. Optimè tamen monet Sayrus in sua „Clavi Regia *lib. 5. c. 5. n. 14.* hæc & similia piè „quidem interpretanda esse ex parte jurantis, à „parte rei tamen indiscreta esse juramenta: at„que

„que jurantem communiter peccare ſaltem venialiter, ac proin ab ore Chriſtianorum eſſe „ableganda.

CASUS XXXIII.

VErba & formulæ dubiæ uſurpantur, v. g. per animam meam ; Deus ſcit hoc eſſe verum; Bey GOtt, Tam verum eſt, ac ſi DEUS diceret &c.

RESOLUTIO.

ETiam ſimilia verba, quæ enuntiativa tantùm ſunt, & ſolùm comparationem, quamvìs falſam & ineptam, tamen invocationem Dei in teſtimonium non ſignificant. Interim quia Dei mentio expreſſa ſit, vel talia dicuntur, quæ in opinione vulgi pro juramento habentur, ordinariè interrogandus pœnitens, an cogitaverit, vel intenderit jurare, & Deum teſtem ſtatuere ſuæ aſſertionis, vel promiſſionis. (*A.*)

Quantum ad illa verba: Per animam meam : ſub jactura æternæ ſalutis &c. ſciendum, ea frequenter tantùm eum ſenſum habere poſſe, quòd quis memor ſalutis, peccati & periculi animæ ſuæ loquatur, vel promittat : quo caſu & ſenſu juramenta non ſunt. Interim ubi de intereſſe aut damno gravi illius, cum quo ſermo eſt, agitur, gravem obligationem important, agendi & promittendi ſeriò, adeóque ſub peccato mortali. Uti fuſiùs explicat Tambur. *lib. 3. cap. 3.* §. *1.* & ſeq. Illiung. hìc *a. 3. n. 55. & 56.* & alij.

At

At verba illa : Deus me in hoc loco puniat, moriar hoc momento , rapiat me malus dæmon &c. (vel prout Antiquis in uſu erat excludendo dæmonem : hæc faciat mihi Deus , & hæc addat. Item ſi reddidi retribuentibus mihi mala , decidam meritò ab inimicis meis inanis. Pſal. 7. &c.) Hæc, inquam, & ſimilia ſunt juramenta per execrationem, & continent in ſe invocationem , ſeu provocationem Dei, ut ſi falſum ſit, puniat: & in conſequentiam ac virtualiter , ut, ſiquidem non punit, hoc ipſo teſtetur, verum eſſe, quod ſub tali execratione aſſeritur, vel promittitur. Unde ſi dictis falſis ejusmodi juramenta execratoria adhibeantur , niſi forſan ex motu primò primo fiant,adeóque indeliberatio, vel animus non jurandi excuſet, gravia perjuria erunt,teſte S. Auguſtino in verba illa Pſal. 7. priùs alleg. (*B.*)

„(*A*) Q. 1. Undenam univerſim dignoſci „poſſit eſſe, vel non eſſe juratum ? R. à Tam„bur. *cap. 1.* §. *3. n. 6.* ex Sanc. Suar. & aliis,hanc „deduci regulam. Vel enim quis 1. poſitivè „invocat Deum tanquam teſtem ſuorum di„ctorum, qualiacunque denique proferat ver„ba, & tunc certò erit juramentum, ſaltem in„ternum, Vel 2. poſitivè non invocat: & tunc „certò juramentum non erit, niſi materialiter „duntaxat hoc ipſo, quòd poſitivè quis nolit „Deum in teſtimonium adducere. Vel deni„que 3. præſcindit ab ejusmodi invocatione ita, „ut nec intendat, nec non intendat invocare. „Et tunc iterum non erit juramentum , ob de-

„fectum invocationis testimonii *Divini*: Hoc „ipso enim quòd quis abstrahat, non invocat „&c.

„(*B.*) Q. 2. Quid dicendum de Juramentis „comminatoriis parentum erga filios, domino„rum erga famulos &c. dum frequenter jurant „se eosdem castigaturos, à famulatu dimissu„ros &c. & postmodum intermittunt? R. Si „horum castigatio, dimissio &c. cedat in eo„rundem bonum, adeóque etiam in obsequi„um Dei, & serio juramento firmata sit, omni„nò præstandam esse. Dabitur tamen excusa„tioni locus, si nimirùm superveniat emenda„tio, aut veniæ deprecatio &c. nam similia ju„ramento ex communi interpretatione & rece„pta consuetudine imbibunt tacitam conditio„nem, nisi rerum status mutetur. Velut uni„versim, si promissio de re bona vel licita ha„beat annexam tacitam aliquam conditionem, „vel ex dispositione Juris, vel ex recepta con„suetudine, vel ex mente ipsius promittentis, „etiam juramentum ipsi appositum censetur „habere illam conditionem: quoniam omne ju„ramentum sequitur naturam actûs, super quem „cadit, ut docet Gloss. & Abbas in c. *Quemad„modum. de Jur. Jur.* & DD. communiter. Cu„jus ratio est, quòd juramentum promissioni „adjectum eandem non immutet, superadden„do novam obligationem extensivè, sed solùm „intensivè, scilicet ex virtute Religionis. Ad„eóque si promissio semel de se est conditiona„ta, etiam manebit conditionata adjecto jura-
men-

„mento, & solùm dabitur major obligatio ex „virtute Religionis, promissum exequendi, „vel non exequendi secundùm annexam con„ditionem. In omni autem juramento pro„missorio, quamvìs absolutè facto, sequentes „tacitæ conditiones continentur. 1. Si potero. „2. Salvo jure Superioris. 3. Nisi is, cui jura„tum principaliter, obligationem remittat. 4. „Si res jurata non subeat notabilem mutatio„nem. Gloss. & Abbas *in cit. c. Quemadmodum.* „*de Jur. Jur.* Sayr. Laym. & alij.

CASUS XXXIV.

JUravit aliquis, se non nescire, vel se non fecisse &c. sive extra judicium, sub restrictione & conditione mentali, vel aliis verbis ambiguis & æquivocis interrogantem addito juramento deludit.

RESOLUTIO.

ANte resolutionem hujus Casûs necessariò præmittendas duxi propositiones, quas Innocentius XI. tanquam scandalosas, & in praxi perniciosas damnavit. Quarum prima, ordine prohibitionis 25. hæc est: *Cum causa licitum est jurare, sine animo jurandi, sive res sit levis, sive gravis.* Secunda ordine 26. *Si quis vel solus, vel coram aliis, sive interrogatus, sive propriâ sponte, sive recreationis causâ, sive quocunque alio fine juret, se non fecisse aliquid, quod revera fecit, intelligendo intra se aliquid aliud, quod non fecit, vel aliam viam ab ea, in qua fuit, vel quodvis aliud additum*

tum verum, revera non mentitur, nec perjurus. Tertia ordine 27. *Causa utendi his Amphibologiis est, quoties id necessarium, aut utile est ad salutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium Virtutis actum, ita ut veritatis occultatio censeatur tunc expediens & studiosa.* Quarta ordine 28. *Qui media commendatione, vel munere ad Magistratum, vel Officium publicum promotus est, poterit tum restrictione mentali præstare juramentum, quod de mandato Regis à similbus solet exigi, non habito respectu ad intentionem exigentis, quia non tenentur fateri crimen occultum.*

Jam ad resolutionem casûs R. 1. Si Judex legitimam habeat potestatem super comparentes in judicio, & si procedat secundùm formam juris: nec testibus, nec reo licitum esse uti restrictione mentali, aut æquivocationibus, sed teneri nudam fateri veritatem, & secùs facientes peccare graviter, ac insuper jurantes esse perjuros. Ita conformiter præmissis propositionibus communis cum D. Thoma *2. 2. q. 69. & 70.* Ratio est, quòd sine ejusmodi obligatione nec processus judiciales institui, nec accusatores sine periculo deficiendi in probatione reos ad Judices deferre possent, sicque potissima crimina manerent impunita, simúlque maxima daretur libertas peccandi. Quòd si autem Judex non utatur formâ & ordine juris, vel id ipsum reo non sufficienter manifestet, non teneri reum fateri crimen, præsertim cum periculo vitæ, sed posse salvâ veritate illud celare, denuò docet S. Thomas *cit. q. 69. a. 1. & 2.* Ratio est, quòd

quòd Judex non habeat poteſtatem formandi proceſſum, niſi ſecundùm formam juris, adéoque neque obligandi reum, ejuſmodi proceſſui ſeſe accommodandi. Neque talem agere contra inhibitionem Innoc. XI. docet cit. Clariſſ. P. Illſung in ſua Theolog. Pract. *tr.* 4. *d.* 2. *q.* 1. *num.* 34. dicens: Velut non eſt univerſaliter illicitum jurare, ſed tantùm, quando deſunt debitæ conditiones Judicii, Veritatis, & Juſtitiæ, ita etiam Pontifex in damnatione relatarum propoſitionum non univerſaliter declaravit illicitam reſtrictionem mentalem, ſed tantùm, quando non habent debitas conditiones ibidem à ſe declaratas, quæ proinde videri poſſunt. Docet idipſum Cardenas *Diſſert.* 19. *c.* 7. *num.* 87. qui licet non admittat reſtrictiones mentales, admittit tamen, ſimilia plura fieri poſſe per amphibologias & æquivocationes, non obſtantibus propoſit. Innoc. XI. priùs adductis, ut mox dicetur.

R. 2. Extra judicium licitum eſſe juſta de cauſa uti amphibologiis ad occultandam veritatem (& conſequenter etiam talibus jurare, ſi ſufficiens cauſa ſubſit) quatuor modis. Primus eſt per verba æquivoca: E. g. Occidiſti Gallum hominem, & aliundè non obligaris fateri veritatem, potes eandem occultare, dicendo te non occidiſſe, ſcilicet gallum gallinaceum, quod de ſe verum eſt. Secundus modus eſt: Quando verba ex ſua ſignificatione non ſunt ambigua, ſed ex circumſtantiis limitantur ad aliud ſignificatum. Sic S. Franciſcus interrogatus à mi-

ministris justitiæ, an non latrones quidam transîerint? mittens manus in manicas respondisse dicitur: *Non transîere hâc*; quòd denuò verum erat. Tertius modus desumitur ex S. August. lib. contra Mend. *cap. 10.* & fit per metaphoras vel allegorias. Per quas à mendacio S. P. excusat illud factum, quo Jacob ad Isaac dixit: *Ego sum Primogenitus tuus Esau*: mysticè scilicet, & metaphoricè. Sic etiam nonnulli quandoque studio mortificationis laudabiliter dediti, dum ad delicatiores cibos invitantur, respondent, sibi tales non conducere, id est in sensu spirituali & metaphorico. Quartus denique modus fit, cùm quis respondet ad mentem interrogantis, quin alter id ritè percipiat: Ut dum quis petenti panem, respondet, se nullum habere, etsi habeat aliquem, omninò tamen sibi necessarium: nam petens non censetur petere, nisi eum, quô alter carere potest cit. Cardenas in sua Crisi Theolog. *dissert. 19. c. 4. super protest.* Ita *posit. 26. 27. & 28.* Innocent XI.

Sed quidquid de his sit, pro praxi ac præsertim tribunali sacro optimè jam pridem monuit Reverendissimus Author hujus opusculi, universim æquivocationes, amphibologicas, & similia periculosas esse, & cum seriò agendum, absque gravi & sufficienti causa non practicandas; proin consulentem in futurum ad nudam veritatem dicendam disponendum, confitentem verò, & de præterito accusantem se, secundùm opinionem & conscientiam suam judicandum esse.

Quæri hîc potest: Qualis oriatur obligatio ex jura-

„juramento ficto, simulato, vel doloso? R. 1. „Si ex juramento ficto, simulato vel doloso, grave nocumentum, vel deceptio notabiliter „damnosa tertio evenerit, etsi jurans non perjurus, tamen gravis peccati reus, & ad restitutionem obligatus erit. Ita D. Thomas 2. 2. q. „89. ad 7. a. 4. Ratio est clara: Hoc ipso enim, quòd „sit causa injusta gravis damni proximi, tenetur „id resarcire ex virtute justitiæ & æquitatis ratione. R. 2. Si Juramentum fictum vel simulatum non sit dolosum, nec conjunctum cum „damno proximi, nec etiam in jurante adfuit „mens se obligandi: ad nihil tenetur taliter fictè „jurans per se loquendo, etsi forsan peccet mortaliter ob gravem irreverentiam divini Nominis, quod exteriùs saltem (licèt fictè) in testimonium adducit: nisi forsan gravis metus vel „injuria excusent, ut docet Cajetanus & alii. Ratio „responsionis est, quòd nec obligetur ex virtute „Religionis, nec ex virtute Justitiæ. Non ex priori, „utpote quia non juravit verè, sed tantùm fictè; „non ex posteriori, quia non adfuit animus se obligandi, neque exinde damnum aliquod evenit „proximo ut supponitur. Benè tamen advertit Illsung *tract. 5. disp. 1. q. 2. n. 56.* taliter jurantem „in foro externo tum ob præsumptionem veri „juramenti, tum in pœnam fictionis graviter injuriosæ divinæ authoritati ad standum promissis „condemnari posse. Dixi insuper *per se loquendo*: nam posset quoque talis obligari ad impletionem juramenti ficti ratione scandali, quod „oriretur ex non observatione dicti juramenti:

ut

„ut docent Cajet. Leff. Azor. Bonac. & alii.
„Quòd si quis juravit fictè animo tâmen seriò
„se obligandi, non tenebitur quidem ex virtu-
„te Religionis, benè tamen ex virtute Justitiæ,
„sub culpa gravi vel levi pro qualitâte materiæ,
„uti consideranti facilè patet. R. 3. Qui seriò
„juravit, animo tamen non se obligandi, tene-
„tur ex virtute Religionis sub gravi peccato ad-
„implere, quod promisit. Ita denuò Cajet.
„Covarr. Greg. de Valentia. Sayrus & alii. Ra-
„tio est; tum quòd talis teneatur procurare, ne
„Deus sit testis falsitatis, tum quia obligatio adim-
„plendi promissum videtur sequi ad juramen-
„tum tanquam effectus connaturalis, veluti ca-
„lor ad ignem &c. Vide AA. cit.

CASUS XXXV.

PRomisit nonnemo latroni sub juramento dare aut mittere pecunias ex necessitate & coactè. Alius juravit redire in carcerem, sistere se Turcis in captivitatem. Alius, cùm de jure non posset promittere vel donare &c. promisit sub jurejurando; vel donavit, simûlque juravit, non revocare donationem: v. g. Filiusfam; Vir Uxori; Alius ultra 500. solidos &c.

RESOLUTIO.

REgula in SS. Can fundata est. Juramentum. quòd sine periculo animæ servari potest, servari debet. *C. Cùm contingat 28. de Jurejur.* Et contra suum juramentum faciens perjurus est. Unde ad proposita in casu distinctè respondendo; tene-

teneris ſolvere Latroni pecunias cum juramento promiſſas, etſi ad hoc gravi metu & injuria coactus; uti expreſsè habetur *in C. ſi verò. de Jurejur. Item C. Ad audient. de his, quæ vi &c.* Ratio eſt: etſi enim Latro per iniquitatem ſuam nullum acquirit Jus exigendi, vel accipiendi, jurans tamen obligatur DEO, ut impleat, quod per nomen ejus promiſit: ut loquitur Divus Thomas *q. 89, art. 7. ad 3.* benè tamen advertit Laym. *tr. 3. c. 7. n. 2.* Ejuſmodi juramentum inique extortum ſtrictæ interpretationis eſſe: ita ut jurans teneatur quidem ſolvere pecunias Latroni, poſſe tamen eaſdem in judicio iterum repetere, petendo reſtitutionem in integrum. Quòd ſi juravit quoque, ſe non repetiturum, tenebitur, quidem juramento, poterit tamen iniquum exactorem accuſare de crimine, vel denuntiare, ut Judex ex Officio procedat, prout notat Gloſs. *in cit. C. de Audient.* Similiter è carcere dimiſſus cum juramento ſpondens reditum, etiam cum certo vitæ ſuæ periculo, vel alio graviſſimo malo redire tenetur. Ut denuò docet communis. Ratio eſt, quòd ejuſmodi juramentum de ſe non ſit illicitum; & reditus ſit actus fortitudinis, patientiæ, ſimúlque magnæ veracitatis & fidelitatis, adeóque honeſtus. Eodem modo loquendum de donationibus in caſu propoſitis, quatenùs ſcilicet nullam involvunt inhoneſtatem, nec ſunt contra bonum publicum, vel bonos mores. Nam inter alios effectus juramenti numeratur, quòd contractus & pacta, etſi de ſe invalida, convalidare ſoleat. *(A.)* De quo

videri possunt Bonac. de Contract. *q. 1. punct. 1. n. 7. & seq.* Laym. *tr. 3. c. 6. n. 7. & c. 8. &c.* Unum tamen superest remedium, quòd, si juramentum metu extortum aut inconsultè improviso suo nocumento præstitum sit, à S. Pont. tanquam Christi Vicario in terris dispensatio peti, & faciliús obtineri possit, eo modo, quo de Votis infrà dicetur.

(*A.*) Q. 1. An & quomodo juramentum fa-„ctum contra Legem civilem obliget? R. Obli-„gare, si fiat contra Legem, quæ immediatè & „primariò respicit favorem & commodum per-„sonæ privatæ, quæ jurat, modò non vergat „in præjudicium tertii. Non autem obligare, „si fiat contra Legem, quæ primariò & imme-„diatè respicit bonum publicum. Ita cit. Bonac. „in Decal. *disp. 4. q. 1. punct. 5. n. 1. & 2.* allegans „communem DD. Ratio prioris est, quòd quæ-„vis persona possit cedere favori suo, adeóque „& se ipsam cum juramento obligare contra Le-„gem sibi primariò faventem, modò id non fiat „in præjudicium tertii. Ratio posterioris est, „quòd Lex immediatè respiciens bonum publi-„cum ordinariè obliget sub culpa, & in consci-„entia, contra quam juramentum non potest ob-„ligare, utpotè quòd non est vinculum iniqui-„tatis. Hinc etsi Clericus juret, se comparitu-„rum coram Judice laico, non tamen comparere „tenetur, quia privilegium fori non est conces-„sum eidem ut personæ privatæ, sed principali-„ter S. Ordini, & Statui Clericorum in commu-„ni. Econtra pactum renuntiationis e. g. de

„non

„non ſuccedendo in paterna hæreditate ſecun-
„dùm Leges irritum eſt, accedente tamen jura-
„mento obſervandum, juxta c. *Quamvìs pa-
„ctum de Pactis in 6.* Plura ſimilia vide in Lay-
„manno & aliis.

Q. 2. Qualem obligationem pariat Juramen-
„tum præſtitum alteri ex errore, vel dolo illius?
„*R.* 1. Si error & dolus ſint circa ſubſtantiam rei
„promiſſæ, vel ſi ſint cauſa finalis, ita ut alter
„non juràſſet, niſi tali errore vel dolo inductus,
„juramentum non obligare. Ratio eſt, quia,
„ut juramentum obliget, requiritur conſenſus
„& voluntas jurantis, quæ nunquam cenſetur
„adeſſe, ubi error vel dolus verſantur circa ſub-
„ſtantiam rei, vel habent rationem cauſæ fina-
„lis Laym. *c.* 7. *n.* 5. & alii ab eo relati. R. 2. Si
„error & dolus ſolùm verſentur circa acciden-
„talem rei conditionem non infirmare obligatio-
„nem, ſed opus eſſe relaxatione illius. Ratio
„patet à contrario, hoc ipſo, quòd adſit con-
„ſenſus ſubſtantialis, & acceſſorium ſequatur
„ſuum principale. Vide Bonac. tum in Decal.
„loc. priùs cit. *p.* 8. tum de Contract. *diſp.* 3. *q.*
„1. *p.* 2.

CASUS XXXVI.

Conſitetur aliquis, ſe juràſſe, injuriam ulciſci, inimicum occidere &c. Alius, non amplius dare mutuum, aut fide jubere &c. Alius, non ampliùs ingredi hoſpitium vel aliam certam domum honeſtam.

RESOLUTIO.

ALiâ hîc regulâ utimur, quæ dicit: Juramentum non est vinculum iniquitatis *c. Quanto. 18. de Jure Jur.* Cùm enim juramenti promissorii vis in eo consistat, quòd Authoritas & quasi Fidejussio Dei interponatur, Deus autem nolit, nec possit cooperari ad id, quod peccaminosum est: ideò nulla ex tali juramento nascitur obligatio. Uti communis tenet Theolog. (*A.*) Interim quia hoc ipsum, quòd quis tentet Deum constituere quasi Authorem aut Fidejussorem peccati committendi, magna injuria respectu Authoris omnis Boni est, ideò peccatum, & quidem mortale est, maximè si res taliter promissa gravis & mortalis sit: uti docent S. Th. *2. 2. q. 89. a. 7. ad* 2. Clavis Regia *lib. 5. c. 7. n. 2.* Suarez. Valent. & alii.

Benè tamen hîc observandum est: Aliud est esse Juramentum *illicitum*: aliud *de re illicita*. Frequenter enim contingere potest, ut juramentum sit illicitum, quia e. g. fit imprudenter, prodigè contra legem vel præceptum, quin tamen res promissa & jurata sit illicita vel prohibita: & tunc etsi jurans peccet jurando, tamen tenetur adimplere, quod promisit, & juramento confirmavit, cùm in tali casu juramentum non sit vinculum iniquitatis, & sine periculo animæ, sive sine peccato observari possit, & consequenter etiam observari debeat juxta reg priori casu traditam, & communiter in hac materia observari solitam.

Quòd

Quòd si res jurata, vel abjurata nec bona nec mala sit, videndum, an fortè in favorem hominis, cujus interest, an soli Deo facta sit? Si primum: potest homo remittere, & censetur remittere, si omnis utilitas aut interesse ipsis cessat. Si secundum: Deus semper remittit, imò nunquam acceptat, quod hîc & nunc, omnibûs consideratîs, nec bonum, nec proin sibi acceptum est. Dixi *omnibûs consideratîs.* Nam si actio vel actionis omissio ex objecto quidem indifferens sit, ex circumstantiis tamen rationem boni vel virtutis participet, juramentum de ea præstitum omninò obligabit. E. g. Jurâsti, non amplius transire per hanc viam, accedere campum &c. si alia causa non adjiciatur, nulla erit obligatio. Quòd si tamen non ampliùs transeundo hanc viam, evites culpam vanitatis, aut accedendo campum fugias malorum sociorum consortium, omninò juramento conformiter id facere obligaris, eò quòd ejusmodi actiones, etsi ex objecto indifferentes, ex circumstantiis tamen habeant rationem virtutis, adeóque etiam Deo sint acceptæ. Navar. Less. Laym. & alii communiter.

(*A.*) Q. Quid sentiendum de eo, qui jura-
„vit se facturum opus aliquod venialiter pecca-
„minosum, quod postmodum in reverentiam
„juramenti etiam adimplevit? R Ejusmo-
„di impletionem, si fiat malitiosè, involvere
„blasphemiam. Nam adimplere peccatum, quia
„juratum est, ac si Deus illud suâ authoritate con-
„firmaret, blasphemum est. Quòd si tamen quis
„bonâ fide & per ignorantiam rem taliter jura-

„tam adimpleret, potiùs culpam venialem mi-
„nueret, quàm augeret, pro modo & mensura
„ignorantiæ ac conscientiæ erroneæ. Vide Sayr.
„*lib. 5, c. 7. n. 2.*

CASUS XXXVII.

PRomisit aliquis sub jurejurando rem levissimi momenti, dubitat, an sub mortali teneatur implere? Aut promisit v. g. 100. denarios, & solvit 90. promisit ad Calendas Januarii, & solvit biduo, vel triduo postea &c. Quærit, an parvitas materiæ à peccato excusare possit?

RESOLUTIO.

IN juramento assertorio secundùm se, & quo ad intentionem adimplendi, quod juratur non datur parvitas materiæ. Unde qui jurat unum obolum dare, si hoc præstare non intendit, dum jurat, peccat mortaliter, quia Deum testem falsi, & approbatorem mendacii sciens constituit: ut cum S. Thoma *q. 89. a. 7.* communis tenet DD. At verò, qui seriò intendit præstare id, quod juramento promisit, etiam minimum, is jurando non peccavit, nec Deum testem falsi sciens & ex intentione constituit; cúmque juramentum ritè factum & præteritum sit, solum obligatio manet ad exequendum id, quod quis juramento promisit. Quòd si dein in executione modicum quid deficiat, parvitas materiæ probabilissimè á mortali excusabit, sicut in aliis obligationibus etiam in Jure divino fundatis, ut in votis (v. g. in

in voto Paupertatis) parvitas materiæ à mortali excusat. Ratio est, quòd juramentum, quatenus est promissorium, fiat vel in gratiam Dei, vel hominis: atqui nec Deus, nec homo, rationabiliter censetur velle obligare sub culpa gravi ad præstandam rem valdè levem vel levissimam: ergo in executione juramenti probabilissimè datur parvitas materiæ, quæ à mortali excusat. Imò si juramentum promissorium fuerit de re levissima e. g. dandi obolum puero, quoad executionem non obligare nisi sub veniali docet S. Antonin. *p. 2. tit. 10. c. 4. §. 2.* Clavis Regia. *c. 4. n. 28.* & plures ibidem relati. Pro coronide breviter.

Q. Quot modis cesset juramenti obligatio?
„R. Obligationem juramenti promissorii, vel „comminatorii cessare 1mò, quando res juramento promissa sit illicita, indifferens, impossibilis, vel impeditiva majoris boni. Quoniam „hæc non sunt materia juramenti, utpote Deo „inaccepta. Secundò. Cessat obligatio jura„menti promissorii remissione seu relaxatione e„jus, in cujus favorem factum est, quia is potest „cedere jure & favore suo. Tertiò. Cessat obli„gatio juramenti irritatione facta per Superio„res, quibus tum Persona jurantis, tum materia „juramenti subjecta. Quartò. Tollitur obliga„tio vel per dispensationem, vel per commuta„tionem. Nam legitimus Superior potest sal„tem ex certis causis & conditionibus subtrahere „materiam, & sic debitum remittere, vel eam „commutare in aliam. De quibus fusiùs vide-

„ri possunt Less. Bonac. Sayrus. Azor. Laym.
„Tambur. Illsung. & alii.

De Blasphemiis.

CASUS XXXVIII.

COnfitetur aliquis se blasphemâsse decies circiter; numquid satìs?

RESOLUTIO.

INterrogandum, quomodo, seu quibus verbis blasphematum sit? (*A*.) Hócque ex triplici causa. 1. Quia ex probabili quorumdam sententia circumstantia *Quid*, etsi speciem non mutet, tamen necessariò in confessione exprimenda est, ut de furto infrà dicetur. 2. Quia discerni debet, an non contigerit blasphemia hæreticalis asserendo & enuntiando de Deo falsum: v. g. Deus est injustus: Deus non curat, non scit res nostras: &c. qui casus reservatus erit, si cum externa etiam interna hæresis, sive intentio talia sentiendi de Deo accesserit. Vide dicta *Casu 2do.* 3. Quia frequenter pœnitentes pro blasphemia habent, quæ potius maledictiones, aut irati animi exclamationes sunt: ut cùm fulmina & grandines imprecantur; vel diabolus aut aliud quidpiam tantùm uno verbo nominantur &c. absque eo, quòd ullam contumeliam Creatoris sonent, aut significent, de quibus infrà *Casu 41*. Ubi tamen sciendum, non tantùm tunc blasphemari, cùm verba expresse & completo sensu injuriam

vel

vel inhonorationem Dei significant, sed etiam cùm ea, quæ specialiter, ad Deum respectum habent, ut Sacramenta, Sanguis & Membra Christi, B. mæ Virg. Mariæ &c. perversè & injurioso modo nominantur cum indignatione erga Deum, vel cum intentione sive formali sive etiam virtuali Deum per hæc quasi irritandi, spernendi, aut inhonorandi: ut cum D. Thoma *2. 2. q. 13. a. 1. ad 2.* communis docet Theolog.

(*A.*) Q. Quid & quotuplex sit Blasphemia?
„R. Blasphemiam à D. Thoma *loc. cit. in c.* defi-
„niri, *quòd sit vitium, quo homo corde vel secundùm*
„*intellectum vel affectum Deo tribuit, quæ ei con-*
„*veniunt: vel negat, quæ ei conveniunt.* Ab aliis
„breviùs dicitur contumelia, vel maledictio
„Dei. Blasphemia directè opponitur laudi Dei:
„quemadmodum enim Deus potissimùm lau-
„datur tum corde, tum ore, ita etiam hoc du-
„plici modo à pessimis creaturis solet maledi-
„ci & blasphemari. Unde blasphemia 1. divi-
„di solet in blasphemiam cordis & oris: quibus
„aliqui etiam addunt blasphemiam operis, qua-
„tenus e. g. quis conculcat Imagines Sanctorum;
„vel ex contemptu Dei in cælum spuit &c. 2.
„Dividitur in simplicem & hæreticalem. Hæc
„est, quæ articulis Fidei directè opponitur, e.
„g. si quis dicat: Immisericors, ignarus, impro-
„vidus est Deus: & si sit externa, ac cum perti-
„nacia intellectûs conjuncta, non solùm blasphe-
„miam, sed formalem hæresin, & casum Bullæ
„Cœnæ constituit. Simplex est, quæ non pro-
„cedit ex interna infidelitate: e. g. dum quis di-

„cit: Maledictus sit Deus. 3. Ac congruè pro „tribunali sacro dividitur blasphemia in forma„lem, & interpretativam, seu in explicitam, & im„plicitam. Quænam sit explicita, jam patet „ex definitione data; implicita autem variè con„tingere potest. Ut 1. Si quis blasphemet crea„turas per ordinem ad Deum, vel iisdem ali„quid divinitatis attribuat. 2. Quando Sancti „aliquâ afficiuntur contumeliâ, utpote qui per „se & semper habent ordinem ad Deum. 3. Si „contumeliosè vocentur Sacramenta, vel alia „signa & Mysteria Redemptionis nostræ, sem„per cum *Deo* & Christo Redemptore habentia „connexionem. 4. Si proferantur verba vel „ex ipsius dicentis intentione, vel ex communi „hominum usu & acceptatione, aut idiomatis „significatione contemptũ & contumeliam Dei „indicantia &c. Cæterùm blasphemia regulariter „& ex genere suo semper est peccatum mortale, „ut docet D. Thomas *cit. q. 13. a. 2.* Et etiam „colligitur ex illo *Lev. 24. Qui blasphemaverit no„men Domini, morte moriatur.* Quandonam au„tem indeliberatio vel inadvertentia excusent, „dicetur infra ad casum 40.

CASUS XXXIX.

ALius se frequenter blasphemâsse ait, verùm non intendisse Dominum Deum contumeliâ afficere, sed ex indignatione erga hominem, vel propter infortunium &c. id fecisse.

RE-

RESOLUTIO.

INdagandum tum, an non etiam aliquam indignationem, eámque deliberatam erga *Deum* habuerit, ex eo, quòd infortunium miserit, vel permiserit. Tum licèt non intenderit Deum directè inhonorare: an saltem non adverterit hæc verba significare, & continere contumeliam Dei, Sanctorum ejus, (*A.*) aut aliorum Mysteriorum, vel etiam rerum creatarum, quatenùs dicunt specialem ordinem & relationem ad Deum? ita ut Deus licèt non explicitè & directè, implicitè tamen & virtualiter contemneretur & injuriaretur. Hoc enim si advertit, & tamen talia verba proferre voluit, non poterit negare virtualem intentionem per talia inhonorandi & blasphemandi intercessisse: quæ ad culpam mortalem & peccatum blasphemiæ sufficit. Ut docet D. Thomas sæpè citat. quæst. *13. a. 1. ad 3.*

„(*A.*) Q. An blasphemiæ Dei, B. Virginis & „aliorum Sanctorum differant inter se specie, ac „proin in confessione distinctè sint explicandæ? „R. etsi juxta D. Thomam, Cajet. & alios, o„mnes blasphemiæ conveniant specificè in hoc, „quatenùs Deo vel aliquid attribuant, quod ei „non convenit, vel ab eo aliquid removeant, „quod ei convenit: quia tamen differunt in „gravitate, ac veluti quantitate injuriæ ac de„spectionis Dei, quæ non videtur mera cir„cumstantia peccati, sed aliquid spectans ad „objectum & constitutionem actûs in suo esse „in-

„individuali, prout loquitur Bonac. hic *q.* 8.
„*punct.* 4. *n.* 2. idcircò juxta cit. Bonac. Laym.
„Sanch. Illsung. aliósque probatos Authores
„probabiliùs in confessione modus blasphe-
„mandi distinctè ac specificè est explicandus,
„præsertim cùm blasphemiæ plerumque habeant
„aliam specificam malitiam sibi adjunctam. Sic
„e.g. si ex animo attribuatur creaturæ aliquid di-
„vinitatis, non tantùm erit blasphemia, sed e-
„tiam idololatria. Vel si ex abominatione er-
„ga Deum jaciantur in eum contumeliæ, non
„tantùm aderit ratio blasphemiæ, sed etiam o-
„dii Dei. Vel si Deus blasphemetur in SS. sua
„Matre aut alijs SS. præter contũ eliam ipsi Deo
„illatam committitur directè & immediatè pec-
„catum contra Religionem & Cultum Hyper-
„duliæ & Duliæ &c. Ut docent DD. præci-
„tati.

CASUS XL.

QUid de consuetudine blasphemandi, sive de blasphemiis ex consuetudine factis censendum?

RESOLUTIO.

DUo quærenda & dijudicanda sunt. 1. Peccatum actualis blasphemiæ, circa quod interrogandus Pœnitens, an tunc, cùm ex consuetudine blasphemavit, adverterit, vel cogitaverit verba talia, quæ proferebat, esse blasphema, Deòque contumeliosa? Si fatetur interrogandus de numero, & censendus toties, quoties,

ties, mortaliter peccâsse. Hoc ipso enim, quòd ejusmodi blasphemiæ fiant cum advertentia ad rei gravitatem, etsi de reliquo ex aliqua præcipitantia vel consuetudine fiant, satìs tamen erunt voluntariæ ad rationem gravis peccati, ut docet D. Thomas *2. 2. q. 13. a. 2. ad. 3.* Secundò, De *ipsa* consuetudine indagandum, quæ si voluntaria sit, id est, si pœnitens non seriò proposuit, & conatus est eam deponere, & desuescere, per se eum in statu peccati mortalis constituere censenda est; ideóque sedulò suadendum, & inculcandum, ut mox eliciat propositum eam deponendi, & imposterum, si alia media, & cautelas amplecti, sibíque præfigere nolit, saltem hoc ipsum propositum sæpiùs renovandi, aut in hunc finem inter preces matutinas & aliàs frequentiùs &c. Deum invocandi. Vide dicta Casu 31. Ubi tamen notandum, quòd si consuetudo sit, verba blasphemiæ (e. g. Sacramenta &c.) tantùm temerè (*A.*) proferendi sine ulla aversione vel indignatione erga Deum, nec apprehendendo per ea sic prolata Deo contumeliam fieri, non ita facilè pro mortali habendam, eo modo, quo suprà de consuetudine jurandi, sed non simul mentiendi dictum est. Quamquam enim utrobique periculum subsit, ne is, qui consuevit sine necessitate verâ dicta juramento confirmare, idem faciat data occasione, si falsum proferat; & similiter, ne is, qui joci tantùm causa & temerè Sacramenta nominat, idem faciat, si impatiens & indignabundus sit, itáque se aliquo modo à Deo aversum, & hæc

& hæc verba esse Deo contumeliosa advertat, adeóque tunc formaliter blasphemet: tamen hoc periculum remotum, nec ita considerandum videtur, ut propterea aliquis actualiter in statu peccati mortalis constitutus judicetur, quamvìs sine dubio consultum & consulendum sit, omninò deponere talem consuetudinem. Vide Laym. *tr. 10. c. 6 n. 3. & 12.*

(*A.*) Q. An blasphemia ex genere suo mor„talis quandoque contingere possit cum culpa „solum veniali? R. Si quis ex vehementi iræ vel „tristitiæ passione, vel etiam ex consuetudine „verba blasphemiæ proferat, ita ut nec peccati „mortalis gravitas memoriæ occurrat, nec vis si„gnificandi gravem Dei contemptũ & contume„liam, quam ejusmodi verba de se blasphema in „se continent, apprehendatur, excusari posse à „peccato mortali, veluti alia peccata sine suffi„cienti advertentia & deliberatione facta ob de„fectum sufficientis voluntarii à mortali excu„santur. Navar. *c. 12. n. 84.* Laym. loc. cit. Sin „autem perturbatio & passio animi non sit tan„ta, quin detur advertentia vel ad gravitatem „materiæ, vel ad vim significandi verborum, e„jusmodi verba blasphema à mortali nunquam „excusantur. Nec opus erit longo tempore, „ut quis rei gravitatem advertat, sed poterit in „momento haberi sufficiens judicium rationis „ad meritum vel demeritum requisitum: ut do„cet Clavis Regia *l. 6. c. 3. n. 6.* Vide dictum ad „Casum 15tum.

CA-

CASUS XLI.

CONfitetur pœnitens maledicta, & imprecationes proximo ſuo factas, quid judicandum?

RESOLUTIO.

SI maledicta & imprecationes ex odio fiant. ſive ſi imprecans ita affectus ſit ut voluntariè & deliberatè malum notabile proximo optet, mortalî culpâ vacare non poſſunt. Ut docent Bonac. *Diſp. 3. q. 8. p. 3. n. 4.* Sayr. Navar. Leſſ. & DD. communiter. Secùs ſi ex præcipitantia iracundiæ verba talia proferantur ſalvâ charitate, tunc enim venialis ſolúm culpa erit: ita cenſendum communiter, cùm parentes filiis, quos aliunde amant & fovent, neſcio, quæ imprecantur: item cùm contubernales & ſocii laborum abſque interveniente inimicitiâ vel odiô, ex repentina cauſa, vel occaſione data maledicunt, & imprecantur ſibi mutuò. Neque ſtatim peccatum mortale fit, tametſi maledicens advertat, verba hæc ſignificare grande malum, v. g. Ut dæmon abripiat &c. modò nil mali intendat, vel optet, ſed tantùm ad oſtendendam diſplicentiam talia cum vehementia proferat. Hinc etiam conſuetudo tam periculoſa non eſt, niſi ſit conſuetudo ſeriò imprecandi, aut cum ſcandalo. Quia tamen aliquale ſaltem periculum eſt, ne ejuſmodi maledictionibus aſſuetus ſeriò aliquando, vel ſæpiùs malum notabile proximo imprecetur, idcircò juxta qualitatem periculi

culi talis consuetudo sub gravi vel levi culpa extirpanda est, juxta dicta de Consuetudine jurandi vel blasphemandi.

Interim necesse non est, ut imprecans id præcisè intendat, quod dicit, hoc enim rarum est: sed sufficit, ut ex odio optando, vel complacendo, aut quocunque modo intendendo voluntariè malum proximi etiam in genere tantùm talia maledicta seu attestationes maligni & inimici affectûs proferantur. Et secundùm hæc etiam interrogatio Confessarii formanda erit. Vide Laym. *l. 4. tr. 10. c. 6. n. 11. & 12.* Tambur. *l. 2. c. 6.* §. *4 n. 9* & seq.

Q. Quale peccatum sit maledicere creaturis „irrationabilibus? R. Si maledictiones cadant „super animalia, fruges, arbores &c. quatenus „hæ sunt res proximi, & quidem ex odio & ini„micitia erga illum, esse peccata mortalia con„tra charitatem & dilectionem proximi: quia „nimirum tenemur eundem diligere, illíque bo„num, & non malum exoptare, juxta illud: „Quod tibi non vis fieri, alii ne facias. Si au„tem dictæ res, nostræ sint, vel nullius, iisdem „maledicendo præcisè propter se (abstrahendo „à nimio impetu iræ &c.) non facilè graviter de„linquimus: tum quia sunt in nostro dominio, „easque sine peccato possumus omninò occidere, „vel destruere: tum quia creaturæ irrationales „præcisè spectatæ secundùm se, nec sunt noster „proximus nec lege Charitatis comprehendun„tur. Bonac. *n. 5.* Tambur. loc. cit.

De Votis.

Tria potissimùm hîc in Quæstionem veniunt. 1. Quid sit Votum? 2. Quatenus & quando obliget 3. Quomodo tollatur Obligatio Voti?

CASUS XLII.

QUidam cum multa devotione, , ac deliberatione constituit, & præscripsit sibi certas preces quotidie recitandas. Cæterùm interrogatus, num sciat, vel sciverit tunc, quid sit Votum, quæ Voti natura & obligatio &c. rudem & ignorantem rerum talium se profitetur.

RESOLUTIO.

IN materia ista ante omnia discernendum, bènè & distinguendum inter propositum & votum:utut enim deliberatè,seriò, & efficaciter propositum fiat, non est peccatum saltem mortale omittere, vel mutare propositum, uti omnes fatentur. (*A.*) Votum autem essentialiter dicit ultra propositum intentionem promittendi Deo factam, ex qua promissione non minùs, quàm inter homines obligatio nascitur, & est peccatum ordinariè mortale, votum seu promissionem Deo factam transgredi. Practicè igitur & ex pœnitente hoc inquirendum erit, an non tantùm proposuerit, verùm etiam promiserit? aut an intentio vel cogitatio se ex nunc obligandi

adfuerit &c. quod ipsum, si ille nesciat, consequenter dubitet, procedendum, & præsumendum erit juxta sequentis Casûs resolutionem.

(*A.*) Q. Quid sit votum? R. ex D. Thoma „*2. 2. q. 88. a. 1.* Votum definiri, quòd sit *Promis-* „*sio libera facta Deo de meliori bono.* Dicitur 1. „*Promissio*, per modum generis, per quod con- „venit cum promissione facta homini. Deinde „ut excludatur propositum, quod nunquam in- „ducit obligationem in proponente, ut constat „ex *C. Literarum. de Vot.*: qualem tamen indu- „cit promissio, utpote quæ involvit voluntatem „sese obligandi, ita ut promissario (in votis Deo) „acquiratur jus exigendi promissum. Dicitur 2. „*Libera*, scilicet ut fiat per liberum voluntatis „consensum. Nam cùm vovens per votum si- „bimet quasi ponat legem, qua se Deo astringit, „necesse est, id fieri modo humano, seu liberè, „quia nemo censetur se obligare, sibìque onus „imponere, nisi plenam habeat animi delibera- „tionem. Cæterùm communis regula traditur „à DD. tantam requiri & sufficere libertatem ad „vovendum, quanta ad mortaliter peccandum, „uti expressè dicit Glossa in *C. Mulier.* 32. q. 2. *Qui* „*se potest obligare diabolo, potest etiam obligari Deo.* „Hinc quicunque non est capax peccandi mor- „taliter, etiam non erit capax vovendi Deo. Di- „citur 3. *Deo facta.* Quia votum propriè lo- „quendo soli fit Deo, eò quòd sit actus Latriæ, „quâ solus Deus colitur. Quòd si Sanctis di- „cantur quoque fieri vota, id intelligendum est, „vel quòd fiant solùm in memoriam & hono-

„rem

„rem eorundem, veluti templa & altaria Deo „propriè dicata, in honorem & memoriam San-„ctorum quoque dedicantur, ut explicat S. Au-„gust. *lib. 20. contra Faust. c. 21.* & S. Thomas „*q. 88. a. 5. ad* 3. vel si promissio fiat immediatè „ipsi Sancto, non erit propriè votum & cultus „Latriæ, sed solùm cultus Duliæ, sive sacra & reli-„giosa observantia erga ejusmodi Sanctum, uti „explicat Suar. *l. 1. c. 16 n. 9.* Laym. *tr. 4. c. 1. n. 6.* „Dicitur denique *de meliori Bono.* Ubi duæ con-„ditiones involvuntur. 1. Ut res promissa sit „bona sive aliunde jam sit præcepta, sive non: „& 2. ut sit melior, quàm ejus oppositum, sive „ut non sit impeditiva operis melioris & perfe-„ctioris, quoniam hoc ipso non esset Deo acce-„pta. Sed hæc omnia magis patebunt ex Casi-„bus subsequentibus.

CASUS XLIII.

QUid si idem se dubitare asserat, votúmne an propositum fuerit? aut tametsi cogitatio & verba de voto fuerint, dubitare saltem, an intentionem vel etiam cogitationem se obligandi sub peccato mortali ullam habuerit?

RESOLUTIO.

IN dubio præsumi pro libertate, & neminē censeri obligatū nisi de causa obligationis constet (*A.*) cōmunis est sententia juxta Reg. *65. Juris in6.* In dubio melior est conditio possidentis: comformiter *L. Arianus. ff. de Verb. oblig.* Ubi dicitur 1. In dubio potiùs liberatio, quàm obligatio indu-

 cenda

cenda est. Igitur si verè dubitet pœnitens, aut nesciat, an votum vel propositum conceperit, pro libertate judicandum, & ne pœnitens per conscientiam erroneam peccet imposterum, de hoc ipso instruendus erit, quòd in dubio supponere liceat, non votum, sed solùm propositum fuisse: ídque eò tutiùs, si ita dispositus & resolutus sit, quòd si sciret votum & obligationem subesse, omninò implere vellet. Sanch. *l. 1. in Decal. c. 10. 36.* Bonac. *de Pecc. disput. 2. q. 4. p. 7. n. 18.* Tambur. *l. 1. c. 3. §. 7. V. Votum* Engl. *tit. de Vot. n. 2.* cum communi Theolog. contra Clavem Regiam, Azor, & alios, quosdam, volentes, in dubio obligationem stare pro voto.

Interim sicut aliàs in actibus humanis voluntas & intentio virtualis idem ferè potest, quod actualis, ita etiam in voto sufficit intentio virtualis promittendi, aut se obligandi. Ut denuò communis tenet DD. Proin qui de Voto cogitavit, & plus quàm propositum facere, voluit, virtualiter se obligare voluisse, itáque verum votum emisisse censendus est. Velut e. g. is, qui ordines majores, quibus votum Castitatis annexum esse non nescit, voluntariè suscipit; item qui in Religione solemnem Professionem emittit, etsi nihil explicitè cogitans de Voto, sed planè distractus &c. tamen votum Castitatis & Religionis verè emittit per intentionem virtualem. Qualis operandi modus etiam ad conficienda Sacramenta sufficit, uti omnes fatentur.

(*A.*) Q. Quid sentiendum de eo, qui votum emi-

„emisit, animo tamen non se obligandi, vel „saltem non exequendi promissum? R. 1. Qui „vovit animo se non obligandi, vi voti ad nihil „tenetur. Ratio est, quòd talis non verè, sed „solùm apparenter & verbaliter voveret, quod „ad rationem voti non sufficit, ut constat ex di- „ctis ad casum priorem. Unde suscipiens Sa- „cros Ordines cum expressa intentione non se „obligandi ad Castitatem, præcisè ratione voti ad „eam non obligatur; quamvís aliunde oblige- „tur, scilicet tum ratione scandali vitandi, tum „vi Statuti Ecclesiastici, cum ad matrimonium „inhabilitantis, & ad dictum votum suscipien- „dum obligantis. Vide Tambur. *l. 3. c. 12. §. 1.* „Bonac. *in* Decal. *disp. 4. q. 2. p. 1. n. 8. & seq.* „R. 2. Qui vovit animo se obligandi Deo, quam- „vis non exequendi promissum, verè obliga- „tur ad exequendum, quod promisit, sub gra- „vi vel levi culpa pro qualitate materiæ promissæ; „ut ex communi docent Nav. *c. 12. n. 27.* Laym. „*tr. 4. c. 1. n. 2.* Bonac. *loc. cit. n. 14.* Illsung. *tr. 5.* „*disp. 1. q. 3. n. 75.* Ratio est, quòd ad votum „seu promissionem vero animo factam conna- „turaliter sequatur obligatio, veluti calor ad „ignem, nec ipsa actualis executio sit de ratione „voti, sed solùm effectus ejusdem: veluti in con- „tractu emptionis, & venditionis connaturali- „ter quidem sequitur obligatio tradendi, ipsa au- „tem actualis traditio vel executio solùm est ef- „fectus ejusdem. Vide Tambur. loc. cit. *n. 4.* „ubi plura refert absurda ex contraria opinione „sequentia.

CASUS XLIV.

NOnnemo in ebrietate devotus votum facit: aut in prima adolescentia; vel aliàs præcipiti Spiritûs impetu sine præcedente deliberatione, aut saltem non prævisis difficultatibus, quas nunc experitur: quas, si præscivisset, nunquam vovisset v. g. Castitatem perpetuò servare, Ordinem Capuccinorum ingredi &c.

RESOLUTIO.

QUia Votum per se res gravis est, gravémque sub mortali obligationem producit, non potest fieri sine ea deliberatione, quæ ad peccatum mortale sufficeret: ut jam constat ex dictis ad Casum 24. Igitur si ex tali præcipitantia, ebrietate, aut rationis & judicii vel defectu vel perturbatione votum fiat, ut tantùm semiplena deliberatio, & imperfecta rationis advertentia, qualis ad peccatum quidem veniale, non verò ad mortale sufficeret, intercesserit, non censendum est votum. (*A*) Uti cum communi docet Laym. *tr. 4. c. 1. n. 3.*

Econtra autem non omnes circumstantias, difficultates, & incommoda prævidisse, sicut in contractibus & obligationibus inter homines factis non revelat, ita nec in votis seu promissionibus Deo factis considerandum est: nisi ad summum, ut pro causa dispensandi, & dispensationem vel commutationem in voto obtinendi allegari possit. Excepto (quod extra hunc casum, & valdè extraordinarium est) si exinde error

error aut ignorantia substantialis, vel omnimoda rei promissæ inconsideratio inferri posset: quoniam tunc ob defectum sufficientis voluntarii nullum foret votum, & consequenter etiam nulla oriretur obligatio; ut docet Less. *l. 2. c. 40. dub. 2. n. 11.* & communiter DD. Vide dicta *ad Casum 35.* de Juramentis §. *q.* 2.

(*A.*) Q. Quid dicendum de eo, qui certò „quidem scit se vovisse, dubitat tamen, an cum „sufficienti deliberatione id fecerit? R cum Nav. „Bonac. & aliis, in tali casu probabiliùs voven„tem obligari. Ratio est, quia possessio stat pro „voto, quod constat factum fuisse. Probato „autem facto præsumuntur adfuisse necessaria „ad illud. Dein præsumptio desumitur ex com„muniter contingentibus, & fieri solitis: com„muniter autem vota fieri solent deliberatè; ergò „etiam in tali casu censendum est, adfuisse suffici„entem deliberationem, & consequenter verum „fuisse emissum votum. Quamvis aliqui teneant „contrarium, eò quòd ipsa deliberatio sit de sub„stantia voti, atque hac dubia etiam ipsum vo„tum sit dubium, adeóque possessio stet pro li„bertate.

CASUS XLV.

FOemina se vovisse & promisisse ait, sed tantùm Bmæ Virgini, Angelo Custodi &c.

RESOLUTIO.

SI hujusmodi Vota Deo in honorem B.mæ Virginis, aliorumve Sanctorum fiant, verè & pro-

propriè vota erunt: & ita in dubio præsumendum est: (*A.*) sicque ipsam Ecclesiam intentionem voventium piè interpretari dicit S. Antoninus *p. 2. t. 11. c. 1.* §. *ultim.* Clavis Regia *L. 6. c. 1. n. 11.* Quòd si præcisè B.mæ Virgini, vel Sanctis promissio fiat, non propriè vota erunt, ut jam constat ex dictis ad Casum 42. Interim ex virtute Fidelitatis obligationem parient, & quidem sub peccato: velut enim Sancti in cœlo ab Ecclesia canonizati possunt orari, ac ob propriam excellentiam & dignitatem cultu Duliæ etiam adorari, ita quoque possunt iisdem fieri promissiones bonorum operum, quarum transgressio juxta intentionem voventis & qualitatem materiæ erit gravis vel levis contra fidelitatem & observantiam ipsis specialiter debitam, adeóque in confessione explicanda, ut docet Tambur. *l. 3. c. 14. n. 1* & alii.

(*A.*) Q. Quid sentiendum de Votis, quæ „fiunt in manus Episcoporum, vel Prælatorum? „R. cum D. Thoma *2. 2. q. 88. a. 5. ad 3.* esse vera „vota, quia juxta receptam praxin & consue„tudinem Ecclesiæ verè fiunt Deo, ita ut Episco„pus vel Prælatus solùm sit testis; vel potiùs ut „loquitur Clav. Reg. loc. cit. quatenus sunt loco „Dei, secundùm dignitatis participationem & „potestatem, quam habent, prout gerunt vi„cem illius; econtra si quis alteri voveat, vel „promittat, præcisè quà homini se e. g. non am„pliùs lusurum, vel domum suspectam accessu„rum &c. nullum erit votum, hoc ipso, quòd „non sit promissio nec explicitè, nec implicitè

facta

„facta Deo. Ut docet Navar. *c. 12. n. 25.* Bonac. *disp. 4. q. 2. p. 1. n. 17.*

CASUS XLVI.

ALia vovit non laborare in pervigiliis post horam secundam, seu signum campanæ datum &c.

RESOLUTIO.

QUia vota soli Deo fiunt, tunc obligant, cùm à Deo acceptata, eíque rata & grata judicari possunt. Proin si res promissa ex se illicita sit, etsi tantùm venialiter, nullum censendum est votum, cùm nec ex se Deo acceptum esse possit, quod malum est, nec mala facere liceat, ut eveniant bona. Ut cum D. Thoma *loc. cit. a. 2.* communis tenet Theolog. At in indifferentibus cautiùs procedendum, nec statim votum pro nullo habendum. Quamvis enim ea, quæ bona non sunt, sed indifferentia, Deo accepta non sint, ut denuò docet Div. Thomas loc. cit. (*A.*) quia tamen ex fine bona fieri possunt, ideò finis propositus examinandus erit: v. g. in casu posito Votum non laborandi, si ea intentione factum sit, ut orationi vacare, Ecclesiam adire possit, valebit, & obligabit, secus si tantum otium, aut nuda promissio operis in mente fuit. Vide Laym. *tr. 4. c. 2. n. 8.*

„(*A.*) Q. 1. An obliget Votum, si vovens dubitet, utrùm materia promissa sit indifferens, „vel bona? R. Probabiliùs obligare juxta dicta „ad Casum 44. quia nimirum possessio stat pro

„Voto. Quòd si tamen vovens ex ratione verè „probabili & prudenti possit formare judicium, „materiam promissam esse rem indifferentem, „etsi forsan contrarium videatur probabilius, po„terit dubium excutere, sicque rationi suæ ve„rè probabili & prudenti innixus deobligari. „Omnium tamen optimè fiet in tali casu, si quis „deobligetur à suo Confessario ritè judicante, „materiam promissam esse rem indifferentem: „vel omninò petat dispensationem. Ut docet „Clav. Reg. *l. 6. c. 3. n. 13.*

„Q. 2. Quid dicendum de voto nunquam „peccandi venialiter? R. 1. Votum nunquam „peccandi venialiter plenè deliberatè; item ab„stinendi ab omni veniali circa determinatam ali„quam materiam; e. g. nunquam jocosè men„tiendi, vel per auxesin loquendi, probabilius „obligare. Ut docent Suarez *l. 2. c. 3. num. 4.* „Sayrus *l. 6. c. 3. n. 9.* & multi ab his relati. Ra„tio est, quòd ejusmodi votum sit de objecto „bono, ac moraliter quoque cum gratia Dei „possibili, ut patebit clariùs ex mox dicendis. „R. 2. Votum absolutè nunquam peccandi ve„nialiter probabiliùs non obligare, eò quòd sit „de re viâ ordinariâ impossibili. Etsi enim ho„mini cum gratia Dei ordinaria sit possibile, evi„tare omne peccatum cum plena animi delibera„tione factum, vel circa determinatam aliquam „materiam etiam semiplenè deliberatè commis„sum, non tamen videtur eidem possibile sine „speciali privilegio evitare omnia ex subreptio„ne, & imperfecta deliberatione, juxta illud 1.

„*Joan.*

„*Joan.* 1. *Si dixerimus, quòd peccatum non habe-*
„*mus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est.*
„Definitur quoque id in Conc. Milevit. *Can.* 6.
„7. & 8. Trid. *Sess.* 6. *c.* 23.

CASUS XLVII.

QUædam vovit non intrare certam Ecclesiam ex causa non videndi amasium &c. Quærit, an obligare se potuerit, & toto tempore vitæ obligata maneat, opus bonum, scilicet visitandi Ecclesiam intermittendi?

RESOLUTIO.

ETsi non liceat facere mala, ut eveniant bona, licitum tamen, Deóque gratum est, omittere bona (quæ supererogatoria, neque hîc & nunc in præcepto sunt) ne eveniant mala, vel ne impediatur majus bonum. Igitur hujusmodi vota per se valent, & in his circumstantiis obligant, hoc ipso quia sunt de meliori bono; at si mutentur circumstantiæ, & penitùs cesset periculum peccandi in Ecclesia, adeóque vitare Ecclesiam res bona & Deo grata ampliùs non sit, cessabit etiam votum, quia ad eum statum pervenit, à quo incipere non posset, & in hunc eventum nec à Deo acceptatum, nec à vovente intentum est. Tambur. *l.* 3. *c.* 14. §. 6. *n.* 7. & Alij.

„ Q. 1. An votum sit validum de re, quæ hìc
„& nunc quidem est indifferens, successu ta-
„men temporis fit bona? 2. Quid sentiendum
„de

"de Votis, quorum materia partim est bona, "partim mala, vel indifferens: partim possibilis, "partim impossibilis? R. ad 1. Si intentio vo-"ventis directa fuit in rem præcisè, prout hîc & "nunc erat indifferens, nullum fuisse votum, ut-"pote non de meliori bono. Nec refert, dictam "rem tractu temporis de statu indifferentiæ trans-"iisse in bonam, seu meliorem: *Nam tractu tem-"poris non firmatur, quod ab initio non subsistit. c. "Non firmatur de Regulis Juris in 6.* Quòd si ta-"men vovens intentionem habuisset, adimplendi "votum etiam pro eo tempore, quo res bona & "honesta futura fuisset, omninò obligaretur, cùm "tale votum non ampliùs foret de re indifferenti, "sed honesta & bona. Bonac. *in Decal. disq. 4. q. "2. p. 4. §. 2. n. 9.* R. ad 2. Servandum esse vo-"tum quoad partem honestam, bonam & possi-"bilem, si ea separari possit à parte impossibili & "turpi. Excipe, nisi vovens totam materiam "promiserit per modum unius, ita ut noluerit se "obligare ad unam partem, quin etiam obligare-"tur ad alteram? tunc enim ad neutram tenebi-"tur. Ita Suarez *l. 2. de Vot. c. 10. n. 2.* Laym. "*tr. 4. c. 2. n. 3.* Tambur. Valentia. Navarr. & "a ij. Ratio prioris est, quia *Utile per inutile non "vitiatur; juxta c. Utile. de R. J. in 6.* Item pro-"cedit etiam in tali Casu Reg. *c. Unici. de Despon-"sat. Impub. in 6. Si non valet, quod ago, ut ago, "valeat, ut valere potest.* Ratio posterioris est, "quia vovens totam materiam indivisibiliter, "unam partem non promittit sine altera: cùm "autem una pars non sit materia apta voti, neque

"tene-

„tenebitur ad alteram, utpote inclusam & co„hærentem priori. Exempla utriusque pulchrè „adducit Laym. loc. cit.

CASUS XLVIII.

VOvit aliquis sumptuosam illam peregrinationem, v. g. ad B. Virg. Montis S. Andex tam ob copiam Sacratissimarum Reliquiarum, quàm confluentiam peregrinantium Celeberrimi Congregat. nostræ Monasterij, & ibi offerre calicem, paravit sumptus tam pro itinere, quàm pro oblatione: sed præter opinionem morbô, aliisve ex causis impeditur. Quærit. 1. An per alium debeat peregrinationem perficere? 2. An sumptus itineris Æthingam mittere? 3. An saltem calicem?

RESOLUTIO.

BEnè distinguendum & discernendum, quid in voto reale & personale sit: item quid per se, & quid tantùm concomitanter, vel in consequentiam in voto & animo voventis fuerit?

Igitur 1. Qui in propria persona non potest peregrinari, non tenetur per alium implere votum, utpote quod personale fuerat. (*A.*) Ratio est, quòd obligatio voti nascatur ex propriæ voluntatis consensu, adeóque etiam nullum obliget, nisi ipsum voventem & consentientem, uti communis tenet DD.

2. Sumptus etiam, sive pecunias, quas peregrinaturus absumpsisset, mittere non debet, quia non nisi in consequentiam, & cum ipsa peregrinatione

natione indivisim in voto & animo fuêre. (*B.*) ut docet Sanchez *l* 4. *c.* 15. *n.* 13. & 29. Bonac. *disp.* 4. *q* 2. *p.* 5. §. 3. *n.* 7. Lessius cum aliis.

At 3. Calicem promissum mittere tenetur, quia per se (tametsi fortè minus principaliter fuit materia voti) atque secundùm se sine speciali restrictione ad peregrinationem, ut supponitur, intentus seu promissus, & aliunde votum quoad hanc partem reale non personale est; ideóque in re, utut persona impedita sit, impleri potest, proin debet. (*C.*)

„(*A.*) Q. 1. Quid votum personale, reale, „& mixtum? R. Personale est, quo Deo pro„mittitur aliqua actio, vel intermissio actionis „ipsius viventis, v. g. orare, jejunare, castitatem „servare, non mentiri, non pejerare &c. Rea„le est promissio alicujus rei dandæ vel expen„dendæ, ut eleemosynam dare, Ecclesiam fun„dare &c. Mixtum denique est, quod partici„pat ex utroque, ut peregrinari Romam cum in„tentione offerendi aliquid ad limina Apostolo„rum.

„(*B.*) Q. 2. An, qui fecit votum mixtum, te„neatur utramque partem adimplere per se ip„sum? vel possit, aut debeat alterutram saltem „per alium implere? R. 1. Votum mixtum, qua„tenus personale est, non posse expleri per a„lium. 2. Debere tamen expleri per alium, qua„tenus reale est, si vovens factus sit impotens ad „id explendum. 3. Nisi, prout reale est, sit „merè accessorium. Ratio 1. constat ex casu. „Ratio 2. est, quia hæc est natura voti realis, ut

„possit

"possit adimpleri per alium, adeóque vovens "non excusatur, quin id faciat. Unde si vovi"sti dare eleemosynam, & factus ægrotus non "possis, teneris dare per alium. Econtrà si vo"visti jejunium, & non possis jejunare, non te"neris ad hoc alium astringere, quia scilicet hoc "est personale, prius reale. Quòd si tamen vo"tum, prout est reale, merè sit accessorium; si "deobligaris à principali, etiam non teneris ad "accessorium, quia hoc non censeris promisisse, "nisi accessoriè. Unde si vovisti peregrinatio"nem, eámque non possis persolvere, non te"neris sumptus faciendos ad locum peregrina"tionis mittere, quia hos non promisisti abso"lutè, sed solùm accessoriè, ut jam dictum in ca"su. Ita communis.

" (C.) Q. 3. An, qui non potest votum suum "adimplere, teneatur commutationem illius pe"tere in rem, quam potest præstare? R. cum Su"ar. *l. 4. de Vot. c. 15. n. 9.* & aliis negativè. Velut "enim Ecclesia neminem obligat ad compensatio"nem rei præceptæ faciendam, si quis impoten"tiâ superveniente eam adimplere nequeat; ita "neque vovens censetur se ipsum ad similem "compensationem obligare; ergò nisi ultrò ve"lit, non tenetur.

CASUS XLIX.

Uxor absente marito vovit peregrinationem, eleemosynam &c. si, vel postquam maritus redierit. Cùm vir in via mortuus sit, dubitat, an teneatur votum implere?

RE-

RESOLUTIO.

DIstinguendum inter obligationem conditionatam, & obligationem in diem &c. Si igitur uxor intendit absolutè vovere, & votum tunc demum implere, cùm maritus redierit, quod est dicere *in diem*, tenebitur etiam virô mortuô: hoc ipso enim, quòd absolutè intenderit peregrinationem, noluit eam alligare reditui mariti, nisi merè accessoriè, adeóque tenetur implere, etsi non redeat. Nam qui duo distincta vovet, quorum unum est principale, & alterùm solùm accessorium, tenetur exsequi quod est principale, etsi accessorium implere nequeat. Ut docent Fuliens. Laym. & alij communiter, & jam constat ex dictis. Secus si sub conditione Si, id est posito, quòd maritus redierit (aliàs non) vovere, & se obligare voluerit; de quo ipsa interroganda, & in dubio, cùm ex una parte pro libertate, ex altera autem pro voto (nam votum factum est: dubitatur autem, an absoluiè, vel conditionatè) præsumptio stet: id credendum, & secundùm id judicandum erit, quod talis vovens veriùs & probabiliùs se fecisse putat, & judicat: quoniam obligationes votorum potissimùm dependent ex intentione voventium.

„Q. hìc, sub quibus conditionibus Vota sint „valida, & obligent? R. Votum non valere 1. „si sit factum sub conditione contrariâ substan„tiæ voti, vel rei promissæ juxta *c. fin. de Con„dit. Appos.* ut si quis voveret, se Religionem „intra-

„intraturum eâ intentione, ut haberet proprium.
„Nec valet 2. factum ſub conditione impoſſibi-
„li, ut ſi quis voveret Religionem, quam nollet
„ingredi niſi volando. In quo votum differt
„à contractu matrimonii, & ultimis voluntati-
„bus, quorum valori ejusmodi conditiones
„impoſſibiles ex diſpoſitione legum non ob-
„ſtant, ut docent Sanch. Bonac. Tambur. &
„alij. 3. Nec valet votum ſub conditione tur-
„pi, vel finis inhoneſti, quem vovens intendit,
„ut ſi quis voveat eleemoſynam, ut poſſit ini-
„micum ſuum occidere, vel ſortiri commerci-
„um cum tali & tali fœmina &c. eò quòd de eſ-
„ſentia Voti ſit, ut ſit de meliori bono. Econ-
„tra valet votum 1. ſub conditione pœnæ, quod
„votum pœnale dicitur, ut ſi quis voveat ſe
„non inebriaturum ſub pœna jejunij, vel elee-
„moſynæ. 2. Valent vota facta ſub conditio-
„ne futurâ neceſſariâ, ſtatímque obligant. Cùm
„enim talis conditio ſit neceſſariò eventura, ha-
„betur pro adimpleta. Hinc qui hodie caſtita-
„tem vovet, ſi cras Sol oriatur, ſtatim hodie
„ligabitur voto, ut docet Azor, Sanch. & alij.
„3. Valent quoque vota ſub conditione præte-
„ritâ vel præſenti, quæ pariter ſtatim obligant
„ſubſiſtente veritate conditionis: ut ſi dicas,
„voveo ingredi Religionem, ſi Pater meus eſt
„mortuus, vel ſi vivit; quoniam hæ conditio-
„nes, utpote jam purificatæ, non ſuſpendunt
„intentionem voventis. 4. Denique & vel
„maximè ſolent fieri vota ſub conditione ho-
„neſtâ futurâ, & contingente; e. g. Voveo je-

 junium,

„junium, eleemosynam, peregrinationem, si
„Pater meus, Mater &c. convaluerint. Et hæc
„ante impletam conditionem manent suspensa,
„eâ autem positâ statim obligant, quia nimirum
„hæc est intentio voventis, sic sibimetipsi legem
„quasi imponentis. Interim benè observan-
„dum, voventem sub conditione futurâ con-
„tingente, non debere usque ad conditionis e-
„ventum se studiosè inhabilem reddere ad im-
„pletionem voti, sic vovens Religionem ingre-
„di, si Pater ex bello redierit, non potest inte-
„reà matrimonium contrahere, eò quòd per
„hoc seipsum faceret inhabilem ad Religionis
„ingressum. De quo ampliùs videas Clav. Reg.
l. 6. c. 8. n. 4. Bonac. *disp. 4. q. 2. punct. 2. n. 5.*
„Navar. *c. 12. n. 42.*

CASUS L.

Accusat se pœnitens, quòd Votum Deo factum suo tempore non impleverit. Quærit 1. An distulisse votum per annum v. g. sit peccatum mortale? 2. An elapso tempore, intra quod opus bonum perficere vovit, imposterum sit deobligatus?

RESOLUTIO.

Considerandа in primis intentio voventis, dein natura rei per votum promissæ. Igitur si vovens intendit, aut cogitavit de certo tempore, cùm ipsum tempus pars & materia voti sit, omninò tenebitur sub peccato mortali tempus illud observare, ut per se patet. Idem dicen-

dicendum, si implicitè præsens tempus in voto fuit, v. g. si quis ex commiseratione erga pauperes hoc anno penuriam patientes propter annonæ caritatem vovit certos panes aut frumentum distribuere, peccabit mortaliter, si in alium annum differat. Nam ut jam sæpiùs dictum, votum adimplendum est juxta voventis intentionem, ex qua voti obligatio nascitur, ac dependet. Econtra, qui tunc, cùm votum fecit, noluit se ad aliquod tempus obligare, sed ita affectus fuit, quòd aliquando tempore vitæ suæ velit v. g. peregrinationem instituere, non peccabit etiam pluribus annis differendo; nisi eò usque differat, ut morale periculum sit, ne omnino implere possit. In dubio, & quando simpliciter opus bonum Deo promissum est, nihil omninò cogitando de ullo tempore, ad naturam rei per votum promissæ Deo attendendum est. Aliqua enim bona opera promissa etiam post quamcunque dilationem plenè sine ullo decessu impleri possunt: v. g. certa eleemosyna, peregrinatio &c. Aliis econtra ipso temporis lapsu aliquid decedit, atque eo ipso, quòd tardiùs inchoetur, minora fiunt, puta: vovit quis per totam vitam abstinere à carnibus die Mercurij: quotidie recitare certas preces &c. quibus accenseo votum serviendi Deo in Religione, alióve Statu sanctiori: item votum se incorporandi Fraternitati Rosarii, uti etiam votum declinandi certam occasionem peccandi &c. In his posterioribus, quia ex dilatione opus bonum minuitur, & quò tardiùs quis in-

 cipit,

cipit, eò pauciores ante mortem actus bonos facit, ideò omnis dilatio, postquam cessantibus impedimentis commodè votum impleri posset, peccaminosa est. Interim quia respectu totius vitæ modicum & parum est medius annus, vel etiam integer in juvene, aut in re, quæ ex natura sua non præproperè, sed cum tempore & occasione expediri solet (v. g. Ingressus Religionis &c.) idcircò parvitas materiæ à mortali excusare potest: siquidem animus voventis fuit, non ex nunc statim, sed in futurum indefinitè, vel cùm commodè poterit, id inchoare, quod vovit. Vide Laym. *l. 4. tr. 4. c. 3. n. 5.* Tambur. *l. 3. c. 12* §. *3. n. 7. & seq.* Bonac. *disp.* 4. *q. 2. p. 5.* §. *1. n. 1. & seq.*

Priori casu, cùm ex dilatione ipsi rei sive operi bono nihil decedat, & aliunde tempus materia aut pars voti non sit, puta, cùm absolutè sine cogitatione de certo tempore unica tantùm peregrinatio, oratio, abstinentia, eleemosyna &c. promissa Deo est: probabile censeo cum Tambur. loc. cit. num. 11. & aliis ab eo relatis, nunquam ex dilatione peccari mortaliter, dummodò non ad ultimam senectutem, vel eousque differatur, ut probabile & morale periculum nunquam implendi votum tale absit. Ratio est, quia in voto tota obligatio ex propria voluntate & intentione voventis, seu obligantis seipsum oritur. De hac voluntate autem se obligandi si non constet, præsumptio pro vovente, & pro libertate stat: atqui non constat, ut supponitur, voventem ad certum tempus, annum

annum unum vel duos se obligâsse: ergo præsumi potest, quòd non ultrà se obligaverit, nisi ad rem ipsam quôcunque demum tempore præstandam. Non nescio, plurimos tenere contrarium apud Laym. loc. cit. & alios, ex ea ratione, quòd, qui homini promittit, censeatur fidem fallere, nec stare promissis, si nimium differat implere, quod promisit: attamen ratio disparitatis inter Deum & hominem non minùs in promptu est: quia nimirum hominis interest, promissionem tempestivè impleri, tum nè donatarius forte præmoriatur ante donantem, tum propter commodum usûs & fructuum percipiendorum, proin qui tardè dat, minus dat, uti qui citò dat, bis dat &c. Quod in Deo locum non habet, cui cæteris paribus idem, & quantum ex parte operis boni (quod unicè materia voti est) æque meritorium ac Deo gratum est, sive hodie, sive post annum fiat: atque licèt ex modo agendi, sive ex parte nostra tutius & melius, proin etiam Deo gratiùs esset, citiùs implere votum, ex hoc tamen non violatio voti, sed tantùm negligentia, tepor & imperfectio in eo, qui votum distulit, inferri potest. In praxi propter diversitatem sententiarum consultum erit, inquirere de conscientia & opinione pœnitentis, an crediderit se differendo votum mortaliter peccare, vel non?

Quantum ad alteram partem casûs, an elapso tempore Voti nihilominùs vovens obligetur perficere, quod vovit, inspicienda intentio sive finis voventis, & repetenda, quæ Casu 48. diximus,

ximus, an indivisim opus aliquod bonum, & certa dies in animo voventis fuerit? si hoc ita, sive etiam, si finis & intentio voventis ad certum diem tendat, v. g. jejunare die Sabbathi in honorem B.^{mæ} Virginis, ire Romam ad Jubilæum &c. quod tali tempore vel die omissum est (sive benè, id est ex justa causa, sive malè) alio die aut tempore impleri non debet, nec potest: quia nimirum vovens promisit talia dependenter à certo tempore, adeóque utrumque per modum unius, ut adeò ejusmodi vota non aliter obligent, quàm præcepta Ecclesiæ, e. g. jejunandi in Vigiliis Apost. dies festos cele- &c. quæ præcepta elapso tempore non ampliùs brandi obligant, ut constat.

Secus si separatim opus bonum, & dein certum tempus in mente voventis fuerit. V. g. Qui eleemosynam, peregrinationem, & quidem hæc intra mensem perficere vovit, elapso mense de peccato mortali ob violatum ex parte temporis votum se accusare, rem verò principaliter Deo promissam deinceps nihilominùs implere tenetur. Cùm enim duo seorsim, & non indivisim seu per modum unius in voto fuerint peregrinatio & tempus, hôc licèt prælapsô, illa etiamnum perfici potest, adeóque etiam debet.

„Q. An qui non potest votum persolvere „præfixo tempore, teneatur vel possit illud præ„venire? R. 1. Si tempus certum signatè fuit „determinatum ad votum implendum, non pos„se à vovente licitè id præveniri. Unde qui

vovit

„vovit jejunium in vigilia v. g. Aſcenſionis Do„mini, non poteſt illud prævenire alio die jeju„nando. Ratio eſt, quòd præceptum adimplen„dum ſit, dum obligat, ut conſtat, e. g. de „auditione Miſſæ die feſto: atqui ejusmodi vo„tum non obligat, niſi certo præfixo tempore: „ergò. R. 2. Si certum tempus ſit determinatum „per modum termini præcisè, ſcilicet nè vo„tum ulteriùs differatur, poterit illud laudabi„liter præveniri. Sic qui vovit trium dierum „jejunium ante finem anni peragendum, quò „citiùs id peragit, eò laudabiliùs facit. Ratio „eſt, quòd integrum tempus pro obligatione „exſolvenda currat: adeóque quò citiùs eidem „ſatisfit, eò melius fit. R. 3. Qui in hoc po„ſteriori caſu prævidet, impedimentum ſuper„venturum, ne votum in fine, ſive præfixo ter„mino implere poſſit, teneri illud prævenire „ſeu anticipare: Ut cum D. Thoma *in 4. diſt. 38.* „*q. 1. a. 3. q. 1. ad 7.* docet communis. Ratio eſt, „quòd in ſingulis currentis temporis particulis „currat obligatio voti: ergò qui prævidet im„pedimentum in partibus poſterioribus hujus „temporis, tenetur in partibus anterioribus ſu„um adimplere votum: velut, qui prævidet „die Dominica, quòd hora 10. non ampliùs poſ„ſit audire Sacrum, tenetur id anticipare, ſeu „citiùs audire, uti communis tenet Theologo„rum.

CASUS LI.

RUsticus fugiens insequentes se milites ex metu votum peregrinationis emittit, quid censendum de votis ex hoc vel alio metu factis?

RESOLUTIO.

TRitum & suo sensu verum est, vota ex metu facta non obligare, si metus & violentia extrinseca hoc ipso fine incutiatur, & inferatur, ut alter votum emittat, v. g. ingrediendi Religionem, quod aliàs non emitteret: tunc enim votum ejusmodi, utpote extortum nec spontaneum, à Deo non acceptatum, proin irritum (*B.*) censetur. Clavis Regia *l. 6. c. 4. n. 17.* Azor. *1. p. l. 11. c. 15. quæsit. 6.* Filliucius *tr. 26. c. 1. n. 10.* & communiter DD.

Aliud dicendum, si metus alio fine incutiatur: ut in casu posito; tunc enim quia vovens in his circumstantiis & necessitate præsenti ipsum votum liberrimè & sua propria electione pro medio evadendi periculum apprehendit, & eligit, omninò servare tenetur. Nec obstat, quòd non vovisset, nisi violentiam & metum passus esset, hoc enim etiam contingit in eo, qui in periculo naufragij, tempore pestis &c. votum emisit, quos tamen votis suis obligari indubium est, quia nimirum satis est, votum secundùm se & in his circumstantiis, quibus emissum est, propriâ voluntate & liberâ electione voventis factum, nec per alium extortum esse.

esse. Ut denuò docet communis tam Canonistarum, quàm Theologorum.

„(A.) Q. 1. Quid requiratur, ut metus vo„tum reddat invalidum? R. Debere inprimis „esse metum gravem, seu qui virum prudentem „& constantem meritò concutere possit: qua„lis ex triplici capite cognosci potest. 1. Ex ob„jecto, ut si malum intentatum sit valde grave: „e. g. Mors, gravis cruciatus, captivitas, infa„mia carceris, amissio status, vel magnæ par„tis bonorum &c. Ut habetur in *Tit. de iis, quæ* „*vi met.* 2. Ex parte modi; ut si metus incutia„tur ab armato, vel aliàs valde feroci & sævo. „3. Respectu subjecti. Nam metus respectu fœ„minæ vel puellæ potest esse gravis, qui respe„ctu viri solùm sit levis. Secundò. Debet esse „à causa extrinseca liberâ. Si enim metus utut „gravis proveniat vel à causa intrinseca, ut mor„bo; vel à causa extrinseca, sed non libera, ut „feris &c. val à causa naturali, ut tempestate „&c. Valori voti nullatenus obstat, quia in „his casibus votum spontè eligitur, & emitti„tur, ut jam dictum in casu. Tertiò. Debet „metus incuti in ordine ad extorquendum vo„tum, & insuper hoc ipsum debet à vovente ad„verti & cognosci, quoniam aliàs, ut jam sæ„piùs dictum, ipsemet liberè ac spontè eligit „votum, ac consequenter eodem quoque obli„gatur. Bonac. Fulliens. & alij communiter.

„(B.) Q. 2. An vota gravi & injusto me„tu extorta ipso jure naturæ, vel solùm jure po„sitivo Ecclesiastico sint irrita? R. cum Valent.

„Sanch. & communiori ſententia: Dicta vo-
„ta probabiliùs Jure naturæ eſſe valida & ſolùm
„irrita jure Eccleſiaſtico. Ratio eſt, quòd ad
„ſubſtantiam & eſſentiam voti plùs non requi-
„ratur, quàm ut id fiat Deo de meliori bono tan-
„ta libertate, quæ ſufficit ad peccandum mor-
„taliter; atqui hæc omnia ſubſiſtere poſſunt, &
„ordinariè ſubſiſtunt non obſtante gravi & in-
„juſto metu, ut nemo facilè negare poterit:
„ergò &c. Eſſe autem irrita Jure Eccleſiaſtico
„habetur ſatìs clarè in S. Canonibus *c. Perlatum*
„*de iis quæ vi &c. c. Sicut qui Monaſteria 20. q. 1.*
„*c. Præſens. 20. q. 3.*

CASUS LII.

QUidam Conjugatus peregrinationem Æthingam, ſimúlque Vaccam unam ibi offerre vovit: at reclamat, & proteſtatur uxor, nec Virum, nec Vaccam dimittere volens. Alia vice Uxor ſimile votum facit, & contradicit Maritus etiam quoad utrumque: Quid Juris?

RESOLUTIO.

REgulam accipe. Qui & quatenus rem aliquam homini promittere & donare poteſt validè & licitè, is etiam per votum Deo eandem promittere poteſt, & ſi taliter promiſit, ſtare promiſſis tenetur, utut conjunx, liberi &c. contradicant. Cùm igitur maritus rei domeſticæ curam & poteſtatem habeat, ut homini v.g. pauperi vel amico pecunias, vaccam &c. do-

 nare

nare possit (dummodò, quod pro exceptione notandum, aliunde habeat, ut familiam alat, & congruè sustentet &c.) etiam per votum DEO donare potest. Similiter cùm invitâ etiam uxore ad aliquot dies, vel etiam septimanas domo abesse, amicum invisere, aliáve sua, aut alterius negotia, relictâ tantisper uxore, curare possit, etiam peregrinationem instituere, & instituendam Deo per votum promittere potest. Clavis Regia *lib. 6. cap. 5. n. 9. c. 10. n. 20. Greg. de Valent. tom. 3. disp. 6. q. 6. p. 6.* Azor. & alij.

Aliud dicendum de uxore, quæ sub potestate viri est, nec administrationem rei domesticæ habet, nisi quatenus maritus lubens permittit, nec invito viro etiam ad unum diem domo excedere potest, si vir hoc æconomiæ quocunque modo damnosum judicet, & rationabiliter contradicat: ergò nec voto se ad hoc obligare potest, nisi sub conditione expressa vel tacita, si maritus consentiat: secùs enim si absolutè voveret, velit, nolit maritus &c. rem non licitam sibi, proin nulliter voveret. Ita qui priùs.

„ Q. Quænam vota possint sibi invicem irri-
„tare conjuges? R. 1. Etsi probabilis sit senten-
„tia Tambur. *lib. 3. c. 16. §. 3. n. 48.* Scoti &
„quorumdam aliorum asserentium, omnia vota
„uxoris posse indiscriminatim â marito irritari, eò
„quòd vir sit caput uxoris, adeoque hujus vo-
„luntas plenè censeatur subjecta dominio mariti
„&c. communior tamen & probabilior est sen-
„tentia Navarr. Less. Valent. Azor. Sayri. Sanch.
„Bonac. Laym. & plurium aliorum: Maritum

posse

posse quidem irritare votum uxoris, quæ ipsi „præjudicant quoad usum matrimonij, educa„tionem filiorum, & gubernationem familiæ, „non tamen reliqua, in quibus uxor vel sui Ju„ris est, vel saltem non præjudicat marito: qua„lia sunt e. g. Eleemosyna ex bonis paraphernis „moderatæ preces, S. communio, unius diei, „jejunium &c. quibus aliqui addunt etiam vo„tum non petendi debitum conjugale (nisi for„san nimis onerosum sit marito semper petere) „quia nimirum conjux conjugi non obligatus „ad conjugij usum petendum, sed solùm ad red„dendum petenti. R. 2. Uxorem quoque „posse irritare vota mariti, quæ vel usui matri„monij, vel ejusdem Juri præjudicant, ut sunt „longæ peregrinationes, quæ magnâ abstinen„tiâ vires notabiliter debilitant &c. quibus ad„dit Tambur. immoderatas eleemosynas in da„mnum familiæ &c. Ratio est, quòd conju„ges quoad similia censeantur esse pares, & æ„quali gaudere Jure. Ita Less. Navar. Filliuci„us, Sotus & alii apud Clavem Regiam *lib. 6. c. 10. n. 20.* R. 3. Neutrum ex conjugibus abs„que consensu alterius posse votum continentiæ „emittere absolutè, uti colligitur *ex c. Quidam.* „*& c. Placuit. de Convers. Conjug.* Si tamen id fiat „cum mutuo consensu, utriusque votum vale„bit, nec ampliùs ab alterutra parte, aliquan„do forsan contradicente, irritari poterit. Ut „docet S. Aug. *Epist. 70.* ad Bonif. & *Epist. 119.* „ad Editiam. ac refertur in *c. Quod Deo 33. q. 5.*

Ratio

„Ratio eſt, quòd utraque pars mutuo pacto re-
„nuntiaverit juri ſuo.

CASUS LIII.

Religioſus vovit quotidie recitare unum roſarium, ſed quia hoc inſcio ſuo Prælato factum, ideò implere negligit. Et quid ſi filiusfamilias, vel aliquis conjugatus vel conjugata ſimile votum emiſiſſent, numquid irritum eſſet, vel irritari poſſet?

RESOLUTIO.

Vota Religioſorum etiam merè perſonalia, & tametſi religioſo Statui vel regulari obſervantiæ nihil obſtent (excepto voto arctioris Religionis) per ſuperiorem (*A.*) irritari poſſunt. (*B.*) Similiter vota impuberum, ſcilicet à filio ante 14.^tum^ aut à filia ante 12.^tum^ ætatis annum facta, indiſtinctè irritari à patre poſſunt, ídque non tantùm intra, ſed etiam poſt annos pubertatis (niſi tunc de novo repetita & renovata ſint, quod idem eſſet ac de novo vovere) Ratio eſt, quia Religioſus & filius impubes non ſui juris, ſed per omnia & in omnibus ſubeſt directioni Superioris & patris, nec diſponere quidquam poteſt, etiam in merè perſonalibus, niſi ſub tacitâ conditione, ſi pater vel Superior conſentiat. Ut docet D. Th *2. 2. q. 88. a. 8. ad 3. & 4.*

Econtra vota filiorum poſt annos pubertatis facta tunc irritari poſſunt, quando præjudicant poteſtati patriæ: ut ſi expenſas requirant, aut lon-

longam absentiam &c. item quando subest periculum vitæ, sanitatis, perversionis, aut malæ educationis &c. de quibus cura & directio patri competit circa filios. Aliud dicendum, si filius castitatem, aut statum Religiosum vel certas preces: aut etiam si in tempus, quo sui juris est, eleemosynas, aut quidvis aliud voveat. Ut denuò docet D. Thomas *loc. cit. ad* 2. Nav. *c. 12. n. 64.* Laym. *l. 4. tr. 4. c. 7. n. 13.*

De votis Conjugum pari modo, sicut Casu præcedenti jam dictum, judicandum, ut scilicet quæ marito præjudicant, sive etiam quoad regimen æconomicum irritare possit, quia quoad utrumque jus & directionem habet. Uxor econtra ea tantùm, quæ matrimonio obsunt, quoniam quoad hoc uxor jus in virum solummodò habet juxta illud Divi Pauli *1. Cor. 7. Similiter & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier.* Cæterùm ubi votum tantùm irritari potest, obligat voventem, antequam & quousque irritetur, quia stante semel obligatione ea perdurat, usquedum legitimè tollatur. Secùs si per irritum aut nullum sit: cujusmodi censendum, si de re aliena, impossibili, aut quæ nullo modo in potestate voventis est, fiat: v. g. si Religiosus de bonis Monasterij, filius de bonis paternis eleemosynam voveat. Vide Sayr. *l. 6. cap. 5.*

„ (*A.*) Q. 1. An non solùm Prælati suorum „Religiosorum, sed etiam Abatissæ vota suarum „Monialium possint irritare? R. Abbatissas non „posse quidem dispensare, aut commutare vota sua-

„ſuarum Monialium, poſſe tamen probabiliùs
„irritare ſaltem ea vota, quæ ordinario earum
„regimini præjudicium afferunt. Ratio prio-
„ris eſt, quia diſpenſatio & commutatio origi-
„nem trahunt à poteſtate jurisdictionis, quâ ju-
„xta receptam ſententiam carent Abbatiſſæ. Ra-
„tio poſterioris eſt, quia irritatio ſolùm ſup-
„ponit poteſtatem dominativam, quâ Abbatiſſæ
„gaudent vi obedientiæ & Profeſſionis Religio-
„ſæ, per quam Moniales ita ab iis dependent,
„ut ſine earum conſenſu firmiter obligarj non
„poſſint. Ut docet Suarez *lib. 6. de Relig. c. 7.*
„*n. 19.* Tambur. *lib. 3. c. 13.* § *4. n. 9.* & plures
„ab his relati.

„ *(B)* Q. 2. An Superior dans licentiam vo-
„vendi, votùmque Religioſi approbans, nihilo-
„minus poſſit illud poſtmodum irritare? R. cum
„Navarro *c. 12. n. 73.* Clavi Regia. *lib. 6. c. 10.*
„*n. 11.* Bonac. *diſp. 4. q. 2. p. 7. §. 2. n. 28.* &
„aliis affirmativè. Ratio eſt, quòd Superior per
„talem licentiam, vel etiam ratihabitionem aut
„confirmationem non amittat ſuam jurisdictio-
„nem & poteſtatem in ſubditum, utpote quâ
„non poteſt ſe abdicare: ergò ſemper votum
„ſubditi poteſt irritare non obſtante priori ſuo
„conſenſu & approbatione: quamvis id ſine ju-
„ſta cauſa faciendo ſaltem peccet venialiter, eò
„quòd impediat ſuo modo cultum divinum, ut
„monent citat. AA.

CA-

CASUS LIV.

ALiquis ante menſem vovit peregrinationem in Montem S. Andex communiter dictum; nunc audiens vias propter milites minùs tutas, cogitat relicto Monte S. aliò ire v. g. in Etal, etiam celeberrimæ peregrinationis Ord. noſtri Monaſterio. Alius econtra vovit ire in Etal; ſed quòd via aſpera & montoſa, aut quòd ibi hoſpitium incommodum ſit &c. ad aliam æquè diſſitam ædem B.mæ Virginis peregrinationem inſtituere meditatur melioris viæ & hoſpitij causâ. Tertius voto promiſit vitulum naſciturum B.mæ Virgini in ſua Parochia, quia verò modò educare eundem placeret, intendit vel pretium, vel alium vitulum offerre. Conſilium & auxilium Confeſſarii omnes iſti requirunt.

RESOLUTIO.

UTi certum ex communi ſententia Theologorum eſt, votum (niſi ſit ſpecialiter reſervatum, aut in favorem tertii factum, ab eóque actualiter acceptatum) commutari poſſe in majus & melius, ídque cum vel etiam ſine approbatione Confeſſarii, ita in votis diverſi generis incertum & dubium manet, quodnam melius, vel etiam æquale ſit: v. g. an melius peregrinari, quàm jejunare: orationes facere, quàm eleemoſynas dare &c. Neque ex dignitate objecti, aut præcellentia Virtutis cujus actus in voto eſt, ſed omnibus conſideratis, maximè etiam

am fine voventis, puta, quòd causa mortificationis peregrinationem, causa extirpandi vitium araritiæ, luxuriæ &c. eleemosynas, aut jejunia voverit, ritè in considerationem deducendo, opus novum. in quod commutatio fit, melius, & non tantùm secundùm se, verùm etiam respectu voventis hìc & nunc majus, Deóque gratius esse debet. Ut benè observant Bonac. loc. priùs cit. §. *3. n. 4.* Tambur. *l. 3. c. 16.* §. *6.* Lessius, Sayrus & alij.

Proinde qui talem commutationem voti in aliud omninò disparati & diversi generis desiderat, rectiùs Episcopum, qui uti dispensare, ita etiam in minus bonum commutare potest, adibit. Confessarius non facilè talem commutationem attentabit, nisi ad hoc vel specialiter privilegiatus sit, vel cùm tempore Jubilæi specialem potestatem vota commutandi accipit; hæc enim potestas eò intelligitur, quòd pro tunc etiam in dubio votum unum in aliud, quod suo judicio vel melius, vel æquale judicat, commutare possit. Ut docent Suarez *l. 6. c. 19. n. 7.* Laym. *tr. 4. c. 8. n. 24.* Navarr. *c. 12. n. 63.* Clavis Regia. *l. 6. c. 12 n. 9.* Azor. Reginaldus contra Bonac. Less. & alios, volentes tunc etiam posse Confessarium commutare in minus. In eodem autem genere, aut ubi opus bonum in altero eminenter continetur, uti facilè apparet, quid melius, ita sine scrupulo Confessarius commutationem permittere potest, si majoris perfectionis, laboris aut mortificationis, proin majoris meriti, &

Deo gratius videatur opus secundum, quàm primum.

An in æquale commutare possit vovens ipse, speculativè quidem utraque sententia probabilis est, ut videre est apud Bonac. *disp. 4. q. 2. p. 7. §. 3. n. 8.* Communior tamen ac certior est sententia, quam etiam tenet D. Thomas *q. 88 art. 12.* requiri authoritatem Prælati Ecclesiastici, seu legitimi Superioris: tum quia commutans censetur vices Dei gerere: tum quia commutatio censetur actus jurisdictionis. Quòd si dubium sit, an id, in quod fit commutatio, verè sit æquale nec nè, nullatenùs licet voventi propriâ authoritate commutare: tum quia in dubio melior est conditio possidentis, possessio autem stet pro voto; tum quia non constat, an Deo hoc æquè sit gratum quàm priùs, adeóque an acceptet vel non?

Igitur ad Casum propositum 1. Andecensem peregrinationem in Etalensem ceu longiorem & difficiliorem adeóque Deo gratiorem commutare licebit: nec obstat, quòd propter timorem & periculum militum hodie difficiliùs foret ire in montem S. Andec. &c. Nam hoc periculum uti tempore voti non fuit, ita nec materia & pars voti fuit, sed merè extrinsecè ad votum & peregrinationem promissam se habet, cùm primum ex postfacto præter opinionem supervenerit, ac proin vovens hoc periculum subire non teneatur, sed justè ex hoc ipso votum suum differre posset. 2. At econtra propter viarum asperitatem, aliásve difficultates, quæ etiam tempore

pore voti jam fuerunt, non licet aliò pro majori commoditate peregrinationem dirigere, ipsa enim asperitas & incommoda pars & materia voti fuere, sive explicitè, si præcognita: sive implicitè, si absque indagatione vel restrictione absolutè in Etal peregrinatio fuit promissa. 3. Loco rei promissæ pretium offerre semper periculosum est, uti enim pretia rerum incerta, nec in indivisibili consistunt, ita plerumque in causa propria iniqui æstimatores sumus: ergo suadendum, ut vitulum aut rem ex voto promissam vovens Ecclesiæ sistat & offerat, ac posteà cum iis, quibus jus & authoritas est, tractet, liberóque & speciali contractu emat seu redimat.

„ Q. Quanta ad commutationem voti requiratur causa, ut licitè & validè fiat? R. 1. Ad „hoc, ut votum commutetur in melius, nullam „requiri causam. Cùm enim ipsum opus subrogatum Deo gratius sit, sufficientem causam „commutandi ex se præbet. Est communis. „R. 2. Ut commutatio fiat in opus æquale aut „minus tam validè quàm licitè, requiri aliquam „causam. Ita Suarez. *l. 6. c. 19. n. 5.* Laym. *tr.* „*4. c. 8. n.* 22. Illsung. de Relig. *Vot. a. 6. n. 152.* „Ratio est, quòd commutans gerat vices Dei, „ejúsque consensum interpretetur: adeóque „oportet, ut aliqua rationabili causa dirigatur, „& non merè ex beneplacito procedat. R. 3. „Causa sufficiens ad licitè & validè commutandum vota non debet esse adeò gravis: in qua „tamen assignanda ob diversitatem circumstan-

„tiarum non conveniunt AA. communiter teste „Illsung loc. cit. Admittitur hæc, quòd petens „commutationem speret, se materiam subroga- „tam majori cum fructu & alacritate Deo exhi- „biturum. Vide Clavem Regiam *lib. 6. c. 12.* „*n. 27.* & seqq.

CASUS LV.

NOnnemo votum simplex Castitatis, & insuper varias peregrinationes &c. in adolescentia vovit parùm circumspectè, nunc experitur magnam difficultatem cum periculo peccandi & contra votum agendi; consulit, an non dispensatio obtineri posset, & à quo? De hoc ipso deinde anxius est, an bona conscientia dispensationem petere, & procurare valeat?

RESOLUTIO.

Cùm dispensatio petenda est, facilè se expediet Confessarius, remittendo pœnitentem ad Episcopum, qui in votis omnibus, nisi specialiter Summo Pontifici reservata sint, dispensare potest. (*A*) Ut communis tenet DD. modò adsit justa causa dispensandi, nec vota sint facta in favorem tertii, ab eóque acceptata. Solùm monere debet, ut is, qui dispensationem desiderat, fideliter & veraciter causas & circumstantias Episcopo aperiat: quo facto Episcopi erit de causæ sufficientia cognoscere. Et si dispenset causis fideliter sine simulatione aut veritatis occultatione significatis, tutus alter in conscientia erit. Porrò vota defactò S. Pontifici reser-

ſervata ſunt: Vota Religioſorum ſolemnia: Votum ingrediendi Religionem: item Caſtitatis perpetuæ. Denique Vota peregrinandi Romam, Compoſtellam aut Jeroſolymam. Plura ſine dubio reſervari poſſent, ſed defactò alia reſervata non cenſentur, ut paſſim videre eſt apud AA.

„ *(A.)* Q. Quinam omnes habeant poteſtatem diſpenſandi in votis ordinariam, vel delegatam? R. 1. Primariò ac generaliter pro „toto orbe ex Jure Divino reſidere poteſtatem „diſpenſandi in votis in S. Pontifice tanquam Chriſti Vicario, ac legitimo D. Petri Succeſſo„re juxta illud *Matth. 16. & 18. Tibi dabo Claves „Regni Cœlorum; & quodcunque ſolveris &c.*

„Præter hunc poteſtate ordinaria (reſpectu „tamen ſuorum duntaxat Subditorum, atque „exceptis votis reſervatis) gaudent Epiſcopi at„que Archi-Epiſcopi (qui etiam diſpenſare poſ„ſunt in votis ſuorum Suffraganeorum, ſed non „cum ſubditis eorundem, niſi per viam appella„tionis aditi fuerint. Teſte Laym. hîc *c. 8. n. 7.* „Abbates habentes propriam Diœceſin, Præla„ti Regulares Exempti, Pœnitentiarii S. Pon„tificis &c. & Legati à latere in ſua Provincia. „Ita Laym. Suarez. Sanch. & Multi ab his relati. „R. 2. Delegatâ diſpenſandi poteſtate ſoli fermè „gaudent Religioſi, & quidem Confeſſarii Or„dinum Mendicantium, ac qui participant in „eorum Privilegiis habent poteſtatem delega„tam diſpenſandi in omnibus votis, vel ea com„mutandi, ex conceſſione variorum Pontificum, „in quibus de Jure ordinario diſpenſare poſſunt

„Episcopi, excepto voto Peregrinationis ultra „duas dietas, ut refert Herincx *disp. 4. de Voto.* „*q. 6. n. 66.* Virg. Alviset. *sect. 3. §. 3. n. 8.*

„Ex concessione autem Martini V. potestatem „dispensandi & quidem in omnibus votis (excep-„tis reservatis S. Pontifici) habent RR. PP. Bene-„dictini, & qui eorum privilegia participant: ut „refert Illsung *tr. 5. disp. 1. q. 3. a. 5. n. 144.* In-„super à Pio V. vivæ vocis Oraculo concessum „fuisse Confessariis Mendicantium, eorùmque „Privilegia participantibus dispensare in petitione „debiti cum conjugibus, qui vel ante contra-„ctum matrimonium emiserunt votum simplex „Castitatis, vel post contractum commiserunt „incestum cum alterius conjugis personâ consan-„guineâ intrà secundum gradum (si tamen tales „Confessarii fuerint Viri docti, atque ad hoc à „suo Prælato vel Provinciali deputati: quæ qui-„dem deputatio juxta concessionis tenorem fuit „necessaria) notat Herincx *cit. disp. 4. n. 68.* & „Portel *in dubiis Regular. V. Confessor. n. 13.*

„Præter hos, si quibusdam vel ex privilegio „S. Pontificis, vel ex delegata potestate dispen-„sandi in votis potestas competat, quisque per „se nôrit, ac juxta concessionem sibi factam se „accommodare poterit.

„Q. 2. Quænam requiratur causa ad dispen-„sandum? R. Ut Dispensatio non tantùm sit li-„cita, sed etiam valida, requiri justam dispen-„sandi causam. Ita D. Thomas *2. 2. q. 88. a. 12.* „Suarez *l. 6. c. 17. n. 2.* Laym. *l. 4. tr. 4. c. 8. n. 4.* „cum communi DD. Ratio est, tum quia hæc

„pote-

„potestas concessa est Prælatis Ecclesiæ in ædifi-
„cationem, non in destructionem, ut loquitur
„Apost. 2. *Cor* 5. tum quia dispensatio præjudi-
„cat Juri Superioris, cujus voluntatem mutandi
„non censetur inferior habere potestatem, nisi
„ex justa & sufficienti causa. Causæ autem ju-
„stæ & sufficientes censentur; 1. Si votum sit
„factum absque prudenti & perfecta deliberatio-
„ne, ut in ira, metu, mœrore, tenerâ ætate
„&c. Arg. c. 2. de Vot. 2. Desumitur ex ma-
„teria voti, si nimirum voventi spectata corpo-
„ris constitutione & naturæ fragilitate periculum
„animæ immineat, ita, ut dispensatio ad spiri-
„tualem ejus utilitatem, quæ præcipuè hîc spe-
„ctanda est, cedat. 3. Oritur ex magna diffi-
„cultate exequendi voto emisso superveniente,
„vel ante emissum non prævisâ. 4. Potest esse
„magna utilitas vel necessitas Reipublicæ, aut
„Familiæ. Unde benè Innocentius III. relatus
„*in c. Magnæ.* de Vot. ait, in materia dispensa-
„tionis tria esse consideranda. *Quid liceat secun-*
„*dùm æquitatem. Quid deceat secundùm honestatem,*
„*& quid expediat secundùm utilitatem.* Vide ulte-
„rius, si placet, Laym. loc. citi Suarez. ac
„plures ab his re-
„latos.

In

TERTIUM DECALOGI PRÆCEPTUM.

Memento, diem Sabbati ſanctifices.

IN Præceptorum Decalogi ſerie meritò tertium ſibi vendicat locum Sanctificatio Sabbati, qua jubemur poſt fidelitatem & reverentiam in primo & ſecundo præcepto Deo promiſſam, etiam famulatum ſeu cultum externum eidem exhibere, quoniam Deus vel fruſtra nobis revelaretur, vel nos ipſi ejusdem Religionem fruſtra amplecteremur, ſi nullo cultu & obſequio etiam externo idipſum teſtaremur. Quod S. Thomas *2. 2. q. 122. a. 4.* declarat dicens: *Remotîs impedimentîs veræ Religionis per 1. & 2. præceptum Decalogi* (ſcilicet Idololatriâ, ſuperſtitionibus & irreverentiâ Divini Nominis) *conſequens eſt, ut 3. Præceptum poneretur, per quod homines in vera Religione fundarentur, ad quam pertinet cultum Deo exhibere. Et quia ad interiorem cultum, qui conſiſtit in Oratione & Devotione, magìs inducitur homo ex interiori Spiritûs Sancti inſtinctu; præceptum Legis dandum fuit de exteriori cultu.* Sub quo cultu exteriori potiſſimùm intelliguntur ea, quæ hodie circa

ea obſervationem certorum dierum & temporum ſacrorum ſpecialiter præcepta aut prohibita ſunt, ſive quæ in 5. Præceptis Eccleſiæ comprehenduntur, quorum primum eſt

Statutos dies feſtos ab operibus ſervilibus abſtinendo celebrare. De quo.

CASUS LVI.

AD Parochum pro deciſione refertur diſputatio & quæſtio orta in communitate inter Venatores, Piſcatores, Pictores, Scribas, Nuntios, Aurigas, & plures alios, an operi quisque ſuo vacare poſſit die feſto, ídque etiam lucri & quæſtûs causâ?

RESOLUTIO.

DIſtinguendo & exactiùs perpendendo naturam operis die feſto peragendi, hæ & omnes ſimiles controverſiæ decidendæ ſunt. Nimirùm 1. Alia ſunt opera ex ſe propriè liberalia, puta, quæ ingenio principaliter, non manibus niſi ſecundariò exercentur: vel quæ ad excolendam mentem propriam aut alienam ſerviunt, inter quæ maximè numerantur, quæ ad ſeptem artes liberales pertinent, & hæc ſemper licita ſunt (exceptîs quibusdam in Jure expreſsîs (*A.*) utut laborioſa, atque etiam propter quæſtum fiant, v. g. ludere cheli etiam ad ſudorem, & tota die, menſurare agros, examinare ratiocinia &c. quia Muſica, Geometria, Arithmetica, artes liberales ſunt; ex conſuetudine tamen &

communiori etiam scribere aut describere ad primam artem liberalem Grammaticæ revocantur; ideò etiam quæstûs causâ prohibitum non est scribere die festo. Ut docent Cajetanus, Navar. Clavis Regia, Laym. Bonac. Tambur. & alij. 2. Alia simpliciter & ex se mechanica sunt, ut opera Rusticorum, Operariorum, & Opificum. Hæc nisi specialiter excusentur, semper sunt prohibita, etiamsi non lucri causâ fiant; uti constat tum ex *Levit. c. 23.* ubi dicitur: *Omne opus servile non facietis in eo.* Tum ex communi Ecclesiæ usu & consensu DD. Alia sunt mixta, ex parte liberalibus, & ex parte mechanicis accensenda, v. g. venari, piscari, pingere &c. Et hæc licent secundùm id, quod liberale est, & quatenus iisdem nulla opera servilia immiscentur, v. g. venari canibus, sclopeto aut venabulo conficere feras licet. At per notabilem partem diei festi retia laboriosè parare, arbusta resecare &c. non licet. Eadem ratione piscari hamo, aut eo modo, quo etiam homines ingenui recreationis causâ solent, licitum est: at piscinam expiscari, aut aliàs laborioso nimis & solis mercenariis proprio modo & more, non licet. Ut passim docent AA. Pingere imagines per se licere probabile est juxta Laym. Medin. Tambur. & alios. Tum quia pictio æquè ac scriptio in ducendis lineis ac figuris consistit: tum quia Pictores in pingendo æquè ac Studiosi in studendo animi voluptate capiuntur. Quamvis contrarium, quod cum Bonac. *disp. 5. quæst. unica,*

ca, p. 2. n. 25. docent Sayrus, Suar. Azor. Filliuc. cum pluribus aliis probabilius videatur; tum quòd hoc opus ordinariè fieri ſoleat ab iis, qui aliis inſerviunt, atque idcircò ſervile cenſeatur: tum quòd reſpiciat opus de ſe ſenſibile, & externum artefactum, principaliter non ordinatum ad inſtruendum animum. Certum eſt apud omnes, colores laborioſè terere & parare, aliàque, quæ in hac arte operariis potiùs demandari ſolent, facere non licere. 4. Alia quaſi neutrum, nec propriè opera, ſed actiones hominum ſunt, quæ nec ingenioſè nec tamen etiam Ruſticis, Operariis, aut Opificibus propriæ, ſed ex natura ſua indifferentes ſunt, inſuper nullum opus poſt ſe relinquunt; unde nec mechanicis, nec liberalibus operibus accenſentur, ſed quaſi omnino pro operibus non habentur. Talia ſunt iter facere, ſive pedibus, ſive equo, jumentum onuſtum præcisè ducere, vel comitari, navi vehi &c. quæ proinde ex ſe, & ſecluſo apparatu ſerviliter laborioſo, diebûs feſtîs etiam lucri causâ peragere licet: quia ex vi hujus præcepti Eccleſiæ tantùm prohibentur opera ſervilia, quæ propriè opera & ſimul ſervilia, ſicut ruſticorum, operariorum, aut Opificum ſunt. Ut docent præcitati AA. & communis ſenſus Eccleſiæ.

„(*A.*) Q. Quænam præter opera ſervilia & „mechanica ſpecialiter ipſo Jure die feſto ſint „prohibita? R. Hæc nobis indicari c. 1. *de feriis.* Ubi Pont. *Omnes dies Dominicos* (idem dic de fe„ſtivis) *à veſpera in veſperam cum omni veneratione* „*decernit obſervari, & ab omni illicito opere abſti-* „*nere:*

„*nere: ut in iis mercatus minimè fiat, neque placi-*
„*tum, neque aliquis ad mortem vel pœnam judicetur:*
„*nec Sacramenta, nisi pro pace vel alia necessitate*
„*præstentur.* Quæ tamen *cap. ult.* limitantur:
„*Nisi necessitas urgeat, vel pietas suadeat.* Nomi-
„ne igitur *Placiti* intelligitur omnis actio, seu stre-
„pitus judicialis tam in causis civilibus, quàm
„criminalibus utriusque Fori Civilis & Canoni-
„ci. Nomine autem ipsius actionis judicialis
„communiter comprehendunt DD. 1. Citatio-
„nem Rei vel partis ad diem festum. 2. Exami-
„nationem testium. 3. Depositionem & recep-
„tionem juramenti. 4. Prolationem sententiæ
„& hujus executionem. Ab hac tamen prohi-
„bitione necessitas & pietas excusant, ut dictum.
„Unde diebus festis licita & valida sunt judicia
„pupillorum, viduarum, & miserabilium per-
„sonarum celebrata in eorundem commodum,
„ne litis dilatione sumptus facere, & alia incom-
„moda sustinere cogantur &c. Vide Bonac.
„*disp. 5. q. un. p. 2. n.* 10. fusà de his tractantem.
„Nomine mercatûs intelliguntur celebriores
„annuæ, vel etiam hebdomatim in urbibus fie-
„ri solitæ nundinæ, tum contractus solemnes
„& Judicis authoritate faciendi. Si alicubi for-
„san contrariæ vigeant consuetudines, præser-
„tim quoad nundinas, easdem, monet Layman-
„nus, esse saltem in tantum moderandas, ne ne-
„gotiationes fiant ante rem Divinam.

CA-

CASUS LVII.

EAndem quæstionem movent Coqui, Pistores, Laniones, Hortulani, Molitores, Pastores, Barbitonsores; Item Opifices aut Rustici materiam vel instrumenta in diem sequentem præparantes; quibus accedunt, qui nuces, cerasa, aut poma &c. etiam lucri causâ (*A.*) die festo colligunt.

RESOLUTIO.

HÆc & similia ex se mechanica & opificum aut mercenariorum opera sunt, proin illicita die festo, nisi ex alia causa speciali excusentur. Excusari autem possunt & solent prædicta ferè omnia vel consuetudine, quæ optima Legum interpres est, vel necessitate, vel demum operis & laboris intercedentis levitate, ut non pro opere servili (quod solùm prohibitum est) sed magis pro exercitio puerili, vel pro distractione, vel pro inspectione potiùs, quàm labore habeantur. Vide Tamb. & alios.

„(*A.*) Q. An ea, quæ facere licet die festo „sine lucro, etiam liceat peragere cum lucro, „seu lucri causâ? R. cum Nav. *c. 13. n. 5.* Suar. „*c. 19. n. 6.* Clav. Reg. Azor. & communiori „DD. affirmativè. Ratio est, tum quòd Ec„clesia non prohibeat operari die festo propter „mercedem vel lucrum, sed propter sanctifica„tionem diei; tum quòd spes & intentio lucri, „etsi faciant opus mercenarium, non tamen id „faciunt servile, nisi tale ex natura sua sit, velut

à con-

„à contrario opus de se servile non fit non ser-
„vile ex eo, quod fiat sine lucro vel mercede.
„Cùm itaque opus solùm servile quâ tale sit pro-
„hibitum die festo, lucrum vel merces nil fa-
„ciunt ad rem.

CASUS LVIII.

PAuper opifex confitetur, se laborâsse die festo, sed non tota die, neque neglecto Sacro, &c.

RESOLUTIO.

IN casu proposito nihil excusat 1. Audivisse Missam; nam extant duo distincta Ecclesiæ præcepta de Missa audienda, & opere servili omittendo: nec sufficit servare unum, sed utrumque observare necesse est. 2. Nec excusat à mortali non laborâsse tota die, quia præceptum negativum est, nunquam laborandi: unde omnis labor vitiosus est. (*A.*) Et quamvis parvitas materiæ à mortali excusare possit, tamen respectu diei sive 12. horarum magna & notabilis pars est, duas horas vel ultrà laborâsse; ut Suarez *Tomo primo de Religione lib. secund. c.* 31. *n.* 2. cum pluribus aliis videtur sentire, approbante idipsum Laymanno, si labor non sit nimis servilis & defatigans corporis; quamvìs Azor, Reginaldus, & Bonac. unam horam ad gravem hujus præcepti transgressionem sufficere existiment. Fulienſ. id prudentis arbitrio relinquit, spectatâ conditione operis. 3. Paupertas sive necessitas examinanda manet. Alia

enim

enim eſt communis, qua ſcilicet communiter laborant Opifices, & Operarii, qui ex quotidiano labore vivunt: alia eſt extrema, ſi quis aliàs de vita periclitaretur &c. alia gravis, cùm grave incommodum timetur, quod alio die, vel alio medio compenſari non poſſet &c. Extrema atque etiam gravis neceſſitas excuſat, non verò communis: quia, cum ſit gravis obligatio præcepti, gravis quoque excuſationis cauſa, & plus quàm communis neceſſitas requiritur. Vide Bonac. *diſp. 6. q. un. p. 3. n. 8.* & ſeq. Tambur. *l. 4. c. 3.* §. 2. *n. 6. & 7.* item *n. 15. & 16.*

Si opponas, ergò etiam coqui, piſtores &c. non excuſabuntur: neque enim gravis neceſſitas eſt recentes habere panes, cibos laborioſè paratos &c. fateor, non eſt neceſſitas: ſed tamen conſuetudo, hos & plures alios excuſat, quia conſuetudo, cum publica, communis, & tolerata eſt, legi derogare poteſt, ut notum. Vide AA. præcit.

„(*A*) Q. An peccet graviter, qui plura o„pera ſervilia, exigua tamen, & interpola„tis vicibus feſtîs diebûs peragit? R. Si ejuſmo„di opera eodem die feſto peragantur, itáque „multiplicentur, ut notabilem materiam con„ſtituant, operantem peccare mortaliter, non „item, ſi fiant diſtinctîs diebûs feſtivîs. Ita „Sanch. *l. 1. c. 4. n. 12.* Azor. Bonac. & alii. Ra„tio eſt, quòd Sanctificatio certæ & determina„tæ diei affixa per opera ſervilia, licèt exigui „momenti, nimis tamen eodem die multiplicata nota-

„notabiliter diminuatur, ac conſequenter etiam „Eccleſiæ intentio defraudetur; quod non contingit, ſi dicta opera diſtinctis diebûs fiant, „quia, quod reſpectu unius diei eſt materia gra„vis, reſpectu plurium facilè poteſt eſſe mate„ria levis, ob diſcontinuationem tam dierum, „quàm obligationem eos ſanctificandi.

CASUS LIX.

FOemina, vel etiam vir otium ſibi tœdioſum, aut etiam pernicioſum dicit, ideò conſulit, an ſaltem pro utilitate Eccleſiæ vel pauperum ſine ſpe lucri opus vel opificium ſuum liceat exercere die feſto?

RESOLUTIO.

Cùm prohibitio generalis & abſoluta ſit etiam propter bonum finem & pia intentione, non licet contravenire (*A.*) ſed melior eſt obedientia, quàm victima. Gravis autem neceſſitas proximi vel Eccleſiæ, ſicut ipſum, qui neceſſitatem patitur, excuſaret, ita etiam alium, qui ex charitate pro ipſo, adeoque nomine ipſius indigentis laborat, excuſabit. Ut docet Sanch. *lib. 5. Conſ. c. d. 23.* quem refert & ſequitur Tambur. *l. 4. c. 3. §. 2. n. 14.*

„(*A.*) Q. Quænam opera ſervilia ad divi„num Cultum ſpectantia liceat diebûs feſtîs „peragere? Antequam reſpondeatur, N. eſt, „Opera ſervilia circa divinum Cultum adhiberi „ſolita in triplici eſſe differentia. Aliqua im„mediatè, vel ſaltem propinquè Cultui divino deſer-

„deserviunt, ut sunt pulsare organa, vel cam„panas, portare Crucem, vel SS.rum Reliquias „&c. Alia sunt antecedentia, ut templum ver„rere, parietes aulæis vestire, altaria ornare &c. „Alia denique sunt remota, ut ædificare Eccle„siam, conficere calices vel alia instrumenta, „Sacrificio & Ecclesiæ inservientia. Jam R. „Opera primi generis omninò licitè fieri die „festo, eò quòd ob propinquitatem & conne„xionem cum Cultu divino sint quasi ejusdem „rationis cum eo, nec proin contineantur præ„cepto abstinendo ab opere servili, ut docent „Clav. Reg lib. 7. c. 2. Castropal. Tambur. & „alii communiter. Opera secundi generis sine „rationabili causa in ipsum diem festum reserva„re peccatum est, tum quòd non habeant tan„tam propinquitatem cum Cultu divino, tum „quod facilè fieri possint, & soleant die, vel „diebûs ipsum festum præcedentibûs. Quia „tamen etiam hæc suo modo censetur propin„qua & connexa cum Cultu divino, non facilè „talia peragentem secluso scandalo & contem„ptu volunt condemnare peccati mortalis Suar. „*tom. 1. de Relig. l. 2. c. 21. n. 11.* Cajet. Tol„let & alii. Opera denique tertii generis cùm „verè sint servilia, & valdè remotè Cultum di„vinum respiciant, nisi fiant urgente necessita„te, vel ex licentia Episcopi, haud dubiè illici„ta esse die festo, communis tenet DD.

CASUS LX.

OPerarius Diœcesis Augustanæ die S. Udalrici in dicta Diœcesi festivo transîit in locum Diœcesis Frisingensis, ibique segetes messuit, dubitat, an peccaverit sive laborando, sive Sacrum negligendo?

RESOLUTIO.

IMprimis ipso die festo, cùm Sacrum audiendum esset, discedere à loco domicilij (aliud de hospite dicendum) peccatum mortale est: quia præceptum affirmativum audiendi Sacrum ipsum jam obligat, tunc cùm quis abitum parat. Et juxta naturam disjunctivæ obligationis, qui tenetur disjunctivè ad 1. vel 2. vel ultimum Sacrum audiendum siquidem prævidet secundum & tertium se audire non posse tenebitur hoc ipso ad illud, quod potest, scilibet ad primum. Sic etiam qui in loco manens prævidet se ultimo Sacro ob legitimum impedimentum interesse non posse, tenetur audire primum, non quidem absolutè, sed in hac hypothesi, ut cum communi docet Suarez, *loc. priùs cit. c. 15. n. 7.* Secundò. At post auditum Sacrum alibi, ubi dies festus non est, laborare contra præceptum Ecclesiæ non est, proin non mortale. Idque etiamsi ex instituto sine omni alia causa ex Diœcesi Augustana in Frisingensem quis transeat, ut laborare possit, quia non violat præceptum, utpote quod nec jubet in loco manere, nec prohibet alibi laborare, sed tantùm facit, etsi parùm laudabiliter, ut

ut obligatio cesset, uti facit ille, qui dispensationem petit. Navarr. *c. 13. n. 5.* Clav. Reg. *c. 3. n. 12.* & alij communiter. Interim tertiò hoc licitè adeóque etiam sine culpa veniali fieri posse, in praxi falsum censeo, nisi alia causa vel bonus finis intercedat: quia practicè hoc ipsum vitiosum est, quòd sine causa se subducat ordinationi suæ Ecclesiæ, & vel cupiditate lucri (*A.*) vel tædio aut negligentia spiritualium omittat celebrare Festum, quod utique non sine ratione in sua Diœcesi institutum est. Abstrahendo autem ab inordinatis motivis probabilius est, ut docent Bonac. *disp. 5. q. un. p. 3. n. 17.* Sanch. in Oper. Mor. *lib. 1. c. 12. n. 35.* Suarez. *l. 7. q. 7. n. 113. &c.* taliter se subducentem legi non peccare, eò quòd utatur jure suo, nec dici possit violator legis, qui eam non observat, ubi illa non viget, nec etiam argui fraudis, qui præcisè utitur jure suo. Non tamen ex hoc inferas: ergò etiam licitè quis potest adire locum, ubi Tridentinum non est receptum, ut ibidem sine præsentia Parochi & Testium clandestinè contrahat matrimonium. Nam exstat speciale Decretum seu Breve Apost. ab Urbano VIII. *Anno 1627. die 14. August.* emanatum, ejusmodi contractum præcisè in fraudem Legis factum irritans: quod vel non viderunt, vel non esse receptum existimârunt AA. contrarium asserentes, inquit Illsung. *tr. 6. disp. 9. q. 3. n. 118.*

„(*A.*) Q. An & ob quantum lucrum licitum „sit opera servilia exercere die festo? R. Ob lucrum ordinarium, seu mercedem ordinariè dari

„solitam, nisi necessitas vel alia gravis causa ur-
„geat, id neutiquam licere: quoniam aliàs
„cuivis opifici vel operario licitum fo-
„ret diebûs festîs æquè, quàm non festîs ope-
„rari, quod nemo dixerit. Ob extraordinari-
„um tamen & grave lucrum, cujus jacturam
„aliàs quis pateretur, id libere docent Tambur.
„*l. 4. c. 3. §. 2. n. 8.* Navar. *loc. cit. n. 9.* Bonac.
„Cajet. Azor. & alij. Ratio est, quia ejusmodi
„grave lucrum amittere censetur grave dam-
„num, ad quod ferendum Ecclesia tanquam
„pia Mater non censetur obligare. Unde etiam
„in *c. Licet. de Feriis.* concedit Pontifex faculta-
„tem piscandi certum genus piscium diebus fe-
„stis, quod nonnisi certîs & oportunîs diebûs
„capitur. Monentur tamen propterea tales ra-
„tionabilem aliquam illius lucri partem circum-
„positis Ecclesiis, vel Christi pauperibus in elee-
„mosynam elargiri, ut refert Panorm.
„in *d. c.* „*Licet, n. 5. & 6.*

DE

DE
SECUNDO PRÆCEPTO ECCLESIÆ.

Sacrum Missæ Officium Diebus festis reverenter audire.

CASUS LXI.

QUidam Clericus nondum Sacerdos in Festo Nativitatis tria quidem Sacra audivit, sed primùm media nocte somnolenter, nihil prorsus sub eodem orando, imò ex parte dormitando. Sub secundo Horas Canonicas recitavit. Tertio & solemni Sacro Musicus interfuit, artificio musices intentus, cæterùm planè indevotus.

RESOLUTIO.

CÙm ad implendum præceptum reverenter audiendi Missam requiratur præsentia moralis & humana, non censebitur audire Missam, qui per notabilem, aut tametsi brevem, tamen præcipuam & substantialem Missæ partem, in qua scilicet Sacrificium peragitur (puta Consecrationem) sub Missa dormit: uti etiam, qui alia extranea ad Missam impertinentia tractat, uti post Henriq. Coninch. & alios tenet Bonac. *d. 4. de Eucharist. q. ult. p. 11 n. 14.* Attamen somnolentum tantùm, aut indevotum fuisse, nihil orâsse &c.

se &c. in praxi culpæ mort. non facilè arguendum, quia ex multorum probabili sententia, ut videre est apud Gobat. *tr. 5. n. 231.* Tambur. *l. 4. c. 2. §. 1. n. 9.* Diana *p. 1. tr. 12. resol. 2.* præceptum Ecclesiæ non requirit positivam reverentiam, sed sufficit, non irreverenter, sive cum pia intentione præmissa, eáque virtualiter continuata, & reverentia seu attentione merè externa Missæ interesse. Benè tamen monet cit. Tambur. dictam reverentiam seu attentionem externam debere esse conjunctam cum negatione omnis negotii vel occupationis externæ alterius, quæ ex se distractiva sit mentis ab auditione Missæ, quale esset e. g. historiam legere, confabulari, depingere, scribere & similia. Quamvìs Suarez Bonac. Fuliens. ac alii plures velint, dictam attentionem merè externam probabiliùs non sufficere ad satisfaciendum præcepto; eò quôd Ecclesia præcipiat auditionem Missæ, prout est actus humanus & Religiosus, qualem non censetur ponere, qui voluntariè per integram Missam mente vagatur, & advertenter alienis rapitur cogitationibus: quæ sententia utpote tutior & Christianæ pietati conformior etiam in praxi omninò suadenda videtur.

Ad 2. verò, quia non requiritur, ut communiter docent AA. certas preces sub Missa recitare, suppositâ intentione reverenter assistendi Missæ, liberum est orare, quidquid lubet, sive Breviarium, sive alias preces ex voto debitas, aut à Confessario locò Pœnitentiæ injunctas &c. quia

quia negari non potest, talem reverenter adesse Missæ. Insuper

3. Non minùs Missæ adest, & quidem non irreverenter, qui circa ea, quæ ad ipsam Missam pertinent, solicitè occupatur, uti solent Ministri Altaris, æditui & Musici: cùm alia oratio sive vocalis, sive mentalis, aut etiam actualis devotio (juxta probabilem priùs relatam sententiam) ex vi præcepti hujus non requiratur.

Denique præceptum nullum est, etiam in festo Nativitatis, plùs quám unum Sacrum audire, uti tenet communis, quia Ecclesia plus non præcipit, quàm absolutè auditionem Missæ in die festo, proinde Clericus iste abundè satisfecit præcepto, si non in primo, saltem in secundo & tertio Sacro.

„Q. Quinam omnes obligentur hoc præce-„pto? R. Ligari omnes, cujuscunque sexûs, æ-„tatis, vel conditionis sint, modò baptizati & ad „annos discretionis pervenerint. Nam nondum „baptizati, cùm extra Ecclesiam sint, ejus Legi-„bus non tenentur: & rationis usu carentes præ-„cepti capaces esse nequeunt. Currit autem „dictum præceptum omnibus diebus Domini-„cis & Festis, sive ab Ecclesia, sive ab Episcopo „institutis, sive per consuetudinem legitimam, „adeóque vim Legis habentem introductis. „Princeps verò sæcularis, Civitas, vel Respub-„lica, velut dies festos non instituere, ita etiam „ad audiendam Missam neminem in conscientia „obligare possunt, eò quòd potestas sæcularis „se non extendat ad actus Religionis tanquam

„quid spirituale ; ut habetur *c. Cum Laicis, de rebus Eccles. non alien. & c. Decernimus de judiciis.* „Etsi Princeps subinde ex causis politicis possit „subditis præcipere, ut certo die ab operibus „servilibus, aliísque negotijs forensibus & ci„vilibus abstineant, ut docet Bonac. *in 3. Præcept. Decal. d. 5. q. unic. p. 1. n. 5.*

CASUS LXII.

RUsticus cum Cruce & Processione ivit in proximam Ædiculam B. Virgini dicatam, sed quia Ædicula non capiebat tot homines, extra Ecclesiam stetit, devotus quidem, sed nihil audiens & videns de Sacrificio Missæ.

RESOLUTIO.

QUia Rusticus iste pars est totius communitatis ad Ecclesiam & divinum Officium accedentis, & (quod supponendum) se ut partem devotæ communitatis gerit, non recedendo à reliquis, sed reverenter ad Ecclesiam stando &c. ideò satisfacit, & dicetur audivisse Missam cum & quasi per alios : eo modo, quo præcepto recitandi Horas Can. satisfacit, qui in Choro mediam partem Psalmorum, insuper Lectiones &c. non recitat, sed per alios, cum quibus unûm corpus & communitatem constituit, recitari audit. Tambur. *loc. priùs cit.* & alij. Nec dicendum, quòd tantùm excusetur talis rusticus ob impossibilitatem &c. ex hoc enim sequeretur, quòd si aliam occasionem haberet audiendi Sacrum,

erum, v.g. post reditum Processionis, adhuc obligatus foret, quod nullus dixerit.

„ Q. An satisfaciat huic præcepto, qui me„diam partem Missæ audit ab uno Sacerdote,au„diendo postmodùm eodem die alteram me„diam partem ab alio? R Quamvìs sententiam „affirmativam ut probabilem defendant Bonac. „*d. 4. de Sacram. q ult. p 11. n. 13.* Laym. *l. 4.* „*tr. 7. c. 3. n. 4.* & plures ab his relati: eò quòd „Ecclesia non præcipiat ab uno Sacerdote inte„gram, sed simpliciter Missam audire, qualem „duæ medietates diversorum Sacrificiorum con„stituunt. Negativa tamen videtur probabilior, „quàm ut talem tenent Suarez. *Tom. 3. de Sa*„*cram., d. 88. sect. 2.* Tambur *l. 4. c. 2. §. 1. n. 10.* „Mathæus Stoz *l. 1. Tribun. Pœnit. p. 3. n. 247.* & „æquè multi ab his citati.

„ Ratio est 1. Quòd partes diversorum Sa„crificiorum singulæ ad singula Sacrificia per in„tentionem ministri ita determinentur, ut ne„queant in unum Sacrificium coalescere. Dixi „*diversorum Sacrificiorum*; nam si Sacerdos in„ter celebrandum forsan deficiat, & alius defe„ctum suppleat, Misámque inchoatam perficiat, „non duo, sed unicum erit Sacrificium, atque „idcircò audientem ejusmodi Sacrificium præ„cepto satjsfacere, dubium non est.

„ Ratio est 2. Quòd ex priori sententia vi„deatur sequi, satisfactum quoque iri qræcepto, „si quis non successivè, sed simul istas duas me„dietates, partem scilicet anteriorem & poste„riorem Missæ duorum Sacerdotum celebran-

„tium audiret, quæ tamen ſententia hodie pro-
„pter prohibitam Innocentii XI. ſequentem
„propoſitionem *n. 53.* ſuſtineri ampliùs non po-
„teſt. *Satisfacit præcepto Eccleſiæ de audienda*
„*Miſſa, qui duas ejus partes, imò quatuor ſimul à*
„*diverſis Celebrantibus audit.*

CASUS LXIII.

ALius ſub Miſſa Confeſſionem ſuam peragit in confeſſionali, ita vicino Altari, ut celebrantem audire & videre poſſit.

RESOLUTIO.

QUamvis confiteri ſub Miſſa non ſit irreverentia, quia tamen eſt diſtractio externa, quæ moralem aſſiſtentiam tollat, cùm ſit tota alia occupatio, etſi per ſe bona, tamen ad Miſſam non pertinens, ideò talis non cenſebitur, audiviſſe Miſſam, non ſecùs, ac ſi propè Altare tantiſper obdormiviſſet, vel alia externa negotia expediviſſet. Suarez *de Sacram. d. 88. ſect. 6.* Azor. *1. p. l. 7. c. 7. quæſit. 8.* Tambur. *loc. cit. n. 15.*

„ Q. adhuc 1. Quomopo peccent Miſſam
„non integram audientes ? R. Si pars omiſſa ſit
„exigua, ſolùm peccari venialiter ob parvita-
„tatem materiæ ; ſi autem ſit notabilis, morta-
„liter. Ita communis. Quænam autem cen-
„ſeatur pars notabilis, AA. non adeò conve-
„niunt. Navarrus *c. 21. n. 22.* Bonac. *d. 4. de*
„*Sacram. q. ult. p. 11. n. 16.* & plures ibidem vo-
„lunt, Principium Miſſæ usque ad Epiſtolam in-
cluſivè

„clusivè partem notabilem constituere. Alij „econtra cum Tamburino judicant, dictam o- „missionem usque ad Evangelium exclusivè „nondum esse materiam gravem. Nonnulli „apud Bonac. loc. cit. n. 17. existimant, eum, „qui post primum Evangelium venit, modò „perseveret usque ad finem ultimi Evangelij, ad- „huc excusari à peccato mortali. Navarrus „loc. cit. denique inquit, cùm à jure nihil sit de- „finitum, id relinquendum esse prudentis arbi- „trio.

„Q. 2. Quænam causæ excusent à præcepto „audiendi Missam? R. Non tantùm excusare „impotentiam physicam, cùm impossibilium „nulla sit obligatio: sed etiam moralem, eò „quòd Ecclesiæ jugum sit suave, & onus ejus- „dem leve. Unde excusantur 1. Qui non pos- „sunt adire Missam absque gravi damno vel de- „trimento sui, aut proximi, sive dein detrimen- „tum sit animæ, sive corporis, sive famæ & ho- „noris, sive lucri aut alterius boni. 2. Excu- „santur quoque impotentiâ spirituali laboran- „tes, scilicet excommunicati & interdicti; item „ij, qui alium Sacerdotem habere nequeunt, ni- „si suspensum, vel excommunicatum vitan- „dum. His accedunt titulus pietatis & consue- „tudinis. Ratione prioris excusantur, qui in- „firmis inserviunt, nec eos facilè deserere pos- „sunt, quia præceptum Charitatis proximi ut- „pote fundatum in jure naturæ magis obligat, „quàm positivum Ecclesiasticum audiendi Mis- „sam. Ratione posterioris demum excusantur

in

„in quibusdam locis viduæ, quæ mortuo mari-„rito ad aliquod tempus domo exire non ſolent, „ut refert Bonac. Fulienſ. & alij. Velut enim „conſuetudo poteſt legem inducere, ita etiam „poteſt eandem moderari, vel omnino abro-„gare. Quæ omnia fuſiùs videri poſſunt paſ-„ſim in AA Porrò legitimè impeditos ab au-„diendo Sacro diebûs feſtîs bene admonet S. Au-„guſtinus ſerm 25. de temp. *Ut ſaltem in domo* „*ſua orent, & non negligant Deo ſolvere votum,* „*ac reddere penſum ſervitutis.*

DE
TERTIO ECCLESIÆ PRÆCEPTO.

Quo jubemur certîs anni diebûs jejunare: & Feriâ ſextâ ac Sabbato à carnibus abſtinere.

CASUS LXIV.

COnſitetur aliquis, ſe per totam Quadrageſimam nunquam jejunâſſe. Nunquid Confeſſarius acquieſcet, ceu ſpecie & numero ſatis intellectis?

RESOLUTIO.

QUia diverſæ ſpeciei peccata ſunt, tempore Quadrageſimæ comediſſe carnes, & comediſſe cibos licitos ſæpiùs quàm ſemel, ideò imprimis de hoc inquiret Confeſſarius. Deinde cùm præceptum abſtinendi à carnibus ſit negati-

gativum, obligans ſemper & pro ſemper, etiam de numero interrogandum erit, quia, qui ter in die diſtinctis moraliter vicibus comedit carnes, tria diſtincta peccata mortalia committit, ut cum comm. docet Laym. *tr. 8. c. 1. n. 12.* E contra qui tantùm cibos quadrageſimales decies in die comedit, ſemel tantùm peccavit, ut denuò tenet communis: quia tantùm per ſecundam comeſtionem præceptum Eccleſiæ violavit, qua facta ulteriùs jejunium ſervare impoſſibile fuit, conſequenter non obligavit ulteriùs; nec tertia vel quarta comeſtio violatio jejunij fuit, utpote jam ex toto violati & ſublati per ſecundam: etſi talis contra temperantiam peccare potuerit, graviter, vel leviter, ſecundùm qualitatem exceſſus in comedendo.

„ Q. Quid & quotuplex ſit jejunium? R. Je„junium in genere eſſe abſtinentiam à cibo & „potu, ſicque eſſe in triplici differentia. Nam „aliud dicitur jejunium naturale: aliud virtutis „ſeu morale: aliud Eccleſiaſticum. 1. Con„ſiſtit in omnimoda abſtinentia à quavis re, ſum„ptâ per modum cibi vel potûs, quale ſervan„dum eſt ex præcepto Eccleſiæ ante ſumptio„nem SS. Euchariſtiæ, excepto articulo mor„tis, ut habetur *c. Liquido de Conſecr. diſt. 2.* Al„terum conſiſtit in temperantia cibi & potûs ju„xta rectæ rationis judicium, & naturæ exigen„tiam. Cujus transgreſſio frequenter quidem „ſolùm eſt venialis, ob levitatem exceſsûs: eva„dit tamen mortaliter peccaminoſa, ſi intempe„rantia ſit tanta, ut cauſet ebrietatem, vel aliud

„grave nocumentum corporis aut animi, vel ſi „finis ultimus conſtituatur in ingluvie inſtar eo„rum, quorum Deus venter eſt: quibus aliqui „addunt, ſi extra neceſſitatem comedantur car„nes humanæ, eò quòd ejusmodi comeſtio vi„deatur graviter adverſari rectæ rationi. Ter„tium, & de quo nobis hìc ſermo, eſt *Volun„taria abſtinentia à quibusdam cibis juxta præſcri„ptum Eccleſiæ, vel receptam in ea conſuetudinem.* „Dicitur imprimis *voluntaria*, ad excludendam „poſitivam intentionem ſeu voluntatem non „jejunandi. Nam ſi quis omnino invitus à ci„bo abſtineret, vel præcisè non comederet, eò „quòd cibos non haberet, jejunare dici non „poſſet, ut teſtatur Bonac. *d. ult. de Præc. Eccleſ.* „*q. 1. p. 1. n. 6.* Sanchez & alij. Dicitur 2. *A* „*quibusdam cibis.* Nam imprimis abſtinentiam „à carnibus de jejunii eſſentia eſſe communis eſt „ſententia poſt D. Thomam *2. 2. q. 147. a. 8.* „Etſi autem uſus ovorum & lacticiniorum in „noſtris & quibusdam aliis Regionibus utpote „frigidioribus, & piſcibus magìs deſtitutis to„leratus ſit, quia nimirùm vel primis ſtatim „temporibus horum abſtinentia forſan recepta „non fuit, vel ſaltem conſuetudine contraria ab„rogata: in aliis Regionibus, ubi conſuetudo „ab iis abſtinendi viget, is ſub mortali quoque „eſt prohibitus. Unde Alexander VII. ſequen„tem propoſitionem *n. 32.* damnavit. *Non eſt* „*evidens, quòd conſuetudo non comedendi ova &* „*lacticinia in Quadrageſima obliget.* Dicitur 3. „*Juxta præſcriptum Eccleſiæ:* quod in tribus con-

ſiſtit

„ſiſtit. 1. In abſtinentia à certis quibusdam cibis, ut dictum. 2. In una refectione, ſeu in abſtinentia ab altera. & 3. In obſervatione determinati temporis & horæ: de quibus in caſibus ſequentibus. Dicitur 4. *Vel receptam conſuetudinem*: quia hæc eſt optima Legum interpres. Unde licèt Gloſſa *in c. Presbyter. diſt.* 82. & *in c. Admonere.* 33. *q.* 2. Abbas Hoſtiens. & alii concedant uſum lardi porcini, & pinguedinis anſerum, aliorúmque animalium &c. Laymannus tamen *l.* 4. *tr.* 8. *c.* 1. *n.* 5. contrariam conſuetudinem in noſtris Regionibus, conſentientibus Eccleſiæ Prælatis introductam, ideóque pro Lege tenendam eſſe teſtatur, ita, ut liceat quidem uti ovis lacte, caſeo & butyro, non tamen lardo & ſagimine, ne ſcilicet ejusmodi licentia ulteriùs extendatur cum ſcandalo & detrimento jejunij Eccleſiaſtici. Nihilominùs inquit cit. Author, dictam licentiam Gloſſæ &c. Confeſſariis ad tria ſervire poſſe. 1. Ut pauperibus faciliùs talem licentiam concedant ob paupertatis cauſam. 2. Ut etiam ditiores non facilè peccati mortalis damnent, ſi ſagimen aut lardum ſolùm per modum condimenti adhibeant, cùm conſuetudo non cum tam gravi obligatione videatur recepta. 3. Ut ancillas quoque heris ſuis obſequentes, nec eorum imperium facilè declinare valentes, excuſent, ſi de his coquant, & comedant.

CA-

CASUS LXV.

ALius se non servâsse jejunium quadragesimale ait, sed ex causa, quòd partim in itinere constitutus fuerit, partim domi graves occupationes habuerit.

RESOLUTIO.

MOnendus pœnitens gravem esse obligationem præcepti hujus de jejunio, proin non quamvis causam pro excusatione sufficere, sed gravem & justam causam requiri.

Duo autem præcipua causarum à jejunio excusantium sunt genera, infirmitas & labor seu fatigatio corporis. Quantum ad infirmitatem, non requiritur quidem præsens morbus, sed sufficit probabilis metus, prævisi ex jejunio incommodi corporalis, item debilitas aut defectus virium, ita ut sine extraordinario detrimento, aut dispendio officii &c. jejunare quis non possit: ut si quis ex jejunio capitis vertiginem patiatur: aut necessarium somnum capere non possit: vel si mulier servitia domestica non nisi cum notabili incommodo peragere valeat, si uterum gerat, aut prolem lactet &c. quâ de re passim ulteriùs videri possunt AA. Quòd si dubium sit, an nocumentum ex jejunio ortum vel oriturum sit notabile; Medicum aut Superiorem consulere oportet, eorúmque judicio stare, ut docet D. Thomas *2. 2. p. 147. a. 4. in c.* Quanquam major semper requiratur infirmitas ad esum carnium, quàm ad binam refectionem, ut

ut monet Bonac. *disp. ult. de Præcept. Eccl. q. 1. p. 7. n. 2.* & multi ab eo relati.

Ratione laboris aut defatigationis excusantur opifices plerique, de quibus specificè videri possunt Tambur. *lib. 4. c. 5.* §. *7. n. 18. & seq.* Laym. *tr. 8. c. 3. n. 3.* Item longum iter pedibus conficientes, quale censetur 5. circiter vel 6 leucarum seu milliarium germanicorum juxta Ful. secùs dicendum videtur de iter equo facientibus, regulariter saltem loquendo. Nam interdum ob itineris longitudinem, locorum asperitatem, cæli inclementiam, viatoris complexionem &c. etiam hi à jejunio excusari possunt: velut quoque, qui navi aut curru iter faciunt, si exinde deliberationem capitis aut notabilem lassitudinem experiantur; ut notant Bonac. Filliuc. & alij.

„Q. Quænam ætas obliget, & deobliget ab „hoc præcepto? R. Post completum 21. ætatis „annum quemvis Christianum teneri observare „jejunium ab Ecclesia præceptum. Est comm. „cum D. Thoma loc. priùs cit. *ad 2.* Ratio est, „quòd adolescentes ante dictam ætatem indigeant multo nutrimento, ob necessitatem aug„menti. Benè tamen monet S. D. conveniens „esse, ut etiam intra hoc tempus se ad jejunan„dum exerceant, plùs vel minùs, secundùm „modum suæ ætatis. Quænam verò ætas, vel „potiùs senectus à Lege jejunii eximat, non adeò „conveniunt AA. Communiter admittitur, senes „septuagenarios excusari, eò quòd vel plurimum „sint infirmi, vel saltem crebriori indigeant re-

„fectione, cùm ob defectum caloris naturalis
„totum alimentum simul non possunt concoque-
„re &c. Idem sentiunt etiam nonnulli, quos ci-
„tat & sequitur Sanch. *tom.* 2. *de Matri. l.* 7.*disp.*
„3?.*n.*?7. de quibuscunque Sexagenariis, eò quòd
„senum valetudo non sit firma & constans, sed
„fallax & incerta, mediáque, ut inquit Galenus,
„*l.* 5. *de Sanit. tuend.* inter morbum & perfectam
„sanitatem. Laym. tamen Diana. Tanner. Less.
„Filliuc. Bonac. Navarr. & alii relati ab Illsung.
„*tr.* 4. *d.* 1. *a.* 3. *n.* 45. nolunt eosdem excusare
„absolutè, si nimirum viribûs adhuc polleant, &
„sine damno jejunare possint, cùm non sit suf-
„ficiens ratio, cur præceptis Ecclesiæ ampliùs
„non stringantur. Multo minùs approbat Tam-
„bur. *l.* 4. *c.* 4. §. 7. *n.* 5. sententiam illorum, qui
„fœminas quinquagenarias jam excusant à jeju-
„nio, eò quòd fœminæ minùs soleant macerari
„à jejunio, quàm viri. Hinc denique omnium
„optimè videtur sentire cit. Laym. *tr.* 8. *c.* 3. *n.*
„2. dicens. Certum senectutis tempus à jejunio
„deobligans statui non posse, sed prudentis ar-
„bitrio definiendum esse, eò quòd corporis mu-
„tatio, virium infirmitas, & uno verbo sene-
„ctus, non omnibus circa idem tempus contin-
„gat, sed aliquibus anno 50. aliis 60. aliis 70.
„cui se Confessarius sciet accommodare.

CA-

CASUS LXVI.

Consulitur Confessarius à duobus, quorum unus semel tantùm in die comedit, sed protracto per aliquot horas convivio (*A.*) idque eo fine, ut sine difficultate alterâ refecti ne carere possit Alter econtra bis comedit, sed dimidiato quasi prandio, utráque vice satis parum, ita ut universim tantùm horam unam mensæ assederit, nec tantum utráque vice, quàm ille unâ ciborum assumpserit.

RESOLUTIO.

Id solùm in hac materia est malum & illicitum, quod prohibitum. At convivia etiam aliquatenus longiora, non prohibita: econtrà duæ refectiones, etsi frugales, prohibitæ sunt; proin nec dimidiare prandium licet, sed una refectio concessa, altera illicita est, ut constat ex recepta consuetudine & DD. consensu cum D. Thoma *2. 2. q. 147. a. 6.* Aliud tamen dicendum, si quis ex necessitate sæpiùs comederet, eò quòd una vice justam refectionem habere non posset, ut solent mendici &c. quibus quandoque etiam carnes comedere licet die jejunii in defectu alterius cibi, quo congruè sustentari possint: eò quòd Ecclesia non censeatur obligare cum tanto incommodo; ut docent Navar. Syl. Filliuc. & alij. Ob quam causam teste Laym. *loc. cit. n. 3.* toleratur etiam consuetudo, ut finitis bacchanaliorum diebûs reliquiæ carnium à divitibus non absumptæ, à pauperibus absumantur. Et ex hoc

ipso capite, inquit citatus Author. permitti quoque posse usum carnium diebûs jejuniorum (secluso scandalo & contemptu) laborantibus & famulantibus Catholicis in oppidis hæreticorum, supposito, quòd aliunde debitam & congruam sustentationem habere nequeant.

„ (*A.*) Q. An licitum sit, cœnam etiam satìs „lautam die jejunij quandoque in noctem vel ve„speram transferre, collatiunculâ sumptâ in me„ridie? R. ex rationabili causa id quidem licere, „sine hac tamen peccari venialiter, etsi non mor„taliter. Ita Nav. *c. 21. n. 14.* Reginald. *l.* 4. *n.* „*186.* Less. Azor. Laym. & alij. Ratio est, quòd „in tali casu non violetur substantia jejunij, quæ „consistit in unica refectione, utut lauta & opi„para, & abstinentia ab altera, ac certis cibis; sed „tantùm varietur aliqua circumstantia, quatenus „refectiuncula per consuetudinem modernîs „temporibûs vespere sumi solita, anticipetur in „meridie, quam consuetudinem quidem varia„re, & extendere sine omni causa, non videtur „vacare culpâ veniali, ob rationabilem tamen „causam v. g. ob copiam negotiorum, iter per„agendum &c. licere id facere, etiam docet usus „doctorum & piorum Virorum, non facilè te„ste Bonac. carpendus. Eodem fermè modo lo„quendum de anticipatione ipsius refectionis: „etsi enim hæc juxta modernum morem circa „meridiem deberet fieri, eandem tamen duabûs, „vel etiam tribûs horîs ex rationabili causa anti„cipare licere, vel si id sine causa fiat, solùm ve„nialiter peccari multi docent DD., ut videre

„est apud Laym. *tr. 8. c.* 1. *n.* 11. & Bonac. *d. ult.* „*q.* 1. *p.* 4. *n.* 3. eò quòd determinatio temporis „quoad dictam refectionem solùm sit circum-„stantia accidentalis, quâ etiam variatâ substan-„tia jejunii Ecclesiastici subsistit.

CASUS LXVII.

RElìgiosus ante horam 11. offam, vel simul etiam solidiorem cibum sumpsit, postea per horam legit, vel ministrat ad mensam, deinde rursus comedit: dubitat, an per binam hanc refectionem jejunium non violaverit?

RESOLUTIO.

MOs hic defendi sine scrupulo potest ex eo, quòd communiter DD. admittant, posse interrumpi refectionem ex aliqua causa: & quidem non violari jejunium, si quis per integram horam à mensa, seu potiùs à cœna absit, dummodò non concluserit cœnam, sed cum intentione redeundi abscesserit. Ministros autem & Lectores mensæ in Monasteriis, ne viribus debilitatis ægrè officium suum præstent, licitè antecedenter aliquid accipere, ac finitô ministeriô refectionem continuare posse expresse docent cum multis aliis Bonac. *p.* 3. *n.* 10. loc. cit. Laym. *n.* 6. allegans Regulam S. Benedicti *c.* 38. Ratio est, quòd continuatio voluntatis unam moraliter (licèt physicè interruptam) constituat cœnam. Undeà contrario, qui sufficienter refectus à cœna discedit, animô non redeundi & continuandi, licitè eandem non potest reassumere ob disconti-

nuationem scilicet non tantùm physicam, sed etiam moralem: quamvis Less. *l. 4. c. 2. d. 2. n.* 11 doceat, talem mutatâ voluntate & modicâ solùm intercedente morâ posse adhuc ad convivas redire, modò cœna nondum sit peracta, quam sententiam etiam probabilem reputat Laym. *n. 6* ibidem.

„Q. An violet jejunium, qui extra consue„tam corporis refectionem satis largum sumit „potum vini vel cerevisiæ, ex intentione non tam „sedandi sitim, quàm famem & appetitum come„dendi? R. Quamvis olim minor licentia adhi„bendi potum diebûs jejunij fuisse videatur, „quàm modò; teste eodem Laym. *n. 7.* ut pro„pterea S. Antonin. Richard. & alij quidam vo„luerint, potationem vini, præsertim ante me„ridiem violare jejunium. Communis tamen, „& ex recepta consuetudine certa hodie est sen„tentia, quam etiam tenet Div. Thomas *2. 2. q.* „*147. a 6 ad 2.* sumptionem potûs non violare „jejunium. Rationem dat S. D. hîs verbîs: *Ec„clesiæ jejunium non solvitur, nisi per ea, quæ inter„dicere intendit Ecclesia, instituendo jejunium: non „autem intendit interdicere abstinentiam potûs, qui „magis sumitur ad alterationem corporis & ad dige„stionem ciborum, quàm ad nutritionem: & ideò li„cet pluries jejunantibus bibere &c.* Nec refert bi„bentem id facere ex intentione sedandi famem „&c. etsi enim talis agat contra finem & inten„tionem Legis, non tamen propterea violat Le„gem, cùm finis Legis non cadat sub Legem, „utpote non præceptus. Bene tamen obser-

van-

„vandum, quod aſſumitur ad potandum, non „tantùm debere eſſe liquidum, ſed debere verè „habere rationem potûs, ſeu ex natura ſua ad „elixandum, vehendúmque alimentum eſſe de- „ſtinatum. Unde non licet juxta Tambur. & „alios die jejunij bibere lac, vel jus, multò mi- „nùs gallinam diſtillatam & ſimilia, magìs ratio- „nem cibi, & alimenti, quàm præcisè potûs ha- „bentia. Licet econtrà bibere, quidquid juxta „communem æſtimationem hominum & rece- „ptum uſum rationem potûs ſeu vehiculi ali- „menti habet. De potione Chocolatica, quæ „hodie tum demanè, tum de die multis eſt uſui, „nonnulli dubitârunt, & Tambur. nullatenùs „permittit. Refert quidem Illſung *tr. 4. diſp. 1. „a. 3. n. 39.* tres Pontifices Gregorium XIII. Pi- „um V. & Paulum V. deſuper interrogatos re- „ſpondiſſe, etiam huic veram potûs rationem „convenire, nec proin jejunio obeſſe. Non de- „ſunt tamen, præſertim in Italia, qui nolunt hanc „declarationem authenticam eſſe.

CASUS LXVIII.

NOnnemo circa quantitatem & qualitatem collationis ſcrupuloſus & anxius Confeſſarium conſulit, quid & quantum denique tutò & ſine periculo peccati ad collationem comedere poſſit?

RESOLUTIO.

COnſulendum ſcrupuloſis, aut etiam rationabiliter dubitantibus, ut pro antidoto contra

tra peccati periculum imprimìs ad collationem apponi faciant patinam bonæ voluntatis, & piæ intentionis, non comedendi, nisi quod & quantum licet, cum serio proposito etiam cum mortificatione desistendi, si scirent ulteriori comestione jejunium violari. Qui de hac confectione in principio, medio, & fine collationis masticaverit, id est, qui sincerè & constanter ita affectus fuerit, in praxi & ex postfacto non habet, quòd de peccato violati jejunij angatur, aut confiteatur. Ne verò error crassus vel ignorantia vincibilis interveniat, atque talis sine fundamento præsumat, & putet licitum, quod est nimium, aut econtrà, nec quod licet, audeat: monendus est, collationem ex consuetudine ortam & fundatam esse, proinde ubi consuetudo publica, communis & certa est, eam attendendam: quomodo, quia in partibus nostris consuetudo est, circa qualitatem ciborum nihil calidum, econtra de aliis etiam solidioribus cibis moderatè comedendi, tutus erit, qui se conformat. Laym. *tr. 8. c. 1. n. 9.* Bonac. *d. ult. q. 1. p. 3. n. 2. & 3.* Illsung. *tr. 4. d. 1. a. 3. n. 40.* & seq.

In quantitate communis & notoria consuetudo non æquè allegari potest, quia pro diversitate complexionis plus, minúsve sumere licet, & defactò inæqualiter sumitur. Cùm igitur aliorum complexio & appetitus post largè etiam sumptam collationem remanens mihi non constet, non possum non scire, qualis inter mei similes & paris mecum conditionis seu complexio-

xionis consuetudo sit: interim ex relatione & opinione communi hoc in nostris partibus consuetum, proin ex consuetudine communi probabile videtur, non ad certum pondus, scilicet 4. uncias, ut existimant nonnulli; nec ad certam proportionem justæ refectionis, v. g. 4. tam partem, ut vult Busenbaum, Reginald Dian. & *alij*, esse attendendum, sed tunc probabiliter ritè jejunari, si non ad satietatem collatio sumatur, verùm cum mortificatione (quæ est finis & intentio hujus præcepti) & appetitu notabili (connaturaliter loquendo) remanente collatio abrumpatur; atque ita tum in qualitate, tum etiam in quantitate sat notabilis differentia remaneat inter cœnulam & cœnam juxta communem usum & praxin timoratorum in qualibet regione.

Cæterùm cùm AA. in assignanda quantitate circa prætactam refectiunculam utcunque discrepent, referre placet, quæ sæpè citatus Clariss. P. Illsung loco priùs cit. n. 42 habet. *In allegandis*, inquit *Authoribus pro constituenda aliqua certa quantitate cœnulæ vel collationis vespertinæ diligenter attendendum est, ubi & pro quibus locis dicti A A. scripserint: quia in calidis Regionibus, ut Hispania, Italia &c. meritò A A. strictiores sunt, cùm ibi minore cibo opus sit, & jeiunium strictiùs sit receptum, & ratione fructuum & vini, & in prandio ratione piscium sit hominibùs, præsertim opulentioribus, meliùs provisum. At in frigidis Regionibus, uti in Germania nostra, ubi Laymann & Ego scripsimus, paulò plus necesitate naturæ & consue-*

tudine concessum est: unde ex inæquali statuta quantitate non statim aliqui nimiæ severitatis, nec alij nimiæ laxitatis arguendi sunt, vel pro Ducibus & Magistris absolutè & universaliter recipiendi, sed prudenti distinctione circumstantiarum utendûm est, quæ vel maximè colligi potest ex consuetudine piorum & timoratorum Virorum, tanquam ad securissimam regulam tandem refugiendum. Cùm enim vespertinæ collatiunculæ usus per consuetudinem introductus, ac permissus sit, & consuetudo vim Legis statuendi, abrogandi, mitigandi, explicandi habeat, præsertim quando piorum usu, & temporis continuo tractu præscripta, atque recepta est, illi etiam licitè se accommodare aliquis poterit.

„Q. Quinam dispensare possint in præcepto „jejunij? R. 1. Si causa non jejunandi sit perspi„cua, non opus esse dispensatione, sed per se „licere non jejunare: eò quòd obligatio Legis „propter supervenientem claram necessitatem „hîc & nunc non stringat. Ita DD. communi„ter. 2. Potest S. Pontifex dispensare in præce„pto jejunij tam validè, quàm licitè: licitè qui„dem cum causa, validè autem etiam sine causa, „quia præceptum jejunij est solùm Juris positivi „humani Ecclesiastici, cujus Author ac supremus „Arbiter est S. Pontifex. Quod ob paritatem „rationis etiam dicendum de Episcopis, & Præla„tis Regularium Episcopali jurisdictione gau„dentibus in jejuniis proprii Juris, seu à se insti„tutis circa suos subditos, ut docet Tambur. *l.* „*4. c. 5. §. 7. n. 55.* & alij. In communi au„tem Lege jejunij, scilicet per Sedem Apostoli-

cam

„cam inducti, Episcopus etiam aliquando quidem potest dispensare, si nimirum vel ab ipso „Sum. Pont. habeat potestatem dispensandi: vel „ad eundem non sit recursus, casúsque dispensandi sit frequens. Teste eodem Tambur. loc. „cit. non tamen sine causa, cùm dispensatio in „lege Superioris solùm sit concessa, ut subditorum necessitatibus in quibusdam casibus succurratur: nullâ autem subsistente causâ, nulla „etiam est necessitas. Bonac. de Dispens. Fulliens. & alii. Plerique tamen notant, minorem „causam requiri & sufficere, ut cum uno vel altero in particulari, quàm cum integra communitate dispensetur. His addunt Doctores, „etiam Parochus ex causa rationabili cum particularibus suis parochianis dispensare in hoc „præcepto posse. Etsi enim non habeant potestatem supra Jus commune, hæc tamen dispensandi potestas est iisdem acquisita, tum per tacitum Pontificis consensum, tum per longævam consuetudinem: tum quia, ut loquitur „Tambur. n. 56. nimis aliàs gravarentur fideles, imò & Episcopi, si pro ejusmodi minutiis „semper deberent adiri. Alii autem, ut Confessarius, Medicus, vel etiam alius vir probus declarare quidem causam, dispensare tamen de se „non possunt, quæ causa non evidens, sed dubia „esse debet. Denique benè observat cit. Fulliens. subsistente ejusmodi causâ dubiâ, Superiorem posse & debere dispensationem absolutè „concedere, & non conscientiæ subditi relinquere,

„quere, ut à quibusdam scrupulosis Superiori-„cus fieri assolet, ex hoc subditos manifestò „peccandi periculo exponentes.

QUARTUM ECCLESIÆ PRÆCEPTUM.

De annua Confessione, & Paschali Communione.

CASUS LXIX.

MIlles, qui nec præceptum jejunii per Quadragesimam, nec præceptum de Confessione & Communione Paschali observavit, contendit, se ex postfacto non ampliùs ad supplendam negligentiam tam in uno, quàm altero obligari, nisi dum iterum redeat Quadragesima & Pascha.

RESOLUTIO.

QUi per Quadragesimam non jejunavit, sive ex causa excusante, sive sine omni causa, non tenetur alio tempore jejunium supplere: at qui Confessionem & Communionem omisit tempore Paschali (*A.*) manet obligatus postea id perficere. Ratio differentiæ est, quia in hoc præcepto posteriori principale est Confessio & Communio annua, minus principaliter, aut potiùs novo præcepto additum est, *ídque circa festum Paschæ &c.* ut constat *ex c. Omnis utriusque sexûs.* Econtra præceptum jejunij & intentio

tio præcipientis eſt, non ſeorſim jejunium, & ſeorſim certum tempus præcipere, ſed indiviſum unum præceptum eſt, jejunium à die Cinerum uſque ad Paſcha, uti etiam aliis certis diebus Vigiliarum & quatuor temporum obſervare: proin tempore elapſo impoſſibile eſt, præcepto ampliùs ſatisfieri, conſequenter ad id nemo tenetur: ſicut etiam, qui uno die omiſit Breviarium, item, qui neglexit Sacrum, alio die non tenetur implere, uti quoad utramque partem communis tenet Theolog.

„(*A.*) Q. I. An omittens eodem anno Con„feſſionem & Communionem unum duntaxat „vel duo diſtincta committat peccata mortalia? „R. cum S. Thoma *in 4. d. 17. q. 3. a. 1.* commit„tere duo diſtincta, eò quòd præceptum Con„feſſionis & Communionis ſint duo diſtincta „præcepta, juxta communem ſenſum fidelium „agnoſcentium 5. præcepta Eccleſiæ, ex quibus „duo conſtituunt annua Confeſſio & Commu„nio. Conſtat idipſum ex Trident. *Seſſ. 14. c.* „*5. & Can. 8.*

„Q. 2. Quomodo tempus annuum ad Con„feſſionem ſacramentalem obligans ſit compu„tandum. R. Etſi à Vaſq. Dian. & quibusdam „aliis id computetur à Januario in Januarium. „A communiori tamen DD. quos referunt & ſe„quuntur Salmant. tr. 6. c. 7. p. 4. Annus reſpe„ctu hujus obligationis computatur ab uno Pa„ſchate in aliud, quia hic cenſetur annus Eccle„ſiaſticus, & conſuetudini Eccleſiæ magis con„formis. Unde qui in Nativitate Domini con-

feſſus

„fessus est, præcepto quoad illum annum satis-
„fecit, nec ampliùs tenetur in Paschate confite-
„ri, nisi forsan ob sacram communionem, si
„sciat se culpæ lethali obnoxium, ut docet Suar.
„*d. 36. sect. 3. n. 4.* Navarr. *c 2. n. 9.* & alij com-
„muniter. Ratio est, quòd dictum *cap. Om-*
„*nis utriusque &c.* non determinet tempus intra
„annum ad Confessionem instituendam, sed so-
„lùm dicat, quamvis teneri semel in anno con-
„fiteri. Benè tamen duo adhuc notant AA. ut
„videre est apud Laym. *tr. 6. c. 5. n 9.* & alios.
„Primò. Eum, qui integro anno distulit, vel ne-
„glexit confessionem, teneri postmodum sta-
„tim, quamprimum commodè possit fieri, con-
„fiteri. Cujus ratio est, quòd tempus unius
„anni non assignetur ut terminus finiens obli-
„gationem (uti accidit in præcepto Jejunij, vel
„audiendæ Missæ) sed tantùm ne confessio ul-
„teriùs differatur: quando autem terminus assi-
„gnatur non ad finiendam obligationem, sed
„tantùm ad non ulteriùs differendam impletio-
„nem præcepti, tunc manet obligatio ad præ-
„standum opus præceptum, quamprimùm com-
„modè fieri possit. Argum. textûs *in l. Celsus ff.*
„*de Recept. Arbitr.* Secundò. Eum, qui ineunte
„anno prævidet, se non habiturum copiam Con-
„fessarij, vel aliunde à confessione impeditum
„iri toto reliquo anni tempore, teneri anticipa-
„re confessionem. Ratio est, quia, quando
„præceptum per aliquod tempus continuum ob-
„ligat, si quis prævideat, se in una temporis par-
„te non posse illud implere, tenetur id implere
in

„in alia, ut patet in eo, qui die Dominico præ-„videt, ſe ab hora 8.va uſque ad 12.^{am} non am-„pliùs poſſe audire Sacrum, tenetur Sacro alicui „intereſſe antecedenter. Idem cum proportio-„ne dicendum de ſacra Communione in Paſcha-„te. Ut docent Suar. *loc. cit. ſect.* 5. Bonac. *d.* „5. *q.* 5. *ſ.* 2. *p.* 4. *n.* 21. cum communi DD.

CASUS LXX.

ALius ad evitandam pœnam in foro externo confeſſus eſt, ſed imperfectè ſeu invalidè: itaque etiam ad communionem S. acceſſit indignè & ſacrilegè, nunquid Præcepto utrique ſatisfecit?

RESOLUTIO.

QUi imperfectè, adeóque ſacrilegè confitetur, nihil agit, nec ſacramentalem confeſſionem peragit, ſed tantùm ſimulat, ſe ſacramentaliter confiteri: ergò præcepto Eccleſiæ, & intentioni ejuſdem de annua confeſſione ſacramentali non ſatisfacit; ſed ſicut qui non Sacerdoti confitetur, utique non ſatisfacit præcepto; quia nimirum præceptum non de qualicunque ſimulata & inutili, ſed de vera & ſacramentali confeſſione eſt. Dein præcepto Divino non ſatisfit per confeſſionem invalidam, eò quòd finis proximus & intrinſecus hujus præcepti ſit, reconciliatio cum Deo: ergò nec præcepto Eccleſiæ, cùm hoc ſolùm ſit determinatio præcepti Divini quoad tempus: quoad ſubſtantiam quippe præceptum confeſſionis ſacramentalis eſſe

Juris

Juris Divini clarè habetur in Trident. *Sess.* 14. *can.* 6 & *cap.* 5. (*A.*) Similiter etiam is, qui sacrilegè cum Juda communicavit, licèt ve è communionem Eucharisticam perceperit, non satisfecit præcepto Ecclesiæ, & insuper aliud longè gravius, ac Divinum præceptum indignè communicando violavit. Etsi autem videatur dispar ratio inter confessionem invalidam, & communionem sacrilegam, eò quòd hoc Sacramentum sit permanens, prius autem consistat in usu, adeóque in priori casu nullum prorsus suscipiatur Sacramentum, benè tamen in posteriori (licèt indignè); ob quam rationis disparitatem nonnulli Theologi antehac docuêre, satisfieri præcepto Ecclesiæ etiam per communionem sacrilegam, eò quòd verum suscipiatur Sacramentum; quia tamen etiam hæc sententia ab Innocentio XI. in terminis est damnata sub hac propositione *n.* 55. *Præcepto communionis annuæ satisfit per sacrilegam Domini manducationem.* Ideò ampliùs sustineri non potest. Ratio est eadem, quæ prioris sententiæ; quia nimirum non præcipitur mera physica manducatio, sed moralis, scilicet per modum cibi & potûs, non autem veneni, quale suscipit indignè manducans vel bibens Corpus & Sanguinem Domini; ut constat ex D. Paulo *1. Cor. 11. v. 27.*

„(*A.*) Q. An ob confessionem sacrilegè fa„ctam invalidè absolutus, liberetur saltem à re„servatione, si quædam peccata reservata in ta„li confessione proposuit? R. cum Cajet. V. „Cas. Reserv. Suar. *d.* 31. *f.* 4. *n.* 9. Laym. *tr.* 6.

c. 5.

„*c. 5. n. 11.* Bonac. *d. 5. q. 7. p. 5. n. 9.* pœniten-
„tem invalidè abſolutum etiam ex propria cul-
„pa nihilominus liberari à reſervatione pecca-
„torum, ſi quæ eſt confeſſus, ſi abſolvens quo-
„que habuit poteſtatem in reſervata: etſi per
„ejusmodi confeſſionem nec ſatisfaciat præce-
„pto Eccleſiæ, nec confitens ob propriam indiſ-
„poſitionem à dictis peccatis coram Deo libe-
„retur. Ratio eſt, tum quia talis jam ſatisfecit
„fini reſervationis, præſentando ſe Superiori:
„tum quia Confeſſarius abſolvendo petit facere,
„quantum poteſt: adeóque in tantum ſaltem
„liberat pœnitentem, ut non ampliùs teneatur
„ſe ſiſtere Superiori, ſed poſſit poſtmodum à
„quocunque Sacerdote approbato ab iisdem
„peccatis abſolvi. Bonacina tamen loc. cit.
„quamdam facit exceptionem. Niſi ſcilicet
„confeſſio fiat Sacerdoti præcisè habenti facul-
„tatem abſolvendi à reſervatis virtute Jubilæi.
„Rationem dat. Quòd poteſtas abſolvendi à re-
„ſervatis tempore Jubilæi ſolùm detur quoad
„veros pœnitentes, qui nimirum ponunt opus
„& conditionem, ſub qua conceditur facultas
„abſolvendi, & lucrandi Jubilæum: quales
„non ſunt, qui ex propria ſua culpa & indiſpo-
„ſitione ſacrilegè confitentur, & invalidè ab-
„ſolvuntur.

CASUS LXXI.

SImplex rusticus confitetur, omisisse se communionem & confessionem paschalem, sed de reliquo non apparet peccatum mortale, seu materia necessaria, quam nunc vel tunc, tempore scilicet paschali confiteri debuisset de necessitate.

RESOLUTIO.

IN praxi inhærendum est verbis præcepti, quæ universaliter omnes fideles ad annuam confessionem obligant. Unde quidquid aliqui speculentur, & de mente præcipientis præsumant, quòd solùm tempus determinare & cavere voluerit, ne ij, qui confessione indigent, nimium eandem procrastinent: de reliquo non voluisse, ad confessionem specialiter obligare eos, qui materiam necessariam non habent, adeóque ex se obligati non sunt, sicut utique (inquiunt) non obligavit ad confessionem annuam, qui nullum peccatum etiam veniale commisit &c. Nihilominùs, quia ex solidioribus, & in materia Legum ac præceptorum receptis fundamentis constat, quòd Lex universaliter præcipiens aut prohibens liget universaliter etiam in iis casibus, ubi ratio legislatorem movens, aut necessitas præcipiendi cessat: eò quòd non tantùm propter causam vel necessitatem universalem, quæ in singulis casibus reperiatur, verùm etiam ex causa, quæ frequenter (etsi non semper) accidit, universaliter quidpiam statui potest. Ideò etiam

am in proposito, quia frequenter periculum animæ subest, si homines ultra annum confessionem differant, ideò universaliter annua confessio præcepta est, ligátque hoc universale præceptum etiam in casu, quo necessitas confitendi aliàs non esset. Ut docent Sylv. Bonav. Nugnus, Filliuc, Vasq. & alii apud eundem, relati á Bonac. *d. 5. de Sacram. Pœnit. q. 5. §. 2. p. 4. n. 8.* Præsumptio illa, cui contrariæ sententiæ DD. innituntur, periculosa & non satis rationabilis est. Neque enim rationabiliter de mente Legislatoris præsumi posse videtur, quòd distinctionem facere, & tantùm eos, qui peccati mortalis sibi conscii sunt, ad confessionem annuam obligare, atque sic eosdem quasi prodere & confundere: vel aliis ansam dare voluerit, suspicandi, & judicandi, eos peccati mortalis reos esse, qui tempore paschali confitentur, siquidem aliàs non tenerentur confiteri. Accedit, quòd nullus hominum sciat, an amore vel odio dignus sit, ergò rationabilissimè omnibus injuncta est annua confessio, ut ab occultis, aut non agnitis peccatis mortalibus emundentur. Et quidquid denique sit de obligatione per se & directa, certum tamen est apud omnes, præceptum annuæ confessionis saltem obligare indirectè indiscriminatim omnes. 1. Ratione scandali evitandi. 2. Ad evitandum peccatum præsumptionis, ne forsan præter venialia quis habeat etiam aliquod mortale, cujus non recordetur, & à quo indirectè absolveretur, si venialia ex motivo quodam universali attritus vel contritus confiteretur.

tur. 3. Ut evitet pœnas Ecclesiasticas ab Ecclesia non confessis per annum vel tempore paschali inferri solitas. Casus ille, quòd si aliquis nullum, etiam veniale commisisset per annum, uti exoticus & Metaphysicus est, in materia practica nihil curandus, neque Leges, aut Legislatores eo respexisse, aut propterea intentionem suam, vel universalem legis obligationem limitâsse, aut modificâsse censeri debent.

„ Q. Quandonam obliget præceptum Sacramentalis Confessionis, quatenus est Juris „Divini? R. Obligare præcipuè in articulo mor„tis, & probabili vitæ periculo, quale est ex.gr. „instans prælium, periculosa navigatio, grassans „pestis, imminens naufragium &c. aut quan„do fœmina primò est paritura, vel difficulter „parere solet. Ita Salmant. allegantes commu„nem DD. Ratio est, quòd hoc Sacramentum „à Christo Domino sit institutum tanquam sin„gulare salutis remedium, & velut secunda post „naufragium tabula, adeóque vel maximè ad„hibendum, dum potissimùm imminet salutis „periculum, uti fit in articulo mortis, vel alio „probabili vitæ periculo. Quando & quoties „verò hoc divinum præceptum (abstrahendo „á præcepto Ecclesiastico) obliget extra arti„culum mortis, AA. non conveniunt. Non„nulli volunt, aliquem mox teneri ad confes„sionem, si mortale periculum advertat, ne „peccata memoriæ excidant, nisi mox ea con„confiteatur. Sed contra est, quòd nemo ju„xta Trident. teneatur confiteri, nisi tantùm

illa

,,illa peccata, quæ post diligentem conscientiæ ,,discussionem memoriæ occurrunt. Hinc alij ,,autumant, hoc præceptum de se saltem obli- ,,gare quolibet quinquennio, alij anno 4.to, alij ,,tertio. Multi singulis annis, quo etiam incli ,,nant ij, qui dicunt, Christum Dominum tem- ,,pus determinandum reliquisse Ecclesiæ: hanc ,,verò saluberrimè præcepisse, ut fideles singu- ,,lis saltem annis semel confiteantur.

QUINTUM ECCLESIÆ PRÆCEPTUM.

De Nuptiis tempore prohibito non celebrandis.

CASUS LXXII.

COntraxit aliquis tempore Adventûs sponsalia: nunc ex alia causa pœnitens resilire volens prætendit, ea non legitimè celebrata, utpote tempore prohibito.

RESOLUTIO.

SPonsalia sive de præsenti, sive de futuro tempore Adventûs aut Quadragesimæ contracta, valent & obligant semper, neque retractari possunt, ut patet ex ipsa inhibitione Tridentini *sess. 24. c. 10.* sic sonante: *Ab Adventu Domini Nostri JESU Christi usque in diem Epiphaniæ, & à Feria 4.ta Cinerum usque in Octavam Paschatis inclusivè anti-*

antiquas solemnium Nuptiarum (non autem sponsalium) *probibitiones diligenter ab omnibus observari sacra synodus præcipit.* Imprimis igitur vi hujus præcepti tantùm solemnis celebratio Nuptiarum interdicta est, nullo modo autem sponsalia de futuro. Dein tametsi sponsalia de præsenti solemniter in Ecclesia celebrare (*A.*) sponsúmque more solito traducere illicitum, & tam ex parte contrahentium, quàm ipsius Parochi assistentis mortale peccatum sit, ut communis tenet DD. eò quòd fiat transgressio præcepti Ecclesiæ in re gravi: nisi forsan per consuetudinem legitimè præscriptam alicubi aliter sit receptum. Tamen propter Sacramentum etiam illicité, aut cum impedimento impediente contracta sponsalia de præsenti valent, & ligant, ut in materia Matrimonij dicetur.

„ (*A.*) Q. Quid nomine Nuptiarum solem„nium quintô hoc Ecclesiæ præceptô prohibi„tarum veniat? R. denuò juxta communem „DD. Non intelligi ipsum contractum Matri„monij, præmissîs etiam denuntiationibûs, ne„que ejusdem consumationem, sed publicam „duntaxat solemnitatem: nempe benedictio„nem solemnem, traductionem publicam spon„sæ in domum sponsi, publica convivia, cho„reas & his similia, quæ publicas nuptias co„mitari solent, sacróque Adventûs & Quadra„gesimæ tempori inconvenientia sunt. Unde „non improbabiliter quidam cum Sanchez *lib.* „*7. d. 7. n. 11.* existimant, etiam præfatis tem„poribûs Matrimonium, omissîs tamen sole-

mni-

mnitatibûs celebrari posse: colligúntque id
"ex c. *Capellanus. de Feriis.* Ubi dicitur de con-
"suetudine Romanæ Ecclesiæ esse, ut quocun-
"que tempore matrimonium contrahatur. Be-
"nè tamen observat Laym *tr. 10. p. 4. c. 15.* at-
"tendendam esse consuetudinem, quæ apud
"nos viget, ut Parochus ejusmodi matrimo-
"niis non assistat, nisi necessitas urgeat, nec ea-
"dem benedicat saltem durante tempore prohi-
"bito, nisi cum præscitu & licentia Ordinarii, ut
"in casu sequenti.

CASUS LXXIII.

Miles in procinctu stans intendit celebrare Nuptias infra Octavam Paschæ, requirit & consulit Parochum, an & quonam modo id fieri possit?

RESOLUTIO.

IN casu necessitatis, aut ubi specialis causa, ve periculum fornicationis &c. subest, licitè contrahi matrimonium potest, privatim & sine solemnitate: Parochus autem, nisi urgens necessitas moram non patiatur, ut si ejusmodi miles in periculo mortis constitutus, vel statim discessurus concubinam ducere velit &c. Benè faciet, rem ad Episcopum deferendo, cujus est, tum in denuntiationibus dispensare, tum modum extraordinarium privatim & sine solemnitate assistendi hujusmodi matrimoniis Parocho præscribere.

„ Q. Quænam pœnæ ſint conſtitutæ pro „ transgreſſoribus hujus præcepti? R. Si Paro„chus ſine licentia ſui Ordinarii matrimonio „tempore interdictô celebrato aſſiſtat, vel eti„am ſolemniter benedicere præſumat, graviter „puniri poſſe, hoc ipſo, quòd peccet morta„liter, violando præceptum Eccleſiæ in re gra„vi: quia tamen nulla certa in Jure præſcripta „eſt pœna, ea Judicis Eccleſiaſtici arbitrio re„linquitur. Sponſis verò in pœnam criminis „ſtatuta quidem eſt pœna ſeparationis ad tem„dus c. *Non oportet*, 2. 33. q. 4. Si tamen peri„culum innocentiæ ſubeſſe videatur, etiam iiſ„dem pœna quædam arbitraria erit impo„nenda. Ut docet Sanch. loc. priùs „cit. *n*. 5. & alij.

CIRCA QUARTUM DECALOGI PRÆCEPTUM.

Honora Patrem & Matrem.

EXplicatîs hactenus breviter, quæ circa tria primæ tabulæ præcepta, Cultum, Honorem, & Amorem Dei respicientia, communiter in Tribunali sacro obviare solent, ad præcepta secundæ tabulæ progredimur, quæ de Dilectione Proximi tractant. Hic quippe finis est Decalogi, ut homines instituantur, quomodo se rectè gerant tam circa Deum, quàm Proximum: ut docet D. Thomas *1. 2. q. 99. a. 1. ad 2.* Et ipse Christus attestatur *Matth. 22. Diliges Dominum DEUM tuum ex toto corde tuo: & Proximum sicut te ipsum: in his enim universa Lex pendet & Prophetæ.* Velut autem inter proximos primum facilè locum obtinent Parentes, utpote quibus id, quod sumus, post Deum debemus, idcircò supremus Legislator post primæ tabulæ præcepta immediatè subjunxit quartum. Honora Patrem tuum & Matrem tuam, ut sis longævus super terram.

CASUS LXXIV.

FIliusfamilias maturæ satìs ætatis accusat se in confessionali de amore & reverentiâ debitâ Parentibus non exhibitis.

RESOLUTIO.

INterrogandum, quid contra amorem aut reverentiam filialem egerit, cogitatione, verbô, aut opere. Nam si nihil contra amorem aut reverentiam factum, non arguendus erit filius gravioris peccati, etsi positivè non semper adeò amaverit. At si odium deliberatum habuerit, vel malum parentibus optaverit in re gravi, id non tantùm in genere odij, sed ex circumstantia personæ speciale contra quartum præceptum peccatum erit. Uti satis innotescit ex illo *Exod.* 21. *Qui maledixerit Patri suo, vel Matri, morte moriatur.* Similiter, si verbis asperioribus aut contumeliosis: item si ipso facto, signîs, aut etiam denegando consueta benevolentiæ signa &c. Parentes affligere & graviter contristari, sive ex proposito, sive saltem advertenter, multò magìs si verbera infligere, vel etiam minari tantùm, aut manum attollere ausus sit, peccatum mortale & speciale censendum est. Uti denuò constat ex illo *Deut.* 27. *Maledictus, qui non honorat Patrem suum & Matrem.* Prout etiam fusè id explicat Celeberrimus noster Sayrus in sua Clavi Reg. *lib.* 7. c. 4. & seq. Bonac. in Decal. *disp.* 6. *q. un. p.* 2. 3. & 4. Navarr. c. 14. *à n.* 11.

Ubi

Ubi porrò notandum, levem quidem oblocutionem, aut brevem benevolentiæ denegationem, imò inter homines rudes & rusticos etiam aliquam increpationem, aut derisionem, non statim censenda esse peccata mortalia, quando nimirum gravem, & quam hîc & nunc meritò graviter sentiant Parentes, inhonorationem *talia* non important; attamen enim econtrà verba cruda, gestus aut signa aversionis, quæ respectu aliorum levia & venialia essent, posse respectu Parentum fieri & esse mortalia: quia graviter offendere potest Parentes, quod alius non nisi leviter apprehenderet, & sentiret: igitur eò respiciendum & interrogandum erit, an advertenter aut ex proposito fecerit, vel dixerit quidpiam filius, ex quo Parentes graviter offensi & contristati fuerint. Nam parvitatem materiæ & inadvertentiam in his non rarò à peccato mortali excusare notânt AA. præcitati.

„ Q. An hôc præceptô non solùm honor & „amor filiorum erga Parentes, sed etiam Pa„rentum erga filios præcipiatur? R. cum S. An„ton. Clav. Reg. & aliis communiter affirmati„vè. Ratio est, quòd ipsa natura dictet, Paren„tes quoque multa filiis debere proportionali„ter loquendo: nec refert, id præcepto expres„sum non esse, cùm enim filius sit aliquid, & „quasi pars patris, ipsa natura ad amandum & „benefaciendum inclinat, nec opus est distin„ctô & expressô præceptô, veluti nullo opus „est ad dilectionem sui ipsius, abundè inclinan„te ad id ipsâ naturâ. Obligantur proinde Pa-

rentes

„rentes vî hujus præcepti ad tria potiſſimùm.
„1. Ad alimenta ſubminiſtranda. Et quidem
„primô trienniô prolem alere mater, reliquo
„autem tempore uſque ad emancipationem pa-
„ter neceſſaria ſubminiſtrare tenetur. *L. nec fi-
„lium. C. de Patr. poteſt.* 2. Tenentur Paren-
„tes ex jure naturæ curare, ut filij eorum bonis
„moribûs inſtituantur, neceſſaria ad ſalutem
„edoceantur, præcepta Dei & Eccleſiæ obſer-
„vent, occaſiones peccati fugiant &c. & ſi de-
„liquerint, moderatè corrigantur, vel etiam
„caſtigentur. Inſuper ut bonîs literîs vel ar-
„tibûs juxta ſtatûs & qualitatum conditionem
„imbuantur, quatenùs honeſtam vitam duce-
„re, nec congruâ aliquando ſuſtentatione ege-
„re, quantum eſt de ſe, debeant: & huc col-
„limant verba D. Pauli *2. ad Cor. 12.* dicentis:
„*Nec enim debent filij parentibus theſaurizare, ſed
„parentes filiis.* 3. Tenentur parentes relinque-
„re filiis ſuis libertatem in electione ſtatûs, ne-
„que enim eorum eſt *Vocare*, ſed Dei: unde
„graviter peccant, ſi eos à Religionis ingreſſu
„retrahant, vel invitos eò compellant, aut ma-
„trimonio jungant &c. Specialiter Trident.
„*ſeſſ. 25. de Reg. c. 18.* excommunicat omnes, qui
„dolîs aut minîs invitas puellas, vel mulieres
„(exceptîs caſibûs à Jure permiſsîs) ad ingreſ-
„ſum Monaſterij, vel ſuſceptionem habitûs,
„aut profeſſionem faciendam cogunt. Et qui
„ſcienter ad hoc conſilium vel auxilium dede-
„rint: vel his actibus præſentiam, vel authori-
„tatem, aut conſenſum interpoſuerint. Si-
milî

„milî quoque anathemate ibidem ferit eos, qui „ſanctam Virginum vel aliarum mulierum vo„luntatem veli accipiendi, vel voti emittendi „quoquo modo ſinè juſta cauſa impedîerint.

CASUS LXXV.

ALius confitetur, quòd contra prohibitionem Parentum tabernam acceſſerit: familiaritates periculoſas cum fœminis habuerit, aut omninò fornicatus ſit &c.

RESOLUTIO.

DIſtinguere oportet inter admonitiones, vel dehortationes utcunque ſerias, & inter præceptum aut prohibitionem. Nam cùm filius quoad educationem & morum directionem ſubjectus ſit patri, ſpeciale atque ſpecialiter in confeſſione exprimendum erit peccatum, contra prohibitionem parentum in quocunque peccati genere peccâſſe, aut pericula peccandi non devitâſſe: ſiquidem parentes ſeriò cum intentione & ſufficienti declaratione, quòd ex parte ſua patriâ poteſtate uti, aut filium obligare, & ex obedientia obligatum eſſe velint. Nam præceptum non obligat ultra intentionem præcipientis. S. Th. *2. 2. q. 104. a. 5.* Cajet. *V. Filij peccata.* Navarr. *c. 14. n. 12.* Graffius *c. 56. n. 15.* & alij. Quæ intentio non tantùm verbîs expreſsîs, ſed etiam ex modo agendi & prohibendi, maximè ſi de jure & poteſtate paterna, aut econtrà de ſubjectione & obedientiâ, quam filius patri exhibere tenetur, mentio aliqua

qua fiat. Interim in dubio, & ubi nulla obedientiæ mentio facta est, præsumi potest, magìs dehortationem, quám jussionem aut prohibitionem; neque mentem parentum fuisse obligationem novam gravîs saltem obedientiæ filiis imponere, eo ferè modo, quo de obedientia vel inobedientia Religiosorum docent Theologi.

„Q. Quandonam filij censeantur mortaliter „peccare provocando parentes ad iracundiam? „R. Si filij verba tam aspera, contumeliosa, vel „rebellia erga parentes effundant, vel aliîs dictîs „aut factîs eosdem graviter lacessent, ut hi pro„pterea in gravem iram prorumpant, haud dubiè „peccati mortalis reos esse, etsi forsan id non „cum omnimodè plenâ deliberatione & adver„tentiâ faciant. Cujus ratio est, quòd hoc „præceptum lumini naturali ita insitum sit, ut vix „fieri possit, quin gravitas eorum, adeóque „etiam notabilis transgressio præcepti memoriæ „occurrant, ut adeò indeliberatio, quæ fortè „in aliis præceptis excusaret, hîc locum non in„veniat, prout in simili de Blasphemia diximus. „Quòd si verò offensa ex se non sit tanta, ut me„ritò propterea parentes graviter irascantur, sed „solùm ex vitio naturæ, vel cholerica passione, „aut aliâ causâ præter spem & intentionem filio„rum in gravem iram se effundant, à mortali „erunt excusandi, cùm id vitio parentum po„tiùs, quàm filiorum sit adscribendum. Vide „Clav. Reg. *l.* 7. *c.* 5. *n.* 3. Tolet. in Summ. *l.* „5. *c.* 1. & alios.

CA-

CASUS LXXVI.

JUvenis rusticus relictâ domo paternâ alterius famulitio se mancipat contra voluntatem patris.

RESOLUTIO.

Cùm filius teneatur obedire patri (non æquè matri) in iis, quæ ad familiæ gubernationem notabiliter & principaliter faciunt, peccabit mortaliter, qui contradicente & graviter invito patre familiam deserit: nisi valdè extraordinariæ causæ v. g. injusta sævitia patris, vel omninò periculum animæ propter odia, rixas &c. talem discessum excusent. Ita colligitur ex Div. Th. cit. *q. 104. a. 5. in C.* ubi sic habet. *In his, quæ pertinent ad dispositionem actuum & rerum humanarum tenetur subditus suo Superiori obedire, secundùm rationem superioritatis. Sicut miles Duci exercitûs in his, quæ pertinent ad bellum: servus Domino in his, quæ pertinent ad servilia opera exercenda: filius Patri in his, quæ pertinent ad disciplinam vitæ & curam domesticam &c.* Ex quo DD. communiter inferunt, filium peccare mortaliter, si non obtemperet patri in re gravi quoad ea, quæ pertinent ad gubernationem domûs & familiæ, præsertim si id fiat ex obstinatione & pertinacia animi, ut notat Sayrus *loc. cit. n 9.* Laym. tamen *l. 3. tr 4. c. 8. n. 7.* inquit, Patrem non posse prohibere filium, ne ex domo paterna discedat artis discendæ causâ, vel ut aliud honestum vitæ genus amplecta-

plectatur, nisi Pater ita inops sit, ut ex pietate filius obligetur ad operam ipsi Præstandam.

„Q. In quibusnam filius non teneatur obe-
„dire patri? R. In duobus præcipuè casibus id
„consistere. 1. Quoad electionem status per-
„fectioris e. g. Clericatûs vel Religionis &c. ut
„jam dictum Casu 71. (de Matrimonio in Casu
„sequenti) unde advertens filius se à Deo voca-
„tum, potest insciîs & non rogatîs parentibûs
„Clericatum assumere, vel Religionem intrare,
„si sciat, eosdem de hoc admonitos reluctaturos,
„vel ipsum injustè impedituros. Ratio est, quòd
„filius quoad hoc sit sui juris, nec subsit parti,
„ut patet ex illo *Actorum* 4. *Obedire oportet Deo*
„*magìs quàm hominibus.* Item *Matth.* 10. *Qui a-*
„*mat patrem aut matrem plùs quàm me, non est me*
„*dignus.* Quod exponens D. Gregorius *Homil.*
„*37. in Evang.* ait: *Parentes, quos adversarios in*
„*via Dei patimur, odiendo & fugiendo nescire de-*
„*bemus.* Notat tamen D. Thomas *2. 2. q. 101.*
„*a. 4. ad 3.* & communiter Theologi. Si pa-
„rentes sint in extrema vel valdè gravi necessi-
„tate, filium etiam intermisso Religionis ingressu
„teneri iisdem obedire & succurrere, eô quòd
„ingressus Religionis sit consilij, subvenire autem
„parentibus in tanta necessitate obligationis na-
„turalis. 2. Non tenetur filius obedire paren-
„tibus in rebus pravis Juri naturali, Divino, vel
„etiam humano repugnantibus, nisi forsan talis
„superveniat causa, quæ pravitatem operis tol-
„lat, & prohibitionem cessare faciat. Quòd
„si dubium sit, an jussa parentum excedant limi-

tes

„tes eorundem jurisdictionis, tenentur filij ni-
„hilominus obedire; cùm enim hi jure natura-
„li, divino & humano ſint ijsdem ſubditi, con-
„ſtat de parentum poteſtate, ſúntque in poſſeſ-
„ſione, à qua non debent deturbari per dubiam
„exceptionem exemptionis, ut loquitur Tam-
„bur. *l. 1. c. 3. §. 7. V. Subditus.* Sanch. Dian. &
„alij: quod tamen à quibusdam limitatur eate-
„nus, ut res præcepta non vergat in præjudicium
„tertii.

CASUS LXXVII.

Filia inſcio & inſalutato patre; filius conſulto quidem, ſed contradicente, & rationabiliter invito patre ſponſalia contraxit de futuro, vel etiam de præſenti; cujus peccati arguendus eſt iſte, vel illa?

RESOLUTIO.

Electio Statûs tam matrimonialis, quàm Religionis eatenus libera de jure eſt, & eſſe debet, ut nec parentes in hoc cogere, aut abſolutè prohibere filios poſſint. Ut conſtat ex *c. Sufficiat. 27. q. 1. & c. Veniens de Sponſal.* S. Thomas *2. 2. q. 104. a. 5.* Cùm enim matrimonium ſit vinculum indiſſolubile, perpetuúmque onus, ac coacta inſuper matrimonia ordinariè difficiles ſoleant ſortiri exitus &c. Ideò ſi in uno caſu, vel maximè in hoc contrahentes oportet eſſe liberos, ſuíque juris & voluntatis.

Itaque ſi adſit rationabilis cauſa, & deſit contemptus, aut animus ex inſtituto contriſtandi

vel despiciendi parentes, non peccabit saltem mortaliter, qui vel inconsultis parentibus, vel contra consilium (nam imperium hîc locum non habet) matrimonium contrahit, quia utitur jure suo, & libertate sibi de jure competente. Quæ ratio suadet etiam, si disuadente & contradicente patre filius aut filia cum aliquatenùs inæqualis conditionis, aut aliàs non adeò qualificato, & indigno contrahat, adeò, ut ex communi hominum apprehensione aliquale dedecus familiæ inde enascatur &c. Necdum esse peccatum mortale. Secus dicendum, si ex ejusmodi matrimonio, ut benè notat Sanchez *l. 4. de Matrim. d. 3.* timeantur gravia mala, scandala, vel alia incommoda, aut ob nimiam inæqualitatem magnum familiæ dedecus inferatur.

Et quamvìs decens sit, saltem præmonere & consulere patrem: adeóque contrarium indecens, & per se contemptum importare videatur: ita ut Bonac. *q. 4. p. 17. n. 25.* de Matr. cum multis aliis peccati mortalis reum dicat filium vel filiam, si absque causa inconsulto patre matrimonium contrahant: quòd si tamen ex rationabili quadam consideratione parentibus irrequisitis contrahant: puta, si quis ex una parte ita indubiè resolutus, aut fortè ex causa prægnante necessitatus sit, matrimonium tale contrahere, ut certum sit, consilia & rationes parentum in contrarium opponendas sine omni effectu fore: econtrà ex altera parte perpendat, parentes, si maturè moneantur, tantùm diutiùs affligendos, & non minùs de contemptu conquesturos, si rationes

tiones & motiva eorum contemnantur, quàm si omninò non consulantur &c.: maximè si insuper timendum, ne illi modô illicitô cum periculo animæ suæ matrimonio se opponant &c. tali, inquam, casu, uti filius aut filia in foro conscientiæ de contemptu parentum condemnari non potest, ita nec de peccato saltem mortali. Vide cit. Bonac. Tambur. & alios.

„ Q. An filia invito aut inconsulto patre nubens possit exhæredari? R. cum Sanch. *d. 24. n. 15.* Navar. *c. 14. n. 15.* & aliis negativè. Ratio potissima videtur, quòd talis pœna libertati matrimonij, adeóque etiam Trident. & SS. Canonibus præjudicare censeatur. Velut enim stipulatio pœnalis in contractu sponsalitio juxta communem DD. illicita & nulla est, eò quòd libertati matrimonij præjudicet juxta *c. Gemma de Sponsal.*: ita non minùs ejusdem libertati videtur repugnare, filiam privari hæreditate in pœnam, quòd invito patre contraxerit, quoniam metus exhæreditationis haud leviter libertatem minuere censetur. Existimat quidem Layman. *tr. 10. p. 1. c. 1. n. 15.* Lege vel consuetudine posse introduci, ut filia exhæredetur in casu, si non consulendo patrem peccavit mortaliter: e. g. si fecit ex mero contemptu &c. eò quòd ejusmodi delictum ad sæcularem quoque Magistratum pertineat, ab eóque puniri possit, ut docet Covarr. *in Epit. p. 2. c. 6. n. 22.* Cui tamen ob allatam rationem contradicit Sanch. & alij.

CASUS LXXVIII.

PAterfamilias confitetur, ſe uxorem & liberos malè tractâſſe, verberibus excepiſſe, domo expuliſſe, ídque ordinariè, cùm vel ebrius, vel aliunde ad indignationem & iracundiam commotus fuit; putat, non graviter ſe peccâſſe, eò quòd jure ſuo in ſuos uſus ſit.

RESOLUTIO.

PAterfamilias in domo & familia ſua jus habet regendi & corrigendi: proinde ſi liberos, vel etiam uxorem mandatis ſuis parere nolentes vel alias delinquentes, verbis, aut verberibus corrigat, injuriam non facit, ſed jure ſuo utitur. Quòd ſi modum excedat, ordinariè peccatum veniale cenſendum contra virtutem diſcretionis, niſi exceſſus enormis, & pœna ſeu verberatio nimìs gravis, atque delicto improportionata foret: tunc enim etiam mortale peccatum incurri poſſet. Ut docet Clav. Reg. *l. 7. c. n. 8. & 9.* Bonac. *d. 6. q. un. p. 7. n. 2.* & alij communiter.

At in caſu poſito, ſi ob bilem per alium motam, aut conſuetudinem ebrietatis ſæviat in innocentes, cùm ad hoc jus nullum habeat, etiam injuriam ſuis faciet. Interim quia inter familiares, aut familiariter notos ſæpè injurioſum, ſaltem graviter, non cenſetur, quod reſpectu aliorum grandis injuria eſſet, v. g. verbum aut cognomen contumelioſum, levis nec doloroſa percuſſio &c. item & multò magìs reſpectu filij minorennis modica vel nulla injuria cenſetur, etiam

ver-

verbera de manu paterna accepiſſe: quod ſecus foret de adulto & emancipato, in officio vel dignitate conſtituto &c. prout ſimiliter inter conjuges illuſtres, aut aliàs honoratiores, levis quoque percuſſio, aut etiam verbalis injuria graviter affligere, & rationabiliter pro gravi offenſa haberi poteſt, quæ in plebe modicæ conſiderationis eſſet. Ideò in hac materia circumſtantiæ attendendæ, & à pœnitente indagandum eſt: an ita conjugem aut liberos verbîs vel factîs ſine culpa ipſorum offenderit, ut hîc & nunc conſideratis omnibus gravem offenſam, contumeliam aut injuriam ſe paſſos rationabiliter, ſuô & communî Prudentum judiciô, judicare & reſentire poſſint. Atque tunc ulteriùs de numero peccatorum hujusmodi, utpote mortalium, inſuper de ſatisfactione parti læſæ facienda quærendum & monendum erit.

„ Q. In quibus potiſſimùm peccet uxor circa maritum ſuum? R. Peccare imprimìs graviter, ſe notabiliter inobedientem exhibendo in „iis, quæ ad bonos mores, domûs, ac familiæ „gubernationem ſpectant. Patet ex eo, quòd „vir ſit caput utriusque, ſcilicet tam familiæ, „quâm ipſius uxoris. Unde à mortali non ex„cuſatur, ſi contemptô vel graviter invitô ma„ritô jus gubernandi ſibi arroget: vel ejusdem „juſta præcepta implere non curet, quale juxta „Navarr. *c. 14. n. 20.* etiam eſt, ut ſuperflua & „vana deponat, moréſque incompoſitos exuat. „Secundò cenſetur graviter peccare, ſi ſciens, „vel ſcire debens, maritum ad gravem iram, vel

„blasphemias provocet, aut rixarum & contentionum in domo causa sit: quod vicissim etiam cum proportione dicendum de ipso marito. „Tertiò. Non minùs graviter peccat, si virum „aliò migrantem nolit sequi (velut etiam vir, si „nolit suæ uxori cohabitare) nisi adsint justæ & „sufficientes causæ divortij, vel separationis: „quæ fusiùs videri possunt apud Bonac. de Matrim. *q. 4. p. 6. n. 10.* & alios ibidem relatos. Ulteriùs peccat uxor dives, si marito inopi alimenta necessaria deneget, vel in casibus fortuitis non succurrat, quoniam eundem taliter „non diligere perhibetur. *L. Si cum dotem ff. Soluto Matr.* Denique uterque conjux graviter „peccat, si absque gravi causa una pars alteram „malè suspectam habeat de incontinentia, alióve gravi crimine: vel invicem defraudent quoad debitum conjugale, ut constat ex D. Paulo „*1. Cor. 7. v. 5. Nolite fraudare invicem, nisi fortè* „*ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi.*

„ Cæterùm, quæ hactenùs circa hoc præceptum diximus, de obligatione liberorum erga parentes, mariti erga uxorem & vicissim, „cum proportione etiam intelligenda sunt de „officiis & obligationibus pupillorum erga Tutores, vel alios vicem parentum gerentes: item „de obligationibus subditorum, & inferiorum, „quorumcunque erga Dominos, aut Superiores suos juxta monitum ejusdem Doct. gentium. *Omnis anima potestatibus sublimioribus* „*subdita sit. Ad Rom. 13.* De quibus fusiùs AA. „præcitati.

AD QUINTUM DECALOGI PRÆCEPTUM.

Non occides.

A Præcepto de honorandis parentibus seu diligendo proximo progredimur ad præcepta secundæ tabulæ negativa, varia damna & injurias ab eodem proximo avertentia. Inter quæ primum locum obtinet præceptum: *Non occides.* Velut enim homini post dona supernaturalia nihil magìs præcipuum & charum, quàm unio animæ cum corpore, seu vita; ita majus damnum eidem inter bona temporalia inferri nequit, quàm si violenter & injuriosè dicta unio disrumpatur, seu vita auferatur. Hinc optimus Deus omnium bonorum ac donorum nostrorum Largitor & Custos tantum damnum à consortio humano arcere volens speciale præceptum de non occidendo, seu quocunque modo lædendo in bonis corporalibus, tabulis Moysis, simúlque cordibus hominum inscribere voluit. De quo proinde.

CASUS LXXIX.

ACcusat se pœnitens, commisisse se semel homicidium, quid Confessarius ultra interrogare habeat, utrum speciem peccati, tum obligationem restituendi, tum etiam pœnam irregularitatis, aut censuras annexas dijudicare possit?

RESOLUTIO.

QUærendum 1. An voluntariè & ex proposito talis occiderit. De homicidio necessario, seu necessariæ defensionis causa facto: item de eo, quod in causa tantùm voluntarium, per se autem non intentum, adeóque non ex proposito factum est, seorsim infrà dicetur.

2. De qualitate personæ quærendum, nam si Mater, Uxor &c. occisa foret, specie distinctum à communi homicidio peccatum erit, proin specialiter & proprio nomine, parricidii, uxoricidii &c. (scilicet non tantùm contra charitatem & justitiam, sed etiam contra pietatem, seu quartum decalogi præceptum) in confessione exprimendum: Si Clericus fuisset, reatum sacrilegii & censuram excommunicationis incurrisset homicida juxta *c. Si quis suadente 17. q. 4.* Nec à Confessario, nisi specialiter privilegiato, absolvi posset.

3. De restitutione facienda, non quidem pro ipsa vita occisi, utpote quæ nec restitui, nec æstimari potest, prout habetur *L. ult. ff. Qui effuderunt.* Sed pro quantitate damnorum uxori, libe-

liberis, aliisve ex tali morte emergentium cum pœnitente agendum erit. (*A.*)

4. De irregularitate lata in occidentes, vel etiam mutilantes *c. 1. & c. Sicut dignum 6. de Homic. Item c. un. de Hom. in Clement. Trident. Sess. 14. c. 7. &c.* tunc mentio facienda, si pœnitens Clericus sit, aut ad statum clericalem verosimiliter aspirare, neque tamen hujus impedimenti sufficientem cognitionem habere videatur.

„ (*A.*) Q. Quid & quibus teneatur restitue-„re injustè mutilans, vel occidens? R. 1. Te-„neri juxta communem DD. sensum restituere „omnia damna compensabilia ex ejusmodi ho-„micidio vel mutilatione emergentia: qualia „sunt imprimìs expensæ in curatione vulneris „adhibitæ, vel factæ in exequiis seu funere oc-„cisi, si ob certas circumstantias sint majores, „quàm aliquando per se debuissent fieri. Item „debet compensari lucrum cessans, secundùm „æstimationem spei, quam juxta pruden-„tis Viri arbitrium vulneratus vel occisus consi-„deratîs viribûs, industriâ, ætate, aliisque cir-„cumstantiis ad tale lucrum habuisset, si læsus „non fuisset, deductîs tamen expensîs in susten-„tationem occisi, vel vulnerati aliàs faciendîs. „Dixi *secundùm æstimationem spei.* Nam ut mo-„net Bonac. de Restit. *d. 2. q. ult. sect. 2. p. 1. n. 6.* „non necessariò integrum lucrum compensan-„dum, sed in quantum valebat spes: eò quòd „lucrum in spe minus valeat, quàm in re, velut „segetes in flore aut semente minus valent, quàm „in segete. Ratio horum est, quòd occisor vel

„vulnerans injusta sua actione efficax causa fuerit omnium istorum damnorum, lucrique cessantis. R. ad 2. Si læsus solùm fuerit vulneratus, eidem esse compensationem faciendam: „si autem sit occisus, teneri homicidam eandem „facere uxori & liberis; vel in horum defectu „succedentibus ab intestato. Ita Abbas *c. 1. de* „*Injuriis.* Navar. *c. 15. n. 24.* Clav. Reg. *l. 11. c.* „*2. n. 14.* Ratio est: quòd hi vel censeantur una „quasi persona cum defuncto ob conjunctionem: „vel saltem habeant jus connaturale ad ejusdem „hæreditatem aliquando relinquendam, si inju„stè occisus non fuisset. Dubitatur tamen ad„huc de creditoribus: & iis, quos occisus me„rè liberaliter sustentabat. Respondet Stephan. „à S. Paulo *tr. 4. d. 5. dub. 3. n. 24.* quoad prio„res, non occisorem sed hæredes occisi (quibus „occisor omnia damna compensat) debitis occi„si, adeóque & creditoribus satisfacere debere: „cùm enim hi succedant in jus occisi, etiam one„ra ipsius ut ferant, oportet. Verùm quid si „occisus nullam hæreditatem nec in spe, nec in „re, multa tamen debita relinquat, & occisor „sat dives sit? Hinc R. cum Haunoldo *tr. 2. n.* „*671.* occisorem etiam creditoribus satisfacere „debere saltem, si damnum à se inferendum præ„cognovit, vel facilè præcognoscere potuisset: „eò quòd damnum taliter creditoribus datum ei„dem sit voluntarium. Quamvis Molina & alij „absolutè occisorem ad satisfaciendum condem„nent, si occisus creditoribus solvendo non fuit, „eò quòd morte præventus sit. Quoad poste-

riores

„riores R. cum Laym. *l. 3. sect. 5. tr. 3. p. 3. c. 6.* „*n.* 3. & aliis: Ijsdem probabiliùs nihil deberi. „Hoc ipso enim, quòd occisus merè liberaliter „eos sustentaverit, nihílque ex justitia debuerit, „etiam in nullo suo jure fuerunt læsi. Quod ta-„men Illsung *tr. 4. d. 2. q. 2. n. 78.* etiam limitat, „nisi occisor damnum hisce inferendum præco-„gnoverit.

CASUS LXXX.

ALius causâ defensionis vitæ suæ occidit: sed invasor Pater fuit, Sacerdos, aut proprius Parochus: num sine noxa irregularitatis, excommunicationis &c.? Et quid si reus criminis lictores se comprehendere volentes, aut Judicem ipsum vel Superiorem occidat, aut verberet, causâ defendendi se.

RESOLUTIO.

EXaminandus est pœnitens, an verè & in conscientia sua sentiat homicidium tale consideratîs omnibûs circumstantiîs absolutè necessarium fuisse, adeóque ex moderamine inculpatæ tutelæ factum esse. (*A.*) Ita scilicet, ut aliud medium non fuerit, vel saltem tunc nullo modo in mentem sibi venerit, declinandi, vel evadendi præsens & evidens vitæ periculum. Si ita sentit, & quidem de periculo vitæ suæ agebatur, liber à culpa, censura, & irregularitate pronuntiandus est: etsi occisus fuerit Pater, Sacerdos, aut quiscunque alius injustè aggrediens, ut cum D. Thoma *2. 2. q. 64. a. 7.* communis tam Theologorum,

gorum, quàm Canonistarum est sententia. Ratio est, quòd omni jure ac lege permissum sit, vim iniquam vî repellere, ordóque Charitatis exigat, vitam propriam præponere alienæ: ac insuper aliàs melior foret conditio malorum, quàm bonorum, dum ijsdem daretur occasio bonos invadendi, securis, quòd ab his non occiderentur. Quòd si medium evadendi occurrerit, sed illud respectu personæ, & præsertim circumstantiarum valdè probrosum sit &c. an nihilominus homicidium necessarium, vel licitum (tametsi non necessitate defendendi vitam, sed honorem duntaxat) sit? dicetur infrà specialiter, Attamen si Magistratus aut Superior reum criminis capitalis per se vel suos ministros invadat, capiat, aut suppliciô afficiat, hîc enimverò defensio locum non habet juxta illud tritum: Ubi justa offensio, ibi injusta defensio est.Intereà exigit bonum publicum, ac forum justitiæ, ut ejusdem ministri tanquam justi aggressores indemnes serventur. Fugere tamen, utut nomine & authoritate legitimi Judicis reus stare jubeatur, imò etiam post captivitatem auffugere, si possit, peccatum non erit, ut denuò docet D. Thomas *q. 69. a. 3. & 4.* quia nemo tenetur sui ipsius esse carnifex, lictor aut custos, nec judex id jubere potest: cùm quivis eatenùs habeat jus ad vitam propriam conservandam, ut eidem hoc nullâ lege humanâ adimi possit. Unde etiam licitum est reo in carcere jam detento, ut docet Bassæus Less. & alij: vincula rumpere, carceres infringere, custodes seclusâ vî, fraude, gravî scandalô,

dalô, vel juramentô &c. decipere, ut auffugere possit. Quippe cui licitus est finis, etiam licita sunt media, præcisâ fraude &c. ut dixi. Etsi talis in foro civili ob adhibitam vim graviori pœnâ mulctetur, si deprehendatur.

„ (*A*.) Q. Quid sit moderamen inculpatæ „tutelæ, sive Ein rechtmässige Nothwähr: & „sub quibus conditionibus licitum? R. Esse ne„cessariam sui defensionem, quatenùs injuria si„ve aggressio aliter depelli nequit. Ad hujus „verò licitum usum requiritur 1. Ut detur vera „invasio seu aggressio per vim iniquam facta. „Unde non sufficiunt timor, nec suspicio aggres„sionis faciendæ, quia jus naturæ non concedit, „vim vî repellere, nisi vis inferatur. Neque „sufficit teste Sayro *l. 7. c. 10. n. 18.* invasio per „calumniam, sive falsos testes, sive processum „iniquum innocentem vitâ privare intendit, „conformiter Decreto Alexandri VII. damnantis „sequentem propositionem, *Ord. 18. Licet inter„ficere falsum accusatorem, falsos testes, ac etiam „judicem, à quo iniqua certò imminet sententia, si „aliâ viâ innocens non potest damnum evitare.* Ra„tio prohibitionis videtur esse, tum quòd calu„mnia non sit propriè vis vel aggressio, tum quòd „possit per testes contrarios, & ordinem Juris „depelli, tum denique, quia grave inferretur „damnum reipublicæ humanæ, quatenùs non „modò innocentes, sed etiam nocentes, & di„gni mortis suppliciô sub specie calumniæ illatæ „sese cum occisione judicis, accusatoris vel te„stium defenderent. 2. Requiritur. Ut defen-

sio

„sio fiat in ipso actu aggressionis moraliter spe-„ctato. Unde nec licet inimicum prævenire, „utpote quòd non foret merè propulsare injuri-„am, sed eandem prævenire. Nec licet occide-„re peractâ aggressione, utpote quòd esset in-„juriam vindicare. Dixi tamen *moraliter spe-„ctato*; quia DD. communiter concedunt, ad „actualem aggressionem non semper requiri a-„ctualem percussionem, seu invasionem, sed „sufficere, inimicum vel in insidiis jamjam late-„re, vel arma proximè parare, aut stringere, „aut actu irruere, sícque alterum de secutura „morte moraliter certum esse, nec ampliùs me-„dium effugiendi, aut aliter sese defendendi ha-„bere, nisi ipse occidat. Ratio est, quòd ejus-„modi violentia actu jam proximè parata, non „ampliùs censeatur in fieri impedibili, adeóque „moraliter loquendo jam in facto esse: sícque „licere vim vî repellere. 3. Requiritur. Ut de-„fensio sit moderata & non excessiva, ita ut plus „non fiat, quàm præcisè sit necessarium ad da-„mnum avertendum, secùs enim iterum non „foret mera defensio, sed potiùs injuriæ vindi-„catio. Unde si hæc levi percussione, alióve me-„diô mitiorî, quàm actualî occisione propelli „possit, occidere non licebit. Suppositîs verò „& observatîs hisce conditionibûs, non modò „vitam propriam, pudicitiam &c. (quæ pluris sit „bonîs fortunæ) sed etiam cujuscunque alte-„rius innocentis; item bona externa magni „momenti ac pretij tam propria, quàm aliena „(nisi in uno vel altero casu particulari rariùs con-

„contingente bonum commune vel lex charitatis aliud præcipiat) licitum est tueri: minimè tamen, ut vult Abul. etiam de Præcepto: „quia nemo tenetur vitam propriam conservare „mediis valdè difficilibûs & extraordinariis, „quale est, aggressorem iniquum occidere, & „in peccato mortali constitutum ad infernum detrudere.

CASUS LXXXI.

INtendit quispiam adversarium suum vulnerare tantùm, aut nodoso fuste verberare, aut per pontem in flumen non adeò vastum detrudere, ast præter intentionem illum occidit: quid hîc de restitutione, irregularitate sentiendum?

RESOLUTIO.

QUamvìs tale homicidium non sit absolutè voluntarium, sive ex proposito factum, tamen etiam non est casuale, sed medium, id est voluntarium & peccaminosum in sua causa: continétque gravem & mortalem malitiam ex eo, quòd quis prævideat, actionem suam esse valdè periculosam, adeóque saltem dubitet, an non causa mortis sit futura, neque tamen eandem intermittit: uti universim, qui stante dubiô practicô operatur, an v. g. actio justa, vel injusta, an peccatum mortale vel veniale sit &c. hoc ipso, quia cum dubio operatur, & periculo peccandi graviter se exponit, gravioris & mortalis peccati reum se facit: prout certum est apud omnes. Cùm igitur in exemplis propositis (&

ubi-

ubicunque periculum propinquum, proin actio talis propter ipsum periculum mortis illicita & naturali dictamine rationis intermittenda est) necessariò, vel actu cogitatum & prævisum sit periculum: vel certè ipsa ignorantia & inconsideratio crassa nimìs, adeóque nec in foro interno excusans foret, omninò talis occisor peccati mortalis reus, restitutioni obnoxius, atque etiam irregularis est judicandus. Ita passim DD. propter textus Juris satìs claros, ut videre est in *c. Presbyterum. &c. De cætero. de Homicidio.*

Quòd si verò actio aliqua ex se & absolutè licita sit etsi sequatur exinde præter intentionem homicidium, v. g. si opifices dando operam ædificationi &c. unus alteri forsan improvisè prætereunti causam mortis tribuat &c. tametsi negligentia aut omissio majoris circumspectionis culpam venialem importare possit: tamen ipsum homicidium casuale censetur, neque irregularitatem (uti expresse habetur *c. 9. & 11. ac ac seq. de Homicidio.*) neque obligationem restituendi parit: eò quòd ejusmodi homicidium nec in se, nec in sua causa censeatur voluntarium. Less. *l. 2. c. 9. d. 15.* allegans communem Jurisperitorum opinionem.

Quòd si demum periculum homicidii ita remotum sit, ut meritò aliquis de eo non cogitaverit, nec propterea crassæ & graviter culpabilis injuriæ argui possit, utut rei illicitæ (dummodo non propter ipsum periculum homicidii, sed ex alio capite illicitæ & prohibitæ) operam dederit, v.g. tractando opera servilia die festo &c. talis

talis ſecutô homicidiô in foro conſcientiæ à peccato mortali in genere homicidii, & in conſequentiam ex probabili ſententia juxta Bonac. *de Reſtitut. d. 2. q. ult. ſect. 2. p. 2. n. 5.* & plures ab eo relatos etiam à reſtitutione excuſari poterit; non item ab irregularitate, quippe quæ non fundatur ſemper in gravitate peccati mortalis, ſed eſt impedimentum à Jure Eccleſiaſt. certîs caſibûs conſtitutum, vel ob nullam, vel etiam ob ſolam venialem culpam ex non adhibita ſufficienti diligentia commiſſam: inter quos caſus etiam eſt homicidium, dando operam rei illicitæ alteri illatum, niſi ſcilicet omnis diligentia, quæ potuit, & debuit adhiberi, ne occiſio ſequeretur, fuerit adhibita. Vide Laym. *l. 3. tr. p. 3. c. 10. n. 4.*

„ Q. Quid ſentiendum de mutilatione, & re-„ſultante ex ea irregularitate? R. Ob mutilatio-„nem propriè talem æquè incurri irregularita-„tem, quàm ob homicidium; quia in Jure quo-„ad hunc effectum æquiparantur, ut conſtat ex „*c. 1. de Clericis pugn. in Duell. c. ult. de Homicidio* „*in 6.* juncta Gloſſ. verb. *Mutilet.* Unde qui-„cunque ſive directè ſive indirectè voluntariè ac „injuſtè alterum mutilat, vel ad hoc cooperatus „eſt, vel ex juſtitia obligatus non impedivit, ir-„regularitatem incurrit: ut conſtat tum ex locis „cit. tum ex *c. Si quis viduam. diſt. 50.* & *c. Quæ-„ſitum. de Pœnit. & Remiſſ.* Dixi tamen, ob mu-„tilationem propriè talem, nam ut benè obſervat „Layman. loc. priùs cit. *c. 12.* mutilâſſe dicitur „non omnis, qui vulneravit, ſanguinem fudit,

„aut membrum inutile reddidit, ſed ſolùm qui „membrum aliquod principale, ad ſpecialem „ſcilicet uſum deputatum, & cujus privatio no- „tabilem corporis deformitatem inducit, ut ſunt „e, g. manus, pes, oculus, naſus &c. truncavit; „ut habetur *c. Sicut urgeri. 1. q. 1. c. Clericis. Ne „Clerici vel Monachi. c. Archiepiſcopatu. de Rap- „tor.* Unde Irregulares non ſunt, qui prædicta „membra abſque vera mutilatione vel ſolùm he- „betârunt, vel ſolùm partem quandam minorem „membri cujusdam abſcidêre, qualis juxta Na- „varr. *c. 72. n. 206.* Molin. & alios etiam cenſe- „tur digitus, qui per *L. Item filius ff. de Ædilit. e- „dict.* ſolùm pars membri, non membrum appel- „latur, eò quòd non habeat diſtinctum officium, „ſed ſemper cum aliis concurrere ſoleat. Laym. „tamen *n. 2.* vult, abſcindentem digitum, ſal- „tem unum ex majoribus probabiliùs & ſacris „Canon. conformiùs irregularem fieri.

CASUS LXXXII.

PAterfamilias deprehendiſſe ſe ait adulterum cum conjuge vel filiâ ſuâ, & juſto dolore permotum, eundem occidiſſe.

RESOLUTIO.

QUidquid Leges civiles hoc caſu juſto dolori aut iracundiæ indulgeant, ui habetur *L. Marito. ff. ad Leg. Juliam. de Adult. & L. Gravis eodem.*: in conſcientia tamen id nullo modo li- cet, ut communis tenet tam Theolog. quàm Canoniſt. Imò contrariam ſententiam omnî

carere

carere probabilitate constat ex damnatione sequentis propositionis *num. 19. Non peccat maritus occidens propria authoritate uxorem in adulterio deprehensam.* factâ ab Alex. VII. in speciali decreto 24. Septemb. Anno 1665. emanato. Ratio est, quòd maritus aut pater jus vel authoritatem occidendi adulterum ex se non habeat, utpote homo privatus, neque etiam à Judice aut Republica, quasi executor pœnæ hujus, ut supponitur, potestatem acceperit, cùm Leges solùm permittant, id est, non puniant talem homicidam, uti plura alia, quæ in conscientia gravia peccata sunt, in foro tamen externo impunita relinquunt. Quòd tamen absolutè potestatem occidendi non tribuant, nec tribuere possint, ex eo patet, tum quia ipsi Judices, Legésque hodiernæ adulterium mitiori, quàm mortis & capitis pœnâ puniunt: tum quia nulla causa est, talem commissionem aut potestatem concedendi patrifamilias, cùm res commodè ad ipsum justitiæ tribunal deferri, ibíque servato juris ordine adulterium puniri possit. (*A.*)

Aliter accidit cum Bannitis & Proscriptis, qui propter eam causam à quolibet (*B.*) occidi possunt, quia, cùm sint pro utilitate publica è medio tollendi, & ad mortem auctoritate publicâ condemnati, nec tamen à Magistratu comprehendi possint, ideò cuivis alteri ea potestas datur, ut nomine Magistratûs hanc pœnam exequi, & Bannitum interficere possit.

„ (*A.*) Q. 1. An Adulter vel Proscriptus se

„defendere possint moderamine inculpatæ tute-„læ? R ad 1. Adulterum vel Adulteram in a-„ctuali adulterio deprehensam contra aggresso-„res occidere volentes, sese defendere posse eti-„am occidendo, servato tamen moderamine in-„culpatæ tutelæ, nisi scilicet elabi, aut aliter se „tueri sciant. Tamb. & alij. Ratio est, quòd e-„jusmodi aggressor, qualiscunque tandem sit, „in foro conscientiæ iniquè invadat, utpote nec „minister justitiæ, nec aliundè occidendi pote-„statem habens, adeóque adultero licitum sit, „vim vî repellere.

„ Ad 2. R. Post latam mortis sententiam, fa-„cultatèmque occidendi universim datam, ejus-„modi Proscriptum fugere quidem, resistere ta-„men ampliùs non posse. Ratio desumitur à „paritate aliorum reorum, vel ad mortem con-„demnatorum, quibus fugiendo pœnam quidem „declinare, si possint, licet, non tamen contrà „justitiæ ministros (quales respectu proscripti „ad mortem publicè declarati censentur omnes, „exceptîs Clericîs in majoribus constitutîs, qui-„bus occisio etiam proscripti Jure Canonico spe-„cialiter prohibita est, teste Tambur. *lib. 6. c. 1. „§. 4. n. 4.*) se defendere. Vide Clav. Reg. „*l. 7. c. 9. n. 15.*

„ (*B.*) Q. 2. An liceat filio quoque occidere „patrem proscriptum vel bannitum? R. cum „Julio Claro, Bonac. & aliis, probabiliùs non „licere, eò quòd filius per sententiam proscri-„ptionis non absolvatur à naturali obligatione „erga patrem, & crudelitatem sapiat, vitam illi

aufer-

„auferre, à quo quis ſuam accepit: quamvis „nonnullis etiam contrarium probabile videa-„tur.

CASUS LXXXIII.

RUſticus occidit prædonem in ſtabulo deprehenſum, & equum vi rapere volentem: aut etiam furem jam abeuntem cum re furtiva inſecutus fuſte vel ſclopeto interficit.

RESOLUTIO.

QUòd prædonem eo caſu interficere liceat, ſi violenter domum invadat, minîs aut actionibûs ita ſe trucem exhibeat, ut dominus vel alius in domo exiſtens meritò præter amiſſionem bonorum etiam periculum vitæ ſuſpicari & timere poſſit, ſat certum eſt; & jam conſtat ex dictis ad Caſum 80. Quòd ſi autem nullum planè periculum vitæ timeri poſſit, puta, quia fur inermis, ultrò Domini conſpectum declinans, in ſtabulo tantùm aut loco ſeparato prædam captat &c. Hoc ſuppoſito. An propter ipſa bona temporalia ſervanda liceat hominem occidere, cùm ſecundùm DD. pro ſervanda hominum vita bona propria exponi, atque extremè indigenti inde ſuccurri debeat &c. non omninò certum eſſe videtur: ſpeculativè tamen probabili judicio, ſi bona ſint magni momenti, & magnæ quantitatis, quòd dominus res ſuas defendere, prædoni obſiſtere, etiam auferentem inſequi poſſit: & ſi tunc fur deſiſtere, aut

res dimittere nolit, sed potiùs se opponere audeat, nec aliud medium supersit rem suam defendendi & manutenendi, etiam furem occidere possit (*A.*) eò quòd extremitas rei, jurisque sui conservandi id exigat, & qui utitur jure suo, nemini injuriam facere censeatur: prout communis tenet DD.

Practicè autem, & prout casus ordinariè accidunt, aliter sentio, quia hoc ipsum, quòd extrema necessitas, nec aliud remedium sit, rem servandi aut recuperandi, casum valdè rarum, & consideratô modernô nostrò reipublicæ statu, atque inter homines privatos & plebejos vix unquam contingentem censeo, si cui enim vires & animus sunt furem aggrediendi, insequendi, & trucidandi, is haud difficulter eundem absterrere poterit, etiam solùm ostentando arma, & comminando necem, cùm semper timidi sint fures; aut certè insequi etiam à longè furem poterit, donec videat, quò se recipiat cum re furtiva, ibíque judicem, vel intereà accolas in auxilium vocare, denique hoc saltem probabiliter sperare semper poterit, adeóque præsens periculum rei amittendæ, aut certa necessitas, eáque inevitabilis hominem occidendi, etiam suppositô, quòd quis rem suam servare & defendere velit, nunquam erit, nisi ut prædictum, in casu valde extraordinario magìs fingendo, quàm in praxi & confessionali exspectando.

Cæterùm benè hîc notandæ sunt tres propositiones ab Innocentio XI. in decreto 2. Martij 1679.

1679 edito, ob quorumdam AA. hac in materia nimìs laxè ſcribentium damnatæ: quarum prima Ordine 31 eſt. *Regulariter occidere poſpoſſum furem pro conſervatione unius aurei.* 2.da Ord. 32. *Non ſolùm licitum eſt defendere defenſione occiſivâ, quæ actu poſſidemus, ſed etiam ad quæ jus inchoatum habemus, & quæ nos poſſeſſuros ſperamus.* 3.tia Ord. 33. *Licitum eſt tam hæredi, quàm Legatario, contra injuſtè impedientem, ne vel hæreditas adeatur, vel legata ſolvantur, ſe taliter defendere: ſicut & jus habenti in Cathedram vel Præbendam, contra eorum poſſeſſionem injuſtè impedientem.*

„ (*A.*) Q. An etiam Clericis & Religioſis licitum ſit furem ſeu aggreſſorem facultatum externarum mutilare vel occidere? R. Licere „quidem id etiam Clericis & Religioſis ſervato „moderamine inculpatæ tutelæ, ac ſuppoſito, „quod bona ſat magni momenti & valoris ſint: „ex tali tamen occaſione probabiliùs incurrere „irregularitatem ob defectum lenitatis. Ratio „prioris eſt, quòd vim vî repellere ſit Juris naturalis non tantùm quoad ipſam vitam, ſed etiam „quoad facultates externas, ſine quibus vita congruè ſuſtentari non poteſt: adeóque æquè „competat Clericis, quàm Laicis. Sayr. *l.7.c.10.* „*n.* 34. Cajet. Nav. & alij communiter. Ratio „poſterioris deſumitur ex *c. Suſcepimus. de Homicidio.* Ubi dicitur: *Expediebat potiùs poſt tunicam relinquere pallium, & rerum ſuſtinere jacturam, quàm pro conſervandis vilibus & tranſitoriis rebus tam acriter in alios exardeſcere.* Et

„Gloss. in c. 2. *de Homici. V. non deponatur. Ir-*
„*regularis factus est, quia potiùs debuit dimittere*
„*sua, quàm interficere.* Abb. ibidem. Navarr. c.
„*27. n. 211. & 213.* Laym. *l.* 3. *tr.* 3. *p.* 3. *c.* 9. *n* 3.
„ asserens, idipsum observari Romæ in curia.
„Ulterior ratio est, quòd ad irregularitatem ex
„defectu lenitatis incurrendam, non requiratur
„culpa, sed sufficiat spontanea hominis occisio,
„vel mutilatio: *in SS. Can. verò* ille duntaxat
„excipiatur casus, si quis mortem (non verò ja-
„cturam bonorum) aliter vitare nesciat, nisi suum
„occidat, vel mutilet invasorem. Etsi contra-
„ria sententia etiam quibusdam videatur proba-
„bilis, ut videre est apud Covarr. *in Clem. p.* 3.
„§. *un.* quâ tamen relictâ, nobis placuit probabi-
„liorem & tutiorem eligere.

CASUS LXXXIV.

E Contra fur cum præda fugiens, videns Dominum armatum insequentem se defendit, & defendendo occidit dominum, res suas, ipsúmque furem persequentem.

RESOLUTIO.

QUia dominus justè furem insequi, eúmque armis terrere & minitando mortem rem furtivam extorquere potest, ideò econtra fur hoc casu se opponere non potest, sed rem furtivam dimittere tenetur: atque vel ideò justa defensio hìc esse non poterit, cùm aliud medium evadendi periculum in promptu sit, scilicet rem furtivam dimittere, & salutem in pedibus quæ-

rere: neque enim ignominiam, aut honoris jacturam ex fuga timere debet, quj fur esse non erubuit. Aliud dicendum, si re dimissâ dominus nihilominus armis furem appeteret, & fur effugere non posset; tunc enim dominus re suâ obtentâ vindictam petens injustus aggressor, & fur justus suæ vitæ defensor esset. Vide Bonac. *de Restit. d. 2. q. ult. sect. 1. p. 10.*

„ Q. Quantum oporteat esse damnum in bonis temporibus, ut ad illud evitandum liceat furem, vel alium iniquum aggressorem occidere: cùm ex Lege & ordine charitatis magìs videatur æstimanda & diligenda vita proximi, quàm bona temporalia? R. Certum esse secundùm omnes, damnum aliquod leve non sufficere, sed grave ac magni momenti esse debere. Ratio clara est, velut enim ob rem exigui momenti non licet vitam propriam periculo exponere, ita nec alium eâdem privare: & licet jus naturale permittat, se suáque tueri, ipsa tamen recta ratio dictat, proximum non debere vita spoliari ob rem levis momenti: unde meritò damnata est propositio priùs relata: *Regulariter occidere licere furem pro conservatione unius aûrei.* Econtra sat multorum ac gravium DD. ut videre est apud Laym. l. 3. tr. 3. p. 3. c. 3. n. 4. Bonac. loc. cit. est sententia, ad evitandum grave damnum in bonis temporalibus licere non tantùm vim vi repellere, sed etiam servato moderamine inculpatæ tutelæ (sive si alia via non suppetat ejusmodi grave damnum evitandi, vel resarciendi) iniquum invasorem mutilare, vel

si necesse sit, omninò occidere: quoniam aliàs
"nequissimi homines, auri cupidine excæcati,
"à furtis, rapinis, & latrociniis absterreri satis
"non possent. Nec obstat, quòd in flagranti de-
"prehensi & occisi æternùm probabilissimè da-
"mnentur, eò quòd propriâ suâ culpâ & nequi-
"tia in tale periculum sese conjecerint, ac pro li-
"bitu à violenta aggressione desistere possent &
"deberent. Restat proinde solùm quæstio,
"quanti pretii vel æstimationis oporteat esse bo-
"na temporalia, ut ob jacturam eorum liceat ini-
"quum invasorem occidere? Sunt quidem ali-
"qui, existimantes, pretium bonorum ablato-
"rum seu auferendorum, non minoris saltem
"valoris esse debere, quàm duorum aureorum:
"sed planè videtur repugnare christianæ pietati
"vitam proximi duobus vel tribus aureis (regu-
"lariter saltem) posthabere. Bonacina loc. cit.
"trium, quatuor, vel quinque aureorum va-
"lorem exigit. Dicastillus longissimè majorem
"quantitatem, quàm quæ sufficit ad mortale in
"furto. Sed contra hos videtur esse, quòd
"respectu valde divitis quinque aurei, vel etiam
"decem tanti ponderis non sint, quanti respectu
"pauperis vel mediocris conditionis est unus
"vel duo. Unde denique clarum videtur, nul-
"lam determinatam quantitatem, pretium aut
"damnum rerum absolutè taxari posse; sed quo-
"ad tribunal sacrum judicio prudentis Confes-
"sarii consideratis circumstantiis præsertim statûs
"pœnitentis & damnum passi id relinquendum
"esse: prout DD. communiter relinquunt.

CA-

CASUS LXXXV.

NOnnemo gravi injuria affectus, v.g. alapâ percussus, aut verbis injuriosis lacessitus, vel etiam expresse ad duellum provocatus pro defensione honoris sui injuriantem occidit.

RESOLUTIO.

DIstinguendum hic videtur inter personas. Ac certum est 1. Clericis & Religiosis non licere ad honoris proprii, vel etiam Religionis suæ defensionem iniquum aggressorem, nec ante nec post acceptam injuriam, etiam servato moderamine inculpatæ tutelæ interficere. Sic Gloss. in c. *Suscepimus.* Et Panorm. in c. *Significâsti. 2. de Homic.* item c. 2. *de Vit. & honest. Cler.* Accidit, quòd ab Alexandro VII sequens propositio Ordin. 17. sit damnata. *Est licitum Religioso vel Clerico calumniatorem, gravia crimina de se vel de sua Religione spargere minantem, occidere, quando alius modus defendendi non suppetit: uti suppetere non videtur, si calumniator sit paratus, vel ipsi Religioso, vel ejus Religioni publicè & coram gravissimis Viris prædicta impingere, nisi occidatur.* Ratio prohibitionis præter alias causas censetur esse, quòd Viris Ecclesiasticis humilitatem & mansuetudinem professis ignominiosum non sit, vel fugâ sibi consulere, vel exemplô Christi injurias & contumelias patienter supportare.

2. Haud minùs certum videtur juxta Sayr. & alios. Inter homines plebejos nunquam licitum, aut à mortali peccato ac pœnis homicidij excu-

sare hanc causam seu excusationem, pro defensione honoris sui homicidium fecisse: quia inter plebejos, seu cives, seu rusticos, homicidium non est medium necessarium ad tuendum, sed communi vulgi judicio magis abominabile & infame est, occidisse hominem ex dicta causa, quàm contumeliàm passum esse. Econtrà satis honori consultum censetur, si ad summum par pari (saltem ad abstinendum ab occisione) reddatur, & injuria verbalis retorsione compensetur. Si quis hoc non possit, lædentem ad deprecationem, vel etiam satisfactionem per judicem compellere poterit, sine notabili jactura honoris: quòd si hoc ipsum fortè alius deridendo exprobret, tanti res non erit, nec tantùm inde honoris periculum metuendum, ut propterea hominem occidere liceat.

Restat proinde solùm quæstio de Personis Illustribus, belli Ducibus & similibus, qui suo & sui similium judicio honorem proprium ab aliis invasum non nisi in continenti, & quidem viâ facti, seu propriæ generositatis ostentatione defendere, vel recuperare censeatur: an his, inquam, licitum sit aggressorem occidere, vel saltem duellum acceptare, si nullum aliud medium supersit, honorem defendendi, seu præcavendi, ne is graviter lædatur. Quamvis autem antehac communis fermè DD. opinio fuerit affirmativa: eò quòd fama sit præstantior, quàm bona fortunæ, juxta illud tritum; *Omnia*

nia si perdas, famam servare memento. Et illud *Prov. 22. Melius est bonum nomen, quàm divitiæ multæ &c.* ob quarum necessariam tamen defensionem mutilare & occidere licet, ut constat ex duobus casibus præced.

Hodie tamen ampliùs id asserere vel defendere non licet, ob Decretum Innocentij XI. prohibentis sequentem propositionem Ordine 30 *Fas est Viro honorato occidere invasorem, qui nititur calumniam inferre, si aliter hæc ignominia vitari nequeat; idem quoque dicendum, si quis impingat alapam, vel fuste percutiat, & post impactam alapam vel ictum fustis fugiat.* Nec obstat ratio, famam esse præstantiorem bonîs fortunæ: etsi enim præstantior sit, faciliûs tamen recuperari potest. Unde sic argumentari licet. Ideò invasor bonorum fortunæ magni momenti, vitæ vel membrorum potest occidi, vel mutilari, quia illa censentur irrecuperabilia etiam officio judicis (si enim recuperari possunt, occidere non licet, ut constat) atqui fama & honor semper recuperari possunt vel satisfactione, vel retractatione ultrò à lædente facta, vel saltem sententia judicis impetrata: ergò horum invasor nunquam occidi potest. Quòd si per accidens in aliquo casu nulla suppetant media famam recuperandi, non propterea cessat lex seu prohibitio, quia bonum commune (ob quod facta est ista prohibitio) prævalet bono privato: adeóque nec in tali casu extraordinario licitum erit occidere.

Jam

Jam etiam facilè constat, quid dicendum de duello (*A.*) quòd scilicet extra casum justæ ac necessariæ defensionis non liceat illud acceptare ad vitandam solam ignominiam. Si enim ipsum homicidium ad hanc evitandam est illicitum, etiam duellum, utpote medium per se ad occidendum ordinatum, erit illicitum. Idcircô Alexander VII. hanc damnavit propositionem Ord. 2. *Vir equestris ad duellum provocatus potest illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat.*

„ (*A.*) Q. Quandonam duellum sit licitum : „& quænam injustè duellantium pœnæ ? R. ad „1. Duellum semper esse licitum, quando fit „cum moderamine inculpatæ tutelæ, dum scili„cet provocatus videt, se aliter vitam suam sal„vare non posse, nisi duellum acceptet, vel „cum provocante congrediatur : quia jure na„turali cuivis permissum est, se contra iniquum invasorem vitæ defendere. Item communiter admittunt AA. duellum esse licitum (quod ta„men est impropriè tale) dum justum bellum „nonnisi copioso aliàs sanguine terminandum, „in duorum vel paucorum duellum resolvitur: „vel si fiat ad modum, quo David Goliathum „vicisse legitur *1. Reg. 17.* Vide ulteriùs Sanch. „*l. 2. Moral. c. 39.* Laym. *l. 3. tr. 3. p. 3. c. 5.* R. „ad 2. Non tantùm in injustè duellantes, sed „etiam in patrinos eorum : item consiliô, au„xiliô, chartellîs, aut aliô modô ad duella co„operantes : nec minùs in Dominos territo„riorum duella non impedientes ; imò etiam in

„in ſpectatores ſolùm (ex induſtria & condicto)
„à Trident. *ſeſſ. 25. cap. 19. de Reform.* item Bulla Greg. XIII. *Ad tollendam.* & Clem. VIII. *Illius vices &c.* ſtatuta eſt pœna excommunicationis ipſi Papæ reſervata. Præterea in ipſo „duello congredientes, eorúmque patrinos „præter dictam excommunicationis pœnam, aliásve jure civili contentas, in eodem Trid. „loc. cit decreta eſt, omnium bonorum proſcriptio cum perpetua infamia, & ut homicicidæ juxta SS. Can. puniantur, ac ſi in ipſo „conflictu deceſſerint, perpetuò careant eccleſiaſticâ ſepulturâ. Rationem tam rigidæ ſuæ „conſtitutionis aſſignat S. Concilium, quia *deteſtabilis duellorum uſus fabricante diabolo eſt introductus, ut cruenta corporum morte etiam animarum perniciem lucretur*: tali proin conſtitutione ex orbe meritò exterminandus.

CASUS LXXXVI.

RUſticus ſpectavit viatorem prolabi in flumen, alióve infortunio perire, neque ſuccurrit. Alius vidit duos uſque ad mortem ſe fuſtibûs verberare, nec inhibuit: & quid ſi inſuper unum contra alterum verbîs animaverit, fuſtem ſubminiſtraverit &c. Item quid ſi Judex loci vel etiam lictor ſpectaverit, nec tamen inhibuerit, cùm poſſet, ut deberet? Quid uno alteróve caſu de reſtitutione, vel etiam irregularitate ſentiendum?

RESOLUTIO.

HOc casu aliquando contra justitiam peccari potest, ídque imprimìs, si quis activè concurrat animando &c. Deinde etiam, qui cúm teneretur ex officio præcavere, v. g. Judex, lictor &c. permittat rixas, duella &c. Demum quicunque specialiter obligatus est, periclitanti succurrere, aut ne periclitetur, præmonere, v. g. si famulus herum suum deserat, si is, cui ex officio incumbit, pontem reficere, prætereuntem non moneat, eundem modò fractum esse &c. Ordinariè autem nullô ejusmodi titulô justitiæ concurrente tantùm contra charitatem peccatur, quæ tamen in casu hujusmodi extremæ necessitatis obligat sub mortali. Ubi ea notabilis differentia est attendenda: quòd, qui tantùm contra charitatem peccat, non obligetur ad restitutionem, neque irregularitatem aut excommunicationem, etsi Clericum in tali necessitate deserat, incurrat; quia universim restitutio tantûm in materia justitiæ, & contra injustos damnificatores locum habet: pœnæ quoque, uti per se restringendæ, ita in casibus ordinariis contra justitiam fieri solitis intelligendæ, nec ad extraordinarium casum, quo tantùm contra charitatem peccatur, extendendæ sunt. *(A.)* Uti latè deducit, & amplificat Bonac. *d. 7. q. 4. p. 8.* Laym. *tr. 3. p. 3. c. 4. n. 7.*

Nec obstat, quòd communiter talis, qui cùm posset, periclitanti non succurrit, occidisse dicatur juxta illud: Esurientem si non pavisti, occidisti

cidisti &c. Hæc enim verificantur latô solùm loquendi modô, cùm tamen in materia pœnali strictè loquendum, & pœnæ ad proprios terminos restringendæ sint. Ut passim docent DD.

„ (*A.*) Q. An consulentes vel ratihabentes „ homicidium fiant quoque irregulares, teneantúrque ad restitutionem? R. Consulentem „(idem à fortiori dic de mandante) suóque consilio efficaciter in occisionem vel mutilationem „influentem fieri irregularem, teneríque ad restitutionem. Ita communis. et prius quidem habetur in *c. Si quis viduam. dist. 50.* ac alibi. Posterioris ratio est, quòd sit causa efficax suo consilio homicidij secuti. Excusari „tamen talis potest tam ab irregularitate, quàm „restitutione. 1. Si constet, alterum datô consiliô non fuisse permotum, sed suâ sponte & „independenter ab alterius consilio damnum intulisse. 2. Si consilium primitùs non sit acceptatum, postmodùm verò mutatâ mente „compleatur: modò non ampliùs formaliter „vel virtualiter perseveret, & in occisionem „influat. 3. Denique, si consulens seriò & efficaciter, quantum est de se, consilium suum „revocet, ipsum verò consilium fuerit solùm simplex, & non vestitum, qualificatum ut vocant: quia tunc attendendum ad propositionem 39. ab Innocent. XI. damnatam, quam „optimè expendit Cardenas. Ratio horum omnium est, quòd his stantibus non ampliùs „effectus censeatur à consulente efficaciter de-

„pendere. Ratum habens merè homicidium „non facilè irregularitatem incurrit, nec ad re-„stitutionem tenetur, nisi homicidium nomi-„ne suo fiat, vel eidem præsens sit, & ita appro-„bet, ut moraliter influere, & cooperari cen-„seatur. Sayr. *l.* 7. *c.* 4. *n.* 17. Covar. *Clem. Si* „*furiosus. p.* 2. §. 1. *n.* 4. & alij.

CASUS LXXXVII.

NOnnemo dubitat, & Confessarium consu-lit, an proximum, quem amat, (*A.*) v.g. Vicinum, consanguineum &c. contra injurias & invasionem tertij defendere, & defendendo ag-gressorem occidere sine peccato possit, aut for-tè etiam sub peccato ad hoc teneatur?

RESOLUTIO.

PErsonam specialiter conjunctam, vel ad sui curam spectantem, aut etiam publicam & reipublicæ valde utilem defendere etiam cum morte aggressoris non solùm licitum, sed neces-sarium est, ídque pro qualitate circumstantia-rum, maximè ubi sine periculo propriæ vitæ fieri potest, etiam sub mortali obligante ad hoc vel justitiâ, vel charitate. Quòd si vim patiens non specialiter conjunctus, nec magìs quàm aggressor proximus sit: tamen ordo Charitatis rationabiliter permittit, potiùs innocentem ser-vare, quàm aggressorem, utpote latronem & reipublicæ damnosum, atque ex postfacto per judicem occidendum. Non autem ad id obli-gat, quia medium nimís durum, periculosum

&

& crudele foret, quod proinde apprehendere Charitas erga proximum non jubet, etsi permittat. Velut enim ad conservationem propriæ vitæ tam difficilia media, v. g. amputationem membri ex proprio corpore non jubet, sed duntaxat permittit, ita quoque occisionem proximi, etsi latronis, non jubet, sed permittit tantùm. Vide dicta ad Casum 80. de Moderamine inculpatæ tutelæ.

„ Q. hic incidenter. An proximum teneamur diligere non tantùm merè externè: seu an „ præcepto charitatis proximi satisfieri possit per „ actus merè externos cum omissione odii & „ vindictæ: vel insuper requiratur actus aliquis „ internus & formalis dilectionis ejusdem? R. „ Per solam simplicem beneficentiam externam, „ ac meram omissionem odii & vindictæ &c. „ huic præcepto non satisfieri, sed insuper re„ quiri actum aliquem formalem dilectionis. „ Ita conformiter decreto Innocentii XI. duas se„ quentes propositiones ordine 10. & 11. reji„ cientis, ac prohibentis. *Non tenemur proximum* „ *diligere actu interno & formali.* Item *Præcepto* „ *proximum diligendi satisfacere possumus per solos* „ *actus externos.* Ratio prohibitionis potissima „ videtur desumpta ex S. Script. quæ statuen„ do hoc præceptum, secundùm propriam ver„ borum acceptionem semper solet indicare ac „ præcipere actum quendam dilectionis forma„ lem. Sic enim 1. Joan. 4. dicitur: *Manda-* „ *tum habemus à Deo, ut, qui diligit Deum, diligat* „ *& fratrem suum.* Matth. 4. *Diligite inimicos ve-*

„*stros.* Et 22. *Diliges proximum tuum, sicut te ip-*
„*sum.* Joan. 13. inquit Christus, *Hoc est præce-*
„*ptum meum, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos:*
„non utique merè externè, sed etiam formali-
„ter & ex animo. Velut igitur præceptum cha-
„ritatis erga Deum non consistit in sola obser-
„vantia aliorum præceptorum, sed insuper re-
„quirit actum aliquem formalem dilectionis
„Dei (juxta dicta casu 14.) ita quoque præce-
„ptum charitatis erga proximum non consistit
„in mera beneficentia externa, sed insuper re-
„quirit actum formalem internum & positivum
„dilectionis, quo quis propter Deum velit pro-
„ximo bonum, quatenus ipsi bonum est, & ab-
„esse malum, quatenus ei malum est, de quo
„actu interno & formali pœnitentes frequen-
„ter instruendi sunt à Confessariis, dum nimi-
„rùm existimant, se per meram dispositionem
„odii & rancoris præcepto charitatis jam satis-
„fecisse, quin proximum actu formali & posi-
„tivo diligant. Et hic actus internus quidem
„de se debet esse efficax, ita ut occurrente ne-
„cessitate proximi transeat in actum externum,
„eidémque juxta proportionem neces-
„sitatis subveniat.

CA-

CASUS LXXXVIII.

Confitetur aliquis se peccâsse contra quintum præceptum, non quidem re, sed cogitatione, voto & desiderio; optando inprimìs sibi ipsi mortem ob miserias, quas patiebatur; dein etiam adversariis se affligentibus, imò etiam propriis parentibus ex cupiditate & spe citò succedendi in hæreditate paterna.

RESOLUTIO.

Actus hujusmodi inefficaces, puta simplex desiderium, complacentia, gaudium &c. quia pro objecto immediato & motivo formali non habent malum v. g. mortem &c. neque etiam ut malum proximi, vel ut peccaminosum hìc & nunc apprehendunt, sed ab his quà talibus abstrahendo, tantùm suum interesse & commodum spectant, vel alteri ulteriori fini unicè intendunt &c. tales inquam actus inefficaces speciem & malitiam non objecto malo (utpote à quo & ejus malitia abstrahunt) sed à fine intento & motivo, ex quo prodeunt, totam malitiam derivant: proin si finis & motivum hujusmodi secundùm se indifferens, vel saltem mortaliter malus non sit, ut in casu posito, si quis optat inefficaciter mortem, aut complacet, & gaudet de ea, non ob ipsam mortem, sed præcisè propter hæreditatem: ita ut sensus sit: *Præsupposita morte patris mei opto hæreditatem tanquam mihi commodam.* Vel *Ego quidem mallem, patrem meum adhuc & diutiùs vivere, sup-*

posito tamen quòd mortuus sit, gaudeo de hæreditate ex morte illius mihi delata &c. talis contra charitatem non peccat, quia re ipsâ amat patrem, neque ei mortem vel aliud malum, ut sic optat, sed tantùm in abstracto, & quasi conditionaté (supposito quòd mortuus sit, vel si moreretur) id respectivè & secundùm quid videlicet propter hæreditatem, gratum esset, quod ad summum aliqua inordinata cupiditas, adeóque ordinariè peccatum veniale est.

Eadem ratione, qui internecionem totius exercitûs hostilis optaret, aut de clade illius gauderet; item si quis homines sibi infensos, vel aliàs facinorosos, & malè agentes, infortunia pati, graviter puniri à Deo, vel homine optet & complaceat &c. non peccat mort. si talia non ex odio, aut ut mala proximi, sed præcisè ut sibi bona, vel ut justam pœnam delinquentium apprehendat, & desideret. Posse autem voluntatem nostram ita abstrahere, ac præscindere, & suppositâ nullâ aliâ intentione ita præscindendo omninò non peccare certum est, & exempla habemus etiam in S. Script. teste Laym. *l. 2. tr. 3. c. 10. n. 4.* Nam Lucæ 12. Christus Dominus Voluntate efficaci & absoluta, conformiter Voluntati æterni Patris sui, desiderabat pati & mori pro redemptione Generis humani. *Baptismo habeo baptizari, & quomodo coarctor, usque dum perficiatur.* Quo non obstante simplici affectu & voluntate dixit: *Pater mi, si possibile est, transeat à me calix iste.* Scilicet, si Voluntas æterni Patris non esset, sive abstrahendo & præ-

præſcindendo á Voluntate Patris, optarem, mortem tanquam malum naturæ humanæ á me tranſire. Alterum exemplum habemus in D. Paulo, dum ad Cor. 7. dixit: *Gaudeo, non quia contriſtati eſtis, ſed quia contriſtati eſtis ad pœnitentiam.* Ubi S. Apoſtolus non gaudet de triſtitia Corinthiorum ſecundùm ſe, & prout eſt mala vel moleſta Corinthiis, ſed præſcindendo ab ea ut ſic, gaudet de ea, quatenus eſt cauſa & origo pœnitentiæ. Sic & filio nullatenus licet gaudere de morte patris ſecundùm ſe, benè tamen de ea, præcisé quatenus eſt cauſa & origo ſuorum commodorum: & in hoc ſenſu intelligendi ſunt DD. docentes, licitum eſſe ſpeculativè gaudere de morte proximi ob bona temporalia inde nobis provenientia, non obſtantibûs tribûs propoſitionibûs ab Innocent. XI. damnatîs, de quibus mox infrá.

Similiter poteſt quis vel ſibi ipſi, vel aliis exoptare accelerationem mortis juxta diſpoſitionem divinam (ſecus ex impatientia vel deſperatione) ad declinandas valdè graves hujus vitæ miſerias, non directè intendendo mortem, ſed præcisè liberationem à miſeriis ſecundùm Dei Voluntatem. Ac multò magìs id licet, ſi tale deſiderium oriatur vel ex horrore & metu Deum ulteriùs per peccatum offendendi: vel ex amore ipſi ſe conjungendi in æterna beatitudine. Juxta illud D. Pauli; *Cupio diſſolvi & eſſe cum Chriſto.*

Certum econtrà est apud omnes, optare, gaudere &c. directè & immediatè de morte, vel alio quocunque gravi malo tam proximi, quàm sui ipsius, quà tali, & quatenus alteri vel sibi malum est, semper peccatum mortale esse contra charitatem proximi, vel sui ipsius: & multò magís, si id fiat ob displicentiam ipsius personæ, ex odio, malevolentiâ, rancore, æmulatione &c. Insuper specie distinctum contra pietatem, observantiam &c. seu 4 tum præceptum Decalogi peccatum erit, si ejusmodi gaudium, vel desiderium versetur circa grave malum parentum, aut Superiorum, quà talium, eò quòd juxta ordinem charitatis pluris æstimandi & diligendi sint parentes, & Superiores, quàm alij. Eodem modo loquendum, si quis non simpliciter mortem v. g. patris, uxoris &c. desideret, sed etiam eandem promovere cogitet quocunque modo, etiam remotè tantùm, v. g. dissuadendo medicinæ sumptionem, recreationem &c. tunc enim non inefficax & simplex desiderium, sed hoc ipso, quia de mediis cogitat, jam efficax intentio, & respectu mediorum ipsa mors patris vel uxoris &c finis erit: adeóque transfundet malitiam, eámque mortalem, in hujusmodi intentionem, vel cogitationem, siquidem ea deliberata & seria sit. Quia tamen indeliberatio, seu imperfecta & insufficiens deliberatio, quæ semper à mortali excusat in hujusmodi peccatis sola intentione, & præcipiti rationis motu committi solitis, facilè & frequenter intervenit, rectè procedet

Con-

Confessarius in casu posito, si primò interroget pœnitentem, an seriò & deliberatè? Secundò an ex malevolentia vel odio? Tertiò an efficaciter & de mediis quoque cogitando, &c mortem vel aliud grave malum patri, aliive optaverit.

„Q. Quomodo intelligendæ & quo casu pro„hibitæ sint sequentes tres propositiones ab In„nocent. XI. damnatæ? Quarum 1.ma Ord. „13. est. *Si cum debita moderatione facias, potes „absque peccato mortali de alterius vita tristari, & „de illius morte naturali gaudere, illam efficaci af„fectu petere, & desiderare: non quidem ex displi„centia personæ, sed ob temporale emolumentum.* „2.da Ord. 14. *Licitum est absoluto desiderio cu„pere mortem patris, non quidem ut malum patris, „sed ut bonum cupientis, quia nimirum ei obventura „est pinguis hæreditas.* 3.^tia Ord. 15. *Licitum est „filio gaudere de parricidio parentis à se in ebrietate „perpetrato propter ingentes divitias inde ex hære„ditate consecutas.* R. Imprimìs dictam prohi„bitionem non se extendere, nec intelligi de„bere de doctrina eorum, qui cum Bonac. To„let Reginald. Azor. Navar. & aliis docent, li„cere inefficaciter desiderare, vel gaudere de „morte alterius ob bonum spirituale illius: eò „quòd bonum spirituale tanquam ordinis altio„ris præstet bono temporali. Sic enim fre„quenter cum gaudio & gratiarum actione er„ga Deum dicimus illud Sapient. 4. Raptus est, „ne malitia mutaret intellectum ejus &c. Si„militer licitum est, nec eâ damnatione com-

„prehenditur, si quis affectu inefficaci exoptet „mortem alterius, vel aliud malum merè phy-„sicum ob ingens bonum communitatis, vel „Ecclesiæ, quoniam bonum commune præfe-„rendum est bono privato. Nec tertiò com-„prehenditur ea sententia teste Illsung *tr. 3. q. „un. n. 93.* quæ dicit, licere appetere mortem al-„terius, vel etiam inefficaciter ad evitandum „ingens malum temporale. Quis enim, inquit „cit. Author, peccati mortalis damnet uxores, „Deum rogantes, ut matrimonio cum maritis „ebriosis, prodigis, furiosis, asperis, de quibus „nulla emendatio speranda &c. finem tandem „imponat. Qua ratione S. Thomas in *3. dist. 30.* „*a. 1.* dixit: *Potest aliquis salvâ charitate optare* „*malum alicui temporale, & gaudere, si contingit,* „*non in quantum est malum illius, sed in quantum est* „*impedimentum malorum alterius, quem plus tene-* „*tur diligere &c.* Nec denique quartò censetur „damnata sententia juxta Cardenam & alios, „admittens posse filium gaudere de hæreditate „ex morte patris secuta, quatenùs præscindit „à morte, prout hæc est mala patri, & præcisè „gaudet de bono effectu ex tali morte secuto. „Posse autem intellectum ita præscindere, jam „constat tum ex dictis, tum ex Philosophia uni-„versim admittente præcisiones saltem forma-„les, si non etiam objectivas: quòd si intelle-„ctus hoc possit, cur non & voluntas tali præ-„cisioni inhærens, & ductum intellectûs se-„quens, etiam queat taliter operari, & unum „velle sine altero, uti in aliis materiis tam pra-

ctícis

„cticis, quàm ſpeculativis paſſim admitti ſolet, „& debet à Theologis.

„ Dicendum igitur cum cit. Cardena in Criſi „ſua Theolog. *diſſert. 10. c. 3. n. 20.* dictam prohibitionem intelligendam duntaxat eſſe de do„ctrina, admittente licitum eſſe, deſiderare vel „gaudere directè & immediatè de morte proxi„mi ob bona vel commoda temporalia. Ratio „prohibitionis cenſetur eſſe, quòd proximum „non ſolùm merè externè, ſed etiam actu in„terno & poſitivo (ut ad præcedentem caſum „dictum) teneamur diligere, cui dilectioni eſ„ſentialiter obſtat, mortem, vel aliud grave ma„lum quà tale, directè eidem exoptare, vel de „eo gaudere ob lucrum aliquod temporale lon„gè inferioris ordinis vitâ & ſalute proximi.

CASUS LXXXIX.

FOemina nobilis, aut ſaltem bonæ famæ, confitetur, ſe seductam, aut violenter corruptam procurâſſe abortum, eo fine & neceſſitatate, ut tam ſuo, quám parentum & familiæ honori ac famæ conſuleret. An homicidij arguenda? an verò á peccato ob dictam cauſam conſervandæ famæ excuſanda?

RESOLUTIO.

ABortum procurare ex ſe grave peccatum contra jus naturale eſt, quia natura omnia animalia docuit, & inſtruxit fœtum, ſive animatum ſive inanimatum, omni ſtudio fovere, & cum proprio etiam incommodo ad perfe-

ctionem, partúmque deducere. Ulterior ratio accedit, quod in nullo casu licita sit directa expulsio seminis, utpote unicé ordinata ad generationem prolis humanæ: cùm ergò fœtus sive inanimatus sive animatus proximiús ipso semine serviat ad generationem: similiter eundem in nullo casu licebit expellere, directè saltem. (*A.*) Ut docet Less. *l. 2. c. 9. d. 10.* Palao *d. 2. de Matr. p. 4. §. 3. n. 11.* cum aliis multis. Quamvis Laym. & aliis quibusdam videatur licere, fœtum inanimatum saltem expellere etiam directa intentione, si sit quasi aggressor vitæ matris, seu si matri ex eo mors moraliter certò immineat. Interim quia juxta communem DD. speciale peccatum, & formale homicidium, imò parricidium est, inducens irregularitatem, aliásque pœnas, prolem jam viventem in utero occidisse, rectè interrogabit Confessarius, an hæc procuratio abortûs paulò post conceptionem, an verò diu postea (v. g. ultra 40. dies: tunc enim præsumitur, fœtum animatum fuisse) facta sit. Cæterùm nec propter defensionem seu conservationem honoris & famæ sive suæ sive familiæ abortum procurari posse, communis & certa est sententia: dato etiam, non concesso, quòd causà honoris defendendi licitum sit, hominem aliquando occidere. Nam imprimìs cùm natura omnia animalia docuerit (adeóque juris naturalis, & quidem primævi sit) cum proprio quocunque incommodo, vitæ quoque discrimine fœtum fovere: quidni etiam cum discrimine honoris? Deinde defensio locum

locum non habet, niſi contra injuſtum aggreſſorem: at in propoſito nemo eſt, qui injuſtè famam fœminæ talis aggreditur, vel in diſcrimen vocat: ergò non habet locum defenſio honoris, ſed ſibi imputet, quòd non tempeſtivè honori ſuo conſulerit, caſtè & honeſtè vivendo. Quòd ſi vim paſſa ſit, potuiſſet tunc omninò honorem defendere, etiam cum occiſione violenti oppreſſoris: ſi id non fecit, cùm poſſet, rursùs ſibi culpam imputare debet. Si omninò non potuit, non magnum honoris detrimentum erit inter Prudentes, per vim cui reſiſtere non potuit, eſſe corruptam, reſtabítque jus ex poſtfacto damna & intereſſe à tali violatore per viam juris repetendi. Unde meritò damnata eſt ſequens propoſitio ab Innocentio XI. Ord. 34. *Licet procurare abortum ante animationem fœtus, ne puella occidatur, aut infametur.* Et etiam immediatè ſequens, utpote malitiam prioris extendens. *Videtur probabile, omnem fœtum, quamdiu in utero eſt, carere animâ rationali: & tunc primùm incipere, eandem habere, cùm paritur: ac conſequenter dicendum erit, in nullo abortu homicidium committi.* (*B.*)

„(*A.*) Q. 1. An ſaltem aliquando licita ſit „expulſio indirecta fœtus? R. Si fœtus non„dum ſit animatus, & mater graviter ægrotet, „poterit licitè ſumere medicinas & pharmaca e„tiam purgativa ex natura ſua ad ſanitatem obti„nendam ordinata, etſi exinde indirectè ſequa„tur expulſio fœtûs: velut ex eadem ratione „licita quoque eſt indirecta expulſio ſeminis

per

„per medicinas, si desit periculum consen-„sûs, ut communiter admittunt DD. An ve-„rò idipsum liceat, si fœtus sit animatus, dubi-„tant nonnulli ob damnum spirituale prolis: af-„firmativa tamen est communior, eò quòd hoc „damnum sit incertum, & aliàs cum interitu ma-„tris probabiliter secuturum: nemo autem te-„netur se exponere periculo vitæ ob salutem ani-„mæ alterius incertam.

„ (*B.*) Q. 2. Quænam sint pœnæ procuran-„tium abortum? R. Inprimìs *L. penult. C. Ad* „*Legem Cornel. de Siccariis* esse constitutam pœ-„nam mortis. Dein per Bullam Sixti V. quæ „incipit *Effrænata.* editam 1588. procurantibus, „consulentibus, vel quocunque modo coope-„rantibus ad abortum fœtûs animati præter irre-„gularitatem statuta est pœna excommunicatio-„nis latæ sententiæ, reservata S. Pont. Quam „tamen bullam mitigavit eatenùs Greg. XIV. „per Bullam *Sedes Apostolica.* An. 1591. emana-„tam, ut tam à peccato, quàm excommunica-„tione hodie absolvere possit quivis Confessarius „ad ejusmodi casus à Loci Ordinario specialiter „deputatus. Procurantibus verò abortum fœ-„tûs inanimati, etsi non sit constituta pœna ir-„regularitatis vel excommunicationis, incurrunt „tamen pœnas in utroque jure homicidis con-„stitutas. Quòd si talis Clericus fuerit, privan-„dus erit suô beneficiô, dignitate, aliisque Pri-„vilegiîs Clericalibûs cum perpetua inhabilitate „ad eadem, ut legenti dictas Bullas patebit.

CIRCA

SEXTUM DECALOGI PRÆCEPTUM.

Non mœchaberis.

PRæcepto non occidendi meritò ſucceſſit Præceptum de non mœchando. Cûm enim poſt ipſam vitam, ſeu animæ cum corpore conjunctionem arctius vinculum non detur, quàm viri & uxoris, quo per legitimum matrimonium una quaſi caro efficiuntur; idcircò poſt legem, ne vitæ proximi damnum inferatur, vel per cædem omninò tollatur, recto ordine ſubſequitur lex prohibens mœchiam, ſeu adulterium, utpote quo ſanctus ille nexus, & mutui amoris vinculum à Deo pro conſervatione ſpeciei humanæ inſtitutum, dirimitur. Veluti autem in aliis præceptis negativis unum expreſsè prohibetur, & alterum implicitè præcipitur, ita quoque hoc. 6.to Præcepto directè quidem prohibetur mœchia, implicitè verò præcipitur animi, corporisque caſtitas, cui non tantùm adulterium tanquam ſupremum ſpeciei ſubalternæ, ſed omnis venereus uſus extra legitimum matrimonium opponitur. Circa hæc igitur

CA-

CASUS XC.

QUidam Theologiæ Studiosus confessionis aut consilij causâ proponit, se graves tentationes pati, quoties in materia 6.ti Præcepti studere, aut Casistas legere incipit: doceri quidem à Theologis, quòd permittere carnales motus ex causa justa peccatum non sit, dummodò absit periculum consensûs. Attamen se ita imperfectum & pronum ad hoc malum esse, ut etiam periculum consensûs vel tunc, cùm studet, vel saltem ex postfacto subesse censeat.

RESOLUTIO.

TRiplex peccatum in proposito considerandum & timendum est. 1. Ex eo, quòd voluntariè aut saltem advertenter causam præbeat carnalibus cogitationibus & commotionibus. 2. Propter periculum consensûs, seu delectationis morosæ. 3. Propter ipsum consensum, seu commorationem & complacentiam voluntariam in delectatione & commotione carnali. Quantum ad primum. Si quis prævia, recta & bona intentione similia faciat, ut scilicet sciat id, quod vel pro sua confessione ritè facienda, vel aliorum confessionibus benè excipiendis necessarium aut utile judicat &c. nullum erit peccatum, ut communiter tenent DD. neque sequentes carnis motus peccatum inducent, utpote involuntarii, nec intenti, neque dando operam rei illicitæ causati, adeóque nec in se, nec in sua causa culpabiles. Econtra, si quis animo

libidi-

libidinoſo & delectationis causâ tales materias legat, mortaliter peccabit, quia hoc ipſo delectatio voluntaria, quæ ſemper peccatum mortale in hac materia eſt, intercedet. Quòd ſi verò negativè ſe habeat, nec bona nec mala intentione; ſed quia occaſio ſe offert, & materia talis in libro ſecundùm ſe non prohibito occurrit, proin temerè, aut quod ordinariè ſolet, ex aliqua curioſitate legere pergat, talis ex hoc atque ordinariè quidem venialiter peccabit, aliquando autem, ſi ſcilicet propinquum & morale periculum conſensûs ſubſit, etiam moraliter. Vide Laym. *l. 3. ſect. 4. n. 16.*

2. Quantum ad periculum conſensûs, ſciendum, quòd quidem remotum & generale periculum, quod ordinariè ſubeſt, quoties carnis delectatio ſurgit, ex ſe ſpeciale peccatum non inducat, hoc ipſo, quòd generale & inſeparabile ſit. At ubi ſingulare & propinquum periculum eſt, ita ſcilicet, ut quis probabiliter conſenſum ſecuturum prævideat, v. g. quia expertus eſt ordinariè, vel delectationem moroſam, vel propoſitum peccandi ſecutum eſſe: talis ſub gravi obligatione tantum periculum ceu occaſionem mortaliter peccandi, vitare tenebitur; niſi cauſa etiam gravis & proportionata gravitati ipſius periculi ſubſit, & excuſet: tunc enim, ſi quis aliàs debitam diligentiam adhibeat, & conetur facere, quod poteſt, (id eſt, ita conetur extenuare periculum, ut probabile non ſit, ſe lapſurum) non erit peccatum expoſuiſſe ſe periculo, & occaſioni periculoſæ: quia non eſt ſpecialis obliga-

tio vitandi occaſiones & pericula, niſi quantùm & quando poſſumus: non poſſumus autem omittere, quod pro ratione ſtatûs & conditionis facere tenemur, puta ſtudere & legere etiam tales materias, ſi Confeſſarii ſumus, aut eſſe intendimus. Clav. Reg. *l. 8. c. 7. n. 8.* Leſſ. Bonac. & alij communiter.

Quantùm ad 3. Scilicet conſenſum in delectationem (*A.*) ſeu carnalem commotionem, ut ut occaſione confeſſionis exceptæ, aut quacunque demum cauſa proveniat, ſemper peccatum mortale eſſe extra dubium eſt: quia nulla cauſa vel occaſio ullum hominem utcunque infirmum & fragilem neceſſitare ad conſenſum poteſt: ſicut tamen invitum etiam ad delectationem commovere poteſt. Ita omnes.

Igitur in caſu propoſito monendus & inſtruendus eſt talis caſuum ſtudioſus. 1. Ut nunquam temerè ſine expreſſa intentione finis honeſti legere vel ſtudere incipiat hujusmodi materias, ſecùs propter temeritatem aut curioſitatem peccatum commiſſurum, id licèt cæteris paribus tantùm veniale: ac ſingulariter in hac materia lubrica metuendum, quia facilè diſponere poterit ad mortale. 2. Quod ſi ſpecialiter ſe pronum ad conſenſum, adeóque periculum ſpeciale ſubeſſe judicet experientia fortè doctus &c non quidem teneri deſiſtere à ſtudio caſiſtico, nec in hac materia rudem ad confeſſionale quondam accedere, ſed tamen teneri vitare, extenuare, & minorare periculum & occaſionem peccandi mortaliter, quantùm commodè poteſt: poteſt autem

autem utcunque evitare periculum conſensûs, ſi tam ante lectionem, confeſſionum exceptionem, aliásve actiones, & controverſias periculoſas expreſſam & ſeriam proteſtationem, nullo modo ullam delectationem captandi, ſed opus bonum Domino Deo gratum ad meritum ſuum, non ad damnationem &c. perficiendi, præmittat: tum inſuper ubi carnis motus primùm ſentit, vel etiam in propinquo prævidet, cum humilitate & contriſtatione miſeriam ſuam, ipsúmque peccati periculum recogitet, itaque timorem & triſtitiam delectationi & concupiſcentiæ opponat &c.

„(A.) Q. Quid delectatio moroſa, & an ſemper peccatum? R. Delectationem moroſam generatim ſpectatam eſſe ſimplicem & deliberatam voluptatem, ſeu complacentiam, ortam „ex cogitatione rei illicitæ, absque voluntate illam exequendi. Dicitur verò *moroſa*, non à „mora temporis, ſed à mora rationis, quatenùs „ſcilicet voluntas eidem advertenter & deliberatè inhæret, nec expellit, cùm poſſet, & deberet: quod in minimo quoque temporis ſpatio „contingere poteſt. Porrò delectatio moroſa „de re turpi, vel mala, eſt mala juxta objectum „& rationem formalem, per quam fertur in objectum: unde qui delectatur moroſè de rebus „venereis, quà talibus, ſeu ex motivo libidinis „ſemper peccat mortaliter, quia tam objectum, „quàm ipſum motivum eſt mortaliter peccaminoſum. Econtrà qui delectatur, vel complacet ſibi ſolùm de cogitatione verſante circa talia

 obje-

„objecta, exclusô omnî motivô, vel complacentiâ libidinosâ, aut omninò non peccat: ut „si ejusmodi cogitationes ordinet ad concionem, „doctrinam & eruditionem aliorum &c. aut solùm venialiter, ut si de ejusmodi cogitationibus gaudeat ex motivo curiositatis, vel levitatis: modò nullum periculum accedat, exinde „incidendi in delectationem ipsius objecti, quà „venerei. Similiter vel nullum, vel solùm peccatum veniale est, si delectatio merè versetur „circa modum operandi, non verò circa ipsum „objectum malum, quatenùs v. g. ejusmodi „modus est artificiosus, astutus, ridiculus &c. „quo modo nos delectant fabulæ, comediæ, bella &c. Ratio horum est, ut jam dictum, quòd „delectatio tanquam actus inefficax totam suam „bonitatem vel malitiam desumat à motivo formali, sub cujus ratione fertur in objectum; „unde si hoc sit bonum vel malum, item mortale vel veniale, etiam ipsa delectatio morosa erit talis, exceptâ delectatione morosâ in rebus venereis, quà talibus; cùm enim hæc intrinsecè „sit mala, utpote ex natura sua tendens in finem „inhonestum & graviter peccaminosum, scilicet „commotionem spirituum venereorum generationi inservientium &c. ex quocunque motivo procedat, extra statum legitimi conjugij, „semper erit mortaliter peccaminosa, ut passim „docent DD. Vide Bonac. *de Matr. q. 4. p. 7. „& 8.* Clav. Reg. & alios. Sed de his plura in „sequentibus præsertim *Casu 104.*

CASUS XCI.

COnfeſſarius juvenis experitur ſuos filios confeſſionis in explicando peccato carnis nimìs verecundos eſſe, vix generaliter in his ſe accuſare, ſine explicatione circumſtantiarum, aut etiam ſpeciei infimæ. Cùm igitur aliunde legat, Confeſſarium circa hanc materiam curioſum eſſe non debere: valdè perplexus hæret, ideóque conſulit, quid ſibi faciendum? an nimirum in peccatis hujusmodi non ſit opus numerum & ſpeciem, adeóque circumſtantias ſpeciem mutantes exprimere? an verò Confeſſarius potiùs pati debeat, pœnitentem imperfectè, adeóque ſacrilegè confiteri, quàm interrogando notam curioſitatis incurrere? denique quid hæc verecunda carnis peccata ſpecialia habeant? vel quid demum interrogare ex pœnitente liceat?

RESOLUTIO.

NOn minùs in his, quàm aliis peccatorum generibus neceſſe eſt, numerum & ſpeciem adeóque etiam circumſtantias peccatorum, quæ ſpeciem mutant, in confeſſione exprimere, ut conſtat ex Trident. *ſeſſ. 14. cap. 5. & can. 7.* Secus, & ſi pœnitens aliquam circumſtantiam talem, quæ novam ſpeciem & ſpecialem malitiam importet, in confeſſione reticeat ſcienter, imperfecta, ſacrilega, & nulla erit confeſſio *(A.)* Neque ex parte confitentis ulla differentia eſt inter hæc, peccata carnis & alia, niſi fortè, quòd in his faciliùs, quàm in aliis ignorantia invincibi-

lis hanc vel illam circumſtantiam mutare ſpeciem, aut de neceſſitate in confeſſione explicandam eſſe, apud homines ſimplices intercedere poſſit, ex eo, quòd de plerisque ſpeciebus luxuriæ, & circumſtantiis ſpeciem mutantibus nihil audire ſoleant, nec in catecheſi, nec in confeſſionali, nec in concionibus: cùm tamen aliæ peccatorum ſpecies & diverſitates paſſim explicentur.

Ex parte Confeſſarij ſicut in aliis peccatis periculoſum aut ſcandaloſum non eſt, etiam liberaliùs, & ex levi cauſa ſuſpicandi, ea interrogare, quæ probabiliter interveniſſe Confeſſarius cogitat, item enumerare ſpecies & circumſtantias, quæ novam ſpeciem peccati conſtituere poſſunt, interrogando, an in uno vel altero deliquerit &c. ita in peccatis carnis modos & ſpecies peccandi pœnitenti declarare ex duplici cauſa ſcandaloſum eſſe poteſt, tum quia datur materia cogitandi talîa, delectandi, aliis recenſendi, aut omninò practicandi eadem, de quibus aliàs nunquam cogitâſſet: tum quia occaſionem præbet, malè de ipſo Confeſſario vel ſuſpicandi, vel loquendi &c. ex quo natum & receptum eſt illud, Confeſſarium cautum in interrogando, nec curioſum eſſe debere &c. Sed quouſque hoc? & quid demum interrogare licebit? R. 1. Si ſpecies certa non explicetur à pœnitente, ſed genus tantum peccati, v. g. Commiſi peccatum carnis: peccavi toties contra ſextum Præceptum &c. tenetur Confeſſarius interrogare, & ſpeciem certam indagare: cautè tamen id faciet,

ciet, modô paulò post declarandô. Quòd si species aliqua certa exprimatur, suspicetur autem Confessarius probabiliter & verò similiter latere adhuc aliquam circumstantiam speciem mutantem, tùnc locum habebit illud, *cautè interrogandum*: quod sic intelligendum, scilicet si interrogatorium formari potest sine scandalo, periculo instruendi & inducendi ad peccatum hactenùs ignoratum &c. tunc liberè interrogare licet & oportet, non secus, quàm in aliis peccatis, cujusmodi interrogatoria sunt, an cum soluta, vel conjugata peccatum? an præter delectationem etiam propositum peccandi intercesserit &c.? an obligationem restitutionis sciat ratione prolis, seductionis &c.? quæ passim interrogari, atque ex his plerumque etiam alia, quæ honestè interrogari non possunt, probabiliter colligi, aut certò sufficiens occasio pœnitenti speciem peccati explicandi dari poterit. Econtra autem illæ interrogationes, quæ in pœnitente periculosas cogitationes & novas tentationes causare, vel ansam talia imposterum practicandi dare possent: v. g. An copula perfecta, an modô naturalî facta, an non conceptio impedita, fœtus expulsus &c.? tales, inquam, circumstantiæ periculosæ, & omittendæ sunt. Nam ut ait Conink *d. 7. de Sacram. dub. 7. n. 56.* Præstat aliquando Sacerdotem minùs perfectè peccatum pœnitentis intelligere, quàm illi vel sibi alquod scandalum creare. Atque hæc est principalis & ferè unica differentia inter peccata carnis, aliàque, quòd in aliis Confessarius omnes

circumstantias, quæ speciem mutare possent, indagare debeat, si verosimiliter celari putat: eò quòd officium ipsius sit, non tantùm certos defectus (ut si genus solùm, non species aut numerus exprimeretur) sed etiam probabiles emendare, & periculum imperfectæ confessionis præcavere: nam ceu Pater & Medicus spiritualis etiam id omittere non debet, quod tutius, & confitenti probabiliter expediens, ac necessarium est: at in peccatis luxuriæ, licèt ex una parte parî modô videatur probabile, pœnitentem aliquam hujusmodi circumstantiam reticere, ideóque interrogationem utilem, aut necessariam esse, quia tamen ex altera parte non minùs probabile & timendum est, interrogationem talem noxiam & scandalosam fore, modô antè dictô, ideò in pari utrinque dubio præstat negativè se habere, & unum periculum permittere, quàm alterum causare: maximè, cùm, ut antè monui, facilius in hac materia quoad circumstantias tales, & necessitatem eas exprimendi ignorantia invincibilis pœnitentem à peccato mutilatæ confessionis excusare possit. Vide ulteriùs Filliuc. Ang. Homob. cit. à Tambur. *l.* 7. *c.* 7. §. 4. *n.* 4.

„(*A.*) Q. An non modò circumstantiæ speciem mutantes, sed etiam notabiliter aggravantes in confessione necessariò sint exprimendæ? „Antequam R. observandum est, circumstantiam in genere esse accidens actûs mortalis, „quod licèt sit extra substantiam actûs, tamen „aliquid confert ad ejus bonitatem vel malitiam in ge-

„in genere moris: unde aliæ dicuntur speciem „mutantes, aliæ solùm aggravantes. Priores „sunt, quæ actûs humani malitiæ, quam habet „ex suo objecto, superaddunt novam specie ma„litiam, ut, si quis peccet cum consanguinea, „conjugata, aut voto castitatis obstricta, non „tantùm peccat contra temperantiam & castita„tem, sed insuper fit reus peccati incestûs, ad„ulterij, aut sacrilegij ob circumstantiam con„sanguinitatis, conjugij, vel voti. Posterio„res sunt, quæ malitiam actûs ex objecto desum„ptam intra eandem speciem peccati solùm ag„gravant, & augent secundùm magìs & mi„nùs. Ac licèt omnes Theologi conveniant, „circumstantias parùm duntaxat aggravantes, „non necessariò esse confitendas (cùm aliàs ju„gum confessionis fermè foret intollerabile) „multi tamen probati Doctores, quos refert, & „sequitur Tannerus, volunt, circumstantias „saltem notabiliter aggravantes (quæ scilicet cui„vis etiam rudi intellectui facilè innotescunt, ut „sunt e. g. diuturnitas temporis, quo continu„atur actus peccaminosus: quantitas objecti, „circa quod peccatur) in confessione exprimi „debere: tum ut Confessarius possit ritè de statu „pœnitentis judicare, tum ut proportionatam „ac salutarem satisfactionem queat injungere „&c. Nihilominùs quia pro sententia negativa „stat expresse D. Thomas 4. *dist. 16. q. 3. art. 2.* „*quæstiunc. 5.* S. Bonavent. S. Anton. & com„munior DD. R. Consultum quidem, non ne„cessarium tamen, nec præceptum esse, dictas

circumſtantias exprimi in confeſſione, regu-
„lariter ſaltem. Ratio potiſſima videtur, quòd
„nulla gravis obligatio ſit imponenda conſcien-
„tiis hominum, niſi de ea ſatìs conſtet: atqui
„de hac ſatìs non conſtat: eò quòd Tridenti-
„num locô ſuprà cit. exactè definiens obligatio-
„nem confitendi peccata, nullam faciat mentio-
„nem (cùm tamen facillimè potuiſſet) circum-
„ſtantiarum aggravantium, ſed ſpeciem dunta-
„xat mutantium, ut patet clarè ex textu: *Om-*
„*nia & ſingula peccata mortalia, & circumſtantias,*
„*quæ ſpeciem mutant &c.* ergò hæc obligatio non
„eſt imponenda: præſertim cùm idem Concil.
„cap. 5. expreſsè ſubjungat: *nihil aliud in Eccle-*
„*ſia à pœnitentibus exigi.* Dixi tamen *regulariter*
„*ſaltem.* Nam aliquando per accidens dari ob-
„ligationem etiam circumſtantias aggravantes
„fatendi, dum ſcilicet pœnitens â Confeſſario
„de iis interrogatur, ut poſſit obligationem re-
„ſtituendi imponere, à conſuetudine peccandi
„dehortari, fugam periculi proximi peccandi in-
„culcare, vel indiſpoſito abſolutionem omninò
„negare &c. apud omnes certum eſt. Velut
„enim in tali caſu Confeſſarius habet jus interro-
„gandi, ita ex parte pœnitentis datur obligatio
„ad interrogata candidè reſpondendi, ut in om-
„nibus congruè officio ſuo poſſit ſatisfacere. Un-
„de meritò ab Innocentio XI. damnata eſt pro-
„poſitio ordine 58. *Non tenemur Confeſſario in-*
„*terroganti fateri peccati alicujus conſuetudinem.*

CASUS XCII.

POenitens teneræ conſcientiæ cum multa anxietate confitetur, & inſuper repetitionem priorum confeſſionum facere incipit, eò quòd leviores quosdam exceſſus contra ſextum Præceptum v. g. cogitationes minùs caſtas, verba nonnihil obſcœna, aſpectus, tactus leves &c. deliberatè quidem commiſſos tamen propter levitatem, ſeu parvitatem materiæ, hactenus tantùm pro venialibus habuerit, neque in numero & ſpecie confeſſus ſit: nunc verò inter DD. communem & quaſi certam ſententiam eſſe intelligat, quòd in hac materia non detur parvitas &c. Quid ad hæc Confeſſarius?

RESOLUTIO.

INſtructione hîc opus eſt, & accuratiori diſtinctione. An primò actiones iſtæ graviter contra caſtitatem, & propinquè ad Venerem diſponentes ſint, ex ſe. 2. An libidinoſa affectio præcedat, ex qua tales actiones tanquam effectus ſequuntur. 3. An eandem comitetur, & ſubſequatur carnis delectatio &c. 4. An in ipſo aſpectu, tactu, confabulatione &c. & illâ, quam actiones tales ſecundùm ſe important, complacentiâ, ac aliquali delectatione ſeu voluptate ſenſuali abſque commotione carnali ſaltem voluntaria ſiſtatur &c.

Quantùm ad primum. Cùm extra hypotheſin & naturam hujus caſus ſit, infrà aliquid dicendum erit ad Caſum 99.um.

Quan-

Quantum ad 2. Cùm affectio & intentio libidinosa tendens & propendens in veneream conjunctionem ex se, nisi per indeliberationem excusetur, sit peccatum mortale, multò magìs, novúmque peccatum mortale, proin specificè in confessione explicandum erit, cùm quis eandem affectionem non in animo continet, verùm in effectum qualemcunque exire sinit, itaque cupidini & libidinosæ inclinationi in aliquo saltem satisfacere intendit. Unde generaliter, quidquid animo libidinoso dictô modô fit, utcunque secundùm se leve sit, peccatum mortale est, siquidem advertenter nec alio fine vel causa, sed ut supponitur, ex libidine fiat: v. g. aspectus non tantùm fœminæ, sed etiam imaginis minùs honestæ, proprii corporis: item verba, cantilenæ, accessus nocturni ad fenestram inter rusticos consueti, uti etiam choreæ, amplexus, manuum compressio, & quidquid demum dicta intentione ad satisfaciendum aliqualiter libidini mentali exercetur, ut cum D Thoma *2. 2. q. 154. a. 4.* communis tenet DD. non admittentium in materia venerea parvitatem. (*A.*)

Quantum ad 3. Pari modo, si ad prædictas actiones consequenter, vel concomitanter surgat (uti solet) carnalis commotio, & delectatio: tunc si ea delectatio vel per tales intendatur, & appetatur, vel saltem advertenter & voluntariè in animo toleretur sine resistentia & displicentia, mortaliter peccabitur toties, quoties interruptim delectationi venereæ voluntariè causa datur: ut docet Navarr. *cap. 11. n. 12.* Bonac. *de Matrim.*

q. 4. p. 7. n. 7. Leſſ. Filliuc. & elij. Quòd ſi autem aliquis advertat, ſolum ſe v. g: per confabulationes cum fœminis, aſpectus, choreas &c. cauſam dare carnalibus commotionibus, attamen hoc non velit, nec in eas conſentiat, ſed potiùs contrarium actum diſplicentiæ & proteſtationis eliciat: atque aliunde etiam grave periculum actualis conſensûs ſubeſſe (experientiâ docente) non cenſeat &c. probabile eſt, ex hoc ſolo, quòd advertenter cauſam dederit obſcœnis delectationibus & commotionibus per actionem omninò non, vel tantùm venialiter peccaminoſam, non niſi venialiter peccâſſe, ut docet Sanch. *l. 9. de Matrim. d. 46. n. 37. & 45.* Laym. *l. 1. tr. 6. n. 6.* Et infrà Caſu 100. & 104. magìs declarabitur.

Quantùm ad 4. (Quòd propria hujus casûs materia eſt) ſi prædictæ actiones ex ſe non impudicæ, nec propinquè ad peccatum carnis diſponentes, neque ex præcedente, neque cum concomitante libidine factæ ſint, ſed vel nulla delectatio inde naſcatur: aut cùm hæc advertitur, mox ab his ipſis actionibus deſiſtatur, & efficaciter tentationi carnali reſiſtatur &c. adhuc quidem peccabitur, tum propter generale & remotum ſaltem periculum, quod in materia lubrica etiam à longè vitari oportet, ſempérque aliqua temeritas cenſenda eſt, de ſua conſtantia & caſtitate in occaſione etiam leviori multùm confidere: tum maximè, quia, ut ſupponitur, tales actiones non bono & honeſto fine, ſed propter ſenſualem aliquam voluptatem, aut ſaltem curioſitatem fiunt, contra dìctamen perfectioris

ab

ab omnibus affectandæ castitatis; mortalia tamen non erunt, hoc ipso, quia non graviter, nec absolutè, sed perfectiori tantùm castitati repugnant.

Neque propterea dicas, admitti parvitatem materiæ in re venerea. Aliud enim est delectatio merè sensualis, aliud venerea: constat enim, quid Venus & in quibus partibus dominetur: illa proinde inter venerea numerari debent, quæ ad generationem faciunt, vel tanquam propriæ & propinquæ dispositiones & præparationes eò referuntur, sive secundùm se, sive ex intentione operantis: atque idcircò pro venereis, impudicis, obscœnis, turpibus & carnalibus communi hominum judicio habentur: tales autem non sunt actiones illæ in casu nostro positæ, uti pulchrè explicat post Castropalaum Tambur. *l.* 7. *c.* 8. §. 1. *n.* 8.

Igitur breviter & practicè ad casum propositum interrogandum est à confitente, an etiam carnales concupiscentiæ intercesserint, ídque advertenter & voluntariè? Hoc si neget, salva res, nec opus repetitione erit: si affirmet, ulteriùs procedendum & judicandum erit secundúm dicta, & dicenda ad Casum 94.

„ (*A.*) Q. Qua de causa in rebus venereis „nulla admittatur materiæ parvitas? R. Rationem esse, quòd quilibet motus, seu delectatio „venerea, quà talis, ex natura sua tendat ad seminis effusionem, adeóque sit inchoata quædam pollutio, quæ omni lege & jure, extra statum legitimi conjugij in ordine ad generatio-

nem

„nem prolis, tanquam intrinsecè mala, & repu-
„gnans rectæ rationi, ac ordini ipsius naturæ
„graviter est prohibita. Nec refert, non semper
„sequi istum turpissimum effectum, vel etiam
„non semper intendi; sufficit enim, hunc esse
„finem ipsius operis, licèt non operantis, proxi-
„múmque periculum peccandi ulterius semper
„habere sibi annexum. Nam ut bene advertit
„Amicus *d. 23. sect. 7. n. 283.* Ratio periculi, quod
„quævis delectatio venerea, quà talis, secum
„trahit, consistit in maxima proclivitate, affini-
„tate & sympathia, quam invicem habent, appe-
„titus sensitivus, & natura delectationis vene-
„reæ, ut nemo sine summo periculo fidere pos-
„sit, se certam in his metam servaturum, ne à
„minima illectus, & eidem voluntariè inhærens
„sensim in majorem prolabatur. Licèt autem
„delectatio merè sensitiva, quæ oritur ex pro-
„portione objecti sensibilis ad potentiam sensi-
„tivam de se cæteris paribus, omninò non, vel
„solùm venialiter sit peccaminosa, si tamen ob
„dictam sympathiam proximè disponat ad ali-
„quam delectationem veneream, juxta com-
„munem & veram sententiam teste Illsung *tr. 4.*
„*d. 1. n. 68.* á peccato mortali non excusatur. Un-
„de meritò Alexander VII. sequentem damna-
„vit proportionem Ord. 40. *Est probabilis opinio*
„*quæ dicit, esse tantùm veniale, osculum habitum ob*
„*delectationem carnalem & sensibilem, quæ ex oscu-*
„*lo oritur, secluso periculo consensûs ulterioris, &*
„*pollutionis.*

Hîs

„ His tamen non obstantibûs certum est se-„cundùm omnes, dari quoque parvitatem ma-„teriæ in re venerea velut in omnibus aliis ma-„teriis ob imperfectionem actûs, scilicet ob de-„fectum perfecti consensûs, plenæ advertentiæ „vel deliberationis, sufficientis quidem ad cul-„pam venialem, non verò mortalem, ut passim „docent Theologi in 1.ma 2dæ.

CASUS XCIII.

COnfitetur aliquis, se decies plùs minùs peccâsse contra sextum Præceptum: aut contra votum Castitatis, non quidem opere, sed tamen cogitationibûs. Quid interrogare, aut judicare habet Confessarius?

RESOLUTIO.

Cùm ex materia, utpote per se valde periculosa, insuper ex modo confitendi utcunque appareat, agi de peccato mortali, aliunde autem species peccati non exprimatur: & cogitationes per se non sint peccata mortalia, nisi quatenus actus voluntatis aut propositi, aut saltem simplicis complacentiæ & delectationis accedat: non potest Confessarius acquiescere, sed necessariò de prædictis differentiis specificis, an videlicet cogitationes illæ cum proposito, aut cum morosa delectatione contigerint, interrogare debet. Hinc autem

„ Q. An desiderium & propositum peccandi „distinguantur specie à delectatione morosa, ac per

„per consequens in Tribunali sacro distinctè ne-
„cessariò sint exprimenda? R. cum Laym. *l. 1.*
„*tr. 3. c. 6. n. 15.* Sanchez. & aliis affirmativè.
„Ratio diversitatis specificæ desumitur à diver-
„so modo tendendi in objectum. Nam dele-
„ctatio morosa sistit præcisè in complacentia car-
„nali interna, nec se extendit ad ullum actum
„externum, aut actualem objecti fruitionem, sed
„ab ea præscindit: econtrà propositum, vel de-
„siderium peccandi tendunt in ipsam actionem
„externam, quatenus eam perficere vellent, si
„possent: ergò eandem sortiuntur specie mali-
„tiam, quam haberent ipsæ actiones externæ,
„attingentes objectum cum omnibus suis cir-
„cumstantiis. Unde qui desiderat, vel propo-
„nit peccare cum conjugata, consanguineâ, vel
„Deo sacratâ, non solùm peccat contra castita-
„tem, sed insuper contrahit malitiam adulterij,
„incestûs, vel sacrilegij juxta effatum ipsius
„Christi Domini Matth. 5. *Qui viderit mulierem*
„*ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in*
„*corde suo*: debétque id ipsum distinctè in confes-
„sione explicare. Qui verò circa ejusmodi mu-
„lierem habet præcisè simplicem complacenti-
„am & delectationem morosam, quatenus e. g.
„pulchra est, exclusô omnî desideriô, vel pro-
„positô externè peccandi cum ea, ac præscin-
„dendo, quòd sit conjugata, consanguinea &c.
„probabiliùs solùm peccat peccatô morosæ de-
„lectationis internæ contra temperantiam & vir-
„tutem castitatis, non verò contra justitiam,
„pietatem seu reverentiam sanguinis, aut religio-

„nem : ut videre eſt apud eundem Laymannum „& alios.

CASUS CXIV.

ALius centies cogitationibus & delectationibus obſcœnis ſe immoratum ait: partim cum, partim ſine propoſito actualiter peccandi, reticendo circumſtantiam perſonarum, an erga ſolutas, conjugatas, conſanguineas &c. cogitationes, delectationes, aut propoſitum habuerit &c.?

RESOLUTIO.

HOc quoque caſu opus eſt ulteriori examine, quia non ſufficit, duo peccata ſpecie diſtincta ſub uno numero promiſcuè explicare: verùm ſingulæ ſpecies ſeparatim cum ſuo numero exprimendæ ſunt. (*A.*)

Interrogabit ergò Confeſſarius hoc caſu, quoties pœnitens cogitationes cum propoſito vel deſiderio habuerit? quo intellecto ulteriùs. An cum conjugatis fortè, adeóque adulterium committere propoſuerit, vel deſideraverit: item ex eadem ratione (ſi aliàs non conſtet) an ipſe conjugatus ſit? Subinde, ubi nimirum probabile videtur Confeſſario, quòd fortè etiam ad conſanguineam, vel affinem tale propoſitum, adeóque inceſtum in animo & propoſito habuerit pœnitens, etiam de hoc (cùm non ſit ſingulare periculum ſcandali) interrogare poterit ſub una interrogatione: an fortè cum perſonis conjugatis, conſanguineis aut ſimilibus perſonis ſingulari-

gulariter prohibitis peccare intenderit &c. Aliæ verò interrogationes circa propositum sacrilegij, sodomiæ &c. intermittendæ sunt, quia scandalô non caret, Confessarium de similibus loqui, aut interrogare, nisi specialis ratio dubitandi, vel suspicandi subsit.

Quòd si pœnitens v. g. miles dicat, quòd generaliter tantùm, sine apprehensione certæ personæ peccare proposuerit; putarem, acquiescendum ordinariè: quamvis enim meritò dubitare possit, annon ad utrumque paratus, & explicitè, vel implicitè tam adulterij, quàm simplicis fornicationis propositum habuerit, prout scilicet occasio se obtulerit &c. tamen, quia ex una parte speciem certam peccati, propositum scilicet indefinitum, exprimit: ex altera parte timendum, ne, si de prædicta intentione & promptitudine ad utrumque interrogetur, imposterum hoc ipsum animo hæreat, & aliâ vice expresse etiam de conjugatis cogitet: cùm abs hac in abstracto tantùm absque malitia vel cogitatione adulterij, carnale propositum haberet. Vide Tambur. *l. 1. c. 1. §. 4. n. 13. & seq.* Item dicta Casu 91.

Iìs verò casibûs & vicibûs, quibûs pœnitens se cogitationibûs obscœnîs sine proposito peccâsse ait, non erit opus ulteriorî interrogatione circa personarum circumstantias: tum ob rationem primùm dictam, ne tales cogitationes: an scilicet de conjugatis cogitaverit &c. animo pœnitentis hæreant, ac proinde aliâ vice cogitet, vel etiam proponat talia, de quibus aliàs planè

abstraxisset: tum præcipuè, quia in actum inefficacem, qui scilicet in sola mentali apprehensione, & simplicî complacentiâ vel delectatione subsistit, nec in opus, aut effectum extra intellectum tendit, non transfunditur malitia totius objecti, sed tantùm malitia finis interni, aut objecti, quatenùs objectum voluntatis complacentis est, sive quatenùs hîc & nunc tanquam delectabile voluntati proponitur: ut jam suprà Casu 88. de Complacentia in morte parentis, hostis &c. & Casu immediatè præcedenti dictum est. Cùm igitur delectationis morosæ finis, tum intrinsecus (qui coincidit cum objecto ut sic, & quatenùs voluntatem movens est) tum etiam extrinsecus ultimatè intentus, aliud non sit, quàm delectatio, & de cogitata re vênereâ interna voluptas absque omni intentione actûs externi, consequenter abstrahens ab omni complice sive soluta, sive conjugata: utpote quæ circumstantia personarum nihil ad delectabilitatem aut intentam voluptatem facit: sequitur merè per accidens esse, neque speciem delectationis mutare, utrùm conjugata vel soluta materiam cogitationi, & occasionem delectationi morosæ præbeat: nisi fortè ponamus, quòd aliquis formaliter de adulterio quà tali delectetur, quod prorsus insolitum, & extra casum simplicis delectationis est.

„Cæterùm sæpiùs quidem hactenus mentio „facta est, oportere, Confessarium esse cautum & „prudentem in interrogando, & examinando pœnitentem circa res venereas; ne fortè vel sibi, vel

„bi, vel pœnitenti sit petra scandali, & lapis offensionis, seu occasio peccandi: quòd si tamen meritò is dubitet, an non pœnitens in graviores, & non modò dictu, sed etiam cogitatu abominabiles species luxuriæ inciderit, quas forsan pœnitens ex rubore, vel timore reticere cogitat, etiam de iis ex obligatione sui Officij interrogare tenebitur, servatâ tamen omnî modestiâ, adhibitáque omnî cautelâ, ne pœnitentem scandalizet. Proin

„(*A.*) Q. Quot sint species Luxuriæ, & quænam illæ? R. cum D. Thoma *2. 2. q. 154. a. 1.* Luxuriæ, quæ est inordinatus appetitus, vel usus venereorum (de quibus meritò D. Paulus ad Ephes. 5. *Qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.*) tanquam unius ex septem capitalibus peccatis, sex enumerari species, scilicet *Fornicationem*, *Adulterium*, *Incestum*, *Stuprum*, *Raptum*, & *Vitium contra naturam*: quibus plerique addunt *Sacrilegium*. Itaque *Fornicatio* est commixtio carnalis soluti cum soluta. Et hanc quidem non solùm jure positivo divino, sed etiam naturali gravissimè prohibitam esse omnes fermè contra Durandum in *4. d. 33. q. 2. n. 10.* affirmant: Innocentio XI. contrarium damnante per prohibitionem sequentis propositionis Ord. 48. *Tam clarum videtur, fornicationem secundùm se nullam involvere malitiam, & solùm esse malam, quia interdicta est, ut contrarium omninò rationi dissonum videatur.* Gravissimum intra hanc speciem peccatum censetur Concubinatus, seu continuatum cum soluta quadam

„quadam perſona ſub eadem habitatione carnis „commercium : circa quod potiſſimùm mo-„nent AA. Concubinarium non eſſe abſolven-„dum, niſi concubinam domo ejiciat. *Adul-„terium* eſt violatio fidei conjugalis per acceſſum „ad thorum alienum. Superaddit vitio luxuriæ „ut ſic differentiam ſpecificam injuſtitiæ : vel „ſimplicis, ſi unus tantùm : vel duplicis, ſi uter-„que complex ſit conjugatus. Nec refert, ma-„ritum conſentire in adulterium uxoris ſuæ, quo-„niam jure ſuo cedere non poteſt, tum ob bo-„num prolis, tum ob reverentiam Sacramenti. „Hinc ab Innocent. XI. damnata eſt ſequens pro-„poſitio : Ord. 50. *Copula cum conjugata, con-„ſentiente marito, non eſt adulterium : adeóque „ſufficit in confeſſione dicere, ſe eſſe fornicatum. In-„ceſtus* eſt congreſſus cum conſanguinea vel af-„fine intra gradus ſive jure naturæ, ſive jure po-„ſitivo prohibitos. Adjicit peccato luxuriæ dif-„ferentiam ſpecificam alicujus impietatis, ſeu „irreverentiæ Sanguinis : & eſt eò gravius quo-„ad malitiam, quò gradus eſt propinquior. Et-„ſi autem multùm varient DD. an omnes iſti „gradus ſpecie differant inter ſe, adeóque ne-„ceſſariò in confeſſione exprimendi, nec ne, in „praxi tamen pro majori ſecuritate & tranquil-„litate conſcientiæ omninò id conſulendum : „adeóque interrogandum, an ejuſmodi pecca-„tum cum conſanguinea, vel affine, & in quo-„to conſanguinitatis vel affinitatis gradu, item „an in linea recta, vel transverſa commiſſum „fuerit. *Stuprum* propriè ſumptum eſt violen-

ta virginiis corruptio ; unde præter mali-
„tiam luxuriæ continet speciem gravis injuriæ
„corporalis ob violentam ablationem virginita-
„tis fœmineæ, inducítque obligationem satisfa-
„ctionis ob damnum illatum, ut infrà Casu 102.
„dicetur. *Raptus* est violenta abductio fœminæ
„de loco ad locum explendæ libidinis, vel ma-
„trimonij contrahendi causâ. Superaddit spe-
„ciem gravis injustitiæ, illatæ tam ipsi raptæ,
„quàm ejus parentibus, aut quorum potestati
„subest : inducítque impedimentum dirimens
„matrimonium inter rapientem, & violenter ra-
„ptam, posito quòd raptus animo contrahendi
„matrimonium contigerit, nisi hæc constitua-
„tur in loco libero, ibíque consentiat: secùs si
„spontè cum amasio suo, insciîs licèt & invitis
„parentibûs, discedat.

„ *Sacrilegium*, quod est violatio Personæ sa-
„cræ, vel etiam Loci sacri per actum venere-
„um, addit peccato luxuriæ violationem Reli-
„gionis ratione voti, vel juramenti, quo pec-
„cantes, vel saltem is, quocum peccatur contra
„castitatem, sunt obstricti. Denique *peccatum*
„*contra naturam*, ex omnibus speciebus hacte-
„nus enumeratis gravissimum, est usus vene-
„reorum contra ordinem naturæ, seu finem ge-
„nerationis ; & subdividitur in 4. species, sci-
„licet *Mollitiem*, *Bestialitatem*, *Sodomiam*, &
„*indebitum concumbendi Modum*. Prima spe-
„cies est detestanda illa immunditia, qua pro-
„prium corpus fœdatur, seu polluitur, in nullo
„casu, si directè intendatur, licita, ut jam alibi

 dictum.

„dictum. Secunda consistit in effusione seminis cum bestia: quò revocatur etiam commixtio cum dæmone certam hominis formam induente: & hæc ob specialem Dei contemptum superaddit rationem sacrilegij seu irreligiositatis, item superstitionis: ac insuper adulterii, incestus &c. si diabolus formam conjugatarum, vel consanguinearum assumat. Tertia est coitus præposterus inter duos ejusdem sexûs *Et* hoc est illud horrendum scelus, ob quod Sodoma & Gomorrha cum finitimis locis cœlesti igne & sulphure obruta terræ, vel potiùs inferni faucibus absorpta fuêre. Ultima denique species, scilicet indebitus concumbendi modus etiam grave peccatum mortale constituit contra naturam, si exinde impediatur generatio: secùs non erit quidem mortaliter peccaminosus, semper tamen venialiter, nisi quædam necessitas, vel rationabilis causa excuset. Unde Innocentius XI. prohibuit hanc propositionem ord. 9. *Opus conjugij ob solam voluptatem exercitum, omni penitus caret culpa ac defectu veniali.* De reliquo circa has ultimas 4. species peccati contra naturam etiam observanda est damnatio Alexandri VII. propositionis ord. 24. *Mollities, sodomia, bestialitas sunt peccata ejusdem speciei infimæ, ideóque sufficit dicere in confessione, se procurâsse pollutionem.*

CA-

CASUS XCV.

LAxioris conſcientiæ juvenis accuſat ſe de carnalibus cogitationibus & delectationibus, ſed ait, ſe magis in ipſis cogitationibus, quàm re venereâ delectatum: vel certè conditionatè tantùm, ſi conjugatus eſſet, aut in eventum, cùm aliquando uxorem ducet, de actionibus eo caſu licitis, adeóque nihil illicitum cogitâſſe: acceſſiſſe etiam aliquoties deliberatum propoſitum talia actu perficiendi, ſed ſub dicta conditione, & in eventum conjugij ſecuturi, neutrum cenſere ſe eſſe peccatum mortale, quia id, quod ſub conditione conjugij cogitavit, & propoſuit, eâ conditione poſitâ licitum eſt &c.

RESOLUTIO.

IN hoc Caſu objectum ſecundùm ſe malum non eſt, hoc ipſo, quia conditionatum, & conditione ſuppoſitâ honeſtum ac licitum eſt. Unde intentiones & actus illi, qui ſpeciē & malitiam ſuam deſumunt, & participant ab objecto præcisè tali hypotheſi vel conditione ſuppoſita, non mali, ſed inculpati erunt, puta propoſitum, promiſſio, præparatio mediorum de ſe honeſtorum & licitorum &c. At verò delectatio præſens, ſiquidem voluntaria & moroſa ſit, quia, ut caſu præcedenti dictum, malitiam non ab objecto externo, ſed à fine movente, ſeu ratione formali, ſub qua talis actus elicitur, deſumit, mala & mortaliter peccaminoſa erit, quia finis malus eſt, ſcilicet libido & voluptas in ſtatu præ-

ſenti captata ex cogitatione venereorum. Unde licèt de futuro matrimonio, atque etiam de uſu matrimonij abſolutè vel conditionatè tum cogitare, tum etiam in eum eventum proponere, malum non ſit, tamen ſi de præſenti accedat carnalis commotio & delectatio, hæc tanquam malum præſens approbari, aut voluntario conſenſu acceptari ſine peccato non poteſt: quia conſenſus in delectationem, utut ea ex licita cogitatione, lectione, vel actione principium, occaſionémque ſumat, ſemper eſt peccatum mortale, ut ſuprà Caſu 90. dictum, & communis tenet DD.

In praxi igitur talis Juvenis, qui vel in cogitationibus tantùm, vel ſub conditione, aut in eventum matrimonij obſcœnis ſe immoratum ait: paucis interrogandus erit, an tunc, cùm de futuro, aut ſub conditione talia cogitabat, actu & de præſenti non ſenſerit carnales commotiones & delectationes: & num iis conſenſerit, aut voluntariè cum præſenti voluptate & libidinoſa complacentia immoratus ſit. Si hoc fatetur, peccati mortalis arguendus erit ex cauſa dicta, quia actus inefficax delectationis & complacentiæ ſimplicis ſecundùm objectum externum ſive ſimpliciter, ſive ſub conditione bonum aut malum non regulatur, eo ipſo, quia inefficax eſt, & in effectum ſeu objectum extra operantem poſitum non tendit: verùm totam ſeu bonitatem, ſeu malitiam á fine ſibi intrinſeco, vel intra mentem præfixo (qui in propoſito eſt libidinoſa voluptas) in ſe derivat.

Bene

„ Benè tamen obſervat Tambur. *l.* 10. c 5. §. 4. *n.* 2. duos ſcopulos periculi plenos circa hunc „caſum eſſe cavendos. 1. Ne ejusmodi actus „ſeu conditionata & inefficacia deſideria præſup„ponant, vel procedant à voluntate quadam ab„ſoluta jam actu in peccatum inclinata, ut ſi quis „adoleſcens ex actuali turpi amore dicat, vel„lem cum hac habere commercium &c. ſi mea „eſſet uxor: tunc enim ejusmodi deſiderium „per adjectam conditionem non ampliùs purifi„caretur, ſed ob actualem turpem inclinationem, „ex qua procedit, mortaliter peccaminoſum fo„ret. Ne quis ejusmodi inefficacibus velleitati„bus & deſideriis, utut conditionatis diu inhæ„reat, ob periculum incidendi in delectationem „omninò veneream, propter ſympathiam nimi„rùm, quam habent dicti actus cum actibus ve„nereis & libidinoſis.

„ Sed quid dicendum 1. de deſiderio ſub con„ditione, *ſi liceret*, alicujus objecti, quod in cer„tis circumſtantiis poteſt cohoneſtari, e. g. du„cerem uxorem, ſi Religioſus non eſſem &c.? „2. Si quis ita foret conſtitutus, ut vellet pecca„re, ſi infernus aut aliæ pœnæ Lege civili vel ca„nonica ſtatutæ non eſſent. 3. Si Clericus di„cat, peccarem, niſi parcerem ſtatui clericali: „aut niſi infamiam, vel deprehendi timerem &c. „R. ad 1. Ejusmodi deſideria inefficacia (ſeclusâ „omnî delectatione venereâ, & periculô inci„dendi in talem) probabiliùs de ſe non eſſe pec„caminoſa. Ratio eſt, quòd ſtante illa condi„tione, *ſi liceret*, nulla ampliùs malitia refunda-

tur

"tur in actum, eò quòd per dictam conditio-
"nem objectum, utut de se hîc & nunc materia-
"liter malum & prohibitum, in ratione objecti
"mali liberetur à malitia, adeò, ut sensus sit, vel-
"lem hoc vel illud, si liceret, sive si prohibitum
"non esset, sed quia non licet, nolo; quem a-
"ctum non facilè quis arguet, cæteris paribus,
"alicujus peccati. Ad 2. & 3. R. Hæc poste-
"riora desideria esse graviter peccaminosa, non
"obstantibûs dictîs conditionibûs. Ratio est,
"quòd illæ conditiones objectum non depurent
"à sua malitia: etsi enim infernus, vel aliæ pœ-
"næ humanæ non essent, nec status clericalis,
"nec infamia, tamen peccatum, quà tale, ma-
"neret illicitum, ac consequenter etiam graviter
"peccaminosum, quod non fit, si quis dicat,
"vellem hoc, vel illud, *si liceret*. Unde pro re-
"gula universali tenendum, objectum illicitum
"& inhonestum sub iis duntaxat conditionibus
"simplici & inefficaci affectu optari ac desidera-
"ri posse sine peccato, quæ conditiones obje-
"ctum à sua malitia denudant, seu quibus posi-
"tis objectum de se non ampliùs est, vel saltem
"non apprehenditur ut illicitum & inhonestum:
"non verò sub conditionibus, quæ objectum à
"sua malitia non extrahunt, sed respectu ejus-
"dem se merè per accidens habent, uti fit in ad-
"ductis posterioribus exemplis.

CA-

CASUS XCVI.

VErbîs contra 6. Præceptum peccâsse se homo quidam ex plebe confitetur: loquendo partim verba crassa & absurda, partim etiam obscœna & turpia: non tamen mala intentione, sed ex quadam levitate, vel consuetudine.

RESOLUTIO.

VErba crassa contra bonos mores, & verba obscœna contra castitatem distinguenda, & si pœnitens generaliter tantùm de verbis inhonestis, vel immodestis aut turpibus &c. se accuset, species certa indaganda est. Cæterùm quid dixerit, nunquam honestè & prudenter interrogari poterit.

Igitur cùm 1. explicatur, tantùm verba crassa dicta fuisse, ordinariè acquiescendum erit, & præsumendum, non mortaliter peccatum fuisse: quamvis enim subinde talia verba mortalem malitiam nanciscantur, vel propter scandalum, ut si à Viro Religioso, Parocho &c. in plebe nimis liberaliter proferantur: vel propter irreverentiam & despectum, qui per talia verba alteri infertur: uti facilè contingit, cùm in contentione & jurgiis talia inseruntur &c. tamen quia hoc rariùs & omninò speciale peccatum est, quod pœnitens per se verosimiliter agnosceret, & exprimeret, si accidisset, non necessarium erit, interrogare.

Quòd si 2. fateatur, se verba obscœna contra castitatem dixisse additô numerô, rursus præsumendum fermè ordinariè de peccato mortali: nec opus erit interrogatione, nisi forsan Confessarius prudenter dubitet, an non loquens certum aliquod objectum venereum non tantùm loquendo, sed etiam concupiscendo attigerit: tunc enim meritò interrogabit, qualenam illud objectum concupitum fuerit: an ligata, soluta, consanguinea &c.?

Consuetudinem verò non excusare, nisi inducat inadvertentiam & indeliberationem, sed respectivè novum peccatum, & obligationem desuescendi inducere ex dictis Casu 40. de Blasphemia constat.

Denique ex levitate tantùm, nec mala intentione dici talia, quæ secundùm se gravia & scandalosa sunt, etiam non excusare Casu sequenti dicemus.

„ Cæterùm regula quædam universalis pro „turpiloquiis, turpium lectione, scriptione, can-„tilenis & similibus deduci potest ex triplici fine, „quo fieri talia possunt, & solent. Vel enim 1. „fiunt ex bono fine, ut causâ studij, instructio-„nis &c. & tunc nullum suberit peccatum: quo-„niam aliàs nec Magistris in Scholis de similibus „loqui, nec Doctoribus scribere, nec ipsi pœ-„nitenti examen componere liceret. Vel 2. fi-„unt causâ delectationis quidem naturalis, nul-„latenùs tamen libidinosæ: ut ex joco, curiosi-„tate dictionis, animo fallendi tempus, vel rele-„vandi se à laboribus (seclusô semper periculô

libidi-

„libidinosæ complacentiæ, & scandali) & tunc „venialem culpam non excedent, eò quòd ad „summum remotè duntaxat disponant ad finem „graviter malum. Vel denique 3. fiunt animô „verè libidinosô, id est cum delectatione ad ipsa „objecta narrata, scripta, cantata &c. aut sal- „tem cum morali periculo consensûs in talem „delectationem, & tunc haud dubiè erunt mor- „talia, uti hactenùs sæpiùs dictum.

CASUS XCVII.

ALius se cum fœminis nimis familiariter verba non quidem valde turpia, sed amorosa tan- tùm & inordinatum animi affectum exprimentia locutum se ait.

RESOLUTIO.

CIrca verba obscœna plura sunt, quæ reatum peccati mortalis inducunt. Et 1. quidem, si verba per se gravem turpitudinem sonent, proin libidinem vel in dicente, vel audiente moraliter loquendo excitare solent, semper erunt morta- lia, quacunque intentione proferantur, tum ra- tione periculi, tum ratione scandali.

2. Quòd si verba vel ita paucula, vel ita me- diocria, ambigua, ingeniosa, aut tametsi ea af- fectuosa & amarosa, tamen intra terminos non prorsus à casto amore alienos &c. proferantur: talia cùm ex se graviter scandalosa aut libidinosa non sint, tamen ex principio, fine, & concur- rente libidine mortalia fieri possunt; si videli-

cet

cet vel animo libidinoſo tanquam effectus præexiſtentis libidinis advertenter proferantur; vel ſi malo fine extrinſeco, puta ad excitandum amorem in audiente; vel denique ſi cum talibus verbis concurrat, aut excitetur in dicente delectatio, eàque voluntaria, ut dictum fuſiùs caſu 92. & immediatè præcedenti.

„ Sed quid dicendum de litteris amatoriis, „Comœdiis, aliìsque repræſentationibus parùm honeſtis, vel omnino obſcœnis? R. Etiam has regulis priori caſu traditis metiendas „eſſe, niſi quòd finis honeſtus & licitus rariùs „intendatur, vel etiam aliquando intendi ne„queat. Hinc imprimìs cùm litteræ amatoriæ „ordinariè talia contineant, quæ vel affectum „libidinoſum in ſcribente ſignificant, vel talem „in legente excitant, adeóque grave periculum „peccandi ingerant, nunquam à peccato mor„tali excuſandæ erunt, niſi ab omni impuritate „libidinoſa immunes, unicè honeſtæ amicitiæ „fovendæ gratiâ mittantur. Quòd ſi, hac ho„neſtate ſuppoſitâ, aliqualis delectatio ſenſualis „vel etiam motus corporis non intentus exinde „ſequatur, absque tamen periculo ulterioris con„ſensûs, aut complacentiæ venereæ à mortali „ſaltem eas excuſat Marchantius & alij. 2. Quan„tùm ad ludos & exhibitiones hiſtrionales, val„de turpia, vel ſaltem amatoria continentes &c. „etſi ſubinde à peccato gravi excuſari poſſint „merè aſpicientes, vel audientes, ſi nimirum „talia nec exſpectârint, nec intenderint, & non „niſi ex mera curioſitate ſine periculo ulteriori

&ſcan-

„& scandalo aliorum interfuerint; ipsi tamen „componentes & repræsentantes hujusmodi „ludos obscœnos à culpa lethali excusandi nun„quam sunt: eò quòd moraliter loquendo im„possibile sit, ne vel sibi ipsis, vel aliis sint ansa „& causa gravis ruinæ spiritualis. Quod idem „dicendum ob paritatem rationis, de scribenti„bus libros turpes & obscœnos, licèt merè in „gratiam Rhetoricæ, vel Poëseos &c. Neque „dicas, excusari hos ratione studij, elegantiæ „dictionis, aut instructionis aliorum? Nam ta„libus benè obviat Tambur. *l.* 7. *c.* 8. §. 5. *n.* 1. „*dicens*. Cogit utilitas publica Medicum Ana„tomistam verenda & secretiora naturæ seu cor„poris humani describere: eadémque causa co„git Theologum moralem, actiones fœdas mi„nutatim explicare &c. at te Poëtam, te vanum „Scriptorem, quæ necessitas, quæ utilitas com„pellit ad ea turpia describenda, convenit pro„inde his potiùs illud Christi. Expedit, ut sus„pendatur mola asinaria in collo eorum, & de„mergantur in profundum maris.

CASUS XCVIII.

PEtulans juvenis fœminas ad oscula, aliásve actiones illicitas se invitâsse confitetur: sed hoc tantùm ex joco factum, & causa tentandi animum ac constantiam talium fæminarum, absque seria intentione aut proposito, tale quidpiam contra castitatem committendi &c.

RESOLUTIO.

SAtis hìc ſpecies peccati expreſſa habetur, nec opus ulteriori interrogatione: at ne confitens rem hanc juſto leviorem cenſeat, monendus eſt, grave & multiplex hoc caſu intercedere peccatum mortale. 1. Quia hæc ipſa tentatio opus & officium dæmonis eſt, inter homines graviter charitati repugnat. 2. Propter ſcandalum, quia inducit & diſponit alterum ad effectus, intentionésque mortaliter peccaminoſas, utut poſteà effectus non ſequatur. 3. Propter periculum proprium & propinquum: cùm nihil periculoſiùs ſit, quàm ludere in materia lubrica: vix enim talis petulans tentator tam conſtans & caſtus erit, quin ſi advertat ex parte alterius animum & affectum in ſe propendentem, ipſe ſaltem ad complacentiam & delectationem veneream non moveatur. (*A*) Non dixi tamen de his ſpecialiter interrogandum, cùm ex natura rei inſint: ſed tantùm monendum & dehortandum eſſe confitentem ob gravitatem peccati, quam forſan non advertit.

„ (*A.*) Q. An ſponſis de futuro in ſimilibus „non plus liceat, quàm omninò ſolutis? R. „Probabiliter eſſe ijsdem licita quædam amoris „ſigna aliis illicita, ut ſunt oſcula, amplexus, „confabulationes amoroſæ, &c. etiam ob dele„ctationem ſenſibilem in iis reſidentem, modò „abſit periculum pollutionis & copulæ, vel con„ſenſus in illa: ac dicta ſigna non per ſe, ſeu ex „objecto ſuo turpia & impudica ſint. Ita Navar.

„var. *c. 14. n. 18. in fine*; *& c. 16. n. 12.* Sanch.
„*l. 9. d. 46. n. 50.* Cajet. Medin. Valent. Azor.
„Laym. Bonac. cum aliis multis ab his relatis.
„Rationem unanimiter dant. Quòd ſponſalia
„ſint principium nuptiarum promiſſarum. Vel-
„ut igitur ipſæ nuptiæ, ſeu matrimonium ratum
„licitam facit actualem copulam: ita ſponſalia
„tanquam via ad matrimonium tribuunt aliqua-
„le jus in corpus: ſeu licita faciunt iſta ſigna mu-
„tui amoris. Quamvìs culpâ veniali non va-
„cent, ſi præcisè fiant ob delectationem illam
„ſenſualem: imò frequenter omninò mortalia
„evadunt, præſertim ſi diu continuentur ob pe-
„riculum pollutionis, vel conſensûs in copulam
„aut delectationem veneream. Dixi tamen,
„modò non abſolutè turpia & impudica ſint,
„uti forent tactus partium inhoneſtarum &c.
„cùm enim talia proximè ordinentur & diſpo-
„nant ad pollutionem vel copulam: hæc ve-
„rò ſponſis ſint illicita, patet etiam media, ſeu
„actiones proximè diſponentes ad ea ijsdem eſſe
„illicitas. Contrarium nihilominùs tenet Leſ-
„ſius *l. 4. c. 3. dub. 15. n. 120.* Henriquez *l. 11. c.*
„*19. n. 4.* & alij: eò quòd delectatio orta ex oſ-
„culis, tactibus &c. inter perſonas diverſi ſexûs
„à natura ſint inſtituta ad copulam: quæ cùm
„ſponſis ſit illicita, etiam erit illicita dicta dele-
„ctatio. Priorem ſententiam vocat Bonacina
„probabilem & tutiorem; quamvìs utramque
„ob authoritatem tantorum Doctorum ſatìs tu-
„tam cenſeam. In praxi juxta conſcientiam &
„dictamen pœnitentis judicandum erit.

CASUS XCIX.

ADvertit Confessarius pœnitentem ex crassa ignorantia tactus, amplexus, oscula tantùm generaliter sine expressione numeri confiteri, quòd similia non nisi levia & venialia peccata reputet: quomodo talem instruet?

RESOLUTIO.

NOn tantùm instruendus & de errore monendus, verùm etiam de numero & specie examinandus est talis confitens, quia hic error ordinariè crassus & vincibilis (*A.*) proin à peccato mortali non excusare censendus est: eò quòd ipsa ratio etiam hominem rudem moneat, & doceat, talia inhonesta & pudenda esse: proin quilibet saltem dubitare debeat, an mortalia, vel venialia sint: & si stante talî dubiô operetur, hoc ipso peccabit mortaliter, ut ex alibi dictis constat.

Re ipsa tactus, oscula, amplexus mortalia sunt non tantùm, si animo libidinoso ex antecedente, vel cum concomitante delectatione venerea fiant, modô sæpiùs explicatô: verùm etiam tunc, quando secundùm se ita turpia & ita qualificata sunt, ut hìc & nunc à complice vel aliis, non nisi latentis amoris venerei signa censeri possint, utut ponamus per accidens aliquo casu joci tantùm causâ, & sine libidinis sensu exerceri, tamen peccata mortalia sunt, tum contra Castitatem, quia impudica & inhonesta: tum

 contra

Charitatem, quia ſcandaloſa, utpote complicem ad delectationem veneream moventes & inducentes. Interim de hoc ipſo quales, & quàm turpes tactus fuerint, Confeſſarius interrogare non debet, propter rationem Caſu 91. explicatam: ſed ſi pœnitens de tactibus ſe accuſans addat numerum, hoc ipſo Confeſſarius præſumet, quòd de libidinoſis & mortalibus ſe accuſet: ſin minùs, commodè interrogare poterit, quoties tactus inhoneſtos, aut cum carnali delectatione exercuerit, quo facto pœnitens intelliget, tactus honeſtos manuum &c. item qui inter choreas palam ſine rubore, adeóque communi hominum judicio honeſtè fiant, in quæſtione non eſſe: proin numerus per eundem expreſſus de tactibus obſcœnis & mortaliter peccaminoſis accipiendus, nec ultrà de qualitate vel turpitudine tactuum inquirendum erit.

Dixi autem tactus illos obſcœnos eſſe mortalia, qui hîc & nunc ſigna turpis amoris ſunt ſecundùm ſe &c. Nam ſi alio certo fine fiant v.g. à Chirurgo &c. item ſi alicubi more patrio amplexus inter choreas, ut apud ruſticos quosdam: vel oſcula inter amicos, ut in Belgio uſitata ſint, & honeſta reputentur: denique generaliter, ſi oſculum vel amplexus v. g. in talibus circumſtantiis & modo contingat, ut hîc & nunc neç libidinoſum, nec ſcandaloſum cenſeatur, à mortali excuſari poteſt, ut cum Divo Thoma *2. 2. q. 154. a. 4.* tenet communiſſima. Ordinariè autem & practicè, quando pœnitens de oſculis, aut etiam amplexibus ſe accuſat, additô per ſe, vel ad in-

ad interrogationem numerô: sine aliqua inquisitione judicandus erit mortaliter toties peccâsse.

„(*A.*) Q. An dari possit ignorantia invinci-
„bilis in speciebus luxuriæ? R. Inter Christia-
„nos præsertim nostrô hôc ævô, ac in his mundi
„partibus rariorem quidem esse ignorantiam
„verè invincibilem specierum luxuriæ saltem
„consummatarum, tum ob multimodam in-
„structionem, tum ob notam passim hujus vi-
„tii turpitudinem; aliquando tamen posse, vel
„etiam actu dari quoad unam, vel alteram spe-
„ciem. Ratio est, quòd ex una parte, fornica-
„tionem simplicem e. g. non esse licitam ex pri-
„mis principiis Synthereseos ipso lumine naturæ
„notis, immediatè non reluceat. Nam ut do-
„cent Clavis Reg. *l.* 2. *c.* 9. *n.* 19. Bonac. *de Pec-*
„*cat. d.* 2. *q.* 8. *p.* 3. *n.* 11. ex communi DD. dari
„potest ignorantia invincibilis non solùm Legum
„humanarum & Juris divini, sed etiam quorum-
„dam Præceptorum naturalium, quæ nimirum
„remotiùs & difficiliùs ex illis primis principiis
„deducuntur. Ex altera parte certum est, quòd
„dari possint homines inter sylvas & pecora na-
„ti, vix non ipsi pecudes, ita rudes, ut cùm
„vident, vel audiunt, in quibusdam locis pub-
„licè meretrices permitti, existiment, esse lici-
„tum, quidquid est permissum, qui proinde ig-
„norent, accedere ad meretricem, esse pecca-
„tum mortale. Nec obstat, S. Thomam do-
„cere, fornicationem repugnare Legi naturali
„tum ob nimium abusum corporum, & incerti-
„tudinem naturalium Patrum, tum ob defectum

bonæ

„bonæ educationis prolis, & destitutionem suc-
„cessionis in bonis paternis &c. Nam hæ ra-
„tiones ita claræ de se non sunt, ut cuivis imme-
„diatè innotescant, cùm etiam Durandus & alij
„quidam eas non apprehenderint, ac propterea
„docuerint, fornicationem non esse prohibitam
„Lege naturali, sed solùm positivâ. Videtur
„proinde aliquando saltem dari posse ignoranti-
„am invincibilem circa speciem fornicationis
„simplicis. Sed quidquid sit de hac: dari saltem
„posse ignorantiam invincibilem circa mollitiem,
„seu pollutionem inter homines valdè rudes do-
„cet Burghaber *Centur. 1. Casu 97.* allegans Aria-
„gam cum multis antiquis & plerisque RR. Et
„Marchant. *in suis Resol. past.* testatur, se plures
„rusticos reperisse, qui id nunquam confessi
„fuerant in sua juventute absque remorsu con-
„scientiæ. Imò inter conjugatos, inquit, ad-
„huc reperiri quosdam, qui absente conjuge
„existimant, licere sibi tactus pollutionem ex-
„citantes &c. Benè tamen postmodum subjun-
„git: etsi ignorantia verè invincibilis excuset
„ab iteranda confessione, securiùs tamen esse,
„pœnitentes eò deducere, ut iterent, cùm dif-
„ficile sit judicare, an verè ignorantia in-
vincibilis fuerit, nec ne?

(o)

CA-

CASUS C.

ALius instructionem desiderat, an & quomodo pollutiones, quæ vel dormienti, vel etiam vigilanti accidunt, sint peccata mortalia: maximè quando voluntariè, vel saltem advertenter causa datur?

RESOLUTIO.

IMprimìs extra dubium est, pollutionem *datâ* operâ procuratam non solóm peccatum mortale, sed etiam contra naturam pudendum scelus, fornicatione & adulterio gravius esse: ut merito propterea ab Innocent. XI. damnata sit sequens propositio ord. 49. *Mollities jure naturæ prohibita non est, unde si Deus eam non interdixisset, sæpè esset bona, & aliquando obligatoria.* Ideóque certum est, hoc scelus semper specificè in confessione explicandum: ac specialiter illud quoque, an fortè per alterum, aut occasione alterius causata sit, cùm hoc speciem mutet, & ex mollitie imperfectam sodomiam faciat, expressè Confessario detegendum: uti econtrà pollutionem, quæ vitio naturæ, aut sine speciali data, & prævisa causa invito accidit, culpâ vacare (siquidem etiam ex postfacto delectatio voluntaria nulla accedat) velut notum & indubitatum supponendum est. At medium datur, scilicet pollutio secundùm se involuntaria quidem, attamen in sua causa indirectè voluntaria. De hoc difficultas non levis est.

Dicen-

Dicendum 1. Si causa & occasio, ex qua timetur, vel prævidetur secutura obscœna carnis commotio, vel omnino pollutio nocturna, vel diurna ex se necessaria, utilis, vel saltem licita est: & non causâ alicujus delectationis carnalis, sed alio honesto fine fiat: ipsa quoque pollutio, siquidem secundùm se nec intenta, nec ex postfacto cum delectatione approbata sit, peccatum non erit. 2. Eodem jure censeri possunt actiones ex se indifferentes & commoditatis causâ exercitæ, ut si equitando, balneis, certâ corporis compositione &c. causa præbeatur huic miseriæ. Ratio utriusque est, quia omnes dictæ actiones fiunt vel ex officio & charitate erga proximum: vel saltem sunt utilia, commoda & licita ipsi operanti, & de reliquo honesta nec per se tendentia vel influentia in tam turpem effectum, ut adeò operans censeatur merè se habere passivè: modò semper absit consensus vel periculum illius in turpem delectationem. Azor *p. 3. l. 3. c. 23. q. 4. & 5.* Sanchez *l. 9. de Matrim. d. 45. n. 7.* & alij communiter. 3. Quòd si dando operam rei illicitæ, sed non libidinosæ, aut in genere luxuriæ prohibitæ, verùm aliunde illicitæ v. g. per ebrietatem causa & occasio præbeatur pollutioni, res dubio quidem carere non videtur: quia in foro externo quoque ei, qui dat operam rei illicitæ imputantur mala omnia, quæ inde sequuntur, maximè si secutura probabiliter prævideantur, aut prævideri possint. Communis tamen est sententia, hoc casu pollutionem, utpote adhuc involuntariam ad malitiam peccati

mortalis non pertingere, nisi virtualiter saltem intendatur, aut consensus in illam prævideatur, vel prudenter timeatur. Bonac. *de Matrim. q.4. p.10.* Navarrus *c.16. n.6.* cum aliis. 4. Quod si causa non quocunque modo, sed in hoc ipso genere luxuriæ illicita sit, proin ex natura sua connexionem habens cum pollutione secutura v. g. oscula, palpatio, vel etiam morosa contemplatio fœminarum, aut proprii corporis &c. communiter receptum est, quòd tunc pollutio sequens, utpote voluntaria in causa sua sit peccatum mortale, atque specialiter in confessione explicanda. 5. Hanc tamen ipsam communem sententiam non improbabiliter aliqui distinguunt & docent, si causa illa, ututin genere luxuriæ, attamen tantùm venialiter peccaminosa sit, v. g. aspectus, apprehensio manus &c. quòd tunc etiam effectus pollutionis sequens non majorem quàm sua causa, utpote ex qua totam malitiam derivat, proin venialem tantùm habeat: ut denuò docet Bonac. n. 9. allegans Vasq. Less. & alios apud Henriquez *l. 11. c. 16. a. 6.* In praxi tamen homo bonæ & tenerioris conscientiæ distinguere debet inter pollutiones, quæ dormienti, & eas, quæ vigilanti accidunt: sive generaliter, an expresse præcogitaverit, & quasi certò saltem moraliter advertit secuturam pollutionem: uti potest & solet advertere, si vigilans causam det pollutioni in continenti secuturæ &c. an verò tantùm à longè aliquem incertum metum & cogitationem dubiam habuerit, ne fortè in somno polluatur, aut ne, cùm de facto non

prævi-

prævideritr, nec actu cogitaverit de pollutione, tamen cogitare debuisset, ideóque suam inadvertentiam, utpote vincibilem non excusare coram Deo timeat &c. Hoc posteriore casu pollutionis nocturnæ, & non expresse, vel non satis certò prævisæ secundùm prædictas 5. Doctorum sententias tutò se relegare potest etiam in praxi. At econtra, si expresse, & quasi certò prævidit pollutionem in continenti, & vigilanti sibi eventuram, nec tamen præter delectationem (aliqualiter saltem libidinosam & carnalem) aliam certam & honestam causam habuerit, immorandi actioni illi, ex qua tam turpem effectum secuturum prævidit, meritò dubitare, imò præsumere debet, quòd virtualiter ipsam delectationem pollutionis intenderit: & protestatio contraria (scilicet non consentiendi in delectationem pollutionis, sed tantúm utendi suâ commoditate, atque in illa imperfecta & veniali delectatione ex aspectu, attactu, equitatione, alióve exercitio voluptario nascente, acquiescendi &c.) vel minùs seria, vel facto contraria sit, eò quòd tales actiones hìc & nunc quasi inseparabiliter cum ipsa pollutione connexas advertit, nec tamen intermisit, præterquam, quòd actus pollutionis ordinariè & inter homines minús perfectos per se importet speciale, & satis propinquum periculum consensûs in delectationem: proin nisi aliunde justa & proportionata causa excuset, hoc ipsum, occasiones & pericula non evitâsse, peccatum

mor-

mortale erit, juxta ea, quæ Casu 90. dicta sunt.

„ Q. adhuc 1. An aliquando licitum sit de-
„siderare, vel delectari de pollutione secutâ?
„R. Ex motivo, vel affectu venereo nec desi-
„derare, nec de ea secuta etiam absque culpa
„gaudere, nunquam licere: quoniam hoc
„ipsum foret directè consentire in illam, quod
„secundùm omnes semper est peccatum morta-
„le. Nec 2. licitum est, illam desiderare ex
„quocunque fine honesto & licito, si vi illius
„desiderij disponatur, aut incitetur desiderans
„ad eam habendam: eò quòd tale desiderium
„foret causa influens in illam. Licitum tamen
„est 3. Affectu simplici & inefficaci ob finem,
„vel effectum honestum & bonum, v. g. sedan-
„dæ tentationis, vel sanitatis causa eam deside-
„rare, ut naturaliter e. g. in somno eveniat: vel
„de ea, qua tali secuta gaudere, absque con-
„sensu in delectationem illius. Ita Cajet. *2. 2.*
„*q. 154. a. 4.* Less. *l. 4. c. 3. dub. 14.* Navarr. *c. 16.*
„*n. 7.* Filliuc. *tr. 30. c. 8. q. 5. n. 144.* Laym.
„*l. 3. sect. 4. n. 17.* Sanch. in Summ. *l. 1. c. 2. n.*
„*17.* citans viginti duos. Ratio est, quòd ejus-
„modi desiderium vel gaudium nec procedat
„ex affectu venereo, aut aliunde inhonesto,
„nec sit causa influens in pollutionem, nec ten-
„dat in finem illicitum, sed bonum & hone-
„stum: quibus tamen non obstantibus rectè
„monet Laym. post Gersonem, similibus af-
„fectionibus addictos virtutem castitatis non-
„dum esse perfectè consecutos, utpote, quæ
hor-

horret omnem carnis impuritatem, sub qua
„latere potest aliquod periculum consentiendi
„in voluptatem quamdam veneream, seu pec-
„candi contra 6. præceptum.

„Q. 2. An omnes pollutiones sint ejusdem
speciei? R. Si præcisè secundùm se spectentur,
„tur, esse ejusdem speciei. Ratio est, quòd
„omnes habeant eandem contrarietatem & de-
„formitatem contra rectam rationem, & ordi-
„nem naturæ. Dixi: *Si per se spectentur*. Nam
„per accidens & ratione circumstantiarum fre-
„quenter novam specie malitiam sibi habent ad-
„junctam: ut si polluens se ipsum sit voto Ca-
„stitatis obstrictus, præter peccatum mollitiei
„etiam committit sacrilegium. Si sit conju-
„gatus, addit specie distinctam malitiam con-
„tra castitatem conjugalem ob fractionem fidei,
„& bonum matrimonij, in confessione distinctè
„explicandam juxta Sanchez. *d.* 18. *n.* 4. & 5.
„Reginald. & alios. Si fiat cum imaginatione
„& desiderio erga aliam personam v. g. conju-
„gatam, consanguineam &c. contrahitur ma-
„litia adulterij, incestûs &c. juxta qualitatem
„& conditionem personæ concupitæ. Si de-
„nique fiat cum complice, qualitas non tantùm
„propriæ personæ, sed etiam complicis in con-
„fessione necessariò erit exprimenda: eò quòd
„juxta communem DD. inducens, vel coope-
„rans ad peccatum alterius duplicis peccati fiat
„reus, proprii scilicet & alieni, seu complicis,
„utriusque in confessione exprimendi.

CA-

CASUS CI.

JUvenis rusticus secundùm ordinem Decalogi confessionem facit, & in 6. Præcepto sexies v. g. se peccatum carnis cum soluta commisisse ait: cæterúm nec de cogitatione, aut delectatione morosâ, nec de turpiloquiis, osculîs, aliísque verosimiliter fornicationem præcedentibûs aut comitantibûs se accusat: quid hoc casu officium Confessarij requirit?

RESOLUTIO.

Cùm actus ultimatus in quocunque genere peccati, cum antecedente cogitatione, delectatione, propositô, mediîs & præparatoriîs (specialem & distinctam malitiam non involventibûs) unum actum completum, adeóque & unicum numerô ac specie peccatum constituat, sufficit ipsum actuale peccatum sub proprio nomine v. g. fornicationis, adulterij, homicidij &c. confiteri, reticendo proposita & præparatoria antecedentia, siquidem (quod semper notandum) unâ serie & continuâ subordinatione effectus ultimus ceu finis ex prædictis mediis consecutus sit (*A.*) secùs, si intentio & actio semel aut sæpiùs interrupta, atque expostfacto iteratò reassumpta sit v. g. qui primâ die propositum peccandi habuit, sed sponte sua mutavit. Secundâ die resumptô propositô etiam occasiones quæsivit, sed non invenit. Tertiâ die insuper turpiloquia, aliáque indecentia animo inducendi fœminam adhibuit, sed repulsam tulit.

tulit. Quartâ demum die iterum tentavit, & perpetravit adulterium. iste de omnibus his actibus utpote separatis & interruptis (*B.*) se accusare tenetur; & quia frequenter contingit ita interrumpi intentiones, non erit abs re, si Confessarius eum, qui confitetur adulterium, vel fornicationem, interroget, an non aliîs vicibûs extra casum, quo effectus secutus est, mala proposita in animo habuerit, verba vel actiones impudicas exercuerit cum eadem, sive cum alia &c.

„ (*A.*) Sed jam occasione hujus Casus oritur „sat celebris Quæstio : Undenam universim „desumenda distinctio numerica peccatorum? „Ad quam breviter R. Peccata inter se distingui „numerô 1. Ex objectis numerô totalibûs & „completis, non materialiter & physicè duntaxat, sed formaliter & moraliter spectatîs. „2. Ex interruptione actuum morali. Ita Div. „Thomas *in 2. dist. 42. q. 1. a. 1.* Suarez. *p. 3. t.* „*4. d. 22. sect. 5.* Nav. *c. 6. n. 16.* Azor. Tabie„na & alij quàm plurimi.

„ Quantùm igitur ad 1. Notandum est, in„ter objecta, circa quæ peccata versantur, alia „in genere moris dici totalia & completa, alia „non totalia, sed incompleta. Hæc posteriora „sunt, quæ ex natura sua sunt apta conjungi alijs, „& cum iis unum totum morale constituere, „nempe vel per modum medij cum fine, vel per „modum partis cum aliis compartibus: ut ex „communi hominum usu ita etiam plerumque „conjungantur, & conflentur. Talia sunt e. g.

Aspe-

„Aſpectus, verba, oſcula & tactus impudici „ad obtinendam copulam: item multi cruci- „geri ad conſtituendum unum florenum &c. „Priora econtrà ſunt, quæ ex natura ſua non „habent talem ordinem ad conjunctionem cum „aliis, ſive per modum medij, ſive per modum „compartis, nec etiam ab hominibus commu- „niter ſic conjunguntur, ut ſunt v. g. ipſa co- „pula, homicidium &c. Hôc notatô jam fa- „cilè redditur ratio aſſertionis noſtræ quoad „1. partem. Nam objecta totalia illa ſunt, quæ „neque ex natura ſua, neque ex communi ho- „minum uſu ad ſe invicem ordinantur, ut unum „totum morale conſtituant: ergò peccata, quæ „circa talia objecta verſantur, in æſtimatione „morali non pro uno, ſed pluribus numerô di- „ſtinctis ſunt habenda: & conſequenter in „confeſſione etiam ut talia exprimenda. Unde „colligitur, eum, qui eâdem nocte ſive cum „una, ſive cum tribus fœminis ter habet copu- „lam, tria committere diſtincta numerô pec- „cata in confeſſione exprimenda. Similiter, „qui tres occidit homines in eadem platea ſuc- „ceſſivè ſibi occurrentes, tria diſtincta commit- „tere homicidia: eò quòd fornicationes & cæ- „des iſtæ ſint de ſe actiones totales & comple- „tæ, nullam inter ſe in genere moris connexio- „nem habentes.

„Econtrà, qui plures tactus & oſcula illici- „ta fornicationi præmittit ex intentione forni- „candi, unicum committit peccatum, & ſuffi- „cit, ſi dicat, ſe eſſe fornicatum. Item qui in

„unico convivio carnium die Veneris de omnibus ferculis comedendo plurimos bolos sumit, unicô duntaxat peccatô peccat, nisi comestionem ita interrumpat, ut moraliter sint duo distincta convivia, vel refectiones, de quibus infrà. Similiter Sacerdos, qui in statu peccati mortalis post suam sumptionem in Sacrificio Missæ aliis pluribus communicantibus divinam Hostiam porrigit, unum tantùm committit peccatum mortale (suppositâ nempe illâ sententiâ, quæ docet hanc Sacramenti administrationem in tali statu esse mortaliter peccaminosam) quod tamen multi valdè probabiliter negant, eò quòd non sit actualis confectio Sacramenti, sed tantùm se habeat circa illud &c. Ratio horum est, quia omnes actiones in hisce exemplis tum ex natura sua, tum ex communi hominum usu ad unum totum ordinantur: nempe in 1.mo Ad unam fornicationem; in 2.do Ad unum convivium corporale; in 3.tio Ad unum convivium spirituale.

„Ob hanc ipsam rationem Card. de Lugo vult etiam, Sacerdotem in peccato mortali existentem, ac unâ sessione plures confessiones successivè audientem unicum duntaxat committere peccatum; quod tamen alij haud minùs probabiliter negant, eò quòd perficiat plura Sacramenta de se totalia & adæquata.

„Denique, An is, qui unico ictu, vel explosione tormenti bellici injustè decem occidit homines; una detractione viginti hominibus

„detrahit: una voluntatis determinatione pro-„ponit, per totum annum nunquam audire Sa-„crum, recitare Breviarium, jejunare &c. An, „inquam, unicum committat peccatum: vel „tot, quot homines occidit, quibus detrahit: „item quot dies, in quibus negligit Sacrum, „non recitat Breviarium, non jejunat &c. con-„troversum est inter AA. Priorem partem seu „affirmativam tenent Navarrus, Filliuc. Bonac. „Laym. Card. de Lugo & alij. Posteriorem „tuentur Azor. Vasquez. Bacho & alij.

„ Priores defendunt suam sententiam ex eo, „quòd illa objecta solùm sint plura materialiter, „unum verò moraliter, ac formaliter, quate-„nus hîc & nunc in uno actu conjunguntur. „Posteriores econtrà docent, illa objecta esse „omninò inter se diversa, eò quòd in occisio-„ne, detractione unico actu pluribus facta, plu-„rium personarum lædantur jura: in proposi-„to verò omittendi sæpiùs Breviarium, non au-„diendi Sacrum, non jejunandi &c. attingantur „plura objecta de se totalia, quæ non habent „se per modum partis, vel medij ad invicem, „ut antecedenter dictum.

„ Sed quidquid tandem de hoc sit, certum „videtur, in praxi & pro tribunali sacro parùm „referre, in quacunque sententia sistatur. Etsi „enim priores doceant, unicum committi pec-„catum, admittere tamen debent, illud æqui-„valere pluribus, & tot, quot posteriores as-„signant, adeóque in omnium sententia gravi-„tas objecti in confessione exprimenda erit, quia

quia actum in suo esse individuali constituit.
"Hinc etiam juxta priorum Authorum men-
"tem aliquis non satisfaceret, dicendo: Com-
"misi homicidium, incurri detractionem, ha-
"bui propositum non audiendi Sacrum, non
"recitandi Breviarium &c. quia talis non con-
"fiteretur peccatum suum, quod commisit,
"sed aliud, quod non commisit: nam ex mo-
"do illo loquendi juxta communem acceptio-
"nem judicaret Confessarius, illum tantùm u-
"num hominem occidisse: tantùm semel Sa-
"crum, vel Breviarium neglexisse &c. quod u-
"tique falsum est: adeóque falsò judicaretur,
"& absolveretur: ac consequenter saltem dice-
"re tenetur, Uno ictu occidi plures, semel de-
"traxi pluribus, habui propositum sæpiùs o-
"mittendi &c. quod sufficere judicant Card.
"de Lug. Tambur. & alij. & in tantum saltem
"verum esse censeo, in quantum Confessarius
"in talibus constituitur circumstantiis, ut facil-
"limé interrogare ac deprehendere possit, quot-
"nam fuerint illorum, qui occisi sunt, quibus
"detractum &c. supposito, quod horum Au-
"thorum sententiam non teneat: si autem te-
"neat: res per se salva erit.

" Jam quantùm ad secundam Assertionis par-
"tem, seu distinctionem peccatorum numeri-
"cam, quæ ab interruptione actuum desumitur,
"denuò notandum est: Actum peccaminosum
"interrumpi posse tripliciter. 1.mò Per volun-
"tatem contrariam, seu retractationem: ut si
"quis post commissum peccatum vel proposi-

„tum peccandi de illo pœniteat, & paulò post
"illud reiteret. 2.dò Per cessationem ab actu
"voluntariam & liberam, absque tamen retra-
"ctatione: ut si quis, postquam jam aliquan-
"do potavit, cessat à potu, animo non am-
"pliùs bibendi, brevì tamen iterum pergit.
"3.tiò Per cessationem ab actu involuntariam,
"seu necessariam. aut per somnum, distractio-
"nem, aut diversionem ad alia objecta. Hôc
"notatô est quæstio, qualis interruptio causet
"distinctionem numericam peccatorum? R.
"igitur 1. generaliter. Peccata toties multipli-
"cari numero, quoties actus voluntatis mora-
"liter interrumpuntur, ita scilicet, ut nec for-
"maliter, nec virtualiter, seu in aliquo effectu
"ampliùs perseverent. Ita omnes. Ratio est,
"quòd voluntas sit principium actuum huma-
"norum in ratione voluntarij & liberi: ergò
"tot sunt numero peccata, quot sunt actus vo-
"luntatis peccaminosi moraliter interrupti, seu
"nec formaliter, nec virtualiter inter se cohæ-
"rentes. R. 2. Actus merè interni (ut sunt de-
"lectatio morosa venerea, odium Dei, vel pro-
"ximi) multiplicantur numerô per omnem in-
"terruptionem: id est non solùm per eam, quæ
"fit liberè, vel necessariò. Est iterum commu-
"nis apud Suarez. *p. 3. t. 4. d. 22. s. 4.* Navarr.
"*c. 6. n. 16.* Azor. *t. 1. l. 4. c. 4. q. 4.* Ratio est,
"quòd actus merè interni in se sint perfecti &
"consummati, nihílque post se relinquant, in
"quo possint virtualiter perseverare, & cum a-
"ctu subsequenti connecti. Hinc fit, ut quis
unico

„unico die centum, vel mille peccata e. g. odij, „internæ infidelitatis, vel morosæ delectationis „possit committere: quorum numerum si pœ„nitens ante confessionem non benè possit inire, „sufficiet, si explicaverit moram temporis: di„cendo v. g. Per integrum mensem, vel annum „fui obstrictus obscœno amore erga solutam, „vel conjugatam, & quoties memoria ejus oc„currit mihi, morosé fui delectatus, vel eandem „concupivi: per tres annos gessi inimicitiam „in corde, & fermè per singulos dies in actus „odij ac vindictæ consensi; quo facto Con„fessarius jam sciet judicium probabile forma„re, ac de statu pœnitentis, quantum fieri po„test, judicare. R. 3. Peccata econtrà, quæ „opere externo perficiuntur, ut sunt homicidia, „fornicationes, furta &c. tamdiu non multi„plicantur numerô (etsi propositum peccandi „sæpiùs repetatur, media applicentur &c.) „quamdiu efficacia primi propositi in libero ali„quo effectu perdurat: sed tunc solùm, quando „actus principaliter intentus consummatur, & „multiplicatur. Ita Cajetanus, Suarezius, Na„varrus, Azor. relati á Laym. *l. 1. tr. 3. c. 3. n. 4.* „In exemplo. Proponit quis inimicum occide„re: parat arma: egreditur domo: struit insi„dias &c. & ad singulas istas actiones renovat „propositum occidendi, ac tandem actu occi„dit. Talis non plura, sed unicum duntaxat „committit peccatum homicidij, ut suprà de „objectis totalibus & completis dictum fuit. „Ratio est, quòd omnes isti actus & proposita

,,sint vel initia, vel partes, vel complementa
,,ejusdem actûs humani, & objecti principali-
,,ter intenti & completi scilicet actûs homicidij.
,,R. 4. Peccata, quæ interrumpuntur per re-
,,tractationem prioris actûs semper distinguun-
,,tur moraliter numerô, sive interruptio illa
,,diu duret, sive non. Est rursus communis.
,,Ratio est: quòd prior voluntas positâ retra-
,,ctatione, nec formaliter, nec virtualiter am-
,,pliùs perseveret, aut influat in actum sequen-
,,tem: adeóque novâ opus sit voluntate, ut
,,consideranti facilè patebit. Denique 5. An
,,& quando interruptio, quæ sive per volunta-
,,riam & liberam (absque retractatione tamen)
,,sive involuntariam & necessariam cessationem
,,ab actu fit. causet distinctionem moralem &
,,numericam peccatorum, controversum est
,,inter AA. Multi confugiunt hîc ad judicium
,,Prudentum. Nonnulli existimant, affectum
,,voluntatis tamdiu virtualiter perseverare, do-
,,nec revocetur. Quidam & omnium optimè
,,meô judiciô sequentem ponunt regulam:
,,Tunc scilicet moralem intercedere interrup-
,,tionem actuum (sive quis merè liberè cesset,
,,sive per distractionem aut somnum &c.) quan-
,,do quævis actio habet suum terminum sine
,,ulteriori subordinatione; quod ipsum partim
,,ex mora seu intervallô temporis: partim ex
,,modo agendi: partim ex actionibus interposi-
,,tis, partim ex ipso opere, & consuetudine est
,,judicandum. Casus quisque sibi abundanter
,,formare poterit.

CA-

CASUS CII.

EOdem casu fornicationis posito, quid de restitutione, aut prole alenda, injungendum pœnitenti?

RESOLUTIO.

TUm propter restitutionem, tum propter scandalum datum, is, qui fornicationem confitetur, interrogandus est: an ipse complicem fortè promissione matrimonij, aliisve persuasionibûs aut dolîs induxerit, & seduxerit?

Hôc suppositô monendus est imprimìs, si matrimonium promisit, obligatum esse stare promissis, vel in tantum satisfacere sponsæ, ut ultrò sponsalia & obligationem inde natam remittat. Ratio est, quòd fides alteri data ex obligatione justitiæ sit servanda: nam promissum cadit in debitum.

Quòd si non promisit (*A.*) sed tantùm spem fecit de matrimonio, vel aliâ dolosâ persuasione seduxit, teneri seductam & defloratam vel ducere in uxorem, vel si hoc non velit, eandem dotare, id est, dotem secundùm conditionem statui & personæ congruentem ei dare, ut hac ratione macula, quæ aliàs matrimonium cum alio impediret, per dotem compensetur. (*B.*) Ut cum communi docet Lessius *l. 2. c. 10. dub. 1. & 2.* atque etiam constat ex *c. 1. de Adult.* desumpto ex *c. 22. Exodi.* ubi sic statuitur; *Si seduxerit quis virginem nondum desponsatam, dormieritque cum illa, dotabit eam, & habebit uxorem.*

rem. Si verò Pater virginis dare noluerit, reddet pecuniam juxta modum dotis, quam virgines accipere consueverunt. Quòd si ejusmodi virgo nullum damnum passa sit præter ruinam integritatis & pudicitiæ virginalis, ad nihil teneri stupratorem nonnulli docent: eò quòd virginitas semel deperdita sit irrecuperabilis, nec pretiô æstimabilis. Alij tamen cum Navarro *c. 16. n. 19.* Bonac. *de Matri. q. 4. punct. 17. n. 6.* non minùs probabiliter defloratorem ad aliquam satisfactionem obligant ob illatam injuriam corporalem, scilicet violationem claustri virginalis, pecuniâ æstimabilem, & inter homines compensabilem. Quantum autem violenter, vel fraudulenter corruptæ prævìè dandum, non præsumet Confessarius determinare: sed cum complice transigendum, vel à judice determinandum relinquat.

De alimentatione prolis ordinariè opus non est monere pœnitentem, partim quia ipsa natura monet, & movet: partim quia debet supponi, prolem natam, & superstitem esse, quo supposito tum mater ceu complex, tum judex loci non intermittet de hoc interpellare. Dixi ordinariè: nam si circumstantia personæ aliud suaderet, v. g. si miles aut vagabundus aliquis fornicationem confiteretur. Item si aliás suspicaretur Confessarius, talem confitentem in foro externo denegare delictum, nec se patrem talis prolis fateri: denique per indirectum non raro utilis esse potest hæc interrogatio, vel admonitio de alenda prole, quatenús exinde pa-
tefiat,

tesiat, aut pœnitenti in memoriam revocetur, quod directè interrogare non expedit, v. g. an non fortè conceptio prolis impedita, aliæve circumstantiæ intercesserint, quæ specialem malitiam inducunt &c.?

„(*A.*) Q. 1. Ad quid teneatur stuprator, qui „precibûs & suasionibûs importunîs, vel assi„duîs blanditiîs & muneribûs aliquam ad lap„sum induxit? Respondet Cajetanus *2a. 2æ. q.* „*154. a. 6.* cum aliis quibusdam teneri ad resti„tutionem damnorum emergentium, eò quòd „preces importunæ &c. comparentur, & æ„quivaleant coactioni. Communior tamen est „sententia Clavis Reg. *l. 11. c. 2. n. 28.* Less. *loc.* „*cit. n. 14.* Sanchez. *l. 4. d. 10.* & aliorum, ne„gantium ad aliquid teneri: modò non inter„cesserint minæ, vel metus, uti contingere „posset, si importunè solicitans foret Princeps, „vel solicita aliàs multùm dependeret à solici„tante, sicque censeretur quasi coacta. Ratio „est, tum quòd preces, importunæ etiam, non „tollant voluntarium: tum quòd nemini im„ponatur obligatio restitutionis, etiamsi quis „alia obsequia vel officia precibûs aut muneri„bûs impetraverit.

„(*B.*) Q. 2. An stuprator teneatur aliquid „restituere parentibus vel puellæ, consentienti „in deflorationem? Respondent denuò quidam „cum Cajetano & Medina affirmativè: eò „quòd virgo non sit domina integritatis & vir„ginitatis suæ. Verùm quia hoc ipsum princi„pium à plerisque aliis negari solet, idcircò

„ſententia negativa eſt communior ac certior.
„Cujus ratio eſt, quòd obligatio reſtitutionis
„ſolùm oriatur ex injuria propriè dicta, ſeu op-
„poſita juſtitiæ commutativæ: atqui imprimìs
„nulla talis fit injuria ipſi puellæ, utpote ſcienti
„& conſentienti juxta *Reg. Juris in 6. Scienti &c.*
„Sed nec parentibus illius fit injuria ſtrictè di-
„cta, cùm non parentes, ſed ipſa puella ſit do-
„mina ſui corporis quoad uſum alteri conce-
„dendum, ut patet, quòd liberè poſſit eligere
„matrimonium, vel id reſpuere, nec à paren-
„tibus ad hoc ſine injuſtitia compelli poſſit.

„Neque refert, tum puellam ex ejusmodi
„ſtupro gravia pati damna & incommoda: tum
„etiam ipſius parentes, quatenùs eandem non
„ampliús collocare poſſunt in honeſto matri-
„monio, niſi dotem notabiliter augeant &c.
„Nam hæc omnia non ſtupratori, quaſi inju-
„ſto aggreſſori, ſed puellæ conſentienti in pœ-
„nam libidinis ſuæ ſunt imputanda, utpote quæ
„ſponte ſua ſe indignam reddidit, & meliorum
„nuptiarum jacturam cauſavit: unde nec pa-
„rentes, niſi ultrò velint, dotem augere tene-
„buntur. Nihilominùs benè obſervat Clavis
„*Reg. loc. cit. n. 26.* omninò decens eſſe, ſtupra-
„torem ex benignitate & quadam æquitate ali-
„quid parentibus puellæ elargiri, utpote quos
„tam gravi mœrore & reſpectivé injuriâ affecit,
„filiam ſub ſua cura & cuſtodia conſtitutam
„violando, præſertim ſi alia inſuper damna, uti
„ordinariè ſolet, accedant.

CA-

CASUS CIII.

IGnotus confitens adulteria certô numerô expressô confitetur: nescit Confessarius, an ipse conjugatus sit, & cum soluta peccaverit, vel econtrà &c. Nunquid interrogare debet? Item quid de restitutione dicendum adultero, vel adulteræ in casu simplicis, aut duplicis adulterij?

RESOLUTIO.

INquirendum est, an ex utraque, vel ex alterutra parte âdulterium commissum sit: quia adulterium duplex duas diversas injustitias & distinctas injurias tum conjugi confitentis, tum conjugi complicis illatas continet: ut jam alibi dictum. Si adulterium simplex commissum sit, tamen scire necesse est, an confitens sit solutus, & cum conjugata peccaverit, vel econtrà: nam si priùs, specialis obligatio restituendi nasci potuit, si nimirùm proles ex adulterio concepta sumptibus mariti ignorantis educetur, & in præjudicium legitimorum filiorum succedat in hæreditate &c.

Quantùm verò vel conjugi complicis, vel legitimis liberis dare & restituere oportet, majoris & longioris indaginis est, quám ut ordinariè in confessionali determinari possit: sufficiet itaque monere, quòd adulter teneatur tam maritum adulteræ, quàm liberos ejusdem legitimos servare indemnes: proin, siquidem possit, tantundem refundere, quantum à prædi-

cto marito adulteræ in alimentationem & educationem talis prolis adulteræ (quam suam ille credit) impenditur: item portionem illlam, quam talis spurius ex hæreditate patris non sui usurpat, quæ consequenter veris liberis decedit, ut passim docent DD.

„Sed jam restat quæstio non levis momenti: „quomodo hæc ipsa restitutio, & damnorum „illatorum compensatio fieri possit, & debeat „tam ab ipsa adultera, quàm adultero? R. Et „imprimìs quidem quoad adulteram certum „est, eam non facilè teneri se ipsam prodere de „commisso adulterio ad avertendum damnum „marito suo, filiísque legitimis in bonis tem„poralibus illatum, vel inferendum: eò quòd „fama sit præstantior, altiorísque ordinis, quàm „bona fortunæ. Similiter à DD. communi„ter adultera excusari solet à proprii adulterii „revelatione, si alia graviora mala, quàm sit „damnum illatum, sibimet imminere, vel in„ter alios exoritura prudenter timeat, qualia „sunt, gravis mœror, discordiæ, rixæ, odia &c. „tum inter maritum & seipsam, tum inter ipsos „liberos, quæ facilè emergere possunt, præci„puè, quòd filius spurius non teneatur matri „revelanti credere, se esse illegitimum, sed ma„neat in possessione & præsumptione legitimo„rum natalium, donec de contrario convinca„tur. Nihilominùs juxta omnes tenetur ejus„modi mater cavere omni meliori modo, quo „potest, ne ex spuriæ prolis suppositione legi„timi hæredes damnum patiantur, vel si passi

jam

jam ſint, ut id reſarciatur: quod fieri poteſt
„1. Attribuendo, vel poſt mortem relinquen-
„do plus filiis legitimis, quàm ſpurio ex bonis
„propriis ſeu paraphernalibus, ſi talia habeat.
„2. Adminiſtrando diligentiùs rem familiarem.
„3. Imminuendo proprii corporis cultum,
„alióſque ſumptus, quantúm fieri congruè
„poteſt, ſpectatâ ſtatûs conditione, valetudi-
„ne, aliíſque circumſtantiis; ut augeantur bo-
„na communia in tantum, ne ampliùs legitimi
„hæredes in competenti ſibi portione defrau-
„dentur. 4. Procurando, ut adoptetur ab ex-
„traneo. 5. Denique ſuadendo proli illegiti-
„mæ religionis cujuſdam non ſuccedentis in
„hæreditates ingreſſum &c. ſi tamen capax, &
„non potiùs obeſſe, quàm prodeſſe cenſeatur.
„Vide ulteriùs Dianam. *p. 11. tr. 1. reſol. 33.* Item
„*tr. 6. reſol. 56.* Hurtad *de Juſt. diſp. 11. d. 20.*

„Jam quoad adulterum pariter certum eſt.
„Eundem excuſari poſſe à reſtitutione ſive ex
„toto, ſive ex parte, ſi ſciat, aut rationabiliter
„credat, damnum ab adultera jam compenſa-
„tum, vel certò compenſandum eſſe: item, ſi
„prudenter dubitet, nec moraliter certus ſit,
„ſe eſſe patrem, quia in favorem matrimonij,
„ut vult Haunold. tr. 2. n. 700. in utroque fo-
„ro præſumitur proles legitima, quamdiu op-
„poſitum non manifeſtè probatur: ac tandem
„ſi timeat diſpendium altioris boni, vel præ-
„videat cauſam majoris mali, quám ſit damnum
„illatum. Quòd ſi ex nullo horum titulo de-
„obligetur, tenetur imprimis compenſare da-
mna

„mna à tertio nativitatis anno in ſuſtentatio-
„nem filii illegitimi ab adulteræ marito impen-
„ſa; tribus quippe primis annis mater, poſt-
„modum verò Pater prolem alere obligatur
„juxta *L. Nec filium Cod. de Patr. poteſt.* Dein
„ſi utraque pars æqualiter conſentit in adulte-
„rium, & ſuppoſitionem prolis illegitimæ, te-
„netur utraque ex æquo, vel in defectum uni-
„us altera in ſolidum compenſare omnia damna
„legitimis filiis ex ejusmodi injuſta ſuppoſitio-
„ne aborta. Quòd ſi ſola mater prolem ſup-
„poſuit abs conſilio aut ſuaſione adulteri, non-
„nulli relati apud Tambur. *l. 7. c. 3. §. 4. n. 6.*
„excuſant adulterum à dicta reſtitutione, eò
„quòd ſolùm ſit cauſa indirecta & remota, quòd
„filius ſpurius in hæreditate ſuccedat cum filiis
„legitimis: alii tamen probabiliùs eundem ob-
„ligant ad reſtitutionem dictæ quoque hæredi-
„tatis, eò quòd vi ſui adulterii ſit cauſa proxi-
„ma ac directa illius damni filiorum legitimo-
„rum, præſertim quia iniquo ſuo facto matrem
„quaſi coegit ad illam ſuppoſitionem. Deni-
„que tenetur adulter ad deprecationem, veniæ-
„que petitionem, ſi marito adulteræ innoteſcat
„adulterium ob ignominiam & injuriam illa-
„tam: ad nullam verò ſatisfactionem pecunia-
„riam præcisè ratione adulterii eſt obligatus,
„quoniam hoc prohibitum eſt *L. Tranſigere ff. de*
„*Transact.* in odium lenocinii. Quod ſi tamen
„adulter occultè & ultrò velit ſatisfacere mari-
„to per pecunias pro injuria, poterit is hujus-
„modi pecunias acceptare, & ſecluſo omni
affe-

„affectu ad lenocinium tutò retinere, eò quòd „leges satisfactionem pecuniariam præcisè pro „adulterio, solùm vetârint, ne daretur ansa „lenociniis, quæ hìc omninò abesse supponi„tur.

CASUS CIV.

HOmo Religiosus instrui rogat, quomodo carnalibus tentationibus & delectationibus legitimè resistere debeat, & quando demùm restitisse se judicare possit in tantum, ut in confessione nec sub dubio se accusare teneatur: eo maximè casu, quando, elicitâ licèt displicentiâ & contradictione, adhibitóque conatu animum aliò divertendi, nihilominùs cogitationes obscœnæ perdurant?

RESOLUTIO.

SIcut tota vis & periculum tentationis in eo sita est, quòd consensum voluntatis in rem illicitam sollicitet, & aliquando multùm importunè urgeat: ita econtra ratio, modúsque resistendi in eo consistit, ut quoquo modo idem consensus impediatur, atque tunc tentatio feliciter superata censeatur, si sine obtento consensu pertranseat. Sunt autem diversi modi impediendi consensum, alius alio perfectior & tutior.

Primus. Si tentatus merè negativè se habeat, & dum tentationes advertit, hoc solum cavet, ut positivè non assentiatur, licèt nec actum contrarium

trarium dissensûs, vel displicentiæ eliciat, sed omnem actum voluntatis suspendat.

Secundus modus. Si quis in principio quidem aliquem actum displicentiæ vel dissensûs eliciat. sed de cætero incurius permittat cogitationes & tentationes, nec aliò animum divertere, nec redeunte aut diu perdurante tentatione dictum displicentiæ actum repetere laboret: ratus semel displicuisse, & deinceps *positivè* non approbare aut consentire, sufficere.

Tertius. Si per contemptum tentationes negligantur, ita scilicet, ut tentatus non operæ pretium, sed quasi indignum judicet, in tali turpi materia laborare, vel animum intendere, ubi quidem, si ipsa rei indignitas, vel contemptus eatenus animum occuparet, ut turpem cogitationem seu tentationem excluderet, cum sequenti quarto modo resistendi coincideret: eatenus autem pro tertio adhuc imperfecto & periculoso modo resistendi ponitur, quando quis in mente retinet pravas cogitationes, & advertenter permittit tentationes, nec aliò animum avertere laborat, sed quasi præsumptuosè confidens, se positivè non consensurum spernit, & dedignatur aliquo perfectiori modo seu positivè eisdem repugnare.

Quartus communis modus est, si tentatus tunc, cùm tentationem adeóque periculum advertit, actum dissensûs, vel displicentiæ, aut protestationem non consentiendi eliciat, ita seriò & efficaciter, ut simul animum à turpibus aver-

avertat, aliisque honestis (quibuscunque tandem) cogitationibus occupet.

Quintus & perfectissimus resistendi modus est, si animus non tantúm á turpibus avertatur, & quibuscunque aliis honestis cogitationibus occupetur, verûm directè convertatur ad Deum; atque ex humili consideratione propriæ miseriæ, ac præsentis periculi, amittendi divinam gratiam, æternámque salutem &c. cum tristitia & timore piáque confidentia divinum auxilium invocetur.

Atque hic postremus modus ideò cæteris perfectior, & homini Religioso, de quo casus ponitur, modîs omnibûs consulendus est: quia potenter tentationes frangit, nec tantùm sine damno, sed cum magno merito easdem terminat, divinæque intentioni correspondet, ac satisfacit; nam Deus ad hoc ipsum tentationes plerumque immittit, aut permittit, ut exinde humiliati nostram infirmitatem agnoscentes ad divinum Adjutorium confugiamus, quod hôc ultimô resistendi modô facimus, non æquè prioribûs.

Præcedens quartus modus ex se sufficiens & in conscientia tutus est, quia saltem declinat periculum, & fugit hostem, quod in hac pugna satìs est. Uti communis tenet Theologorum. Ubi tamen sollicitè vigilandum, ut redeunte aut importunè instante tentatione toties, quoties iterum illa displicentia & dissensus cum conatu saltem animum ad alia honesta divertendi reassumatur. Quòd si nimis

 perti,

pertinaciter tentatio urgere videatur, denique juxta prædictum quintum modum in ſpiritu humilitatis & animo contrito confugiendum erit ad divinum adjutorium, quòd piè invocanti ac humiliter confidenti non deerit.

Primos tres modos negativè reſiſtendi & permittendi tentationes, ſine poſitivo aſſenſu inter homines minùs perfectos, valde periculoſos, atque ad ſummum tunc ſolùm practicabiles, & in conſcientia tutos cenſeo, quando tentationes carnis ex cogitatione, vel actione honeſta, v. g. ſtudiô Caſuum naſcuntur: item quando nulla cogitatio libidinoſa in mente præceſſit, vel eidem actu inhæret: v. g. cùm quis evigilans ex ſomno, vel aliàs ſine cauſa aut cogitatione obſcœna carnis motus ſentit: tunc enim, quia ex parte cauſæ nulla culpa, nec periculum peccati, vel conſensûs timendum eſt, tutò contemni, aut etiam negligi poterunt carnales & corporales affectus omninò præter intentionem ſeſe inſinuantes, ſufficiétque non conſentire. At econtrà ubi cauſa & cogitatio animum occupans ex ſe aliquo modo libidinoſa, & vitioſa, adeóque periculoſa eſt: apud homines imperfectiores etiam immorari advertenter (etſi non poſitiva voluntate(itaque velle ſaltem hujusmodi periculoſas cogitationes, & obſcœnas delectationes permittere,nec animum ab iis avertere, cùm poſſent, res dubia & omninò periculoſa eſt, ſempérque timendum, an non virtualiter & coram DEO, qui corda ſcrutatur, ipſam carnalem delectationem

tionem voluerint, & propterea fortè obſcœnas cogitationes permiſerint, animúmque ad alia divertere intermiſerint, quia delectabile & jucundum erat, talia ſentire, quod ipſum eſſet conſentire: præterquam quòd per talem negligentiam & non reſiſtentiam ſpeciali periculo conſensûs homines minùs perfecti ſe exponant &c. Sed pro uberiori horum intelligentia.

„ Quæritur adhuc 1. Qualis requiratur, & „ſufficiat advertentia rationis ad incurrendum „peccatum moroſæ delectationis in occurren„tibus carnis tentationibus?

„ Antequam R. Advertendum. Præter ſubi„tam & omninò indeliberatam intellectûs ap„prehenſionem, ex qua, vel potiùs cum qua „procedunt motus primò primi, ob defectum „liberi & voluntarij à peccato immunes, du„plicem à Theologis diſtingui intellectûs co„gnitionem ſeu advertentiam, nempe plenam, „perfectam, deliberatam &c. & ſemiplenam, „imperfectam, ſeu ſemideliberatam. Prior „eſt firmum & perfectum judicium diſcernens „& cognoſcens gravitatem peccati, vel pericu„lum illius. Poſterior eſt apprehenſio ſeu co„gnitio imperfecta malitiæ peccati, uti con„tingit in ſemiebriis, ſemidormientibus, vel „gravi quadam paſſione occupatis. Porrò ad„vertentia ulteriùs ſubdividitur in actualem „virtualem, & interpretativam. Actualis eſt „expreſſa cognitio malitiæ peccati. Virtualis „eſt eadem cognitio præcedens, perſeverans

 in ali-

„in aliquo suo effectu. Interpretativa denique
„esse censetur, dum quis potuit ac debuit ad-
„vertere ad malitiam peccati. id tamen per vo-
„luntariam & culpabilem negligentiam omisit.
„Hoc notato
„R. Motus vel actus qualiscunque concu-
„piscentiæ & appetitûs sensitivi nunquam at-
„tingit gravitatem peccati mort. nisi in intel-
„lectu adsit plena ac perfecta advertentia ad ma-
„litiam mortalem. Quòd si advertentia solùm
„fuerit semiplena ac imperfecta ad dictam ma-
„litiam, non nisi peccatum veniale causabit.
„Ita cum Divo Thoma communissima DD.
„Ratio est. Quòd ad omne peccatum mort.
„utpote simpliciter avertens à Deo ultimo fi-
„ne, hominémque reum faciens æterni suppli-
„cii, requiratur plena ac perfecta libertas: atquì
„hæc non datur, nisi etiam detur plena ac per-
„fecta advertentia, cùm nihil sit volitum, nisi
„quatenus est præcognitum, & gradus liber-
„tatis sequatur gradus cognitionis seu adver-
„tentiæ: ergò nec datur peccatum mort. nisi
„detur quoque plena ac perfecta advertentia:
„subintellige: vel actualis, vel saltem virtualis
„& interpretativa, quoniam in moralibus in-
„terpretativum æquivalet formali, ut constat
„ex 1.ma 2.^{dæ} & passim ex aliis materiis. Vel-
„ut autem peccatum veniale non dicitur pec-
„catum simpliciter, sed solùm secundùm quid,
„eò quòd non simpliciter, sed solùm secundùm
„quid avertat ab ultimo fine: ita si advertentia
„non adsit plena ac perfecta, sed solùm talis
secun-

"secundùm quid seu imperfecta, etiam non "aderit peccatum simpliciter seu mortale, sed "solùm secundùm quid, seu veniale: gravius "vel levius secundùm proportionem majoris "vel minoris advertentiæ. Hinc qui diu forsan "cogitationibus carnalibus & obscœnis agita- "tur, si se prudenter resolvere possit, vel "non cum plena advertentia & deliberatione "iisdem adhæsisse: vel probabile consensûs pe- "riculum non advertisse: nec gravem obliga- "tionem magìs resistendi sibi incidisse, tutò se "immunem à peccato saltem mort. ob defe- "ctum plenæ advertentiæ censebit: etsi forsan "aliqua negligentia in resistendo constituens "peccatum veniale, in confessione consultò "deponendum, irrepserit. Quòd si quis an- "xius & dubius hæreat, an plenam adverten- "tiam habuerit, nec ne, sequentes regulas dis- "cernendi plenam à semiplena advertentia ad- "hibere poterit. 1. Si oborta cogitatione, quòd "motus concupiscentiæ carnalis legi Dei ad- "versentur: rectæ rationi & honestati repug- "nent: hominem facilè ad gravem lapsum in- "clinent: gratiâ Dei privent &c. mox eas a- "versetur, animúmque ad Deum, vel saltem "aliò convertere studeat: meritò præsumere "poterit, se tempore antecedenti plenè delibe- "ratum consensum non dedisse. 2. Si quis "pravam suggestionem facilè potens ducere in "actum, timens tamen Deum eidem resistat, "plenum ac deliberatum consensum nondum "dedisse præsumitur. 3. Qui prudenter dub-

„tat, an plené sibi compos, vel potiùs semi-
„dormiens fuerit, cæteris paribus prudenter
„præsumere poterit, se non nisi cum imperfe-
„cta advertentia operatum esse : tum quòd fa-
„cillimè cognoscantur illa, quæ cum plena ad-
„vertentia & consensu fiunt : tum quòd nemo
„præsumatur malus, donec probetur. 4. Stat
„enim præsumptio in dubio pro iis, qui aliàs
„timoratæ & securæ conscientiæ sunt : secùs
„pro aliis, qui valde proclives & proni in ejus-
„modi delectamenta ruunt, *& bibunt velut a-
„quam iniquitatem* : nam præsumptio formari
„solet ex communiter contingentibus.

„ Quæritur 2. Qualis requiratur & sufficiat
„resistentia ad evitandum peccatum morosæ
„delectationis in tentationibus carnis?

„ Circa hoc quæsitum, ut certa ab incertis
„separemus. Indubitatum est 1 Si exurgen-
„tibus carnis tentationibus immineat periculum
„consensûs, semper sub mortali teneri volun-
„tatem ijsdem efficaciter resistere : quoniam
„aliàs hoc ipso quis convinceretur illud pericu-
„lum, adeóque & ipsum peccatum amare.

„Certum est 2 Peccari mortaliter toties,
„quoties permittuntur tentationes & motus
„venerei ex quadam complacentia, eò quòd
„tunc jam adsit positivus, vel saltem interpre-
„tativus consensus.

„ Econtra si absit periculum consensûs cer-
„tum est 3. Non dari obligationem assumendi
„media extraordinaria & valde difficilia, ejus-
„modi motus & tentationes supprimentia, uti
sunt

„sunt flagella, extraordinaria jejunia & his si-
„milia, quia ad extraordinaria cæteris paribus
„nemo tenetur. Quòd si tamen quis adver-
„teret, se probabiliter consensurum, nisi talia
„media etiam extraordinaria adhiberet, omninò
„ea applicare teneretur: & potiùs in spinis aut
„nivibus exemplo Divorum Benedicti & Fran-
„cisci volutari, vel omninò mori oporteret,
„quàm consentire.

„Certum denique est 4. Tentationes &
„motus concupiscentiæ in partibus sensitivis
„permitti posse ex causis honestis, utilibus, vel
„necessariis, quales sunt studium litterarum,
„exceptio confessionum &c. modò semper ab-
„sit probabile periculum consensûs &c. ut am-
„pliùs *Casu 90.* dictum.

„Restat proinde solùm quæstio, qualis re-
„quiratur & sufficiat resistentia, dum subitò &
„ex naturali proclivitate ejusmodi motus &
„tentationes exoriuntur, nec adsit periculum
„consensûs, nisi remotum. An scilicet suffi-
„ciat, eas merè negligere & contemnere, ad-
„eóque se circa eas indifferenter & merè ne-
„gativè habere: vel an semper sit necesse, ali-
„quam displicentiam: eámque tantùm simpli-
„cem & internam, aut etiam efficacem, appli-
„cando media ordinaria, animum scilicet ad
„alia divertendo &c. adhibere? Circa quæ

„R. 1. Qui exurgentibus subitò motibus
„ac tentationibus carnis post plenam eorum
„advertentiam ne quidem simplicem elicit dis-
„plicentiam interni dissensûs, sed merè se ha-

„bet negativè, peccat mortaliter. Ita Sayrus „noster in sua Clav. Reg. *l. 8. c. 7. n. 3.* Laym. „*l. 1. tr. 3.* c. *6. n.* 8. & alij communiter. Ratio „est. Quòd si quis post plenam rationis adver„tentiam ne simplicem quidem eliciat displi„centiam circa ejusmodi motus venereos, cen„seatur habere interpretativam eorum com„placentiam: velut is, cui objectum proponi„tur ut respuibile, si id non respuat, sed *reti*„neat, dicitur virtualiter & interpretativè am„plecti: atqui qui habet interpretativam com„placentiam venereorum, suppositâ perfectâ „rationis advertentiâ, peccat mortaliter, ut „constat ex materia de Act. hum. quòd volun„tarium interpretativum sufficiat ad peccatum „mort.: ergò ne quidem eliciens displicentiam „simplicem interni dissensûs circa motus vene„reos suppositâ perfectâ apprehensione peccat „mortaliter. Accedit, quòd amans pericu„lum pereat in illo. Nam *mus in pera, ignis in* „*sinu, serpens in gremio malè suos remunerantur hos*„*pites. c. Etsi Judæos. de Judæis.*

„ R. 2. Si quis in dato casu per meram sim„plicem displicentiam non possit motus carnis „reprimere, probabilius requiritur ad evitan„dum grave peccatum major aliqua resistentia, „scilicet ut animus ad alia objecta honesta vel „pia divertatur. Ita satìs clarè sentire videtur „S. Thomas *1. 2. q. 74. a. 6. in c.* cit. Sayrus al„legans alios permultos. S. Doctor sic loqui„tur. *Quando deficit ratio in directione interio*„*rum passionum, dicitur peccatum esse in ratione.*

Et paulò

„Et paulò post. *Deficit autem in directione*, „*quando non reprimit illicitum passionis motum*: „*sicut cùm aliquis, postquam deliberavit, quòd* „*motus passionis insurgens est inordinatus, ni-* „*hilominùs circa ipsum immòratur, & ipsum non* „*expellit: & secundùm hoc dicitur peccatum* „*delectationis morosæ esse in ratione.* Unde ul- „teriùs sic discurrere licet. Is, qui post ple- „nam advertentiam non reprimit inordinatum „aliquem motum mortaliter peccaminosum, „quem potest & tenetur reprimere, censetur „interpretativè consentire in illum, veluti Supe- „rior non corrigens inferiorem, cum posset & „deberet, tacitè & interpretativè censetur con- „sentire: atqui qui merè simplicem displicenti- „am elicit, non reprimit inordinatum motum „mortaliter peccaminosum, quem tamen potest, „& tenetur reprimere; ergò interpretativè con- „sentit in illum. Min. quoad omnia membra „facilè ostenditur. Imprimìs enim talis per me- „ram simplicem displicentiam non reprimit e- „jusmodi motum, ut suppono: quòd si repri- „mat, ultrò concedo, nihil ampliùs requiri. „Dein dicti motus utpote venerei semper sunt „mortaliter peccaminosi, suppositâ plenâ adver- „tentiâ, cùm in materia venerea non detur par- „vitas. Ejusmodi etiam motus possunt repri- „mi, animum scilicet ad alia divertendo: neque „enim hoc est medium adeò arduum aut extra- „ordinarium, sed potiùs omnibus piis, timo- „ratis, ac castitati addictis mentibus consuetum.

„Denique dictos motus tenetur quis reprimere, „cùm ſint graviter difformes rectæ rationi &c. „ut patet ex textu Divi Thomæ. ergò &c. Hîs „tamen non obſtantibûs, ut practicè probabile „defendit Layman. loc. cit. & alij poſt ipſum, „ad excludendum ſaltem peccatum mortale eti„am meram diſplicentiam ſimplicem interni con„ſensûs (ſuppoſito, quòd periculum conſenſûs „non immineat) ſufficere: eò quòd hæc cum „pleno conſenſu voluntatis combinari non poſſit, „ſed eidem directè & formaliter opponatur, qua„lis tamen conſenſus ad peccatum mort. ſemper „requiritur: cujus proinde ſententiæ probabi„litati, ne cujusdam conſcientiam gra„vem, minimè deroga„re volo.

CIRCA SEPTIMUM DECALOGI PRÆCEPTUM.

Non furtum facies.

REcto ordine DEUS ter Opt. Max. præmissis præceptis de non occidendo & non mœchando subjunxit præceptum de non furando; quatenus scilicet omnem injuriam à proximo per secundæ tabulæ præcepta arcere volens primitùs vitam ipsius quôdam quasi præsidiô munivit, dicendo: *Non occides. Exod.* 20. Ac cùm bonum vitæ proximè subsequatur bonum corporis, meritò immediatè subdidit: *Non mœchaberis.* Taliter corpus personæ proximè conjunctæ immune faciens à gravissima injuria, scilicet adulteriô, aliísque sceleribûs sub eo comprehensis. Porrò quoniam bono corporis succedunt bona exteriora seu fortunæ, hæc quoque ut defenderet, & illæsa servaret, addidit præceptum. *Non furtum facies.* Ex quibus sanè non modò summa DEI in genus humanum Providentia, sed etiam immensus Ejusdem circa nos Amor & Cura commonstratur. Velut autem in sexto Præcepto non tantùm adulterium seu mœchia, sed & reliquæ

liquæ ſpecies luxuriæ vetantur: ita in hoc ſeptimo Præcepto non modò furtum, ſed omnis injuſta rei alienæ contrectatio, detentio, aut qualiscunque damnificatio & non reſtitutio prohibetur, ut docet Divus Thomas *2. 2. q. 69. a. 3. ad 2.* Et mox ex ſequenti Caſu apparebit.

CASUS CV.

CONfitens à Confeſſario interrogatus, an nihil contra ſeptimum Decalogi Præceptum peccaverit? reſentit graviter, ſibíque contumeliam fieri cenſet, quòd pro fure habeatur. Examinatus tamen ulteriùs, fatetur, ſe quidem ſæpiùs circumveniſſe alios in contractibus, ludo &c. debita non ſolviſſe: in neceſſitate non ſuccurriſſe &c. miratur, & quærit, an hæc talia furtis æquiparari poſſint?

RESOLUTIO.

AD cavendam offenſam & confuſionem confitentis, non oportet interrogare, an furtum fecerit; ſed ſubtiliùs non nihil: an proximum in bonis ſuis nunquam damnificaverit, in contractibus circumvenerit, nihil, quod ad alium ſpectare ſciebat, ſecum detinuerit &c.?

Cæterùm hoc 7. Præcepto non tantùm prohibetur furtum in ſpecie & propriè dictum, quod juxta Divum Thomam *2. 2. q. 66. a. 3.* eſt fraudulenta & occulta contrectatio rei alienæ Domino rationabiliter invito. (*A.*) Verùm omnis injuſtitia, quâ proximus in bonis ſuis læditur.

Unde

Unde contra ſeptimum Præceptum peccant imprimìs & vel maximè, qui rem alienam vî rapiunt: item qui ſcienter rem alienam detinent, nec reſtituunt, etſi bona fide emerint, vel invenerint &c. Item qui nihil commodi ex re aliena percipiunt, attamen proximo rem ſuam tollunt, vel deſtruunt, populando agros, incendendo ædes, occidendo animalia &c. Demum quicunque dolô & fraudibûs alterum circumveniunt ſive in ludo, ſive in contractibus &c. contra hoc præceptum peccant: ſúntque omnes tum de peccato mortali arguendi ſuppoſitâ gravitate materiæ, tum ad reſtitutionem obligandi, quod pro omnibus Caſibus ſequentibus, ubi compendij causâ tantùm de furto mentio fit, ſemel pro ſemper notandum eſt.

Secùs dicendum & ſentiendum de ijs, qui tantùm contra charitatem agunt: v. g. qui in neceſſitate non ſuccurrunt, qui furtum, incendium &c. non impediunt, cùm facilè poſſent (dummodò phyſicè aut moraliter non cooperentur, peccata ſuadendo, adjuvando, prodendo bona occulta &c. nec aliunde ex officio vel contractu ad ejusmodi damna avertenda ſint obligati) tales enim, licèt graviter & mortaliter peccent, tamen ad reſtitutionem non tenentur, hoc ipſo, quia tantùm contra Charitatem, non contra Juſtitiam peccaverunt, ut communis tenet DD.

„ *(A.)* Dixi furtum eſſe *Fraudulentam & occul-* „*tam contrectationem rei alienæ, Domino rationa-* „*biliter invito.* Porrò ut definitio iſta nonnihil

clariùs

„clariùs innotescat, explicare eam oportet. Di„citur itaque 1. *Fraudulenta.* Tum ut excludan„tur contrectationes rerum merè jocosæ, vel „officiosæ ad reddendum Dominum securiorem, „quæ licèt fiant occultè & invito Domino, ta„men furti rationem non participant, eò quòd „nullam involvant fraudem seu injustitiam. „Tum ut excusentur à furtis Israelitæ in egressu „suo Ægyptios spoliantes, Deo rerum omnium „Supremo Domino, facultatem aliena occupan„di ipsis tribuente: ut constat ex illo *Sap.* 10. „*Justi tulerunt spolia impiorum, & decantaverunt,* „*Domine, Nomen sanctum tuum.* 2. *Occulta.* Ad „differentiam rapinæ, quæ est acceptio rei alie„næ per vim: & superaddit furto novam speciem „peccati, scilicet violentiam in personam Do„mini. 3. *Contrectatio*: in latiori sensu hoc no„men accipiendo, ac subintelligendo non tan„tùm primam rei acceptionem, sed etiam inju„stam detentionem, vel usurpationem. Unde „*L.* 40. *ff. de Furtis.* dicitur: *Qui jumenta sibi com„modata longiùs duxerit, alienáve re invito Do„mino usus sit, furtum facit.* Præthereà furtum „est propriè rerum mobilium & corporearum, „non verò immobilium & incorporearum, quæ „contrectari non possunt, quarum læsio potiùs „damnificatio, quàm furtum dicitur: æquè ta„men ac furtum post se trahens obligationem „restituendi, si fieri queat. 4. *Rei alienæ.* Id est, „jure ad alium spectantis. Unde qui ab alio „rem suam, vel saltem, quam credit esse suam, „aufert, furtum non committit, nisi ea alteri

fuerit

,,fuerit oppignorata, commodata, deposita &c. ,,tunc enim, si contra conventionem invito com-,,modatario, depositario &c. eam aufferat, qua-,,si furtum committit. *L. Qui furtum. ff. de Con-,,dict. furtiva.* 5. Denique dicitur: *Domino ra-,,tionabiliter invito.* Per quod imprimìs excu-,,santur pauperes in extrema necessitate consti-,,tuti, ad sustentationem necessaria præcisè sur-,,ripientes, eò quòd in dicta necessitate omnia ,,jure naturæ sint communia, adeóque nullus ,,rationabiliter invitus esse possit, nisi in eadem ,,necessitate constitutus. Ubi tamen benè ob-,,servanda est sequens propositio *Ord. 36.* ab In-,,noc. XI. damnata: *Permissum est furari non so-,,lùm in extrema necessitate, sed etiam in gravi.* ne ,,scilicet furtis via pandatur. Excusantur ulte-,,riùs per has ultimas particulas frequenter à fur-,,tis Amici, filij, conjuges invicem non adeò ,,gravia spectatis circumstantiis & conditione ,,aufferentes, ut suo loco ampliùs dicetur.

,, Porrò furtum ratione materiæ seu objecti ,,varias habet divisiones. Si enim quis priva-,,tum quid privato, ipso invito aufferat, dicitur ,,propriè furtum. Sin autem bona communi-,,tatis, vel ad fiscum Principis spectantia subdu-,,cat, vocatur Peculatus: de quo *Cap. Quid er-,,gò. 23. q. 4.* Quo etiam reducitur delictum ,,cudentium monetam absque licentia Principis. ,,Quòd si quis ex grege alieno animalia abdu-,,cat, erit Abjegatus. Si verò hominem libe-,,rum in servitutem redigat, aut alienum ser-,,vum ad vendendum, vel retinendum abducat,

dicitur

„dicitur Plagium: de quibus Juristæ. Denique „si quis committat furtum rei sacræ, erit sacri„legium &c.

„De reliquo furtum ex genere suo est pecca„tum mort. ut patet ex illo Divi Pauli 1. *Cor.* 6. „*Neque fures, neque rapaces regnum Dei posside*„*bunt:* quamvìs quandoque excuset parvitas ma„teriæ, vel quòd Dominus rei non sit, gravi„ter saltem, invitus, ut ampliùs declarabitur in „sequentibus.

CASUS CVI.

FUrtum quinque, vel sex florenorum fatetur quispiam: sed id subtraxisse diviti cuidam Monasterio, aut cuidam alteri homini prædiviti, qui tantillum non advertant, neque sentiant, sibi ex hoc aliquid deesse, vel decessisse.

RESOLUTIO.

FUrtum etiam latè & genericè, modo antè dicto acceptum, malitiam suam ex eo habet, quòd fiat invito Domino. Unde si consentiente expresse, vel tacitè, vel prudenter præsumptivè Domino quidpiam auferatur, vel destruatur, nullum peccatum est; si Domino quidem aliqualiter, sed non graviter invito idem fiat, grave saltem peccatum non erit.

Quòd si verò Dominus rationabiliter & graviter, ídque non tantùm propter modum furtivè aufferendi, verùm propter ipsam rem ablatam,

latam, & damnum sibi illatum invitus esse sciatur, vel sciri & cogitari debeat, tunc demum peccatum furti, damnificationis, deceptionis &c. grave & mortale erit.

Ex qua ratione censeo cum Bonac. de Restit. in partic. *q. 8. p. 1. n. 7.* Laym. *l. 3. tr. 3. c. 1. n. 3.* Tambur. & communiori DD. absolutè & propriè loquendo non dari, nec assignari posse quantitatem absolutam, quæ peccatum mortale & universaliter respectu cujuscunque constituat: sed si accuraté rem examinare velimus, quantitatem respectivè magnam requirendam, & hoc unicè considerandum esse, an hîc & nunc omnibus circumstantiis consideratis talis quantitas ablata sit, ut dominus iste, cujus res erat, rationabiliter & graviter invitus judicari & præsumi debuerit: quod tum prudenti judicio Confessarij dijudicandum, tum maximè ab ipso pœnitente inquirendum, quæ conscientia, cogitatio, vel præsumptio tempore furti fuerit, aut modò sit: an dominum omnibûs consideratîs graviter invitum fore putaverit, aut putaret? &c. Ubi tamen non præcisè ad divitias attendendum, neque etiam, an dominus advertat, & sentiat, sibi aliquid decesisse &c. quia etiam ditissimi rationabiliter & graviter inviti sunt, si alius, qui nullam relationem, meritum, respectum, aut causam præsumendi habeat, bona ipsorum invadat, v. g. equum, aut vaccam ex stabulo, vel etiam aliquot aureos ex cista aufferat: sed considerandæ sunt omnes circumstantiæ ex parte utrius-

que: ex parte domini quidem, an magno labore divitias comparârit, atque etiamnum pro uno v. g. aureo fortè totum diem laboraret &c. item an in expendendo parcus aut prodigus esse soleat: an filios & hæredes, quibus rationabiliter bona sua servari velit, habeat &c. Ex parte aufferentis, an aliquam necessitatem, & quam prodere erubescit, paupertatem patiatur: an ad certum finem domino aliqualiter gratum pecunias illas impendere cogitaverit: item an respectu domini aliquam familiaritatem & gratiam, meritum, vel similem respectum habeat, unde præsumere possit, dominum non graviter fore invitum, sed si rogaretur, vel tantundem, vel non notabiliter minùs ultrò daturum, aut permissurum, nisi fortè consequentiam & aliorum similes petitiones timeret &c.

Interim quia circumstantiæ istæ ordinariè non possunt satìs agnosci, & plerumque nec à pœnitente sufficiens responsio aut resolutio obtineri, utut examinetur & interrogetur de conscientia & opinione sua, an scilicet putet, vel tempore furti putaverit, & judicaverit, dominum graviter invitum esse &c.

Ideò pro praxi & ne Confessarius inutili labore dictas circumstantias diu indagare debeat, maximè ubi pœnitens rudis, nec ad dijudicanda prædicta idoneus est: quilibet Confessarius ex sententia aliqua verè probabili & tuta DD. sibi determinare debet aliquam certam quantitatem, quam licèt non absolutè & universaliter

ter juxta dicta, tamen communiter & practicè (nisi scilicet aliud judicandi specialis ratio occurrat) pro mortali in genere furti habeat, & secundùm eam sine longo examine pœnitentem mortaliter aut venialiter ob quantitatem, vel parvitatem materiæ peccâsse judicet. Hanc verò quantitatem rationabiliter statui & communiter pro mortali haberi posse, Aureum sive 3. florenos, in nostris partibus censeo, maximè si privatis hominibus, utut ij divites videantur, furtum fiat: (*A.*) quia experientia docet, etiam divites aureum æstimare, pro aureo esse sollicitos, nec donare tantundem sine speciali causa &c.

„(*A.*) Utut certum, vel satis probabile sit, „aureum, seu sesqui scutum Italicum in materia „furti, domino rationabiliter & graviter invito „semper ad peccatum mortale sufficere: non „minùs tamen etiam certum est, respectu mi„nùs divitum, vel omninò pauperum longè „minorem quantitatem ad mortale requiri. Ut „proin Confessarius eò citiùs & faciliùs circa „quemcunque pœnitentem in hac materia sese „expedire possit: respectu diversorum homi„num conditionem & statum aliquid certi ad „peccatum mort. sufficiens juxta probatos „AA. sibi præfigere, ac statuere juvabit.

„Quatuor porrò genera personarum distin„guere oportet. Primi generis sunt prædivi„tes, seu bonîs temporalibus abundantes: & „respectu horum tutò, ut jam dictum, cen„seri potest cum Lessio *l. 2. c. 12. n. 29.* & aliis,

„furtum unius aurei, seu trium, vel quatuor „florenorum nostratis monetæ constituere peccatum mortale. Ratio est, tum quòd Ducatus, seu sesqui vel duo scuta Italica de se „sint materia graviter alliciens ad sui contrectationem, adeóque exigant sub culpa gravi prohiberi, ut etiam prædivites in suis bonis eò „magìs indemnes serventur: tum quòd communi hominum persuasione valor aurei non „censeatur modicum, sed notabile quid: tum „demum quòd nullus, utut dives sit, consideratîs omnibûs expensarum & sustentationis „oneribus facilè & prudenter velit aureô carere, præsertim si periculum sit ejusmodi furta „sæpiùs, licèt à diversis repeti, quale periculum foret, nisi tanta quantitas de se multùm „alliciens graviter prohiberetur. Secundi generis sunt mediocriter divites, qui nimirum „vivunt ex propriis redditibus, absque eo, „quòd se quodam artificio aut laboribûs corporalibus sustinere cogantur. Et respectu „horum proportionaliter medius aureus, seu „talerus, non mathematicè, sed moraliter loquendo, grave & mortale furtum constituet: „velut respectu tertij generis, seu Mechanicorum 4. regales, quos Lessius *loc. cit. num. 39.* „unum florenum, plus minus circiter, vocat: „& demum respectu quarti generis, sive pauperum, duo, unus, vel omninò dimidius regalis, consideratîs circumstantiîs & necessitate eorundem ad peccatum mort. constituendum sufficere poterunt, ut ampliùs Casu 108. declarabitur.

„declarabitur. Ratio horum eſt, quòd aſſig- „nata quantitas furtô ablata reſpectu omnium „hactenus ablatorum proportionaliter notabile „inferat damnum, notabilíve privet utilitate, & „hoc ipſo etiam ſufficiat, ut dominus rei acce- „ptæ rationabiliter graviter cenſeatur invitus. „De reliquo, quia in materia furti nihil mathe- „maticè, ſed ſolùm moraliter & reſpectivè ali- „quid pro mortali deſignari poteſt, ut propte- „rea teſte Diana *p.* 2. *tr.* 3. *reſol.* 57. tot fermè „ſint ſententiæ, quot Doctores, idcircò eò „ſemper ſpectabit Confeſſarius, ut ex enarratio- „ne circumſtantiarum fideliter relatarum depre- „hendat tum gravitatem damni dati, tum in- „voluntarij ipſius domini rei ablatæ, ut jam an- „tecedenter dictum: quibûs ritè conſideratîs „juxta præſuppoſitas ſententias facilè ſe reſolve- „re, judicium ferre, pœnitentem inſtruere, ad „reſtitutionem ſub gravi vel levi culpa obliga- „re, & ab ulteriori injuſta contrectatione de- „hortari poterit.

„ Quæritur ulteriùs. An in obligatione mi- „nimæ quoque quantitatis, vel rei nullius fer- „mè valoris quandoque peccari poſſit graviter „& mortaliter? R. Quadrupliciter in hoc paſſu „graviter delinqui poſſe. 1. Dum minimum „quidem contrectatum fuit, animô tamen ſur- „ripiendi plura, ſi fieri potuiſſet; tunc enim „extra dubium eſt, ejusmodi pravam volunta- „tem gravi culpæ obnoxiam eſſe; quoniam vo- „luntas faciendi & ipſum factum ſunt ejusdem „malitiæ juxta Divum Thomam *1.* 2. *q.* 20. *a.* 3.

„Accedit tritum illud : finis & intentio judi-„cant omnes, teste ipsomet Christo *Matth. 5.* „*Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam* „*mœchatus est eam in corde suo.* Unde si Confessari-„us prudenter suspicetur pœnitentem furtum mi-„nutum confitentem forsan tam prava volunta-„te affectum fuisse &c. eundem interrogare & „examinare oportebit 2. Graviter potest pec-„cari, non quidem propriè in ratione furti ob „defectum & parvitatem materiæ, sed in ratio-„ne injustæ damnificationis ob lucrum cessans, „& damnum emergens, si e. g. sartori acus, vel „sutori subula aufferatur, quibûs destituti, nec „alias facilè habere valentes, opificium suum „prosequi nequeunt, sicque grave damnum pa-„tiuntur, à lædente sub gravi peccato haud du-„biè compensandùm. 3. Graviter peccatur „quoque, licèt denuò non in ratione furti, sed „potiùs contra charitatem, si ex ablatione rei „levis & modicæ proximus graviter contriste-„tur, vel ad gravem iram, vel omninò blas-„phemandum concitetur, modò ejusmodi ef-„fectus ab aufferente probabiliter prævisus sit, „vel saltem prudenter prævideri debuisset, se-„cùs enim eidem non erit voluntarius. Vi-„deatur Navar. in man. *c. 17. n. 2.* & alii. 4. De-„mum constituunt etiam grave peccatum, & „quidem in ratione furti & injustitiæ plura fur-„ta minuta in unam gravem materiam coalesc-„centia ; de quibus tamen specialiter *Casu 109.*

CASUS CVII.

SImile furtum filius Patri, Officialis Principi, Tutor vel Curator pupillo, famulus mercatoris Domino suo facit: quando mortaliter peccâsse censendus est?

RESOLUTIO.

IN similibus casibus majorem quantitatem ad peccatum mortale requiri communiter admittunt DD. servata tamen proportione, ut semper adhuc plus requirant in filio (cæteris paribus) quàm famulo &c. consequenter agnoscunt, quantitatem furti absolutè, & sine respectu ad circumstantias tam ex parte domini, quàm ex parte aufferentis determinari non posse propriè saltem & physicè loquendo. Igitur Confessarius vel ex pœnitente requiret, qua opinione & conscientiâ egerit, an scilicet putaverit, aut modò putet, consideratîs omnibûs circumstantiîs Patrem, Dominum &c. graviter, rationabilitérque, & quidem non tantùm quoad modum aufferendi clam & furtivè, sed quoad ipsam rei substantiam invitum esse, nec ne? Vel si pœnitens incapax & insufficiens ad circumstantias prædictas ritè dijudicandas videbitur, secundùm verè probabilem aliquam sententiam, & quantitatem, quæ communiter in similibus casibus censetur mortalis, procedere, & judicium suum formare debebit.

Censerem ego in his casibus, ubi singulares respectus & præsumptiones, dominum hîc & nunc

nunc minùs invitum esse, intercedunt, duplum ferè requirendum ad mortale, id est, respectu aurei quinque circiter florenos, respectu unius floreni duos &c. juxta dicta casu priori: quia communiter præsumi posse videtur, Patrem filio, Dominum ministro suo servata proportione tres, aut duos florenos &c. donaturum, vel remissurum, si rogaretur, adeóque tantùm quoad excessum reliquum invitum esse, consequenter non peccari mortaliter, nisi ille excessus, qui invito domino ablatus est, quantitatem mortalem attingat. His accenserem, & quantitatem ferè duplam, vel saltem majorem ad peccatum mortale requirerem, si furti materia solùm sint esculenta & poculenta, vel horum reliquiæ: item si fiant valde interpolatim & minutatim: demum etiam, si furtum, licèt in pecunia fiat, non uni & privato homini, sed pluribus aut communitati, v. g. Monasterio, Capitulo, Ærario, diviti hospitali &c. quia, quæ non propria, sed communia pluribus sunt, communiter minùs æstimantur, nec singuli, utpote quibus parùm decedit, neque etiam administratores communitatum in tantum inviti sunt, ut propter 2. florenos v. g. aufferentem vel damnificantem peccato mortali adstrictum, & nisi restituat, æternùm damnatum esse velint.

„ Quæritur adhuc. In quibus bonis filiusfa-„milias ita sit sui juris, ut non peccet ea surripiendo, expendendo, vel etiam dissipando invito Patre?

Ante-

„Antequam respondeatur, advertendum est.
„Quadruplex distingui peculium filiifamilias.
„*Castrense: quasi Castrense: Adventitium, & Pro-*
„*fectitium.* *Castrense* est, quod in militia vel
„occasione & intuitu hujus acquiritur. *L. Ca-*
„*strense. ff. Castrens. pecul.* Item quæ filius ac-
„quirit in Palatio Regis propter aulica obsequia
„&c. *L. unic. C. De Castrens. Palat. pecul. Qua-*
„*si castrense* dicitur, imprimìs quod ex Cleri-
„cali Officio, quasi militiâ spirituali provenit.
„Item quidquid ex Officio publico non mecha-
„nico, ut Judicis, Advocati, vel Professione
„artis liberalis aut liberalitate Principis vel Regi-
„næ acquiritur. *L. Cùm multa, C. De bonis, quæ*
„*lib.* *Adventitia* sunt, quæ aliundè proveniunt
„filiis, quàm à Patre, vel ejus intuitu, neque
„tamen etiam castrensia, vel quasi castrensia sunt:
„talia censentur e. g. inventa fortuitò, donata
„absque respectu ad Patrem, acquisita per hæ-
„reditatem ex linea materna &c. *Profectitia* di-
„cuntur, quæ proveniunt vel ab ipso Parente
„vivo, vel principaliter & proximè ejusdem cau-
„sâ dantur, ut sunt donata filiis ob amicitiam
„& obsequium parentum: item quæ ab ipsis
„parentibus conceduntur filiis, ut ea admini-
„strent. §. *Igitur instit. per quas pers. cuique ac-*
„*quir.*

„Jam ad quæsit. R. Filiusfamilias surripiendo,
„vel si jam antecedenter habeat, quocunque
„modo applicando bona castrensia, vel quasi
„castrensia, etiam invito Patre non peccat con-
„tra justitiam, nec tenetur ad restitutionem;

„secùs si notabile quid aufferat de bonis adven-
„titiis, vel profectitiis graviter invito Patre. Est
„communis DD. Ratio prioris est. Quòd fi-
„lius quoad bona castrensia & quasi castrensia sit
„sui juris, ac reputetur ut Paterfamilias (ex-
„ceptô, quòd testari de iis non possit, nisi pu-
„bes sit, *L. ult. C. De Testament. milit.*) habe-
„àtque plenum dominium tam quoad proprie-
„tatem, quàm usumfructus eorum cum ple-
„nissima administratione & dispositione: ut ha-
„betur *L. Miles præcipua. §. Actionem. & L. Ex*
„*nota &c.* Idem cum proportione dicendum
„de bonis paraphernis ipsius uxoris, quoniam
„& hæc, cæterîs paribûs, pleno jure sunt ejus-
„dem. *L. 8. & 9. ff. de Jure dotium.* Quamvis
„insuper eidem communiter concedant AA. ut
„ex bonis communibus quoque possit elargiri
„in eleemosynas, honestas recreationes, aliás-
„que largitiones tantum, quantum aliæ mulie-
„res sui statûs & conditionis juxta consuetum
„morem elargiri solent, eò quòd mariti quoad
„hæc non censeantur rationabiliter inviti: imò
„si hi nimium austeri sint in coarctandis mani-
„bus suarum uxorum, posse eas absque pecca-
„to contra justitiam saltem nihilominùs tantum
„expendere, quantum juxta consuetudinem ra-
„tione dotis & familiæ condecet, docent Mol.
„*d. 274. n. 7.* Less. *l. 2. c. 12. dub. 14.* & alij. Cu-
„jus ratio alia esse non potest, nisi quòd ratio-
„nabiliter non possint esse inviti ipsi mariti.

„Ratio posterioris est. Quia imprimìs quo-
„ad peculium profectitium dominium plenum
est pe-

„eſt penes Patrem: quoad adventitium verò „licèt filius habeat dominium directum ſeu pro„prietatis, quia tamen Pater habet uſumfructum „& adminiſtrationem ejus, regulariter ſaltem, „juxta cit. §. *Igitur inſtit. per quas perſ. cuique ac„quir.* idcircò filius nondum emancipatus auf„ferendo notabilem quantitatem invito Patre ex „utrisque prædictis bonis peccat graviter pecca„tô furti, & tenetur ad reſtitutionem, facien„dam ex bonis caſtrenſibus, vel quaſi caſtren„ſibus, ſi talia habeat: quòd ſi non habeat, te„netur in portione hæreditatis ablata in ſuam „partem computare, ut reſarciat damnum aliis „datum, niſi forſan etiam reliquos fratres tan„tundem, æquè invito Patre, accepiſſe ſciat. „Videantur cit. Molina *tom. 1. tr. 2. d. 242.* Re„ginaldus *l. 20. c. 2. n. 27.* Sayrus *l. 9. c. 16. n. 13.* „*& ſeq.* Leſſius. Turrianus & alij.

CASUS CVIII.

EContra aliquis ex plebe tantùm 15. crucigeros furto, vel fraude &c. ſubtraxit: ſed hoc vicino ſuo pauperi, qui cum tota familia ſua uno die non ultra 10. crucigeros in victum & ſuſtentationem impendit.

RESOLUTIO.

SEcundùm ſe & ſpeculativè loquendo tunc etiam unius oboli furtum erit peccatum mort. ſi propter præſentes circumſtantias v. g. extremam neceſſitatem cognoſcatur, & prævideatur,

tur, dominum rei graviter & rationabiliter invitum esse. Practicè autem hoc cognoscere, atque certam regulam dare, quæ communiter etiam locum habeat, difficile est. Illam, quam plures DD. tradunt, tunc quantitatem esse respectivè gravem & mortalem, si tantundem alicui aufferatur, quantum uno die absumit &c. acceptare non possum, quia respectus faciens quantitatem respectivè magnam in eo fundari debet, quòd dominus etiam propter leve furtum patiatur notabile incommodum, ideóque graviter invitus sit. Quantum verò uno die quisque absumat, principaliter ex rerum pretio provenit, consequenter ad propositum non facit: quid enim, si in loco, ubi omnia abundant, civis aut peregrinus aliquis totâ die pro octo crucigeris edere & bibere possit ad satietatem: contrà alio loco, vel tempore famis pro solo pane 15. crucigeri necessarij sint, an hoc casu posteriori plus licebit furari citra peccatum mortale, quàm priori? an tempore abundantiæ 8. crucigeri erunt materia respectivè magna & mortalis, & non potiùs tempore necessitatis? Ita si ex duobus opificibus æqualibus unus, quia multos habet liberos, quotidie medium florenum etiam tenui victu absumere; alter, quia solus est, 15. tantùm crucigeros consumat, reliquum velut abundans in cistam reponat, vel inutiliter expendat; an huic posteriori abstulisse 15. crucigeros erit peccatum mort. & non potiùs priori?

Re-

Rectiùs igitur eò reſpiciendum, & tunc quantitatem reſpectivè magnam cenſendam puto, ſi dominus, cui res modica auffertur, propterea aut uno die egere, vel notabiliter ſibi in cibo, potu, aliiſve neceſſariis ſubtrahere, aut certè ne egere debeat, ſingulari & notabili labore deceſſum illum compenſare debeat; tunc enim notabiliter & graviter propter tale furtum invitum eſſe præſumendum, & furi prævidendum fuit: hócque caſu etiam ſub mortali reſtitutio injungenda eſt, quatenùs damnum iſtud, quod reſpectivè magnum eſt, iterum compenſetur: atque hoc frequenter & facilè contingere poteſt, ſi operario, qui ex quotidiano lucro vivit, merces unius diei vel denegatur, vel furtô, fraude &c. ſubtrahatur. Cæterùm ſi ruſtico pinguioris fortunæ tantum ſubtrahatur, quantum uno vel altero die in victum cum ſua familia non caro tempore abſumit, quod circiter medium ſtorenum attinget, non propterea ſtatim ac ſemper peccatum mortale, aut ille graviter invitus cenſendus, quia tantundem aliàs v. g. in caupona, conviviis nuptialibus &c. facilè expendere ſolet, neque tamen tunc gravem etiam reſpectivè jacturam rerum ſuarum feciſſe ſe credit, quò tamen in quantitate furti determinanda communiter reſpiciendum, ut conſtat ex dictis.

„Q. hîc incidenter, quid ſentiendum de fur„tis Religioſorum? Ante reſponſionem notan„da ſunt quædam; nam

Certum

„Certum est 1. Omnes Religiosos Ordines, „eorúmque Communitates & Monasteria, ex-„ceptîs Capucinorum & Minorum de Obser-„vantia, esse capacia dominij, & jurium bo-„norum temporalium, uti expresse habetur in „Trid. *sess. 25. de Reform. c. 3.*

„Certum est 2. Religiosos in particulari quo-„que esse capaces jurium quorundam, & bono-„rum spiritualium: ut sunt bona animi, vitæ, „famæ, membrorum, honoris &c. item juris „eligendi, manendi in certo cœnobio; juris „alimentorum, vestimentorum &c. Ita San-„Gallenses nostri. Navar. Lessius, Laym. & „communiter Theologi. Ratio est, quòd per „votum Paupertatis non renuntiaverint bonis „spiritualibus & juribus prædictis, aut hono-„ribus pro iis debitis, uti docet Divus Thomas „*2. 2. q. 186. a. 7. ad 4.* sed solùm bonis fortu-„næ pertinentibus ad commoditatem corpora-„lem. Unde etiam eosdem ad prænominata ju-„ra tuenda proprio nomine agere posse testan-„tur citati San-Gallens. Lessius, Haunold. & „alij. Hîs tamen non obstantibûs.

„Certum est 3. Omnes Religiosos solemni-„ter professos in particulari esse incapaces do-„minij & juris cujuscunque in res temporales „seu ad bona fortunæ spectantes: uti denuò „certa tam Theologorum, quàm Canonistarum „est sententia. Et habetur clarè *in cap. Cùm ad* „*Monast. de Statu Monach.* Ubi Innoc. III. di-„strictè in virtute S. Obedientiæ sub obtestatio-„ne divini Judicij prohibet, ne quis Monacho-rum

„rum proprium aliquo modo poſſideat, infrà „ſubjungens, *Nec æſtimet Abbas, quòd ſuper ha-„benda proprietate poſſit cum aliquo Monacho di-„ſpenſare, quia abdicatio proprietatis, ſicut & cu-„ſtodia caſtitatis adeò eſt annexa Regulæ monacha-„li, ut contra eam nec Summus Pontifex poſſit li-„centiam indulgere.* Unde idem Pontifex jubet „Monachum (quo nomine, utpote in materia „voti ſubſtantialis Paupertatis veniunt omnes „Religioſi) cum proprio decedentem absque „pœnitentia in ſterquilinio ſepeliri. Similiter „Trident. *ſeſſ. 25. c. 2.* proprietarium activâ & „paſſivâ voce per biennium privat, atque etiam „juxta ſuæ Regulæ & Ordinis conſtitutiones pu-„niri jubet.

„Certum inſuper eſt 4. Religioſos ſolemniter „profeſſos non tantùm eſſe incapaces juris & „dominij bonorum fortunæ, ſed etiam iisdem „non conceſſum eſſe uſum bonorum tempora-„lium pro arbitratu ſuo independenter à volun-„tate & conſenſu ſuorum Superiorum. Cujus „ratio eſt, quòd Religioſus per ſolemne votum „Paupertatis non tantùm à ſe abdicet nudum „dominium rerum, ſed etiam uſum omninò li-„berum & independentem earum, utpote qui-„bus nec corpora ſua, nec voluntates licet ha-„bere in propria poteſtate, velut monet S.mus „Legislator noſter S. Reg. *c. 33.* Cui ritè conſo-„nant Statuta noſtra à S. Sede in forma ſpecifi-„ca confirmata, per Breve ſub annum 1686. „die 6. Febr. emanatum ab Innocentiò XI. Cu-„jus memoria, ceu Fundatoris hujus Congre-

gat.

„gat. nostræ in Benedictione sit &c. *c. 5. §. 2.*
„ad excludendam etiam omnem umbram pro-
„prietatis hæc in fine subjungentia: *Ut verò pro-*
„*prietatis vitium non solùm in pecuniis, sed in omni-*
„*bus etiam aliis rebus extirpetur, & præcaveatur,*
„*singulîs annîs cum scheda quadragesimali bonorum*
„*operum, ex præscripto regulæ ad initium quadra-*
„*gesimæ afferenda, dent singuli aliam schedam, seu*
„*designationem omnium rerum, quas ad usum quis-*
„*que suum in cella, vel aliàs retinet, quatenus u-*
„*nusquisque in conscientia securus esse possit, nihil se,*
„*insciis Superioribûs, detinere.* Hîs notatîs
„R. 1. Religiosi post emissum votum Pau-
„pertatis in approbata quadam Religione surri-
„pientes sibi, vel donantes extraneis de bonis
„Monasterij seu communitatis notabile quid,
„graviter & rationabiliter invitis Superioribus
„peccant mortaliter peccatô furti, fiúntque rei
„criminis proprietatis, & tenentur ad restitu-
„tionem, quantùm possunt. Ita communis DD.
„Ratio est. Quòd is faciat furtum, qui surri-
„pit rem non suam graviter invito altero, qui
„vel jus, vel dispositionem illius rei habet: at-
„qui in proposito faciunt hoc Religiosi: ergò
„&c. Dixi tamen 1. Rem notabilem: quia circa
„res leves usu ipso mox consumptibiles & tran-
„sitorias, ut sunt esculenta & poculenta in exi-
„gua quantitate &c. Superiores non facilè cen-
„sentur graviter inviti, eousque saltem, ut ve-
„lint Religiosos suos in conscientia sub peccato
„furti & onere restitutionis obligare: sed suf-
„ficit, ut observat Card. de Lugo & alij, ad
„con-

,,conservationem disciplinæ & exactiorem ob-
,,servantiam paupertatis talia sub pœnis regula-
,,ribus cohiberi. Quòd si tamen constaret de
,,contraria voluntate Superioris graviter inviti
,,non solùm quoad modum, sed etiam ipsam
,,substantiam rei, etiam graviter successivè sal-
,,tem contra justitiam & peccatô furti peccari
,,haud dubiè posset.

,,Dixi 2. Rationabiliter invito Superiore. Nam
,,si Superior, cognitâ Religiosi necessitate, ei-
,,dem necessaria nollet subministrare, ut sunt
,,vestimenta, medicinæ, cibus, potúsque con-
,,gruus &c. Religiosus surripiendo tantum,
,,quantum necesse haberet ad sustentandam ne-
,,cessitatem, non peccaret, nec ad restitutio-
,,nem teneretur, ut docent Sayrus *l. 9. c. 16. n.*
,,*20.* Bonac. de Restit. in partic. *d. 2. q. 10. p. 3.*
,,*n. 3.* & plures ab his relati. Ratio est. Quòd
,,Religiosus habeat jus ad exigendum similia,
,,Superior verò non rationabiliter deneget, ac
,,consequenter nec rationabiliter sit invitus.

,,R. 2. Religiosus cum Superioris licentia ac-
,,cipiens ab extraneis pecunias vel alia pretiosa,
,,ut iisdem liberè uti, aliis donare, ac dispone-
,,re pro libitu possit, ordinariè novâ indiget li-
,,centiâ: secùs peccabit contra justitiam & pau-
,,pertatem, utpote dissipans bona Monasterij,
,,ac si sua essent. Ita Suarez & alij. Ratio est,
,,quòd licentia accipiendi non involvat, ordi-
,,nariè saltem, etiam licentiam retinendi, vel pro
,,libitu disponendi. Docet id hodierna experi-
,,entia. Nam in Monasteriis Congregationis no-

„ſtræ, aliíſque locis benè diſciplinatis, etſi quis „habeat licentiam accipiendi pecunias à ſæculari „donante eas, non tamen hoc ipſo habet licen„tiam eas penès ſe retinendi, vel pro libitu ex„pendendi, ſed indiget nova facultate Superio„ris, ut expreſsè præcipiunt Statuta noſtra loco „priùs cit. Item ſi quis habeat licentiam ab ex„traneo accipiendi eſculenta vel poculenta, non „hoc ipſo habet licentiam ea privatim abſumen„di, ſed debet ea conferre ad menſam, vel pe„num communem &c. Dixi tamen *ordinariè* „ſaltem. Non enim nego, licentiam accipien„di quandoque etiam involvere licentiam reti„nendi, vel diſponendi quoque, aut ſaltem ex „ea prudenter præſumi poſſe: ſic enim ex recep„ta fermè ubivis conſuetudine, qui habet licen„tiam acceptandi pia munuſcula e. g. Roſarium, „imaginem, vel etiam Breviarium, habet quo„que licentiam ea retinendi: imò pia munuſcu„la extraneis donandi, quia ſimilia dantur „ut ſerventur. Plura de Obſervatione Voti Pau„pertatis, ſi placet, videri poſſunt in Theſibus „meis Theolog. de Dominio Religioſ. & Cle„ricorum *q. 1. a. 3.*

„R. 3. Abbates, Præpoſitos, Religioſos Ad„miniſtratores & his ſimiles, etſi habeant jus „adminiſtrandi, & diſpenſandi fructus ſuorum „Monaſteriòrum &c., tum ad ſui ſtatûs con„gruam ſuſtentationem, tum ad alias pias & ne„ceſſarias cauſas & fines: ſi tamen iìſdem abu„tantur, vel inordinatè ſuis conſanguineis do„nent, vel aliàs inutiliter applicent, non ſolùm

pec-

„peccant contra paupertatem, ſed etiam juſtitiam, & tam dans, quàm accipiens ſine ſufficienti titulo, ad reſtitutionem erunt obligati. „Ita Clariſs. P. Paulus Mezger, Celeberrimus „Univerſitatis Benedictinæ Salisburgenſis Profeſſor &c. de Domin. Relig. *c. 7. §. 3. n. 7.* Sanchez *l. 6. d. 4. n. 15.* Navarrus, Leſſius cum „communi DD. Ratio eſt, quòd omnes prædicti Superiores non ſint domini, ſed ſolùm „adminiſtratores reddituum & facultatum Monaſterij &c. in bonum Conventûs ſeu communitatis; poſiti haud dubiè non in ruinam „& deſtructionem, ſed in ædificationem &c. „quoniam per aſſumptionem ad Prælaturam non „liberantur à voto Paupertatis, utpote quod „eſt eſſentiale conſtitutivum ſacræ & religioſæ „Profeſſionis. Neque Prælati bona Monaſterij diſſipantes, ſe tutos in conſcientia exiſtiment, eò quòd Conventus ſciat, & taceat, „imò quidam nonnullîs favoribûs excœcati abblandiantur: quoniam taciturnitas priorum non „eſt ſatìs voluntaria, ſed ordinariè metu reverentiali extorta: poſteriorum verò blandimenta per ſe ſunt vitioſa. Interim tamen donationes remuneratoriæ, & ſuô modô etiam liberales, quas prudens adminiſtratio, laudabilis „conſuetudo, conditio & ſtatus perſonæ requirit, vel permittit, Prælatis non ſunt inhibitæ, „modò exinde Monaſterium vel Conventus non „notabile detrimentum vel incommodum ſive „de præſenti, ſive in futurum ſentire debeat &c. „Sed jam

„Duo adhuc restant discutienda. Quænam „quantitas requiratur, & sufficiat ad constituendum peccatum mortale furti respectu Religiosorum? Et 2. Quid sentiendum de restitutione, cùm iis desit proprium, ex quo restituant?

„Circa primum tres adverto sententias celebriores. 1.ma existimat, id absolutè determinari facilè non posse, sed prudentis, ac timentis DEum Confessarij judicio relinquendum esse, spectatis circumstantiis, conditione & statu personarum, monasteriorum, & beneficiorum &c. 2.da Tantum exigit, quantum sufficit in Filiofamilias, ut is peccet mort. per acceptionem injustam in bonis paternis, eò quòd Religiosi verè habeantur, & alantur ut filij. Ita Rebellus, Ledesma, Cenedi. Fagundez, noster Caramuel & alij. Huic tamen sententiæ specialiter se opponit Jacobus Gordonus *l. 5. q. 3. d. 4.* inquiens: Religiosi instituti rationem, vocem ipsam Superioris, omniáque alia prohibere ejusmodi furta. Hinc 3.tia inter communiores est sensentia Bonacinæ de Rest. *d. 2. q. 10. p. 3. n. 5.* Molinæ *tom. 3. tr. 2. d. 687. n. 2.* & hoc teste omnium DD. Societatis JESU. Scilicet eam quantitatem sufficere respectu Religiosi, quæ aliàs sufficit ad furtum mortale contra 7.um Præceptum.

„Ex his sententiis puto cuivis aliquid tribuendum. Et prima quidem locum habebit, ubi certæ quædam ac speciales occurrunt circumstantiæ, respectu quarum nulla regula univer-

salis

„salis potest statui, adeoque arbitrio prudentis „Viri seu Confessarij res sit dijudicanda. Secun„dæ sententiæ tribuendum censeo, Plus ad „mortale requiri in Religioso, quàm merè ex„traneo, nullum titulum erga monasterium &c. „habente, si ea, quæ aufferuntur, sint mera „esculenta, poculenta, vel etiam vestimenta u„sui communitatis aliàs jam destinata, eaque „successivè solúm, nec in magna quantitate si„mul sint subducta: eò quòd Superiores ordi„nariè in similibus non sint tam graviter inviti, „velut in numerata pecunia, alijsve pretiosis, „ut jam suprà dictum. Hinc tertiam sententiam „judico esse veram ac tenendam quoad furta in „ære, aliísque rebus pretiosis: eò quòd abla„tio, detentio, dispositio pecuniarum in Reli„giosis absque licentia Superiorum omnium ma„ximè contineant malitiam proprietatis, sint„que religiosæ disciplinæ & voluntati Superio„rum maximè contrariæ. Accedit, quòd in „multis benè disciplinatis Monasteriis pro furto „mortali, simúlque casu reservato, sit deter„minata illa quantitas (scilicet Dugatus seu tres „floreni nostratis monetæ) quæ aliàs in trans„gressione septimi Præcepti communiter prò „mortali solet assignari: ut adeò signum sit, mul„tos etiam Superiores in hanc sententiam col„limare.

„Porrò ad restitutionem à Religiosis facien„dam quod attinet. R. breviter 1. Si Religio„sus suâ culpâ extraneum quemdam in bonis for„tunæ damnificavit, tenetur damnum compen-

 sare,

„ſare, quantum poteſt, id eſt, ſi res forſan ab-„lata adhuc extet, eam reſtituere debet. Si „nihil ampliùs extet, tenetur compenſationem „facere ex peculio, aliíſve commoditatibus ul-„tra neceſſitatem à Religione ſibi conceſſis. Ta-„metſi enim horum proprietatem non habeat, „uſum tamen à Religione conceſſum abdicare „poteſt, & debet: eò quòd veram injuſtitiam „commiſerit, & conſequenter ad æqualitatem „faciendam, quantum fieri poteſt, obligatus „ſit. Ubi tamen benè obſervat Sanchez *l. 7. in* „*Decal. c. 19. n. 113.* Ejusmodi reſtitutionem ex-„traneo faciendam impediri poſſe à Prælato, ſi „nimirum is nomine Religionis ſeu communi-„tatis nolit à ſe abdicare dominium illarum re-„rum, quas Religioſus de ſuis commoditatibus „ſibi ſubtrahere, extraneóque dare poſſet.

„R. 2. Si Religio ſive communitas ex injuſta „vel damnifica actione Religioſi ſui emolumen-„tum accepit, ſeu ditior facta eſt, tenetur etiam „ipſa ad reſtitutionem, quia ex bono alieno in-„juſtè ablato nunquam licet diteſcere, aut emo-„lumentum capere, ut communiter docent „Theologi. De reliquo verò damnum à Reli-„gioſo ſuâ privatâ culpâ extraneis illatum, nun-„quam tenetur reſarcire Monaſterium ſeu com-„munitas, niſi, ut dixi, forſan exinde ditior fa-„cta ſit: quia Religioſus in favorabilibus habe-„tur non ut ſervus, ſed ut filiusfamilias, ex cu-„jus delicto nunquam tenetur Pater, niſi ejus-„dem nomine agat. Ut docet Tambur. *l. 6. c.* „*4. §. 2. n. 6.*

„Reſp.

„R. 3. Si Religioſus proprio ſuo Monaſterio „damnum notabile in bonis fortunæ intulit. v. g. „ea ſurripiendo, vel ſine licentia aut neceſſitate „conſumendo, deſtruendo &c. tenetur ſatis- „facere modo priùs dicto reſponſ. 1ma Quòd „ſi verò alienavit, extraneis donavit &c. tene- „tur accipientes omni meliori modo inducere ad „reſtituendum: neque hi abſolvi poterunt, do- „nec injuſtè ablata, & iniquè accepta reſtitu- „ant, damnúmque compenſent, ut clarè patet „ex Conſtitutione Clementis VIII. edita An. „*Salutis 1594. 13. Calend. Julij*: quæ incipit: *Re-* „*ligioſæ Congregationes.* Bona fides in tantum „accipientes à Religioſo notabile quid de bonis „Monaſterij ſine licentia Superiorum poteſt ex- „cuſare, ut non plus teneantur reſtituere, quàm „extet, vel in quantum poſt conſumptionem „illius (durante bona fide) ditiores ſunt facti, „ut docet Clav. Reg. *l. 9. c. 16. n. 21.* allegans „Cordubam, Navarrum & alios.

CASUS CIX.

SÆcularis quidam modica, ſed ſucceſſivè multa furta fecit: v. g. ſingulis diebûs è culina parum aliquid carnis, ſalis &c. aufferendo: vel in pecunia exiguum quidem ſemper, ita tamen frequenter ſubtrahendo, ut defacto ſumma ablatorum conſtituat 20. florenos.

RESOLUTIO.

VElut indubitatum eſt, eum, qui furatur non

tempore plures res, quæ singulæ quidem modici valoris sunt, simul sumptæ autem ad magnam quantitatem ascendunt, peccare mortaliter, quia nihil interest, an in uno genere, vel diversis, domino notabile damnum fiat: ita pariter sentiendum, quòd si quis diversîs quidem temporibûs res modici valoris aufferat, attamen uno tempore hæc furta modica intendat, & proponat (v. g. si famulus secum statuat, quotidie parum salis, carnis &c. domum ferre; & ita 6. circiter florenos, quos aliàs pro emendis ejusmodi rebus impendere deberet, lucrari) omninò peccet mortaliter: quia, cùm intentio ista intra annum aufferendi sex florenos de se sit mortaliter peccaminosa, ut suppono, omnia quoque furta minuta tanquam actus imperati, & executio illius primæ intentionis participant gravem malitiam: etsi successivè solùm tota quantitas, de se constituens peccatum mortale compleatur, ut communis tenet DD.

Rursus, qui successivè modica abstulit, tandem verò videt, & advertit, notabilem summam alienæ pecuniæ, frumenti &c. simul se habere, peccat mortaliter id retinendo: nec enim refert, quòd aufferendo ob inadvertentiam forsan ad gravitatem rei tantùm venialiter peccaverit: quia, etsi omninò non peccâsset, sed v. g. ignoranter à fure accepisset, tamen sine peccato mortali retinere non posset, ut infrà dicetur, & dennò docet communis Theologorum. Unde etiam ab Innocentio XI. meritò damnata est sequens propositio Ord. 38. *Non tenetur quis sub pœna*

pœna peccati mortalis reſtituere, quod ablatum eſt per parva furta, quantumcunque ſit magna ſumma totalis.

His accenſeo, ſi quis ex una maſſa ſæpiùs parùm furatus eſt e. g. ex uno prato fœnum, ex quadam arbore poma, ex uno promptuario frumentum &c. atque ita aliquando tandem advertit, cùm ſexta v. g. vice redit, quòd ſi etiam hac vice aliquid tollat, ex nunc dominum in hac re penuriam, vel defectum notabilem paſſurum, adeoque rationabiliter, graviterque ex nunc invitum fore: quamvis enim hoc caſu ſextum furtum per ſe non ſit majus cæterîs prioribûs, tamen reſpectivé & propter quantitatem reſpectivam hoc grave & mortale eſt, utpote contrectatio rei alienæ, etſi per ſe modicæ, tamen in his circumſtantiis domino graviter invito facta: ſecùs quàm furta priora. Ut docent Leſſius *l. 2. c. 12. dub. 7.* Bonac. *d. 2. q. 8. p. 2. n. 2.* Navarrus & alij.

Quòd ſi verò econtrá furta modica omninò ſeparata ſint, nec per intentionem unum notabile lucrum faciendi, nec per coexiſtentiam rei ablatæ, nec etiam per unum denique grave nocumentum, domino factum, coadunata ſint, tunc nunquam ex pluribus minutis fiet unum magnum, aut mortale furtum: quia ex meris peccatis venialibus nunquam poteſt fieri unum mortale, uti communiſſima habet aſſertio DD. Illud inſuper in hoc caſu admittendum cenſeo, quòd major & propè dupla quantitas ad peccatum mortale requiratur in

furtis modicis & successivis, utut intentione aufferentis, vel coexistentia rerum ablatarum unitis, quia communiter homines æstimant minùs, ac proinde etiam minùs inviti censentur, si successivè (*A.*) quàm si simul aliquot floreni decedant: ita videmus, eos, qui nullo modo induci possent, ut simul aureum amico donent, aut citra necessitatem expendant, successivè tamen & interruptis vicibûs ad idem faciendum quandoque difficiles non esse: qua etiam de causa filius, uxor, Officialis &c. si singulis annîs in certa occasione aliquid tollant, etsi ad majorem quodammodo summam perveniant, à restitutione excusari possunt ex rationabili præsumptione, dominum invitum non esse, quamvìs invitus esset, si tota summa simul tolleretur.

„ (*A.*) Q. 1. Quanta requiratur, & sufficiat „propinquitas temporis, ut furta minuta suc„cessiva moraliter uniantur, & coalescant?

„ R. DD. in hoc non convenire. Na„varrus vult sufficere tres menses: Filliucius „unum mensem; Alij 12. dies: Sanchez unum „annum; existimans, furta levia spatiô unius „anni interrupta omninò ampliùs non coales„cere. Meliùs forsan sentiunt, qui nullam uni„versalem regulam statui posse affirmant, sed „determinationem in particulari ex diversitate „circumstantiarum desumunt, & faciunt. In „hoc saltem omnes censentur convenire, quan„to majori & majori temporis spatio furta suc„cessiva sunt interpolata, eò majorem & ma-

jorem

„jorem quantitatem ad peccatum mortale re„quiri : tum quòd modus furandi ſucceſſivus, „quò magìs eſt interpolatus, eò minùs ſit da„mnoſus; tum quòd objectum hujusmodi „furtorum in minutas quantitates diviſum non „ita periculosè alliciat, velut conjunctum: tum „quòd plerumque committantur dicta furta „animo non grave, ſed leve ſolúm damnum „inferendo.

„Q. 2. Quomodo peccent plures per furta „minuta eidem grave damnum inferendo? Ex„emplum ſit. In communi luſu, uno chartîs „vel taxillîs reliquos ſuperante, alius ſubitò e„vertit menſam pecuniâ ſatìs numerosâ hinc „inde diſpersâ: quam reliqui tollunt & auf„ferunt. Idem eſto, ſi plures accedant vine„am alienam, & ſinguli decerpant aliquot u„vas. R. Vel hoc faciunt ex condicto, & inita „quaſi ſocietate, aut ſe invicem adhortando, „conſulendo, vel pravitate exempli trahendo „&c.? Vel id fit caſu & inadvertenter, ita ut „nullus nec phyſicè, nec moraliter influat in „furtum alterius? Si prius: omnes peccant „mortaliter, & tenentur ad reſtitutionem in „ſolidum, eò quòd ſinguli ſint cauſa totius da„mni, prout hoc eſt notabile, alterique gra„viter damnoſum. Si poſterius: quivis ſolùm „peccat venialiter, & tenetur ad reſtitutionem „pro ſua parte, eò quòd ad damnum grave mo„raliter non cooperentur, nec conſtituant „unum agens totale. Leſſius. Azor. Molina „& alij.

CASUS CX.

IN quibusdam nundinis usus est quis ulnâ justò breviore, itaque singulis ementibus pannum, modicum duntaxat decessit: ipsi autem mercatori universim accessit quantitas 20. ulnarum &c. non putat, se mortaliter peccâsse, quia non tantùm furta modica, sed etiam ita diversa & diversis facta sunt, ut nullus graviter invitus esse possit: sicut nullus de notabili damno conqueri potest.

RESOLUTIO.

ID speciale habet hic casus, quòd mortaliter peccetur sine respectu ad ullam quantitatem rei ablatæ, aut damni dati, sed quam primum aliquis incipit, vel intendit uti mensurâ, aut pondere injusto, jam peccat mort. propter ipsam fraudulentam intentionem. Unde non relevat, quòd singulis modicum decedat, nam hoc ipsum merè per accidens est; quia qui ulnam breviorem ad nundinas adfert, ex parte sua indifferens est, nec curat, aut prævidet, an unus multum panni simul, an verò plures singuli modicum sint empturi: sicut etiam ex parte sua semper intendit multum vendere, & magnum lucrum ex sua fraudulentia facere, ideò quamvis per accidens parum, aut nihil venderet, tamen parando falsam mensuram peccavit mortaliter.

Neque potest talis mercator rationabiliter præsumere, emptores non esse graviter invitos: nam

nam etsi singulis hîc & nunc parùm decedat, tamen propter causam communem, & aliqualem societatem graviter & rationabiliter inviti sunt singuli, quòd omnibus simul multum talî fraudulentiâ decedat: quia omnes emptores simul quasi pro uno stant, & causam communem faciunt (*A.*) eo modo, quo siuguli Capitulares, & singuli cives rationabiliter inviti sunt, si de re communi in singulos distribuendâ v. g. ex piscinis, pascuis &c. furtum fiat, etsi singulis parùm tantùm decedat.

„ (*A.*) Accedit, quod ipsa natura dictet, iniquum esse, ditari per injurias ex alieno, quoniam aliàs nec tranquillitas naturæ humanæ, nec ejusdem commerciorum securitas salvæ consistere possent: ut proin absolutè necesse non sit in similibus furtis attendere damnum, quod patiuntur læsi, sed potiùs respicienda erit quantitas lucri, quod quis iniqué, vel per injuriam acquirit, & si hoc fuerit grave ac notabile, haud dubiè peccatum mortale constituet: esto, singuli, quibus ablatum quid fuit, leve solùm damnum patiantur. Unde ex communi DD. sententia, caupones miscentes aquam vinô, sicque hospites suos decipientes: Telonarij à singulis viatoribus unum nummum ultra debitum vectigal exigentes: falsificantes monetas, id est, vel singulis nummis aliquid adulterini metalli admiscentes, vel de justis moneris tenue ramentum præcidentes, aliíque his similes: si ad notabile lucrum pervenerint furti gravis, & peccati

„cati mortalis damnantur, eò quòd de bonis „fortunæ notabile quid sibi applicent iniquè, „invitâ scilicet etiam ipsâ naturâ, ejúsque Au„thore. Unde ad restitutionem quoque obli„gati sunt, faciendam vel læsis, si fieri possit; „vel saltem pauperibus, piísve causis: con„formiter menti Innocentij XI. damnantis pro„positionem 38. priori casu relatam.

„ Quæritur adhuc. An peccet mortaliter, „qui, postquam furando jam pervenit ad quan„titatem mortalem, nihilominùs pergit levia „committere furta?

„ R. Si damnum prius compensavit, vel saltem firmum propositum id compensandi ha„beat, solúmque impotentia hîc & nunc exe„cutionem restitutionis impediat, non pec„care graviter: secùs verò per quodcunque le„ve furtum, materiæ gravi superadditum, pec„care mortaliter. Bonac. *de Restitut. d. 2. q. 8. p. 2. n. 4.* Lessius. Filliuc. aliíve. Ratio prio„ris est, quòd dictum furtum leve, seu poste„rius, non amplius moraliter coalescat, aut „uniatur cum præcedenti, seu materia gravi, „& consequenter nec per se, nec respectu „prioris graviter damnosum sit. Ratio poste„rioris desumitur à pari. Velut enim furtum „de se leve, complens tamen damnum grave, „mortale est: ita quoque mortale erit furtum „de se leve, damnum tamen grave faciens gra„vius, utpote cum hoc coalescens & unitum. „Confir. 1. Nolle compensare damnum grave, „est peccatum grave; ergò etiam velle auge-

re da-

„re damnum grave à ſe jam datum , non leve, „ſed grave peccatum erit. Confir. 2. Velle „poſitivè continuare peccatum grave, ſemper „eſt peccatum grave : ergò multò magìs poſi„tivè velle peccatum grave augere, erit pecca„tum grave.

CASUS CXI.

ABſtulit quispiam alterius equum , veſtem , inſtrumentum ad operandum &c. non animo retinendi , ſed ſolùm intentione utendi aliquamdiu , poſtmodum iterum in locum ſuum reponendi , aut reſtituendi.

RESOLUTIO.

NOn tantùm poprietatis , ſed etiam furtum *Usûs* fieri poteſt : & quamvís rei ſubſtantia ſalva maneat, tamen privare dominum uſu & commoditate rei ſuæ, aut alienæ rei uſum, vel detentionem ſibi arrogare invito domino , ſpecies furti eſt,ut habetur *L. 40. ff. de Furtis.* ubi dicitur ; *Qui jumenta ſibi commodata longiùs duxerit , alienáve re invito domino uſus ſit , furtum facit* : proin juxta priora principia peccatum mortale, ſi dominus hîc & nunc graviter invitus cenſeri poſſit, & prævideri debeat : quod tunc maximè præſumendum, ſi dominus ipſe tali tempore re ſuâ indigeret, vel ſi alteri ad uſum concedere vellet, utilitatem unius aurei , duorum florenorum , vel taleri &c, inde recipere poſſet , uti commu-

communis & certa est sententia Theologorum.

Quantùm ad restitutionem tam hoc casu, quàm universim notandum & tenendum est: quotiescunque ratione injustæ acceptionis (*A.*) restitutio facienda est, id restituendum omne, quod domino occasione talis furti, fraudis, damni, fictionis &c. decessit, sive directè, sive indirectè, sive tanquam damnum emergens, sive lucrum cessans &c. Universim ut completa & sufficiens censeri possit restitutio, dominus debet esse & servari indemnis eatenùs, ut post ac per restitutionem id recipiat, quod habiturus esset, si furtum vel fraus &c. facta nunquam fuissent. Quod principium semper procedit, quoties in accipiendo rem alienam fraus & injustitia interceCt, adeóque ratione Injustæ acceptionis seu damnificationis restitutio facienda est: quod verò ratione rei acceptæ restituendum, Casu sequenti declarabitur.

„ (*A.*) Q. Quot sint radices, sive causæ & „tituli, ex quibus oritur obligatio restitutionis?

„ R. cum D. Thoma hîc *q. 62. a. 6.* & aliis „communiter duas assignari. Scilicet *Res acce-„pta*: & *Injusta acceptio.* Ex re accepta tenetur „qui detinet rem alienam invito domino, sive „res aliena extet adhuc in se, sive solùm in æqui-„valenti, si scilicet auferens ex ea factus sit di-„tior. Ratio est, quia, quamdiu res aliena „existit vel in se, vel in æquivalenti, habet do-„minus rei jus vindicandi rem suam; ergò etiam

pos-

„sessor habet debitum reddendi eam, quia o-
„mni juri activo correspondet jus passivum,
„seu debitum reddendi.

„ Ex injusta acceptione tenetur, quisquis
„alterum culpabiliter in bonis suis læsit, etsi
„nihil alieni vel in re, vel æquivalenter penes
„se detineat. Ratio est, quia quivis habet jus
„absolutum obligandi alios, ne ipsum in bonis
„suis lædant, & consequenter etiam habet jus
„conditionatum, ut, si læserint, damnum re-
„parent, quia aliàs jus absolutum frustraretur
„suo fine, parúmque conduceret ad abster-
„rendos homines à læsionibus, & damnis in-
„ferendis.

„ His duabus radicibus addunt aliqui adhuc
„duas, scilicet *Ex contractu*, *& ex legis dispo-*
„*tione*. Rationem dant. Quia imprimìs potest
„quis obligare seipsum ad compensandum al-
„teri damnum merè casu & fortuitò secutum:
„e.g ad solvendum pretium equi commodati
„furtô, fulmine, aut quocunque alio casu sub-
„lati. Talis enim non tenetur ex re accepta,
„cùm hæc non ampliùs extet, sed interiêrit
„&c. sed nec tenetur ex injusta acceptione,
„quia, cùm equus sibi commodabatur, nullam
„culpam, fraudem, vel dolum commisit, ut
„supponitur, nec casum, ne interiret, averte-
„re potuit: ergo, inquiunt, necesse est, ad-
„mittere etiam tertiam radicem ex *Contractu.*

„ Item vi *Legis Aquiliæ*, & aliarum *Noxalium*;
„de quibus agitur *L.4.Instit.tit. 3.5. 8. & 9.* te-
„netur quis ad compensationem damni, quòd

„innocenter & ſine ulla culpa theologica, ſed „ex mera incuria dedit, ut multi docent, & „infrà Caſu 115. examinabitur. Talis rursùs „non tenetur ex re accepta, nec ex injuſta ac„ceptione, ſed unicè ex Legis diſpoſitione: „ergò etiam quarta radix eſt aſſignanda, ſcili„cet *Legis Diſpoſitio.*

Sed utut hæc ſint. Meliùs alij has duas po„ſteriores radices reducunt ad duas priores: „nam in Caſibus allatis uterque videtur teneri „ex injuſta acceptione. In primo quidem, quia, „cùm quis ſe ipſum obligat ultrò ad præſtandum „damnum etiam fortuitò & caſu datum, perin„de eſt, acſi damnum illud culpâ ſuâ dediſſet „fictione juris. In poſterioribus verò caſibus „ſaltem intervenire debet aliqua culpa, nempe „vel theologica, vel juridica: ſive vera, vel „quaſi talis, uti omnes concedere debent.

„Cæterùm diſcrimen inter duas radices ex „*Re accepta*, & *injuſta acceptione* hoc interve„nit, quòd res accepta ſine culpa (e. g. bona „fide, & innocenter à fure empta) non obli„get ad ſui reſtitutionem, niſi extet vel in ſe, „vel æquivalenter. Econtrà injuſta acceptio „obliget ad reſtitutionem, etiamſi accipiens „nec rem detineat ampliùs, nec inde ſit locu„pletior factus, ut paſſim docent DD. & ma„gìs per ſequentes Caſus declarabitur.

CA-

CASUS CXII.

EQuum bonâ fide quis emit, poſtmodum reſciens illum eſſe furtivum, retinuit nihilominùs: nunc demum, poſtquam equus interîit, Confeſſarium conſulit, an graviter peccaverit? item, an & quid reſtituere debeat?

RESOLUTIO.

ETiam qui ſine omni injuſtitia vel peccato rem accepit: v. g. emit in publico foro, juſto pretio, optima fide &c. tamen quamprimùm reſcit, rem ad tertium ſpectare, neque à venditore (ſive is ipſe fur fuerit, ſive etiam bona fide à fure, vel aliàs per ignorantiam acquisîerit) rem talem cum effectu transferendi dominij vendi potuiſſe, tenetur eandem rem vero domino reſtituere: ſive deinde ipſe pretium expenſum à venditore ſuo repetere poſſit, ſive non poſſit, ut communis & certa tenet Doctorum Sententia.

Quòd ſi moram in reſtituendo faciat, & poſtquam ſcit, rem taliter emptam ad alium certum dominum pertinere, eam tamen detinet, utitur, vel aliis utendum locat, aut permittit: ratione hujus detentionis & usûs, ſaltem furtum usûs committet, & judicandus erit tam quoad gravitatem peccati, quàm quoad obligationem reſtituendi, ſicut Caſu præcedenti dictum: ſcilicet ſi dominus ſit graviter invitus, ſive (loquendo ſecundùm id, quod communi-

ter accidit) si ex tali mora & detentione patiatur damnum vel incommodum, quod aureô unô, vel aliqualiter minori, notabilî tamen pretiô rationabiliter æstimari possit, tunc peccatum erit mortale: & sub mortali id omne, quod domino ex tali detentione & mora (non verò quod antecedenter ex primo furto per venditionem facto) decessit, atque hîc & nunc deest, restituendum.

Denique respectu hujus moræ sine damno esse, & id dominus rei habere debet, quod haberet, si prima statim die, qua emptor talis rescivit, rem esse alienam, simúlque occasionem commodam restituendi habuit, res talis restituta fuisset. Unde casu, quo res ejusmodi omninò perit, vel saltem deterioratur, eò respiciendum unicè, quid factum fuisset, si domino suo relicta fuisset. Quòd si æquè perîisset, nihil ex hoc, sed tantùm æstimatio usûs domino subtracti compensanda: si autem penes dominum res non perîisset, pretium solvendum erit: utut modò sine omni culpa perîerit, quia dominus non debet pati damnum occasione injustæ vel acceptionis, vel detentionis.

Abstrahendo autem à tali morosa detentione, quæ in effectu injustæ acceptioni accensetur, si possessor bonæ fidei, tunc, cùm scit rem esse alienam, statim, id est prima occasione opportuna se offerente, restituere paratus est, tunc quoad quantitatem restitutionis faciendæ hâc regulâ utendum, Ut scilicet ita id restituat,

Ut sci-

quod alienum est: puta equum, agrum, vitulum, pannum, triticum &c. in eo statu, quo nunc est, & quod eidem naturaliter accessit, atque defactò extat, v. g. pullum cum equa, segetes cum agro, vaccam ex vitulo factam, &c. quia hi fructus naturales (aliud de industrialibus) sunt, & pars rei censentur: res verò quælibet suo domino fructificat, crescit, & decrescit. Vicissim autem impensas in culturam, aut pro rei melioratione utiliter factas, quas scilicet etiam ipse dominus facere debuisset, in vicem fructuum compensandæ erunt bonæ fidei possessori à domino rei.

Dixi autem de fructibus, quæ defactò extant, restituendis, nam si non ampliùs extent, etsi per incuriam, aut culpam seu negligentiam possessoris, antequam sciret rem esse alienam, periêrint, vel consumpti sint (absque alio lucro) nihil restituendum: neque dominus prætendere potest id, quod haberet, si res sua nunquam ablata esset, sed tantùm quod de re sua apud istum bonæ fidei possessorem extat. Unde si emptor equi furtivi illum rursùs eodem aut minorî pretiô vendidit, antequam sciret esse furtivum, pretium inde receptum non tenebitur domino (benè autem suo tempori id repetenti) restituere. Quòd si rem talem, aut fructus illius v. g. vaccam furtivam, aut vitulum ex eo natum ipse consumpserit, vel majori pretiô, quàm acceperat, vendiderit, communis Summistarum opinio est, tantum

restituendum domino, in quantum bonæ Fidei Possessor factus est locupletior, quia non decet eum ex re aliena lucrum capere cum damno veri domini &c. quod sicut re benè examinatâ dubiô non caret, eò quòd tale lucrum non immeritò fructibus industrialibus accenseri possit: & juris noti sit, bonæ Fidei Possessorem lucrari fructus &c. ita in praxi rarò obligatio restituendi erit: quia ex dicta Summistarum ratione tantùm lucrum, sive excessus, qui ultra pretium pro tali re antecedenter expensum superest, restituere necesse est: proinde si ponatur res furtiva justô pretiô empta, vix unquam aliquid restituendum erit, etsi post emptionem fructum fecerit, & tam res empta, quàm fructus sequens, v. g. vacca & vitulus mactata, & absumpta sint, quia tempore contractûs fructus secuturus jam prævisus, adeóque æstimatus, consequenter non lucrum, sed res empta, & pecuniâ emptoris soluta est.

Demum illo in casu, quo res ipsa restituitur, plerumque & satis rationabiliter præsumi poterit, dominum benè contentum, & ratione fructuum consumptorum non graviter invitum fore, etsi Possessor (quia v. g. rem non pro magno pretio, sed ex dono accepit) ex usu rei vel absumptione fructuum aliqualiter factus sit locupletior &c.

,,Circa radicem *ex re accepta* pro praxi & majoris claritatis gratiâ placet quædam adhuc ,,subnectere. Atque imprimis certum est apud omnes,

„omnes, ut jam dictum. Possessorem rei alie-„næ etiam cum optima fide, sive eam gratis, „sive pro pretio acceperit, quamprimùm re-„scit, rem esse alienam, teneri in conscientia „ante omnem sententiam judicis eam reddere „domino suo, etiam cum jactura pretij, quod „talis res maneat verè devincta domino suo, „titulo proprietatis, & cum hoc onere trans-„eat ad quemcunque possessorem, qui proin-„de eam tenetur restituere, quamprimùm re-„scit, esse alienam, quoniam secùs hoc ipso „inciperet esse possessor malæ fidei. Unde si „ex dilatione & mora restituendi dominus pa-„titur damnum aliquod emergens, aut lucrum „cessans, tenebitur ad omnem eorum compen-„sationem. Nec refert, quòd rem alienam „pretiô emerit bonâ fide: sibi enim imputet, „quòd non tutiùs sit mercatus. Regressum „tamen habebit adversùs venditorem, à quo „poterit pretium repetere: & si is fuit malæ „fidei, tenebitur in conscientia mox illud red-„dere ob commissam fraudem. Si autem etiam „fuit bonæ fidei, nec factus ditior, tenebitur „primùm post latam evictionis sententiam, ju-„xta *L. Si plus, & L. Habere ff. de evict.* ac com-„munem DD.

„ Ex his porrò deducuntur quædam corol-„laria. 1. Eum, qui rem alienam legitimo tem-„pore præscripsit stante semper bona fide, ad „nihil aliud ampliùs teneri, eò quòd non am-„pliùs detineat alienum, sed suum.

„ 2. Qui pecuniam furtivam bona fide ac-
„cipit tanquam pretium pro merce, eámque
„indiscernibiliter miscet cum sua, pariter ad
„nullam restitutionem teneri, quiâ titulô per-
„mixtionis fit dominus pecuniæ *L. 79. ff. de So-*
„*lut.* adeòque non ampliùs est possessor rei alie-
„næ, neque etiam factus est ditior ex alieno.
„Econtrà qui rem alienam donô vel gratìs acce-
„pit, & bona fide vendidit, tenetur domino
„rei totum pretium reddere, si is aliter rem
„suam obtinere nequeat, quia res furtiva in il-
„lo pretio æquivalenter extat, & vendens ex
„alieno factus est ditior.

„ 3. Qui rem furtivam justô pretiô emptam
„durante bona fide vendidit æqualî, vel mi-
„nori pretiô, ad nullam restitutionem teneri:
„quia talis res nec in se, nec æquivalenter pe-
„nes possessorem bonæ fidei extat: secùs pro-
„babiliter, si rem majori pretio vendiderit,
„quàm sibi constiterit, quia exinde factus est
„ditior.

„ 4. Qui rem furtivam justô pretiô compa-
„ravit, animô eam reddendi domino suo, non
„posse integrum pretium à domino repetere,
„eò quòd taliter dominum adigeret ad emen-
„dum rem suam, quod est iniquum: poterit
„tamen modicum quid répetere propter indu-
„striam, & quatenùs censetur utiliter gesisse
„negotium domini, ut docet Molina *d. 721.*
„*n. 2.* & alij.

Demum,

„5. Demum, qui rem alienam bonâ fide consumpsit, ad nihil teneri, nisi in quantum exinde factus est ditior. Ratio prioris est, quia imprimìs non tenetur *ex re accepta*, utpotæ quæ nec formaliter, nec æquivalenter ampliùs existit: sed nec *ex injusta acceptione*, quia bona fides supponitur perdurâsse usque ad rei consumptionem. Debet igitur in tali casu dominus rei jacturam patienter ferre, ac si aliàs casu, aut fulmine res periîsset. Ratio posterioris est, quia nemini ex alieno licet ditescere. Et hæc quidem apud omnes fermè sunt certa. Verum

„Major est quæstio inter Theologos: An emptor rei furtivæ possit eam denuò reddere furi ad pretium suum recipiendum, séque indemnem servandum? Et quidem hoc licitum esse, si fur moraliter certò rem domino sit restiturus, aut si ipse dominus facili negotiô eam recuperare possit à fure: aut si emptori aliàs immineat grave damnum in fama, vitâ, vel membrîs &c. communiter tenent DD. eò quòd restituens sic tum consulat suæ famæ, tum utatur jure suo in avertendo gravi damno proprio. Solùm igitur quæstio procedit, si nullum aliud damnum immineat emptori, quàm jactura pretij: ex altera verò parte dominus periclitetur de re sua, si ea restituatur furi? Igitur

„℞. 1. Emptor rei furtivæ cum bona fide probabiliùs potest eam reddere furi ad se indemnem servandum ratione pretij expensi, citra

„injuriam cujuscunque. Ita Navarrus, Lessius, „Lugo, Sylvester, P. Paulus Mezger, Hau„nold. Dicastillo & plures ab his relati contra „Cajetanum, Molinam & alios quosdam. Ra„tio est 1. Quòd contractus ille emptionis pos„sit ab emptore rescindi, utpote dolo furis ini„tus: & consequenter etiam ab eodem justè po„test pretium repeti. De reliquo autem seclu„so contractu, vel obligatione ex officio nemo „tenetur rem alterius custodire cum suo incom„modo: ergò potest eam collocare in pristino „statu, & consequenter furi restituere; dicen„do, numquid custos rei alienæ sum ergò? 2. „Rem inventam potest quis reponere in anti„quum locum non solùm, ne se de furto suspe„ctum faciat, sed etiam, ne molestum laborem „inquirendi dominum in se suscipere debeat: er„gò etiam rem emptam à fure potest quis eidem „reddere non solùm, ne se de furto suspectum „faciat, vel ob alia graviora incommoda; sed „etiam, ne jacturam sui pretij sustinere coga„tur. consequentia videtur vix negari posse: an„tecedens verò probatur. Nemo tenetur rem „amissam tollere, etsi eam videat, & domi„num rei sciat: ergò nec tenetur sublatam serva„re, sed potest eam reponere in locum, ubi „invenit. 3. Si Emptor, vel possessor bonæ „fidei æquè teneretur restituere rem domino, „quàm fur, etiam cum jactura sui pretij, adeo„que gravî suô damnô, eandem haberet obli„gationem, quàm habet ipse fur: atqui hoc vi„detur pugnare contra æquitatem naturalem,

quia

„quia emptor bonæ fidei longè melioris esse de-
„bet conditionis, quàm fur, eò quòd nullam
„injuriam fecerit domino: ergò non habet tan-
„tam obligationem, quàm fur: & consequen-
„ter iterum potest rem reddere furi, suúmque
„pretium recipere, ut se ipsum servet indem-
„nem.

„℞. 2. Emptori malæ fidei probabiliùs non
„licet rem reddere furi ad recipiendum pretium:
„Ita Lessius *l. 2. c. 14. d. 3.* Navar. Covarru. Ca-
„jet. Sotus & alij. Ratio patet à contrariò.
„Ideò enim emptor bonæ fidei potest rem red-
„dere furi, quia potest contractum vitiosum re-
„scindere: nec tenetur tanquam innocens jactu-
„ram sui pretij ferre: atqui neutrum hoc potest
„emptor malæ fidei. Nam imprimis non po-
„test pro libitu contractum rescindere, quia in
„eum ut vitiosum scienter & voluntariè consen-
„*sit*, adeóque Juri suo cessit, quod aliàs ad eum
„dissolvendum habuisset. Dein tenetur quo-
„que jacturam pretij sui ferre, quia ob injustam
„acceptionem, & injuriam rei domino illatam
„ultrò hoc damnum, & onus restituendi in se
„suscepit: ergò rem à fure emptam non potest
„eidem reddere, sed tenetur domino suo resti-
„tuere etiam cum jactura sui pretij.

CA-

CASUS CXIII.

MIles nihil quidem ſe furatum ait, ſed tamen inſolenter aliquando fornaces, feneſtras &c. confregiſſe; aliquando etiam caſam ruſticam incendiſſe, non ſe obligatum cenſens ad reſtitutionem, eò quòd nihil de bonis alienis habeat, quod reſtitui poſſet &c.

RESOLUTIO.

TRipliciter tam furti reatus, quàm reſtitutionis obligatio contrahi poteſt. 1. Per injuſtam acceptionem. 2. Per injuſtam detentionem, ſive ut minùs proprié alij loquuntur, ratione rei acceptæ. 3. Ratione utriusque ſimul.

Primo caſu id reſtituendum in æquivalenti, ſeu pretio quod domino abeſt. Secundo id, quod poſſeſſori adeſt de re aliena juxta dicta priori caſu. Tertiò, tam id, quod furi adeſt, quàm quod domino abeſt: ita ſcilicet & eò usque, ut nec res aliena maneat apud furem, nec dominus patiatur damnum ex furto præterito.

Cùm igitur in propoſito caſu injuſtitiæ intercedat ex parte acceptionis, licèt nihil penes talem nebulonem maneat rei alienæ, quod in ſpecie reddi, itaque propriè loquendo reſtitui poſſet, tamen conſtituere dominum debet indemnem, & in pretio id compenſare, quod malitiosè deſtruxit, quia pretium locò rei ſuccedit, cùm res ampliùs non extat. Sed quid ſi pretia rerum interea notabiliter mutata ſint: an id pretium,

tium, quo res conſtat modo: an verò id, quo tempore furti conſtabat, reſtituendum erit?

Pro reſolutione manet regula noſtra antè poſita: ſcilicet id reſtituendum, quod abeſt domino: ſive quod haberet, ſi res ſua ablata, vel deperdita non eſſet: proin, ſi dominus rem ſuam hucusque veroſimiliter ſervâſſet, tantundem reſtituendum in pretio, ut hodie tempore reſtitutionis iterum ſimilem comparare poſſit: compenſato inſuper uſu, ſive quanti intereſt, re ſuâ hactenus caruiſſe, & uti non potuiſſe: ſi autem vendidiſſet, id compenſandum, quanti venditurus fuiſſet. Videatur Diana *p. 2. tr. 3. R. 51.* & relatus ab eo Bonac. ac alij.

In dubio, & quando neutrum conſtat: pro domino contra furem judicandum, & majus pretium, quo res unquam valuit, ſolvendum eſt juxta Lugonem *d. 18. n. 120.* Navar. Gabriel. Sylveſt. Angel. & alios: quia cæteris paribus veroſimile eſt, dominum rem talem creſcente ad ſummum pretio venditurum fuiſſe, ſi in uſus proprios (quibûs defactò carere debuit) neceſſaria non fuit. Denique dominus ſaltem vendere potuiſſet rem eo tempore, quo plurimi valuit, hanc verò poteſtatem fur ademit; ergò compenſare debet.

„Circa præſentem Caſum ſupponi videtur, „præfatum militem recenſita damna intuliſſe non „durante actuali bello, vel congreſſu cum ho„ſtibus: ſed in hybernis v. g. & absque legiti„mo Ducis vel Principis imperio &c. ideò ul„terius reſtat,

Quæ-

„Quær. Quid licitè fiat à militibus tempore „actualis belli? Ante resp. observandum, Bellum „dici plurium congressionem vî & armis contra „extraneos factam. Est duplex: Aliud justum, „Aliud injustum. Justum dicitur, quod assu„mitur ex sufficienti causa ad pacem inducen„dam, tranquillitatémque stabiliendam: quia „finis belli est pax, teste D. August. *epist. 207. ad* „*Bonif.* dicente. *Non pax quæritur, ut bellum* „*excitetur: sed bellum geritur, ut pax acquiratur.* „Injustum est, quod assumitur absque suffici„enti causa, seu quod caret debitîs conditioni„bûs ad bellum justum requisitîs, postea sub„jungendîs. Et hoc est gravissimè peccami„nosum tam contra Charitatem, quàm etiam „Justitiam: unde universim post se trahere onus „restitutionis, & compensationis damnorum „illatorum dubium non est. Porrò bellum ju„stum subdividitur in offensivum & defensivum. „Hoc est, quo vis per injuriam illata repellitur: „& si debitum moderamen non excedatur, cui„vis omni jure permissum est, ut habetur *L. 3.* „*ff. de Just. & Jure.* Illud verò, quo vis in„fertur injuriæ vindicandæ causâ, si illator in„juriæ aliter satisfacere nolit. Et hoc ad sui ho„nestatem, seu ut sit actus justitiæ vindicativæ, „tres requirit conditiones. Prima est legitima „Authoritas bellum indicentis, qualis regulari„ter reperitur in Principibus supremis, & qua„vis Republicâ non agnoscente Superiorem. Se„cunda est justa Causa: v. g. ut subditi rebelles „ad obedientiam redigantur; ut bona gravis momen-

„momenti injustè ablata, & aliâ viâ non recu-
„perabilia denuò acquirantur: ut obtineatur,
„quod jure gentium, vel alio gravi & legitimo
„titulo debetur &c. Tertia est recta Intentio,
„ne scilicet fiat ex odio, aut privatâ vindictâ,
„sed ex amore Justitiæ, vel Charitatis. Qui-
„bus aliqui addunt quartam. Ne nimirum ex-
„cedatur modus in bellando: scilicet, ne parti
„contrariæ majora inferantur damna, quàm ne-
„cesse sit, ad injuriam depellendam: vel acce-
„pta damna compensanda. Hîs notatîs ad quæ-
„stionem

„R. Generatim licitè fieri omne id in bello,
„quod est proportionatum & necessarium ad
„finem belli justè suscepti consequendum: qui
„finis consistet tum in compensatione injuria-
„rum illatarum: tum in recuperatione rerum
„ablatarum: tum in pace componenda & stabi-
„lienda. Ita DD. communiter. Ratio est,
„Quòd in quavis actione justa licitum sit adhi-
„bere media de se proportionata & necessaria ad
„finem consequendum: atqui finis belli justi
„consistit potissimùm in tribus enumeratis; er-
„gò licitum est adhibere ea omnia, quæ ad di-
„ctum finem consequendum sunt proportiona-
„ta, vel necessaria. Unde

„Deducitur 1. Licitum esse ad obtinendam
„victoriam uti insidiis & stratagematibus: se-
„cluso tamen mendacio, utpotè quo tanquam
„intrinsecè malo uti nunquam licet. Excipe in-
„super, nisi fides hostibus data sit, nullas po-
„nendi insidias: nam hostibus quoque fidem ser-
„van-

„vandam esse, docet D. Thomas *2. 2. q. 40. a. 3.* Quòd si tamen ipsi hostes non stent promissis, „licitè quoque ijsdem fides non servatur: juxta „receptam regulam: *Frangenti fidem, fides „frangatur eidem.* Nec obstat, juramentum „aliquod esse interpositum. Cùm enim ejus„modi promissiones fiant conditionatè: si scili„cet etiam altera pars fidem datam servaverit; „promissis steterit &c. non obligant, etsi ju„ratæ, deficiente conditione, sub qua fuerunt „factæ.

„Deducitur 2. Licere in bello justo hostibus „damna temporalia inferre, eorum bona surri„piendo, comburendo, agros devastando, ci„vitates hostiles expoliando &c. quatenùs hæc „necessaria sunt ad finem belli consequendum. „Ubi tamen benè observandum cum Molina, A„zor Navarro & aliis. Hæc & similia à militi„bus privatis citra injustitiam fieri non posse, „absque justo Ducis mandato, ejusdémque ex„plicitâ, vel implicitâ voluntate: quoniam ali„às non publicâ Principis Authoritate, sed pri„vatâ duntaxat fierent: quod injustum foret, „obligationémque restitutionis post se trahe„ret.

„Deducitur 3. Non licitum quidem esse in „bello etiam justo, per se & directè innocen„tes occidere: benè tamen eos bonis suis spo„liare, quatenùs ad finem belli consequendum „hoc necessè est. Ratio discriminis inter vitam „& bona innocentum consistit, in eo, quòd

„Re-

„Reſpublica habeat quidem dominium altum „& univerſale in bona temporalia ſuorum ſub-„ditorum : non æquè tamen dominium vitæ il-„lorum ; unde Exodi 23. dicitur ; *Inſontem & „juſtum non occides.* Hinc bellum gerens con-„tra Rempublicam poteſt quidem ſubditos il-„lius etiam innocentes, prout ſunt pars dictæ „Reipublicæ, bonis ſpoliare, quatenùs juſti „belli ratio id exigit : non tamen occidere; niſi „quandoque per accidens : dum nimirùm aliàs „nocentes occidi nequeunt, nec Arx, vel vi-„ctoria obtineri, niſi indiſcriminatim occidan-„tur innocentes cum nocentibus. Cæterùm „innocentes in hoc paſſu cenſentur Eccleſiaſti-„cæ Perſonæ, nec arma, nec conſilia bellica „tractantes. Legati. Oratores. Item pueri ac „mulieres : ſimplices ruſtici : caſu inter hoſtes „verſantes, nec armis eos adjuvantes.

„ Quartò deducitur. Etiam non licitum eſ-„ſe per ſe & directè ſpoliare Eccleſias, Clericos, „vel Religioſos &c. ob immunitatem, qua „gaudent : quamvis etiam horum bonis non „neceſſariò parcatur, ſi ratio & neceſſitas belli „juſti id exigat, ut docent Valentia. Sylveſter „& alij. Quoad Eccleſias quidam non malè „diſtinguunt. Eas ſcilicet ſpoliari, imò & de-„vaſtari poſſe, ſi ſint munitæ adinſtar caſtri vel „arcis, & quidem non præcisè ad ſui, vel in-„nocentum defenſionem, ſed etiam ad vim in-„ferendam, vel ſaltem vim hoſtîs retardan-„dam. Non item, ſi vel omninò non ſint mu-„nitæ, vel præcisè ad ſecuritatem propriam, &

,,defensionem Personarum Ecclesiasticarum, ,,aliorúmque innocentum.

,, Quintò demum deducitur, Milites bonâ ,,fide pugnantes &c. ac postmodum de inju- ,,stitia belli edoctos, non teneri ad ullam re- ,,stitutionem damnorum, nisi quatenùs facti ,,sunt ditiores. Constat quippe ex Casu præ- ,,cedenti & communi DD. Possessorem bonæ ,,fidei non teneri ad restitutionem, nisi eorum, ,,quæ vel formaliter extant, vel ex quibus fa- ,,ctus est ditior. Secùs dicendum de iis, qui ,,procedunt ad bellum, tanquam conscii de in- ,,justitia illius. Quòd si dubium sit, an bel- ,,lum sit justum, nec ne? præsumptio stat pro ,,Principe, cui proinde subditi, eos vocanti ,,parere tenentur, velut etiam milites jam con- ,,scripti & conducti, Extraneos tamen & vo- ,,luntarios milites ad justitiam causæ magìs ex- ,,aminandam obligat Laym. *l. 2. tr. 3. c. 12. n. 8.* ,,Bonac, & alij: quoniam aliàs se exponunt ,,periculo damna injusta inferendi. Qui plura ,,in ordine ad forum conscientiæ desiderat de ,,bello, inspiciat Authores hactenùs citatos: ,,hîc præcisè ponere placuit, quæ ad præ- ,,sentem Casum spectare vi- ,,dentur.

(o)

CA-

CASUS CXIV.

NOnnemo cum Confeſſario ſuo contendit, non obligatum ſe eſſe, reſtituere res ablatas, abſumptas vel deſtructas tempore belli, incendij &c. eò quòd res tales aliàs perituræ fuiſſent; adeóque dominus ex ſua ablatione damnum paſſus non ſit.

RESOLUTIO.

EX principiis poſitis res hæc, in qua alij multùm laborant, clara eſt. Nimirum ſi res aliàs peritura abſumitur in eo diſcrimine, dum (*A.*) peritura eſt, nihil reſtituendum eſſe; quia, ſi aliqua reſtitutio peti poſſet, deberet peti id, quod domino abeſt, ſive id, & tantum, quantum dominus haberet, ſi ablata, ſive deſtructa non eſſet: atqui dominus nihil exinde haberet, quia ſupponitur peritura: ergò nihil debet reſtitui; quod etiam procedit, quamvis res taliter peritura ex mera invidia & malitia deſtruatur, v. g vinum effundatur, ne milites etiam noſtræ partis aut ruſtici eo frui poſſint, quia reſpectu horum non peccatur contra juſtitiam, domino autem nihil decedit ex hoc: nec poteſt quoad rem (etſi fortè quoad modum) rationabiliter eſſe invitus, ſiquidem ſupponitur res aliàs certò peritura. Videatur Lugo *d. 18. ſ. 6. n. 143.* Tambur. *l. 8. tr. 3. c. 2.* §. *8. n. 2. 3. & 4.* ac alij ab his relati.

Quòd ſi autem res peritura ſubtrahatur periculo, & ſervetur, utut cum periculo pro-

priæ vitæ id fiat, & accipiens tale periculum non ſubiret amore domini, niſi crederet rem v. g. ex incendio, vel ovem ex faucibus leonis ereptam ſibi remanſuram. &c. nihilominùs hoc caſu reſtitutio facienda eſt ex capite rei acceptæ, ſive rei alienæ, quam retinere invitô dominô non licet, quocunque demum modo acquiratur. Neque hîc relevat, rem aliàs perituram fuiſſe: nam non petitur reſtitutio ejus, quod abeſt, aut quod haberet dominus, re talî non ablata: verùm petitur id, quod alteri adeſt de re aliena. Cùm igitur non obſtante periculo qualicunque aut futuro interitu res in priori dominio maneat (niſi ſpecialiter pro derelicta habeatur, & ex intentione domini cuivis occupanti relinquatur) nemo invitô dominô eandem contrectare, vel etiam detinere poteſt, utpote rem alienam, certum dominum habentem.

Similiter ſi res abſumpta quidem eſt, non tamen in illo diſcrimine, & dum aliàs peritura certò ſupponitur, ſed poſtea: v. g. ex heſterno incendio ablatum eſt dolium vini, hodie ebibitur, equus ex heſterno periculo ereptus hodie venditur, donatur, vel ſuppoſitâ morâ in reſtituendo dein caſu perit, non tamen periturus, ſi in tempore, cùm congruè poterat, reſtitueretur &c. æſtimatio rei præſtanda eſt ex capite injuſtæ detentionis, quæ injuſtæ acceptioni æquiparatur, & furtum usûs eſt: proin tantum erit reſtituendum, quantum domino abeſt propter iſtam detentionem, ſive quantum haberet, ſi in tempore ceſſante incendiô res red-

dita

dita fuisset, juxta suprà dicta de furto usûs Casu III.

„ (*A.*) Dictum est in casu 1. *Rem perituram* „*& ab alio antecedenter absumptam non esse obnoxiam restitutioni.* Porrò ut hæc sententia tutò „in praxin deduci possit, duo adhuc annotanda „videntur. Et primò quidem intelligendum id „est de re peritura ex incendio casuali, seu nau„fragiô, aut per justam hostium incursionem, „nullâ scilicet interveniente injustitiâ. Nam si „e. g. fur, aut miles in bello injusto ejusmodi „rem absumeret, vel destrueret præveniendo „alios sibi similes, eò quòd certò aliàs ab iis „esset absumenda, vel destruenda; absque omni „controversia contra justitiam peccaret, & ad „restitutionem teneretur. Velut enim poste„riores rem alienam invito domino absumentes „vel destruentes peccarent, & restituere obli„garentur: ita primus quoque reliquos præve„niendo peccavit, obligationémque restituen„di, quam alij subîissent, in se suscepit. Ita „Lessius, Molina, Vasquez & alij.

„ Dictum 2. *De re subintellige certò peritura.* „Nam si fur, vel alius qualiscunque iniquus „invasor aut possessor rem destruxisset ante præ„visum ejusdem interitum certò futurum, dum „scilicet adhuc publice ignorabatur, rem illam „incursione hostium, incendiô, alióve casu a„pud dominum certò perituram, omninò ob„ligaretur ad restituendum rei valorem: eò „quòd tunc res adhuc penes suum dominum „existens integrô pretiô valebat, talitérque

„vendi potuiſſet. Nec refert, rem etiam apud „dominum perituram fuiſſe: id enim caſui ad„ſcribi, & non in emolumentum furis, vel ini„qui poſſeſſoris, ſed domini cedere debet: ut „benè obſervat Laym. *l. 3. tr. 2. c. 4. n. 2.* Si„militer tenetur quis ad reſtituendum rei va„lorem, ſi eam abſumat, vel deſtruat ſtante du„biô, an apud dominum ſit peritura? tum quia „in dubio melior eſt conditio innocentis; tum „quia poſſeſſio ſtat pro domino, rei autem in„teritus ſolùm ſit dubius. Ut denuò docent „Leſſius *l. 2. c. 12. dub. 15. n. 92.* Bonac. Laym. „& alij.

„Sed quid, ſi fur, vel malæ fidei poſſeſſor rem „alienam penes ſe exiſtentem, incendiô vel in„curſu hoſtium deſtruendam, non ſalvet, dum „eam ſalvare poteſt: numquid peccabit con„tra Juſtitiam, vel ſolùm contra Charita„tem?

„Non peccare contra juſtitiam ſentire viden„tur Leſſius & Vaſq. relati apud Lugonem *tom.* „*1. de Juſt. d. 18. ſect. 6. n. 145.* eò quòd fur non „ſit ſicut depoſitarius, cui cuſtodia rei com„miſſa eſt.

„Contrarium tamen tanquam probabilius te„nent Mol. Pet. Navar. Laym. Tambur. & cit. „Lug. *n. 147.* Ratio eſt: quòd, licét abſolutè „& ex contractu non ſit cuſtos rei ablatæ, te„neatur tamen eandem rem conſervare æquali „diligentiâ, velut ſuam: & majorî diligentiâ, „ſi res aliena ſit pretioſior, quàm ſua eſt, eò „quòd ſemper habeat obligationem, illam ſuo

domi-

„domino restituendi: adeoque etiam nunquam „ponendi voluntarium impedimentum, ne re„stituere possit: quale poneret, si rem à se ab„latam, quam salvare posset, & deberet, ne„gligenter perire sineret.

CASUS CXV.

ALius non malitiosè, sed per culpam & injuriam damnum dedit, v. g. bibendo tabacum incendit ædes: jaculando volucrem occidit vaccam &c. num ex levi culpa gravis obligatio restituendi nasci potest?

RESOLUTIO.

REgula illa, quam non pauci Theologi approbant, neminem obligari ad restitutionem saltem sub mortali, nisi damnificando, vel negligendo peccaverit mortaliter &c. insigne compendium & modus facillimus esset, multas quæstiones & inquisitiones de dolo, latâ, levî, & levissimâ culpâ (*A.*) solvendi, aut declinandi, quam etiam regulam, licèt non universaliter veram censeam, tamen propter probabilitatem extrinsecam, id est Authoritatem Theologorum, saltem in dùbio, & ab iis Confessariis practicabilem æstimo, qui aliàs in his Juris & Justitiæ materiis minùs informati, & certi sunt.

De cætero & re ad solidiores regulas veritatis examinatâ, in casibus non ad conscientiam,

vel delictum internum, sed ad dispositionem Juris attendendum censeo. In specie, si culpâ commissionis, sive facto alicujus damnum detur, ut in casu ponitur, restitutio facienda erit ex *Lege Aquilia*: item ex iis, quæ in Jure Canonico toto titulo de injuriis & damno dato expresse constituta sunt, etsi levissima tantùm culpa intervenerit: quia Leges justæ & multò magìs Sacri Canones, siquidem non in præsumptione, sed in ratione fundati, nec merè pœnales sint, etiam in conscientia observandi sunt: quia absonum esset, aliter Judicem, aliter Confessarium pronuntiare; vel Judicem condemnare, & executione compellere ad solvenda aliquot millia florenorum v. g. in casu incendij, si in conscientia talis damnificator ad nihil obligatus esset. Item non apparet ratio, cur sententia judicis inferioris cujusque etiam in conscientia sit observanda (quod fatentur Theologi) & non potiùs lex, seu ordinatio à Summo Principe pronuntiata. Cùm igitur *Lex Aquilia* jubens damnum etiam levissimâ culpâ datum resarcire, non sit merè pœnalis, sed rei persecutoria, vel restitutoria: neque in præsumptione fundata: insuper æquitati naturali innixi; quia nempè, cùm alteruter damnum pati debeat, æquiùs sit, *illum pati*, qui saltem leviter in culpa, quàm qui omninò innocens est &c. Præterea, cùm etiam huic legi civili concordent Sacri Can. in specie constituentes, quòd, *si egressus ignis segetes comprehendat:* item *si dominus bovem cornupetam non custodiat:* item *si cisternam*

ſternam foderit, nec operuerit, cecideritque alterius bos, vel aſinus in eam &c. damnum reſarciendum ſit. *c. 2. & ſeqq. tit. de Injuriis & damno dato &c.* etiam in foro conſcientiæ ita judicandum, & damnum quantumvis levî & venialî culpâ datum, ſub mortali compenſandum erit.

„ (*A.*) Q. Qualis culpa inducat onus reſti„tutionis ob damnum illatum per injuſtam ac„ceptionem?

„ Antequam reſpondeatur, advertendum 1. „Sermonem eſſe non de re accepta, vî cujus „poſſeſſor malæ fidei ſemper obligatur ad reſti„tutionem, quamdiu res penes ipſum exiſtit, „quomodocunque denique in accipiendo ſeu „furando peccaverit: ſed de injuſta acceptione „& damnificatione, quatenùs hæc facta eſt per „aliquam culpam ſive juridicam, ſive theolo„gicam, absque eo, quòd res ampliùs extet „penes damnificantem: ut ſi quis per incuriam, „negligentiam vel malitiam domum alterius in„cendat, rem alienam perdat, deſtruat &c.

„Advertend. 2. Aliter conſiderari culpam à „Theologis, aliter à Jurisperitis. Illa eſt quod„libet peccatum in conſcientia ſive mortale, ſi„ve veniale: & quidem prout hîc ſumitur, con„tra Juſtitiam, quo damnum aliquod proximo „infertur. Hæc ſeu juridica eſt juxta Leſſium „*l. 2. c. 7. n. 22. Omiſſio diligentiæ debitæ, ex qua* „*ſequitur incommodum*: ſive dein in foro conſci„entiæ ſit peccatum, ſive non: & ſolet enu-

„merari quintuplex, *latissima*, *latior*, *lata*, *levis & levissima.* Latissima est dolus apertus, „quatenùs quis damnum secuturum non tantùm „prævidet, sed etiam intendit. Latior est do-„lus præsumptus, dum scilicet ex indiciis me-„ritò præsumitur, aliquid esse factum, vel o-„missum animo doloso: quo etiam reducitur „ignorantia juris manifesti. Lata est omissio „diligentiæ, quam homines ejusdem conditio-„nis communiter adhibere solent in custodien-„dis suis rebus. Levis est omissio diligentiæ, „quam diligentiores & cautiores adhibere so-„lent. Levissima denique est omissio diligen-„tiæ extraordinariæ, quam diligentissimi, & in „rebus suis exactissimi adhibent.

„ Advertend. 3. Culpas enumeratas tripliciter committi posse. Primò ex officio, ut si „quis sit custos, judex, famulus &c. Secun-„dò, quatenùs quis est obligatus ex contractu, „v.g. pignoris, locati &c. Tertiò, quatenùs „talis culpa committitur extra officium & con-„tractum, de qua hîc nobis agendum: de prio-„ribus autem in Casu sequenti. His notatis

„ R. 1. Secluso contractu, & obligatione ex „officio, nec culpa levissima, nec levis pariunt „obligationem restituendi in foro conscientiæ „ante Judicis sententiam. Ita Clarissimus nost. „P. Petschacher Universitatis Salisburg. SS. „Theologiæ Professor &c. *in suo tract. de Restit.* „*q. 3. a. 1.* Sera *q. 62. a. 4. d. unic.* Lugo *d. 8.* „*sect. 4. n. 49.* Less. *loc. cit. n. 30.* Mezger & com-

„mu-

„muniſſima Theologorum cum Celebri Juris-
„Conſulto, Magnif. Domino Chlinenſperger
„Univerſitatis Ingolſtadienſis Jurium Poſſeſſore
„in ſuis inſtitut. *l.* 4, *tit.* 3. *q.* 9. Argumenta con-
„traria in fine ſolventur. Ratio eſt, quòd ſe-
„cluſo contractu & officio nemo obligetur in
„conſcientia ad majorem diligentiam adhiben-
„dam, quàm quæ communiter adhiberi ſolet:
„atqui qui culpam ſolùm levem, vel leviſſimam
„committit, jam adhibet diligentiam commu-
„niter adhiberi ſolitam: quia ſolùm omittit di-
„ligentiam à diligentioribus & diligentiſſimis
„adhiberi conſuetam, ut patet ex prænotatis:
„ergò in foro conſcientiæ ad nihil tenetur. Di-
„xi: *In conſcientia & ante Judicis ſententiam:*
„quid enim ſentiendum de foro externo, ſeu
„poſt latam ſententiam condemnatoriam à Ju-
„dice, dicetur infrà.

„ R. 2. Neque ex culpa lata, ſi hæc non ſit
„theologica, ſed ob defectum voluntarij &
„advertentiæ, præciſè juridica, incurritur obli-
„gatio reſtitutionis in foro interno ante ſenten-
„tiam Judicis, ſecluſôque contractu & officiô.
„Ita AA. præcitati. Ratio eſt, quòd tota obli-
„gatio reſtitutionis ratione injuſtæ acceptionis
„oriatur ex injuſtitia: atqui ubi nullum eſt pec-
„catum, ſeu culpa theologica, etiam nulla eſt
„injuſtitia: ergò ubi nullum eſt peccatum, ſeu
„culpa theologica, etiam nulla erit obligatio
„reſtitutionis. Confirm. Lex ſeu juſtitia com-
„mutativa veluti gravat, ne jus alterius *injuſtè*
„lædatur: ita quoque gravat, ut injuſtè læſum
„ad

„ad æqualitatem reducatur: ergò similiter à contrario, veluti non gravat, ne jus alterius *inculpabiliter & involuntariè* lædatur: ita non gravat quoque, ut inculpabiliter & involuntariè læsum reparetur: & consequenter ubi nullum est peccatum, seu culpa theologica, etiam nulla est obligatio restitutionis.

„R. 3. Dolus apertus & præsumptus, velut etiam culpa lata, si conjuncta sint cum culpa theologica gravi (id est, si fiant cum sufficienti advertentia & voluntario ad peccatum mortale) trahunt post se onus restitutionis totius damni præcogniti & voliti. *Ita* communis DD. Ratio est: quòd taliter operans non tantùm physicè, sed etiam moraliter, & quidem cum gravi injuria & injustitia influat in damnum, adeóque ex nullo capite à restitutione sit excusandus.

„R. 4. Qui graviter alterum damnificavit, sed cum advertentia solùm veniali ad gravitatem damni probabiliùs non tenetur resarcire totum damnum. Ita Layman. *L. 3. tr. 3. p. 1. c. 6. n. 4.* Less. *l. 2. c. 7. n. 27.* Mol. Lugo, Tambur. Sa & plures ab his relati, contra Vasq. Turrian. & alios. Ratio est: quòd culpa venialis non sit actus perfectus in ratione injustitiæ, adeóque non possit inducere obligationem perfectam in ratione restitutionis: quoniam aliàs obligatio satisfactionis foret major in suo ordine, quàm injuria esset in suo. Confirm. Inferens damnum ex culpa gravi theologica tenetur totum damnum resarcire secun-

„dùm

„dùm mensuram delicti & injustitiæ, quam „commisit: ergò à contrario inferens damnum „ex culpa solùm levi theologica non tenetur to„tum damnum resarcire, sed præcisè secundùm „proportionem delicti, seu injustitiæ. Tene„ri autem ejusmodi damnificantem restitutio„nem facere secundùm proportionem & men„suram delicti, sic probatur. Altera radix re„stitutionis est injusta acceptio, seu læsio: at„qui qui per culpam venialem damnum dedit, „is verè injustè læsit, uti nemo negat: ergò te„netur ex titulo injustæ acceptionis datum dam„num compensare, scilicet secundùm propor„tionem delicti & injuriæ. De reliquo, quan„tum absolutè loquendo pro quovis casu sit re„stituendum in foro conscientiæ, & ante sen„tentiam Judicis, patebit ex mox sequenti Re„sponsione.

„ R. igitur 5. Nemo obligatur in conscien„tia ad plus restituendum, quàm voluntariè & „scienter nocuit. Sive ut clariùs me explicem. „Ubi nullum adfuit voluntarium internum, „nulla scilicet intentio & advertentia ad dam„num secutum, vel secuturum, nulla quoque „adest obligatio in conscientia restituendi ante „sententiam. Ubi autem adfuit aliquod volun„tarium internum (sive directum, sive indire„ctum, utpote quia vel quis intendit, vel sal„tem prævidit, aut prudenter prævidere debuit „damnum inde secuturum) ibi quoque adest „obligatio restituendi secundùm proportionem „voluntarij & advertentiæ ad damnum secutum.

„Ita

„Ita reipſa Navarrus, Leſſius, Mezger, Hau-„noldus cum pluribus aliis. Ratio eſt 1. Quòd „nemo teneatur ad compenſationem damni dati „faciendam, niſi in illud influxerit moraliter & „modo humano: atqui qui non agit volunta-„riè & ſcienter, directè, vel indirectè ſaltem, „non influit moraliter & modô humanô in da-„tum damnum, ut conſtat ex *1.ma 2.dæ de Vo-„lunt. & libero:* ergò non tenetur ad compen-„ſationem damni taliter dati faciendam. 2. Ne-„mo obligatur in conſcientia ad præſtandum „damnum fortuitum & ex improviſo factum: „atqui quod non fit voluntariè & ſcienter, fit „fortuitò & ex improviſo, quia nihil volitum, „niſi præcognitum: ergò nemo obligatur præ-„ſtare damnum, quod non fit voluntariè & „ſcienter. 3. Onus reſtitutionis eſt pœna ab „ipſa natura dictata injuſtæ acceptioni vel dam-„nificationi: ſed pœna ſemper debet commen-„ſurari delicto, ita ut nec id excedat, nec ab „eo excedatur: ergò & onus reſtitutionis de-„bet commenſurari delicto; atqui hoc non eſt „majus, vel minus, quàm aliquis ſcienter & „voluntariè egit: ergò & reſtitutio non debet „eſſe major, vel minor, quàm aliquis ſcienter „& voluntariè læſit. 4. Juramenta & vota non „obligant ultra intentionem voventis: ergò nec „damnificatio obligat ultra intentionem & æſti-„mationem nocentis. Verùm

„Hactenùs ſemper locuti ſumus de foro in-„terno & conſcientiæ: jam reſtat, quid dicen-

dum

„dum sit de foro etiam externo, politico, & „civili. Hinc

„ R. 6. Post sententiam condemnatoriam Ju„dicis debet à lædente totum damnum com„pensari ex culpa licèt merè juridica sive levi, „sive levissima datum, etiam in foro conscien„tiæ. Ita Molina, Layman, Mezger, Illsung, „ac teste Haunoldo communior ac probabilior „Theologorum. Ratio videtur 1. Quòd *Lex* „*Aquilia, actionésque ex quasi delicto, & noxales* „satis famosæ in Jure civili, de quibus agitur „*L. 4. Instit. tit. 3. 5. 8. & 9. ac variè in ff.* sint „justæ, utpote latæ ob bonum publicum rei„publicæ humanæ, scilicet ad homines abster„rendos à damnificationibus inconsideratè eti„am datis: atqui dictæ leges non obligant in „foro interno & conscientiæ, ut patet tum ex „hactenùs dictis: tum quia nimis forent diffi„ciles, rigidæ & onerosæ, utpote imponentes „gravissimum onus restituendi, & spoliandi se „suîs rebûs ob aliquod damnum, nullâ suâ vo„luntate & culpâ theologicâ, sed merè incon„sideratè datum: ergò saltem obligant in foro „externo seu post sententiam Judicis: quoni„am aliàs frustrarentur omni suo fine & effe„ctu. Ratio est 2. Quòd præfatæ leges tri„buant læso *Actionem rei persecutoriam*, adeo„que jus proprietatis personale ad exigendam „satisfactionem à lædente; ergò lædens post „sententiam tenetur se accommodare: quoni„am aliàs denuò frustra concederetur illa *actio*, „& nil nisi mera confusio in tribunalibus & ju-

„di-

„diciis ferendis foret timenda. Ratio est 3. „Quòd emolumento boni publici satìs consul„tum sit, si hæ leges saltem obligent in con„scientia post sententiam, ut inferiùs ampliùs „dicetur Accedit continua praxis Dicasterio„rum aliorúmque inferiorum tribunalium pro„fanorum in judiciis & sententiis ferendis jux„ta dictas leges procedentium, suasque senten„tias executioni mandantium, non reclamante „Theologiâ: minùs eos alicujus injustitiæ ar„guente; ergò &c. Sed enim

„Dices 1. Leges justæ in foro externo, si „neque sint pœnales, neque fundentur in falsa „præsumptione, etiam sunt justæ in foro inter„no, uti communiter sentiunt tam Theologi, „quàm Jurisperiti: atqui *Lex Aquilia* est justa „in foro externo, quia fundatur in æquitate na„turali: eò quòd æquius sit, illum subire dam„num, qui aliquo modo (scilicet saltem per „culpam juridicam) læsit, quàm qui nullo mo„do læsit, qualis est, qui damnum est passus: „item non est pœnalis, sed rei persecutoria: „demum neque fundatur in præsumptione ali„cujus culpæ theologicæ, sed tantùm juridicæ, „qualis supponitur subesse: ergò non solùm „obligat post sententiam Judicis condemnan„tis, sed etiam ante illam, seu in utroque fo„ro: & consequenter nostra 1.ma & 2.da re„sponsio non subsistunt.

„R. Disting. M. Lex justa in foro externo &c. „est etiam justa in foro interno, sive ante, sive „post sententiam Judicis, concedo M. semper

„ante

„ante sententiam, subdistinguo: nisi nimi-
„um sit rigorosa respectu fragilitatis humanæ,
„adeóque nec ut taliter obligans recepta, nec
„forsan ab ipso Legislatore sub tanto rigore la-
„ta, & aliunde possit finem suum obtinere,
„concedo: secùs nego M. & concessâ min.
„ac similiter distinctô & subdistinctô conse-
„quentî nego consequentiam. Imprimìs igi-
„tur ultrò concedo, Legem Aquiliam cum re-
„liquis, de quibus hîc agitur, non esse merè
„pœnales, in quantum scilicet sunt rei persecu-
„toriæ, seu in quantum actor non quærit pœ-
„nam, sed tantùm valorem & compensatio-
„nem rei suæ. Similiter non nego, etiam non
„semper fundari in præsumptione culpæ theo-
„logicæ, sed solùm juridicæ: quòd si tamen
„nec hæc subesset, adeóque præsumptio abso-
„lutè foret falsa, etiam reus ad nihil obligare-
„tur, nec ante, nec post sententiam. Deni-
„que etiam negari nequit, esse justas, tum quòd
„suô modô fundentur in æquitate naturali, ut
„dictum. Hîs tamen omnibûs non obstanti-
„bûs, hasce leges ante sententiam non obli-
„gare in conscientia probant sequentes ratio-
„nes. 1. Licèt Legislator potuisset inducere
„hanc obligationem ante sententiam, tamen
„vel non fecit, vel saltem de hoc non satìs con-
„stat, adeoque dubium est; in dubio autem
„melior est conditio possidentis; & in obliga-
„tione dubia possessio stat pro libertate. Posi-
„tô autem, non concessô, quòd voluerit in-
„ducere; dicendum restat, à subditis non cum

„tanto rigore fuisse acceptatam, aut saltem „per consuetudinem contrariam mitigatam, cui „consonat communis praxis, eò quòd nemo „se ultrò offerat, & præstet grave damnum „merè inconsideratè, seu cum culpa duntaxat „juridica datum. 2. Obligatio istarum legum „non transit ad hæredes defuncti, eò quòd ipsæ „leges non concedant actionem adversùs eos, „nisi lis jam contestata fuerit cum defuncto: at- „qui si in conscientia & ante sententiam te- „neret, transire deberet, velut aliæ obliga- „tiones reales defuncti in conscientia obligan- „tes transeunt ad hæredes ipsius: ergò signum „est, non obligare ante sententiam. 3. Finis „istarum legum satìs obtinetur ex eo, quòd „concedant læso actionem rei persecutoriam, „vî cujus homines ab ejusmodi damnificatio- „nibus inconsideratò inferendis satìs absterren- „tur, eò quòd læsus possit lædentem per sen- „tentiam Judicis cogere ad solutionem valoris „rei suæ, simúlque rem suam saltem æquiva- „lenter recuperare, qui censetur finis adæqua- „tus earum. 4 Denique. Exempla per *Legem* „*Aquiliam* adducta, velut etiam, quæ habentur „in SS. Canon tit. de Injuriis &c. intelligi & „explicari possunt, ac solent de culpa lata, cui „ordinariè conjuncta est culpa theologica, ad- „eóque intentum sufficienter non probant.

„Dices tamen 2. Judex ferendo sententiam „secundùm prædictas leges vel justè judicat, vel „injustè? si hoc? lædens non tenetur parere: „si prius? supponitur læsus jam habere jus ad-

versùs

„versùs lædentem, & consequenter jam esse „obligatus in conscientia ante sententiam.

„ R. Judicem ferre sententiam justè, non „tamen supponere antecedenter in læso jus, „sed eidem hoc primùm per sententiam legibus „conformiter latam tribuere. Dein aliud est, „læsum habere jus agendi contra lædentem in „judicio: & aliud, habere jus, ut actu sibi „præstetur damnum à lædente datum cum cul-„pa merè juridica: prius tribuunt leges: po-„sterius sententia Judicis. Et ex his patet quo-„que, quid respondendum ad rationes in casu „pro sententia contraria propositas.

CASUS CXVI.

QUid si aliquis bono titulo & jure rem alienam penes se detineat ad usum, vel custodiæ causâ v. g. equum commodatum, rem depositam, vel locatam &c. & ejusmodi res aliena aufferatur, aut pereat casu, vel per negligentiam: an, & quid restituendum, vel domino rei solvendum erit in foro conscientiæ?

RESOLUTIO.

IN his casibus, seu contractibus, casum merè fortuitum non esse præstandum, sed rem suo domino perire, communis doctrina est: eáque vera, si hanc exceptionem, seu limitatio-tionem addas: nisi scilicet aliquis ultra modum, vel ultra tempus conventum re alienâ utatur: secus si contra voluntatem domini & conven-

tionem factam detinendo rem talem, injustitiam & furtum usûs committat: tunc enim omne damnum domino inde sequens compensare debet, juxta dicta Casu 112. & textum *in c. 2. de Deposito.*

Quòd si res ejusmodi ex contractu accepta non casu, sed culpâ & negligentiâ accipientis amittatur, aut pereat, respiciendum est ad causam, vel contractum, ex quo res penes talem negligentem possessorem fuit: v. g. si ex deposito res aliena penes me fuit, & periît, tenebor tantùm restituere, aut solvere, ac si negligentia crassa, & culpa lata ex parte mea intercessit: si res hujusmodi commodata periît, tenebor de culpa etiam levissima: si res locata pro certo pretio &c. tenebor de levi & lata, sed non de levissima culpa, uti expresse habetur statutum *L. 5. §. 2. ff. Commod. & reg. 23. ff. de Reg. Jur.* Item *L. Si ut certò §. Nunc videndum ff. Commodati. &c. unic. de Commodato &c.* Cujus ratio & regula generalis hæc est. Quòd, quando detentio rei alienæ ex contractu & volente domino mihi inutilis est, sed in ipsius tantùm domini commodum cedit, ut in deposito, non tenear ego singularem industriam adhibere, adeóque tunc solùm restituere, si non adhibui communem diligentiam, quam quilibet circa res similes adhiberet, quod est culpa lata. Econtrà si contractus aut usus rei tantùm in meam utilitatem cedit sine ullo emolumento domini, ut in commodato, teneor esse diligentissimus: secus damnum etiam ex levissima culpa

culpa mea compenſare. In caſu medio, ubi utriusque commodum vertitur, ut in re locata aut vendita, & nondum tradita, mediâ diligentiâ opus, & levis culpa, ſive omiſſio illius diligentiæ, quam accuratiores & diligentiores adhiberent, præſtanda erit.

Quæ omnia etiam in conſcientia locum habere indubiè cum communi DD. cenſeo, non tantùm eò quòd leges tam civiles, quàm etiam canonicæ ita expreſsè decernant &c. verùm etiam propter tacitam promiſſionem & implicitum pactum ſeu conventionem: qui enim talem contractum cum altero init, hoc ipſo omnia ea promittere, proin etiam in conſcientia obligare ſe cenſetur ad præſtanda ea omnia, quæ ſecundúm naturam contractûs præſtanda ſunt: eſt autem præſtanda culpa nunc levis, nunc leviſſima ex notoria, aut certè ſufficienter publicata Juris tam Canonici quàm Civilis diſpoſitione, quam uterque contrahens tempore contractûs ſcivit, vel ſcire debuit. Aut ſi accipiens rem alterius ex contractu aliam intentionem habuiſſet, ſcilicet non præſtandi omnia ea, quæ ex natura contractûs ſecundùm diſpoſitionem Juris communis præſtanda ſunt, ſed tantùm, ſi per culpam ſuam mortalem res pereat &c. hoc ipſo deciperet & contra mentem, adeoque contra juſtitiam induceret alterum, teneretúrque hoc ipſo, juxta dicta v. g. locantem, commodantem &c. ſervare indemnem propter injuſtam acceptionem: qui non ad conſcientiam vel peccatum accipientis attendit,

 tendit,

tendit, sed contractum legitimum secundùm Jura perficere intendit, nunquam daturus equum vel gratìs, vel pro tantilla mercede, nisi accipientem ad diligentem & diligentissimam custodiam, & pereunte equo per illius negligentiam, ad solutionem pretij obligatum esse supponeret. Unde nihil facit ad rem, quòd negligentia ordinariè tantùm peccatum veniale: (*A.*) atque culpa levis, vel levissima ex natura rei, & nominis non possit esse gravis, aut mortalis: hoc enim utique etiam Legislatores, præsertim Summus Pontifex scivit, & supposuit, qui nihilominus commodatarium de levissima etiam culpa teneri, imò si mora, vel culpa antecesserit, & postmodùm res casu pereat, etiam *Casum* præstandum decernit *c. unico de Commodato*.

„t (*A.*) Q. 1. An & quomodo culpa levis „vel levissima possit fieri lata & gravis in con„tractibus? R. 1. Omnem culpam juridicè „latam, in contractibus esse etiam gravem „theologicè. Ita communis DD. Ratio est. „Quòd quisque obligetur in conscientia ad il„lam diligentiam, ad quam adhibendam semet„ipsum obligat, & obstringit alteri: atqui in „omni contractu quisque se obligat, & ob„stringit alteri saltem ad illam diligentiam, quæ „communiter in rebus custodiendis, & ser„vandis adhiberi solet: ergò in contractibus „quisque obligatur saltem ad diligentiam com„munem. Subsumo: Sed qui committit cul„pam juridicè latam, non adhibet diligentiam

com-

„communiter adhiberi solitam, ut patet: er-
„gò in contractibus committens culpam juri-
„dicé latam (nisi parvitas materiæ, vel inad-
„vertentia excuset) committit quoque culpam
„theologicè gravem, & consequenter graviter
„peccat, & tenetur ad restitutionem.

„R. 2. Diversitas contractuum facit, ut cul-
„pa, quæ respectu unius contractûs est levis,
„vel levissima, respectu alterius sit lata & gra-
„vis. Ita Card. de Lugo & alij. Ratio desu-
„mitur ex primùm dictis. Nam quisque se
„obligat in contractibus ad diligentiam com-
„muniter adhiberi solitam, quia hic commu-
„nis est modus agendi & contrahendi inter ho-
„mines: atqui diligentia in contractibus com-
„muniter adhiberi solita non est semper æqua-
„lis, sed major & minor, & quandoque maxi-
„ma: nam communiter consuevit inter homi-
„nes, & ipsa æquitas naturalis requirit, ut is
„majorem adhibeat diligentiam in re aliena ser-
„vanda, qui ex ejusmodi re totum habet com-
„modum, quàm is, qui exinde vel nullum,
„vel tantùm mediocre sentit commodum &c.
„ergò diversitas contractuum facit, ut quan-
„doque major vel minor diligentia adhiberi de-
„beat: & consequenter omissio diligentiæ, quæ
„respectu unius contractûs est levis, vel levis-
„sima, respectu alterius potest esse gravis &
„lata.

„Q. 2. Ex qua culpa teneantur, qui sunt
„obligati ex quasi contractu, seu ut alij loquun-
„tur, ex contractu implicito, ut sunt Consi-

 liarij,

„liarij, Medici, Advocati, Judices, Confessa-„rij, Oeconomi, Famuli &c.? R. Teneri com-„pensare damna à se illata ex culpa lata, non „autem levi, vel levissima. Ita communis. „Ratio est. Quòd ejusmodi officia homines „non censeantur aliter in se suscipere, nisi cum „obligatione præstandi ea, quæ communiter „ab aliis ejusdem officij & conditionis præsta-„ri solent: neque quid aliud de his in utroque „Jure statutum reperitur: ergò solùm tenen-„tur ad diligentiam communem, & consequen-„ter non peccant, nec ad compensationem da-„mnorum obligantur, nisi ex culpa lata. Ubi „tamen bene observandum, quòd, si quis se „ingerat in aliquod officium, qualitatibûs com-„muniter requisitîs, sive sufficientî peritiâ, & „idoneitate destitutus, teneatur compensare „omnia damna inde emergentia, eò quòd „sua imperitia, & insufficientia „horum sit causa.

CA-

CASUS CXVII.

FAmulus domino ſuo pecuniam ſe clepſiſſe confitetur, ſed per modum occultæ compenſationis: quia vel mercedem conventam dominus non ſolvit, vel juſto minorem reſpectu laboris, induſtriæ, & qualitatum ſuarum &c. mercedem dare conſenſit, & conſuevit.

RESOLUTIO.

ETſi occulta compenſatio cum communi Theologorum admittatur, neceſſarium tamen ad hoc erit imprimis, ut debitum, pro quo compenſatio fit, certum omninò & liquidum ſit: nam in dubio melior eſt conditio poſſidentis: unde ſi aliqualiter dubium eſt, non licet per occultam compenſationem ſibi ipſi jus dicere, & in propria cauſa judicem, executorémque eſſe. Unde frivola ordinariè excuſatio, & improbabilis prætextus eſt famulorum, vel officialium, quòd minorem à domino mercedem accipiant, quàm mereantur &c. hoc ipſum enim, quid, & quantum mereantur, inaudito domino nullus judex decernere, minùs in propria cauſa quis determinare poteſt. Deinde cùm dominus non teneatur, aut debeat, niſi ex contractu & conventione cum famulo initâ, ſi id ſolvit, quod liberè utrinque conventum eſt, ſatisfacit, nec ultrà debitor manet, conſequenter nullus compenſationi locus eſt, maximè cùm famulus non cogatur ſervire invitus, ſed in ſua poteſtate habeat, renuntia-

re officium, & significare domino, quòd pro tantilla mercede servire non possit. Hinc meritò ab Innocent. XI. damnata est sequens propositio Ord. 37. *Famuli & famulæ domesticæ possunt occultè heris suis surripere, ad compensandam operam suam, quam majorem judicant salariô, quod recipiunt.* Secundum requisitum ad compensationem occultam est, ut id, quod debetur, aliàs obtineri non possit, vel non nisi cum magna molestia, expensis, aut jactura favoris, amicitiæ &c. Cùm igitur (loquendo de eo, quod ordinariè accidit) sine incommodo vel majus salarium, vel dimissio à servitio obtineri possit, non habet locum occulta compensatio, defectu hujus secundi requisiti. Quòd si famulus prævideat, dominum facilem quidem ad dimissionem fore, nullatenùs autem majorem mercedem concessurum, interim ipse dimissionem nolit, certè dominum non potest cogere, neque cum veritate dicere, quòd dominus ultra id, quod conventum est, aliquid debeat, quantumvis ipse censeat, labore & industriâ suâ plus mereri &c. Denique (quod pro certa & generali regula notandum) id quòd coram alio justo judice peti & obtineri non posset, hoc multò minùs per occultam compensationem sibi ipsi adjudicari, & executivè alteri auferri potest: atqui talis famulus non posset per quemcunque etiam justissimum Judicem plus obtinere, quàm quod conventum est: ergò &c. Eo igitur casu tantùm occulta compensatio admitti potest famulo, ubi mer-

cedem

cedem conventam ſine ſingulari incommodo vel periculo aliter obtinere non poteſt: ubi nihilominùs cavendum (quod tertium requiſitum ad licitam compenſationem eſt) ne poſt factam compenſationem à domino, utpote ignorante compenſationem factam eſſe, vel ejus hæredibus denuò ſolutio mercedis accipiatur: hoc enim injuſtum, proin iterum reſtituendum eſſet. Sed

„Q. Quænam aliæ adhuc requirantur con„ditiones, ut juſta & licita ſit occulta compen„ſatio?

„R. Quinque inſuper à DD. communiter „requiri. Prima eſt, ut præterquam, quòd „debitum ſit certum & liquidum, etiam ſit „fundatum in titulo juſtitiæ, & non ſolius gra„titudinis: velut enim titulus merus gratitu„dinis non inducit propriè & ſtrictè dictum „debitum: ita multò minùs fundat jus, facien„di ſibi aliquam compenſationem ex bonis alie„nis inſcio, vel invito domino. Secunda eſt, „ut non plus accipiatur, quàm ſtrictè debea„tur: quia exceſſus foret contra æquitatem & „juſtitiam, adeoque reſtitutioni obnoxius. „Tertia eſt, ut fiat compenſatio ex re debitori „propria, & non tantùm oppignorata, vel ejus „cuſtodiæ tradita &c. ne ſcilicet injuſtè grave„tur tertius. Quarta eſt, ut ex compenſatio„ne tanquam occulta nullum oriatur detrimen„tum alteri tertio in fama, honore, vel bonis „fortunæ: ne nimium quis forſan veniat in „ſuſpicionem furti, vel omninò ut talis habea-

tur,

„tur, & puniatur. Quinta demum eſt. Ut, „ſi debitor non ſit omnibus creditoribus ſol„vendo, compenſatio non fiat cum præjudi„cio creditorum gaudentium jure prælatio„nis.

CASUS CXVIII.

COnſulit aliquis, an marſupium pecuniâ plenum in platea repertum: vel theſaurum antiquitùs abſconditum à ſe inventum, bonâ conſcientiâ retinere poſſit?

RESOLUTIO.

INter theſaurum, & alias res inventas hoc intereſt, quòd, cùm Theſaurus juxta *L. Nunquam ff. De acquir. rer. dom: ſi vetus depoſitio, cujus nulla memoria extat*; conſequenter nullus certus dominus, omni licèt diligentiâ adhibitâ indagari poteſt, ideò inventor theſauri nihil publicare, nec dominum inquirere teneatur, ſed ſpectato Jure naturæ & gentium, ſive in proprio ſive alieno fundo invenerit, ſolus ſervare poſſit, eò quòd ſit primò occupantis, quod in nullius eſt dominio: quamvìs Jus poſitivum *L. unic. C. de Theſaur.* aliter diſponat: ita ut inventor æquè totum ſibi, ſi in ſuo fundo; ſolùm autem dimidium, ſi in alieno fundo, aut domo &c. invenerit, ſervare poſſit. *(A.)* Inventor econtrà rei recèns perditæ, adeòque certum dominium habentis, non poſſit eam utpote alienam retinere, niſi cum facta publicatio-

catione, aut aliàs sufficientî diligentiâ seriò adhibitâ eundem dominum indagare non potest: quo casu, id est, si dominus indagari omninò non possit, talis res inventa non minùs, quàm thesaurus antiquus retineri posse videtur, uti satìs probabiliter docent Sotus, Ledesma, Medina, Navar. Sayrus, Mezger, Lessius, Tambur. Layman. Haunold. Illsung. & plures alii ab his relati.

Quòd alij velint, pauperibus erogandam, ex ea ratione, quòd verisimiliter hæc mens & intentio domini sit, quia, cùm ipse rem habere non possit, velit pro salute animæ suæ in eleemosynam erogari &c. me non movet; nam imprimis hoc æquè de thesauro antiquo præsumendum esset, contra dispositionem Juris, & Leges notissimas inventori jus etiam & dominium aliquod tribuentes. Deinde parum ad salutem animæ faciet, nec actus charitatis & misericordiæ erit, de eo, quod quis non ampliùs habet, nec habere potest per inventorem, in cujus manu est, eleemosynam dari: cùm econtrà dominus hujus intentionis sit, ut, si rem recipere posset, nihil pauperibus ex affectu misericordiæ inde largiretur. Denique contraria præsumptio, quòd scilicet dominus velit & intendat res inventas penes inventorem remanere, quàm pauperibus distribui, in praxi multò probabilior & verisimilior est, ex eo, quia, qui rem amisit, nunquam omninò despondet animum, eam recuperandi, adeò quidem, ut etiam, qui propter tempestatem jactan-

jactantur in mare, non habeantur, nec præsumantur haberi pro derelictis: consequenter nemo vult, aut velle præsumendus est, inventorem aliquid circa rem perditam facere, quo spes omnis recuperandi præscindatur: hoc autem fiet, si pauperibus distribuatur: econtrà non fiet, si domino spes sua semper manebit, si inventor ipse retineat, vel etiamsi cum utilitate absumat: nam hoc casu saltem lucrum in vicem rei succedens, id nimirùm, in quantum consumens factus est locupletior, dominus repetere quondam poterit, si etiam post multos annos innotescat, quis rem à se amissam invenerit. (*B.*)

„ (*A.*) Quæstio est inter Theologos. An quis sciens, in quodam fundo latere thesaurum, „possit ejusmodi fundum emere communi „pretio, dissimulando, ac postmodùm effo„diendo thesaurum, quin de hoc quidquam tri„buat priori domino fundi? R. cum D. Tho„ma *2. 2. q. 66. a. 5. ad 2.* Molina, Azor, Bo„nac. & aliis affirmativè. Ratio est 1. Quòd „thesaurus adhuc latens sit bonum derelictum, „adeoque & primò occupantis, nisi quid aliud „jura positiva statuant: atqui in hoc passu cir„ca emptionem & venditionem fundi, the„saurum occultè continentis, nihil statuunt, „quia nihil potest assignari: ergò erit primò „occupantis, seu fundum ementis, & eum ef„fodientis. 2. Pretium debet correspondere „rei & fructibus: atqui thesaurus nec est pars, „nec fructus fundi: nec vendens est dominus illius,

„illius, quia bona derelicta ſunt nullius: adeo-„que non venit in commutationem pretij: con-„ſequenter emens nullam facit injuriam ven-„ditori, theſaurum diſſimulando, ac poſtmo-„dùm ſibi eundem applicando tanquam lucrum „fortunæ. Aliter loquendum de mineralibus „& metallifodinis, quia hæc ſunt fructus fun-„di, ac proin Domini, fundum poſſidentis.

„(*B.*) Q. Quid ſentiendum de bonis incer-„tis ex delicto? nam bona incerta dicuntur, „quorum dominus adeſſe præſumitur, ſed ig-„noratur: & hæc communiter in duo genera „diſtinguuntur, ſcilicet in incerta ſine delicto, „ut ſunt inventa, quorum dominus ſciri ne-„quit, de quibus jam actum. Ac in incerta ex „delicto, qualia ſunt e. g. acquiſita in bello in-„juſto absque notitia veri domini: item inven-„ta & retenta cum culpabili negligentia in in-„quirendo dominum rei &c. Et de his R. Ea à „malæ fidei poſſeſſore nunquam retineri poſſe: „adeoque ſi verus dominus ſciri nequeat, eſſe „reſtituenda pauperibus, vel aliis piis cauſis. „Ita teſte Lugone communis Theologorum. „Et colligitur 1. ex *Cap. Cùm tu de uſuris*: quod „licèt loquatur de ſolis uſuris, ob paritatem „tamen rationis etiam intelligi poteſt & ſolet „de aliis bonis malâ fide acquiſitis, vel reten-„tis. Prob. 2. authoritate S. Hieronymi rela-„ti *in cap. Nemo, qui rapit. 14. q. 5.* ubi ſic habet: „*Nemo, qui rapit, ſi habeat, unde reddat, moriens* „*ſalvatur: ſi eos, quorum fuit, invenire non poſ-* „*ſit, Eccleſiæ, vel pauperibus tribuat.* Quod ip-ſum

„ſum confirmat S. Auguſt. *l. 50. Homil. 9.* rela-
„tus *in cap. Si quid. 14. q. 5.* inquiens: *Si quid*
„*inveniſti, & non reddidiſti, rapuiſti:* loquens de
„rebus inventis, & retentis cum fide mala,
„quarum ſcilicet dominus vel ſcitur, vel facilè
„ſciri poteſt.

„ Accedit ratio. Quia ipſa natura dictat, ex
„una parte iniquum eſſe, aliquem ex ſuo deli-
„cto lucrum capere, vel diteſcere: ex altera
„verò parte, cùm non conveniat ejusmodi bo-
„na omninò temerè abjici, erunt omni melio-
„ri modo applicanda juxta præſumptam volun-
„tatem domini, ad quem ſpectant, & qui ig-
„noratur, quod fit, ſi pauperibus, vel aliis
„piis cauſis applicentur.

CASUS CXIX.

EQuum vendidit quispiam, eúmque de pluribus conſideratis qualitatibus ultra meritum commendavit, econtrà vitia plura diſſimulando reticuit, imò falsò aſſeveravit, tantùm eſſe e. g. ſeptem annorum, cùm jam eſſet 12. &c. dubitat, an peccaverit ex hoc mortaliter? & an aliquid reſtituendum emptori decepto, vel inducto?

RESOLUTIO.

LAudare, & ſuo modo exaggerando commendare, itáque ſuadendo movere emptorem ad emendum: æquivocare etiam circa acciden-

accidentia & extrinſecas circumſtantias rerum permitti debet negotiatoribus, & quarumcunque rerum venditoribus: quoniam aliàs magnam difficultatem, vel etiam damnum paterentur in mercibus ſuis diſtrahendis, quas vel ipſi aliquatenùs vitioſas acquiſiêrunt, vel ſine omni vitio aſſervare non potuerunt. Emptor proin ex hoc dolosè ſe inductum, aut deceptum dicere non poteſt, quia ſcivit utique hunc morem venditorum, ſibi proinde imputare debet, ſi per ea, quæ commendandi causâ dicta ſunt, perſuaderi ſe & induci ad comparandam rem minùs utilem paſſus eſt.

Quòd ſi verò venditor non tantùm exaggerando, ſed ſcienter mentiendo, & affirmando de merce ſua, quod falſum eſt, inducat emptorem, ſemper peccabit ſaltem contra veritatem, vel etiam charitatem, & quidem mortaliter, ſi prævidit grave damnum & læſionem proximi taliter inducti. Contra juſtitiam verò & cum obligatione reſtituendi tunc ſolùm peccabit, ſi vel terminos juſti pretii excedat, de quo infrà: vel ſi mentiatur non tantùm circa qualitates minùs principales, aut circumſtantias extrinſecas, v. g. rem ſibi ipſi tanti conſtitiſſe: à loco tam diſſito advectam &c. verùm circa ipſam rei & mercis circumſtantiam: v. g. ſi dicat falsò, rem venditam eſſe ex puro ſerico, ex finiſſimo argento: item tot marcarum, tot ulnarum eſſe &c. In hoc enim ſi fallat, aliud pro alio obtrudet emptori, itáque dolum & fraudem contra juſtitiam committet, ut cum communi

muni docet S. Thomas *2. 3. q. 77. a. 2. & 3.*

Tacere vitia & defectus rei venditæ occultos aliquando quidem contra charitatem eſt, ſi nimirum prævideatur grave incommodum emptoris: at per ſe loquendo contra juſtitiam non eſt; neque enim venditor ex juſtitia tenetur rem propriam vilifacere, & quæ emptorem averterent, ultrò ſuggerere; modò vitium non ſit circa ipſam ſubſtantiam, ut dictum, ita ut emptor illud ſciens nullatenùs rem emiſſet: quia tunc venditor conſcius talis vitij, ídque reticens dolô cenſetur egiſſe juxta *L. 1. Cod. de Ædilitiis action.* dolus autem, dans cauſam contractui, eundem irritat: unde vî Statutorum Bavaricorum in venditione equorum contractus non obligant, ſed retractari poſſunt, ſi certi quidam defectus valdè notabiles (die 4. Haupt-Mängl) à venditore non manifeſtantur. Dixi per ſe; nam ſi hujus intuitu, id eſt, propter ignoratum defectum res ultra juſtum pretium ematur, venditor injuſtitiam committet, non quidem propter diſſimulatum rei defectum, ſed propter injuſtum pretium. (*A.*) Videantur Leſſius *l. 2. n. 83.* Laym. *l. 3. tr. 4. c. 17. §. 2. n. 15.*

Item ſi emptor interroget de defectibus certis, vel in animalibus de ætate eorundem, ſequatúrque fidem venditoris, ſignificando ſufficienter, quòd aliter non cogitet emere, niſi verum ſit, quod dicitur, hoc caſu occultare veritatem, injuſtitia eſt, non præcisè, quia vitium reticetur, ſed quia alter non niſi ſub conditione in contractum conſentit: conſequenter

defi-

deficiente conditione, consensus & contractus nullus est; proin talis venditor ab invito, nec obligato emptore, ac sine causa (cùm contractus nullus sit) pecuniam accipit, ut communiter docent DD.

Et quidem necesse non est, ut emptor expressîs verbîs se declaret, quòd non nisi sub conditione tali emere velit, sed sufficit, si indirectè, æquivalenter, virtualiter, & tacitè, aut quocunque demum modo intentio hujusmodi conditionalis venditori innotescat: v. g. Si emptor dicat, se non alio fine emere equum, nisi ut eo Romam ire possit; equam, vaccam, &c. ad finem generationis &c. simúlque declaret, quòd sequatur fidem venditoris, & venditor non contrà protestetur, dicendo e. g. Er künte es nit wagen: künte nit dafür gut sprechen &c. Hîs, inquam, concurrentibus tacitè & virtualiter conditio posita censetur, erítque injustitia, rem hujusmodi ad finem prorsus non idoneum vendere: cùm enim contractus emptionis ipso & solo consensu perficiatur, si quocunque modo constet venditori, emptorem hîc & nunc non consentire, vel non nisi conditionatè, conditionem verò deficere, non potest accipere pecunias, utpote deficiente causâ & obligatione ex parte emptoris: si secùs faciat, ex capite injustæ acceptionis restitutio facienda, non tantùm ipsius pecuniæ acceptæ, sed etiam omnium damnorum ex hac acceptione secutorum &c. juxta antè dicta.

Notanter autem requisivi, tum finem, pro-

pter quem res emitur, tum simul, quòd emptor de hoc fidem habeat venditori (uti dici solet: Ich traue dir darumb.) tempore contractûs declaranti: nam si emptor tantùm incidenter, & per discursum, uti frequenter fit, finem, intentionémque suam manifestat, absque eo, quòd venditorem dicere veritatem roget, ipsiúsque fidem se sequi declaret, non censebitur emptio conditionalis, sed absoluta, etiamsi venditor ex tali discursu advertat, & sciat, alterum non empturum forsan, si defectum sciret: quia aliud est, non empturum, si sciret, aliud de facto tantùm conditionatè emere: hoc posterius facit consensum nullum, si conditio deficiat, non prius. Interim etiam priori illo casu monendus est emptor saltem post numeratum pretium, rem emptam ad finem, quem ille intendit, inutilem fore, non eo fine, ut venditor mercem suam recipiat, sed ne alter, de cujus intentione constat, damnum patiatur: aliàs enim, si grave incommodum sequeretur, venditor peccaret, si non contra justitiam, saltem contra charitatem, cùm commodè possit præcavere tale damnum, monendo emptorem ex postfacto, vel per se, vel per tertium aliquem.

„(*A.*) Quæritur 1. Quotuplex sit pretium?

„R. Esse duplex, unum legitimum taxatum „à Lege, Principe, vel Magistratu: & hoc con„sistit in indivisibili, ita, ut notabiliter id exce„dens graviter peccet, & ad restitutionem te„neatur, ut infrà dicetur. Alterum naturale, „vel vulgare, quod communi hominum judi-

cio

„cio pensatîs circumstantiîs imponitur: & hoc „non consistit in indivisibili, sed est triplex, in- „fimum, medium, & summum: seu ut alij „loquuntur, pium, moderatum, & rigorosum, „ita ut quodlibet istorum habeat adhuc aliquam „latitudinem: e. g. si pretium infimum alicu- „jus rei sint viginti quinque floreni: medium „erunt triginta: summum triginta quinque, ut „docent Lugo, Less. Mol. Bonac. aliíque: in- „super observantes, ex variis causis & circum- „stantiis pretia rerum posse crescere & decresce- „re: ejusmodi causæ sunt v. g. lucrum cessans, „vel damnum emergens: labor & expensæ fa- „ctæ in comparatione rei: incommoda pretiô „æstimabilia ob ejus venditionem oborta: ra- „ritas mercis: multitudo emptorum ad emen- „dum invitatorum &c.

„ Q. 2. Quô pretiô licitum sit emere & ven- „dere?

„ R. Absque læsione omnis injustitiæ emi & „vendi posse pretiô summô, mediô & infimô: „ita communis, continuâ praxi id approbante. „Ratio est. Quòd tamdiu non excedantur ter- „mini justitiæ in emptione & venditione quam- „diu servatur æqualitas inter datum & acceptum: „atqui hæc servatur, sive quis emat, aut vendat „pretiô summô, sive infimô: nam pretium „vulgare habet aliquam latitudinem, ita tamen, „ut adhuc sit commensuratum merci, sive sit „summum, sive infimum, ob inæqualem scili- „cet æstimationem hominum, & diversam pru- „dentum æstimatorum opinionem: ergò nulla

„ſit injuſtitia, ſive quis emat, aut vendat pretiô „ſummô, ſive infimô. Unde bene obſervat „noſter Clariſſ. P. Paulus Mezger: licitum eſſe „rem vendere hodie pretiô ſummô, quòd quis „ſcit, cras minutum iri, quia res æſtimatur pre„tio currenti, nec valor ipſius dependet ab æ„ſtimatione futura.

„R. 2. Excedentes in emptione, vel vendi„tione latitudinem pretii juſti, peccant in foro „conſcientiæ & ad reſtitutionem obligantur, „niſi juſtus quidam titulus plus exigendi excu„ſat. Ita poſt Divum Auguſt. *l. 13. de Trinit.* „*c. 31.* communis DD. Ratio eſt, quòd per „exceſſum juſti pretii deſtruatur æqualitas inter „datum & acceptum, quam æqualitatem in con„tractibus, qualis eſt emptio & venditio juſti„tiæ ratio ſemper requirit. Dixi tamen 1. *In* „*foro conſcientiæ.* Etſi enim in foro externo & „civili non concedatur actio, vi cujus poſſit „contractus reſcindi, niſi quis læſus ſit ultra di„midium per *L. 2. C. de reſcind. Vendit.* ne nimi„rùm lites nimium multiplicentur; in foro ta„men interno & conſcientiæ datur obligatio re„ſtituendo omne id, quod juſtum pretium ex„cedit, eò quòd jus naturale exigat æqualita„tem inter datum & acceptum. Imò, ſi ex„ceſſus ſit in quantitate pretij, datur emptori a„ctio *redhibitoria*, vi cujus cogitur venditor red„ditô pretiô rem emptam recipere; vel actio „*quanto minoris*, vi cujus debet exceſſum juſti „pretij, ſeu quanto minus dediſſet emptor, ei„dem reddere, ut conſtat ex *L. Julianus*: §. *Sed*

ſi ven-

„*si venditor. ff. de Actionibus empti.* Item *L. 1. ff.* „*de Ædilitio edicto.* Dixi 2. *Nisi justus quidam ti-* „*tulus plus exigendi excuset :* qualis est e. g. si „vendens ob dilatam solutionem debeat subire „lucrum cessans, vel damnum emergens &c. „At verò præcisè ob dilatam solutionem nihil „licitè exigi posse ultra justum pretium benè ob- „servant Less. Molina, aliíque, eò quòd stante „hac & nullo alio titulo interveniat contractus „mutui, in quo nunquam licet aliquid ultra sor- „tem absque usura accipere. Unde damnatæ „sunt duæ sequentes propositiones : & quidem „ab Alex. VII. sequens ord. 42. *Licitum est mu-* „*tuanti aliquid ultra sortem exigere, si se obliget ad* „*non repetendam sortem usque ad certum tempus.* „Et ab Innoc. XI. hæc ord. 41. *Cùm numerata pe-* „*cunia pretiosior sit, quàm numeranda, & nullus sit,* „*qui non majoris faciat pecuniam præsentem, quàm* „*futuram, potest creditor aliquid ultra sortem à* „*mutuatario exigere, & eo titulo ab usura excu-* „*sari.*

R. 3. Pretiô legitimô teneri omnes se accom- „modare, si hoc semel sit receptum, nec con- „stet de ipsius iniquitate. Ratio est, tum quòd „Princeps habeat jus taxandi rerum pretia in bo- „num commune : tum quòd subditi tanquam „membra Reipublicæ legibus & præceptis bo- „num commune concernentibus teneantur mo- „rem gerere. De reliquo, cur pretium legiti- „mum consistat in indivisibili, non item vul- „gare, discriminis ratio est : quòd prius impo- „natur ab uno scilicet Principe, vel à pluribus,

„sed per modum unius, ut à Magistratu: po„sterius verò à pluribus non ita convenientibus„sed potiùs secundùm magìs & minus consideratis rei qualitatibus & circumstantiis inter se „disconvenientibus. Sed de his plura in Casu „sequenti.

CASUS CXX.

MErcator conscientiæ remorsum aperit Confessario, quòd res levî pretiô comparatas magno & v. g. duplo vendiderit. Instrui petit, quid & quantum pro justo lucro habere debeat, & possit?

RESOLUTIO.

DIfferentia est inter merces. Nam primò aliæ auctoritate publica pretium certum habent, ut cerevisia, panes, carnes, aliáque per Magistratus taxari solita. Secundò aliæ communi usu & observantiâ taxantur, v. g. frumentum, vinum, pisces, & pleræque mercatorum merces. Tertiò. Aliæ nec auctoritate Magistratûs, nec communi usu taxam habent: & hoc dupliciter vel propter raritatem, quia similes merces plures non dantur, v. g. picturæ, aliæque raræ artis opera, item gemmæ insolitæ magnitudinis, aut splendoris &c. Vel propter monopolium, quia tantùm unus certas merces, etsi secundùm se communes & vulgares vendere solet, v. g. salem, albam cerevisiam; theriacam, vel

vel quodcunque medicinæ, aliarúmve rerum ſecretum genus &c. Quartò demum alia quaſi mixta, & ſecundùm ſubſtantiam communia; ſecundùm certas autem & variabiles qualitates rara & ſingularia ſunt; ejusmodi merces præ cæteris ſunt equi, qui ſicut in ſubſtantia conveniunt, & communiter venduntur, ita in qualitatibus, & conſequenter in pretio nimiùm, quantùm inter ſe differunt: huc ſpectant plura alia ſecundùm quid tantùm rara v. g. fructus, aut olera ante commune tempus venalia &c.

Quantùm ad primi generis merces, ſtandum eſt taxæ publicæ, & cariùs vendere contra juſtitiam erit; hoc tamen notando, quòd cùm tales Leges fundentur in præſumptione & ſuppoſitione: tanti ſcilicet à praxatore v. g. emi lupulum & hordeum, tanti à lanione vitulum &c. ſi hæc præſumptio incipiat eſſe falſa: exempli causâ, ſi lanio tempore hoc vitulos magnô pretiô emat &c. poſſe in occulto (citra contemptum legis) & in foro interno etiam cariori & proportionatô pretiô vendere: quia Leges in præſumptione fundatæ non obligant in conſcientia, niſi quousque verum eſt, quod præſumitur, ut communis tenet Theologorum.

Quantùm ad ſecundi generis merces ſemper tutus in conſcientia eſt, qui communi æſtimationi & taxæ ſe conformat, quantumvis ipſe ſingulari occaſione, fortunâ, vel induſtriâ tales merces multò leviùs, quàm alii comparaverit, & porrò conſtanter comparare poſſit, hoc enim exceſſivum lucrum ſine injuria aliorum habe-

 bit,

bit, nec injuſtitiam committet, quamdiu juſti & communi uſu determinati pretii terminos non excedit; ſicut enim tam Magiſtratus, quàm communitas, & populus cujuscunque loci expreſsè taxam rerum ponere, ita tacitè ipſo facto & communi uſu idem poſſunt, erítque juſtum cujusque rei pretium, quod vel ſtatutum, vel dicta conſuetudo determinat, quod proinde tutò quisque petere & accipere poterit, non attento, quanti ſibi merces vendita conſtet: uti colligitur *ex L. Pretia rerum ff. ad L. Falcidiam*: ubi dicitur: *Pretia rerum non ex affectu, nec utilitate ſingulorum, ſed communiter funguntur*: id eſt, communi judicio & uſui nituntur. Quo modo etiam intelligenda eſt *Lex 1. §. Si hæres ff. ad S. C. Trebellianum.*

Econtrà terminos conſueti pretii excedere ex eo ſolùm, quia emptor ſimplex eſt, aut uſum & communem taxam neſcit, injuſtitia eſt, & ſi quantitas gravis ſit, reſtitutionis obligatio incurritur: & hoc quidem etiam eo caſu, quo ipſe venditor rem talem per errorem juſto majori pretio anteà comparaverit: quia ex hoc, quòd ipſe deceptus ſit in pretio, non ſequitur, quòd propterea alium quoque decipere poſſit, ut denuò communiter docent DD. Interim tritum & verum eſt, pretia rerum non conſiſtere in indiviſibili, vel infimo, medio aut ſummo rem quamvis vendi poſſe: nec injuſtitiam committi, niſi ſummum pretium excedatur: puta, ſi propter ſimplicitatem, aut imperitiam emptoris tanti res veneat, quanti nec circiter quidem ab aliis

aliis vendi ſolet, adeoque taxa communis notoriè & notabiliter excedatur, ut jam conſtat ex dictis caſu priori.

Quantum ad tertij generis merces, quæ propter raritatem ſimiles nullas, vel pauciſſimas habent, nec communiter vendi; conſequenter nec communi uſu æſtimari aut taxari ſolent, hoc ipſo, quia pretium & taxam nullam certam habent, probabiliter arbitrio vendentis & ementis æſtimari poſſunt in infinitum quaſi, nec fiet injuſtitia, etſi pro una pictura mille floreni accipiantur, quia id, quod emptor ſolvit vel verum, & proprio ipſius judicio taxatum pretium, vel certè amore & affectu raritatis venditori donatum pro arte, aut pro oblatione rei ſingularis ſibi ante alios factæ, honorarium erit; ut docent Molina *d. 348.* Petrus Navarrus *l. 3. c. 2. n. 11.* Sotus, Valentia, Azor. Toletus. Reginaldus & alij. Nihilominùs ſententia oppoſita, quam tenent Leſſius *l. 2. c. 21. dub. 3. n. 16.* Martin: Navarrus, Filliucius, Arragonius, aliíque: ſcilicet non licere venditori rem vendere pretio alto quocunque, æquè probabilis, imò probabilior, utpote æquitati naturali conformior videtur. Ex ratione: quòd æquitas naturalis exigat, quamlibet rem vendi juſtô pretiô: tale autem ſolùm eſt taxatum vel à Principe, vel ab ipſa communitate, vel denique à prudentis æſtimatoris judicio conſideratis circumſtantiis & rei qualitatibus: conſequenter nunquam licebit venditori pretiô quôcunque aliô, quaſi infinitô, & hoc ipſo exceſſivô mercem vendere: quam-

quamvis praxis in quibusdam ſaltem locis magìs priori ſententiæ videatur ſuffragari.

Quoad monopolia, certum eſt, ſemper ea ſuſpecta & periculoſa eſſe ob hoc ipſum, quia in arbitrio monopoliſtæ eſt, pretia rerum pro ſuo arbitrio ponere, ideóque in communitate res noxia, & legibus improbata eſt, unum tantùm cum prohibitione aliarum certas merces in aliqua provincia venales habere: uti habetur *Leg. unic. C. de Monopoliis.* (*A.*) In Confeſſionali & foro conſcientiæ hæc regula dari poteſt: quòd eó pretiô teneantur tales vendere, quo venderent abſtrahendo à monopolio: ſive ſi alij quoque ſimiles merces procurare, & venales exponere deberent: ſecùs, ſi ſummum pretium excedant, damnum injuſtum reipublicæ aut communitati tali inferre cenſeantur.

Quòd ſi tamen aliquis ſua induſtriâ ſecretum aliquod utile, ſive medicinale, ſive quodcunque aliud invenerit, & ipſe inventor vendat, meritò ultra pretium materiæ ſive ingredientium aliquid locò honorarij pro inventione accipere poteſt; nam etſi palam diceret, quanti conſtarent ingredientia, nemo, qui talibûs utitur, rationabiliter invitus eſſet, honorarium ſuperaddere: tantùm ergò etiam occultè, quaſi pretium rei, exigere poteſt, quantum publicè coram aliis æquis rei & artis æſtimatoribus (v. g. Medicis) ſine rubore & bona fide petere auderet.

Monopolia Principum vel Magiſtratuum ex eo poſſunt excuſari, quatenus vicem aliarum exactionum & collectarum aliàs imponendarum ſub-

ſubeunt: proin ſi juſta cauſa foret imponendi collectam, etiam cum lucro exceſſivo, monopolia (cæteris paribus) licita eſſe poſſunt, remiſsîs viciſſim & intermiſsîs proportionaliter aliîs exactionibûs: ubi tamen communiter AA. advertunt. In tali caſu pretium à Principe vel Magiſtratu taxandum eſſe; ne forſan monopoliſta juſtum pretium vel omninò excedat, vel ſaltem res pretiô rigorosô vendat cum gravi emptorum onere abſque neceſſitate, aut citra Principis voluntatem.

Quantùm ad quarti generis merces, ſicut nec pretium commune habent, nec tamen res ita raræ, ac ſingulares ſunt, ut ſimilem, ſecundùm quam menſurari poſſint, non habeant, ita mediô modô judicandum eſt: ſcilicet, quòd non omninò in libero arbitrio venditoris ſit, tales merces æſtimare pro placito: interim propter reſpectivam raritatem, aut qualitates ſingulares pretium augeri poſſit, attamen hoc moderatè, & ſecundùm prudens æqui arbitrij judicium: practicè in conſcientia tutus erit, qui equum v. g tanti vendit, quanti bona fide putat ab aliis communiter emi poſſe; vel ſi ita æſtimet rem ſuam, ut credat, ſe coram peritis in dignoſcenda tali merce non reprehendendum de notabili exceſſu. Econtrà tutus non erit, qui intuitu præſentis emptoris, quem minùs intelligentem, aut nimìs ad rem affectum advertit, merces majorî pretiô æſtimat, idque ita notabiliter, ut coram aliis peritis & expertis non auderet taliter æſtimare; tunc enim pro-

priâ conscientiâ teste terminos justi, & summi etiam pretij excessisse convincitur.

„(*A.*) Quotupliciter monopolium contin-„gere possit? R. Monopolium fieri, dum unus „solus, vel pauci simul è republica procurant, „ut venditio quarumdam mercium pretio vel „taxato, vel quo ipsis libitum est, ad se solos „devolvatur; & hoc fieri potest quatuor mo-„dîs.

„Primò Authoritate Principis concedentis „hoc beneficium cuidam, vel paucis quibus-„dam ex rationabili causa; v. g. ob præstita me-„rita, vel mercatorum inopiam, industriam, „specialem experientiam &c. & taliter non illi-„citum esse, docet Layman. *l. 3. tr. 4. c. 17.* §. „*7. n. 42.* cum aliis communiter: modò ex neu-„tra parte subrepat fraus, ac pretium ita taxe-„tur, ut communitas non nimium gravetur.

„Secundò contingit monopolium, dum ali-„qui conveniunt, & paciscuntur de non ven-„dendis mercibus, nisi pretiô summô & rigo-„rosô, quod graviter prohibitum est citata *L.* „*unic.* Ac quamvis Lessius l. 2. c. 21. dub. 20. „Molina, Reginald. Bonac. aliíque existiment, „tales seclusa vi & fraude solùm peccare contra „Charitatem, utpote adigentes proximum ad „emendum magno suo incommodo, pretio ri-„goroso, cùm aliàs facilè emere posset pretiô, „mediô vel omninò infimô: probabiliùs tamen „videtur sentire cit. Laymannus & alij ab eo „relati: ejusmodi etiam peccare contra justiti-„am, eò quòd omni jure & consuetudine con-

cessum

„cessum sit emptoribus, si pretium taxatum non „sit, de eodem licitari, quo jure per dictas con„ventiones & pacta, illicita & legibus inter„dicta, privantur ementes, sicque injuriam ju„stitiæ propriè dictæ oppositam patiuntur.

„Tertiò committitur monopolium, dum „unus aut aliqui fructus omnes, vel merces cu„jusdam speciei coemunt vilî pretiô, ut eas po„stea tempore cariori revendant magnô suô lu„crô. Et quoad hos AA. iterum non adeò con„veniunt. Nam Molina, Filliucius, Turria„nus & alij censent, tales non peccare contra „justitiam commutativam, sed solùm contra „charitatem, vel justitiam legalem, adeoque „saltem non teneri ad aliquam restitutionem. „Horum ratio est, quòd nec peccent emendo „justô pretiò, ut supponitur: nec asservando, „cùm non teneantur vendere saltem ex justitia: „nec denique iterum revendant, nisi justô pre„tiô, eo tempore currente: quæ omnia non „repugnant justitiæ commutativæ. Nihilomi„nùs Azor, Reginaldus, Medina & alij vo„lunt, eos peccare etiam contra justitiam, te„nerique ad restitutionem, eò quòd non ven„dant res suas pretiô justô, cùm respublica jus „habeat, ne pretium taliter præcisè scilicet mag„ni lucri capiendi causâ augeatur, adeoque sint „causa injusta damni reipublicæ & civium.

„Interim non negant AA. allegati, quemvis „posse seclusô monopoliô merces suas pro li„bitu supprimere usque ad tempus opportu„num, quia quivis potest uti jure suo, ac si-

bimet

„bimet ipsi omni meliori modo consulere, de „rebúsque suis disponere.

„ Quartò fit monopolium, dum quidam im„pediunt, ne ab aliis merces adducantur, ut „suas cariorî pretiô vendere queant: & hos „quoque saltem peccare graviter contra chari„tatem, communis tenet DD. eò quòd com„munitas inde notabiliter gravetur. Quòd si „accedat vis vel fraus, etiam peccabunt contra „justitiam, & erunt obligati ad restitutionem. „Tametsi enim communitas non habeat jus ad „merces alienas & absentes, habet tamen jus, „ne alij vi & fraude impediant, eas ad se adfer„ri, talitérque pretium notabiliter augeri &c.

CASUS CXXI.

IDem mercator ait, se emptoribus ob dilatam solutionem merces notabiliter cariorî pretiô vendidisse: item mutuum indigentibus non dedisse, nisi accepto pignore, insuper constituto interesse, ut vocant 5. vel etiam 6. *per cento.* Demùm universaliter consulit, quomodo quando culpa & pœna usurariorum incurratur.

RESOLUTIO.

USurarij infame nomen, & usuras omni jure, id est naturali, divino, canonico, & civili prohibitas esse, omnes fatentur: attamen in praxi vix unquam invenitur, qui se vel ultrò fateatur, vel convinci possit, ut etiam in foro confessionali argui se patiatur de hoc crimine.

Quod

Quod inde provenit, quia, licèt in genere facilè definiri poſſit, quid ſint uſuræ & uſurarij, tot tamen ſunt exceptiones, cauſæ vel prætextus excuſationis, ut vix caſus indubiæ uſuræ remaneat.

In genere uſura tunc committitur, cùm propter pecuniam alteri ad tempus aliquod datam, vel permiſſam lucrum quæritur, & ultra ſortem, ſive id, quod datum eſt, amplius aliquid vi cujusdam pacti aut conventionis accipitur: quod juri naturali propterea repugnat, quia pecunia ex ſe res ſterilis, ac proin contra naturam eſt, velle inde fructum petere, & plus accipere à creditore, quàm datum ſit, & quàm haberet creditor, ſi pecuniam ſuam in ciſta retinuiſſet. Dixi tamen : *Vì pacti cujusdam*, *vel conventionis.* Si enim mutuatarius omninò ſpontè, ultroneè & ex mera liberalitate ſeu gratitudine velit aliquid tribuere mutuanti, uſura non erit: modò non fiat ex titulo cujusdam debiti, ſive expreſſi, ſive taciti & impliciti: ut docet Divus Thomas *2. 2. q. 78. a. 2. in c.* ad mentem Innocent. XI. ſequentem propoſitionem Ord. 42. damnantis: *Uſura non eſt*, *dum ultra ſortem aliquid exigitur*, *tanquam ex benevolentia & gratitudine debitum: ſed ſolùm ſi exigatur tanquam ex juſtitia debitum.* Juri divino ideò repugnat, quia Lex divina fraternæ dilectionis jubet proximo ſubvenire in neceſſitate, cùm ſine incommodo proprio poſſumus: cui contrariatur è diametro, ſi ex neceſſitate proximi occaſionem lucri captare, & aliquid extorquere,

quod aliàs non haberemus, itaque indigentem ampliùs per usuras depauperare præsumamus. Unde Levitici c. 25. dicitur: *Ne accipias usuras ab eo, nec amplius, quàm dedisti.* Et Lucæ 6. *Benefacite, & mutuum date, nihil inde sperantes.*

Sed hinc apparet, quòd in prohibitione juris naturalis & divini supponatùr, creditorem posse sine incommodo suo gratìs dare mutuum, nec aliam causam recipiendi fructum aut lucrum subesse, nisi ipsam sterilem pecuniam, alteri potiùs ad tempus concessam, quàm in cista reservatam &c. Unde econtrà 1. Usurarius non est, qui cum proprio damno alteri pecunias vel dat, vel debitas ad longius tempus permittit, atque propter hoc sive ex capite damni emergentis, supra sortem tantundem, quantum sibi decedit à mutuante, vel è moroso debitore petit, & accipit. v. g. Si Mercator ob dilatam solutionem, vel ob pecunias alteri creditas, vicissim ipse sub usuris, vel interesse, pecunias suscipere, aut defectu pecuniæ numerandæ cariùs suas merces comparare debeat &c. Huc etiam spectat periculum amittendi sortem, sive pecuniam mutuatam: hoc ipsum enim est damnum pretio æstimabile, pecuniam suam periculo amissionis exposuisse: velut etiam periculum, prævisum, quòd tempore placito, cùm ipse mutuans indigebit, pecuniam mutuatam recipere non possit &c. quod periculum, sicut nostro tempore comuniter subest, ita ordinariè ex hoc titulo aliquid petere licebit, ut docent Lessius l. 2. c. 20. dub. 12. & seq. Laymannus

&

& alij communiter. Secundò ſimiliter propter lucrum ceſſans licet à debitore tantundem accipere, quantum propter ipſum, id eſt, propter datam, vel permiſſam ipſam pecuniam aliunde decedit in lucro &c. ex quo capite rurſùs à crimine uſurarum excuſantur Mercatores, & quicunque negotiatores accipiendo aliquid titulo intereſſe, id eſt tantum, quanti intereſt, pecunia ad tempus carere debere. Itaque ij ſolùm prohibentur ultra ſortem accipere, qui aliàs pecunias omninò otioſas & infructuoſas in ciſta retinerent, uti ſentiunt DD. citati, cum aliis communiter.

Tertiò ulteriùs à SS. Canonibus approbata eſt emptio censûs in certa re fructifera, puta domo, horto, agro &c. ſi emptor irrevocabiliter ex parte ſua, centum v. g. florenos alteri det eo fine, ut ille viciſſim ex domo ſua vel agro, prato &c. det annuum cenſum 5. florenorum: quod vocamus Eingelegte ewige Gilten ꝛc. per quem contractum magnâ ex parte præcaveri poteſt crimen uſuræ, & nihilominùs idem effectus obtineri, qui ex contractu uſurario obveniret: neque tamen hoc contra jus naturæ, vel divinum eſt, quia non petitur fructus ex re ſterili, ſcilicet ex ipſa pecunia, ſed ex re illa fructifera, in qua cenſus conſtitutus eſt, nec propter mutuum indigenti datum, ſed ex contractu emptionis: proinde ſicut res ipſa v. g. domus, ager &c. & in conſequentiam omnes fructus illius, emi licitè poteſt, ita etiam partem ejus, aut partem fructuum ex re tali

fructifera annuatim provenientium emere sine culpa erit. De quo textus est *in Extravag. 1. & 2. de Empt. & vendit. &c.*

Imò quartò communiter hodie Doctores defendunt etiam censum utrinque redimibilem, nec tantùm in re certa & fructifera, sed generaliter in omnibus bonis, vel in ipsa personæ industria constitui & emi posse, quantum est vi juris naturalis & divini, ob rationis paritatem: & quia rationes fundamentales ante memoratæ, propter quas usuræ contra jus naturæ & divinum sunt, etiam in his censibus utcunque cessant; neque enim ex mutuo, sed ex empto lucrum quæritur; nec ex pecunia ipsa sterili, sed ex aliis bonis, arte vel industria debitoris, fructus petitur: & hoc ipsum non contra Legem divinam dilectionis fraternæ est, quia non sine causa extorquetur, sed ex contractu emptionis pro pretio legitimo census emptus petitur & accipitur: atque licèt SS. Canones tantùm censum irredimibilem ex parte emptoris, item tantùm in re certa fructifera approbent, ac per consequens hanc, de qua loquimur, emptionem censûs improbare videantur: tamen per consuetudinem ipsis Canonibus (secus juri naturali & divino) derogari potest. Vide P. Ludovic. Engl in manual. Paroch. p. 2. c. 4. de usuris.

Unde quintò, quia censum vel interesse annuum 5. *per cento* non solùm admittunt Constitutiones Imperii & Bavariæ nostræ (de quibus meritò dici posset, quòd vel tantùm permissi-

missivæ sint, vel certè per SS. Canones, utpotè in materia peccati, correctæ &c.) sed insuper communis consuetudo Ecclesiæ communissimè, & quidem scientibus, approbantibus, imò jubentibus Episcopis & Superioribus Ecclesiasticis pecunias suas pro censu utrinque revocabili, & sine respectu rei certæ & fructiferæ dare soleant: ideò in praxi nullus condemnari, aut peccati argui potest, qui ista exempla sequendo, propter pecunias alteri datas vel propter solutionem dilatam, aut moram, quam alter in solvendo committit, 5. *per cento* supra sortem accipit: quamvìs enim talis homo nesciat planè has subtilitates, nec proin intendat contractum emptionis potiûs, quàm mutui celebrare &c. tamen vel præsumendum est, eum bona fide id agere, & eo titulo 5. *per cento* petere, sicut alios facere videt, & bonâ conscientiâ fieri posse supponit: vel certè etsi reipsa non emptio, sed mutuum sit, tamen titulo lucri cessantis etiam mutuans hodie 5. *per cento* petere potest, hoc ipso, quia facillimé, tantùm mutato nomine censum 5. florenorum vel ab alio, vel ipso mutuatario constituere & emere potuisset, adeoque hoc lucrum cessat, si locò emptionis censûs mutuò data est pecunia 100. florenorum.

Quòd si autem aliquis plus extorqueret ab indigente debitore, quàm quinque pro centum, injusta emptio censûs foret: quia census est ex iis primi generis mercibus præcedenti Casu explicatis, quæ pretium auctoritate publica taxatum habent; nam recessus Imperij & constitu-

tiones Bavaricæ, ipsáque consuetudo, ut dictum, determinant quinque pro centum, & non amplius peti, ac accipi posse.

Ex capite verò lucri cessantis, aut damni emergentis potest quidem peti totum, quod decedit, etsi plus sit, quàm quinque *per cento*, hoc ipso, quia majus damnum, quod allegatur, aut etiam majus lucrum cessans facilè præcaveri potuisset, si creditor pro simili interesse vicissim ab alio tantundem mutuò accepisset: sicut econtra cuilibet ex mutuo centum florenorum præsumitur cessare lucrum 6. florenorum, hoc ipso, quia, etsi alia occasio lucrandi nulla appareat, saltem dictô modô censum emere licitè posset &c.

Ex quibus denique sequitur, tunc solùm pœnitentem de crimine usurarum argui posse, si ultra prædictum consuetum censum alteri necessitatem patienti ampliùs aliquid extorsit: item si alia pacta & conditiones à jure & consuetudine non approbata contractui, sive mutui, sive emptioni census apponantur: v. g. ut si certo constituto tempore non solvatur, pignus maneat creditori: item ut quasi in pœnam equum, aliámve rem amittat: item ut creditor fundum occupare, & omnes fructus etiam notabiliter, & omnibus deductis ultra dictum consuetum censum excrescentes percipere possit &c. Et universaliter, quod à parte rei plus, vel aliud est, quàm vel lucrum in veritate hîc & nunc cessans, aut damnum emergens, vel census per consuetudinem nostri temporis approbatus,

usura

uſura & injuſtitia eſt; atque reſtitutionis obligatio, item pœnæ in uſurarios conſtitutæ, hodiéque locum habent. Quia verò pœnæ illæ (*A.*) uſurariorum raró hodie incurruntur, & alibi legi poſſunt, pluribus declarare ſuperſedeo.

„ Quæritur adhuc 1. An contractus Mohatras, & Mons Pietatis, ut vocant, ſint liciti, „vel uſurarii & iniqui? Contractus Mohatras „eſt, dum mercator e. g. petenti mutuas pecu„nias, easdem negat, & harum locò affert mer„ces ad creditum vendendas ſummô, vel me„diô pretiô, cum hac conditione, ut easdem „merces petens mutuum ſibi iterum revendat, „non tamen niſi pretiô infimô intra terminos „juſti pretij: qui modus vendendi & reven„dendi apud Hiſpanos Mohatras, vel Varatras „vocatur, ut explicant Leſſius, Palao & alij.

„ Mons Pietatis eſt ærarium quoddam à piis „hominibus publicè conſtitutum ad mutuan„dum indigentibus, ea conditione, ut pro mu„tuo dato pignus relinquant, recipiendum, ſi „intra certum tempus pecuniam mutuò datam „reſtituant: ita tamen, ut parum aliquid de „ſorte relinquant, vel ad montis indemnita„tem ſervandam, vel ad miniſtrorum ſuſtenta„tionem: adjectâ inſuper alterâ conditione, „ut, ſi mutuarij definito tempore pecuniam „mutuatam non ſolverint, eorum pignora pu„blicè divendantur, & detracta ſorte, exiguó„que illo addito, quod pro ſuſtentatione mini„ſtrorum neceſſarium eſt, reliquum mutuata-

„rio sine Montis lucro, vel augmento restituatur. Finis ejusmodi montium Pietatis in Italia, Belgio, & alibi consuetorum est, ut pauperibus & in necessitate constitutis sine fœnore, gratìs subministretur mutuum, ne à Judæis, aliísque iniquis fœneratoribus & usurariis nimis torquerentur, sed inopia pressi haberent, quo velut ad montem confugerent &c. Jam

„ R. Contractum Mohatras esse illicitum & usurarium. Ita DD. communiter, & conformiter prohibitioni Innocentij XI. sequentem propositionem Ord. 40. damnantis. *Contractus Mohatras licitus est, etiam respectu ejusdem personæ, & cum contractu retrovenditionis præviè inito cum intentione lucri.* Ratio prohibitionis est, quòd hujusmodi contractus verè contineat usuram mentalem & palliatam, quatenùs sub prætextu & schemate emptionis, & revenditionis quæritur lucrum præcisè ex sorte: seu merce magnô pretiô ad creditum concessa, & minorî pretiô sibi revendenda, ut exinde notabile resultet lucrum, e. g. centum pro octoginta, ut consideranti facilè patebit. E-contrà

„ Montes Pietatis nullatenùs sunt usurarij, sed potiùs pii & justi, non obstante, quòd de ipsa sorte intra certum tempus aliquid parum relinquendum sit, tum pro conservatione ipsius montis, tum sustentatione ministrorum. Ita quippe definitum est in Concilio Lateranensi sub Leone X. *Sess. 10.* Ratio est. Etsi enim hujusmo-

,,jusmodi Montes obligationem involvant dandi aliquid ultra sortem ; cùm id tamen non ,,exigatur tanquam lucrum ex mutuo (quæ est ,,conditio essentialis , vel potiùs ipsa formalis ,,ratio usuræ) sed præcisè fiat ad conservan- ,,dum ipsum Montem, & sustentandos mini- ,,stros , quatenùs operarius dignus est mercede sua : & ipsi Montes necessitati aliorum succur- ,,rentes , adeoque negotium indigentium piè ,,& benè gerentes , æquè digni censeantur , ut ,,indemnitati eorum, quantum necessè est, con- ,,sulatur, nulla injustitiæ vel usuræ ratio locum ,,habet.

,, Cæterùm qualiter ejusmodi æraria, vel ne- ,,gotiationes nummulariæ etiam in Germania instituta sint, vel saltem institui possint, refert ,,Laym. *L. 3. tr. 4. c. 16. n. 11.* Ubi benè monet : ,,privatis personis non licere taliter dare mutuum ,,sub onere recipiendi ultra sortem, eò quòd in ,,privata persona non subsint illi tituli, nec hæc ,,gerat negotium pauperum ex publica authori- ,,tate.

,,(*A.*) Quæritur 2. Quænam pœnæ usurariis ,,utroque Jure sint decretæ ? R. Præter onus ,,restitutionis, quod utrique usurario, sive ma- ,,nifesto, sive non manifesto incumbit, usura- ,,riis manifestis (id est, qui vel per propriam ,,confessionem judicialem, vel per plenam pro- ,,bationem , aut ipsius facti evidentiam tales ,,sunt) sequentes potissimùm esse constitutas ,,pœnas. *1. Quòd sint ipso jure infames. cap. Infa-* ,,*mes.* §. *Porrò 3. q. 7. c. Inter dilectos de Excess.*

„*Prælat. L. Improbum fœnus. C. Ex quibus causis*
„*infam. irrog.* 2. Si Clericus sit usurarius, suspendendus est ab officio & beneficio; imò si
„admonitus non emendaverit, omninò deponendus. juxta *c. 1. & 7. de Usuris.* 3. Non est
„admittendus ad S. Communionem Altaris, nec
„oblationes ejus accipiendæ. *c. 3. eod. tit.* Vi hujus tamen prohibitionis non venire decimas,
„primitias, aliáque salaria Clericis aut ministris
„Ecclesiæ debita; ne scilicet vel ipse usurarius
„ex sua iniquitate sentiat commodum, vel alij
„ex ejus delicto patiantur damnum, benè observat Castro Palao p. 30. n. 7. & alij. 4. Usurarius in peccato suæ injustitiæ mortuus, Ecclesiasticâ sepulturâ est privandus *cit. cap. 3.* 5.
„Testamentum aut alia quævis ultima voluntas
„usurarii manifesti seu convicti, est irrita, nisi
„ante obitum restituerit per usuras acquisita:
„vel saltem sufficientem cautionem per pignora
„aut fide jussores de futura restitutione fecerit.
„*c. In omnibus. de Usuris.* & *c. Quamquam eod.*
„*in 6.* Videantur ulteriùs, si placet, Bonac. de
„Contract. d. 3. q. 4. p. ult. Laym. suprà
„cit. n. 21. Engl in Manuali
„Paroch. &c.

(o)

CIR-

CIRCA OCTAVUM DECALOGI PRÆCEPTUM.

Non loqueris contra proximum tuum falſum teſtimonium.

QUoniam DEUS Optimus per ſecundæ tabulæ præcepta omne damnum, non tantùm facto, ſed etiam verbo committendum, à proximo arcere voluit; idcircò præceptis negativis de non occidendo, non mœchando, non furando ſubdit præceptum de non dicendo falſum teſtimonium: quippe cùm homicidium, adulterium, & furtum ipsô factô, manibúsque committi ſoleant, falſum teſtimonium verò linguâ & ſermone: recto ordine hoc iis immediatè ſubjunxit, ut bene obſervat divus Thomas *2. 2. q. 122. a. 6.*

Prohibetur autem hoc præcepto non modò falſum teſtimonium tum intra, tum extra judicium contra proximum deponendum, ſed & reliqua linguæ vitia, ut ſunt detractiones, calumniæ, mendacia, dicteria, ſcommata, ſuſurra, murmurationes &c. & omnis reliquus linguæ abuſus. Quò verò peccatum hoc linguæ communiùs eſt hominibus, teſte Pſalmogra-

grapho: *Omnis homo mendax. Psal. 125.* eò sanè frequentiùs meditandum, attentiùs ponderandum, & studiosiùs observandum foret, adhortante nos ad id Apostolo Jacob. 3. *Si quis in verbo non offendit, hic perfectus est vir.* Pro nostro foro & intento sequentia breviter excipe.

CASUS CXXII.

POenitens in terminis generalibus se accusat, bis detraxisse se proximo. Nunquid Confessario interrogandum, quid dictum: velut in furto circumstantiam *quid* interrogare oportet? Item de parvitate materiæ, aut quantitate mortali, quid & quomodo interrogandum, ac judicandum est?

RESOLUTIO.

QUidditas detractionis (*A.*) non in verbis, quibus detrahitur, sed in fama, quæ detrahendo auffertur, vel minuitur, consistit: & quærenti, quid detractum? non aliud respondendum esset, quàm famam proximi detractam & læsam esse. Verba tantùm modus sunt, quo alterius fama læsa est: sicut ergò in furto non oportet exprimere, quomodò res ablata, imò nec quidditas materialis, an poculum, vestis, equus &c. ablatus sit, sed sufficit valorem & quantitatem existimationis exprimere: ita in detractione non aliud desideratur, quàm quantum, an scilicet graviter & notabiliter, vel leviter tantùm violata sit fama proximi.

Sed

Sed hîc labor, atque eadem sicut in furto difficultas, quomodo hæc quantitas determinari possit, & quanta læsio famæ ad peccatum mortale requiratur. Repeto igitur, quæ in materia furti *Casu 106.* dicta sunt, & requiro ad detractionem mortalem ex una parte, ut fama, id est æstimatio & bonum nomen reipsa tollatur, & minuatur, ídque injustè sive contra jus, quod quisque habet regulariter, nomen & famam bonam procurandi & conservandi: ex altera parte, ut is, cui detrahitur, sit rationabiliter & graviter invitus. Ratio est, quòd juxta communem DD. illud omne sit peccatum mortale, quod ex sua natura graviter offendit Deum, vel proximum: atqui detractio, quæ supposito jure ad suam famam, est tanta, ut alter rationabiliter & graviter sit invitus, graviter quoque offendit proximum, præsertim cùm fama sit præstantior, & pluris æstimetur, quàm bona fortunæ juxta illud Ecclesiast. 41. *Curam habe de bono nomine; hoc enim magìs permanebit tibi, quàm multi thesauri magni & pretiosi &c.* ergò ejusmodi detractio est peccatum mortale.

Cæterúm tametsi fama magìs & minùs lædi possit, quia tamen ex se est res inæstimabilis non veniens in commutationem pretii, velut vita; ideò nec pro fama læsa (nisi aliud damnum concomitanter propter læsam famam eveniat) aliqua pecunia restituenda est: nec etiam aliud à pœnitente inquiri debet, quàm id unicum, an graviter & eatenùs detractum sit, ut altera rationabiliter & graviter invitus vel offensus sit.

Quod

Quod quia in specie Confessarius dijudicare non potest, nisi cum nova detractione, & læsione famæ alienæ, si inquirat, quid & de quo dictum fuerit: imò tametsi tota detractio repeteretur coram Confessario, adhuc tamen decisio ex eo penderet, an detrahens intenderit, vel saltem putaverit, & adverterit, graviter lædi famam proximi, ideò omissâ aliàs scrupulosâ inquisitione, ex opinione pœnitentis quantitas seu gravitas detractionis determinando, & tunc peccatum mortale cum obligatione restituendi censendum est, si pœnitens fateatur, se advertenter famam alterius læsisse in tantum, ut hic rationabiliter & graviter sit invitus, vel offensus, quod per sequentes casus magìs declarabitur.

„(*A.*) Quid & quotuplex sit Detractio? R. „Detractionem esse occultam & injustam alienæ „famæ denigrationem. Etsi autem fama & „honor frequenter sumantur pro eodem, ta„men reipsa differunt. Fama quippe est com„munis opinio & æstimatio boni nominis, seu „alterius excellentiæ. Honor verò est testifica„tio illius excellentiæ, verbô, vel signô mani„festata, ac præsupponit opinionem seu æstima„tionem excellentiæ, ideò enim quis alterum „honorat, quia supponit & æstimat, eum ho„nore dignum esse. Dicitur autem detractio „imprimis *occulta* ad distinctionem à contume„lia, quæ fit in præsentia illius, cujus honor violatur, ut dum quis Titium vocat stultum in præsentia & faciem illius &c. differt proinde

con-

„contumelia ſpecie à detractione, velut rapina „à furto, ut docet D. Thomas *2. 2. q. 73. a. 1.* „& pluribus explicabitur *Caſu 136.* 2. *Injuſta:* „quatenùs ſcilicet alter jure & rationabiliter po„teſt eſſe invitus ob famam, ſeu bonam æſti„mationem ſuam læſam. Nam ſi quis ob ju„ſtam cauſam alterius famam quaſi aggredia„tur, v. g. crimen correctione & emendatione „dignum ad Superiorem deferat, eò quòd ip„ſemet fraternè corrigere nequeat, famam al„terius propriè non lædit, eò quòd non agat „injuſtè, nec alter poſſit rationabiliter eſſe in„vitus, quòd deferens præponat vitam ſpiri„tualem periculo famæ proximi. 3. *Alienæ* „*famæ denigratio.* Nam ad omnem denigratio„nem requiritur, ut quid dicatur, quo alterius „fama & bona exiſtimatio in animo proximi „reſidens aut omninò extinguatur, vel ſaltem „diminuatur. Detractio porrò eſt duplex. „Una formalis, quæ fit animo lædendi famam „proximi. Altera materialis, quæ fit absque „intentione famam proximo auferendi: utra„que attingit nihilominùs malitiam mortalem, „niſi quoad detractionem materialem excuſet „vel inadvertentia, vel juſta & ſufficiens cauſa „vel parvitas materiæ.

„ Cæterùm contingere poteſt detractio o„cto modis: quatuor ſcilicet directè: & qua„tuor indirectè, teſte divo Thoma loco priùs „cit. Modi directi exprimuntur hoc verſiculo.

Imponens, augens, manifeſtans, in mala vertens,

Sci-

„Scilicet 1. Imponendo cuidam crimen fal-„ſum, quod quidem ſi ſit grave, & fiat adver-„tenter, ſemper erit peccatum mortale: unde „Innocentius XI. damnavit ſequentes duas pro-„poſitiones, quarum prima eſt Ord. 34. *Quid* „*ni, non niſi veniale ſit, detrahentis auctoritatem* „*magnam, ſibi noxiam falſo crimine elidere.* Alte-„ra Ord. 44. *Probabile eſt, non peccare mortali-*„*ter, qui imponit falſum crimen alicui, ut ſuam ju-*„*juſtitiam & honorem defendat, & ſi hoc non eſt pro-*„*babile, vix erit opinio probabilis in Theologia.* „Ampliando, ſeu per auxeſin exaggerando cri-„men verum. 3. Revelando crimen occultum „etſi de ſe verum. 4. Siniſtrè factum alterius „honeſtum coram aliis interpretando.

„Modi indirecti ſequentî verſiculô denotan-tur:

Qui negat, aut minuit, reticet, laudátque re-miſſè.

„Nimirùm 1. Negando alterius honeſta facta. „2. Ea extenuando. 3. Laudem tacendo in „iis circumſtantiis, in quibus reticentia, exte-„nuatio, vel negatio cedunt in notabile vitupe-„rium alterius. 4. Ita frigidè vel ſimulaté al-„terum laudando, ut id vergat in laudati op-„probrium. Quòd ſi ex his omnibus detra-„hendi modis cauſentur diſcordiæ, erit ſimul „ſuſurratio. De reliquo detractio, velut etiam „contumelia & ſuſurratio ex genere ſuo ſunt „peccata mortalia, uti communis tenet DD. „eò quòd magnô privent hominem bonô, ob „cujus deſtructionem rationabiliter graviter

poſſit

„possit esse invitus : uti quoad duo priora patet „ex illo Proverb. 22. *Melius est bonum nomen, „quàm divitiæ multæ &c.* Quoad susurrationem „autem Proverb. 6. *Sex sunt, quæ odit Dominus, „& septimum detestatur anima ejus : scilicet eum, „qui seminat inter fratres discordias &c.* Possunt „tamen omnia tria à peccato mortali excusari, „vel ob parvitatem materiæ, vel ob imperfectio„nem actûs.

CASUS CXXIII.

COnfitetur aliquis, se delicta proximi aliis recensuisse, ter peccata mortalia: bis tantùm venialia. Numquid satìs?

RESOLUTIO.

PArùm ad rem facit, an crimina de absente narrata & propalata ex se mortalia sint, vel duntaxat venialia, sed eò unicè respiciendum est, an hîc & nunc sint infamia, ita ut fama reipsa lædatur, ídque tam graviter, ut alter sit rationabiliter invitus : quod ex circumstantiis personarum & locorum potiùs, quàm ex gravitate peccati de altero propalati dependet. Sic non graviter invitus censeri potest, spectatîs moribûs nostri temporis & patriæ, si quis e. g. Miles dicatur blasphemâsse, ebrius fuisse, alterum verberibûs excepisse, de inimico vindictam sumpsisse, in duello adversarium occidisse &c. talia enim, quamvìs mortalia & gravia sint peccata, tamen non censentur valdè infamia, respectu

ejusmodi personæ proin similia narrando & propalando non censetur lædi fama absentis saltem in tantum, ut ille graviter invitus spectatîs circumstantiis sit, vel esse possit. Vide Bonac. de Restit. *d. 2. q. 4. p. 2. n. 1.* & alios ibidem relatos.

„ Q. Quid sentiendum de convitiis mulier-„cularum, aliorúmque infimæ sortis hominum, „quibûs se invicem impetere & lacessere solent?

„ R. Si per hujusmodi convitia, scommata, „vel dicteria nulla gravis injuria intendatur, sed „vel ex subito motu, vel mera loquacitate, ani-„mi levitate, & innata quasi quibusdam mulie-„ribus exorbitantiâ in vitio linguæ proveniant, „non facilè gravitatem peccati mortalis attinge-„re, tum ob defectum sufficientis deliberatio-„nis, tum ob parvitatem materiæ, tum etiam, „quòd non facilè quis prudens ejusmodi verbis „& dicteriis fidem adhibeat. Interim negan-„dum non est, frequenter in similibus verborum „excessibus gravia quoque peccata intervenire: „puta, si fiant ex odio, animo se vindicandi, „proximum graviter contristandi, denigrandi, „contumeliâ & opprobriô afficiendi: vel si fi-„ant ex nimia ira, cum scandalo aliorum &c. „Nam ut benè observat S. Thomas *2. 2. q. 73.* „*a. 2. Peccata verborum maximè sunt ex intentio-„ne dicentis dijudicanda.* Interrogandum proin-„de erit, qua intentione, quo fine, & in quibus „circumstantiis pœnitens talia fecerit, & pro-„portionaliter restitutio, satisfactio, vel depre-„catio injungenda.

CA-

CASUS CXXIV.

ALius nullum peccatum in specie de altero recensuit, sed vel tantùm defectus naturales inculpabiles v. g. esse spurium, indoctum, inhabilem ad officium, stuporem &c. vel in genere, esse ambitiosum, avarum, cholericum &c. nunquid tamen peccavit mortaliter, & opus restitutione?

RESOLUTIO.

JUxta modò dicta etiam hic Casus resolvitur: scilicet tametsi id, quod narratur, peccaminosum non sit; si tamen est infame, vel saltem læsivum famæ in tantum, ut alter sit rationabiliter, graviterque invitus, erit peccatum mortale, supposito (uti semper supponendum) quòd injustè læsio hæc seu diminutio famæ fiat.

Unde primò, virum honore conspicuum, qui publica æstimatione creditur, & habetur omni exceptione major, dicere, & propalare esse ex illegitimo thoro, vel parentibus inhonestis v. g. lictore, carnifice natum &c. uti hic & nunc infame est, atque æstimationem graviter lædit, ita tali casu censendum est peccatum mortale & restitutio facienda: vel retractando, si falsum, vel in alio genere compensandum, & omni possibili modo procurando famam bonam, si verum fuit, ut docent Clavis Regia l. 11. c. 6. n. 8. Molina. Azor & alij.

At verò secundò, dicere aliquem parùm doctum, aut minus in arte peritum, communiter

non censetur detractio mortalis, quia non est infame, litteras, vel artem quamcunque nescire, nec læditur per tale dictum fama illa, seu nomen viri boni, & honesti, quod vitæ æquiparari dicitur, & ex justitia cuivis relinqui, ac in unoquoque supponi debet, donec contrarium probetur, aut notorium fiat &c. Dicere aliquem idiotam, stuporem, asinum &c. ex modo loquendi ignominiosum quidem, proin si præsenti in faciem diceretur, contumeliosum & mortale esset propter læsionem honoris: at si de absente dicatur, adeóque de fama agatur, quia in re non plus dicitur, quàm esse indoctum, imperitum, tardi ingenii &c. ordinariè non graviter lædetur fama, & ille, de quo dicitur, solùm quoad modum, non propter rem ipsam, seu famam ablatam invitus graviter censeri potest. Dixi tamen communiter & ordinariè: nam si dolosè ad impediendum aut damnificandum alterum talia dicantur, hujusmodi diminutio æstimationis singularis, hoc ipso quia dolosa, & graviter damnosa est, licèt famam communem & nomen boni viri forsan non lædat, tamen mortalis est, & obligationem resarciendi omnia damna dolosè illata annexam habet: ut communiter sentiunt DD. & infrà Casu 132. magìs declarabitur.

Quòd si tertiò in genere aliquis dicatur, v. g. ambitiosus, superbus, avarus, iracundus &c. distinguendum, atque ad circumstantias & modum loquendi attendendum est: nam si tali locutione solùm audientibus ingeratur naturalis pro-

propensio ad honores, divitias &c. aut si ex modo loquendi appareat, quòd sine certo fundamento, ex mera suspicione, & privatâ, ac passionatâ opinione talia dicantur, excusari à mortali potest: secùs si vitium genericè de alio prolatum ex modo loquendi, & coram his auditoribus supponat actum aliquem infamem in particulari præcessisse: v. g. si verbîs seriîs dicatur, aliquem esse luxuriosum, infidelem domino suo, hominem nequam &c. tunc enim detractio mortalis, & læsus rationabiliter, gravitèrque invitus est censendus. Vide cit. Clavem reg. & alios ibidem relatos.

„ Q. An omnes detractiones graves ejusdem, „vel diversæ sint speciei? R. cum Sayro nostro, „Em. Sa. Filliuc. Valent. Bonac. & allis. Pro„babiliùs solùm differre numero, adeoque suf„ficere in tribunali sacro, si detrahens dicat, to„ties & toties graviter læsi famam proximi, vel „in gravi materia eidem detraxi. Ratio est; „tum quòd omnes detractiones ad idem vitium „reducantur, eodémque præcepto prohibean„tur: tum quod eidem moraliter bono, scili„cet bono famæ, opponantur. Nec refert, u„nam detractionem esse notabiliter graviorem „alterâ; item per diversas detractiones lædi di„versa prædicata, virtutes, seu perfectiones in „iis, quibus detrahitur: nam diversitas isthæc „non est formalis & specifica, sed materialis dun„taxat & accidentalis. Velut enim damna in „bonis fortunæ, quantumcunque diversis illata, „v. g. pecunia, fructibus, pecoribus &c. om-

„nia revocantur ad unam ſpeciem moralem, quia
„bonum, cum quo oppoſitionem habent, eſt
„in omnibus moraliter idem, nimirùm pretium
„& valor rei: ita quoque detractiones (idem
„cum proportione dicas de contumeliis, judi-
„ciis temerariis, odiis erga proximum &c.) li-
„cèt inter ſe materialiter, & phyſicè loquendo
„diverſæ ſint, quia tamen eidem ſpecie bono,
„ſcilicet bono famæ, ſeu bono nomini, oppo-
„nuntur: nec detrahens, regulariter ſaltem, ali-
„ud intendat, quàm bonum nomen & famam
„vel omninò extirpare, vel ſaltem diminuere,
„idcircò non diverſas, ſed unicam duntaxat ſpe-
„ciem malitiæ conſtituunt. Ubi tamen adhuc
„duo ſunt bene obſervanda. Primum eſt, Pœ-
„nitentem ſuæ obligationi non ſatisfacere, ſi,
„poſtquam plurium ſimul famam unâ detra-
„ctione læſit, in Confeſſione dicat, *ſemel gra-
„viter detraxi*, ſed debet explicitè numerum, qui-
„bus detractum fuit, exprimere. Ratio eſt,
„quòd plurium diſtincta jura læſerit: etſi enim
„ejusmodi detractio materialiter & phyſicè lo-
„quendo fuerit unica, quia tamen per eam non
„fama unius duntaxat, ſed plurium, quorum
„quivis diſtinctum & ſingulare habet jus ad fa-
„mam ſuam, fuit læſa, ideo moraliter & theo-
„logicè eſt multiplex, ac conſequenter integer
„numerus, quibus detractum fuit, debet deſi-
„gnari, ut ſatisfiat Tridentino, præcipienti, ſeu
„potiùs Legem Chriſti declaranti, omnia gra-
„via peccata ſpecie & numero diverſa, ritè in
„Confeſſione eſſe exprimenda &c. Alterum eſt,
quòd

„quòd, licèt detractiones diversæ vel uni, vel pluribus factæ, probabiliùs specie non differant, sed solùm numero; quòd, inquam, frequenter novam specie malitiam ob certam quamdam circumstantiam sibi habeant adjunctam; e. g. si quis graviter detrahat Patri suo vel Religioso, aut Sacerdoti &c. non modò peccat contra præceptum octavum, sed etiam quartum; quatenùs scilicet malitiæ detractionis superaddit malitiam contra pietatem, & reverentiam tum Parenti, tum statui Religioso aut Sacerdotali debitam, uti habetur *Cap. Sacerdotes 6. q. 1. &c.*

CASUS CXXV.

QUid si quis tantùm audita referat sub ipsis terminis formalibus: v. g. ego audivi Titium commisisse adulterium &c. ?

RESOLUTIO.

ATtendendum ad modum & circumstantias loquendi: qui enim sic audita refert, ut intendat, vel saltem prævideat & advertat, vel advertere debeat, ab his suis auditoribus pro veris accipienda, adeóque æstimationem & opinionem de tali diffamato mutandam: aut tametsi ipsi non credant, tamen per eos aliis magis credulos referenda esse; infamatio vel detractio erit, atque si res narrata ex se gravis ac infamis sit, peccatum mortale constituet, tanquam notabilis læsio boni nominis & famæ alienæ. Ita uter-

uterque Navarrus, Clavis Reg. Lessius, Azor, Valentia & alii. Nec dubitandum, illum, de quo sermo est, graviter & rationabiliter invitum esse propter talem relationem, non obstante, quòd addatur, audita tantùm & relata referri: quia reipsa periclitatur fama, possétque talis judicialiter convinci, esse malæ famæ (quod nemo non graviter æstimat) nam fama probari potest, & solet per testes ex auditu deponentes & attestantes, quòd ita à viris certis & fide dignis audiverint &c. Ex quo apparet, quàm sit res periculosa, audita de aliis temerè referre & narrare, quia ordinariè timendum & præsumendum est, auditores ea, quæ taliter narrantur, vel ipsos tanquam vera accepturos, adeoque bonam æstimationem de altero depositururos, vel certè pari garrulitate aliis narraturos, cum læsione bonæ famæ.

„Q. Quid sentiendum de detractionibus, „quæ etiam mortuis solent fieri?

„R. Imprimìs certum esse juxta omnes: si ta-„lis diffamatio, vel infamia inde resultans red-„undet in familiam, consanguineos, vel amicos „defuncti, detrahentem graviter peccare, & ad „restitutionem obligari. Ratio clara est, quia „taliter detrahens grave damnum injustè infert „proximo: adeoque tenetur illud compensare: „neque enim dimittitur peccatum, nisi restitua-„tur ablatum.

„Quòd si verò ejusmodi detractio in nemi-„nem vivorum redundet, sed præcisè mortuum „tangat, minus quidem peccatum erit, quàm

si de-

„si detrahatur vivo; poterit tamen quandoq; e „etiam esse mortaliter peccaminosa. Ita Clavis „Reg. *l. 11. c. 7. n. 34.* Laym. *l. 3. tr. 3. p. 2. c. 3.* „*n. 13.* Navar. Filliucius & alij. Ratio prioris „est, quòd vivus plus indigeat suâ famâ ad vi„tam quietè & tranquillè ducendam, ac pro„pterea fama rationabiliter pluris æstimatur in „vita, quàm post mortem. Ratio posterioris „est, quòd mortuus vivat quasi in opinione, & „æstimatione hominum, quæ æstimatio sanè „non leve quid inter homines censetur, ut pa„tet, quòd naturali quadam inclinatione homi„nes appetant non tantùm bonam sui æstima„tionem in vivis, sed etiam vel gloriosam, vel „saltem laudabilem sui memoriam post mortem „in posteris, in quibus quodammodo vivunt, „possessionémque suæ famæ retinent, quâ si in„iquè spolientur, non leve quid deperdere „censentur. Accedit, quòd rarò mortuis gra„viter detrahatur, quin simul quibusdam vivis „notabile nocumentum inferatur; ut colligi„tur ex illo Ecclesiast. 30. *Mortuus est Pater ejus,* „*& quasi non est mortuus: similem enim reliquit si*„*bi post se. In vita sua vidit, & lætatus est in illo,* „*in obitu suo non est contristatus, nec confusus coram* „*inimicis: reliquit enim defensorem contra inimicos,* „*& amicis reddentem gratiam &c.*

„ Quoad restitutionem mortuis faciendam „censent quidem aliqui, eam universim facien„dam esse consanguineis & amicis defuncti: sed „quia hi non semper læduntur, nec propriè suc„cessores aut hæredes famæ defuncti sunt, ideò

 alij

„alij cum Franc. Bonæ Spei meliùs ſentire viden-„tur dicendo, vel auditores aliter eſſe informan-„dos; vel ut volunt Molina, Rebellus & alij „apud Bonac. *de Reſtit. d. 2. q. 4. punct. 2. num. 4.* „omni meliori modo defunctis eſſe ſubvenien-„dum per exhibitionem ſuffragiorum & bono-„rum ſpiritualium, quæ iisdem magìs videtur „accepta, quàm alia ſatisfactio, quæ minùs pro „eo ſtatu prodeſt.

CASUS CXXVI.

ITem ſi dicat ſub dubio: Credo, ſuſpicor, Titium eſſe adulterum: ídque, vel nullam omninò cauſam addendo, vel certè talem, quæ non concludat, nec ſufficiat.

RESOLUTIO.

ETiam hujus Caſus deciſio ex circumſtantiis qualitate auditorum pendet: ſi quis enim prævidet, auditores credituros id, quod ſub dubio & ſine fundamento dicitur: vel aliis tanquam verum narraturos, læſio famæ, & conſequenter in materia gravi grave ac mortale peccatum erit, ut Caſu præcedenti declaratum &c.

„ Q. Quale ſit peccatum, audita aliis referre „ut talia? R. Conformiter primùm dictis, re-„ſolutionem hujus Caſus in tribunali ſacro per-„frequenter occurrentis à circumſtantiis quo-„que deſumendam eſſe. Unde 1. inſpiciendus „animus & intentio loquentis. Vel enim oc-

cultum

„cultum alterius crimen ut auditum referens „aliis, facit id animo detrahendi & diffamandi al-„terum, & tunc extra dubium eſt, talem in „materia gravi peccare graviter, & ad reſtitutio-„nem teneri, eò quòd ſit directa & efficax cau-„ſa damni ſecuti. Quòd ſi forſan advertat, & „certus ſit, fidem ſibi non adhiberi; liber qui-„dem erit ab onere reſtitutionis, non tamen à „peccato gravi interno detractionis ob perver-„ſam ſuam voluntatem & intentionem. Vel id „facit, non animo detrahendi, nec cum periculo „gravis cujusdam diffamationis ſecuturæ, ſed „ex mera loquacitate, vel joci cauſa, prote-„ſtando interim, ſe delictum nullatenùs aſſeve-„rare, ſed præcisè ut auditum referre &c. & „tunc etſi non peccet mortaliter, ſemper tamen „peccabit venialiter contra charitatem, non ob-„ſervando præceptum naturale & divinum di-„lectionis proximi. *Quod tibi non vis fieri, alteri „ne feceris &c.*

„ Secundò: conſiderandæ quoque circum-„ſtantiæ ipſorum auditorum, ſeu audientium „talia proferentem. Vel enim primò merè au-„ſcultant, nullam fidem adhibendo: juxta illud Poetæ:

„ *Rara fides ideò eſt, quia multi multa loquun-tur*

„Vel 2. credunt; & hoc quidem vi ac pondere „ipſius narrationis, ſeu ob Authoritatem loquen-„tis. Vel 3. ſaltem ex animi levitate, juxta il-„lud Eccleſiaſt. c. 19. *Qui citò credit, levis eſt cor-„de.* Si primum, Referens liber erit tam à gra-vi pec-

„vi peccato, quàm onere restitutionis, quia ta-
„liter non auffert, nec lædit famam proximi:
„modò, ut supponitur, nullam aliam habuerit
„malam intentionem. Si secundum. Narrans
„peccat graviter, & quidem contra justitiam,
„eritque obligatus ad restituendum. Etsi enim
„delictum alterius occultum de se non affirmet,
nec confirmet, sed ut merè auditum referat,
„quia tamen animadvertit, suam narrationem
„& authoritatem adeò pollere penès audientes,
„ut ob eam dictis fidem admoveant, jam est
„causa damni secuti, & diffamationis, ac con-
„sequenter graviter peccat, & obligatur ad re-
„stitutionem: ut cum Lessio & Molina com-
muniter docent DD. Si tertium. Licèt denuò
„propalans occultum crimen aliis expresfsè asse-
„rat, se nihil certi scire, sed tantùm recensere
„audita, nihilominùs peccat graviter contra
„charitatem, etsi non contra justitiam, nec ob-
„ligatus sit ad restitutionem.

„ Quòd non peccet contra justitiam, est ra-
„tio, quia, cùm audientes credant ex mera ani-
mi levitate, & anili, vel stulta potiùs quadam
„promptitudine ad malè sentiendum de aliis,
„non verò vi narrationis, seu authoritatis ipsius
„loquentis, etiam non huic, sed ipsimet ita le-
„viter credentibus & sentientibus concepta mi-
„nor æstimatio, & diffamatio est adscribenda;
& consequenter referens tam à peccato inju-
„stitiæ, quàm onere restitutionis manet liber;
„ut docet S. Antonin. *p. 2. tit. 2. c. 3. §. 3.* Cajet.
„Sylvester & alij. Quòd autem graviter pec-

cet

„cet ſaltem contra charitatem, ex eo eſt; tum „quia audientes tam temerè & leviter credendo „ſcandalum patiuntur; tum quia alter ex occa-„ſione talis narrationis famæ jacturam incurrit. „Videatur Diana *p. 3. tr. 5. reſol. 78.* Leſſius *c. 11. „dub. 5.* Molina & alij.

CASUS CXXVII.

ALlius gravia quidem, & his ſuis auditoribus occulta narrat: attamen talia crimina, quæ aliis & alibi nota, vel certè ex poſtfacto, etiam his auditoribus aliunde denuntiata ſunt. Numquid tamen ratione detractionis arguendus, atque ad reſtitutionem obligandus talis?

RESOLUTIO.

DIſtinguendum, an jure, vel injuriâ is, de quo ſermo eſt, alibi ſit infamatus. Si enim jure, in judicio vel per ſententiam judicis crimen publicatum, aut publicè punitum eſt in certo loco, reus famâ & nomine ſuo bono abſolutè privatus, neque ultra jus habere cenſendus eſt, ut pro bono habeatur hoc ipſo, quia probatus & declaratus eſt, eſſe malus: conſequenter qui talia crimina narrat, non facit injuriam, nec tenetur ad reſtitutionem: ut cum probabiliori docent Lugo, Leſſius, Layman. Tambur. Haunoldus & alij. Idem cum proportione dici poteſt cum citatis AA. de eo, qui notoriè & publicè deliquit, adeoque ſua ſponte famam & nomen bonum ſuum perdidit.

Aliud

Aliud, si quis detractoriè & vitio privatorum diffamatus in certo loco est, tunc enim vis famæ manet respectu aliorum locorum & hominum, ubi adhuc erat nomen boni viri: consequenter qui in tali loco, & respectu talium personarum eundem infamat, non minùs injuriam facit respectivè, quàm priores illi in primo loco detrahentes. Ut communis tenet DD.

Quòd ex postfacto per talem, vel qualemcunque detractionem commissam, per accidens & ex improviso etiam per alios idem factum, seu delictum innotescat, & publicetur, non excusat à peccato mortali, hoc ipso, quia per accidens est, nec prævisum. Excusare tamen à restitutione quandoque, eò quòd ex tunc fama alterius non per primum detrahentem, sed absolutè per publicationem infamis excessûs ablata est, nec restitui ultra potest. Si verò secutura publicatio non per accidens se habeat, sed rationabiliter prævideri potuit, puta, si loci ita vicini, commercia & communicatio tanta sint, ut moraliter certum sit, id quod in loco vicino publicum, vel in uno oppido, vico &c. pluribus notum est, paulò pòst ad notitiam omnium, vel saltem horum, quibus tu narras, perventurum, hæc præventio non est censenda peccatum mortale, quia, licèt alterius famam pro nunc graviter lædat, quia tamen in his circumstantiis mox exspiratura est, non magni valet: nec ille, cui detrahitur, graviter invitus censeri potest, eò quòd non tam in re, quàm in tempore damnificentur; prout supra Casu 114. de furto rei

aliàs

aliàs periturae dictum &c. Vide cit. Clavem reg. à n. 22. & alios ibidem relatos.

„ Ad majorem hujus materiæ declarationem. „Quæritur. Quot modis dicatur aliquid publi„cum; & quæ notoreitas, seu publicatio suffi„ciat, ut quis nec contra justitiam, nec charita„tem peccet, narrando aliis, sive in eodem, sive „alio loco, crimen occultum, sed verum? R. „Tripliciter dici aliquid publicum, seu notorium. „1. Notorium jure. 2. Ipso facto. 3. Famo„sum. Notorium juris est: de quo aliquis in „judicio vel condemnatus, vel confessus, vel „per sufficientem testium depositionem est con„victus: ut colligitur *ex cap. Cùm olim de Verb.* „*signif.* Notorium facti dicitur, quod in quadam „Communitate, Civitate, Collegio &c. ita est „perpetratum, ut nulla possit tergiversatione „celari: prout habet Glossa *in cap. Vestra de Co*„*habitat. Cleric. & Mulier.* Vel ut Molina descri„bit: quando res limites secreti & occulti ita „egreditur, ut prudentis arbitrio, & attenta „communi hominum conditione moraliter cer„tum sit, rem esse ulterius evulgandam. Fa„mosum est: dum fama ex sufficientibus indi„ciis orta innotuit mediæ, vel majori parti cu„jusdam viciniæ, pagi, parochiæ &c. Hoc nota„to jam

„ Quantum ad ea, quæ notoria juris sunt. „R. 1. Crimen notorium in judicio ex testium „duntaxat depositione, vel propria ipsius rei „confessione absque injuria non potest evulgari. „Ita Molina *disp. 33. concl. 4.* Laym. & alij. Ra-

tio est,

„tio est, quòd ejusmodi crimen nondum sit pu„blicum in ordine ad populum, vel communi„tatem, sed præcisè in ordine ad judicem, ut „possit juxta allegata & probata, vel ultrò con„fessa procedere, reúmque condemnare: adeo„que reo fit injuria, si ante publicationem sen„tentiæ, & actualem ablationem juris ad famam „crimen extra judicium evulgetur, cùm respe„ctu populi adhuc sit in possessione suæ famæ: „quamvis à mortali quis excusari possit, si cri„men per judicem mox, vel brevì sit publican„dum, vel ipse reus non ampliùs multùm æsti„met suam, nec graviter sit invitus, etsi divul„getur.

„R. 2. Si crimen sit publicum publicitate ju„ris per declarationem sententiæ judicalis &c. „etsi possit divulgari ubivis terrarum, quin pec„cetur contra justitiam, eò quòd reus per ju„stam & publicam sententiam sit privatus jure „ad suam famam, ut dictum in Casu: probabi„liùs tamen graviter peccatur contra charita„tem, si divulgetur in locis ab eadem Republi„ca, vel Communitate adeò dissitis, ut infa„mia non facilè eò esset perventura. Ita con„tra Navarrum, Cajetanum, Fagundez &c. te„ste Lessio loc. cit. n. 79. fere communis alio„rum. Ratio est, quòd proximus meritò id „ægerrimè ferre possit, juxta præceptum: *Quod „tibi non vis fieri, alteri ne facias*: simúlque gra„viter contristetur & lædatur in re magni mo„menti. Nec refert, judicem privare ejusmo„di reum suâ famâ tum in pœnam criminis: tum

ad alios

„ad alios absterrendos. Nam sufficit id fieri „intra tantam latitudinem locorum, quo rumor „delicti ex vi sententiæ latæ est perferendus. „Absterreri quoque alii longiùs distantes satis „queunt, si delictum & supplicium evulgentur „tecto nomine & personæ puniti: ob quam cau„sam non desunt apud Clavem reg. *l.11.c.6.n.25.* „qui velint in tali casu peccari quoque contra ju„stitiam: eò quòd reus non absolutè privetur „suâ famâ, sed tantùm eò usque, quo se rumor „delicti vi sententiæ publicatæ vel actu exten„dit, vel moraliter certò est extensurus: de „reliquo verò maneat in possessione boni sui „nominis & famæ.

„ Quoad ea, quæ notoria & publica sunt pu„blicitate facti simili modo cum proportione „discurrendum est. Scilicet si crimen sit pub„licum simpliciter & absolutè (nam si solùm sit „publicum in privata quadam communitate, e. „g. Monasterio, Familia, Vicinia &c non cen„setur publicum simpliciter, sed cum limitatio„ne ad illam familiam, viciniam &c, ut bene „observat Clariss, noster P. Petschacher hìc *q.5.* „*a.3.§.Dico 2.*) probabiliùs quidem non pec„cari contra justitiam, etsi ubivis spargatur: eò „quòd sic publicè delinquens censeatur ultrò „cedere jure suo ad famam propriam, perinde „habendo, quis sciat, vel nesciat, ut docent „Cajet. Navar. Major. Lugo. Sera. Azor. Fil„liuc. Fagund. Diana. Lessius n. 75. & alij. Ni„hilominùs contra charitatem graviter peccari, „si crimen evulgetur modo priùs explicato,

„communior tenet DD. conformiter mandato „juris naturalis: *Quod tibi non vis fieri &c.*

„ Demum quando aliquid in quadam Com-„munitate, Vicinia, Parochia, Collegio &c. „famosum, seu tot membris illius Communita-„tis ita jam manifestum est, ut moraliter im-„possibile sit, non ulteriùs evulgari: non pec-„cat mortaliter, qui ejusmodi crimen aliis ex „eodem loco vel communitate manifestat: nam „tunc censetur criminosus jam spoliatus jure „ac possessione suæ famæ penes talem commu-„nitatem, nec prudenter potest graviter ferre „ulteriorem evulgationem, cùm hæc moraliter „loquendo non ampliùs sit impedibilis. Et in „hoc AA. passim conveniunt.

„ At verò, quot personis aliquid debeat esse „notum, ut verè dici possit famosum, vel no-„torium notorietate facti, adhuc sub judice lis „est, nec AA. conveniunt. Aliqui id pruden-„tis arbitrio consideratis circumstantiis defi-„niendum relinquunt. Quidam exigunt, ut „crimen sit notum potiori parti communitatis. „Nonnulli putant, sufficere, si sit notum saltem „medietati. Molina to. 5. tr. 4. d. 31. inquit; „Si communitas constet octo personis, suffice-„re, si crimen sit notum 4. Si constet vigin-„ti, sufficere 7. vel 8. Si ex centum, sufficere „15. vel 20. sparsim sumptis &c. Tamburinus „in Decalog. *l. 9. c. 3. §. 2. n. 19.* sequentem tra-„dit regulam: *Tunc crimen dici publicum in præ-„senti, quando prudenter, & ex circumstantiis judi-„catur, illud facilè fore communiter evulgandum:*

sub-

„ſubintelljge ex inconſideratione, loquacitate, „bona fide absque injuſtitia. Fermè ſimilem „tradit Haunoldus *tr. 2. c. 5. n. 544. Si tot ho-„mines & talis conditionis ſciant delictum, ut, etiam-„ſi ulterior evulgatio eſſet prohibita, parùm tamen „ea prohibitione impediretur, quò minùs ulteriùs e-„vulgaretur, ſive id proveniret ex talium hominum „inconſiderantia, ſive nimia loquacitate &c. tunc „cenſeri, delictum eſſe ſufficienter publicum, ut ſine „vitio poſſit ulteriùs evulgari: quia in tali caſu ſpes „retinendæ bonæ famæ apud alios eſt ferè nulla &c.*

„ Quisque Confeſſarius pro tribunali ſacro „illam ſententiam vel regulam aſſumat, quam „tutò & ſine remorſu conſcientiæ propriæ ſè „ſequi poſſe judicat.

CASUS CXXVIII.

VIr bonæ cæteroquin conſcientiæ, & cautus circa vitia linguæ, offenſam propriam v.g. quòd ſibi furtum factum, aut injuria irrogata à Titio ſit; amico, vel obvio cuicunque narrat, an pro detractore judicandus & obligandus?

RESOLUTIO.

NOn eſt detractio, injuriam ſibi factam causâ conſilij, vel accuſationis, vel ex alia juſta cauſa manifeſtare: neque enim alter jus habet impunè offendendi: nec rationabiliter invitus eſſe poteſt, ſi offenſus propter ſuum intereſſe, vel etiam propter intereſſe reipublicæ, ne deli-

cta maneant impunita, vel ad cautelam & præcavendam similem offensam in altero &c. injuriam, quam passus est, aliis manifestet. (*A.*)

Quòd si offensus sine effectu aut ullâ inde speratâ utilitate iis, qui nihil juvare possunt, crimen in se occultè commissum recenseat, distinguendum est: nam si id post recentem offensam fiat, videtur aliquid indulgendum justo dolori, & locò interesse hoc accipiendum, quòd offensus saltem solatium, aut consolationem ex eo accipiat, si aliis querelando aperiat suam afflictionem: nec offendens jus habere videtur hoc prohibendi &c. Ut docent Lessius *l. 2. c. 11. dub. 12.* Pet. Navar. *l. 2. c. 4. n. 345.* Tambur. *l. 9. c. 3. §. 2. n. 27.* aliique.

At si ex longo intervallo post sedatum primum dolorem aliquis temerè sine alio effectu, aut interesse suo propalet v. g. Titium sibi furtum, calumniam, fraudem fecisse, ad uxorem accesisse &c. talis detractor est, quia alter in quieta possessione suæ famæ est, quâ spoliari non potest, nisi per viam juris: quo modo etiam in furto rem ablatam in continenti quidem persequi, & propria auctoritate repetere: at ex intervallo, postquam fur in quieta possessione est, id non nisi per judicem & viâ juris licet, ut communis tenet DD. sententia.

„(*A.*) Q. Ob quas potissimùm causas licitũ „sit crimen alterius occultum aliis revelare?

„R. Veluti crimen falsum scienter de aliquo „spargere, vel eidem imponere, semper illici„tum, & in materia gravi graviter quoque pec-

cami-

„caminosum, contra negativum Decalogi præ-
„ceptum: *Non falsum testimonium dices*, est: ita
„crimen cujusdam occultum quidem, sed ve-
„rum, ob graves & rationabiles causas quando-
„que pandere non modò non illicitum, sed et-
„iam graviter præceptum est. Et constat 1.
„Quòd vî certarum Bullarum & Decretorum
„Pontificiorum, ut Pij V. Bonifacij VIII. Sixti
„IV. &c. fieri debeant denuntiationes certo-
„rum quorumdam gravium criminum, utut oc-
„cultorum v. g Hæresis, Sollicitationis in Con-
„fessione &c. Unde ab Alexandro VII. pro-
„hibitæ sunt sequentes tres propositiones Ord.
„5. 6. & 7. *Quamvìs evidenter tibi constet, Pe-
„trum esse hæreticum, non teneris denunciare, si pro-
„bare non possis.* Et: *Confessarius, qui in sacra-
„mentali Confessione tribuit pœnitenti chartam, post-
„eà legendam, in qua ad Venerem incitat, non cen-
„setur sollicitâsse in Confessione, ac proinde non est
„denunciandus.* Et: *Môdus evitandæ obligatio-
„nis denunciationis est, si sollicitatus confiteatur cum
„sollicitante, hic potest ipsum absolvere absque one-
„re denunciandi.* Secundò. Licitè crimen oc-
„cultum manifestatur ad capiendum consilium
„vel auxilium à Viro prudente: quia quivis li-
„citè potest uti jure suo, ut docet Lessius loc.
„jam cit. ubi tamen bene duas adjungit condi-
„tiones: ne scilicet nomen personæ exprima-
„tur, nisi necesse sit: nec pluribus crimen ma-
„nifestetur, si unus ad consilium vel auxilium
„ferendum sufficiat. Quod ipsum etiam à Præ-
„latis requirit Laymannus *l. 3. tr. 3. p. 2. c. 3. n. 5.*

„dum adhibent consiliarios in puniendis delictis suorum subditorum. Tertiò. Ad impediendum majus damnum sive spirituale, sive temporale non tantùm communitatis, sed etiam cujusvis personæ privatæ, vel ipsius criminosi, in quantum scilicet manifestatio criminis ad hujusmodi damnum avertendum est necessaria. Ita Clavis Reg. *l. 11. c. 6. n. 18.* Bonac. Lessius & alij communiter. Ratio est, Quòd non omnis manifestatio criminis secreti sit detractoria & illicita, sed solùm illa, quæ est inordinata; atqui quæ fit ad avertendum majus, vel æquale damnum, quàm sit illud, quod oritur ex manifestatione talis criminis, non est inordinata, sed ordinata, utpote conformis legibus charitatis: vî cujus non solùm possumus, sed frequenter etiam tenemur consulere bono publico, bono innocentis vel proprio: ergò non est illicita vel detractoria. Unde si scias, quemdam esse furem, poteris illos admonere, quibus imminet grave damnum. Si tibi sit notum, Medicum, vel Chirurgum in sua arte non esse satis peritum, defectus eorum occultos poteris manifestare in tantum, ne alij defraudentur, vel damnificentur. Si tibi constet, aliquem esse promovendum ad certam parochiam, aliúdve officium, vel dignitatem cum detrimento animarum, vel gravi damno subditorum, destructione juventutis &c. poteris, imò ex charitate frequenter, vel aliquando etiam ex justitia teneberis, illius incapacitatem, vel pravitatem detegere. Si nove-

„noveris, innocentem ob falsi criminis impo-
„sitionem esse privandum vitâ, ordinariè tene-
„beris occulti criminis auctorem revelare, ut
„salves innocentem &c. modò manifestatio,
„ut dictum, sit medium necessarium, nec aliâ
„commodiori viâ malum averti possit.

„ Quòd si dubium sit, an manifestatio sit
„profutura? vel an malum non aliâ viâ averti
„queat? vel an damnum, quod impeditur,
„præponderet damnô, quod sequitur ex ma-
„nifestatione? Adhuc poteris manifestare, quia
„in dubio, & pari causa potiùs favendum est
„innocenti, utpote cujus causa, cæteris pari-
„bus, semper prævalet: ut docet Herinx *d. 7.*
„*q. 4. n. 52.* cum præcitatis Authoribus.

„ Quartò. Juxta probabiliorem sententiam
„potest, & debet pœnitens in confessione ma-
„nifestare complicem occulti criminis, si aliter
„nequeat peccatum suum explicare: e. g. com-
„misit quis incestum in 1. consanguinitatis gra-
„du: Confessario autem notum est, pœniten-
„tem nec ampliùs habere matrem, nec filiam:
„adeoque necessariò sequitur, ipsum peccàsse
„cum propria sorore, benè notâ Confessario:
„talis, inquam, non tantùm potest, sed etiam
„probabiliùs tenetur suum peccatum ritè expli-
„care, non obstante, quòd complex propterea
„notus fiat Confessario: supposito, quòd præ-
„ceptum confessionis urgeat, nec facilè alius
„Confessarius haberi possit: ut docent Divus
„Thomas *in 4. d. 16. q. 3. a. 2. quæstiunc. 5.* S. Bo-
„navent. Durand. Paludanus, Cajet. Medina.

„Rosella. Victoria. Corduba. Toletus, Sa. „Suarez, Laym. & alij quàm plurimi.

„ Ratio est 1. Quia, si aliquid obstaret, esset infamia, vel diffamatio complicis penès Confessarium incurrenda: atqui hæc non obstat: ergò nihil obstat. Min. prob. Diffamatio ipsius pœnitentis penes Confessarium non obstat, quin possit & debeat peccatum suum ritè explicare in bonfessione, quoniam aliàs fermè nullus teneretur grave peccatum confiteri, ne apud Confessarium diffamaretur, quod utique est absurdum: ergò nec diffamatio complicis obstabit. Conseq. prob. Nemo tenetur magis procurare bonum famæ proximi, quàm sui ipsius: ergò si diffamatio sui ipsius non obstat, quin teneatur ritè confiteri suum peccatum, nec obstat diffamatio proximi seu complicis. Accedit, quòd stante sententia contrariâ conjuges, si sint noti Confessario, nunquam teneantur peccata ex abusu matrimonij invicem commissa confiteri, quod non minus videtur absurdum, quàm scandalosum.

„ Ratio est 2. Ob alias graves & rationabiles caussas potest occultum crimen manifestari cuidam Viro prudenti, ut patet ex dictis n. 3. ergo idipsum potest fieri, ut observetur præceptum divinum de integritate confessionis; & quidem eò magìs, quò securior est pœnitens, ne à Confessario secretissimè, & sub obligatione sigilli sacramentalis communicata revelentur.

Ratio

„Ratio eſt 3. Quòd complex in tali caſu non „poſſit rationabiliter eſſe invitus ratione mani„feſtationis ſui criminis occulti, quia per per„petrationem ſceleris ſe ipſum ſubjecit volun„tariè & ſcienter huic juri, quod habet pœni„tens, ut poſſit ritè, & debitè explicare ſuum „peccatum in confeſſione: ergo &c.

„Neque obſtat potiſſima ratio adverſæ ſen„tentiæ in hunc modum proponi ſolita. Quan„do concurrunt duo præcepta, unum naturale „v. g. juvandi proximum in extrema neceſſita„te conſtitutum: alterum verò poſitivum e.g. „audiendi Sacrum die feſto, tunc omiſsô præ„cepto poſitivô, ſervari debet naturale: atqui „ad proximum non diffamandum obligamur „jure naturæ, ad integritatem verò confeſſionis „ſolùm jure poſitivo: ergò hôc prætermiſsô, „ſi ambo concurrant, obſervari debet alterum. „R. negando ſuppoſitum min. quòd in tali ca„ſu lex naturalis de proximo non diffamando „currat. Hæc enim ſolùm datur, ne proxi„mus ſine juſta, & rationabili cauſa, & in quan„tum jus habet ad ſuam famam, diffametur: in „tali autem caſu pœnitens utique habet ſuffi„cientem & urgentem cauſam, quia nimirùm „aliter ſuum peccatum non poteſt explicare, ac „præcepto divino de integritate confeſſionis „ſatisfacere: ex altera verò parte ipſe complex, „per admiſſionem ſceleris in confeſſione expli„candi, implicitè ceſſit jure ſuo, ne coram Con„feſſario diffametur: unde etiam ejusmodi dif-

„famatio non est formalis, sed solùm materia-
„lis: ergò &c.

CASUS CXXIX.

NOnnemo confitetur, se grave crimen proximi narrâsse, sed uni tantùm, adeoque (prout opinatur) sine notabili damno famæ. Scire quidem se, quòd ille rursus aliis pluribus idem crimen propalârit, sed hoc præter intentionem suam factum: adeoque sibi nec quoad reatum peccati, nec quoad restitutionis obligationem imputari posse judicat. Num bene?

RESOLUTIO.

CRimen occultum de aliquo uni soli, qui rationabiliter judicari & præsumi potest, nulli alteri esse manifestaturus, sine peccato mortali, & sine obligatione restituendi, narrari posse, multi probabile censent: maximè si personæ conjunctæ, & cui ex speciali ratione quisque sua secreta aperire solet, v. g. Confessario, Advocato, Consiliario, Patri, Marito, Superiori &c. crimen alienum aperiatur: quia supposito, quòd crimen non sit planè secretum, sed ipsi narranti saltem notum, parùm interest, etiam alteri, adeoque duobus notum fieri, proin is, de quo narratur, non graviter læsus in fama, nec graviter ac rationabiliter invitus esse præsumi potest: maximè si alter ille, cui narratur, singulari familiaritate, aut aliâ relatione

narranti ita conjunctus eſt, ut quaſi pro una perſona cenſeri, & quod uni innoteſcit, in conſcientiam alteri non celandum ſupponi poſſit. Vide Bonac. *de Reſtit. in part. d. 2. q. 4. p. 3. à n. 1.* Leſſium *l. 2. c. 11. dub. 11.*

Quia tamen ordinariè & practicê loquendo ferè ſemper prævideri poteſt, & rationabiliter cogitari debet, eum, cui quis infame factum proximi ex garrulitate manifeſtat, pari modo narraturum tertio, hunc quarto, & ita tandem gravem infamationem ſecuturam, ideò ordinariè & practicè non eſt excuſandùs à mortali, nec deobligandus à reſtitutione, etiam qui uni tantúm temerè & ſine ſpeciali cauſa alienam infamiam detegit. (*A.*) Neque excuſat, non intendiſſe, quòd alter rurſus aliis narraturus ſit: ſufficit enim prævidiſſe, aut prævidere potuiſſe, ac debuiſſe.

Porrò quoad reſtitutionem, hoc caſu judicandum, ſicut in furto, cùm duo inæqualiter, unus directê & principaliter, alter indirectè ad furtum, vel damnum datum concurrunt: ut ſcilicet is, qui & quatenus directè damnũ dedit, primo, & ſuo quisque loco reſtituere teneatur. Quod ſi tamen is non faciat, in ſubſidium tenebitur ille, qui minùs principaliter cauſa damni fuit. Igitur in propoſito primus detrahens per ſe & directè coram illo tantùm, cui ipſe narravit, tenetur aut revocare, ſi falſum, aut aliô modô compenſare famam, ſi verum, ſed occultum crimen fuit. Ille ſecundus ſimiliter apud alios, quibus ulteriùs recenſuit, reſtituere debet:

bet: quod si faciat, primus detractor liber erit: si autem non faciat, tenebitur primus in subsidium, quia indirectè saltem causa fuit læsæ apud posteriores auditores famæ: ergò si alter, qui famam apud hos directè læsit, non restituat, ipse tenebitur.

„(*A.*) Q. An sit peccatum mortale, delictum grave & occultum proximi uni duntaxat Viro prudenti revelare, licèt absit periculum ulterioris evulgationis, vel cujuscunque alterius damni? Diana quidem *p. 2. tr. 3. resol. 22.* pro se citans Cajetanum, Navar. Reginald. & alios existimat absolutè, non esse mortale, eò quòd leve sit detrimentum in fama, hoc ipso, quòd unico, & quidem prudenti, ac sine periculo ullius alterius incommodi crimen detegatur. Nihilominùs sententia opposita, quam tenent Sotus, Medina, Valentia, Clavis reg. Suarez, Molina, Azor, Filliuc. Bonac. & communior DD. probabilior, certior, ac proin omninò tenenda est. Cujus ratio est 1. Quòd meritò ac rationabiliter quisque ægrè ferat, se etiam apud unicum Virum prudentem infamari: præsertim cùm frequenter quis malit crimen suum occultum patefieri pluribus minoris considerationis, quàm uni tantùm Viro gravi, e. g. Prælato &c. 2. Judicium temerarium de re gravi in mente unius duntaxat conceptum juxta communem DD. est mortale: item contumelia gravis alteri nullo alio præsente illata est mortifera juxta D. Thomam *2. 2. q. 72. a. 2.*

ergò

„ergò etiam diffamatio penès unicum gravem „virum erit peccatum mortale. 3. Si mihi licet „crimen occultum uni Viro prudenti detegere, „etiam illi Viro prudenti idipsum licebit: ac si„militer sic tertiò, quartò, quintò & ulteriùs: „ita ut tandem delictum fiat publicum, & sic „graviter proximus diffametur, quin possit æ„grè ferrè, vel rationabiliter invitus esse: quod „est absurdum: ergò &c.

„Nec refert, si dicas. Pœnitens peccatum „suum grave occultum Sacerdoti confitens, si„bimetipsi notabile detrimentum famæ non in„fert: ergò etiam patefaciens proximi crimen „occultum unico Viro prudenti, eundem gra„viter non diffamat: modò sit securus, ne cri„men ulteriùs divulgetur: & consequenter „grave peccatum non erit, unico Viro pru„denti crimen proximi occultum patefacere. „R. enim negando consequentiam & parita„tem. Ratio disparitatis est: quòd infamatio „propria in confessione per manifestationem „propriorum peccatorum facienda, sit per se „connexa, & intrinseca ipsi confessioni, ut hæc „ritè, integrè, ac conformiter præcepto divi„no peragatur; nec habet pœnitens, quòd „horreat, vel ægré ferat, eò quòd fructus Sa„cramenti antecedens incommodum abundè „compenset: ac insuper ratione sigilli sacra„mentalis sit securissimus, detectum crimen „nulli alij patefactum iri; quod non fit in casi„bus extra confessionem contingentibus, ut „per se clarum est. Prætereà pœnitens habet

jus

„jus in propriam famam, cui ob fructum pœ-
„nitentiæ ſacramentalis renuntiare poteſt: qua-
„le jus non habet ſupra famam alterius.

CASUS CXXX.

QUid ſi crimen alterius, dudum præteritum, propaletur: v. g. fornicatio, furtum, duellum, ebrietas &c. in juventute commiſſa?

RESOLUTIO.

INter crimina ſeu delicta, quoad hoc, notabilis eſt differentia: quòd aliqua habeant annexam perpetuam infamiæ maculam, aut de jure, aut ſaltem de facto, & in communi hominum æſtimatione, v. g. delicta carnis, furtum, veneficium, homicidium, vel aliud damnum proditoriè, clam, dolô inhoneſtô factum &c.

2. Alia, licèt in ratione peccati non minora, tamen infamia non cenſentur v. g. homicidium in duello, excidia urbium, incendia &c. in bello, etſi juſto, rapinæ, blasphemiæ & ſimilia à militibus facta.

3. Alia ejus naturæ ſunt, ut recens facta ſine infamatione propalari non poſſint, antiquata verò non curentur, nec cenſeantur læſiva famæ. Cujusmodi ferè ſunt omnia, quæ contra præcepta humana & leges poſitivas ſunt, v. g. non jejunâſſe, neglexiſſe Sacrum die Dominicâ, Clericum aliquando non recitâſſe Breviarium &c. puta reſpectu hominis plebei: aut Clerici ex turba communi, qui ſcilicet non ſint in ſin-
gulari

gulari opinione ſanctitatis, aut vitæ, conſtanter ſine labe peccati mortalis transactæ &c.

Igitur primi generis crimina nunquam ſine detractione mortali, ſi ſemper fuerint occulta, propalari poſſunt etiam poſt 20. annos: quamvìs enim intra tantum tempus præſcribatur contra pœnam, ut ulteriùs infligi non poſſit, non tamen præſcribitur contra infamiam, quæ perpetua eſt. (*A.*)

Secundi generis crimina ſemper poſſunt propalari ſine gravi peccato in ratione detractionis: quia is, de quo dicuntur, non cenſetur graviter ſaltem invitus, nec damnum famæ notabile patitur, juxta dicta Caſu 123.

Tertij generis crimina, etſi in continenti, dum fiunt, non poſſint ſine notabili & mortali detractione de homine clericali, aut viro honeſtæ vitæ &c. propalari, poſſunt tamen ex longo intervallo reſpectu earum perſonarum, quæ aliàs tam bonæ famæ non ſunt, ut credantur nunquam exceſiſſe, & peccâſſe mortaliter ob rationem intellectam, quia, cùm aliàs credibile, eàque de talibus opinio ſit, eos ſæpiùs exceſiſſe, non notabiliter læditur opinio, & fama eorum, ſi in ſpecie exceſſus aliquis communis non infamis, & dudum præteritus propaletur. Quantum verò temporis intervallum requiratur, determinari non poteſt, ſed pro diverſitate delicti & perſonarum prudenti judiciò determinandum.

Practicè & breviter in hoc Caſu pœnitens eſt interrogandus; an cenſeat, & judicet per ſuam narra-

narrationem criminis antiqui de facto, & de præsenti famam tertij in tantum læsam esse, ut is meritò graviter sentire, séque læsum conqueri posset, si sciret &c. secundùm ea, quæ Casu 112. dicta sunt.

„(*A.*) Quid si quis ob aliquod crimen dudum fuit infamis, ast famam resipiscendo, ac honestè vivendo recuperavit? An, & quale peccatum, ejusmodi crimen cuidam ignoranti revelare? R. cum Lessio *dub. 3. num. 82.* Bonac. *d. 2. q. 4. p. 6. n. 4.* Azor. Filliuc. contra Molin. *tr. 4. d. 33. n. 3.* & alios quosdam: Non peccari quidem graviter contra justitiam, benè tamen contra charitatem: modò referens non ita narret, ut audientes opinentur, pridem delinquentem, etiamnum esse improbum. Quòd non peccetur contra justitiam, est ratio. Quia, etsi talis habeat jus ad famam, quam bene vivendo denuó comparavit, non tamen habet jus pro illo tempore, quo famam improbé vivendo destruxit: modò ergò de tali non dicatur, quòd etiamnum sit improbus, sed solùm quòd aliquando fuerit, & resipuerit, nulla eidem videtur injuria irrogari: quamvìs Molina loc. cit. contrarium teneat. Quòd autem in tali casu saltem peccetur contra charitatem, clarum est: quia nimirúm referens absque necessitate, & sufficienti causa (ut supponitur) proximum graviter contristat, eíque facit, quod sibi nullatenùs fieri vellet.

CA-

CASUS CXXXI.

QUid si aliquis hodie recordetur & confiteatur, se ante 20. annos de altero detractoriè locutum, sed lapsu temporis rem oblivione sepultam esse: an & qua ratione ad restitutionem erit obligandus?

RESOLUTIO.

PRimò indagandum, an detractio gravis, & mortalis fuerit, sive an notabiliter & advertenter proximus infamatus fuerit, judicio ipsius pœnitentis, juxta frequentiùs dicta. Hoc supposito considerandum, & à Pœnitente requirendum, an adhuc læsio famæ duret, & insuper fama ablata adhuc restitui possit, vel revocando dicta, si falsa fuerunt, vel laudando eum, quem ante despexit, & infamavit &c. quo casu restitutio necessaria, & Pœnitenti injungenda. Secùs: aut etiam in dubio, si Pœnitens probabiliter putat, ea, quæ antehac detractoriè dicta sunt, jam oblivione sepulta, nec ultra in memoria hominum esse, non est injungenda restitutio: neque valet hoc casu, quod aliàs dicitur: in dubio tutiorem partem eligendam &c. quia re bene considerata non est tutior pars, sed periculosior: nec præsumendum, quòd is, qui ante tempus infamatus est, nunc petat, vel desideret, ut suus infamator jam denuò de se mentionem faciat, etiam laudando, quia probabilissimè in memoriam revocabit ante mala dicta &c.

Vid. Navar. *in suo man. c. 18. n. 47.* Lessius *l. 2. c. 11. dub. 18. n. 100.* Ubi tamen post Cajetanum bene monet, si crimen falsum impositum sit, & periculum immineat, ne pristina infamia aliquando reviviscat, quod in certis casibus facilè contingere potest, cùm homines data occasione frequentiùs recordari soleant etiam longè præteritorum, teneri detractorem ad restitutionem, seu revocationem dictorum, licèt ante 20. vel 30. annos detractio contigerit.

„ Cæterùm generalis quæstio in hujusmodi „peccatis dudum præteritis manet, atque om„ninò pœnitenti movenda est: an advertenter, „fortè ex verecundia, aut metu restitutionem „faciendam omiserit: an verò per oblivionem „& inadvertentiam, ita, ut in aliis hactenùs per„actis Confessionibus semper ejus intentionis „fuerit, confiteri, quidquid tenebatur &c. „Priori casu etiam repetitio Confessionum præ„teritarum quoad omnia peccata gravia necessa„ria erit: posteriori non multùm tricari, aut „de eo scrupulosè inquirere oportebit, an non „potuerit ac debuerit diligentiori examine ad„hibito ejus peccati recordari, & tempestivè „confiteri? &c. sed assertioni & opinioni pœ„nitentis, hoc ex oblivione contigisse, acquies„cendum videtur: quia, licèt posset absolutè „subesse ignorantia, aut negligentia mortalis, „tamen id rarissimè, & in homine, qui paratus „est, confiteri omne id, quod scit, vix unquam „contingere solet, interrogatoria autem à Con„fessario fieri debent de eo, quod frequentiûs

acci-

„accidit, ut ab initio monitum &c. Aliud sentiendum in iis peccatis, ubi non est probabile, „naturalem & inculpatam oblivionem intercessisse: v. g. si quis confiteretur adulterium, aut „grave furtum ante aliquot annos commissum: „tunc etenim, uti valde probabile est, culpam mortalem saltem ab initio in prima vel secunda „Confessione intercesisse, adeóque Confessiones sacrilegé hactenùs peractas esse, ita dissimulandum nullatenùs esset, sed accuratè omninò inquirendum.

CASUS CXXXII.

COnfitetur quispiam, se graviter detraxisse, insuper ex hoc causam dedisse, quòd alter ab officio fuert amotus, aut tanquam infamis ab officio suspensus &c. Verùm hunc effectum amotionis non intendisse: imò ipsam læsionem famæ tantùm prævidisse, non verò intendisse.

RESOLUTIO.

SIcut in furto rei, qui malitiosè equum v. g. aufert, non tantùm rem restituere, sed omnia damna, quæ ex carentia rei suæ dominus passus est, compensare tenetur, juxta supra dicta Casu III. ita etiam, qui per detractionem gravem furtivè auffert famam, tenetur non tantùm famam, sed etiam omnia damna inde sequentia compensare.

Et ulteriùs, sicut in furto rei v. g. equi, non excusat à restitutione damnorum subsequentium, quòd

quòd fur non cogitaverit de his damnis, minùs intenderit &c. ita etiam in propoſito damna ex infamatione ſecuta reſtituenda ſeu compenſanda ſunt, etſi nec intenta, imò nec præviſa ſint. Ratio utrinque ea eſt, quia non ex re accepta, ſed ex injuſta acceptione, ſeu damnificatione obligatio reſtituendi naſcitur: conſequenter id unicè attenditur, in quantum alter ex re ablata damnificatus eſt.

Neque intereſt, utrùm damnificans præviderit, vel intenderit effectus mediatè, vel immediatè ex ſua actione ſecuturos, ſatìs eſt, quòd intenderit, & poſuerit cauſam malitiosè & contra juſtitiam, ac hoc ipſo prævidere debuerit, tales effectus re ipsâ ſecuturos: hoc enim propriè eſt damnificare, facere aliquid, vel ponere cauſam deliberatè ac voluntariè, ſeu malitiosè, ex qua ſequitur damnum, & qui tali modo alterum damnificat, tenetur iterùm reddere indemnem, ſive conſtituere eundem in eo ſtatu, quo eſſet, ſi cauſa damni data non foret, ut communis tenet ſententia DD.

Unde quoad detractiones mortales (de venialibus in Caſu ſequenti) diſtinctiones: utrùm damnum paſſus jam in poſſeſſione rei fuerit, an jus in re, vel ad rem, an verò tantùm ſpem habuerit, aut in lucro conſequendo fuerit impeditus, parùm ad propoſitum Caſum faciunt: quia, licèt per ſe loquendo impedire tantùm id, ad quod alter jus propriè dictum non habet, ſit tantùm contra charitatem, nec pariat obligationem reſtituendi; attamen impedire dolo, mendacio, inju-

injustâ gravi infamatione, adeoque causa injusta, injustè & contra justitiam posita, non tantùm contra charitatem, sed contra justitiam commutativam est, proinde medio restitutionis æqualitas & indemnitas reducenda.

Illud tamen notandum, quòd, cùm bonum in spe nunquam tanti valeat, quàm in re, ideò non tantum, nec omne id, quod alter sperare poterat restituendum: sed consideratâ certitudine eventûs, seu lucri sperati, tantum, quantum hæc spes prudenti judicio valere creditur, sive quantum aliquis in simili spe commodi, lucri, officii consequendi constitutus circiter acciperet, ut jure aut spe sua cederet &c. in tantum enim & non ampliùs per detractorem, vel alium dolosum impedientem fuit damnificatus, ut benè advertunt Clavis Reg. *l. 11. c. 3. n. 18.* Lessius *l. 2. c. 11. dub. 19. n. 103.* cum plerisque aliis.

Præterea notandum, quod supposui & notanter dixi, *damnum & incommodum re ipsa ex detractione tanquam effectum ex sua causa secutum esse*; nam si detractio ex se talis non sit, ut talem effectum mereatur, puta amotionem Officialis ab officio &c. sed dominus tantùm inde occasionem captet officialem amovendi, vel suo vitio aliud plus, quàm dictum est, suspicetur &c. hoc casu contrarium dicendum, scilicet detractorem non obligari ad damna ex hac amotione secuta, quia suo facto horum causa à parte rei non est, & non tantùm non prævidit, sed nec prævidere potuit, aut debuit, eadem secutura esse.

„ Occasione hujus casûs Q. An æqualis oria„tur obligatio restituendi & compensandi da„mna ex detractione secuta, sive crimen impo„situm fuerit falsum, sive verum sed occultum? „Ratio dubitandi est: quòd falsò crimen impo„nens longè magis peccet, quàm merè revelans „crimen verum. Etsi autem DD. conveniant, „utrumque teneri ad compensationem damno„rum ex ejusmodi infamatione secutorum: So„tus tamen *l.* 4. *de Just. q.* 6. *a.* 3. *ad* 4. vult, me„rè revelantem crimen verum non teneri ad „tantam restitutionem, ad quantam tenetur, qui „falsò crimen imposuit, eò quòd non tantum „peccaverit ille, ac iste. Unde sic argumenta„tur. Si revelans crimen verum non est causa to„talis & principalis, sed tantùm partialis, vel „potiùs solùm conditio, *sine qua non* damnorum „secutorum, non tenetur damna compensare in „integrum, sed in tantum, in quantum est cau„sa: atqui non est causa totalis, aut principa„lis; quia damna (v. g privatio officij, vel be„neficij) sequuntur præcipuè & principaliter ex „ipso crimine, quod verè est commissum: re„velans autem solùm est causa partialis, seu po„tiùs mera conditio applicans, & *sine qua non*, „quia, si crimen commissum non revelâsset, hoc „etiam non nocuisset: ergò merè revelans cri„men verum non tenetur ad compensationem „damnorum in integrum, sed solùm ad aliquam „scilicet juxta arbitrium Viri prudentis. Ve„rùm quidquid sit de hac opinione Soti, specu„lativè forsan probabili. Sententia contraria asse-

„asserens, utrumque infamatorem obligari ad „compensationem omnium damnorum ex inju„sta revelatione sive criminis veri, sive falsi se„cutorum &c. velut inter DD. est communis „ac probabilissima, ita in praxi omninò ac sem„per est tenenda. Cujus fundamentalis ratio „est hæc: quòd scelus occultum de se nullam „habeat vim damnificandi: infamatus verò ha„beat jus, ne id reveletur: ac consequenter re„velans per suam revelationem sit causa totalis „moralis, ac injusta infamiæ & damnorum inde „secutorum: adeoque & obligatus ad compen„sationem illorum. Unde ad argumentum So„ti negatur min. ex ratione primùm dicta. Esto „autem, falsò imponentem crimen plus peccare „in ratione mendacij, adeoque teneri ad revo„cationem suorum dictorum etiam cum æquali „infamia propria &c. in ratione tamen injustæ „damnificationis par est ratio utriusque, quo„niam omne damnum sequitur ex infamia, quæ „oritur ex notitia criminis sive veri, „sive falsi, injustè detecti.

CASUS CXXXIII.

ALius se ex garrulitate de absente malè locutum, sed in re respectivè levi, aut certè cum semiplena tantùm rationis advertentia: adeoque detrahendo non mortaliter, sed tantùm venialiter peccâsse: interim grave damnum vel impedimentum alteri secutum esse, proponit: quid judicandum maximè ratione restitutionis?

RESOLUTIO.

QUia tota obligatio restituendi ex injusta acceptione, seu damnificatione nascitur, ut Casu præcedenti dictum: ideò ubi levis est damnificatio, etiam non est gravis obligatio restituendi: adeoque hîc amplector illud principium Theologorum, ubi detractor in conscientia non peccavit mortaliter, non tenetur sub mortali restituere, ne inter effectum & causam sit nimia improportio, atque ex levi delicto grande onus, aut quasi pœna restituendi magnam pecuniæ summam sequatur.

Non obstant, nec inconsequenter dicta videantur, quæ suprà Casu 115. dixi: eum, qui factô suô, seu culpâ commissionis etiam levissimâ damnum dat, teneri ad compensandum illud: id enim fundatum est in dispositione Juris tum civilis, tum Canonici in suis terminis: scilicet cùm in re corporali pretio æstimabili damnum datur positivè & culpa commissionis &c.

Cæterùm uti hæc juris dispositio non potest exten-

extendi ad culpam omiſſionis in contractibus, quaſi damnum etiam leviſſimâ culpa datum reſarciendum ſit, per dicta Caſu 116. ita multò minùs extendenda eſt ad damnum per levem detractionem factum, ubi directè non datur damnum in re pretio æſtimabili, ſed in fama, quæ nullâ pecunia compenſari poteſt, ac debet, atque tantùm in conſequentiam, ſeu mediatè ex infamia quandoque ſequi ſolet damnum, vel impedimentum temporale pretio æſtimabile &c. de quo caſu nihil in Lege *Aquilia*, neque in titulo Juris Can. *de Injuriis & damno dato* cautum: proin liberum eſt, benigniorem partem amplecti, & eum, qui non peccavit mortaliter detrahendo, ſive propter parvitatem materiæ, ſive propter indeliberationem actûs, neque ſub mortali obligari ad reſtitutionem damni præter intentionem ſecuti, utut illud graviſſimum ſit, & parti læſæ difficillimum: debebit etiam infortunio, ſeu caſui fortuito adſcribi, ſicut reverà caſus fortuitus eſt, aliquem levî conſcientiæ culpâ grave damnum dediſſe. Sed hactenùs dicta intelligenda ſunt in caſu, quo ponitur ex detractione veniali damnum grave jam actualiter ſecutum, adeoque de reſtitutione quæſtionem eſſe, non de impediendo damno ſecuturo. Nam qui vel per inadvertentiam, vel in levi, ut ſibi videbatur, materiâ alterum infamavit, interim advertit, propterea eum ab officio amovendum, vel non ad hoc ſuſcipiendum &c. tenebitur ſub mortali in tempore famam reſtituere, & tale damnum præcavere, aliàs quaſi ex injuſta deten-

tione ſive mora in reſtituendo commiſſa tenebitur ad omnia damna ex ſua mora alteri evenientia; neque excuſabit, leviter peccâſſe detrahendo, quia ſaltem videt grave damnum ex ſuo facto, ſecundùm ſe injuſto ſecuturum, quod facilè, ut ſupponitur, præcavere poteſt, amovendo cauſam tanti damni à ſe poſitam, & reſtituendo famam ablatam, vel confitendo, falſum ſe dixiſſe, vel excuſando, extenuando, interpretando ſua dicta &c. Atque ad hoc jam non ſub veniali, ſed ſub mortali, atque ex juſtitia tenetur, eo ferè modo, quo ſuprà de detentione rei & mora in reſtituendo commiſſa dixi Caſu 112.

„Tu recole, ſi placet, dicta ad Caſum 115. ubi „pro regula univerſali reſtituendi, ſuppoſitâ ſo„lùm culpâ veniali, & extra contractum, ſtatui, „eatenùs aliquem obligari ad compenſanda dam„na iliata, quatenùs ſcienter, & voluntariè no„cuit; exceſſum verò damni, utpote nec præco„gnitum, nec volitum (ſive directè, ſive indi„rectè) eſſe reputandum pro caſu fortui„to &c. quæ ad præſentem Caſum per„accommodè poteris applicare.

(o)

CASUS CXXXIV.

FIgulus figulum odit, & in arte reprehendit eâ intentione, ut quæstum illius impediat, Alius alium in certa arte singulariter nominatum & celebrem v. g. Advocatum, Architectum, Pictorem, Opificem &c. carpit, & vituperat, dicens se contrarium expertum: alium longè peritiorem, magísque idoneum esse &c. atque per hoc illos, qui opera talis Advocati, vel Artificis uti cogitabant, cum notabili ejusdem dispendio avertit &c.

RESOLUTIO.

IN materia de nocumentis, & impedimentis alteri causatis, adæquata divisio & universalis doctrina tradenda videtur, ex qua Resolutio hujus Casûs dependet.

Distinguendum igitur 1. An damnum datum sit re, & in rem, aut verbîs tantùm in personam? (nam verba tantùm personas, non res lædunt.) Si damnum datum sit re in rem, locum habet *Lex Aquilia*, & resarciendum damnum etiam culpâ commissionis levissimâ datum, juxta dicta Casu 115. *Subintellige, vel ante, vel saltem post sententiam Judicis.*

Similiter si neglectu rei, seu culpâ omissionis in re aliena damnum vel jactura contingat, ad naturam contractûs & dispositionem legum attendendum sine respectu, an in conscientia peccatum mortale intercedat, necne? ut etiam suprà Casu cit. dictum. Quòd

Quòd si per verba damnum datum sit (quod præsentis loci materia est) rursum distinguendum, an verba, ex quibus damnum sequitur, ex se injusta, & contra justitiam sint: uti sunt detractiones, despectiones, seu honoris læsiones, vis aut metus incussio, pollicitationes in casum impedimentum ponendi, vel damnum inferendi: aut econtrà comminationes, votum vel auxilium dantibus factæ: item mendacia dolosa, & figmenta ad circumveniendum alterum exquisita &c. quibus casibus omne damnum subsecutum ex capite injustæ acceptionis seu læsionis restituendum, & circumventus, aut læsus per omnia indemnis est servandus, siquidem in conscientia mortaliter peccatum sit; secus si tantùm venialiter, ut dictum.

Quòd si verò verba, vel alia actio, unde alteri nocumentum, vel impedimentum consequitur, ex se injusta non sint: v.g. cùm juxta casum propositum unus artifex præ altero se jactat: vel cùm tertius quasi consiliarius unum suadet, alterum dissuadet &c. tunc enim intentio, tum finis, tum effectus consideranda sunt: nam si quis mala intentione ex odio & malevolentia, aut animo nocendi, aut se vindicandi &c. alterum in suo lucro sperato, vel ab officio, quod aliàs obtenturus esset, impediat, & arceat, erit peccatum cæteris paribus mortale, sed contra Charitatem tantùm, proin sine obligatione restituendi, nisi in fine, sive effectu ipso (quem propterea considerandum dixi) injustitia intercedat: quod tunc fit, si non tantùm in lu-

in lucro sperato, sed in re possessa, aut jure in re, vel ad rem, verè & particulariter quæsito, sibíque competente læsio, vel ablatio fiat: v. g. si quis apud Episcopum procuret, ut Clerico cuidam suum beneficium auferatur, aut præsentatus non recipiatur &c. Ubi tamen rursus discernendum, an hujusmodi consilia, præventiones, intrusiones sui ipsius vel aliorum &c. bona fide & ex justa causa saltem opinativè fiant? & tunc non erunt contra justitiam; an verò temerè, & vel ex mala intentione, aut privati commodi desiderio &c. nam tunc etsi verba, sive actiones ipsæ contra justitiam non sint, quia tamen effectus, scilicet spoliatio rei, aut juris sui contra justitiam est, & talis suasor aut promotor ad ejusmodi effectum concurrit, & cooperatur, ideò peccat contra justitiam, atque ad restitutionem obligatur, saltem in subsidium, si is, qui principaliùs & directè aliquem suo jure privavit, non restituat, sicut omnes, qui indirectè ad furtum, vel injustam damnificationem concurrunt &c.

„ Cæterùm, cùm in similibus casibus frequen„ter contingere possit, ut quis dubius hæreat, „an verè causa extiterit damni secuti, nec ne? „idcircò ulteriùs quæritur, an ita dubius, utrùm „sua actione, vel omissione ad damnum alterius „efficaciter sit cooperatus, teneatur ad restitutio„nem, seu compensationem damnorum? R. Si „post diligentem discussionem, vel inquisitionem, an quis causa damni fuerit, dubium remaneat, ita ut moraliter quis certus non sit, damnum

„mnum à ſe datum eſſe, probabiliùs nullam dari obligationem reſtituendi. Ita haud obſcurè "docuiſſe videtur S. Thomas *2. 2. q. 72. a. 7.* dicens: *Tunc ſolùm tenetur, cùm probabiliter æſtimare poteſt, quòd ab eo actio injuſta proceſſerit.* Ratio eſt inſuper 1. Tum quia in dubiis maximè „in materia juſtitiæ melior eſt conditio poſſidentis, *l. Si ob turpem cauſam ff. de Conditione ob turpem cauſam*: atqui qui poſt diligentem diſcuſſionem, vel inquiſitionem adhuc dubitat, "an cauſa damni fuerit, poſſidet ſuam libertatem & pecuniam: ergò melior eſt ejus conditio, ac conſequenter non tenetur reſtituere. „Tum quia reus in pari cauſa abſolvitur. *L. 2. c. de Condict. ob turp. cauſ.* 2. Obligatio ad reſtitutionem eſt odioſa & oneroſa: odia autem "ſunt reſtringenda, niſi de obligatione contraria certò conſtet. *C. Odia de Reg. Jur. in 6.* Leſſius *l. 2. c. 13. n. 38.* Pet. Navar. *l. 3. c. 4. n. 58.* „Tambur. *l. 1. c. 3. §. 7. verb. reſtit.* & alij communiter.

„ Aliter ſentiendum, ſi moraliter quis certus ſit, ſe damnum intuliſſe, dubitet autem, an id ad æqualitatem compenſaverit, tunc enim non ampliùs poſſeſſio ſtat pro libertate, ſed pro obligatione, utpote quæ certa eſt, dubium autem, an eidem fuerit ſatisfactum. Unde pro regula univerſali ex Suario *de cenſur. d. 40. ſect. 5. n. 15.* Baldello *tom. 1. l. 4. d. 9. n. 1.* Sanchez, Henriquez & aliis: An libertas, vel lex, "aut obligatio legis ſit in poſſeſſione? adeoque „an legi vel obligationi debeat ulteriùs ſatisfieri, nec

„necne ? hæc ſtatui poteſt. Si nimirum con-
„ſtet de obligatione, dubitetur autem, an eidem
„ſit ſatisfactum, non libertas, ſed obligatio ſeu
„præceptum eſt in poſſeſſione. Sic, ſi ſcias, te
„mutuum accepiſſe, dubites autem, an id red-
„dideris, debes reddere, quia certus es de ob-
„ligatione, dubius autem de ſolutione &c. Si-
„militer ſi ſcias, legem eſſe latam & acceptatam,
„dubites autem, an eam adimpleveris, teneris
„adhuc implere. Unde Sacerdos nondum per-
„ſolutîs Veſperîs & Completorio in Breviario,
„ac dubitans, an hora 12. nocturna jam ſonue-
„rit, tenetur dictas Horas mox perſolvere, quia
„certus eſt de lege, dubius autem de exemptio-
„ne ab illa. Econtra ſi dubium ſit, an lex fue-
„rit lata, vel acceptata, an currat, an ſe exten-
„dat ad talem caſum per verba Legis non ſuffi-
„cienter expreſſum: ſive univerſim, ſi dubium
„ſit, an obligationem incurreris, nec per dili-
„gentem diſcuſſionem, vel inquiſitionem poſ-
„ſis te à dubio liberare, in poſſeſſione tuæ liber-
„tatis es conſtitutus, & tutò in eadem potes
„perſiſtere, donec moraliter certus fias, te Legi
„ſubjectum, ejúſque obligatione ſtringi. Ex-
„empla facilî negotiô tibimet formare, aut paſ-
„ſim in AA. invenire poteris, præſertim in Tam-
„burini Decalogo *l. 1. c. 3. §. 7.* ubi per inte-
„grum Alphabetum caſus proponit, in quorum
„dubio prævalet poſſeſſio.

CASUS CXXXV.

Confitetur pœnitens, se colloquiis detractoriis interfuisse, atque ex sua quidem parte nihil locutum, quod famam alterius læderet, sed tamen libenter audivisse alios detrahentes &c.

RESOLUTIO.

INdagandum: An, qui per se non detraxit, saltem ad alterius detractionem cooperatus sit? puta, an interrogando v. g. de complice, admirando, aliáve signa complacentiæ dando causa fuerit, ut alter de novo detraheret, aliquid detractorium dicendo, quod alias non diceret. Quo casu juxta Divum Thomam *2. 2. q. 73. a. 4.* & communem DD. non tantùm peccati mortalis reus, sed etiam ad restitutionem obligatus erit, saltem secundariò, si primarius detractor famam non restituat: eo modo, quo Casu 129. de eo, qui ad furtum concurrit, dictum est &c.

Quòd si 2. post detractionem jam completam cum ipso detractore de ea materia loquatur, rideat, admiretur, de futuris inde eventibus pœnæ, damni, infamiæ &c. discurrat, absque tamen eo, ut novi criminis narratio, aut propter novos accedentes auditores nova læsio famæ alteri eveniat, exclusâ quoque delectatione formali de jactura famæ alienæ (quod esset peccatum odij ex genere suo mortale, teste Layman. *l. 3. tr. 3. p. 2. c. 3. n. 14.*) non erit ex hoc gravis peccati arguendus, nisi per accidens, si specia-

ſpecialiter obligatus fuiſſet, aut infamati honorem & famam defendere (quod rarum eſt) ſaltem ſub obligatione peccati mortalis) aut ipſum detrahentem corrigere, & ne aliis quoque talia referret, monere, uti tenentur Parentes, Superiores, Magiſtri &c. cùm filios, ſubditos, diſcipulos &c. audiunt, ita detractoriè ſibi referre infamia aliorum delicta.

Similiter 3. Quando audiens merè negativè ſe habuit, aut ſi ex curioſitate, narrantis facundiâ, rei novitate &c. aliquam quidem complacentiam habuerit, ſed merè in animo, externè non manifeſtatam, adeoque per hoc non animavit, vel induxit detractorem ad alterius detractionem: talis ſaltem contra juſtitiam non peccavit, nec ad reſtitutionem obligatur. Contra charitatem tamen, & quidem mortaliter tunc peccâſſe cenſendus eſt, ſi facilè, ſine ſuo notabili incommodo, tum peccatum mortale ex parte detrahentis, tum gravem infamationem ex parte infamati impedire potuiſſet, & tamen id neglexit: ut cum communi docet Laymannus loc. cit.

Quia verò ordinariè, quid detractor dicturus ſit, non prævidetur, antequam jam dictum, adeoque detractio jam facta ſit, vel certè audienti in mentem non venit, hîc & nunc ex præcepto charitatis ſe obligari, raRò peccatum mortale committitur, audiendo præcisè detractorem: niſi eo caſu, quando quis hunc detractorem jam antè audivit alio loco & tempore certum quoddam, & infame proximi factum narran-

tem: tunc enim si coram aliis incipit de eadem re loqui, ex charitate tenetur discursum interrumpere, & detractionem impedire, si potest, ac se posse, & teneri advertit.

Practicè igitur & breviter talis Pœnitens interrogari poterit. Imprimìs an ad detractionem cooperatus sit, sive utrùm interrogando, aut complacentiam significando &c. causa fuerit, ut alter liberiùs & ulteriùs detraheret? dein an tunc non in mentem venerit, quod facilè posset, & ex charitate teneretur impedire detractorem, id tamen contra dictamen conscientiæ omiserit &c.

„ (*A.*) Occasione hujus materiæ quæritur, „quid præceptum correctionis fraternæ, & „quandonam obliget? R. Correctio proximi „duplex est: Una judicialis, quæ est actus justi„tiæ vindicativæ, à Judice assumi solita ad ple„ctendum delictum. Altera fraterna, quæ est „actus misericordiæ spiritualis, quo proximum „per convenientem sermonem á malo peccati „ad bonum virtutis convertere nitimur: ad „quam etiam reducitur correctio paterna. Da„ri præceptum correctionis fraternæ tum jure „naturali, quo membra unius corporis se mu„tuò juvare, ac quivis fratri graviter egenti suc„currere tenetur &c. tum divino positivo Matth. „18. *Si peccaverit in te frater tuus, corripe ipsum* „*&c.* extra controversiam est. Porrò materia „apta & sufficiens, ut hoc præceptum sub mor„tali obligare censeatur, esse potest quodvis „peccatum mortale, utpote proximum vitâ spi-

rituali

rituali privans, atque hoc ipso in gravi neces-
„sitate, seu periculo salutis eundem constitu-
„ens. Quia verò non negativum, sed affirma-
„tivum est, ideò non semper, sed certis dun-
„taxat occurrentibus circumstantiis obligat,
„quales enumerari solent sequentes. 1. Ut cer-
„tò constet de gravi peccato proximi: tum
„quòd solus Superior indagare teneatur: tum
„quòd aliàs temerè adhiberetur correctio. 2.
„Ut credatur correctio hîc & nunc necessaria
„ad emendationem proximi: eleemosyna
„quippe non nisi egenti tribuenda est. 3. Ut
„adsit probabilis spes emendationis: ubi enim
„nullus speratur fructus, frustra adhibetur re-
„medium. 4. Ut non adsit alius æquè, vel
„magìs idoneus, qui correcturus speratur. 5.
„Si fieri possit sine ipsius corrigentis gravi in-
„commodo, vel periculo vitæ, famæ, hono-
„ris, amicitiæ, fortunarum &c. quo etiam re-
„ducuntur aliæ circumstantiæ, ut opportuni-
„tas loci, temporis &c. quatenùs correctio ita
„fiat, ut sit fructuosa correpto, nec nociva cor-
„ripienti. Unde communiter advertunt AA.
„deficiente unâ ex his conditionibus, non am-
„pliùs saltem sub mortali obligare hoc præcep-
„tum: & quia rariùs contingit, quin una sal-
„tem ex dictis conditionibus penès homines
„communes & plebejos desit, ideò rariùs iidem
„corrigere obligantur, frequentiùs autem Su-
„periores, aliique in majori authoritate, vel
„potestate constituti, utpote qui aliquando
„non solùm ex charitate, sed etiam justitia, ac

„vi ſui officij, adeoque etiam cum ſuo incom„modo ſubditos corrigere tenentur.

„ Cæterùm in correctione fraterna ordo qui„dam eſt ſervandus, ut ſcilicet primò fiat om„ninò ſecretè: ſecundò coram teſtibus: tertiò „cum auxilio Prælati Eccleſiæ, ut ſcilicet famæ „proximi omnî meliorî modô conſulatur: „quem ordinem ipſe Chriſtus explicans legem „naturalem declaravit, Matth. 18. dicens: *Si „peccaverit in te frater tuus, vade, & corripe eum „inter te & ipſum ſolum. Si autem te non audîerit, ad„hibe tecum adhuc unum, vel duos teſtes, ut in ore „duorum, vel trium teſtium ſtet omne verbum. Quòd „ſi non audîerit eos, dic Eccleſiæ.* Ab hac tamen „regula & ordine excipiendi ſunt nonnulli ca„ſus, in quibus nimirùm præſtat, vel neceſsè „videtur, immediatè rem deferri ad Prælatum „Eccleſiæ, ſeu Superiorem, ut, ſi delictum ſit „publicum, vergat in damnum tertij, vel com„munitatis: aut correctio non ſit profutura, „niſi Superiori immediaté indicetur &c.

„ Demum requirit præceptum correctionis „fraternæ etiam certum modum & diſcretio„nem in corrigendo; nam aliter agendum cum „inferioribus: aliter cum æqualibus: aliter „cum Senioribus, vel Superioribus. Quoad „hos poſteriores monet nos Apoſt. 1. *Timoth. 3. „Seniorem nè increpaveris, ſed obſecra ut Patrem.* „Quoad æquales videtur loqui 2. *Theſſal. 2. „Nolite quaſi inimicum reputare, ſed corripite ut „fratrem.* Quoad primos verò benè diſcurrit „*ad Gal. 6. Si præoccupatus fuerit homo in aliquo*

deli-

,,*delicto, vos, qui ſpirituales eſtis, hujusmodi inſtrui-*
,,*te in ſpiritu lenitatis.*

,, Jam in ſpecie quoad detractiones, ſeu ca-
,,ſum præmiſſum, certum eſt, quemvis teneri
,,vel ex juſtitia, vel ſaltem ex charitate gravi-
,,ter proximo detrahentem corrigere; vel ſi
,,hoc ob circumſtantias aſſignatas non poſſit:
,,ſaltem nullam complacentiam oſtendere, ſed
,,potiùs à diſcurſu diſcedere: vel ſi hoc quo-
,,que commodè non poſſit, eundem divertere,
,,facetias proponere, vultum triſtem exhibere
,,&c. juxta illud Proverb. 25. *Ventus Aquilo diſ-*
,,*ſipat pluvias, & facies triſtis linguam detrahentis.*
,,Inſuper à mortali excuſari poterit, ſi vel gra-
,,ve damnum non proveniat ex detractione,
,,vel ex timiditate, verecundia, puſillanimitate,
,,&c. hanc obligationem non ſatìs advertat,
,,aut minùs ſe idoneum ad corrigendum repu-
,,tet: ob quas cauſas plerumque omiſſionem,
,,vel negligentiam correctionis culpam venia-
,,lem penés homines ſaltem communes
,,non excedere obſervat S. Thomas
,,*2. 2. q. 33. a. 2. ad 3.*

CASUS CXXXVI.

UNus alteri in faciem objicit crimina commiſſa, vel defectus naturales exprobrat, aut deridet &c. num hoc quoque peccatum mortale, atque reſtitutionis, aut compenſationis obligationem poſt ſe trahit?

RESOLUTIO.

IMprimis, ſi aliquis proximo in faciem objicit grave & inhoneſtum crimen, etiam nullo alio præſente & audiente (quod contumelia & improperium dicitur) is honorem lædit contra Jus, quod quisque habet, conſervandi & defendendi honorem ſuum: proinde ad reſtitutionem honoris obligatur. Divus Thomas *2. 2. q. 72. a. 2.*

Secundò. Si coram aliis talem contumeliam faciat, etiam fama & bonum nomen læditur: proin eo caſu duplex reſtitutio injungenda erit, ſcilicet honoris reſpectu inhonorati, & famæ reſpectu audientium &c. Fit autem reſtitutio honoris per deprecationem (qui modus ordinarius eſt inter æquales: vel ſi inferior ſuperiorem inhonoravit) aut per aliam æquivalentem honorationem, id eſt, reverentiæ vel reſpectûs conteſtationem, eatenus proportionatam, ut læſus in tantum extraordinariè (ultra communem aliis debitum honorem) honoratus cenſeatur, in quantum antea deſpectus fuit: adeoque ut hic & nunc honor antea læſus & ab-

latus

latus iterùm redintegratus, aut compensatus censeri possit. Lessius *L. 2. c. 11. à n. 144.*

Tertiò. Qui defectus, etsi non peccaminosos, tamen infames objicit, æquè honorem, & insuper, si alij audiant, quibus hujusmodi defectus occulti erant, etiam famam lædit, juxta ea, quæ de detractione suprà diximus Casu 124.

Quartò. Qui defectus apertos, v. g. claudicationem, gibbositatem, vel etiam paupertatem, ignorantiam exprobrat, uti etiam, si inhonesta agnomina det, etsi ea certum defectum, aut infamem excessum non significent, consideratâ circumstantiâ personarum mortaliter peccabìt, si gravis contemptus, despectus, vel inhonoratio, de qua læsus rationabiliter & graviter invitus sit, significetur, aut sequatur. Vide Clavem Reg. *l. 11. c. 6. n. 7.*

Universim in his 4. casibus confiteri necesse, & satìs est, proximum graviter læsum esse, verbis, vel in honore tantùm, vel in honore & fama simul: quomodo, vel quibûs verbîs, aut signîs id factum, dicere aut interrogare necessè non est, per antè dicta Casu 122.

Derisio, subsannatio, illusio ordinariè etiam lædit honorem, & tunc cum prioribus peccatis coincidit, éstque læsio honoris verbalis: per se tamen loquendo etiam sine honoris læsione mortale peccatum esse potest: quia propria malitia derisionis in eo consistit, quòd in proximo erubescentiam, seu confusionem causet: id verò, cùm in viro gravi per se sit notabile malum,

ratione cujus graviter & rationabiliter invitus esse potest, & solet, consequens est, quòd irrisio per se ex eo solo, quòd in proximo ruborem & confusionem causet, graviter contra charitatem, proin peccatum mortale ex suo genere sit. Interim inter plebejos ordinariè tantùm veniale peccatum est, sive propter indeliberationem, & quia non intenditur grave malum proximi, vel etiam & plerumque propter materiæ parvitatem, quia communiter non magni æstimatur, hominem plebejum erubuisse. Divus Thomas *2.2 q. 75.a.2.* Bonac. *de Restit. q.5.p.1.n.12.* & alij communiter.

„ Q. Quid sit libellus famosus: & quænam „illius pœnæ? R. Contumelia non tantùm ver„bo & facto, sed etiam scripto contingere po„test. Quodsi scripto fiat animo infamandi, „vel injuriandi, famosus libellus in Jure appel„latur: qui est scriptura continens cujusdam „infamiam nondum publicam, ut publica fiat: „quo etiam reducitur pictio cujusdam infami„am indicans; vel positio aut affixio cujusdam „signi similiter in notitiam infamiæ alterius du„centis, ut si quis cornua ad januam alicujus „affigat, ad indicandum, ipsius conjúgem esse „adulteram, prout docent Julius Clarus, Mo„lina & alij. Porrò libellum famosum animo „injuriandi vel diffamandi factum gravem ma„litiam tam contra charitatem, quàm justitiam „continere, ac post se obligationem restitutio„nis omnium damnorum secutorum trahere, „dubium non est: nisi forsan crimen verum, publi-

"publicum ac scandalosum in tali libello objiciatur, quod non nisi hoc medio tolli possit, "quem casum à culpa excusat Laym. *l. 3. tr. 3.* "*p. 2. c. 6. n. 3.* At quæstio restat, quomodo re"stitutio facienda sit pro injuria per libellum fa"mosum causata? R. Hoc ipso, quod infamia "fuerit publica, restitutionem quoque esse de"bere publicam, quoniam aliàs satisfactio non "foret ad æqualitatem: tenetur itaque ita publi"cè infamans ad retractationem publicam, faci"endam vel scripturâ publicâ, vel voce Præconis, "vel Concionatoris; ut docent Sayrus. Na"var. Sa. & alij. Authores ejusmodi libello"rum famosorum, non modò non componen"tes, vel edentes, sed etiam inventos non com"burentes per leges civiles pœna talionis, scili"cet capitali supplicio plecti jubentur, supposi"to, quòd crimen aliquod dignum morte in "famoso libello contineatur. *L. 5. §. Si quis ff.* "*de Injuriis. & L. 1. C. de libell. famos.* quæ tamen "pœna talionis hodiedum per desuetudinem in "arbitrarium est commutata. Per Leges Ec"clesiasticas autem jubetur conficiens ejusmodi "libellum excommunicari *Can. Qui in alterius 5.* "*q. 11.* Specialiter Alexander IV. in Bulla, quæ "incipit *Ex alto*, & alia, quæ incipit. *Non sine* "*multa.* tulit excommunicationem Summo Pon"tifici reservatam in eos, qui libellos famosos "faciunt contra Statum Ord. Prædicatorum, "vel Minorum, qua Bullâ seu Privilegio etiam "gaudent alii Religiosi, communicantes cum "iisdem in Privilegiis, ut videre est apud Cla-

„vem Regiam *l. 12. c. 4. n. 10.* Bonac. *d. 2. q. 4. p. 9. n. 9.* &c. Quod tamen privilegium eſt Re„ligionis, non Religioſorum in particulari, ut „notant cit. AA. ita ut ſcribens libellum famo„ſum contra quemdam Religioſum in particu„lari dictam pœnam non incurrat, quia pœnæ „ſunt ſtrictæ interpretationis.

CASUS CXXXVII.

QUid ſi aliquis tantùm in animo ſuo æſtimationem bonam, quam de alio habuit, & habere debet, deponat, malè de illo ſuſpicando, aut judicando.

RESOLUTIO.

TRiplici modô de altero malum cogitare poſſumus. 1. Solam cogitationem ſine aſſenſu habendo: v. g. quid ſi hic, qui mihi obviam venit, eſſet latro? & hæc cogitatio ex ſe peccatum non eſt, hoc ipſo, quia per voluntatem non aſſentior: interim ſi meâ nihil intereſt, corrigenda & deponenda eſt, alioquin ex cogitatione ſuſpicio fiet; quòd ſi autem meâ interſit, puta quia ego ſolus & inermis ſum, adeoque cauſam timendi habeo, ne, ſi fortè ſit latro, mihi noceat, eo caſu non teneor deponere cogitationem, ſed licitum eſt inhærere, atque de defenſione, modo & mediis evadendi cogitare, & actu etiam providere: non quidem judicando, neque etiam abſolutè & poſitivè ſu-

ſpican-

ſpicando, ſed tantùm ſub conditione, & in omnem eventum, ſi, quod quidem non ſcio, nec puto &c. eſſet latro &c. qua de re Divus Thomas *2. 2. q. 60. a. 4. ad 3.*

Secundô modô malum de altero cogitare poſſumus cum dubio aſſenſu, quod eſt ſuſpicio, & hoc ſi absque fundamento rationabili, ſeu cauſa ſuſpicandi fiat, peccatum eſt, quia alter habet jus, ut credatur eſſe bonus, donec conſtet, eum eſſe malum: adeoque nec in dubium vocare, & ſuſpicando contrarium deliberato animo cogitare, aut tali cogitationi voluntariè inhærere licet, ex regula charitatis: *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris.*

Interim quia per hoc ordinariè, & per ſe loquendo notabile damnum proximo non fit, neque æſtimatio aut honor etiam in animo ſuſpicionem malam habentis graviter læditur; eo ipſo, quia is non firmiter aſſentitur, ideò ſuſpicio, etſi ſine rationabili cauſa, adeoque temeraria ſit, peccatum mortale non eſt. (*A.*)

Quòd ſi aliqua probabilitas & fundamentum ſuſpicandi intercedat, etſi non valde ſolidum & concludens, etiam à veniali excuſari poteſt ſuſpicio, ceu non ampliùs temeraria, ſed in cauſa proportionata, & pro aliquali dubitatione ſufficienter fundata. Dixi autem ordinariè loquendo & per ſe, nam ſi quis ex ſuſpicione ad alia procederet, v. g. amovendo famulum ab officio, denegando conjugi affectum conjugalem &c. peccatum mortale erit: non quidem ſuſpicio per ſe, ſed quod ex temeraria ſuſpi-

ſuſpicione ſine alia cauſa fit in detrimentum notabile alterius &c.

Tertiô modô malum de proximo cogitari poteſt cum abſoluto & firmo propoſito, judicando & æſtimando, ſive habendo aliquem pro fure, adultero &c. & hoc ſi ſine proportionata, atque pro tali abſoluto aſſenſu rationabiliter ſufficiente cauſa fiat in materia gravi, peccatum mortale cenſendum eſt; quia alter graviter in ſua æſtimatione læditur, & rationabiliter, graviterque invitus eſt, ſe pro tali facinoroſo etiam ab uno homine haberi & judicari; ut cum Divo Thoma ſentit. commun. & patet ex illo Matth. 7. & Lucæ 6. *Nolite judicare, & non judicabimini: nolite condemnare, & non condemnabimini &c.*

„(*A.*) Quæritur. An ſuſpicio aliquando ſaltem attingere poſſit gravitatem peccati mortalis? R. Etſi ſuſpicio, dubium, opinio, & judicium temerarium quandoque confundi ſoleant, eò quòd omnia quatuor ex levibus duntaxat indiciis procedant, reipſa tamen hæc intercedit differentia: quòd ſuſpicio ſit quædam propenſio judicij in partem determinatam, nondum tamen perfectus & abſolutus aſſenſus; teſte Leſſio *L. 2. c. 29. n. 6.* Dubium verò ſit hæſitatio animi in neutram partem determinati. Opinio ſit determinata quidem animi ſententia, minùs tamen firma, quàm temerarium judicium, etſi firmior ſuſpicione. Judicium denique temerarium ſit firma animi ſententia ſeu aſſenſus de malo proximi ex levibus

„vibus indiciis profecta. Et hoc quidem ex ge-
„nere suo secundùm communem DD. pecca-
„tum mortale est: tum quòd proximum gravi-
„ter lædat in suo jure, quod habet ad bonam
„sui æstimationem, donec sufficienter constet
„de malo: tum quòd causet, vel saltem dis-
„ponat ad alia gravia mala, ut sunt aversio ani-
„mi, odium, contemptus &c. etsi quandoque
„à mortali excusari possit vel ob parvitatem
„materiæ, aut imperfectam animi adverten-
„tiam, ut communiter docent DD. Suspicio-
„nem econtra, opinionem infirmam, & multò
magìs dubium, ex genere suo peccata solùm
„esse venialia, docet S. Thomas *2.2.q.60.a.3.*
„Ratio est, quòd fama leviter duntaxat per hæc
„lædatur, nec proin grave damnum proximo
„inferatur; imò juxta S. August. vita humana
„sine his duci nequeat; quæ tamen haud du-
„biè duci posse debet absque peccato mortali.
„Loquitur autem S. Pater tract. 90. in Joan.
„hoc modo: *Quamquàm in his rerum humanarum*
„*tenebris suspiciones vitare non possumus, quia ho-*
„*mines sumus, judicia tamen, id est, definitas, fir-*
„*másque sententias concitare debemus, neque ante*
„*tempus judicare &c.* Nihilominùs Molina *to. 5.*
„*d. 16. n. 10.* Lessius *l. 2. c. 29. dub. 3. n. 21.* Lugo
„*d. 14. n. 14.* & hôc teste RR. communiter do-
„cent, posse quandoque crimen esse tam enor-
„me ac rationes tam leves, ut non tantùm opi-
„nio, sed etiam suspicio ac dubium cum plena
„deliberatione, præsertim circa personas gra-
„ves & honestas, sint mortale peccatum, ita
tamen

„tamen, ut ſemper leviores rationes ad du-
„bium, quàm ad ſuſpicionem: & leviores ad
„ſuſpicionem, quàm ad opinionem mortaliter
„peccaminoſam requirantur. Exemplum po-
„nit Sotus: Si cui benè nota foret integerrima
„Vita Beatiſſimæ Virg. Chriſti, S' Joan. Bapt.
„aut alterius Sancti, tamen de eorum bonita-
„te & probitate dubitaret, eò quòd in libro
„quodam hæretico eorundem Sanctitati con-
„traria legiſſet, vel ab aliquo hæretico audiviſ-
„ſet, talis citra dubium peccaret mortaliter.
„Similiter Greg. de Valent. illum mortaliter
„peccare judicat, qui de perſona proba & ho-
„neſta ex levibus indiciis deliberatè dubitat, vel
„ſuſpicatur, & multò magìs ſi opinetur (licèt
„non adeò firmiter) eam inceſtum in primo
„gradu cum filia aut ſorore commiſiſſe: eſſe
„Hæreticum: Sodomitam: patriæ proditorem
„&c. Ratio eſt, quòd per ejusmodi ſuſpicio-
„nem & dubium plenè deliberatum ac levibus
„duntaxat indiciis innixum, graviter proximo
„irrogetur injuria, quàm ſi omninò credatur,
„aut temerè judicetur, eſſe obnoxius pluribus
„minoribus peccatis, licèt mortalibus. Nec
„huic opinioni obſtat Authoritas D. Auguſt. &
„D. Thomæ priùs allegata: utpote qui ſolùm
„volunt, ſuſpicionem, dubium &c. ex genere
„ſuo, communiter & regulariter loquendo,
„culpam venialem non excedere, eó quòd vel
„ſolùm procedant ex motu primo (ſine quibus
„vita humana ordinariè duci nequit) vel ſaltem
„bonum famæ proximi graviter non lædant, nec
proin

„proin quis graviter invitus esse queat. Quo „non obstante contingere potest, ut materia „suspicionis sit tam gravis, ut personæ probæ, „graves & honestæ ejusmodi suspicionem sce„leris gravissimi ex levi solùm fundamento de „se satìs deliberatè conceptam meritò ægerrimè „ferre, de ea notabiliter contristari, & conse„quenter etiam graviter & rationabiliter invitæ „esse possint. Unde Viri probi & timorati de „hujusmodi suspicionibus & dubiis gravibus æ„què sibi cavent, quàm de ipsis temerariis ju„diciis, probè gnari: Quod tibi non vis fieri, „præsertim in materia gravi, alij ne feceris.

CASUS CXXXVIII.

Fœmina de plebe se accusat ratione garrulitatis suæ; & quòd audita de aliis, ijsdem retulerit: itaque inimicitiarum, rixarum causa fuerit: attamen hæc mala non intenderit, imò nec præviderit secutura.

RESOLUTIO.

NOn facilè à mortali excusanda est talis garrulitas, nam imprimìs seminare discordias, causam dare inimicitiis, odio, & cuicunque peccato mortali, per se peccatum mortale est saltem contra charitatem, *(A.)* ut per se notum. Deìn quia effectus talis re ipsâ secutus est, meritò supponere potest confessarius, absque alia interrogatione, causam proportionatam fuis-

fuisse; sive talia dicta esse, ex quibus mala hujusmodi graviora velut ex causa sint secuta: adeóque etiam in hac sua causa prævisa esse, sive prævideri potuisse, ac debuisse: proinde non excusabitur talis garrula ex eo, quòd non intenderit aut prævideret actu tales effectus: dumodò hoc advertit, se illicitè & periculosè talia recensere, quia qui dat operam rei illicitæ & periculosæ, reus est omnium malorum inde evenientium, etsi directè non intenderit aut prævideret, potuit tamen prævidere, & tenebatur id omittere, quod cùm per se illicitum esset; simul periculosum, & causa proportionata ad tales effectus erat. Interim absolutè loquendo, sicut in omnibus peccatis, ita etiam hìc excusari potest, si scilicet neque advertatur, dictum & narrationem suam illicitam, & periculosam esse: aut si rationabiliter cogitetur, non secuturum talem effectum discordiarum &c. quod vel ex subjecta materia, si ea non magni momenti sit, vel ex qualitate personæ, cui narrantur de se dicta, si ea ad effectum peccaminosum movenda non putatur, rationabiliter cogitari, & judicari quandoque potest.

Pro majori resolutionis hujus intelligentia videri possunt omnia hactenùs dicta in materia detractionis, præsertim ad Casus 126. 132. & seq. cum suis additionibus & Authoritatibus.

„(*A*) Quæritur: quænam vitia charitati „opponantur? R. Charitati opponi odium Dei „& proximi: item acediam, invidiam, discor-

diam

,,diam (ſub qua continentur contentio, ſchiſma, ,,rixa, ſeditio, bellum) & ſcandalum: de qui-,,bus S. Thomas *2. 2. à q. 34. uſque ad 44.*

,, Quamvìs autem omnia peccata mortalia, ,,ut ſunt offenſa Dei, charitati repugnent, ſpe-,,cialem tamen oppoſitionem cum actibus cha-,,ritatis tantùm habent vitia primùm recenſita. ,,Nam odium opponitur actui primario, qui eſt ,,dilectio DEI & proximi. Porrò odium DEI ,,peccatum graviſſimum eſt, nec unquam ob ,,parvitatem materiæ à culpa mortali excuſabile, ,,ut docet Bonac. *de præcept. Decal. d. 3. q. 4. punct. ult. & jam dictum caſu 16.* Odium proxi-,,mi duplex eſt. Unum dicitur odium *perſonæ*, ,,ſeu odium inimicitiæ, quó perſonæ cuidam ,,malum volumus, quatenùs abſoluté ipſi ma-,,lum. Alterum vocatur odium *qualitatis*, ſive ,,ſive odium abominationis, quô perſonam a-,,verſamur non ſecundùm ſe ipſam, ſed ſecun-,,dùm malum ipſi adjacens, quatenùs id vel no-,,bis, vel alteri, vel communitati repugnat, ut ,,deſcribit Laym. *l. 2. tr. 3. c.* 8. Etiamſi autem ,,odium inimicitiæ intrinſecè malum, & ex ge-,,nere ſuo ſemper peccatum mortale (niſi im-,,perfectus animi conſenſus, vel parvitas mate-,,riæ excuſet) ſit? odium tamen abominationis ,,erga proximum quandoque culpâ vacare, imò ,,laudabile eſſe poteſt: ut ſi quis exoptet, fures ,,ſuſpendi, præcisè ut juſtitia adminiſtretur, & ,,communitas indemnis conſervetur &c. Ratio ,,eſt, quòd ejusmodi actus procedat ex motivo ,,licito, honeſto & bono, adeóque etiam in ge-

„nere moris sit licitus & honestus. Videantur
„dicta ad Casum 87. & 88. Acedia propriè di-
„cta, & prout speciale constituit vitium, est
„*Tristitia de Bono Divino*: de quo alioquin cha-
„ritas gaudet. Est ex genere suo peccatum mor-
„tale, quia directè repugnat charitati Dei: &
„à S. Gregorio *l.* 31. *moral. c.* 31. inter vitia ca-
„pitalia numeratur; eò quòd ex tœdio & tri-
„stitia circa Bonum Divinum homines ad multa
„mala perpetranda impellantur. Quòdsi Ace-
„dia generaliter sumatur pro omni torpore ani-
„mi, bona facere negligentis, tunc solùm erit
„mortalis, quando propter eam opus sub mor-
„tali præceptum, vel prohibitum omittitur vel
„committitur. Invidia à nimis videndo dicta
„opponitur gaudio de bono proximi, & defini-
„tur à S. Thoma 2. 2. *q.* 36. *a.* 1. quòd sit *Tristi-
„tia de bono alterius, in quantum est diminutivum
„propriæ excellentiæ.* In his quippe potissimùm
„aliis invidemus, in quibus eos præ nobis ex-
„cellere videmus. Est ex genere suo peccatum
„mortale repugnans charitatj, quæ gaudet de
„bono ac prosperitate proximi, ut docet Laym.
„*loc. cit. c.* 10. *n.* 1. potest nihilominùs invidia,
„velut etiam acedia & discordia solùm esse culpa
„venialis, tum ob parvitatem materiæ, tum ob
„defectum sufficientis deliberationis. Numera-
„tur invidiæ quoque vitium à S. Greg. loc. cit.
„inter peccata capitalia; eò quòd sit fons & o-
„rigo multorum aliorum scelerum à D. Anto-
„nin. *p.* 2. *tit.* 8. *c.* 1. §. 4. Valent. & aliis recen-
„sitorum. Cum invidiâ aliqualem analogiam

seu

„seu similitudinem gerit æmulatio sive zelus, „quatenùs tristamur de bono alterius, non prout ipsi bonum est, sed quia nos tali bonô ca„remus. Et ejusmodi zelus seu æmulatio, si „versetur circa dotes animi, scientias, virtutes „&c. omninò bonus ac laudabilis est, juxta illud D. Pauli *1. ad Corinth. 12. Æmulamini cha„rismata meliora.* Imò nec illicitus erit, si ver„setur circa bona temporalia, modò procedat „ex motivo licito & honesto: secùs si ex moti„vo malo & inhonesto e. g avaritiæ, odij, ini„micitiæ, invidiæ &c. Laym. & alij. Sed de „hac materia specialiter Casu 145. Discordia unà „cum reliquis sub se contentis contrariatur pa„ci ac charitati, siquidem aliud non est, quàm „dissensio quædam voluntatis à voluntate pro„ximi circa bonum quoddam, circa quod ali„quis consentire debet, seu ut loquitur Divus „Thomas *a. 2.* quod ex charitate velle debe„mus: atque ex genere suo peccatum mortale „est, quia charitatem tollere potest, ut cum „communi docet Bonac. *loc. cit.* §. *4. n. 2.* Di„ctum fuit imprimis *circa bonum*, quia esse dis„cordem, seu dissentire in malo, non vitiosum, „sed laudabile est. Dein quod velle *debemus*: „nam si discordes simus cum proximo in bono „quodam, quod facere seu velle ex charitate non „tenemur, non peccamus, hoc ipso, quòd „nulla obligatione stringamur, ut bene obser„vat. cit. D. Thomas, Navarr. & alij. Quòd si „discordia manifestetur ore, dicitur contentio: „si ipso opere monstretur, est vel rixa, vel schis-

„ma, vel seditio, vel bellum, juxta diversum „modum, quo ipso opere dissensio voluntatis „perficitur. De quibus passim Summistæ. „Scandalum denique etiam opponitur charitati, „sed de hoc Casu 140. specialiter.

CASUS CXXXIX.

RElígiosus in Monasterio malè de altero dicta eidem refert, non animô seminandi discordias, sed propter amorem vel affectionem, aut propter interesse illius, ut scilicet suam famam defendere possit.

RESOLUTIO.

NEque hoc facilè à mortali excusandum, si materia gravis, & talis sit, ut vel actualiter graves discordiæ oriantur & sequantur; vel secuturæ rationabiliter cogitari & timeri poterant. Affectio & prætextus charitatis nihil excusat, quia talis inordinata est & vitiosa; nam ordinata charitas imprimìs dictat, eum, qui diligitur, non inducere ad malum peccati, quod in proposito fit, aut fieri posse prævidetur: puta ad aversionem, odium, rixas &c. deinde Religiosa charitas non unum tantùm, sed omnes Confratres diligere mandat, adeoque tam illi, qui malè locutus est, benè velle, & malum illius præcavere, quàm alteri, de quo locutus est. Si secùs fiat, ex vitiosa singularitate, non ex sancta charitate id fieri necesse est.

Duo

Duo autem in proposito licita, imò aliquoties necessaria sunt: scilicet defensio innocentis, de quo alius malè loquitur, & correctio fraterna ejus, qui malè de alio loquitur. (*A.*) Unde absolutè loquendo, si aliquo casu læsus aliter defendi non posset, nisi ei referendo de se dicta, quatenùs se modo justo (citra privatas contentiones, discordias &c.) defendere, & famam suam tueri valeat, concedendum est: tali casu potiorem rationem habendam innocenter læsi, quàm alterius injustè lædentis, sicut in materia homicidii dictum Casu 87. Interim hic casus inter Religiosos locum habere vix potest, quia alia media defendendi faciliùs, & sine tali incommodo aut periculo discordiarum in promptu sunt. Vel enim is, qui loquentem audit, potest tunc modestè contradicere, itaque eâdem operâ defendere absentem, & detrahentem corrigere: vel ex postfacto poterit detrahentem monere, quatenùs revocet, & restituat famam absentis læsam: & rursùs utrique consultum erit: vel certè Superiori indicare, qui non minùs utrumque agere sciet, ut scilicet unus corrigatur, alter indemnis servetur.

„ (*A.*) Vide dicta de correctione fraterna ad Casum 135.

(o)

CASUS CXL.

IDem ad Superiorem detulit, quod Confrater ſuus contra eundem Superiorem, vel ex paſſione, vel ex conſueto more, & habituato vitio murmurandi, tum ſibi ſoli, tum aliis locutus eſt; unde ex parte Superioris averſio, vindicandi & puniendi intentio ſecuta eſt; dubitat, an peccaverit ex hoc?

RESOLUTIO.

GEneraliter & per ſe loquendo cauſam dare & concurrere ad peccatum, ſcilicet averſionis, odii & vindictæ &c. ut in Caſu ſupponitur, peccatum eſt mortale aut veniale, prout ipſa averſio odium, & vindicta gravis aut levis eſt. Deinde licèt ſupponatur Superiorem eſſe tantæ perfectionis, ut non ſit movendus ad odium, aliúdve peccatum mortale; tamen cauſare malum, ſcilicet damnum proximi, puta facere Superiorem in- vel offenſum, malum & peccatum eſt gravius vel levius, prout damnum cauſatum magnum aut modicum eſt.

Econtrà defendere innocentem maximè Superiorem, item corrigere peccantem, ſeu malè de Superiore loquentem, item præcavere in aliis ſcandalum, aut nocumentum Communitatis & Monaſterij inde emergens, ſi Superior in contemptum veniret, vel aliis exoſus aut de crimine ſuſpectus redderetur, id licitum, imò neceſſarium eſt: in particularibus verò caſibus & practicè.

Tertiò

Tertiò conſideranda ſunt: Intentio, Materia, & Ordo. Circa 1.mum examinandum, quid re ipſa in conſcientia & coram Deo moveat talem delatorem ad deferendum: nam ſi oculus nequam, intentio non ſincera, nec propter unam ex prædictis cauſis, defenſionis, correctionis, vel majoris mali præcavendi &c. ſed vel ex garrulitate vel malignitate talis delatio fiat, ex ſe illicita eſt, & ſi inde grave malum ſequatur, puta odium, vindicta ex parte Superioris, aut notabile incommodum illius, qui propter talem delationem Superiorem infenſum habere, & pati deberet, à graviori & mortali peccato excuſari non poteſt talis delator.

Quoad 2.dum conſiderandum eſt ex parte Materiæ, quid de Superiore dictum ſit, vel ex parte materiæ, quo modo vel affectu &c. nam ſi aliquis Confrater citra affirmationem, unde apud alios ſcandalum ſuſpicio, aut deſpectus Superioris &c. naſci poſſet: ſed tantùm ex ſubitaneo paſſionis motu, imprecando, inhoneſtè nominando de Superiore malè loquatur, nulla ratio eſt, id Superiori, cum ipſius Superioris commotione, aut nocumento ex commotione alteri ſequente indicare: niſi (quod ſtudio in caſu notatum) alter ex conſuetudine & vitio habituato frequenter ita malè diceret, aut murmuraret contra Superiorem: tunc enim juſta cauſa ſubeſſet ipſum corrigendi, & in aliis malum exemplum, ac ſcandalum (*A.*) vel ne Superior in contemptum veniret, præcavendi.

Tertiò tamen Ordo ſervandus eſt, ut minori,

 quan-

quantùm fieri poteſt, incommodô peccantis correctio vel averſio ſcandali, aliorúmve malorum fiat, de quo in Evangelio cautum: ut primò peccans ſolus, deinde coram duobus aut tribus teſtibus corrigatur; ac demum, ſi non audîerit privatas admonitiones, Eccleſiæ, ſcilicet Superioribus, dicatur. Generaliter locum habet hîc illa regula charitatis: Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris; proin nullus prudens & bonus Religioſus rationabiliter invitus eſſe cenſeatur, peccata ſua corrigi: tamen rationabiliter quisque cenſeri poteſt invitus, ea, quæ ſubitaneo motu contra Superiorem effudit, ad eundem deferri, ſi alius modus Superiorem defendendi, ſcandalum, aliáve mala præcavendi in promptu erant. Unde etſi prudenter talis delator cogitare potuit, privatam ſuam nominationem non æquô animô acceptandam, minùs ſi cum teſtibus alterum conveniret: tamen ſi in Monaſterio duo Superiores ſunt e. g. Abbas & Prior, Ordo charitatis poſtulat ſaltem regulariter, ut non illi, qui offenſus & læſus eſt, ſed alteri malè dicta revelentur. Sed quæres: An ſit mortale peccatum, violare Ordinem & tranſilire gradus correctionis in Evangelio præſcriptos? R. Si quis Ordinem Evangelicum ſine ſuo incommodo, & tamen cum probabili ſpe effectûs ſeu emendationis ſervare, & ſimul prævidere poteſt, quòd propter transgreſſorem ordinis hujus vel grave peccatum in Superiore, vel grave nocumentum in illo, qui corrigendus erat, ſecuturum ſit, tunc eſſe mortale; ſecûs ſi materia

non

non valdè gravis, offensio vel aversio Superioris non diuturna aut damnosa alteri &c. veniale erit: maximè si probabiliter cogitari potest, privatam correctionem non admittendam, aut mala secutura non satìs per eam præcaveri posse &c. quod tum in casu præsenti, tum sequenti, & universim in omni Casu correctionis fraternæ locum habet &c.

„ (*A.*) Quid & quale peccatum sit scandalum?

„ R. Scandalum definiri communiter ex D. „ Thoma *2. 2. q. 43. a. 1.* quòd sit dictum vel factum minus rectum (vel etiam horum omissio „ minùs recta) præbens alteri occasionem spiri„tualis ruinæ. Opponitur Charitati beneficen„tiæ, seu fraternæ correctioni: veluti enim „correctione fraternâ saluti proximi consulitur, „quatenùs is per eam à peccato retrahitur, ita „per scandalum saluti proximi nocetur, quatenùs „per id ad peccatum inducitur. Porrò scanda„lum ut sic dividitur in activum & passivum. Il„lud est, quod primum descripsi: & aliud dici„tur per se tale, aliud solùm per accidens. Scan„dalum activum per se est, quando directè in„tenditur ruina spiritualis alterius, seu quando „aliquid fit, ut si quis puellam sollicitet ad peccan„dum secum. Per accidens, seu impropriè acti„vum dicitur, quando quædam actio ponitur, „quæ quidem suâpte naturâ est apta alteri occa„sionem ad peccandum præbere, quin tamen „ipsum peccatum intendatur, ut si quis die veti„to coram aliis comedat carnes, reticens licen„tiam comedendi, quam habet: interim prævi-

„dens alios se secuturos. Unde ad peccatum „scandali opus non est, ut ruina spiritualis pro- „ximi re ipsa semper sequatur, sed sufficit, quòd „ex opere posito suâpte naturâ sequi possit, aut „probabiliter secuturum prævideatur, ut benè „observat D. Thomas *loc. cit. a. 2.*

„ Scandalum merè passivum est, quod sequi- „tur quidem ex facto alterius, præter intentio- „nem tamen tam operantis, quàm naturam ip- „sius operis: sed vel ex fragilitate aut ignoran- „tiâ hominis, & tunc dicitur scandalum pusil- „lorum: vel ex mera malitia illius, qui scanda- „lizatur, & tunc vocatur scandalum Pharisai- „cum, quô modô frequentiùs leguntur in sacris „Litteris Pharisæi scandalizati ad Opera Christi, „ex mera scilicet sua malitia & invidia erga Chri- „stum. Peccatum scandali gravitatem suam & „levitatem in ratione malitiæ desumit à probabi- „liter prævisa ruina proximi, unde mortalis cul- „pa est, si dicta ruina sit gravis: venialis, si rui- „na intenta, vel prævisa, sit levis, ut commu- „nis docet DD. Si scandalizans directè intendat „ruinam proximi, non solùm peccat peccatô „scandali, sed etiam fit reus peccati illius speciei, „ad quod alium induxit, tenetúrque in confes- „sione dictam speciem exprimere cum numero „actu inductorum, vel quos probabiliter in- „ducendos prævidit. Ratio est facilis, quia „non solùm peccat contra charitatem, ratione „scandali dati, seu inductionis, & secutæ ruinæ „spiritualis: sed etiam verè fit causa peccati il- „lius, ad quod alterum induxit: adeoque &

hoc

,,hoc debet in Confessione exprimere. Etsi autem certum sit secundùm omnes, nunquam ,,licere directè aliquem ad peccatum inducere ,,e. g. consulendo, jubendo &c. Scandalum ,,tamen impropriè activum, seu per accidens ,,non semper vitandum est, sed quandoque permitti potest; si nimirùm opus, quod ponitur, ,,de se non sit malum, adsítque justa, ac sufficiens causa, id ponendi, nec aliunde detur ,,obligatio peccatum proximi impediendi. Tale, inquam, opus facere licitum est, etsi prævideatur scandalum inde secuturum, dummodò hoc nullatenùs intendatur. Ita Laym. Bonac. ac passim DD. Ratio est, quòd taliter ,,operans nec peccato alterius censeatur cooperari, nec illud velle, sed jure suo utendo illud duntaxat permittere. Unde absque causa licitum quidem non est petere mutuum ab usurario, vel juramentum ab infideli per falsos Deos, ,,vel à concubinario administrationem Sacramenti &c. in casu tamen necessitatis talia licitè peti, & ut peccaminosa permitti possunt. ,,Ratio est, quòd omnia prædicta absolutè absque peccato fieri queant, sufficiénsque causa ,,adsit ea petendi: adeoque solùm illorum malitiæ, qui hæc præstant, adscribendum sit, quòd ,,peccaminosè hîc & nunc agant, dum bene agere possent, si vellent. Benè tamen præcitati ,,Authores advertunt, majorem necessitatem ,,& causam requiri, ut permittatur scandalum ,,pusillorum, quàm Pharisaicum: item majorem, si plures sint scandalizandi, si timeatur pecca-

„peccatum grave, & denique si certò prævideatur, quàm si incertò: item si actio omninò propinquè sit connexa cum peccato futuro, quàm si minùs propinquè sit connexa. Unde meritò tum ob defectum sufficientis necessitatis & causæ, tum ob nimiam propinquitatem cum malo secuturo damnata est ab Innocentio XI. sequens propositio. Ord. 41. *Famulus, qui submissîs humerîs scienter adjuvat Herum suum ascendere per fenestras ad stuprandum Virginem, & multoties eidem subservit deferendo scalam, aperiendo januam, aut quid simile cooperando, non peccat mortaliter, si id faciat metu notabilis detrimenti, puta, ne à Domino malè tractetur, ne torvîs oculîs aspiciatur, ne domô expellatur.* Plura circa hanc materiam exempla videre poteris in Laym. *L. 2. tr. 3. c. 13. n. 4. & seq.* Bonac. *De peccatis d. 2. q. 4. punct. 2.* Illsung. *Tract. 3. n. 11.* & aliis ab his relatis.

CASUS CXLI.

OCcasione præmissorum dubium oritur eidem Religioso, an & quantum peccatum sit, alia malè facta, aut dicta in Monasterio retulisse, seu ut vocant, prodidisse Superiori, quæ Superiorem non concernunt, adeoque ad aversionem aut vindictam non provocant?

RESOLUTIO.

QUod in republica & quacunque communitate sæcularium honestè & licitè revelari, denun-

denunciari, vel ad Superiorem deferri potest, & quandoque debet, id etiam in Communitate Religiosa fieri potest, ac debet eò magis, quòd in Religione ordinariè tantùm de correctione fraterna, aut leviori & medicinali pœnitentia agatur.

Unde 1. Sicut coram Judice sæculari subditus respondere, & veritatem dicere tenetur, sive tanquam testis ab alio nominatus, sive à Judice per viam inquisitionis procedente vocatus & interrogatus sit, ut communis tenet DD. (ac propterea damnatæ sint ab Innocentio XI. tres sequentes propositiones Ordine 26. 27. & 28. *Si quis vel solus, vel coram aliis interrogatus, sive propria sponte, sive recreationis causa, sive quocunque alio fine juret, se non fecisse aliquid, quod reverà fecit, intelligendo intra se aliquid aliud, quod non fecit, vel aliam viam ab ea, in qua fecit, vel quodvis aliud additum verum, reverà non mentitur, nec est perjurus.* Item *Causa justa utendis his amphibologiis est, quoties id necessarium, aut utile est ad salutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum, ita ut veritatis occultatio censeatur tunc expediens & studiosa.* Item *Qui mediante commendatione, vel munere, ad magistratum vel officium publicum promotus est, poterit cum restrictione mentali præstare juramentum, quod de mandato Regis à similibus solet exigi, non habito respectu ad intentionem exigentis, quia non tenetur fateri crimen occultum &c.*) ita etiam Religiosus inquirente Superiore, sive in genere, sive circa specialem personam, non tantùm potest, sed tenetur

netur ex justitia dicere veritatem: secùs, si vel nescire, vel non audivisse, non attendisse &c. falsò dicat, peccabit contra hoc 8. Præceptum: Non falsum testimonium dices.

Secundò. Uti propter interesse reipublicæ (in eo consistens, ne delicta maneant impunita, ideóque sæpiùs reiterentur, vel ad similia patranda alij animentur) licitum est accusare, & denunciare facinorosos, fures, latrones &c. non obstante, quòd delato damnum gravissimum, vel etiam ultimum supplicium immineat: ita quoque in Communitate Religiosa, si vel in tali delinquente reiteratio delicti, vel in aliis malum exemplum, vel in communitate ipsa infamia, dissolutio disciplinæ, vel damnum quodcunque sive in temporalibus sive in spiritualibus timendum sit, quilibet tanquam pars communitatis potest, imò tenetur ad avertendum tale malum (siquidem non aliunde avertendum videt, & ipse privata correctione commodè ac certò avertere non potest) accusare vel denunciare Superiori: quia bonum commune recto charitatis ordine præferendum est privato alicujus incommodo, quod suâ culpâ incurrit, adeoque ipsemet delinquens, non denunciator, causa sui mali seu pœnæ est.

3.tiò. Similiter si delictum verbo aut opere commissum cedat in damnum tertij innocentis, puta, quia is ab officio amovendus, apud Superiorem, vel aliàs suspectus, aut in malam æstimationem venturus prævidetur, tunc rursùs pro illius defensione, scilicet ad præcavendum da-

mnum

mnum quodcunque aliàs innocenti secuturum, licitè defertur res ad Superiorem (si aliàs facilior modus commodè & plenè præcavendi talia mala in promptu non est, per dicta Casu præcedenti) quia ordinata charitas exigit potiùs innocentis, quam nocentis habere rationem, & potiùs avertere malum, quod illi ex culpa aliena, quàm huic ex propria sequi prævidetur. Dixi autem licitè posse denunciari: an etiam id necesse, adeóque non denunciare peccatum sit, ex eo pendet, an necessitas defendendi valde gravis aut specialis, simúlque etiam medium defendendi facile sit sine proprio gravi incommodo, eô modô, quo de defensione vitæ alienæ dictum est, suprà Casu 76. & 87.

Cæterùm ubi talis causa præcavendi, aut corrigendi mala emergentia non subest, deferre ad Superiorem aliorum dicta aut facta v. g. dudum præterita, & quæ jam nullâ correctione aut cautelâ indigent, peccatum est, grave vel leve pro gravitate materiæ: imò quandoque graviùs ipsa detractione coram aliis de communitate factâ: quia quilibet rationabiliter magìs invitus est, & graviùs se læsum æstimat, si apud Superiorem, quàm apud æqualem infametur, aut in malam opinionem veniat: maximè quia semper timere potest, ne etiam in effectu aliquod dispendium, vel damnum sibi sequatur ex tali denigratione.

Denique cavendum sedulò omni denunciatori aut delatori, etiamsi ex justa causa deferat (multò magìs si ex garrulitate tantùm) ut dicta aut facta sincerè referat, non exaggerando, non sinistrè

finiſtrè interpretando, nec addendo, neque etiam omittendo circumſtantias minuentes, ſcilicet excuſantes, & extenuantes delictum: ſecùs contra octavum præceptum directè, & ſi materia gravis ſit, graviter ac mortaliter peccabit. Vid. D. Thomas *2. 2. q. 33. a. 7.* Clavis Reg. *p. 2. l. 12. c. 10.* Laym. *l. 3. tr. 3. p. 2. c. 4. & alij.*

„ Quær. Quid ſentiendum de quorumdam „Religioſorum conſtitutionibus, vi quarum oc„cultum fratris crimen immediatè denunciatur „Prælato tanquam Patri, nullâ præmiſsâ corre„ctione fraternâ? R. Ejusmodi conſtitutiones „quandoque non tantùm licitas, ſed etiam utiles, „ac laudabiles eſſe poſſe. Ita Greg. de Val. *t. 3.* „*d. 3 q. 10. punct. 5.* Dominic. Bannez. *in 2. 2. q.* „*33. a. 8. dub. 2. ad 7. &c.* Ratio eſt. Quòd ex „una parte multùm conducere poſſint ad bonum „commune ipſius Religionis, ejúsque conſer„vationem & augmentum, quatenùs per pater„nam Prælatorum correctionem vitia ordinariè „efficaciùs emendantur, occaſionésque reciden„di tolluntur, quàm per alios. Ex altera verò „parte dictæ conſtitutiones nec obſtent juri na„turali, quod quisque habet ad ſuam famam il„læsè conſervandam: nec Præcepto Chriſti, & „Legi Evangelicæ præcipienti correctionem fra„ternam & adhibitionem teſtium, antequam „crimen occultum fratris denuncietur Eccleſiæ. „Non quidem juri naturali: nam hoc ipſo, quòd „quis petîerit in talem cœtum admitti, in quo „ſimilis conſtitutio viget, etiam cenſetur in eam „conſenſiſſe, adeoque liberè ceſſiſſe juri ſuo,

& con-

„& consequenter nulla ei utpote scienti & vo-„lenti ampliùs fit injuria: *Argument. reg. scient. &c. de Reg. Jur. in 6.* Sed nec præcepto Christi, „quia Christus ordinem corrigendi instituit con-„formiter legi naturali, ut scilicet in tantum par-„catur famæ delinquentis, ne ei fiat injuria: at-„qui in dato casu nulla ampliùs fit injuria; eò „quòd delinquens per ingressum in Cœtum Re-„ligiosum, in quo talis constitutio viget, ultro „juri suo renunciaverit, ut dictum: ergò etiam „nihil fit contra Præceptum Christi. Deinde „sic argumentatur Suarez *de Charit. d. 8. sect. 6. „n. 12.* Vel peccatum Religiosi leve est, vel gra-„ve? Si leve, utilitas denunciationis plerumque „erit major: & sic delinquens non censetur ra-„tionabiliter invitus. Si grave, tunc vix fieri „poterit, ut non etiam noceat aliis propter com-„municationem, scandalum &c.: vel ipsi Re-„ligioni propter periculum infamiæ, aliorúmque „damnorum: & tunc denunciari poterit, aut „omninò debebit tanquam perniciosum &c. Hoc „saltem certum videtur, denunciandum esse ma-„gìs Præposito, quàm aliis de Cœtu, tum quia „is ut pius ac spiritualis Pater præsumitur magîs „idoneus, ad emendandum & ad adjuvandum „fratrem, quàm alius: tum quia de ratione ip-„sius officij est corrigere & emendare.

„Dixi tamen *quandoque* licitas ac laudabiles „esse posse: non negando, quòd contingere „possit, ut in Cœtu quodam vel Congregatione „particulari ex circumstantiis & qualitate subdi-„torum vel etiam Prælatorum magìs noxiæ,

,,quàm salubres sint: sed hoc per accidens est.
,,Unde etiam D. Thomas *Quodlib. 11. a. 13.* asse-
,,rit: In hac materia, *non posse dari generale judi-*
,,*cium, nisi quòd in omnibus semper servanda est Cha-*
,,*ritas, & quòd magìs expedire videtur.*

CIRCA PRÆCEPTUM NONUM.

Non concupisces uxorem Proximi tui. Exod. 20. Deuter. 5.

POstquam Divina Sapientia peccata oris seu vitia linguæ octavô præceptô coercuit, ad peccata cordis descendit, dicens: *Non concupisces.* Et meritò. Nam quantorum malorum causa & origo sit prava concupiscentia, S. Joan. declarat in sua epist. 1. c. 2. *Quoniam omne, quod est in mundo, concupiscentia carnis est: & concupiscentia oculorum. & superbia vitæ.* Potest autem in præsentiarum quadruplex distingui concupiscentia; naturæ scilicet, spiritûs, carnis, & ea, quæ hôc præceptô prohibetur. Quarum prima à Deo ùt Authore naturæ nobis est indita, qualis est appetitus edendi, conservandi seipsum &c. & hæc si limites suos non excedat, recta ac bona est. Altera repugnat desideriis carnis & sanguinis, ac propterea etiam ex Deo est, ut Authore super-

natura-

ſupernaturali, ad ſalutem animæ comprimìs conducibilis, imò neceſſaria; adhortante nos ad eam S. Script. Sap. 5. & 6. *Concupiſcite ſermones meos.* Et Eccleſ. 24. *Tranſite ad me omnes, qui concupiſcitis me.* Tertia eſt fomes peccati ex originali labe reſiduus; & hic quia nobis non voluntarius, idcirco de ſe (niſi ſcilicet voluntatis conſenſus accedat) peccaminoſus quoque non eſt, atteſtante id expreſsè S. Concil. Trid. Seſſ. 5. *Manere autem in Baptizatis concupiſcentiam, vel fomitem, hæc S. Synodus fatetur, & ſentit; quæ cùm ad agonem relicta ſit nocere non conſentientibus, ſed utiliter per Chriſti gratiam repugnantibus, non valet.* Nomine quartæ demum aliud non intelligitur, niſi motus animi, ſeu voluntarium ac deliberatum deſiderium carnalium voluptatum; quod quia in noſtra poteſtate eſt, ac graviter repugnat rectæ rationi, ipsíque primæ regulæ honeſtatis, ideò etiam extra omnem controverſiam grave peccatum, & quidem ſpecie diſtinctum à ſimplici, ſeu morosâ præcisè delectatione conſtituit; ac proinde à Domino Deo gravi quoque ac ſpeciali præcepto, in tribunali ſacro exprimendo meruit prohiberi. De quo breviter ſequentia.

CASUS CXLII.

Pœnitens ait ſe ante annum concupiviſſe uxorem proximi, & tantùm, ac ſolummodò confeſſum eſſe, quòd contra 6. Præceptum Decalogi peccaverit, non exprimendo, quòd circa con-

ca conjugatam cogitaverit, & delectatus sit, adeóque contra nonum Præceptum peccaverit; quid judicare vel interrogare habet Confessarius:

RESOLUTIO.

INterrogandus est, an concupiscentia illa circa conjugatam fuerit cum proposito peccandi, si posset, vel cum aliquo affectu externo, quærendo occasiones & media eandem inducendi ad peccatum; hoc enim propriè est concupiscere uxorem proximi, scilicet intendere, velle, ac proponere cum ea peccare. Atque omninò necessarium in Confessione exprimere hanc circumstantiam conjugij, ùt unanimis tenet Sententia Theologorum, quia sicut peccare cum conjugata aliud specie peccatum est, quàm cum soluta, ita etiam proponere & velle peccare cum conjugata, novum & majus est peccatum ad speciem adulterij pertinens; nimirùm propositum utpote actus efficax desumit malitiam ab objecto externo, in quod tendit.

Aliud sentiendum, si tantùm interna licèt morosa delectatio fuerit, hæc enim utpote actus inefficax in solo animo delectantis perfectus, neque in objectum externum tendens, ejusdem speciei est, sive occasione conjugatæ sive solutæ oriatur, per ea quæ fusiùs Casu 94. dicta sunt. Igitur si Confessarius advertat tantùm simplicem delectationem veneream ante annum admissam esse, potest dissimulare, nisi specialiter suspicetur, aut defactò propter conscientiam erroneam

gra-

graviter peccatum eſſe, omittendo vel in prima, vel in ſubſequentibus poſt annum confeſſionibus factis hanc circumſtantiam, quam ipſe neceſſariò aperiendam judicavit erroneè, aut imposterum periculum eſſe ex hoc errore graviùs peccandi.

Quòd ſi verò advertat etiam propoſitum interceſſiſſe, ulterius inquirendum, qua mente reticuerit, an ex verecundia, an ex oblivione & quidem tali, ut nunquam intra annum nec in prima, nec in poſterioribus ſuis Confeſſionibus in mentem venerit, hoc peccatum in ſua ſpecie, ſive hanc circumſtantiam ſpeciem mutantem nondum ſe eſſe confeſſum, quô indagatô ad repetitionem Confeſſionum, (*A.*) earum ſcilicet, quæ ſcienter imperfectæ, adeóque nullæ fuerunt, procedet. Videantur dicta ad Caſum 90. ac præſertim 93. 94. 85.

„ (*A.*) Quomodo repetitio Coufeſſionum „inſtituenda ſit, dictum eſt in Append. 1. p.dub. „6. &c.

CASUS CXLIII.

FAmulus mercatoris vel opificis confitetur, quòd uxorem Domini aut Magiſtri ſui ducere concupîerit, ídque tam inordinatè, ut Dominum ſuum aut Magiſtrum citò mori optaverit, cum ſerio propoſito ducendi viduam relictam.

RESOLUTIO.

DUæ hîc concupiſcentiæ, ſeu deſideria pœnitentis conſiderandæ & rurſus inter actus

efficaces accuratè distinguendum est. Prima concupiscentia circa uxorem Domini est, de qua inquirendum primò: An tantùm sub dicta intentione, & in eventum, quando vidua erit, habuerit propositum eandem ducendi? an verò etiam de præsenti intentionem aliquam cum eadem peccandi, si posset? vel saltem an occasione sui conditionati propositi de præsenti venereas commotiones & delectationes advertenter & morosè seu voluntariè in animo habuerit?

Prima concupiscentia seu propositum ducendi in casum mortui moderni mariti se sola culpâ caret; quia propositum est efficax actus desumens vel honestatem, vel malitiam ab objecto externo, in quod tendit: atqui objectum, in quod propositum hoc tendit, scilicet ducere hanc fœminam, cùm licitè duci potest, scilicet mortuo marito, honestum & licitum est: ergò etiam id proponere, intendere, aut seriò velle non illicitum est, quod enim licet facere, licet etiam velle & proponere.

Quòd si verò occasione hujus propositi ex se honesti oriatur, & voluntariè seu morosè tolleretur delectatio & voluptas interna venerea, hoc peccatum est, sicut universim consensus in delectationem veneream, ùtùt ea ex actione honesta oriatur v. g. ex Studio Casistico ex Confessionum exceptione &c. semper peccatum mortale est, juxta dicta Casu 90. Idque per rationem sæpiùs allatam, quòd actus inefficax non ab objecto externo, sed à fine internè animum movente & occupante, quod in proposito est

to eſt turpis & libidinoſa voluptas, ſpeciem & malitiam deſumat, uti explicatum eſt Caſu 94. & 95.

Altera concupiſcentia interceſſit de morte mariti, ideò examinanda, quia ſatìs probabiliter peccatum mortale latere poteſt. Interrogandus igitur erit pœnitens, an tantùm ſimplex deſiderium, inefficacem appetitum ſeu complacentiam, ſi moreretur maritus &c. habuerit? an verò etiam aliquô modô licèt remotè cooperatus ſit, vel aliquid fecerit, aut omiſerit ea intentione, ut ille citiùs moreretur? hoc poſteriori caſu, quia actus efficax interceſſit, erit peccatum mortale, non item priori caſu per antè dicta Caſu 88. Plura, quæ circa concupiſcentias carnales ſcienda, & in Confeſſionali interroganda, ſuprà ad 6. Præceptum explicata ſunt; & in praxi non ſeparanda, ſed ubi neceſſitas poſtulat ex ordine decalogi inſtitui, conjungenda ſunt ad 6. & 9. Præceptum, atque uno contextu de cogitationibus & concupiſcentiis, verbis & operibus carnalibus pœnitens monendus & examinandus erit: nec proin ulteriori explanationi hujus Præcepti, utpote in 6.to potiſſimùm jam contenti, immoramur.

CIRCA DECIMUM ET ULTIMUM DECALOGI PRÆCEPTUM.

Non domum, non agrum, non ſervum, non ancillam, non bovem, non aſinum, & univerſa, quæ illius ſunt. Exod. 20. & Deuter. c. 5..

UTrôque ultimô Præceptô peccata cordis inhibuit Divina Sapientia: prius tamen deſiderium ſeu concupiſcentiam thori alieni, aliarúmque internarum voluptatum carnalium, quàm divitiarum, ſeu bonorum fortunæ in Decalogo ſeu ſerie ſuorum præceptorum expreſſit: tum quia graviùs peccatur concupiſcentiâ thori alieni, quàm rerum externarum; tum quia genus humanum naturaliter magìs proclive eſt ad prius, quàm poſterius. Quò tamen efficaciùs fugam utriusque inculcaret, non unô, ſed duplicî ſpecialî & expreſsô præceptô hæc mala cordis deſideria coercere voluit: *Non concupiſces uxorem proximi tui. Non domum, non agrum &c.* Non obſtante, quòd implicitè, ſeu indirectè in Præcepto 6. & 7. comprehendantur. Sit proin

CA-

CASUS CXLIV.

HOmo plebejus ex ordine Decalogi confessionem perficiens, ultimô locô confitetur, se contra decimum Præceptum concupivisse rem proximi sui, ídque seriò, & in materia gravi, nempe agrum, domum &c. adeóque secundi peccati mortalis & capitalis, scilicet avaritiæ se reum esse.

RESOLUTIO.

INterrogandus breviter, an ita affectus fuerit, ut, si posset, aut occasionem haberet bona proximi sibi procurare, voluisset, etiam injustô & illicitô modô cum offensa Dei? hoc si affirmet, absque controversia peccati mortalis arguendus. Sed ulteriùs quærendum, an actuale propositum auferendi, vel injustè obtinendi rem alterius habuerit? hoc enim novam speciem peccati faceret, scilicet propositum furandi &c. Abs his si tantùm inefficaciter per simplicem complacentiam rem proximi concupvit (tametsi inordinatè, adeóque per avaritiam) non nisi venialiter peccâsse censendus est.

Instruendus tamen, si scrupulô vel erroneâ conscientiâ laborare videtur, quia homo plebejus, vel etiam Confessarius minùs doctus facilè in his errare, atque ex eo, quòd in Catechismo seu rudimentis Fidei avaritia ponatur inter 7. peccata capitalia seu mortalia (ut intitulantur) sibi persuadere posset, coñcupiscentiam hanc seu

avaritiam ; eatènùs ex toto genere mortalem esse, ut solummodò indeliberatio actûs & parvitas materiæ à reatu peccati mortalis excusare possit, sicut in aliis, quæ intrinsecè mala, & ex suo genere peccata mortalia sunt, pro regula traditur ; quod tamen in proposita materia non ita est, sed etiamsi aliquis deliberatô animô ingentes divitias, domos, agros, imò integra regna, aut totius orbîs monarchiam desideret, affectet, & sibi optet, non peccabit mortaliter, dummodò tacitam conditionem in mente retineat, si scilicet *licitô modô fieri potest.* Item si inefficaciter & simplici complacentia tantùm, non intendendo damnum proximi, sed abstrahendo (uti in ejusmodi actibus inefficacibus fieri solet) bona penès alios visa sibi optet, & cupiat, ùt ùt materia gravis & deliberatio sufficiens adsit, tamen Charitas DEI aut proximi graviter non lædetur: consequenter mortaliter non peccabitur. Ad rationem dubij seu scrupuli propositam

R. Concupiscentiam rei alienæ meritò in Decalogo prohiberi, item avaritiam, rectissimè inter peccata capitalia numerari, quia caput radix & causa est, unde maxima & peccata mortalia passim nascuntur, v. g. furta, rapinæ, fraudes, calumniæ, bella injusta &c. attamen per se & priusquam effectus hujusmodi mali sequantur, peccatum mortale non esse, nisi in terminis habilibus & genere subalterno, cùm scilicet concupiscentia vel avaritia charitati erga Deum vel proximum graviter adversetur ; quod tunc fit, cùm affectio & intentio tam perversa est, ut quis sine respe-

reſpectu conſcientiæ aut juſtitiæ per fas & nefas bona aliena ſibi arrogare paratus, ac deliberatè reſolutus eſt, de quo propterea pœnitens, qui de avaritia vel concupiſcentia rei alienæ ſe accuſat, unicè examinandus erit. Porrò quod de avaritia dictum, etiam notandum pro aliis peccatis, quæ capitalia ſeu mortalia nominantur; quæ quidem ſunt capita ſeu principia & cauſæ peccatorum mortalium, attamen ex ſe rarò mortalia ſunt (*A.*) niſi vel ex affectu nimìs perverſo prodeant, ut modò dictum: vel ultra proprios & communes terminos ſingularem malitiam, ſcilicet Superbia contemptum Dei & proximi, Invidia odium aut malevolentiam, Gula rationis privationem, Ira intentionem vindictæ injuſtæ. Acedia neglectum præcepti graviter obligantis &c. ſecum ferant, vel poſt ſe trahant.

„(*A.*) Quandonam Avaritia peccatum mor„tale? Avaritia eſt immoderatus appetitus haben„di pecunias, aliáſve res externas pecuniâ æſti„mabiles. Opponitur non tantùm liberalitati, „ſed etiam quandoque juſtitiæ adverſatur, ut „docet D. Thomas *22. q. 118.* Quamvìs au„tem, prout opponitur liberalitati, ex genere „ſuo ſolum peccatum veniale ſit; niſi ſcilicet „amor divitiarum, rerúmque externarum in „tantum excedat, ut quis in iis vel rationem ul„timi finis ponat, vel charitati Dei aut proximi „hîc & nunc graviter obliganti præponat, ut „dum pauperi in extrema neceſſitate conſtitu„to non ſuccurritur &c. Quatenùs tamen avari-

„varitia virtuti Justitiæ opponitur, ex genere
„suo peccatum mortale est, nisi imperfectio a-
„ctûs, vel parvitas materiæ excuset, ut expres-
„sè tradit D. Thomas loc. cit *a. 4. in c.* Adeo-
„que ratione avaritiæ semper peccabitur morta-
„liter, quotiescunque bona alia apperuntur
„cum damno proximi, seu contra justitiæ æ-
„quitatem, cuique suum tribuentis, nisi scili-
„cet parvitas materiæ, vel actûs imperfectio
„excuset.

CASUS CXLV.

PErgit, & se de invidia quoque accusat, specialiter semel optâsse, aut cum complacentia audivisse, aliorum segetes grandine contritas esse, suis in salvo manentibus &c.

RESOLUTIO.

IN praxi vix aliud ab homine plebejo indagandum, quàm utrùm ex odio aut malevolentia magnum malum proximo vel ipse inferre intenderit, vel aliunde inferrendum aut illatum esse deliberatè voluerit, & complacuerit. Quamvis enim existimem invidiam per se, etiam exclusô odiô, posse esse mortale peccatum, ut mox declarabo, quia tamen id rarissimè, imò ex quorumdem DD. Sententia nunquam contingere potest, non erit pœnitens ulteriùs examinandus, quia in Confessionali interrogatoria facienda sunt de iis, quæ communiter fiunt & pro-

& probabiliter facta judicantur. Pro intellectu hujus materiæ, de Invidia quæ communiter, ſed incompletè definitur *Triſtitia ſive dolor de bono proximi* : ſciendum eſt diverſimodè de bono alterius dolere, & diverſa ſpecie peccata ex hoc committi poſſe ; nam ut nihil dicam de æmulatione, quæ non dolor de bono alterius (ideoque extra caſum propoſitum) ſed dolor eſt de defectu proprio, ſeu de carentia illius boni, quod quivis in proximo ſuſpicit ; proin dolet, non quòd proximus illud habeat, ſed dolet, quòd etiam ipſe non habeat : hæc æmulatio ſi circa bonum laudabile & honeſtum ſit, laudabilis eſt, ſi circa bona fortunæ tamdiu inculpata, quamdiu non inordinata, ſeu cupiditatem avaritiæ importans eſt, ut aliàs jam dictum fuit: propriè autem de bono proximi, ſive propter hoc, quòd proximus benè habeat. Dolere poſſumus tripliciter. Primò: quia ex bono & fortuna proximi prævidetur ſecuturum, vel timetur nocumentum proprium : ita quandoque dolent Principes vicinos ſuos fieri potentes: ita Mercatores, Opifices dolent alios æſtimationem, acceſſum, lucrum ſortiri ; id, quod vulgariter & abuſivè Invidia nominatur, attamen non eſt invidia, ſed charitas à ſe ipſo incipiens, quæ quidem facilè in vitium & peccatum degenerare poteſt, propter exceſſum & inordinationem, uti ſemper amor ſui periculis obnoxius eſt : at mortale peccatum non erit, niſi aliud accedat, quod ſpeciem novam conſtituat, v. g. In-

v.g. intentio injuſtè impediendi, abſolutè vel conditionatè ſi poſſet, &c.

Secundò dolere poſſumus de bono proximi absque noſtro intereſſe ex eo tantùm, quia proximi bonum eſt, cui non bonum ſed malum volumus, & optamus, & hoc odium, atque vel maximè contra charitatem; proin ſi materia gravis, & animus deliberatus ſit, peccatum mortale eſt, ut cum D Thoma communis tenet Theologorum, nec infrequens inter plebejos; ideò pœnitentes, qui ſe accuſant de invidia, quam probabiliter neſciunt ab odio diſtinguere, de hoc examinandos dixi.

Tertius dolor, qui propriè invidiam conſtituit, eſt, cùm nec propter intereſſe noſtrum reale, ſeu propterea, quòd re ipſa nobis aliquid per fortunam aut bonum proximi decedat, triſtamur, & dolemus: neque etiam ex odio, ſive ex eo, quòd proximo malum per ſe velimus, verum propter imaginarium ſolùm intereſſe, & perperam apprehenſum proprium nocumentum ex bono proximi, quæ apprehenſio vel imaginatio communiter ex duabus impreſſionibus provenit; ſcilicet quia vel imaginamur ſolatium eſſe, habere ſocios malorum, quomodo pauperes divitibus invident, dolendo non etiam eos eſſe ſui ſimiles, vel quia imaginamur glorioſum eſſe habere ſingulariter, & alterum non habere bona, quæ nos habemus: quomodo invident, qui excellere in arte ambiunt. Item qui nomen ſingularis potentiæ, prudentiæ, fortunæ affectant, ideóque dolent, ſi alium ſibi ſimilem

milem, aut ſuperiorem eſſe intelligunt, etſi re ipſa nihil interſit, v. g. Pictor vel Muſicus Italus dolet, quando audit in Germania inveniri alium ſe excellentiorem &c. hæc invidia peccatum capitale eſt, quia caput & origo gravium malorum & mortalium peccatorum: ſic enim invidiâ Diaboli mors intravit in orbem, & inter homines facillimè ex hac invidia ſequuntur odia, doli, propoſita vel actualia nocumenta contra Juſtitiam & Charitatem &c.

Ex ſe autem niſi talis affectus malus ſequatur, aut odium jungatur, invidia ſive dolor ob bonum proximi, quod & quia apprehenditur tanquam derogativum propriæ fortunæ, conditioni aut excellentiæ, non facilè eſt mortale: nam talis dolor vel triſtitia ex imaginatione vana proveniens, non graviter contra charitatem proximi, ſed magis eſt inordinata charitas erga ſe ipſum, quia invidus ita ſe amat, ut propter reſpectum vel commodum, aut bonum etiam imaginarium, & tantùm in aliqua apprehenſione fundatum doleat de bono proximi, aut gaudeat de bono ipſius, quod utique inordinata charitas ſui, ideóque vitium & peccatum invidiæ eſt: ſed mortale non eſt, niſi in caſu raro, eo videlicet, ſi tanta inordinatio & perverſitas intercedit voluntatis, ut quis amico, quem cæteroquin non odit, adeóque erga quem odium non intercedit, tamen deliberatô animô præcisè propter reſpectum aliquem, quem imaginarium ſolùm & ſine fundamento eſſe agnoſcit, ſeriò vult, & moroſè optat, magnum malum

eveni-

evenire, aut magnum bonum decedere, quem affectum, licèt odium non sit, tamen graviter contra charitatem, ideoque peccatum mortale invidiæ judico.

Quod particulariter in casu positum est de eo qui optat, vel gaudet vicini segetes contritas, esse, ex præmissis resolvitur: scilicet si ideò gaudet, vel optat (inefficaciter seu simplici complacentiâ) quia inde commodum sperat chariùs vendendi suum frumentum &c. non peccat, nisi fortè propter inordinationem & excessum venialiter: si gaudet, quia vicino malè vult, & malum ùt *malum* optat, odium erit, & peccatum mortale. Si verò gaudet propter imaginarium aliquem respectum, quia gloriosum videtur, se magìs fortunatum, seu imposterum majoris considerationis, opulentiæ, aut qualiscunque excellentiæ præ vicino futurum, peccatum invidiæ erit, quia idem est de bono proximi dolere, ac de malo ejusdem gaudere; quod cùm fiat ex improportionata & tantùm imaginatoria causa peccatum est, sed ordinariè tantùm veniale, nisi antedictô modô tanta inordinatio & perversitas voluntatis intercedat, ut Charitas graviter lædatur. Vide Laym. *l. 2. tr. 3. c. 10.* Busenbaum. *l. 5. c. 3. d. 4.* & alios.

(o)

CA-

CASUS CXLVI.

PAuper quidam civis, aut opifex confitetur, quòd ſæpè aleîs & chartifoliîs luſerit ex concupiſcentia lucrandi pecunias proximi, id ordinariè pro moderata quantitate, ſemel autem pro immodica ſumma, quam quia perdidit, nunc cum familia egere debet.

RESOLUTIO.

CIrca luſum, de quo præſentî & ſequentibûs tribûs Caſibûs ſermo erit, generaliter præſciendum eſt, luſum eſſe contractum ſeu certam conventionem, ut pecunia depoſita ei cedat, qui juxta leges lusûs victor fuerit. Leſſius & alij communiter.

Differt verò ab aliis contractibus, quòd ex intentione & natura, ſeu fine intrinſeco lusûs, unus tantùm commodum & lucrum, alter verò damnum & jacturam pecuniæ ſuæ ſentiat, cùm econtra in aliis contractibus communiter uterque contrahentium commoditatem & utilitatem ſuam percipiat, v. g. in emptione & venditione, locatione & conductione &c. vel certè ubi contractus in alterutrius tantùm utilitatem cedit, ut fit in commodato & depoſito, alter ſaltem damnum non patiatur, etſi gratìs tanquam amicus amico gratificet. Unde non eadem ratio honeſti & liciti eſt in luſu, quæ in aliis contractibus, quia finis non æquè bonus & honeſtus, ſed in Jure improbatus eſt, ſcilicet cum

alterius damno locupletari eo ferè modo, quantùm ad intentionem lucri & fœnoris, sicut in usurariis contractibus contingit; attamen hæc ratio mali ex alio principio corrigi potest, videlicet quia volenti non fit injuria; neque enim contra voluntatem necessitate aliqua adigente (ùt in usuris fit) alteruter ludere compellitur. Cùm igitur rei suæ quisque arbiter sit, & gratuitò donare posset, multò magìs sub conditione & spe lucri reciproci exponere pecunias suas licet; proinde lusus, quatenùs partim contractus, partim conditionata donatio est, tanquam licitus & honestus defendi potest: siquidem insuper propter finem extrinsecum bonum institutus est, scilicet propter rationabilem distractionem aut recreationem, vel in gratiam amici, aut pro solatio ægrotationis &c. quòd si verò in aliquo præmissarum defectus sit, vitiosus efficitur & illicitus. S. Thomas *2. 2. q. 168. a. 2.* Clavis reg. *L. 11. c. 12.* Laym. *L. 3. tr. 4. c. 21.*

Unde primò si ludens præcisè intendat cum alterius damno lucrari absque eo, quòd sub conditione suas pecunias liberè & bona voluntate donare socio, si ille victor evadat, paratus sit: qualem intentionem produnt ij latentem in animo, qui, cùm perdunt, in iram & indignationem erumpunt; talis non licitè ludit, sed propter intentionem non rectam & affectum inordinatum ad lucrum, saltem venialiter peccat, ut docent Navar. *c. 20. n. 7. & 8.* Azor & alij.

Secundò. Qui contrahere cum altero non potest, etiam ludere, seu pecunias, aliásve res

luden-

ludendo exponere non poteſt, v. g. Filiusfamilias, Religioſus &c. nam luſus eſt contractus & alienatio rei expoſitæ. Leſſ. loc. cit. Lazman. *n. 5.*

Tertiò ſimiliter ludere non poſſunt, qui licèt contrahere, tamen donare non poſſunt, v. g. Adminiſtratores, Tutores, Procuratores intelligendo de rebus, quas adminiſtrant; quia luſus, ut licitus & honeſtus ſit, involvere debet liberalem intentionem donandi ſub conditione victoriæ & fortunæ, ùt dictum eſt.

Demùm niſi honeſto fine fiat luſus, licitus abſolutè & à veniali ſaltem culpa immunis non erit: cùm enim finis intrinſecus lusûs non abſolutè bonus & utilis ſit, ſed quantùm uni utilis, tantum alteri damnum adferat, neceſsè eſt, ut fine extrinſeco honeſtetur, aliàs ſaltem actio otioſa, ſeu compenſando lucrum unius cum damno alterius inutilis, atque vel ideò mala erit, quia tempus & pecunias inutiliter abſumit, ac temerè certum pro incerto non ſine nota prodigalitatis exponit.

Ex his præmiſſis ſequitur reſolutio caſus poſiti, nimirum in homine paupere & opifice improbandam & vitioſam eſſe conſuetudinem ludendi tum propter finem, quia hujusmodi homines non quærere recreationes & diſtractiones, quò luſus ſpectat (niſi fortè raró diebûs feriatîs) verùm pro alenda familia laborare debent; tum quia egente familia pecunias prodigere, donare, vel periculo amittendi exponere ſine peccato non poſſunt.

Sed quæstio manet, an & quomodo mortaliter peccet talis opifex? ubi dicendum, ex eo præcisè, quòd tempus & pecunias prodigat, tantùm venialiter peccare; & tametsi de uxoris & liberorum interesse agatur, quia tamen id solùm prodigit, quod suo labore lucratus est, & citra culpam saltem mortalem non lucrari, sive non laborare potuisset: insuper ordinariè tum ipse inter ludendum cogitare, tum in Confessionali Confessarius præsumere potest talem opificem id ipsum, quod ludendô perdidit, rursùs laborando compensare posse, peccati mortalis arguendus non est, exceptîs duobûs casibûs extraordinariîs. Imò. Si experientiâ doctus, vel aliàs certus est, & tempore lusûs prævidit, si pecuniam expositam perdat, uxorem vel liberos aliquot diebûs nec panem aut sustentationem necessariam habituros, adeóque sine gravi damno, aut periculo eorum se pecunias exponere non posse, tunc enim exponendo graviter contra charitatem & obligationem alendi familiam peccaret. Sanc. Trul. *c.* 27. *d.* *1.* & alij.

Secundò. Si non tantùm pecunias suas & suo labore acquisitas in lusu exponat, sed etiam dotales & paraphernales, vel bona à priore conjuge acquisita, quorum tantùm usum fructum habet (proprietate ad liberos prioris matrimonij in pœnam secundarum nuptiarum devolutâ) cùm enim talia bona nec contrahendo alienare pro libitu, nec donare possit, utique etiam ludendo perdere, vel exponere non potest: & à

Con-

Confessario non solùm peccati mortalis contra justitiam, propter injustam usurpationem rei alienæ arguendus, verùm insuper de restitutione seu compensatione, vel per intensiorem laborem, vel parciùs vivendo, aut aliis mediis possibilibus facienda monendus, & instruendus erit.

„ Q. In quibus potissimùm circumstantiis „lusus graviter sit prohibitus?

„ Etsi lusus ex natura sua & generaliter sumptus non sit illicitus: imò si debitô modô instituatur, etiam opus duplicis virtutis, scilicet Eutropeliæ seu Jucunditatis, & Justitiæ à D. Thoma *2. 2. q. 168. a.* 2. dicatur &c. dubium tamen non est, ex variis circumstantiis vitiari ac illicitum reddi posse. Primò igitur lusus fieri potest illicitus, gravitérque peccaminosus, quatenùs est occasio, vel causa aliorum malorum, v. g. Blasphemiarum, perjuriorum, convitiorum, dilapidationum &c. ob quas causas lusus alearum, seu taxillorum non tantùm Personis Ecclesiasticis *c. 1. dist. 34.* sed generaliter etiam Laicis est prohibitus, adeò, *Ut nulli liceat in publicis, vel privatis domibus, vel locis ludere, neque inspicere: & si contra factum fuerit, nulla sequatur condemnatio, sed solidum reddatur, & actionibûs competentibûs repetatur ab iis, qui dederunt. L. Alearum. C. Relig. & sumpt. fun.* quæ salubris constitutio ut magis in vigore esset, omninò exoptandum foret. 2. Ratione scandali ob circumstantiam temporis vel Loci sacri, vel etiam ipsarum perso-

„narum: qua ratione vel maximè peccare pos-
„sunt Clerici & Prælati, præsertim si se exer-
„ceant in ludis prohibitis, ut notat Clavis Reg.
„*L. 11. c. 12. n. 3.* 3. Ratione materiæ aut finis, si
„nimirùm intendantur, vel saltem immiscean-
„tur ludis ac lusibus obscœna & irreligiosa: de
„quibus in S. Scriptura Exod. 32. *Sedit populus*
„*manducare & bibere, & surrexerunt ludere &c.*
„Tob. verò 4. *Nunquam cum ludentibus miscui me.*
„4. Ex nimio ad lusum affectu, ut si ludens ob
„amorem lusûs non curet Sacrum die festo o-
„mittere, aliúdve præceptum transgredi, vel
„ad id observandum se ineptum reddere. 5. Si
„quis dolo, vi aut metu alium ad ludendum
„inducat: vel fraudibûs contra leges lusûs u-
„tatur: quibûs casibûs etiam onus restitutio-
„nis orietur sub gravi vel levi peccato juxta pro-
„portionem materiæ & damni dati. 6. Ratio-
„ne periculi, ne notabile quoddam nocumen-
„tum in tertiam personam redundet, ut in præ-
„fixo Casu declaratum. 7. Demùm, an ludens
„præcisè propter lucrum supposità sufficienti
„quantitate materiæ graviter, vel leviter dun-
„taxat? disputant AA. Gabriel Abulens. alii-
„que, quos refert Lugo *d. 31. de Just & Jur.*
„*sect. 113.* volunt, graviter eos peccare, eò quòd
„desiderent, & intendant principaliter dam-
„num grave proximi contra hoc decimum Præ-
„ceptum: *Non concupisces rem Proximi tui.* Pro-
„babiliùs tamen sentiunt Navar. *in Man. c. 20.*
„*n. 7. & 8.* Bonac. Azor. & alij, tales vel om-
„ninò non peccare, eò quòd non desiderent
rem

„rem proximi modô illicitô, ſed per luſum tan-
„quam contractum licitum & non prohibitum:
„vel leviter ſolùm delinquere propter inordina-
„tionem quandam ſaltem levem ordinariè fer-
„mè intercurrentem: quibus etiam concor-
„dant dicta in Caſu. Plura alia ſubintelliges
„per Caſus ſubſequentes.

CASUS CXLVII.

QUid judicandum de luſu filiorumfamilias, famulorum, fœminarum invito Patre, Domino, marito &c. ludentium: item de aliis, qui cùm ſui juris ſint, cum prædictis ludunt: an peccatum mortale judicandum, & onus reſtitutionis injungendum?

RESOLUTIO.

EX principiis & fundamentis præcedenti Caſu poſitis, hic præſens & omnes alij Caſus circa Luſum haud dubiè reſolvi poſſunt. Nimirùm

Primò omnes illi, qui & quatenùs non poſſunt bona ſua alienare tam per contractum, quàm etiam per liberalem donationem, ij communiter, nec ad luſum exponere poſſunt ſive pecunias, ſive alias res: quia luſus utrumque involvit contractum & donationem conditionatam, ùt dictum.

Secundò in conſequentiam etiam illi peccant, qui cum talibus perſonis ludunt pro rebus aut pecuniis, quas ſciunt illos non poſſe ad luſum depo-

deponere, ídque dupliciter tum propter ſcandalum, quia ijs, quibuscum ludunt, occaſionem peccandi dant, cujus communiter participes fiunt: tum etiam contra juſtitiam, quia intendunt rem lucrari, quam alter alienare non poteſt, adeóque ſcienter rem alienam affectant, & invadunt; nam perinde eſt, rem accepiſſe ab eo, qui dare non poteſt, atque per ſe ipſum rem alienam ſibi uſurpâſſe.

Tertiò. Ex quo ulteriùs ſequitur obligatio reſtituendi tam ratione rei acceptæ, quàm ratione injuſtæ acceptionis, hæcque ſub peccato mortali, ſi materia gravis & tanta ſit, ut nullo modo cogitari poſſet Patrem, maritum &c. donaturum aut rationabiliter invitum non eſſe &c. Clavis Reg. *L. 11. c. 12. n. 7.*

Quartò. Eodem modo (quamvìs ex alio capite & cauſa) in eventu contrario ſi filiusfamilias &c. nihil perdat, ſed ab alio, qui ſui juris eſt, lucretur, ordinarié ad reſtitutionem obligandus eſt, propterea quia alter non voluit vel per donationem, vel per contractum rem aut pecuniam ſuam exponere, aut victori cedere, niſi etiam colluſor tantundem deponat pari lege & periculo jacturæ; hæc enim lex & materia lusûs eſt juxta datam definitionem: hac ergò conditione ceſſante, ceſſat intentio donandi, & transferendi dominium in victorem &c. Conſequenter filiusfamilias tale lucrum non ſibi acquirit, ſed velut rem alienam detinet, obligatus ad reſtitutionem non ſecùs, ac ſi monetâ nullius valoris rem emiſſet, venditore decepto &c.

Quin-

Quintò. Dixi autem ordinariè : nam si quis sciens cum aliquo ludat, quem scit non posse alienare, aut ludendo rem suam perdere, sicut etiamsi cum aliquo ludat, quem prorsus nihil habere, nec solvere posse prænoscit, talis lusus irregularis erit, & nihil de contractu, sed puræ speciem donationis conditionatæ haberet, proin alter si victor evadat, licitè & sine onere restitutionis lucrum accipit, tanquam sub hac conditione donatum, citra requisitionem, ut vicissim aliquid ad lusum reponat &c. eô modô, quô frequenter solent Domini, Parentes, aliíque pro ludis equestribus, aut aliàs pro recreatione exponere certas res aut pecunias victori cessuras absque eo, quòd alij vicissim quidquam deponant. Molin. *d.* 518. Bonac. *de Rest. d.* 2. *q.* 3. *p.* 2. *n.* 15. Less. Filliuc. & alij.

Practicè si juxta Casum positum filiusfamilias pupillus, uxor, in Confessionali de lusu mentionem faciant, sine laboriosa discussione, an peculium lusu perditum, vel periculo perdendi expositum fuerit profectitium, adventitium, castrense, vel quasi, aut respectu uxoris? an parapharnale, vel liberæ dispositioni in contractu dotali reservatum &c.? Primò sed generaliter id unicè quærendum, an lusor circa talem pecuniam, quam ad lusum exposuit, liberam dispositionem habuerit, ita ut gratìs alteri donare, vel in alios usus etiam inutiles expendere v. g. compotando absumere, vel pauperi aut amico donare potuisset, ex quo tota causæ decisio, &

Casûs resolutio dependet, Casu 149. magìs declarabitur.

CASUS CXLVIII.

LUdens chartifoliîs circumvenit collusorem suum, mutando aut subtrahendo folia; item cùm omninò certus esset de victoria, per similitudinem aut mendacia induxit alterum, ut quasi in re dubia magnam summam exponeret &c. vel cùm alter in tempore desistere vellet, coegit in lusu pergere, itaque causa fuit, ut alter multum ludendo perderet, ex qua insuper rixæ, blasphemiæ consequuntur.

RESOLUTIO.

ILlæ circumventiones, quæ contractui, sive reciprocæ conventioni ludendi certum lusum sub certis regulis & consuetis legibus adversantur, consequenter in altero intentionem contrahendi, suámque rem exponendi, item etiam conditionem, sub qua donare intendit, scilicet si collusor favente fortunâ & servatâ formâ lusûs victor evadat, tollunt; illæ, inquam, peccatum sunt, & quidem si materia gravis sit mortale, atque lucrum tale tanquam rei alienæ contrectatio restitutioni obnoxium est, non secùs, ac si in emptione ac venditione, aliísque contractibus error aut dolus causam contractui dant, hujusmodi circumventiones censendæ sunt, si unus chartifolia subdolè contra morem lusûs subtrahat, vel expracticet; item si ea-

si eadem folia à tergo certîs signîs notet, aut si in ponendo pecunias infideliter agat &c. Bonac. loc. priùs cit. *n. 6.* Navar. *c. 19. n. 17.*

Econtrà contractum & conditionem donandi non tollunt, quæcunque vel vidente vel dissimulante collusore fiunt, vel ab utroque æqualiter fiunt, v. g. inspicere chartas &c. imò si quis scit socium solere in mutandis foliis, si possit, vel alio modo dolosum esse, potest pari erga eum jure uti, neque contractus vitiabitur, utpote manente æqualitate: multò magis ea licent, quæ communiter à lusoribus practicantur, maximè si occulta non maneant, sed ex postfacto publicentur, & tamen communiter non contradicatur, v. g. terrere alterum, vel timorem fingere, aut simulare se in manu habere, quod non habent, neque hæc mendacia, sed joci inter amicos ad finem propositum facientes sunt, scilicet ut major recreatio, risus & jucunditas nunc ex una, ex alia parte alia vice resultet. Clavis Reg. *l. 11. c. 12. n. 21.*

De coactione ad lusum eo modo sentiendum, sicut si ad alium contractum v. g. ad venditiones, donationem equi inter pocula aut aliô licèt importunô, tamen amicô modô sine violentia gravi aut metu, in virum constantem cadente aliquis inducatur: ubi enim talis inductio, & abusivè dicta coactio non tollit libertatem, ita nec contractus vel donationes irritas facit, consequenter nec lusum, qui partim contractus, partim conditionata donatio est, ut sæpiùs dictum.

Quòd

Quòd si taliter inductus ex postfacto iram vel indignationem concipit, unde ulteriùs rixæ, contumeliæ, blasphemiæ &c. aliáque mala & incommoda sequuntur, non factæ coactioni, seu inductioni ad ludendum, sed suæ imprudentiæ adscribat, quòd non re adhuc integra talem, aut multò leviorem aversionem, iram vel indignationem ostenderit, quo facto utique alter à coactione destitisset. Accedit, quòd in lusu tam ille, qui cogit, quàm coactus de jactura aut lucro incertus, proin non coactio, sed mala fortuna damni sequentis causa sit.

„ Quær. Quid sentiendum de voto vel ju-„ramento non ampliùs ludendi?

„ Imprimìs benè ponderandum, an verum „sit votum vel juramentum, aut simplex dun-„taxat propositum, quod licèt firmum ac de-„liberatum sit, nullam tamen ex se inducit ob-„ligationem, ut unanimis docet Theologorum „Sententia. Dein inquirendum, an ejusmodi „votum vel juramentum satis fuerit delibera-„tum, tantâ scilicet animi advertentiâ & deli-„beratione factum, quanta sufficit, & requiri-„tur ad peccatum mortale committendum, ju-„xta dicta Casu 42. Tertiò demùm etiam in-„spicienda intentio voventis: an e.g. voverit, „vel juraverit, abstinere à lusu non tantùm illi-„cito, sed etiam licito & honesto? an æquè si „ponatur in lusu levis quàm gravis materia &c. „cùm enim votum & juramentum sint privata „quædam lex, quam quisque sibi propter Deum „imponit, eatenùs & in tantum etiam quisque obli-

„obligatur, in quantum seipsum intendit obli-
„gare. His suppositis

„R. 1.mò, Votum de non ludendo de se va-
„lidum esse, ac obligare. Ita Sanchez *L. 3. c.*
„*18.* Bonac. *d. 4. q. 1. p. 16.* & alij. Etsi enim
„lusus de se sit res indifferens, imò honestæ re-
„creationis causâ susceptus etiam actus virtu-
„tis Eutropeliæ, nihilominùs ejus omissio est
„melior, tum quòd lusus animum trahat ad pro-
„fana; tum quòd ordinariè sit causa vel saltem
„occasio leviorum quorumdam excessuum, seu
„peccatorum: tum demùm, quòd votum vel
„juramentum de matrimonio non ineundo et-
„iam sit validum, non obstante, quòd sit Sa-
„cramentum, res bona ac licita.

„R. 2.dò. Si non satis constat de intentione
„ipsius voventis aut jurantis, an scilicet vove-
„rit, vel juraverit abstinentiam ab omni lusu
„tam licito, quàm illicito, tam recreationis
„causâ, quàm lucri gratiâ suscepto &c.? vo-
„tum interpretandum erit in partem benignio-
„rem, ut scilicet vovens vel jurans solum obli-
„gatus sit ad abstinendum à lusu illicito, & non
„merè honestæ recreationis gratiâ suscepto.
„Ratio est, quòd hæc censeatur fuisse benigna
„voventis vel jurantis intentio, & vota ac jura-
„menta restringenda sint, ut, quantùm fieri po-
„test, minùs obligent: nam ubi agitur de ob-
„ligatione contrahenda, stricta interpretatio
„facienda est. *C. 1. de Jurejur. in 6. & L. Quid-*
„*quid adstringendæ. ff. de verb. Oblig.* Abbas *c.*
„*Cum Clerici. de verb. Signif.* Navar. *c. 12. n. 11.*
Regi-

„Reginald. *l. 18. n. 47.* Sanchez *de Matrim. l. 1.*
„*d. 9. n. 11.* Bonac. *de Contract. d. 3. q. 17. p. 1.*
„*n. 19.* Optimè tamen observat idem Sanchez
„*l. 3. in Decal. c. 18. n. 3.* Intentionem voventis
„seu jurantis facilè ac benè desumi posse ex fine
„ipsius. Nam si finis e. g. jurantis fuit, priva-
„re se propter Deum illâ delectatione tempo-
„rali ex lusu percipi solitâ, tenebitur ab omni
„lusu etiam meræ recreationis causâ suscepto
„abstinere; peccabítque graviter, si per nota-
„bile tempus luserit, sive lusu licito, sive illi-
„cito, sive pro exigua, sive magna quantitate
„in lusu posita. Econtrà si finis jurantis vel vo-
„ventis fuit, vitare solùm prodigalitatem, seu
„gravem jacturam pecuniarum, aliarúmve
„rerum, quantitas culpæ in transgressione talis
„voti vel juramenti non desumenda erit præci-
„sè ex duratione lusûs, sed potiùs ex quanti-
„tate pecuniæ, seu materiæ lusui expositæ: *ip-*
„*sius* autem quantitatis parvitas vel magnitudo
„metienda erit ex facultatibus ludentis, ut be-
„nè notat citatus Sanchez; quæ demùm om-
„nia prudentis Confessarij judicio relinquun-
„tur.

CASUS CXLIX.

RELigiosus in itinere constitutus pecunias sibi pro viatico datas exponit in lusum: vel cùm ex alio fine sibi pecuniæ à Superioribus permittantur, ludit, & ludendo aliquando perdit, aliquando lucratur. An ludando graviter peccet?

eet? an, quod Religiosus talis vel lucratus est, vel perdidit, restitutioni obnoxium sit?

RESOLUTIO.

TAm in Religiosis, quàm aliis, qui sui juris aut rerum Domini non sunt, id unicè considerandum est, quantam potestatem, licentiam, aut libertatem circa pecunias, aliásque res ad lusum exponendas habeant: si enim facultatem habeant pecunias arbitrariè in hos vel illos usus exponendi, v. g. donandi amicis, conducendi equum pro itinere, vel recreatione emendi res ad propriam commoditatem, aut liberaliùs in hospitiis consumendi, tales etiam ludere, & ad lusum pecunias exponere possunt. Azor. *3. p. l. 5. c. 25. q. 8.* Bonac. *de Rest. d. 2. q. 3. p. 1. n. 19.*

Unde imprimìs ipsi Prælati moderatè ex causa & fine honesto ludere quandoque, & ludendo modicam quantitatem exponere possunt, quia præter liberam administrationem & potestatem contrahendi, etiam à jure potestatem habent moderatas donationes faciendi.

Cæterùm OEconomi, aliíque sive Religiosi, sive sæculares alienarum rerum Administratores (nisi aliam præsumendi de Superiorum licentia causam habeant) ad lusum exponere de pecuniis suæ administrationis nihil possunt, quia nec contrahere, nisi secundùm voluntatem aut commissionem Superiorum, minùs donare possunt, in lusu autem utrumque intercedit, scilicet contractus & conditionata donatio juxta dicta.

Ex alio tamen capite, scilicet ex licentia Superio-

perioris, aut concessâ arbitrariâ dispositione certæ alicujus pecuniæ licitè cæteris paribus etiam possunt ludere, eo ipso enim quòd pecunia aliqua data vel concessa, neque tamen certus usus determinatus aut finis v. g. pro necessitate, aut utilitate Monasterii expendendi præfixus, sed in arbitrium Religiosi positum est, unum vel alterum nummum expendendi in propriam etiam commoditatem, etsi de lusu à Superiore nil cogitatum sit: tamen quia generalis pecunias hujusmodi expendendi, adeóque tum contrahendi, tum donandi licentia data, nec casus iste lusûs exceptus est, non minùs in hunc, quàm alium usum poterit Religiosus, absolutè loquendo tales pecunias exponere, ita ut nec ipse, nec qui cum ipso ludit, ad restitutionem aliquam obligetur. Vide Bonac. *in Tract. variarum Tractationum de Largitione munerum &c.*

Talem libertatem vel licentiam liberè expendendi pecuniam habere censentur Religiosi, quibus pro recreatione aut solatio ad convictum, vel pro canicularibus, aut alio itinere &c. absolutè conceditur aliqua pecunia sine restrictione, aut obligatione conficiendi rationes, & quod necessariò expensum non fuerit, remittendi, aut domum reportandi &c.

Eodem modo si filiusfamilias sciente & consentiente patre peculiū ùtùt profectitium, tamen ad liberam dispositionem habet; ùt communiter advertunt DD. Item si uxor sciente & dissimulante marito de pecunia à viro sibi commissa donationes, aliásque in suum commodum & placi-

placitum expensas facere liberè potest, & solet, etiam ad lusum easdem in pari quantitate exponere poterit, nisi tamen de contraria Superioris, patris, aut mariti voluntate aut prohibitione aliundè constet: quia generi derogatur per speciem, & sine dubio à generali licentia utendi pecuniîs sive expressè, sive tacitè concessa, specialis casus ludendi sequi potest: & meritò propter excessum, aliásque malas consequentias excipi, prohiberi, aut certè limitari deberet.

Porrò in Casu, quo Religiosus pecunias exponendi licentiam nullam habet, tam eum, qui cum ipso ludit, & lucratur, quàm econtrà etiam Religiosum id, quod hoc casu ab alio lucratus est, restituere debere, ex dictis Casu 147. patet, habitâ tum consideratione & limitatione ibidem positâ.

GASUS CL.

QUid vel quomodo Religiosus restituere debeat, si ex contractu aut promissione fortè cum juramento facta obligatus sit: item si Monasterio, vel alteri privato fraudem, furtum, damnum fecerit?

RESOLUTIO.

REligiosus, qui invito Superiore rem seu Monasterij, seu alterius sibi usurpat, tam contra Religionem seu votum paupertatis, quàm contra justitiam peccat: nec dubium, quin rem talem restituere teneatur, si ea adhuc exstet, tam

ratione rei acceptæ, quàm injustæ acceptionis. Uti omnes fatentur.

Quòd si verò res consumpta, aut sicut in casu ponitur, damnum Monasterio vel alteri malitiosè factum sit, hoc casu licèt non vitium proprietatis contra votum paupertatis, tamen contra justitiam læsio alterius committitur, proin restitutionis obligatio ex capite & causa injustæ acceptionis consequitur.

Quoad modum verò restitutionis faciendæ communis quidem doctrina est, obligari atque à Confessario eò disponendum esse talem Religiosum, ut sibi in cibo & potu aliquid subtrahat, aut extraordinario labore, vel industriâ aliàs indebitâ lucretur successivè tantundem, unde furtum factum, aut damnum seu Monasterio, seu alteri datum compensetur &c.

Verùm hoc in praxi plenum periculîs, atque ex tali consilio Confessarij sæpiùs nova peccata, aut noxios saltem scrupulos potiùs, quàm pro peccato antecedenti justam satisfactionem proventuram esse censeo, quia semper conscientiæ remorsus, & dubium remanebit tum propter quantitatem justam & sufficientem, tum propter modum faciendi restitutionem, tum propter consensum Superioris, sine quo Religiosus etiam extraordinario labore aut subtractione de potu acquisita alteri dare non potest, sed quidquid acquirit seu ordinariô, seu extraordinariô talî modô, id omne Monasterio acquirit, cui si clam subtrahat idipsum, proprietatis simul & furti reatum incurret, ùtùt intentio bona videatur, scilicet

resti-

restitutionis faciendæ alteri, cui restituere obligatus est &c. neque enim licet, facere mala, ut inde eveniant bona, quod periculum & perplexitas miserrimè conscientiam cruciabit, si materia damni dati gravis, quæ proin non nisi longo tempore resarciri possit: item si factum occultum sit, nec sine scandalo aut fortè totius Monasterij nocumento publicari, proin nec restitutio fieri possit, nisi cautè admodùm & occultè &c.

Practicè igitur talis pœnitens eò disponendus erit, ut vel ipse casum & culpam suam Superiori humiliter exponat, ejusque sententiam & resolutionem de modo satisfaciendi exspectet, quod difficile videri non potest eo casu, quo aliàs scientiam Superioris petere deberet, vel pro extraordinariis mediis & modis lucrandi assumendis, vel pro facienda alteri restitutione ex iis, quæ aut sibi subtraxit, vel extraordinario labore comparavit &c. vel certè si casus ita occultus sit, ut alia causa subesse videatur, ut extra forum conscientiæ nec Superiores rescire debeant, Confessario licentiam det, ut tecto nomine casum Superiori referat, sub secreto & sigillo confessionis eo modo, quo in casibus reservatis fieri solet. Ubi Confessarij officium erit, cum ipso Superiore agere de modo congruo, quo citra manifestationem delinquentis satisfactio fieri possit; vel si talis modus non occurrat, ut Superior pro salute animæ suæ & conscientiæ tranquillitate gratiosè remittat restitutionis obligationem, injunctâ aliâ satisfactione vel pœnitentiâ &c. Neque enim dubitandum Superiorem posse totali-

ter vel ex parte restitutionem Monasterio faciendam remittere, ùtùt aliqui id negare videantur ex eo, quòd Superior teneatur procurare utilitatem Monasterij sui: hæc enim ratio non obstat, quò minùs Superjor vel bona Monasterij rationabiliter & misericorditer expendere, aut debita remittere possit, si periclitantis animæ salus aut alia etiam respectivè levior pia causa id suadeat, quia, ut antè dictum, Prælati tum liberam administrationem, tum etiam potestatem faciendi moderatas donationes à Jure habent.

Quòd si extraneo damnum datum, nec tamen Monasterium inde locupletatum sit, rursus in arbitrio Superioris sit, an vel ex communibus bonis Monasterij & misericordia, aut pro respectu Monasterij &c. aliqualem compensationem facere velit, ad quòd ex justitia ipse vel Monasterium non tenetur? an verò Religioso, qui damnum dedit, certum aliquem modum aut medium satisfaciendi offerre vel permittere velit, nec ne?

Denique tam Confessarius, quàm pœnitens, & talis Religiosus in conscientia tuti & quieti erunt, si Superioris resolutionem petant, & sequantur, abs hoc maximis angustiis, dubiis aut scrupulis implicandi.

Pari ferè modo, si (quod posterior pars casûs positi attingit) Religiosus promissione, juramento, vel contractu se obligavit, in dubio ad Superiorem recurrendum erit, sive hoc per pœnitentem ipsum, sive si eò disponi non possit, per Confessarium ipsius tecto nomine fiat.

Erit

Erit autem dubitandi & proin Superiorem inquirendi causa, si Religiosus talia promisit cum vel sine juramento, quæ absolutè servare & implere potest, at non sine licentia Superiorum v. g. si Missas promisit legere in certa Ecclesia extra Monasterium sita, quo sine licentia exire non potest, sed licentiam probabiliter obtinere posset, si congruo modo & tempore peteret &c. Item in contractu, si is, qui cum Religioso bona fide contraxit, ex parte sua contractum implevit, v. g. pecunias, esculenta, aliásve res dedit, ubi in Religioso saltem conditionata obligatio nascitur vel restituendi, quod accepit, vel implendi aut procurandi impletionem contractûs à Superiore, quantum ex parte sua potest.

Et propterea in praxi hujusmodi pœnitenti nunquam benè consultum erit, nisi re dicto modo ad Superiorem delatâ, quia sine hoc semper dubia, aut scrupuli remanebunt, an sufficienter ex parte sua laboraverit stare promissis? an sufficiat semel aut bis, vel ter licentiam petiisse? item an non teneatur causam urgentem, seu obligationem suam exprimere, si hoc facto licentiam aut media restituendi sperare probabiliter potest, aut quòd demùm alia media restituendi id, quod ipse accepit, amplecti debeat &c. tutus econtrà futurus, & quietus imposterùm, si judicio Superioris sui acquiescat.

Hæc circa 10. Præcepta Decalogi ad propositum nostrum sufficiant.

APPENDIX.

Continens quæstiones morales & practicas cum suis Resolutionibus pro instructione Confessarij ad Tribunal Sacrum & curam animarum exercendam sese accingentis in 2. Partes divisa.

PARS I.

PRÆFATIO.

De Qualitatibus Confessarij.

Cùm Confessarius triplex munus subire debeat, Judicis scilicet Medici & Doctoris, ac proinde magnâ prudentiâ, circumspectione & scientiâ opus habeat, ut ritè officiô suô fungatur: hinc ante resolutionem dubiorum in hac Appendice proponendorum necessarium duxi, breviter annotare quædam de Qualitatibus communiter, & de via ordinaria in Confessario requisitis.

Inprimis igitur supposito, quòd Confessarius

rius

rius sit ritè ordinatus, & ad confessiones fidelium excipiendas approbatus, prout requirit Trid. Sess. 28. c. 15. de Reform. *ac moraliter certus de statu gratiæ, qualis status (sive per sacramentalem Confessionem, sive per contritionem saltem ante absolutionem pœnitenti impertiendam procurandus) requiritur ad licitam hujus Sacramenti administrationem, scire debet Confessarius ante omnia formam absolutionis, & obligationem sigilli sacramentalis, quod ex qualicunque excogitabile causa citra gravissimum sacrilegium non admittens parvitatem materiæ, nisi ipse pœnitens consentiat, violari nunquam potest. Dein tanquam Judex ulteriùs nôsse debet materiam & formam hujus judicii, utrùm nimirùm habeat sufficientem authoritatem exercendi hoc judicium, ac proinde an non sit ligatus aliquâ censurâ, vel irregularitate. 2. In quas personas & quænam peccata se extendat illius jurisdictio, velut judici in foro externo constare debet, quænam causæ & casus spectent ad ejus Tribunal: ex quo capite Confessarius notitiam habere debet Casuum reservatorum altiori judicio, an scilicet peccata à pœnitentibus ad S. Tribunal delata & confessa non sint reservata vel ipsi Summo Pon-*

tifici, quibus ordinariè est annexa excommunicatio ipsi quoque Summo Pontifici reservata: vel Diœcesis Episcopo, qualia pro diversitate Diœcesium sunt diversa, quia de jure communi nullus determinatus casus est reservatus Episcopis, ut cum communi docet P. Engel in suo Manual. Paroch.: vel si pœnitens sit Regularis, suo Prælato, qui juxta Decretum Clementis VIII. potestatem quidem habent reservandi undecim certos casus in dicto Decreto contentos, non tamen necessariò reservare debent. 3. Debet scire distinctionem specificam & numericam peccatorum, circumstantias speciem mutantes, & quænam peccata de se sint mortalia, quænam venialia. Tametsi autem pœnitens obligetur peccatum suum secundùm numerum & speciem ritè explicare, non tamen tenetur Confessarius auditô quôlibet peccatô explicitè semper judicare, esse mortale aut veniale, utpote quod sæpè moraliter est impossibile etiam respectu doctiorum, sed sufficiet subinde, peccatum esse commissum, & à pœnitente ritè explicatum, à quo velit absolvere, sive sit veniale, sive mortale, modò non sit tale quid, ut exinde valor, aut fructus Sacramenti pendeat; & in fine confessionis Confessarius judicium

dicium ferre de statu pœnitentis, sitne magnus, mediocris, an levis peccator, & consequenter etiam proportionatam, ac medicinalem pœnitentiam præscribere queat, ut docent Reginald. l. 1, n. 147. *Bonac.* de Pœnitentia. D. 5. q. 7. p. 4. §. 2. 8. &. 12. *Suarez. Tanner. & alii.*

Pariter quoad specificam distinctionem peccatorum non requiritur omnimoda & exactissima Scientia, sed moralis duntaxat & humana de casibus communiter occurrentibus, de reliquis sufficit posse dubitare, & vel libros, vel alios doctiores consulere. Debet tamen Confessarius exactam habere notitiam illorum peccatorum, quæ annexam habent censuram, item impedimentorum matrimonii, & eorum, quæ inducunt obligationem restituendi, satisfaciendi, amicitiam redintegrandi, deponendi consuetudines, vitandi occasiones & pericula proxima peccandi &c. quoniam sine horum notitia perniciosum foret munus Confessarii, ut communiter advertunt DD. neque enim hæc talia sunt, quin perfrequenter in Tribunalibus sacris occurrant. P. *Math. Stoz* in suo Tribunali pœnit. l. 2. q. 1. a. 2. n. 16. *dantibus operam confessionibus excipiendis inquit, solatio esse*

posse, quod Elamas in meth. p. 1. c. 7. §. 4. *tradit, Eum ad hoc munus satìs doctum esse, qui integram Summam Casuum saltem unius Doctoris Catholici vel in Scholis audierit, vel accuratè & diligenter legerit, vel subinde repetiverit: quia in talibus Summis, quantum fieri potest, omnes materiæ Casisticæ tractari solent.* 4. *Ut sententia absolutionis ritè proferatur, ipséque pœnitens tam licitè, quàm fructuosè recipiat Sacramentum, sicque non mittatur sanctum canibus, oportet, Confessarium scire, atque procurare ea, quæ requiruntur ex parte pœnitentis, ut sunt dolor, id est contritio, vel saltem attritio ex quodam motivo supernaturali: item integritas Confessionis, & repetitio confessionum præteritarum, si forsan fuerint invalidæ.* 5. *Denique ad Confessarium tanquam Judicem spectat, congruam injungere pœnitentiam, de qua infrà uberiùs.*

Quid requiratur à Confessario, prout est Medicus, describit Pont. Innoc. III. in c. Omnis utriusque. de Pœnit. & Remiss. *hôc modô:* Sacerdos sit mansuetus & cautus, ut more periti Medici superfundat vinum & oleum vulneribus sauciati, diligenter inquirens & peccatoris circumstantias & peccati, qui-

ti, quibûs prudenter intelligat, quale debeat ei præbere consilium, & cujusmodi remedium adhibere diversîs experimentîs utendo ad salvandum ægrotum. *Magnâ proinde opus est prudentiâ, mansuetudine & patientiâ. Prudentiâ quidem, ne in suis functionibus Confessarius sit præceps, sed sciat ritè formare interrogationes, suggerere consilia, adhortari pœnitentem de periculoso suo statu & animæ morbis, ac denique congrua & proficua præscribere remedia ad morbos animæ pellendos, vitámque imposterúm emendandam. Mansuetudine, ne nimium asperîs interrogationibûs, severis admonitionibûs, aut increpationibûs, vel insolitîs admirationis & displicentiæ signîs (præsertim inter enarrationem peccatorum adhibitîs) deterreat ægrum pœnitentem, ne virus & venenum animæ ex integro evomat, sed intra se detineat, ad maximam, si non æternam animæ perniciem. Aliter tamen se geret cum timidis & scrupulosis, aliter cum laxis & duræ cervicis, respectu quorum graves quandoque adhortationes, vel etiam paternæ objurgationes adhibendæ, ut terreantur, & vel sic à vitiis, pravísque suis peccandi consuetudinibus retrahantur &c. Semper tamen*

cogita-

cogitabit Confessarius, se vices Christi gerere, qui pœnitentes blandissimè excepit, & antequàm Sacramentum Pœnitentiæ instituit, favum mellis gustavit, ut labiîs adhuc melle madentibûs amaritudinem pœnitentiæ dulcoraret, prout advertit Fagundez ex S. Luca 24. Patientiâ opus est *Confessario, ut, velut benignus Medicus corporis non horret aspicere ulcera & saniem ægroti, ita ille non horreat auribùs aliquando etiam ad longum percipere illa, quæ aliàs mundum cor horret, & execratur &c.*

Doctor denique debet esse Confessarius, ut sciat pœnitentem instruere in bonis moribus, Vita Christiana, & vel maximè in iis, quæ ad hoc Sacramentum ritè suscipiendum spectant, ac universim ad salutem consequendam sunt necessaria. His præsuppositis.

Con-

Confeſſarius recèns approbatus, & ad confeſſiones fidelium excipiendas expoſitus, quò meliorî modô ſatisfacere poſſit ſuo Officio, ſequentia proponit Dubia.

DUBIUM I.

QUid faciendum, ſi pœnitens rudis confeſſionale accedat, nihil dicendo, ſed mutus exſpectando, quid Confeſſarius ſit locuturus?

RESOLUTIO.

QUoniam rudibus, præſertim pueris & minùs adultis familiare eſt, neſcire illa, quæ ſunt ſcitu neceſſaria ad ſalutem, ejusmodi rudis (ſive dein juvenis ſit, ſive adultus) ad Tribunal ſacrum veniens & obmuteſcens interrogandus, & ſi neſciat, inſtruendus erit *breviter* circa res neceſſariò credendas neceſſitate medij, qualia ſunt juxta D. Th. Myſteria SS. Trinitatis, Incarnationis, ac Redemptionis noſtræ: item circa ea, quæ neceſſaria ſunt ad Sacramenta Pœnitentiæ & Euchariſtiæ ritè ſuſcipienda. Dixi *breviter*, contingere enim poteſt, ut multitudo pœnitentium longiorem in hac inſtru-

instructione moram non permittat. Sufficiet proinde, Confessarium vî suæ succinctæ instructionis moraliter certum esse, seu prudens judicium formare posse, pœnitentem cæteris paribus esse sufficienter dispositum ad absolutionem.

Consultò tamen etiam admonebit, & si necessè videbitur, obligabit rudem pœnitentem, ut proximè sibi comparet etiam notitiam eorum, quæ sunt necessariò credenda necessitate præcepti, ùt sunt Symbolum Apostolorum, præcepta Decalogi & Ecclesiæ.

Quomodo de reliquo ejusmodi rudis sit examinandus in conscientia supposito, quòd ipsemet non enarret sua peccata, dicetur infrà ad Dubium 4. 5. & 6. Vid. dicta ad Casum 1. de Fide.

DUBIUM II.

QUòd si econtrà multa & gravia peccata ex memoria recitet pœnitens, quæ singula interrogationes circumstantiarum, aut monitum de restituendo &c. postularent: cum periculo ex una parte, ne, si interrumpatur sermo confitentis, ille turbatus obliviscatur cæterorum: ex altera parte, ne, si interrogatio differatur usque post absolutam confessionem, ipse Confessarius plurium obliviscatur?

RESOLUTIO.

ETsi valdè consultum sit juxta Laymannum & alios

alios, Confessarium intra actualem confessionem seu peccatorum enarrationem non multùm interpellare pœnitentem, sed cum patientia supportare molestiam longæ confessionis usque ad finem, etsi aliqua immisceantur impertinentia, modò non cedant in præjudicium alterius; si tamen Confessarius ex propria pœnitentis confessione non satis intelligat numerum & speciem peccatorum, neque horum possit retinere memoriam usque ad finem confessionis: item si periculum sit, ne ex nimia protractione confessionis, & continuô silentiô Confessarij causetur oblivio, ne pœnitens circa finem postmodùm debitè admoneatur, & obligetur circa restitutionem, deponendum odium & inimicitiam, eliciendum firmum propositum, declinandi imposterùm occasiones proximas peccandi, deponendi pravas consuetudines &c. tenebitur Confessarius intra actualem confessionem interrogare de numero & specie peccatorum; tenebitur item mox imponere obligationem restituendi, deponendi inimicitias, fugiendi proximas occasiones &c.; esto, ex ejusmodi frequenti interpellatione pœnitens turbetur, & forsan etiam unius, vel alterius gravis peccati inculpabiliter obliviscatur; meliùs enim est confessionem non esse materialiter integram, quàm ipsum Sacramentum Pœnitentiæ esse formaliter nullum ob indispositionem Pœnitentis ad statum gratiæ, adeóque committi sacrilegium: quod tamen sæpiùs fieri posset, si pœnitens absolveretur stantibus posterioribus. Prætereà poterit Confessarius facilè supplere com-

commiſſum defectum, juvando nimirùm pœnitentem ſuo examine & interrogationibus, ut peccata, quorum ob nimìs frequentem interpellationem in confeſſione factam fuit oblitus, de novo incidant, & ſic res ſalva fiat ex utraque parte. Vid. Dicaſtillo *de Pœn. D. 10. n. 496.*

DUBIUM III.

AN neceſſarium, vel etiam conſultum, ejuſmodi gravem peccatorem objurgare, & durioribûs verbîs excipere, vel propter malitiam gravem, vel propter reiterationem ejuſdem peccati?

RESOLUTIO.

SI unquam aliàs, ſanè in hoc ſacroſancto judicio opus eſſe manſuetudine, patientiâ & charitate, communiter cenſent AA. Cùm enim ex una parte, ùt loquitur Ludovic. Granatenſis, ad Sacramentum Pœnitentiæ accedere, ſit unum ex difficilioribus, quæ in lege gratiæ præcipiuntur: ex altera verò parte hoc ipſum Sacramentum ſit ſummè utile, ſalubre & neceſſarium ad ſalutem conſequendam, omni modo ſtudendum eſt, ut ea, quæ ad ipſius ſuſceptionem requiruntur, quoad fieri poteſt, reddantur minùs difficilia. Unde inprimìs: abſtinendum ab increpationibus, exprobrationibus, ſignis admirationis & diſplicentiæ, aſperis interrogationibus, ſeveris admonitionibus uſque ad finem confeſſionis: ne pœnitens ſimilibûs perterritus reticeat quædam peccata, permittat ſe ſacrilegè abſolvi, & ſic Confeſſarius per ſuam importunitatem

tem fiat occaſio æternæ damnationis, qui debuiſſet eſſe cauſa ſalutis. Oportet proinde Confeſſarium ad modum periti Medici omninò leniter, manſuetè & charitativè tractare animum pœnitentis, ut eò faciliùs in notitiam veniat occultarum affectionum & morborum. Quòd ſi abſoluta Confeſſione opus videatur aliqua admonitione, ea non ſit nimìs acerba, aut prolixa, ne potiùs accidat ingrata & moleſta pœnitenti, quàm fructuoſa; ſed ſit ſuavis & paterna, efficax tamen, & è ſolidis fundamentis petita: e. g. quòd pœnitens verſetur in periculoſo ſtatu: quòd recordari deberet quatuor noviſſimorum, & præſertim æterni ſupplicij &c. Inculcari poterit littereà frequentior uſus Sacramentorum, memoria Paſſionis Dominicæ, cultus B.mæ Virginis Mariæ, & Sanctorum, fuga occaſionum &c.

DUBIUM IV.

AN pœnitentem ultra peccata ſponte confeſſa Confeſſarius ulteriùs examinare teneatur, ita quidem, ut mortaliter peccet, ſi neceſſarium examen omittat?

RESOLUTIO.

SI Confeſſarius conſiderata qualitate pœnitentis ſui probabiliter credat, eum integrè confeſſum, ac ritè diſpoſitum eſſe, nihil interrogare debet; eò quòd in tali caſu quælibet interrogatio judicari poſſit otioſa, curioſa, vel ſaltem oneroſa pœnitenti, quæ omnia ſunt vitanda;

da; neque enim officium Confessarij per se est interrogare, sed audire pœnitentem. Per accidens tamen, scilicet ob defectum pœnitentis non sufficienter ad confitendum præparati, tenetur Confessarius juxta communem DD. & quidem sub culpa gravi, examinare pœnitentem toties, quoties vult eum absolvere, & judicat, vel prudenter dubitat, ne lateat adhuc grave aliquod peccatum.

Cæterùm homines rudes, qui ita imparati accedunt frequenter dimittere sine absolutione, ut se priùs examinent, non videtur consultum, sed potiùs erit insigne opus charitatis, cum omni mansuetudine subire onus pœnitentis, & supplere defectum examinis. Quod quidem examen non debet esse exactissimum, sed humanum & mediocre, seu quale communiter à diligentibus in hoc negotio fieri solet. nam ut benè docet Card. de Lugo *disp. 16. de Pœnit. sect. 14. n. 590.* Non est in hoc puncto per se loquendo major obligatio Confessarij ad interrogandum, quàm sit ipsius pœnitentis ad examinandam conscientiam suam, & recogitanda sua peccata: imò pœnitens obligatur primô locô, & in ejus defectum obligatur Confessarius ad eum juvandum juxta ipsius capacitatem, atque ideò minùs obligatur, quàm ipse pœnitens: certum autem est, pœnitentem ipsum non obligari ad exactissimum examen suorum peccatorum, sed ad humanum, hoc est tale, quô Sacramentum istud non reddatur nimìs grave & onerosum; minùs ergò tenebitur Confessarius

rius ad examen & interrogationes tales, quibus confessio reddatur pœnitentibus gravis & onerosa nimis.

DUBIUM V.

QUid hominem rusticum examinando communiter interrogare oporteat? quid civem, vel opificem? quid Clericum, Parochum, vel Religiosum?

RESOLUTIO.

POenitentes magis honesti, benè instructi, aut docti, uti ordinariè sunt Clerici, vel Parochi & Religiosi &c. ultra peccata jam confessa non facilè examinari debent, nisi de iis peccatis, aut circumstantiis peccatorum, de quibus ipsi mentionem fecerunt, & non satis explicuisse videntur: v. g. an perfectè consenserint, vel cum plena advertentia fecerint? an non forsan teneant sententiam verè probabilem, per quam possint à gravi peccato excusari? Quoad alios homines minoris conditionis, diligenter considerari debet pœnitentis status, officium, negotia, & etiam tempus, ex quo confessus non fuerat: item peccata, quæ pœnitens ipse explicavit, ut ex his omnibus prudenter conjicere possit, an, & de quibus eum ulterius examinari oporteat.

Personæ solutæ ordinariè interrogari poterunt, an non cogitationes turpes & lascivas habuerint, & quomodo ipsis restiterint? an nihil aliud mali in hoc genere fecerint?

De reliquo valde cautum oportet esse Confessarium in formandis interrogationibus circa peccata carnis, ut ad particulares modos, seu circumstantias non facilè descendat (nisi forsan aliter speciem peccati deprehendere non possit) ne vel multa interrogando doceat pœnitentem peccata, quæ antè ignorabat: aut eidem vel sibi ipsi existat causa turpis tentationis: vel saltem scandali occasionem præbeat pœnitenti, ut suspicetur, Confessarium harum rerum curiosâ investigatione oblectari.

Personæ ligatæ de rusticorum grege, si examinandæ videantur, poterunt interrogari, an nullam inimicitiam gerant, vel gesserint? an neminem graviter vel leviter læserint tam in bonis famæ, quàm fortunæ? an nunquam blasphemaverint? an nihil superstitiosi unquam habuerint? an diebûs festivîs diligenter Sacro interfuerint? an benè conveniat cum sua conjuge in fœdere conjugali? an non terminos agrorum sulcando sit supergressus? an decimas ritè exsolverit? &c. Cum proportione statûs sui vel opificij taliter etiam examinandus erit opifex, si necesse vel consultum videbitur, addendo, an non per defraudationes, vel furta minuta incipiat ditescere? vel saltem meliorari, & ad gravem quantitatem, peccatum mortale constituentem devenire? Dixi, si necessè vel consultum videbitur. Semper enim attendendum, ne Sacramentum Pœnitentiæ, de se odiosum, reddatur nimiùm hominibus difficile, si nimirùm indiscretîs interrogationibûs fatigentur pœniten-

nitentes, præſertim circa illa peccata, quæ eos commiſiſſe nulla adeſt probabilis ſuſpicio. Omnes hi interrogari quoque, ſi videbitur, poterunt, an ſemper ritè confeſſi ſint, ac nunquam in ſtatu peccati gravis SS. Euchariſtiam ſumpſerint? uti mox dicetur in Reſolutione ſequenti.

DUBIUM VI.

QUid faciendum, ſi quis confiteatur peccatum mortale ante decem v. g. annos commiſſum, & ex verecundia omiſſum in confeſſione, ſuppoſito, quòd pœnitens ad repetitionem ſit minùs paratus?

RESOLUTIO.

Cùm tam confeſſio ante decem annos peracta, quàm ſubſequentes omnes invalidæ & ſacrilegæ fuerint (ſuppoſito, quòd pænitens ſemper ſibi conſcius fuerit peccati gravis ex verecundia aliquando omiſſi) neque ejusmodi pœnitentem, utpote in magno periculo ſalutis ſuæ verſantem dimittere, ullo modo fas, aut conſultum ſit, neceſſariò omnes confeſſiones ab illo per decem annos factæ incluſivè erunt repetendæ, addendo ſimul, quoties intra tale tempus pœnitens ad Sacram Synaxin acceſſerit, utpote ubi ſemper novum ſacrilegium commiſſum. Quòd ſi pœnitens ad repetitionem minùs paratus ſit, non gravabitur Confeſſarius vices ipſius ſupplere, eum juvare, & debitô modô examinare, memor, quòd omnes An-

 geli

geli lætentur super uno peccatore pœnitentiam agente; & quòd Christus 99. oves dimiserit, & unam, quæ perîerat, quæsîerit. Ut autem eò faciliùs à tali negotio se expedire possit, examen instituet non confusè & turbulenter, sed ordinatè & prudenter, non multùm sollicitus de peccatis venialibus, sed tantùm mortalibus.

Considerato igitur statu, conditione & circumstantiîs pœnitentis breviter ipsum examinabit vel circa decem præcepta Decalogi & Ecclesiæ, vel si iste modus non placuerit, circa bona seu Virtutes, quæ respiciunt DEum, proximum & seipsum, sive propriam personam pœnitentis. Virtutes, quæ respiciunt DEum, potissimùm sunt Fides, Spes, Charitas & Religio cum vitiis hisce virtutibus oppositis. Quæ proximum: sunt Justitia, Misericordia, Pietas, cum iisdem oppositis. Quæ seipsum: Temperantia & Fortitudo cum vitiis oppositis. Ne autem Confessarius scrupulis fiat obnoxius, eò quòd forsan examinando pœnitentem non satisfecerit suæ obligationi, sciat, se in examinando non teneri ad diligentiam summam, sed mediocrem, & communiter adhiberi solitam, uti docent Suarez, Valentia. Tanner cum communi aliorum. Expressè Card. Palav. *l. 7. de pœnit. c. 35. n. 324.* sic habet: Sicut confessio ita est instituta, ut examen non esset nimis onerosum pœnitenti, ita multò minùs debet esse onerosum Confessario, quippe innocentiori; ac proinde sicut pœnitens non tenetur

ad

ad omne examen exquiſitiſſimum, ex quo poſ-
ſet reſultare memoria magìs diſtincta ſpeciei &
rumeri, ita multò minùs Confeſſarius tene-
bitur ad exquiſitiſſimam interrogationem &c.
ſed de his jam in præcedentibus.

DUBIUM VII.

QUid ſi opus Reſtitutione? An à pœnitente exigendum, ut certò promittat, ſe eam factu um?

RESOLUTIO.

QUoniam juxta celebre dictum S. Auguſtini *non dimittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum*: pœnitens rdſtitutioni obnoxius, ſeriò de ea facienda admonendus, ac perſuadendus eſt: quòd ſi promittat ſe facturum, res ſalva erit. Si autem aliquo modo fluctuet, ita ut Confeſſarius prudenter dubitare poſſit, an habeat firmum animum reſtituendi nec ne, abſolvi non poterit, donec ſeriò condicat, & ſpondeat, quòd reſtituere velit. Quòd ſi omninò reſtituere nolit, cùm tamen deberet, nec perſuaderi poſſit, tanquam indignus gratiâ ſacramentalî absque abſolutione erit dimittendus, factâ ſeriâ admonitione, & inſinuatione, in quo ſtatu verſetur.

DUBIUM VIII.

QUid ſi Caſus reſervatus, quem Confeſſarius abſolvere nequit, occurrat? quomodo ſe gerere, & quomodo pœnitenti id ſignificare debeat?

RESOLUTIO.

CErtum inprimis est, in tribus casibus omnem Sacerdotem absolvere posse. 1. Si confessio sit tantùm de venialibus, modò absolvens ob aliquam censuram non sit vitandus, aut degradatus. 2. Si sit quidem de mortalibus, etiam reservatis, à quibus tamen pœnitens jam semel est absolutus. 3. In mortis articulo quivis Sacerdos ab omnibus peccatis absolvere potest, uti expresè habetur in Tridentino *Sess. 14. c. 7.* De reliquo directè absolvere potest à reservatis, non solùm ille, qui peccatum reservavit, ejúsque in officio successor, & à fortiori ejusdem superior (qui omnes ordinariam habent potestatem) sed etiam ille, qui ab aliquo prædictorum per delegationem sive directè, sive indirectè acquisitam, accepit potestatem absolvendi, cum hoc discrimine inter posteriorem hunc, & illos priores, quòd illi possint tollere reservationem etiam sine sacramentali absolutione, posterior verò solùm per sacramentalem absolutionem. Vid. Tambur. *de Reserv. & alios.*

In casu necessitatis, dum videlicet Sacerdos debet facere Sacrum, vel pœnitens S. Communem suscipere, neque habet copiam Confessarii potentis ipsum absolvere à reservatis, quid fieri debeat, vel possit, varia sunt placita Authorum. Posse dimidiari confessionem, sive omitti reservata, expositis solùm non reservatis, usquedum detur occasio confitendi etiam reservata co-

ta coram habente jurisdictionem ea abſolvendi cenſent Alenſis, Sotto, Tannerus, Card. de Lugo. Ariaga & alij, quibus contrarius eſt Vasquez, qui vult omninò abſtinendum eſſe à confeſſione, eò quòd non adſit ſufficiens cauſa dimidiandi confeſſionem. In praxi tamen longè conſultius erit, ut quis in ejusmodi caſu neceſſitatis confiteatur tam reſervata, quàm non reſervata: & ab his directè, ab illis autem ſaltem indirectè abſolvatur, cum onere ſiſtendi ſe coram Superiore, vel alio habente poteſtatem etiam à reſervatis abſolvendi pro abſolutione directa.

Qui habet jurisdictionem ad abſolvenda mortalia alicujus peregrini, poteſt peregrinum hunc directè etiam abſolvere à peccatis, quæ in ipſius Patria ſeu Diœceſi reſervata ſunt, modò non eò conceſſerit præcisè in fraudem Legis, ut docent Clariſſimus P. Engel. Magn. P. Wimberger, Jacobus Platellius aliique. Ratio eſt 1. quòd peregrinus quoad hoc punctum ex conſuetudine approbata ab Eugenio IV. habeatur tanquam incola. 2. Quòd Confeſſarius in ſua Diœceſi habeat jurisdictionem tam in perſonam peregrini, quàm in peccata illius, niſi Superior ipſius Confeſſarij eam limitaverit, quod factum non eſſe ſupponitur. Imò peregrinum etiam abſolvi poſſe à peccatis in Diœceſi ipſius Confeſſarij reſervatis, docet Clariſſ. P. Mezger in ſua Theologia Scholaſt. hîc *diſp. 49. a. 2. n. 15.* eò quòd reſervatio ab Epiſcopo facta non ſe extendat ultra proprios ſubditos.

Extra periculum mortis & casum necessitatis, simúlque abstrahendo à privilegiis Confessarius non præditus potestate absolvendi à reservatis, etiam neminem ab iisdem, directè saltem, absolvere poterit: cùm expressè Trid. *Sess. 14. cap. 7.* dicat, in casibus reservatis extra mortis periculum Sacerdotes (intellige non habentes specialem jurisdictionem) nihil posse: porrò id unum persuadendum erit pœnitentibus, ut ad Superiores & legitimos Judices pro beneficio absolutionis accedant; nisi forsan ipse Confessarius possit, ac velit facultatem absolvendi à legitimo Superiore petere, tacitô tamen nomine pœnitentis.

DUBIUM IX.

QUid si advertat Confessarius impedimentum Matrimonij, vel dirimens, vel de præsenti usum licitum matrimonij impediens? Item quid si Confessarius ipsemet in similibus nesciat, quid Juris?

RESOLUTIO.

CErtum est imprimìs, si Confessario vel Parocho ejusmodi impedimentum occultum extra confessionem innotescat, eos matrimonio non posse assistere, etsi id à sponsis publicè petatur, & impedimentum ab iis negetur, sed debere rem ad Episcopum deferre, ne matrimonium stante impedimento contrahatur. Nam Parocho ex officio incumbit, consulere saluti ovium suarum, & inquirere in impedimenta: consequenter ea sibi nota etiam ad Episcopum deferre, nisi

nisi forsan aliunde velit ipsemet dispensationem impetrare.

Quòd si autem ejusmodi Parochus vel quicunque Confessarius notitiam impedimenti solùm habeat ex confessione, & siquidem agatur de matrimonio non contracto, sed primùm contrahendo, occultum impedimentum sive dirimens, sive impediens plerumque significandum est sponsis, modò aliqualis spes sit, persuaderi posse, ut ab eo desistant, vel dispensationem impetrent: imò meâ opinione semper, sive sequatur fructus, sive non sequatur. Si enim ignorantes se accommodaverint admonitioni & judicio Confessarij, res salva erit: si non se accommodaverint, adeóque nec velint dispensationem petere, nec eâ etiam non obtenta à matrimonio desistere, id eorum malitiæ erit adscribendum, quæ non debet suffragari peccatori.

Si verò agatur de impedimento occulto dirimente, vel impediente usum matrimonij post jam contractum matrimonium, prudenter & circumspectè agat Confessarius; supposito enim, quòd pœnitens laboret ignorantiâ invincibili, & si Confessarius prudenter judicat, ex manifestatione impedimenti, & admonitione sua nihil utilitatis proventurum, sed potiùs scandala, aliáve gravia mala, aut damna eventura, debet pœnitentem in errore suo materiali relinquere juxta illud S. Aug. relati *in cap. Si quis. 2. de Pœnit. dist. 7. Si scirem tibi non prodesse, non te admonerem.* Melius quippe est, aliquem peccare materialiter duntaxat, quàm formaliter. Si autem probabi-

babilem ſpem habet utilitatis cujusdam ſecuturæ ex manifeſtatione impedimenti & admonitione ſua, e. g. quòd conjuges impoſterùm ſint cohabitaturi tanquam frater & ſoror, ſaltem uſquedum impetrent diſpenſationem, debebit impedimentum detegere, eósque à tam gravi errore eximere. Benè tamen advertat Confeſſarius, quòd ſi matrimonio contracto aliquod impedimentum impediens uſum licitum matrimonij intervenerit, conjugem innocentem non obſtante talî impedimentô poſſe petere debitum conjugale, nocentem verò ſolùm reddere, non verò petere, ut habetur *cap. Diſcret.* &c. *cap. Tuæ fraternitatis de eo, qui cognovit &c.* Vid. Sanchez *l. 2. de Matrim. diſp. 38.* ubi fuſiùs hanc quæſtionem examinat.

Si ignorantia circa talia impedimenta ſit culpabilis, vel ominò graſſa aut affectata, tenetur Confeſſarius inſtruere pœnitentem de opere prohibito, nec poteſt eum abſolvere, donec ſeriò promittat, ſe intermiſſurum id, quod eſt graviter illicitum.

Hactenùs dicta intelligenda ſunt, ſi Confeſſarius non interrogetur, vel conſultetur à pœnitente: ſi autem interrogatur v. g. de impedimentis matrimonij, onere reſtitutionis &c. tenebitur Confeſſarius aperire veritatem rei, & omnî poſſibilî modô procurare, aut pœnitens faciat, ad quod tenetur, & omittat, quod eſt illicitum; ſecùs non poterit abſolvere. Ita communiter DD.

Deni-

Denique tametſi ſit ignorantia invincibilis in pœnitente, modò ſit cauſa peccatorum formalium, e.g. quando pœnitens judicat eſſe peccatum, ubi nullum eſt, debet pariter eximi à Confeſſario à tali errore, quia hoc eſt de ratione & officio Confeſſarij.

Ad alterum quæſitum quod attinet, ſcilicet quid agendum, ſi ipſemet Confeſſarius neſciat in ſimilibus, quid Juris? Dixi quidem ab initio Confeſſarium ad extraordinarios & inſolitos caſus dijudicandos non teneri, an autem tales ſint, qui ſolent proferri circa impedimenta matrimonij & ſimilia, mihi non perſuadeo.

Interim certum eſt, Confeſſarium ſub mortali teneri habere ſcientiam ſufficientem, qualis juxta probatos AA. videtur eſſe illa, quæ fuit ante reſolutionem horum Dubiorum deſcripta. Sed abſtrahendo ab his, ſi ſimile quid contigerit, haud dubiè tenebitur Confeſſarius; vel pœnitentem remittere ad ſe doctiorem: vel petitâ morâ conſulere libros, pœnitentem ad ſe vocare (cautè tamen, ne eum confundat, aut penès alios ſuſpicionem, vel ſaltem admirationem cauſet) & in neceſſariis inſtruere.

DUBIUM X.

QUid ſi Confeſſarius audiendo v.g. blasphemias, detractiones, non ſatìs advertenter, omiſſiones Miſſarum, jejuniorum ex aliqua vel dubia cauſa factas dubitet, nec ſciat, an peccatum mortale, vel veniale, judicare debeat?

RESO-

RESOLUTIO.

Cùm penès Confessarium non sit ex dubiis certa facere, nec teneatur ad exactissimam investigationem, ne Sacramentum hoc reddat nimìs odiosum, ut jam dictum, sufficiat in similibus casibus breviter interrogare pœnitentem, cum quali conscientia ipse sit operatus? an nimirùm nullo modo, & ne per rationabilem quidem suspicionem adverterit, se graviter, vel leviter peccare? juxta cujus resolutionem judicium prudenter & sine scrupulo formandum. Quòd si ipse pœnirens nesciat se resolvere, sed inter utramque partem dubius hæreat, suspendat Confessarius suum judicium, & relinquat Domino Deo, qui novit abscondita cordium, faciátque intentionem eum absolvendi, sive sit mortale, sive sit veniale. Quòd si mera dubia confiteatur pœnitens, curet Confessarius, unum saltem certum addi peccatum, ne Sacramentum exponat periculo frustrationis ob defectum materiæ.

DUBIUM XI.

QUid si Confessarius in confessionali distractus fuerit, & absoluta confessione, cùm pœnitentiam injungere deberet, non recordetur omnium peccatorum recensitorum?

RESOLUTIO.

VElut in aliis negotiis humanis per longiorem moram durantibus omnes distractiones difficulter evitantur, ita sanè etiam in hoc, uti ipsa experientia satìs docet: sufficit proin, si Confessa-

fessarius mediocrem adhibeat diligentiam, id est talem, quæ communiter in tam seria re à diligentibus adhiberi solet, quô factô distractiones pro involuntariis habere potest. Gobat *tract. 6. n. 491.* & post eum Matth. Stoz *in suo Tribunal. pœnit. l. 2. q. 3. n. 91.* de distractionibus Confessariorum sic pronunciant. Confessarius, qui ob distractionem vel somnolentiam deliberatè admissam non percepit, vel se periculo exponit non percipiendi aliquod mortale peccatum pœnitentis, peccat graviter: sed quia Confessarij communiter neutrum deliberatè admittunt, ideò in dubio non sunt censendi peccare, nisi tantùm venialiter. Ad memoriam peccatorum tempore absolutionis quod attinet, minimè requiritur, ut omnium distinctè recordetur Confessarius, cùm hoc frequenter sit impossibile: sed sufficit ea notitia peccatorum, ut jam initiô dictum, vî cujus Confessario moraliter innotescat status pœnitentis, cui salutarem pœnitentiam poterit accommodare. Bonac. *disp. 5. q. 5. sect. 2. q. 3. n. 15. & seq.*

DUBIUM XII.

QUales pœnitentias pro uno, duobus, decem, centum peccatis mortalibus imponere debeat Confessarius?

RESOLUTIO.

Pœnitentiam quamdam à Confessariis pœnitentibus injungi, non esse de consilio, sed de præcepto, certum est, & habetur in Trid. *sess. 14. c. 8.*

14. cap. 8. Debent Sacerdotes Domini, quantum ſpiritus & prudentia ſuggeſſerit pro qualitate criminum & pœnitentium facultate ſalutares & convenientes ſatisfactiones injungere &c. Solùm ergo dubitatur de qualitate & quantitate. Quoad quantitatem igitur certum eſt, eam univerſali regulâ taxari non poſſe, ſed tantam debere eſſe, quantam ſpiritus & prudentia Confeſſario ſuggeſſerit, ut loquitur Tri. Etſi enim ſubinde confitens ob gravitatem peccatorum mereretur caſtigari graviſſimâ pœnitentiâ ſeu ſatisfactione, legitimæ tamen poſſunt cauſæ intervenire, ob quas Confeſſarius poſſit & debeat temperare rigorem aliàs debitum. Ejuſmodi cauſæ ſunt v. g. ne pœnitens acquiras averſionem hujus ſalutaris remedij, ſcilicet Sacramenti Pœnitentiæ, ſed potiùs alliciatur ad id frequentandum, cùm magis intendatur ſalus pœnitentis, & ejus emendatio, quàm ſatisfactio pro pœna temporali. Item: ne pœnitens agatur in deſperationem, vel afficiatur gravî tœdiô, pœnitentiámque injunctam non perficiat &c.: Præſtat enim pœnitentem cum uno Pater & Ave mittere in purgatorium, quàm cum gravi pœnitentia præcipitare in infernum, inquit Gerſon. Conſonat huic doctrinæ Divus Ambroſ. *relatus in can. Allegant. cauſa 26. q. 7.* ubi ſic habet: *Etſi erramus modicam pœnitentiam imponentes, nonne melius eſt propter miſericordiam rationem reddere, quàm propter crudelitatem? ubi enim Paterfamilias largus eſt, ut quid Sacerdos ejus auſterus? vis apparere ſanctus, circa tuam vitam*

tam

tam sis austerus, circa alienam benignus. Misericordia igitur superexaltet judicium.

Caveat tamen etiam Confessarius, ne nimiâ suâ lenitate abutatur pœnitens ad faciliùs peccandum juxta monitum Tridentini locô priùs citatô sic pergentis: *Ne, si fortè indulgentiùs cum pœnitentibus egerint, levissima quædam opera pro gravissimis delictis imponendo, aliorum participes peccatorum efficiantur &c.*

Quoad qualitatem pœnitentiæ certum est, imponi posse opera bona tam interna, quàm externa: velut enim Confessarius judicare, & absolvere potest Authoritate Divina de peccatis tam internis, quàm externis, ita quoque proportionatam satisfactionem iisdem peccatis sive internam, sive externam injungere potest. Nec refert, quòd opera merè interna de se non sint sensibilia: sufficit enim esse sensibilia saltem in alio, scilicet in impositione Confessarij, & acceptatione ipsius pœnitentis, ut docent Dicastillo *d. 14. n. 8.* Dian. *p. 4. tract. 4. resolut. 41. in fine.* Opus aliàs præceptum, vel aliundè debitum etiam quidem absolutè loquendo potest imponi pro satisfactione, ut volunt citatus Dicast. *n. 80.* Lugo, Palao, Layman. cum aliis communiter. Regulariter tamen deberet esse aliquid supererogatorium, utpote quod aliquo modo peccatorem gravat, & absterret à recidiva, ut notant cit. DD. Potest quoque injungi opus per modum suffragij applicandum Animabus in Purgatorio, ut docet Lugo *d. 25. de Pœnit. sect. 4. n. 62.* Tambur. *de Confess. l. 4.*

c. 1. n. 16. Etsi enim ejusmodi opus cedat in bonum defunctorum secundùm vim satisfactoriam ex opere operantis, manet tamen fructuosum pœnitenti quoad vim satisfaciendi ex opere operato, quam habet, ut est pars Sacramenti. De reliquo dispiciat Confessarius, & ipsâ experientiâ doctus discernat, quæ pœnitentiæ singulis hominum generibus sint convenientes, & vel maximè proficuæ, sintqué semper tales, ut pœnitentes non recedant nimiùm tristes, queruli, & cum exigua voluntate exequendi suam pœnitentiam, uti fieret, si pauperi imponerentur eleemosynæ, operariis vel debilibus personis jejunia, mulieribus longæ peregrinationes, graviter ægrotis longæ orationes &c.

DUBIUM XIII.

QUid si pœnitens dicat, se pœnitentiam aliàs injunctam non perfecisse: sive id ex oblivione, sive voluntariè propter difficultatem; & quid si oblitus sit, quænam pœnitentia fuerit dictata?

RESOLUTIO.

POenitentem teneri acceptare, & exequi satisfactionem (saltem si hæc sit rationabilis) à Confessario pro peccatis injunctam sub obligatione proportionata ipsi satisfactioni injunctæ, docet Divus Thomas *in 4. dist. 18. q. 1. a. 3. quæstiunc. 3.* cum communi aliorum:

rum: & contrarium à Palao damnatur ut improbabile: à Suarezio ut temerarium: à Victoria & Vasquez contrarium fidei. Si tamen pœnitentiæ oblitus fuerit naturaliter & absque sua culpa, expedit quidem, ut in sequenti confessione similem sibi petat injungi juxta Busenbaum: absolutè tamen in hoc casu ad nihil teneri docet Dian. *p.* 4. *tract.* 4. *resol.* 241. nisi forsan oblivio acidisset statim post datam pœnitentiam, occasionémque haberet pœnitens interrogandi Confessarium, quid injunxisset, præsertim si gravis fuit pœnitentia: si verò suâ culpâ, eò quòd nimium e. g. distulerit, non recordetur pœnitentiæ, tenebitur hoc peccatum, culpabilem scilicet oblivionem, confiteri, & erit in arbitrio Confessarij pœnitentiam novam injungere. Ita Coninc. *d.* 10. *d.* 9. *n.* 86. cit. Dian. & alij Quòd si pœnitens nolit pœnitentiam implere ob ejusdem gravitatem tam ab eodem, quàm alio quocunque Confessario habente judisdictionem in ejusmodi pœnitentem juxta prudens arbitrium poterit commutari in aliam medicinalem. & hoc si non aliam ob causam, saltem ad facilitandum usum Sacramenti. Ubi tamen benè observandum, ejusmodi mutationem probabiliùs fieri non posse, nisi intra Sacramentum Pœnitentiæ, & non nisi cognitâ causâ, ob quam fuit imposita. Vid. Illsung *Tract.* 6. *d.* 6. *n.* 164. Ab ipso autem pœnitente immutari non potest pœnitentia etiam in opus melius: quia nullus potest mutare præceptum Superioris v. g. præ-

ceptum audiendi Sacrum in opus illâ auditione melius: deinde opus à Confeſſario injunctum virtute Clavium elevatur, ut ſit pars Sacramenti, cauſétque gratiam ex opere operato, non item aliud ſuſceptum ab ipſo pœnitente. Lay. *l. 5. tract. 6. c. 15. n. 16.* Tamb *c. 3. §. 1. n. 15.* Sanchez, Regin. & alij.

DUBIUM XIV.

QUid ſi pœnitens recuſet acceptare injunctam pœnitentiam, dicendo ſe non poſſe tale opus perficere?

RESOLUTIO.

VEluti Sacerdos vî Tridentini obligatur imponere pœnitenti ſatisfactionem vî judiciariæ poteſtatis vindicativæ peccatorum, etiam correlativè ex parte pœnitentis datur regulariter obligatio acceptandi injunctam pro ſatisfactione pœnitentiam, ſaltem ſi ſit medicinalis, rationabilis, & non nimium difficilis, qualis juxta quosdam foret pœnitentia perpetua etiam non adeò gravis, utpote quæ non eſt rationabilis, quia non eſt conformis integritati Sacramenti Pœnitentiæ: talem proinde pœnitens non tenetur acceptatam implere, ut docet Lay. *loc. cit. n. 6.* Coninc. *n. 80.* Qualiter de reliquo oporteat ſe habere Confeſſarium in injungendis pœnitentiis, jam dictum eſt in præcedentibus.

Et certè, ſi pœnitens allatâ probabilî causâ de gravitate pœnitentiæ conqueratur, Confeſ-

ſarius

ſarius plerumque moderari eam, vel leviorem decernere deberet: monere tamen pœnitentem, pœnitentiam non eſſe commenſuratam delictis, quare ipſemet exerceat opera bona in ſatisfactionem pro peccatis.

DUBIUM XV.

QUid faciendum, ſi pœnitens ſine emendatione eadem ſemper peccata confiteatur? an repellendus? aut quid eidem dicendum?

RESOLUTIO.

PEr ſe & regulariter loquendo, quoties Confeſſarius prudenter judicat, pœnitentem ſuum integrè confeſſum diſpoſuiſſe ſe ad abſolutionem per ſupernaturalem diſplicentiam peccatorum, & ſerium futuræ emendationis propoſitum, toties nec debet, nec poteſt ipſum non abſolutum dimittere, uti communis & vera tenet doctrina teſte Card. de Lugo. *d. 14. ſect. 10.* Per accidens tamen debet, & poteſt ſubinde Confeſſarius dimittere pœnitentem non abſolutum, ſi nimirum poſt alia remedia ſine ullo fructu jam tentata, hoc extremum denique ſperat fore illud, quòd optatam efficaciam habiturum ſit. Non tamen eſt adhibendum hoc remedium, quamdiu pœnitens numerum peccatorum conſuetorum notabiliter minuere incipit, & extraordinaria doloris & propoſiti ſigna manifeſtat, ſeque paratum exhibet ad arripienda ſingularia quædam media, à Con-

fessario præscribenda &c.: quia teste Dicastillo ab experientia constat, id raró prodesse & sæpè nocere, eò quòd pœnitentes in tali casu vel Confessarium omninò mutent, vel nimìs diu differant confessionem, quæ tamen est remedium peccatorum non tantùm præteritorum, sed etiam futurorum: ideóque potiùs pro remedio est injungenda frequentia confessionis saltem in peccatis, in quibus nec moraliter, nec physicè potest occasio penitùs tolli, ut contingit in peccato mollitiei & similibus: adhibenda insuper alia quoque remedia cujusvis pœnitentis statui convenientia, ut communiter consulunt Doctores, & communis fert usus Confessariorum. De vitio Mollitiei sic specialiter pronunciat Toletus *l. 5. c. 13.* *Est*, inquiens, *hoc peccatum difficillimæ emendationis, quia occasio semper est cum homine, & est adeò universale, ut crediderim, maximam partem damnatorum hôc infectum fuisse vitiô. Vix puto, aliud esse efficax remedium, nisi frequentissimam confessionem cum uno eodémque Confessario, ut fiat ter in hebdomade, si possit: est enim hoc Sacramentum maximum frænum, & qui hôc non utitur, non sibi promittat emendationem, nisi per miraculum à DEO factum, aut per rarissimum privilegium &c.*

De reliquo in hoc satis arduo negotio quoad recidivos & consuetudinarios Confessarius duo semper caveat extrema, ne scilicet vel per nimiam severitatem potiùs sit occasio ruinæ, & desperationis pœnitenti, quàm salutis: vel

per

per nimiam clementiam peccata foveat, & augeat, ſicqué incidat in damnatam ab Innoc. XI. ſententiam ſequentem, Ordine 60. *Pœnitenti habenti conſuetudinem peccandi contra Legem DEI, Naturæ aut Eccleſiæ, & ſi emendationis ſpes nulla appareat, nec eſt neganda, nec differenda abſolutio, dummodò ore proferat, ſe dolere & proponere emendationem.*

DUBIUM XVI.

QUid ſi pœnitens reſtituere nolit, aut occaſiones proximas peccandi vitare (quas tamen ſine gravi ſuo incommodo & damno vitare poteſt) aut parti læſæ deprecari? aut inimico ignoſcere?

RESOLUTIO.

SI ſermo eſt in hoc dubio de mortalibus, certum eſt, pœnitentem taliter conſtitutum abſolvi non poſſe, eò quòd evidenter careat ſufficienti diſpoſitione & propoſitô de vita emendanda, quale tamen propoſitum eſſentialiter requiritur ad Sacramentum hoc ritè ſuſcipiendum vi Trid. *ſeſſ. 14. c. 5.* Caveat tamen Confeſſarius, ne ejusmodi pœnitentem facilè dimittat, ſed potiùs omnem moveat lapidem, omnem applicet arietem lapideo ipſius cordi, donec moveat, ac perſuadeat, ut ad frugem redeat. Quòd ſi perſuadere nullatenùs valeat, dimittat eum ſine abſolutione, revolvens illud Prophetæ: *Curavimus Babilonem, & non eſt ſanata, relinquamus eam.* Item; *Perditio tua ex te, Iſrael.*

DUBIUM XVII.

SPecialiter quid circa inimicitias à pœnitente requirendum: quousque offendentem diligere, eíque signa benevolentiæ exhibere compellendus, & admonendus sit.

RESOLUTIO.

INimicos à nobis diligendos esse, quatenùs sunt proximi nostri, constat ex Præcepto Christi Matth. 5. *Ego autem dico vobis: Diligite inimicos vestros; benefacite his, qui oderunt vos.* Tenemur itaque juxta communem Doctorum 1. Præstare inimicis nostris beneficia & signa dilectionis, ac benevolentiæ generalia, non item specialia *per se loquendo.* Generalia sunt v. g. Preces & eleemosynæ communes: invitatio ad mensam alicujus totius cognationis, non exclusô inimicô, si etiam sit cognatus &c. Specialia sunt ægrotum invisere, mœstum solari, hospitio privatim accipere extra casum necessitatis &c. Laym. *l. 2. tract. 3.* c. 4. & alii communiter. Dixi *per se loquendo.* Ratione enim scandali, vel similis causæ etiam fieri potest, ut quis teneatur ad specialia. Tenetur 2. qui ab inimico offensus, vel injuriâ affectus est, nullum odium inimicitiæ concipere, sed offensam propter DEum & Præceptum Christi ex animo condonare, ut vindicare ipsemet nolit, adhortante nos adhuc expressè Christo Matth. 18. *Sic & Pater meus cœlestis faciet vobis, si non remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus vestris.*

Deni-

Denique tenetur quis inimicum ſalutantem viciſſim reſalutare, quia hoc eſt generale ſignum Charitatis: item veniam petenti tribuere juxta præceptum Chriſti Luc. 17. *Si peccaverit in te frater tuus, & pœnitentiam egerit, dimitte illi: & ſi ſepties in die peccaverit in te, & ſepties in die converſus fuerit ad te, dicens: Pœnitet me; dimitte illi* &c. Hoc tamen aliquatenùs limita 1. Niſi injuſtè offenſus Pater, Prælatus, aliúsve Superior fuerit, qui correctionis causâ ex zelo Juſtitiæ reconciliationem differendam arbitretur. Limita 2. cum Angelo *verb. diligere.* & aliis, niſi ex hoc timeatur inimicus in ſua malitia futurus obſtinatior, aut ad ulterius malum provocandus.

Præceptô Charitatis de inimico diligendo non obſtante, poteſt offenſus, ſeu injuriam paſſus, apud competentem Judicem ſe gravare, & actionem injuriarum, vel aliam competentem inſtituere, modò abſit omnis pravus affectus, & animus ſeſe vindicandi. Neque enim Charitas opponitur virtuti Juſtitiæ, quæ eſt conſtans & perpetua voluntas jus ſuum cuique tribuendi.

Trepidare, vel omninò expalleſcere coram eo, qui offendit, vel deſiderare etiam, eum non videre, longè abeſſe &c. non ſtatim ſunt peccata, ſed plerumque ſunt motus naturales, neceſſariò ſequentes ex præſentia objecti contrarii & apprehenſiones injuriæ illatæ: ſupprimendi tamen eatenùs, quatenùs forſan incli-

nant animum ad odium inimicitiæ & vindictæ. Vid. Illung. *tract.* 3. *d. unic. n.* 88. & 89.

DUBIUM XVIII.

QUid circa Superſtitiones, maximè, quando dubium eſt, an aliqua ſuperſtitioſa & magica ſint, v. g. quæ in caſtratione animalium, & ad depellenda maleficia adhibentur?

RESOLUTIO.

GEnericè loquendo, cenſenda eſt ſemper committi Superſtitio aliqua, quandocunque aliquid ſive profanum, ſive ſpirituale adhibetur, vel applicatur ad effectum ſive finem quemdam neque ex natura ſua, neque à Deo ad ejusmodi finem ordinatum: vel ſi ſtudiosè fiat in talibus circumſtantiis, quæ reverà nullam habent connexionem cum tali effectu ſeu fine. Adeoque ſi Confeſſarius dubitet, an ſit ſuperſtitioſum quid, nec ne? inſpiciat, ac prudenter examinet, an id, quod aſſumitur, habeat, vel ſaltem poſſit habere aliquam connexionem, utut etiam occultam cum effectu intento, nec ne? ſi habeat, judicet eſſe quid naturale, vel à Deo; ſi nullam habeat connexionem, erit ſuperſtitioſum. Interim tamen in phyſicis non ſit nimiùm ſtrictus, ſed ſciat dari multas virtutes occultas & qualitates in herbis, lapidibus, frugibus & ſimilibus, ex quibus inexſpectati effectus frequenter oriri poſſunt: ſic e. g. ſumere lac muliebre ad depellendam febrim,

febrim, applicare crines rabidi canîs pro morſu ejusdem &c. ſuperſtitioſa reverà non ſunt, ſed naturalia. Prætereà ſciat aliqua pariter non ſuperſtitiosè, ſed licitè adhiberi ad ſolvenda diabolica pacta, vel explicita, vel implicita, etſi de ſe nullam habeant connexionem cum fine vel effectu intento: ſic licitè hirci aſſervantur in ſtabulis, ne ſagæ poſſint nocere animalibus, quibus præſens eſt hircus: habet enim diabolus pactum ſaltem implicitum, ut non poſſit nocere animalibus, quibus præſens eſt hircus. Cæterùm Superſtitio ex genere ſuo eſt peccatum mortale, utpote continens vel expreſſam, vel tacitam invocationem dæmonis: poterit tamen ſubinde rudiores & ſimplices excuſare inadvertentiam ad rei gravitatem, quod facilè deprehendendum ex propria pœnitentis confeſſione, & conſcientiæ ſuæ explicatione. Vid. Leſſius *l. 2. c. 44.* Bonac. Reginald. & fusè dicta de Superſtitionibus ad 1. Decalogi præceptum.

DUBIUM XIX.

QUid ſi dubium videatur, an pœnitens ſit ritè diſpoſitus ad abſolutionem? ſcilicet an ſufficientem contritionem elicuerit? an ſeriò proponat emendationem?

RESOLUTIO.

Cùm Confeſſarius de his & ſimilibus utpote occultis phyſicè certus eſſe non poſſit, neceſſariò debet ſufficere certitudo moralis, quæ conſi-

consistit in hoc, quòd hîc & nunc prudenter judicare possit, pœnitentem esse sufficienter dispositum ad absolutionem vî propriæ suæ confessionis & testimonii: & in tali casu semper est impertienda absolutio, non obstante, quòd Confessarius fortè prævideat, & credat, pœnitentem ex infirmitate denuò relapsurum: prout teste Suarez. *tom. 4. in 3. part. d. 32. sect. 2. n. 2.* docent omnes. Si autem Confessarius actu & practicè dubitet, an pœnitens sit sufficienter dispositus, nec ne? eum absolvere non potest, sed omnî meliorî modô disponere studebit. Quòd si Æthiopem lavare se expertus fuerit, absque absolutione ejusmodi pœnitentem dimittat: nec enim projiciendæ sunt margaritæ ante porcos, sed revolvat secum Confessarius illud Prophetæ. Jerem. 51. v. 9. *Curavimus Babylonem, & non est sanata, relinquamus eam.*

DUBIUM XX.

QUid si Confessarius absolvit pœnitentem, non interrogatô numerô & specie peccatorum?

RESOLUTIO.

INter ea, quæ Confessarius necessariò (si pœnitens omittat in confessione) quærere tenetur, esse speciem & numerum peccatorum, omnes fatentur Theologi: & deducitur satìs clarè ex Trid. *sess. 14. c. 5.* cùm aliàs nec sufficienter de statu peccatoris judicare, obligationes

nes imponere, nec salutares & medicinales satisfactiones præscribere posset. Itaque Confessarius non satisfaciens in hoc passu suo officio, sed deliberatè omittens interrogare de specie & numero regulariter peccat mortaliter. Ita Diana *p. 1. tract. 15. resolut. 7.* Filliuc. *tract. 7. n. 344. & 369.* Palao *tract. 23. p. 18. n. 3.* cum aliis. Non tamen proptereà semper tenetur monere pœnitentem extra confessionem, sed satisfaciet suæ obligationi, si de hac sua negligentia, & culpa commissa ritè doleat, confiteatur, & imposterùm caveat, ut docent Suarez, Lugo, Dicastillo & alii. Quòd si tamen pœnitentem extra confessionem monere velit de defectu in confessione commisso, ab eodem facultatem petat loquendi cum illo de peracta confessione sub sigillo tamen: & si is concedat, loquatur, quidquid necessè videbitur: si neget, taceat, ne frangat sigillum: securus tamen erit (etiam in casibus, quibus monere tenetur, ut mox dicetur) quia petendo licentiam fecit, quod potuit, & debuit. Coninck. *de Sacramentis. d. 8. n. 1.* Tambur. *de Confessione l. 3. c. 8. n. 9.* Similiter loquendum, si Confessarius omisit pœnitenti imponere obligationem vitandi occasionem proximam peccandi Quòd si autem Confessarius forsan positivè instruxit pœnitentem, quòd non teneatur explicare numerum & speciem peccatorum: non vitare occasionem proximam graviter peccandi &c. communis est sententia, eum teneri etiam positivè monere pœnitentem, & aliter instruere: vel in se-

in sequenti confessione, si redeat: vel etiam extra confessionem, modô prædictô, saltem si sine gravi suo incommodo & damno posset. Disparitas inter utrumque est, quòd in casu posteriore Confessarius concurrat ut causa positiva ad defectum integritatis materialis ipsius confessionis, vel ad peccatum ex occasione proxima posteà commissum: in priori autem se solùm habeat negativè, ut consideranti facilè patet: adeoque ad plus obligetur in casu posteriori, quàm priori.

DUBIUM XXI.

QUid si Confessarius non obligavit pœnitentem ad restituendum, quem debuisset obligare?

RESOLUTIO.

VEl Confessarius ad omissionem restitutionis concurrit positivè, dicendo pœnitenti, eum non teneri restituere: vel solùm negativè, tacendo & non admonendo pœnitentem, ut restituat? Si prius, & quidem si hoc faciat cum culpa gravi, tenebitur rebûs adhuc integrîs monere pœnitentem, suúmque dictum revocare: vel certè ipsemet ex Justitia obligabitur damnum ex suo dicto secutum compensare, eò quòd taliter sit positiva, licèt non physica, moralis tamen causa damni. Quòd si Confessarius simile quid dicat bona fide, & absque mortali, probabile quidem est, eum non peccare contra Justitiam, adeóque nec in defectum pœnitentis teneri restituere; eò quòd seclu-

seclusâ conventione & pactó probabiliter nulla culpa obliget ad restitutionem gravem, nisi sit mortalis, ut docet Sa. Valentia. Suarez relati à Laymano *l. 3. tract. 4. c 7. n. 6.*

Alii tamen cum Lugone *d. 22. à. n. 60.* Petro Navarro &c. volunt, ejusmodi Confessarium teneri dictum suum (saltem si commodè possit) revocare, vel damnum inde secutum compensare: eò quòd quivis, prævidens ex sua actione alteri damnum oriturum, obligetur non tantùm ex charitate, sed etiam ex justitia illud impedire, si commodè possit. Si autem in tali casu Confessarius solùm negativè se habeat, id est, nec suadeat, nec dicat, ut pœnitens non restituat: neque tamen etiam onus restituendi eidem imponat, sed utrumque omittat: tunc denuò distinguendum est. Vel enim pœnitens per ejusmodi defectum admonitionis movetur, & quasi inducitur, ut non restituat, & tunc tenetur denuò Confessarius monere pœnitentem, si commodè possit, ut priùs: si autem pœnitens non moveatur ad omittendam restitutionem, sufficiet, si Confessarius de peccato suo fortè commisso doleat, & imposterùm caveat.

DUBIUM XXII.

QUid si Confessarius pœnitentem non absolvit; vel absolvit quidem, sed invalidè?

RESOLUTIO.

1. SI Confessarius pœnitentem cæterà ritè dispos-

ſpoſitum & confeſſum ex inadvertentia, oblivione vel ſimilî causâ non abſolvit, debet eundem abſolvere, quamprimùm poteſt, & is adhuc moraliter præſens eſt, neque tantum intervallum interceſſit, ut confeſſio & abſolutio non cenſeantur ampliùs conſtituere unum totum morale. Ratio eſt, tum quòd judicium ſacramentale ſemel cœptum, poſitîs cæterîs requiſitîs, debeat per ſacramentalem ſententiam ſeu abſolutionem compleri; tum quòd pœnitens per legitimam confeſſionem obtinuerit jus ad dictam abſolutionem, & gratiam ſanctificantem ex opere operato vî inſtitutionis Chriſti ſibi conferendam. Poteſt autem ejusmodi abſolutio (ſi nimirùm Confeſſarius non ampliùs poſſit monere pœnitentem, nec cum eodem ante S. Communionem aliter procedere) fieri pœnitente etiam non advertente, v. g. dum accedit Sacram Communionem; quia voluntas hanc percipiendi cenſetur adhuc in eodem moraliter perſeverare, modò, ut dictum, non nimia intercedat interruptio inter confeſſionem & abſolutionem.

2. Si tantum intervallum interceſſit, ut confeſſio & impertienda abſolutio non ampliùs poſſint conſtituere unum morale, nec pœnitens ſperetur rediturus denuò ad confitendum, tenetur Confeſſarius monere pœnitentem, modò id ſine gravi ſcandalo, aut detrimento ſui ipſius, vel odio confeſſionis fieri poſſit. Sin verò Confeſſarius moraliter ſit certus, pœnitentem ad ſe rediturum, eundem omnium optimé in

mè in sequenti confessione interrogabit, vel monebit, ut etiam de peccatis jam semel confessis doleat, & si annuat, eum tam à confessis, quàm à prioribus absolvat. De suo autem peccato, quod fortè commisit, doleat, idque proximè confiteatur.

3. Confessarius moribundum in articulo mortis constitutum ritè confessum omninò non, vel invalidè v. g. ex defectu intentionis absolvens (sive culpabiliter, sive inculpabiliter) tenetur eum adhuc absolvere. Quòd si absolutio cum confessione non ampliùs possit moraliter conjungi: vel moribundus censeatur denuò de novo graviter peccâsse, obligatur Confessarius etiam cum gravi suo incommodo, confusione & dedecore de defectu absolutionis commonere pœnitentem: nam salus animæ proximi pluris facienda, quàm bonum famæ & honoris proprium. Benè tamen plerumque advertunt Doctores, confessarium ex culpa gravi errantem, teneri ad majus damnum sebeundum, quàm errantem ex culpa solùm levi, vel inadvertentiâ prorsus inculpabilî. Vide de his Bonac. *tom. 1. d. 5. q. 7. p. 6. n. 1.* Coninck *de Sacram. d. 8. n. 141.* Lugo *d. 22. à. n. 51* Tambur. *de Confess. l. 3. c. 8. §. 4. n. 3.* & alios ab his relatos.

DUBIUM XXIII.

AN Confessarius possit uti Scientiâ Confessionis?

RESOLUTIO.

NOn defuêre quidem antiquitùs, qui existimabant, licere Confessario uti Scientiâ

Confessionis, e.g. in electionibus & suffragiis ad officia, beneficia &c. modò id pœnitens, vel alius quispiam non advertat, aut suspicetur: hodie tamen communis & certa est sententia negativa, ex constitutione Clement. VIII. editâ Annô 1594. 26. Martij, quæ sic habet: *Tam Superiores pro tempore existentes, quàm Confessarii, qui posteà ad Superioratûs gradum fuerint promoti, caveant diligentissimè, ne eâ notitiâ, quam de aliorum peccatis in confessione habuerunt, ad exteriorem gubernationem utantur.* Id ipsum facilè deducitur ex institutione Christi, qui Sacramentum Pœnitentiæ haud dubiè instituit cum tali obligatione sigilli, & non usûs notitiæ sacramentalis, qualis est necessaria, ut Sacramentum hoc quàm minimè reddatur odiosum: evidens autem est, quòd per ejusmodi licentiam Sacramentum Pœnitentiæ vel maximè redderetur odiosum: ergò &c. Unde regula universalis est, Confessarium in nullo casu uti posse Scientiâ Confessionis (tametsi nec pœnitens, nec ullus alius in notitiam illius usûs venire possit) quando id cedit in quodcunque detrimentum pœnitentis, vel odium Sacramenti. Ita communis DD. Unde 1. non licet Confessario loqui extra confessionem cum pœnitente de peccatis auditis in confessione sine expressa ipsius licentia: nec eundem ob confessionem peractam severiori vultu aspicere, asperiùs loqui, aut alia qualiacunque signa suspicionem de notitia confessionis inducentia exhibere. 2. Non potest Confessarius denegare Eucharistiam indispo-

sposito, publicè eam petenti, si aliundè non habeat notitiam indispositionis, nisi ex confessione, ut docet Laym. & alii. 3. Parochus ex sola confessione sciens impedimentum dirimens inter sponsum & sponsam debet probabiliùs tale matrimonium permittere, eíque assistere. 4. Confessarius, si ex confessione sciat, strui sibi insidias, præberi in poculo venenum, non potest ea declinare, si exinde reus veniat in suspicionem, aut aliud ei immineat periculum seu præjudicium. Vide cit. Laym. *l.* 5. *tract.* 6. *c.* 14. *à. n.* 22. Coninch *d.* 9. *dub.* 4. *n.* 64. Sanchez, Marchant. Bonac. & alios.

Quòd si verò usus notitiæ sacramentalis non cedat in ullum præjudicium vel incommodum pœnitentis, nec in odium ipsius Sacramenti, is Confessario prohibitus non est, ita denuò in re communis DD. Quis enim neget, Confessarium orare posse DEum pro salute & conversione sui pœnitentis: vel ne DEus se ipsum in talia peccata, quæ in confessione percepit, labi permittat? Sic licet quoque Concionatoribus, rerúmque ad mores spectantium Scriptoribus uti notitiâ confessionis, sed non nisi cautissimè absque scilicet omni incommodo & præjudicio aliorum, ita quidem, ut Diana *p.* 3. *tract.* 4. *resol.* 76. & post ipsum Gobat *tract.* 7. *Theol. experiment. n.* 878. velint, Parochum vel Concionatorem graviter peccare ob scandalum plebis & pusillorum, si expressè dicant, se hæc & illa in confessione percepisse &c.

DUBIUM XXIV.

ABſcedens à confeſſionali denique Confeſſarius, non ſciens quidem ſe gravem errorem aut defectum commiſiſſe, anxietatem tamen aliquam conſcientiæ ſentit, an ſufficientem diligentiam in omnibus adhibuerit, nec ne?

RESOLUTIO.

VEl ejusmodi Confeſſarius in tantum ſe reſolvere poteſt, quòd in functionibus peragendis adhibuerit diligentiam, communiter in hoc ipſo ſatìs gravi negotio adhiberi ſolitam, vel non? Si poteſt: ſupervenientes anxietates tanquam inanes ſcrupulos deponat, & contemnat, niſi apertè ſciat, ſe gravem errorem aut defectum commiſiſſe. Si autem non poſſit ſe reſolvere, ſed actu dubitet, an officio ſuo in omnibus ſatisfecerit, nec ne? tenebitur in confeſſione ſemetipſum accuſare de commiſſa ſua negligentia ſaltem ſub dubio: imposterùm verò ſtudebit ſancta ſanctè tractare, ut aliquando tanquam fidelis miniſter Chriſti, & prudens diſpenſator Myſteriorum Dei, debitam mercedem, æternam ſcilicet Beatitudinem recipiat. Amen.

(o)

PARS

PARS II.

De Instructione Confessarij &c.

DIaconus quidam ad Episcopum veniens humillimè petit admitti ad Ordinem Sacerdotalem, simúlque approbari ad curam animarum.

REspondet Episcopus, id salvâ utriusque conscientiâ fieri non posse, nisi ad sequentes Quæstiones & materias exactè respondere sciat: quæ proinde Responsio in scriptis danda petitur.

PRÆFATIO.

SUscepturus Sacros Ordines, præterquam quòd sit mas, & baptizatus (quæ sunt conditiones essentiales) etiam aliis dotibûs & qualitatibûs instructus esse debet: scilicet certam habeat ætatem, nullô sit censuræ vinculô innodatus, nullâ irregularitate impeditus, nullâ gravi culpâ seu peccatô inquinatus, Sacramentô Confirmationis munitus: sit quoque securus de congrua sustentatione, sive habe-

habeat titulum mensæ, qualis juxta Trident. est triplex: Patrimonij, Beneficij, & Paupertatis DEO per solemne votum in aliqua Religione promissæ &c.

Verùm de his agere hîc animus nobis non est, sed potiùs de sufficienti doctrinâ & scientiâ, quam requirit Trid. sess. 23. De Reform. c. 13. & 14. *de Subdiaconis & Diaconis quidem, ut sint instructi in Litteris, iis nimirùm, quæ de his Ordinibus exercendis tractant: de Presbyteris verò, ut possint docere necessaria ad salutem, & Sacramenta ritè administrare, quod vel maximè intelligendum de iis, qui simul curam animarum in se suscipere volunt.*

Meritò proindè Ordinem Sacerdotalem, ac approbationem pro cura animarum petenti respondet Episcopus: se salvâ utriusque conscientiâ id præstare non posse, nisi ordinandus & approbandus, tam ad Quæstiones has posteriores, quàm priori Parte propositas exactè respondere sciat, vel etiam si petatur, in scriptis responsionem dare queat.

Quæ-

Quæritur itaque I.

QUid & quot ſint Sacramenta Novæ Legis, & quomodo ab illis Sacramentis Veteris Teſtamenti differant?

RESOLUTIO.

SAcramentum in genere, prout nimirùm abſtrahit à Sacramentis Novæ & Antiquæ Legis, rectè ac ſufficienter definitur cum S. Thoma *3. p. q 65. a. 2. in c.* quòd ſit *Signum gratiæ ſanctificans ſuſcipientem.* Sacramentum novæ Legis verò communiter deſcribitur, eſſe ſignum ſenſibile, inſenſibilîs gratiæ ad noſtram ſanctificationem divinitùs inſtitutum. Novæ Legis Sacramenta ſunt 7, uti Fides docet: non obſtante, quòd plures in Eccleſia numerentur Sacri Ordines, quorum quivis ſacramentali gaudet Dignitate. Nam etſi Ordines Sacri ſingillatim ſpectati non conveniant ſpecie infima & ultima, cùm nec eandem materiam, nec formam, nec effectum habeant: quia tamen ſibi invicem ſubordinati ſunt, & ad unum finem totalem & completum referuntur, nempè ad miniſtrandum in Eccleſia circa Corpus Chriſti Euchariſticum aut Myſticum, ſignificántque gratiam ad hoc Myſterium neceſſariam, ideò omnes unicum conſtituunt Sacramentum totale ac completum, veluti Caput, manus, pedes, & reliqua membra unicum conſtituunt corpus humanum.

Differentiam inter Sacramenta Novæ & Antiquæ Legis præcipuam in eo quidam ponunt, quòd hæc causaverint gratiam solùm moraliter, illa verò physicè: sed cùm hoc valdè incertum sit, imò vix conforme D. Paulo, quatenùs antiqua Sacramenta *ad Galat.* 4. *Infirma & egena* vocat *Elementa:* ideò meliùs dicuntur differre, quòd Sacramenta Novæ Legis ex virtute Meritorum Christi causent gratiam ex opere operato: Antiquæ Legis verò, vel solùm ex opere operantis, vel ex opere operato quidem (ut circumcisio in parvulis) non tamen activè, sed solùm passivè: quatenùs scilicet à Deo conferebatur gratia parvulis, non ex virtute ipsius circumcisionis, sed ex quadam liberalitate intuitu Meritorum Christi futurorum, ad positionem talis conditionis, prout communiter explicant nostri Salisburgenses.

Nota est etiam illa inter utriusque Legis Sacramenta differentia, quam assignat Florentinum *in Decret. de Armenis.* quòd nimirum antiqua solùm fuerint figura novorum, adeóque gratiam per Passionem Christi dandam significaverint quidem, non autem ex se contulerint, ut nova.

Quæritur II.

QUid Sacramentum Eucharistiæ? Quæ materia: quæ forma illius? Quomodo sub specie panîs Corpus Christi & sub specie vini Sanguis ejusdem ponatur? Quos effectus, & quid speciale à cæteris Sacramentis habeat?

RE-

RESOLUTIO.

SAcrosancta Eucharistia est Sacramentum Corporis & Sanguinis Christi sub speciebus panîs & vini ad spiritualem animarum Refectionem divinitùs institutum. Hujus materia remota est panis triticeus & vinum de vite: proxima verò ipsum Corpus & Sanguis Christi sub speciebus panîs & vini. Forma consecrationis panîs consistit essentialiter in his verbis: *Hoc est Corpus meum*; calicis verò: *His est Calix Sanguinis mei*; cui æquivalet: *Hic est Sanguis meus*; uti habetur definitum in Concil. Later. *C. Firmiter. de SS. Trinit.* Florent. *in decreto Fidei.* Trident. *sess. 13. c. 1.* Reliqua verba, quæ sequuntur formam præsertim calicis, etsi sint de integritate (adeóque non possint omitti sine gravi peccato, uti communis tenet Theologorum) probabiliùs tamen non sunt de essentia consecrationis. Particulam *enim* omitti posse aliquando sine peccato mortali censent plerique: si verò de industria omittatur, judicat Palao cum aliis esse peccatum mortale.

Ponitur autem Corpus & Sanguis Christi in Eucharistia per transubstantiationem, quatenus per vim & efficaciam verborum consecrationis ex institutione Christi fit, ut, desinente totâ panîs & vini substantiâ, Corpus Christi, quod est in cœlo, mediante replicatione, mirô quidem, verô tamen modô sine ulla mutatione, aut motu locali esse incipiat sub Speciebus Eucharisticis. Effectus Sacramenti Eucharistiæ

ſunt varij ac præſtantiſſimi, quos D. Thomas *q. 79.* per plures Articulos recenſet: ita ut verè de eodem dici poſſit, quod olim de cœleſti Manna dictum fuit; omnem ſcilicet in illo reperiri ſaporis ſuavitatem.

Primus ac principalis effectus eſt Gratiæ ſanctificantis, & Vitæ ſpiritualis Augmentum, ut habetur in Trid. *ſeſſ. 13. c. 2.* Secundus, eſt Virtus præſervandi à peccatis mortalibus, & delendi venialia, ut loquitur citatum Tridentinum, vocans illud *Antidotum, quô liberamur à culpis quotidianis, & à peccatis mortalibus præſervamur:* conformiter illi Joannis 6. *Niſi manducaveritis &c. non habebitis vitam in vobis.* Tertius, ſunt Gratiæ actuales. Quartus, Dulcedo quædam & Suavitas ſpiritualis (niſi pravîs vel inordinatîs affectibûs impediatur) quâ anima pura in eius receptione perfunditur, & velut inebriatur, ut habetur Cant. 5. *Comedite amici, & bibite, & inebriamini chariſſimi.* Quintus, Pœnæ temporalis Remiſſio, ut docet Sanctus Doctor cit. *q. 79. a. 5.* Sextus, Finalis Perſeverantia juxta illud Joan. 6. *Si quis manducaverit ex hoc Pane, vivet in æternum.* Septimus, Reſurrectio ad Vitam æternam, ut denuò teſtatur S. Joan. loc. cit. *Qui manducat meam Carnem, & bibit meum Sanguinem, habet Vitam æternam, & Ego reſuſcitabo eum in noviſſimo die.* Octavus denique, ipſius Gloriæ cœleſtis Adeptio. Undè canit Eccleſia cum D. Thoma: *O ſalutaris Hoſtia! quæ cœli pandis oſtium.*

Enim-

Enimverò augustissimum ac saluberrimum hoc Sacramentum non tantùm quoad animam, sed etiam quoad ipsum corpus præstantissimos quosdam habet Effectus: quorum primus est, Unio quædam specialis Christi cum nostra carne, non quidem hypostatica, aut physica velut inter materiam & formam: nec tamen etiam merè præsentialis, sed realis ac moralis, dum quodammodò Christus cum corpore dignè communicantis confunditur, ac contra naturam naturalis cibi, in seipsum quodammodò convertit suscipientem, & informat ipsum Spiritu suo, ut in Christo vivat Vitâ Christi, scilicet Amore & Imitatione. Secundus, est Suppressio & Extinctio fomitis concupiscentiæ. Hinc Zachariæ 9. dicitur Vinum Electorum, germinans Virgines. Tertius est, quòd speciali modô adscribatur Eucharistiæ non tantùm Resurrectio (prout jam dictum) sed etiam gloria & immortalitas corporum in cælo: cùm enim gloriam animæ consequatur gloria corporis, idcircò velut dignè communicanti speciali jure debetur gloria animæ, sic pariter debetur gloria corporis ob Communionem vivificæ Carnis Christi. Unde facilè patet, quid speciale hoc Sacramentum habeat præ reliquis, præterquam quòd ipsum in se contineat Salutis Auctorem, & sit permanens, nec consistat merè in usu, veluti reliqua.

Quæritur III.

QUid ſit; & quæ requiſita eſſentialia habeat Sacramentum Pœnitentiæ, tum ex parte Miniſtri, tum ex parte pœnitentis?

RESOLUTIO.

POEnitentia prout habet rationem Sacramenti, rectè definitur. Quòd ſit Sacramentum novæ Legis, quô contritis & confeſſis cum propoſito firmo ſeſe emendandi peccata poſt baptiſmum commiſſa per legitimam Sacerdotis abſolutionem remittuntur. Ejus tum requiſita, tum conſtitutiva ex parte Miniſtri ſunt, ut is ritè ordinatus, approbatus, nullô cenſuræ vinculô impeditus legitimè proferat ſententiam abſolutionis ſuper perſonam & peccata ſuæ juriſdictioni ſubjecta. Ex parte pœnitentis verò requiritur, ut is aliundè à ſuſceptione hujus Sacramenti non impeditus, præmiſsô debitô examine ritè confiteatur omnia ſua peccata gravia, ſecundùm numerum & ſpeciem, de iíſque doleat ex motivo quodam ſupernaturali, cum firmo propoſito, vel actuali, vel ſaltem virtuali (ſi nimirùm propoſiti actualis non recordetur) emendandi ſe de cætero, injunctamque à Confeſſario pœnitentiam, aliáſque obligationes, v. g. Reſtitutionem &c. perſolvendi.

Quæritur IV.

QUid ſi Confeſſarius per diſtractionem, vel defectum auditûs unum, alterúmve peccatum

catum à pœnitente recensitum non intellexerit: aut necessarias interrogationes omiserit: anne mortaliter peccabit? &c.

RESOLUTIO.

CErtum imprimìs est, si Confessarius in confuso saltem advertat, pœnitentem non nisi venialia confessum esse, non multum angi debere, etiamsi per longiorem moram distractus, vel aliàs inattentus fuerit, modò unius saltem peccati certam notitiam habeat, ne pronunciet formam absolutionis super materiam dubiam, indeterminatam, vel omninò nullam. Cujus ratio est, quòd ex una parte venialia non sint materia necessaria confessionis: ex altera verò parte pœnitenti valdè sit odiosum, & onerosum, etiam venialia jam semel confessa de novo repetere.

Certum est secundò, Confessarium in fine confessionis non necessariò habere memoriam distinctam peccatorum, in ordine ad pœnitentiam injungendam, modò anteà omnia distinctè perceperit: sed sufficere notitiam confusam statûs pœnitentis; quoniam aliàs hoc ipsum Sacramentum nimis foret odiosum ipsi Confessario, cui valdè difficile, imò frequenter impossibile foret, recordari distinctè in fine omnium gravium peccatorum in confessione prolixa recensitorum. Quòd si verò ob distractionem vel somnolentiam ne confusè quidem sciat statum pœnitentis, & periculum sit, ne pœnitens multa forsan & gravia peccata enumera-

meraverit, quæ opus haberent certâ admonitione, instructione vel imponenda obligatione, tenebitur, & quidem sub gravi peccato, per interrogationes discretas notitiam sibi comparare de gravioribus saltem speciebus peccatorum, ut pœnitentem possit debitè instruere, dehortari, onus restituendi imponere, ad proximas peccandi occasiones vitandas obligare. Ratio est, quòd aliàs Confessarius malè fungeretur officiô Judicis, judicans de causa non satìs cognita: tum quòd Sacramentum irreverenter tractaret, requirens ex Præcepto divino materialem integritatem confessionis. Dixi *discretas*: quia ita se debet gerere Confessarius, ne reddat onus confessionis nimìs grave & molestum, atque adeò ipsam confessionem odiosam; quam ob causam subinde excusari poterit ab integritate materiali, nimìs exactè procurandâ, eò quòd Christus Dominus pro hoc sacro Tribunali Judices constituerit homines, & consequenter etiam humanæ conditioni ac fragilitati voluerit Leges & normam hujus judicii accommodare. Videantur dicta priori p. ad Dub. 11. Bonac. ibid. cit.

Quòd si ipse pœnitens advertat unum vel alterum grave peccatum à Confessario non esse perceptum, tenetur illud denuò confiteri, ut ritè ab eodem absolvatur. Sed quid si pœnitens nesciat, quodnam determinatè peccatum mortale ex confessis non fuerit auditum, vel intellectum? Gobat vult *tr. 7. n. 493.* teneri singula mortalia tunc confessa denuò confiteri,
quia

quia de singulis dubium est, an sint legitimè confessa & absoluta. Quod tamen Lugo & Dicastillo hîc d. 8. n. 99. & seqq. eatenùs limitant, nisi confessio mortalium sit nimìs prolixa, ejúsque repetitio pœnitenti nimis onerosa, quo casu sufficiet, si pœnitens dicat, unum mortale ex sua confessione à Confessario non fuisse perceptum, se tamen nescire, quale illud sit.

Quæritur V.

AN & quibûs casibûs, vel circumstantiis teneatur Confessarius pœnitentem examinare, monere, adhortari, vel dehortari? Quibus ex peccatis restituendi obligatio nascatur: an & quando de ea pœnitens monendus? Quando aliæ satisfactiones v. g. Veniæ petitio, retractatio, injuriæ remissio injungenda? Demùm an aliquando possit, vel debeat denegari Absolutio pœnitenti?

RESOLUTIO.

QUando Confessarius pœnitentem examinare teneatur: & quomodo is sit examinandus, satìs dictum fuit in priori Parte ad Dubium 4. 5. & 6. Quòd si pœnitens attulerit forsan casum reservatum, ad quem se jurisdictio Confessarii non extendit, monendus de eo erit: quid autem ulteriùs cum tali agendum, habetur ibidem in Resolut. ad Dub. 8. Cæterùm universim pœnitens admonendus erit, quando ex ignorantia culpabili versatur in

ſtatu malo ſive peccato, qui culpabiliter in tali ſtatu perſeverans abſolvi nequit, niſi ſaltem firmiter proponat, illum deſerere. Similiter errorem etiam invincibilem, qui eſt cauſa peccatorum formalium, uti quando judicat, eſſe peccatum, ubi nullum eſt, à Confeſſario debet dedoceri. Ita DD. communiter.

Quando verò pœnitens conſtitutus in malo ſtatu ob ignorantiam invincibilem excuſatur à peccato, tunc diſtinguendum eſt. Vel enim Confeſſarius probabiliter ſperat, admonitionem ſuam profuturam, vel non? Si priùs, tenetur eum monere, antequam abſolutionem impertiatur. Si poſteriùs, relinquendus eſt pœnitens in bona fide & abſolvendus, quia in tali caſu nec obligat, nec prodeſt fraterna correctio, juxta effatum S. Auguſtini relatum in c. *Si quis. 2. de Pœnit. diſ. 7.* Si ſcirem tibi non prodeſſe, te non monerem &c. Excipe, niſi ignorantia pœnitentis vergat in damnum commune, quia bonum commune prævalet privato. Item niſi pœnitens poſitivè petat inſtrui circa talem errorem vel ignorantiam à Confeſſario, tunc enim is teneretur aperire rei veritatem.

Adhortatio & dehortatio toties admovenda erit, quoties Confeſſarius tanquam peritus Medicus judicaverit, id ægro ſtatui pœnitentis neceſsè eſſe: quod vel maximè locum habet in frequenter recidivis, ubi omnes arietes cordi pœnitentis admovendi, conſilia & remedia optima quæque, quæ aliàs Concionator bonus

in de-

in dehortando peccatores adhibere ſolet, præſcribenda, ut à peccatis deſiſtant, & ad frugem redeant. Cavenda tamen duo extrema, ut jam ſemel monui: ne ſcilicet per nimiam ſeveritatem pœnitenti Confeſſarius potiùs ſit occaſio ruinæ, & deſperationis, quàm ſalutis: vel per nimiam lenitatem potius foveat peccata, quàm minuat, & utrôque modô magìs obſit, quàm proſit. *Vid. dicta p. Part. Reſolut. ad Dub. 3. & 15.*

Quoad reſtitutionem faciendam, quæ oritur ex peccatis contra juſtitiam, & damnis datis in bonis fortunæ ac honoris, toties monendus & obligandus erit pœnitens, quoties ejusmodi damnum grave vel leve culpabiliter dedit: nec unquam dimittendus vel abſolvendus, niſi ſeriò promittat, omne damnum grave & mortale ſaltem pro poſſibili reſarcire. Similiter etiam injungendæ ſunt aliæ ſatisfactiones, ſcilicet veniæ petitio, injuriæ retractatio, vel ejusdem remiſſio, præſertim in materia gravi. Quòd ſi pœnitens reſtituere, inimico ignoſcere, aut parti graviter læſæ deprecari, item occaſiones proximas peccandi &c. vitare noluerit, ſacramentalis abſolutionis incapax erit, eò quòd careat debitô dolore & ſufficientî propoſitô de vita emendanda. Caveat tamen Confeſſarius, ne ejusmodi pœnitentem facilè dimittat, ſed potiùs omnem adhibeat conatum, ut eum ritè diſponat ad ſacramentalem abſolutionem percipiendam, ſicque animam ejus lucretur. Recolantur dicta 1. *p. ad Dub. 16. & 17.*

Quæritur VI.

QUid & quotuplices sint Censuræ? Quis effectus singularum, & quis infligere, ac rursus solvere possit?

RESOLUTIO.

CEnsura est pœna spiritualis, & medicinalis, ab Ecclesiastica Potestate inflicta homini delinquenti & contumaci, privans eum usu quorumdam Bonorum spiritualium, donec à contumacia recedat. Alia dicitur lata à Lege, sive Jure, & de se perpetuò durat, quales sunt, quæ habentur, in Corp. Jur. Canon. Alia ab homine, quæ per decretum vel sententiam infligitur, & hæc in scriptis fieri debet cum expressione causæ juxta c. *Cùm medicinalis. de Sent. excom. in 6.* Censura iterum alia est latæ sententiæ, quæ ipso facto, seu criminis perpetratione incurritur, Alia sententiæ ferendæ, quæ per judicis sententiam infligitur. Quòd si verba ambigua sint, non latæ sed ferendæ sententiæ judicari debet: juxta *Reg. Juris 49. in 6. In pœnis benignior facienda est interpretatio.*

Est autem Censura propriè dicta triplex: Excommunicatio, Suspensio & Interdictum. Quidam reducere volunt irregularitatem ex delicto, degradationem & depositionem ad Suspensionem: & ad Interdictum, cessationem à divinis: quæ tamen juxta communem DD. propriæ censuræ non sunt; etsi enim tres priores sint etiam pœnæ spirituales, non sunt tamen propriè medicinales, sed potiùs punitivæ, seu pecca-

peccati vindicativæ: nec per absolutionem tolluntur, sed per dispensationem, seu Legis aut Sententiæ relaxationem. Cessatio autem à divinis non imponitur ut medicina ad tollendam contumaciam, sed ad injuriam Ecclesiæ irrogatam depellendam. Irregularitas demùm ex defectu est solùm impedimentum canonicum.

Excommunicatio, quâ baptizatus privatur aliquâ Communione Ecclesiasticâ, alia dicitur major, alia minor. Prior privat omni communione fidelium, scilicet Sacramentîs, Suffragiîs Ecclesiæ, Communicatione humanâ, ac Sepulturâ Ecclesiasticâ. Defactò tamen solùm vitandi sunt nominatim excommunicati & denunciati, atque notorij Clericorum percussores: non item reliqui, qui sunt tolerati, ut constat ex constitutione Martini 5. in Concil. Constant. Posterior, quæ hodie in uno solùm casu incurritur, scilicet ob communicationem, aut participationem indebitam cum ligato excommunicatione majori, privat communicatione passiva Sacramentorum, ita ut illâ ligatus nullum Sacramentum licitè suscipiat. *C. Statuimus. de Sent. excom. in 6.* Quòd si in jure nomen excommunicationis simpliciter ponitur, semper majorem subintelligi, utpotè quæ propriè & simpliciter excommunicatio dicitur (nisi aliud ex materia & verbis constet) communiter advertunt AA.

Suspensio est Censura Ecclesiastica privans Clericum vel omni usu Ecclesiastici Ministerii,

vel aliquo. Alia est à jure, alia ab homine, alia à jure & homine simul. Item alia est ab officio tantùm: alia à beneficio tantùm: alia ab officio & beneficio simul. Qui est suspensus ab officio, & quidem absolutè, impeditur ab exercitio omnîs actûs officii illius: secùs si solùm sit suspensus ab aliquo officio, seu affectu determinato, e. g. excipiendi Confessiones, vel legendi Sacrum. Suspensus á beneficio impeditur ab administratione illius, item privatur fructibûs ejusdem vel in totum, vel pro parte, prout sonat tenor latæ censuræ. Suspensus ab utroque impeditur ab omni exercitio Ordinis & Jurisdictionis, privatùrque fructibús, ut dictum, & hæc est pœna valdè gravis.

Depositio latè sumpta, est remotio alicujus personæ à munere aut dignitate ob crimen, senium, aut alium defectum: strictè autem loquendo est pœna canonica, quâ persona Ecclesiastica in perpetuum privatur omni Officiô & beneficiô Ecclesiasticô, retentô solô privilegiô Canonis & fori. Crimina depositione digna numerant DD. plerique sequentia: Furtum, homicidium, perjurium, stuprum Virginis violentum, adulterium &c. & omnia iîs majora.

Degradatio, quæ etiam *à Trid. sess. 13. c. 4. de Reform.* dicitur Depositio realis, seu actualis, est pœna, quâ Clericus ab omni Officio & beneficio verbaliter depositus privatur solemniter vestibûs, omnîque signô clericalî, ac pri-

ac privilegiô Canonis & fori in perpetuum, traditúrque puniendus brachio ſæculari. Quomodo, & à quibus ſententia depoſitionis tam verbalis, quàm realis ferri, & executioni mandari debeat, habetur in SS. Canon. *c. de Pœnis.* Trid. *cit. ſeſſ. 13. c. 4. de Reform.*

Interdictum eſt Cenſura Eccleſiaſtica, quâ homo privatur uſu quorundam Sacramentorum, vel Officiorum divinorum, aut Eccleſiaſticâ Sepulturâ, quatenùs hæc ſunt quædam participatio rerum ſacrarum: per quas particulas differt ab excommunicatione, quæ dicta prohibet, prout pertinent ad fidelium communionem: item à ſuſpenſione, quæ ea vetat, prout ſunt actus alicujus Ordinis vel Officij. Et eſt triplex: Locale, perſonale, & mixtum. Primum afficit ſolùm locum e. g. templa; Alterum afficit ſolas perſonas, unam vel plures: Tertium afficit perſonam & locum. Quænam Sacramenta tempore interdicti ſive localis, ſive perſonalis adminiſtrare, item quænam Officia divina celebrare liceat, vel non liceat, aliíque multi Interdicti effectus videri poſſunt in AA. paſſim de hac materia tractantibus.

Ceſſatio denique à divinis eſt Deſiſtentia ab Officiis divinis, quorumdam Sacramentorum adminiſtratione, & laicorum ſepulturâ in loco ſacro. Hæc ferri ſolet in ſignum graviſſimi mœroris ob enormem injuriam irrogatam Eccleſiæ. Non tamen eſt cenſura propriè dicta, ut jam notatum.

Jam ad ultimum quæsitum in titulo propositum. Censuras ferre possunt Papa respectu omnium Christianorum: Patriarchæ, Archi-Episcopi, Episcopi, Generales, Provinciales aut alij Superiores jurisdictionem in foro externo & contentioso habentes respectu sibi subditorum: modò præcesserit canonica, seu trina distincta, vel una virtualiter trina admonitio, juxta *c. Reprehensibilis. de Appellat.* Cæterùm omnes habentes Jurisdictionem ordinariam ferendi censuram, eandem etiam aliis delegare possunt; quòd si censura sit lata, sive à Jure, sive ab homine pro vitandis culpis, non requiritur alia monitio particularis: nam ipsa censuræ impositio, quamdiu durat, continuò subditos monet, ne illud crimen committant. Porrò ut quis censuras legitimè ferre queat, sequentes requiruntur Conditiones. 1. Ut sit viator, baptizatus, mas & Clericus saltem primæ tonsuræ. 2. Non sit excommunicatus, denunciatus, suspensus. 3. Non sit interposita legitima appellatio. 4. Non sit lata in propria causa, nisi in casu justæ defensionis. Bassa. *verb. cens. n. 8.* Bonac. & alij.

Absolvere à censuris possunt non solùm ij, qui eam tulêre, eorúmque in officio Successores, & à fortiori illorum Superiores, sed etiam ij, qui ab aliquo prædictorum per delegationem vel privilegium potestatem absolvendi acceperunt: veluti defactò Abbates Congregationis nostræ per Communicationem privilegiorum obtinuerunt potestatem absolvendi

suos

ſuos Subditos regulares ab omnibus fermè cenſuris etiam Summo Pontifici reſervatis. Epiſcopi vî Tridentini *ſeſſ. 24. c. 6. de Reform.* ſibi ſubditos etiam à caſibus Papalibus occultis, ſaltem extra Bullam Cœnæ contentis, & ad forum contentioſum non deductis: item impuberes, mulieres, & eos, qui ob inopiam aut morbum Papam adire nequeunt, abſolvere poſſunt. Ab excommunicatione denique minore in foro externo abſolvere poteſt quivis ordinarius Judex Eccleſiaſticus: in foro interno verò & conſcientiæ abſolvere poſſunt omnes, qui habent poteſtatem in mortalia.

Quæritur VII.

CIrca Sacramentum Ordinis: Quid illud? Quot Ordines: & quæ ſingulorum Ordinum materia? Quis miniſter hujus Sacramenti ſit?

RESOLUTIO.

NOmen Ordinis varias quidem ſortitur ſignificationes: prout tamen Sacramentum novæ Legis denotat, commodè deſcribitur, quòd ſit ſacra quædam Ceremonia ſeu ritus, quô poteſtas alicujus Eccleſiaſtici miniſterij ſignificatur, & datur, ad ritè ac reverenter Sacramentum Corporis & Sanguinis celebrandum. Quantum ad numerum, & quomodo omnes 7. Ordines unicum Sacramentum completum conſtituant, jam dictum eſt in Reſolut. ad Quæſt. 1.

Hôc suppositô, bifariam potest Quæstio institui: 1. Scilicet quæ sit materia & forma Sacramenti Ordinis secundùm se?

2. Quæ sit specialis materia & forma cujusque Ordinis in particulari? Materia remota Sacramenti Ordinis in genere est res illa sensibilis, quæ ab Episcopo traditur ordinando in signum potestatis spiritualis. Proxima est illius rei traditio & acceptatio. Forma denique sunt illa verba ab Episcopo prolata, modô imperativô cum expressione potestatis, quæ confertur. Ita Concilia Carthaginense 4. Florent. & Trident.

Materia Ordinationis Ostiarii, est Traditio clavium per Episcopum facta. Lectoris, Traditio codicis, de quo ordinandi legere debent. Exorcistæ, Traditio libri exorcismorum. Acolyti, Traditio urceoli vacui, & Ceroferarij cum cereo extincto. Forma Ordinis Ostiarij est hæc: *Sic agite, quasi DEO reddituri rationem pro iis, quæ his clavibus recluduntur.* Lectoris: *Accipite, & estote Verbi DEI relatores*, habituri, si fideliter & utiliter adimpleveritis officium vestrum, partem cum iis, qui Verbum Dei benè administrârunt ab initio. Exorcistæ: *Accipite, & commendate memoriæ, & habete potestatem imponendi manus super energumenos, sive baptizatos, sive catechumenos.* Acolyti denique: *Accipe urceolos ad suggerendum vinum & aquam in Eucharistiam Sanguinis in Nomine Domini.* Habentur hæc omnia tum in Conciliis Carhag. *cit. Can. 6, 7, 8. & 9.* Florent. *in Decret. Lug.* tum in

Cate-

Catechiſ. Rom. *p. 2. c. 7* tum denique in ipſo Pontificali Romano. Ratio à priori eſt voluntas inſtituentis.

Materia Ordinis Subdiaconatûs, eſt calix vacuus cum patena vacua ſuperpoſita. Forma verò ſunt hæc verba Epiſcopi: *Videte, cujus miniſterium vobis traditur, ideò vos admoneo, ut ita vos exhibeatis, ut Deo placere poſſitis.* Ita denuò Concil. Carthag. & Florent. Diſputant tamen hîc DD. annon præter traditionem calicis & patenæ ſit etiam materia partialis Ordinis Subdiaconatûs ipſa traditio Libri Epiſtolarum? Mihi cum P. Paulo Mezger & multis aliis probabiliùs videtur, quòd non. Ratio potiſſima eſt, quòd nec Concilium Carthag. nec Florent. ullam mentionem faciant de traditione Libri Epiſtolarum: cùm tamen omnium aliorum, quæ ad eſſentiam alicujus Sacramenti pertinent, diligenter & expreſsè recordentur. Neque obſtat, quòd ejusmodi traditio in collatione Subdiaconatûs ſemper adhiberi ſoleat: multa enim de præcepto Eccleſiæ adhibentur, non tamen hoc ipſo ſunt de eſſentia. Quibûs non obſtantibûs multorum non improbabilis eſt ſententia, traditionem Libri Epiſtolarum eſſe materiam partialem Subdiaconatûs.

Materia & Forma Diaconatûs probabiliùs datur duplex partialis. Prior partialis materia eſt manuum impoſitio Epiſcopi, quæ fit ſuper caput Ordinandi cum hac verborum forma: *Accipe Spiritum Sanctum, ac robur ad reſiſtendum diabolo & tentationibus ejus in Nomine Domini.*

Posterior partialis materia est traditio Libri Evangeliorum sub hac forma: *Accipe potestatem legendi Evangelium in Ecclesia Dei tam pro vivis, quàm pro mortuis.* Ita Flor. in Decret. Unio. Ratio autem, cur in Diaconatu præter traditionem Libri Evangeliorum etiam impositionem manuum, tanquam materiam partialem requiramus, est, tum quia in primitiva Ecclesia Diaconi ordinabantur per solam manuum impositionem, dum scilicet Liber Evangeliorum nondum erat conscriptus: tum quia Concilium Carthaginense solius impositionis manuum meminit &c. Neque tenet paritas, si dicatur: In Ordine Subdiaconatûs traditio Libri Epistolarum non est de essentia: ergò nec traditio Libri Evangeliorum erit de essentia Ordinis Diaconatûs. Posterioris enim traditionis expressa sit mentio in Conciliis, præsertim Florentino: non item prioris.

Materia & Forma Ordinis Presbyteratûs denuò est duplex partialis. Prior est traditio calicis cum vino, & patenæ cum hostia superposita. Forma correspondens est hæc: *Accipe potestatem offerre Sacrificium Deo, Missásque celebrare tam pro vivis, quàm pro mortuis in Nomine Domini.* Altera materia partialis est manuum impositio Episcopi. Forma: *Accipe Spiritum Sanctum, quorum remiseris peccata, remittuntur eis, & quorum retinueris, retenta sunt.* Ita Concil. Carthag., Florent. & Trid *sess. 23. c. 3.* Ratio utriusque est, quòd ad completam essentiam, sive substantiam Sacerdotij non solùm

lùm pertineat potestas consecrandi, sive potestás in Corpus Christi verum: sed etiam potestas absolvendi, sive potestas in Corpus Christi mysticum: atque hæc posterior potestas non confertur per primam ordinationem, sive per traditionem calicis & patenæ: sicut nec econtrà potestas consecrandi per impositionem manuum, ut patet ex materia & forma illarum, quæ plus non causant, quàm significant: ergò sicut traditio calicis cum patena & pane est materia essentialis respectu potestatis consecrandi, ita impositio manuum est materia essentialis respectu potestatis absolvendi.

Cæterùm ad solvendas multas difficultates circa hanc materiam occurrentes benè observandum est, Christum Dominum non determinâsse in individuo & specie infima materias & formas omnium Sacramentorum, sed quorumdam, & præsertim Ordinum, tantùm in genere, Ecclesiæqué determinationem in particulari reliquisse, ut patet vel maximè ex ritu Ecclesiæ Græcæ, & Latinæ: Græci enim conferunt Ordines absque omni traditione instrumentorum per solam manûs dexteræ impositionem, cum quadam forma omninò diversa à forma Ecclesiæ Latinæ: quod evidens signum est, Christum non determinâsse materiam & formam Ordinum in particulari, sed solùm in genere, determinando nimirùm, ut conferrentur per signa sensibilia & verba, quæ significarent collationem potestatis: de reliquo reliquisse Ecclesiæ magìs specificam, & quasi materia-

terialem determinationem ſignorum & verborum.

Quantum ad miniſtrum hujus Sacramenti. ℟. Solum Epiſcopum eſſe ejusdem miniſtrum ordinarium. Eſt de fide, & habetur in Conciliis Florentino & Tridentino *ſeſſ. 23 c. 4 & Can 7* Ratio à priori peti debet ex Voluntate Chriſti, qui noluit alium eſſe miniſtrum ordinarium hujus Sacramenti, quàm Epiſcopum: conſtat nobis autem hæc Voluntas tum ex teſtimoniis PP. quos fusè allegat Bellarm. *c. 11. de Ord.* tum ex perpetua traditione Eccleſiæ, quæ non niſi per Epiſcopos Ordines conferre ſolet. Ratio congruentiæ eſt, quòd ſolus Epiſcopus ſit Princeps Reipublicæ Chriſtianæ, adeóque ad illum ſpectet, Dignitates & Miniſteria Eccleſiaſtica diſtribuere, ut benè obſervat Sanctus Thomas *Supplem. q. 38. a. 1.* Poteſt autem quivis Epiſcopus etiam hæreticus, degradatus, excommunicatus, ſuſpenſus (cæteris paribus) validè conferre Sacramentum Ordinis. Ita denuò D. Thomas *diſt. 35. q 1. a. 2.* Ratio eſt, quòd poteſtas ordinandi fundetur in charactere indelebili: ſicut ergò quivis Sacerdos quantumvis malitioſus &c. validè ſemper poteſt conſecrare, ita & quivis Epiſcopus, ſemel legitimè ordinatus, ſemper validè ordinare.

Extraordinarius Miniſter hujus Sacramenti ex commiſſione Summi Pontificis quoad aliquos Ordines poteſt eſſe ſimplex Sacerdos. Conſtat hoc ex quotidiana praxi Eccleſiæ, quòd

Abba-

Abbates Regulares ſuis Religioſis Fratribus primam tonſuram, & quatuor minores conferant, ut habetur in Tridentino *ſeſſ.* 23. *c.* 10. *de Reform.*

Major eſt quæſtio, an etiam Ordines majores conferri poſſint à Sacerdote non Epiſcopo? Et quoad Presbyteratum quidem probabiliſſimum eſt, eundem conferri non poſſe, niſi ab Epiſcopo, eò quòd non tantùm nihil extet de tali privilegio actu & defactò conceſſo, ſed neque legatur unquam hoc in Eccleſia factum aut conceſſum fuiſſe, ut adeò magnum habeatur fundamentum dicendi hanc poteſtatem in Eccleſia non reſidere.

Quoad Diaconatum & Subdiaconatum denique ſunt quidam etiam, qui volunt, eos conferri non poſſe niſi ab Epiſcopo, neque ſummum Pontificem in hoc diſpenſare, vel privilegium aliquod concedere poſſe. Horum tamen ſententiæ derogat privilegium conceſſum ab Innocentio VIII. ann. 1489. Abbati Ciſtertienſi, & aliis quatuor primis Abbatibus ejusdem Ordinis, ut poſſet prior omnes Ordinis ſui Monachos, reliqui verò tantùm ſibi ſubditos ad dictos Ordines promovere; quod privilegium, ſi verum eſt, omninò probat partem affirmativam, ne Summus Pontifex in re tanti momenti erràſſe dicatur.

Quæ-

Quæritur VIII.

DE Matrimonio, quid ſit? quæ Forma & Materia? quis miniſter hujus Sacramenti?

RESOLUTIO.

MAtrimonium definit Pontifex in c. *Illud.* 11. §. *Verum. de Præſumpt.* quòd ſit Maris & Fœminæ Conjunctio, individuam vitæ conſuetudinem retinens. Clariùs tamen illud deſcribes dicendo: Eſſe contractum legitimum, quo vir & fœmina de jure habiles, mutuam ſibi invicem corporum poteſtatem in ordine ad prolis generationem per ſigna exteriùs expreſſa liberè & indiſſolubili nexu tradunt, & acceptant. Ubi omnia matrimonium ingredientia comprehenduntur.

Eſt autem triplex Matrimonium, legitimum, ratum, & conſummatum. Legitimum dicitur, quod legitimo conſenſu inter perſonas non impeditas contrahitur, quale olim erat ante Chriſti Adventum, & etiamnum inter Ethnicos & infideles eſſe ſolet. Ratum includit in ſe legitimum, & addit inſuper rationem Sacramenti propter inſtitutionem Chriſti. Conſummatum denique eſt, quod reali corporis uſu ſeu legitimâ copulâ perficitur, & completur.

Materia remota Sacramenti Matrimonij ſunt corpora contrahentium. Proxima eſt eorundem corporum traditio, verbis ſeu nutibus conſenſum interiorem exprimentibûs facta.

Forma

Forma denique est mutua illorum corporum acceptatio à contrahentibus facta, ut cum communi docet D. Thomas.

Minister hujus Sacramenti sunt ipsi contrahentes, quia is censetur minister Sacramenti, qui introducit formam materiæ: hoc autem faciunt in matrimonio ipsi contrahentes, acceptando invicem traditionem corporum: ergò &c. Unde Parochus aut alius Sacerdos, ejus nomine assistens matrimonio, non est minister sed solùm testis principalis, neque profert verba per modum formæ hujus Sacramenti, sed solùm ex Ecclesiæ instituto ad consensum mutuum comprobandum.

Quæritur IX.

QUid intersit inter Sponsalia de futuro, & Sponsalia de præsenti: Matrimonium ratum & consummatum?

RESOLUTIO.

SPonsalia de futuro & propriè dicta, sunt futuri Matrimonij mutua & libera promissio, signô externô manifestata, inter personas determinatas de jure habiles. Horum effectus præcipuè sunt duo, scilicet obligatio ad contrahendum matrimonium, & impedimentum publicæ honestatis, de quo specialiter infrà. Differentia inter sponsalia de futuro & præsenti est. Quòd priora antecedant matrimonium ratum, & sint ipsius matrimonij futuri promissio: posteriora verò sint ipsum matrimonium ratum,

ratum, sed nondum consummatum. Ita communis DD.

Differentia inter matrimonium ratum & consummatum est, quòd prius sit quidem actualis traditio & acceptatio corporum, nondum tamen per ipsum usum conjugalem, seu copulam carnalem completa: posterius verò omni ex parte sit completum. Præterea differunt notabiliter, quòd matrimonium ratum possit dissolvi, vel per ingressum in Religionem, ut habetur definitum in Trident. *sess.* 24 *c.* 6 vel per dispensationem Pontificiam gravissima ex causa, non item matrimonium consummatum. Cujus ratio dari solet, quòd hoc significet conjunctionem Christi cum Ecclesia, quæ est omninò insolubilis: prius verò solùm conjunctionem Christi cum anima per gratiam, quæ conjunctio est solubilis, & solvitur per quodvis peccatum mortale.

Quæritur X.

QUæ Solemnitates ad Sponsalia de futuro hodie requirantur, v. g. an Præsentia Parochi, Testium? An denunciatio trina & quomodo præcedere debeat Matrimonij contractum? an omisså eâ Matrimonium sit nullum? an dispensari possit circa denunciationes, & à quo?

RESOLUTIO.

SPonsalia alia sunt publica, alia privata. Publica coram testibus, privata nemine præsente

ſente fiunt. Quamvìs autem in foro conſcientiæ utraque eandem vim & effectum habeant, publicis tamen hoc ſingulare eſt, quòd cautiùs & ſanctiùs ſoleant iniri, atque in foro externo propter teſtes habeant publicam juris aſſiſtentiam. Solemnitas pro Sponſalibus à Tridentino nulla eſt præſcripta, unde ea ſolùm dependet à peculiaribus Diœceſium ſtatutis.

In Rituali Friſingenſi (quod mihi ad manum erat, dum hæc ſcripſeram) *c. 9. memb. 2. art. 1.* §. 4. hæc habentur; *Etſi in ſponſalibus de futuro contrahendis Parochi aut alterius Sacerdotis præſentia non ſit neceſſaria, & prudenter quandoque omitti queat, poterit is tamen, ſed non niſi vocatus illis intereſſe. Verùm non aliter, quàm ad geſtorum probationem ut teſtis, vel pro dando conſilio ut privatus; adeoque ſine ſuperpelliceo & ſtolâ, ac ſine ullis particularibus Eccleſiaſticis ceremoniis &c.* Similia fermè etiam habet Ratisbonenſe & alia. Contrahentes tamen ſponſalia abſente Parocho tenentur id eidem maturè inſinuare, tum ob denunciationes faciendas, tum ut ſponſi ritè inſtruantur in ordine ad hoc Sacramentum dignè & fructuosè ſuſcipiendum.

De his denunciationibus ſic habet Trid. *c. 1. de Reform. S. Synodus præcipit, ut impoſterùm, antequàm matrimonium contrahatur, ter à proprio contrahentium Parocho tribûs continuîs feſtivîs in Eccleſia inter Miſſarum Solemnia publicè denuncietur, inter quos Matrimonium ſit contrahendum.* Ut nimirùm habitâ inter plures notitiâ citiùs deveniri poſſit in notitiam impedimenti, ſi

quod forsan inter contrahentes intercedat. Sunt autem denunciationes hæ solemnitates Matrimonio solùm accidentales à Tridentino per modum alicujus extrinseci adjectæ contractu: undè earum omissio non reddet matrimonium (cæteris paribus) invalidum. Graviter tamen haud dubiè peccarent tam contrahentes, quàm Parochus, si eorum culpâ sine causa gravi & dispensatione dictæ denunciationes contra præceptum Tridentini omitterentur: quamvìs Sanchez velit eum non peccare mortaliter, qui unam duntaxat omittit, si aliàs (ut benè notat *Bonac. hîc q. 2. p. 6.*) moraliter certus sit, nullum subesse impedimentum. Quòd si rationabilis causa, notabilis utilitas, vel grave aliquod damnum in denunciationibus faciendis exigant dispensationem: e. g. si matrimonium timeatur à consanguineis, vel aliis malitiosè impediendum: si propterea immineat periculum infamiæ toti familiæ: si quis in articulo mortis velit concubinam ducere ad legitimandam prolem &c. dispensare poterit Episcopus, vel ex ejus commissione Vicarius Generalis, ut dictæ denunciationes vel omninò omittantur, vel abbrevientur.

Quæritur XI.

QUid intersit inter Impedimenta Matrimonii dirimentia & impedientia? Quot sint impedimenta dirimentia & impedientia, & quænam illa?

RE-

RESOLUTIO.

IMpedimenta Matrimonij dirimentia reddunt matrimonium contrahendum omninò nullum; impedientia verò reddunt contractum matrimonialem illicitum quidem, non tamen invalidum; ut adeò ſat notabile diſcrimen inter utraque interſit, quatenùs nimirùm contrahens ſcienter cum impedimento dirimente non tantùm illicitè agat, & graviter peccet, ſed etiam ipſe contractus matrimonialis ſit nullus. Contrahens verò cum impedimento ſolùm impediente, etiam quidem illicitè agat, & graviter peccet contra prohibitionem Eccleſiæ, ipſe tamen contractus matrimonialis ſit validus, & ſubſiſtat.

Impedimenta impedientia, quæ hodie in uſu & vigore ſunt, numerantur quatuor hoc verſu comprehenſa.

Tempus ſacratum, vetitum, ſponſalia, votum.

Per *tempus ſacratum* ſeu feriatum intelligitur tempus Adventûs uſque ad Epiphaniam Domini incluſivè. Item tempus Quadrageſimæ currens à feria 4. Cinerum usque ad Octavam Paſchæ incluſivè: quo tempore prohibitæ ſunt publicatio, benedictio, & feſtivæ ſolemnitates Nuptiarum.

Vetitum ſeu interdictum eſt, quô ab Eccleſia, ſcilicet Epiſcopo vel alio poteſtatem habente aliquibus, vel uni ſoli ex causa (v. g. ad

examinandum, an sint habiles?) pro certo tempore, vel in perpetuum inhibentur nuptiæ.

Per *sponsalia* intelligitur promissio futurarum nuptiarum alicui facta, quæ impedit, ne quis cum alia contrahere possit, usque dum priora sponsalia legitimè sint dissoluta.

Nomine *Voti* intelligitur Votum simplex Castitatis in sæculo emissum: item Votum ingrediendi Religionem, suscipiendi SS. Ordines, Votum non nubendi &c. hæc enim vota reddunt matrimonium illicitum, quia obligant ad sui executionem. His adde peccatum mortale & excommunicationem, quibus innodatus etiam licitè non potest inire matrimonium.

Impedimenta dirimentia communiter à Theologis numerantur 14. memoriæ juvandæ causâ hîs versibûs comprehensa:

Error, Conditio, Votum, Cognatio, Crimen,
Cultûs Disparitas, Vis, Ordo, Ligamen, Honestas.
Si sis affinis, si consummare nequibis;
Si Parochi, & duplicis desit præsentia testîs,
Raptave sit mulier, nec parti reddita tutæ.
Hæc ineunda vetant connubia; facta retractant.

Primum impedimentum est *Error*, scilicet substantialis circa personam ipsam, vel etiam circa qualitatem personæ, si sub tali conditione consensus præcisè est positus. Alterum est *Conditio* servilis, dum nimirùm liber contrahit

hit cum ſerva, quam putat eſſe liberam. Tertium eſt *Votum* ſolemne Caſtitatis in aliqua probata Religione emiſſum: item Votum perpetuæ Caſtitatis ſacris Ordinibus annexum: quibus addi poſſunt Vota ſimplicia Scholaſticorum & Coadjutorum S. J. cùm juxta Bullam Gregorij XIII. *Aſcendente Domino.* verè ac propriè Religioſos conſtituant &c. Quartum eſt *Cognatio* vel naturalis, vel ſpiritualis, vel legalis: ſed de his infrà ſpecialiter. Quintum eſt impedimentum *criminis*, ſcilicet Homicidium vel Adulterium ſub certis conditionibus, de quibus pariter infrà. Sextum eſt *Cultûs Diſparitas*, dum nempè baptizatus init matrimonium cum non baptizata, aut viciſſim. Septimum eſt *Vis*, dum quis vî aut gravi metu cadente in virum conſtantem compulſus contrahit. Octavum eſt *Ordo*, ſacer ſcilicet, ſive major, cui annexum eſt Votum ſolemne Caſtitatis. Nonum eſt *Ligamen*, quod conſurgit ex matrimonio jam legitimè contracto. Decimum eſt Publica *Honeſtas*, de qua infrà; velut etiam de *Affinitate*, quæ eſt undecimum impedimentum. Duodecimum eſt *Impotentia* ſeu Inhabilitas perpetua ad conſumandum matrimonium orta ante matrimonium contractum. Decimum tertium eſt *Clandeſtinitas*, ſeu Defectus præſentiæ Parochi & duorum teſtium in locis, ubi Trident. eſt receptum. Decimum quartum denique eſt *Raptus*, ſeu violenta Abductio mulieris renitentis, de quo pariter infrà.

Quæritur XII.

AN Error in perſona, in qualitate perſonæ &c. dirimat ſponſalia de præſenti, vel de futuro?

RESOLUTIO.

ERror circa ipſam perſonam ſeu ſubſtantialis, contingit, quando una perſona ſupponitur pro alia, e. g. Lia pro Rachele: & hic reddit matrimonium invalidum, ut deciditur *c. Tua nos. de Sponſ.* eò quòd in tali caſu deſit conſenſus contrahentis: ſecùs ſi error tantùm ſit circa qualitatem, aut fortunam e. g. Nobilitatem, divitias, pulchritudinem &c. quia ejusmodi errores ſunt tantùm accidentales, nec proinde impediunt, quin adhuc abſolutè ſubſiſtat conſenſus in ſubſtantiam perſonæ; niſi forſan conſenſus præcisè & unicè fuiſſet poſitus ſub illis conditionibus, ſi dives, ſi nobilis &c. ſit: nam tunc deficiente conditione deficeret quoque conſenſus ſub illa poſitus. Sanchez *d. 18. n. 26.* & alii.

Similiter loquendum de errore circa ſponſalia de futuro: nam ſi is ſubſtantialis ſeu circa ipſam perſonam eſt, pariter irritat contractum, ob defectum conſenſûs, ſecùs ſi ſolùm ſit circa qualitatem. Quòd ſi tamen ejusmodi error circa qualitates merè accidentales cauſa fuiſſet contractûs ſponſalitii, ita ut illo abſente contractus non fuiſſet initus, poterunt ſponſalia reſcindi pro

pro arbitrio judicis in favorem decepti, qui injuriam passus censetur.

Quæritur XIII.

AN sub conditione contrahi possit tam Matrimonium, quàm Sponsalia de futuro: & an deficiente conditione contractus sit nullus? Denique quæ conditiones irritent matrimonium?

RESOLUTIO.

NOn tantùm Sponsalia, sed etiam Matrimonium contrahi posse sub certis conditionibus, indubitati juris est, ita tamen, ut ejusmodi contractus pendente conditione maneant suspensi, donec conditio purificetur, seu impleatur. Quòd si deficiat conditio, etiam contractus erit nullus. Debent autem ejusmodi conditiones esse de futuro, contingentes, possibiles, & non turpes. De futuro quidem, quia conditiones de præsenti, vel præterito, propriè non faciunt contractum conditionatum, seu suspensum, sed vel omninò absolutum, si conditio subsit; vel omninò nullum, si conditio non subsit, ut patet, si dicas; Ducam te, vel duco te in uxorem, si pater tuus jam de præsenti consentit, vel si herì consensit.

Contingentes autem debent esse, quia conditiones necessariæ (qualis est: Duco te, si cras sol oriatur) perinde se habent, ac si non essent appositæ, eò quòd ejusmodi conditiones ratione necessitatis naturalis jam censeantur adim-

 pletæ,

pletæ, ſaltem ad pariendam præſentem obligationem.

Poſſibiles debent eſſe, quia conditiones impoſſibiles e. g. Duco te, ſi cœlum digitô tetigeris, ſi nunquam reſpiraveris &c. de jure in favorem matrimonii habentur pro non adjectis, adeóque non obſtant contractui matrimoniali, ſed perinde ſe habent, ac ſi contractus eſſet purus & abſolutus, ut decidit Pontifex in *c. fin. hoc tit.* Aliter probabiliùs loquendum de ſponſalibus, utpote in quibus nullibi Jura ſtatuunt, conditiones impoſſibiles (idem dic de conditionibus turpibus) eſſe habendas pro non adjectis, & conſequenter ſponſalia ſub conditione impoſſibili contracta probabiliùs erunt nulla, cùm taliter contrahens potiùs ludere, quàm ſeriò agere cenſeatur.

Turpes denique non debent eſſe, quia etiam hæ in favorem matrimonij habentur pro non adjectis; niſi ſint contra ſubſtantiam matrimonij: quales ſunt primò, quæ ſunt contra Bonum Sacramenti, individuam vitæ ſocietatem exigentis. Secundò contra bonum prolis, e. g. Contraho tecum, ſi generationem prolis impedîeris. Tertiò contra bonum fidei conjugalis, ut: Contraho tecum, ſi te ab alio adulterandam præbueris. Ejusmodi conditiones enim contractum omninò invalidum ac nullum facere, certum eſt ex relato Cap. fin.

Quæ-

Quæritur XIV.

AN Votum ſimplex aut ſolemne Caſtitatis dirimant, vel impediant matrimonium? Et quid de Sponſalibus de futuro?

RESOLUTIO.

VOtum ſolemne Caſtitatis ſive in Religioſa Profeſſione, ſive in ſuſceptione Sacrorum Ordinum emiſſum, eſſe impedimentum dirimens matrimonij, jam conſtat ex dictis. Votum ſimplex Caſtitatis in ſæculo emiſſum: item votum ingrediendi Religionem, ſuſcipiendi Sacros Ordines, vel non nubendi &c. impedire quidem, & illicitum reddere contractum matrimonij, non autem invalidum facere, pariter dictum eſt in Reſolutione ad 11. de Impedimentis impedientibus. Hoc unicè addendum, quòd talî votô obſtrictus, contrahens matrimonium privetur jure petendi debitum, donec obtineat diſpenſationem. Laymannus de Matri. *lib. 5. tr. 10. p. 1. c. 2. n. 9.* DD. communiter. Sed quid de Sponſalibus?

Certum imprimìs eſt, ſponſalia non contrahi poſſe ab eo, qui voto etiam ſimplici (perpetuo tamen) Caſtitatis, vel Religionis jam obſtrictus eſt. Cùm enim per votum Deo jam priùs ſit jus quæſitum, non poteſt vivens illud propria authoritate tollere, contrariam obligationem cum altero contrahendo, & ſtatum cum voto incompoſſibilem eligendo, ſed oportebit priùs petere, & impetrare diſpenſationem. Poſt

contracta autem ſponſalia certum iterum eſt, licitum eſſe ſponſo & ſponſæ vovere Religionem, id eſt, vel Ingreſſum, vel etiam ſacram Profeſſionem: nam cùm non tantùm poſt ſponſalia, ſed etiam poſt matrimonium ratum, licitum ſit per 2. menſes ingredi Religionem, ut habetur *tit. de Converſ. Conjug.* etiam ſemper licitum erit ejusmodi ingreſſum vovere; qui favor tamen cùm Sacræ Religioni ſolùm ſit conceſſus, ideò probabiliùs poſt contracta ſponſalia non ampliùs licet ſponſo emittere votum ſuſcipiendi Sacros Ordines, vel perpetuam continentiam ſervandi, eò quòd talia vota cadant in præjudicium ſponſæ, adeóque Deo non ſint accepta. Abb. *in c. Veniens. n. 5.* Sylveſt. *Verb. ſponſal. q. 7.* Navar. *cap. 22. n. 27.* Laym. *loc. cit. n. 6.* & alii.

Cæterùm per votum profitendi in ſacra Religione diſſolvuntur quidem ſponſalia ex parte utriusque. Per votum autem ingrediendi ſolùm eam, vel ſuſcipiendi ſacros Ordines, probabiliùs ſolùm ſolvuntur ex parte ſponſæ ob notabilem mutationem, non autem ex parte ſponſi, ſeu voventis, qui proinde manebit obligatus. ita ut egreſſus è Novitiatu, vel ad S. Ordines non admiſſus teneatur ſuîs promiſsîs ſtare, ac ſponſam ducere: niſi illa ultrò velit obligationem remittere, vel ad alia ſponſalia jam tranſîerit. Laym. *loc. cit. n. 3.*

Quæ-

Quæritur XV.

QUid Cognatio ſpiritualis, Legalis, & carnalis, ſeu naturalis? & ad quotum uſque Gradum dirimant matrimonium? Quomodo numerentur Gradus Cognationis naturalis, tum in linea recta aſcendente, & deſcendente, tum in collaterali, æquali, vel inæquali?

RESOLUTIO.

TRiplex à Doctoribus Cognatio diſtinguitur: Naturalis, Spiritualis, & Legalis. Cognatio naturalis, quæ etiam Conſanguinitas vocatur, definitur à D. Thoma in 4. *diſt. 40. q. unic. a. 1.* quòd ſit Vinculum perſonarum, quæ ab eodem proximo ſtipite ſeu capite per carnalem propagationem deſcendunt. Solent autem in conſanguinitate conſiderari Lineæ & Gradus. Nomine Lineæ intelligitur Series ſeu Ordo perſonarum conſanguinitatem inter ſe habentium: ſive linea illa ſit recta, qualis reperitur inter aſcendentes & deſcendentes: ſive ſit transverſa ſeu collateralis, qualis eſt inter perſonas, quæ, quamvìs ab eodem ſtipite procedant, à ſe tamen invicem non deſcendunt. Nomine verò Gradûs exprimitur Diſtantia major vel minor unius perſonæ ab altera ſecundùm lineam conſanguinitatis. Porrò ad diſtantiam illam dignoſcendam, & computandos conſanguinitatis gradus, tres Regulæ à D. Thoma *loc. cit. a. 2.* & communiter â Theologis aſſignantur.

Prima Regula hæc eſt: In linea recta aſcendenti-

dentium & descendentium tot numerantur gradus, quot personæ unâ demptâ. Unde pater & filius in primo consanguinitatis gradu conjuncti sunt, avus & nepos in secundo, & sic de aliis.

Secunda Regula est: in linea collaterali, quot gradibus personæ distant à communi stipite, totidem etiam distant inter se. Quare cùm frater & soror uno tantùm gradu distent à patre, uno quoque gradu distant inter se: patrueles verò duobûs gradibus, & sic de aliis.

Tertia Regula est: si consanguinei à communi stipite inæqualiter distent, tunc, quot gradibûs distat remotior à communi stipite, totidem etiam distant inter se. Quare cùm frater & soror uno tantùm gradu distent à patre, uno quoque gradu distant inter se: & sic Patruus est conjunctus in secundo gradu consanguinitatis cum liberis fratris sui, quia liberi illi duobûs gradibûs à communi stipite distant.

Quamvìs autem jure antiquo impedimentum cognationis naturalis extenderetur usque ad septimum gradum *can. Ad sedem. 35. q. 5.* hodie tamen, uti habetur in *c. Non debet. de Consanguin. & Affin.* non nisi ad quartum gradum inclusivè extenditur, tam in linea recta, quàm collaterali Jure Ecclesiastico. Controversia tamen est inter Doctores, quousque consanguini-

guinitas dirimat matrimonium Jure naturæ in linea recta? & non desunt, qui existiment, ex *L. Nuptiæ ff. de Ritu Nuptiarum.* extendere se in infinitum, ita ut, si hodie Adamus resurgeret, nullam in universa orbe uxorem ducere posset, eò quòd omnes per lineam rectam ab ipso descendant. Probabiliùs tamen videtur, quod cum S. Thoma docet Sanchez *l. 7. d. 51. n. 20.* Bonac. & alii: consanguinitatem in primo tantùm gradu esse impedimentum dirimens de jure naturæ, scilicet inter patrem & filiam, & inter matrem & filium: in reliquis verò gradibus solùm de Jure positivo Ecclesiastico.

Cognatio spiritualis est propinquitas secundùm Juris Ecclesiastici dispositionem, orta ex administratione vel susceptione Sacramentorum, Baptismi, & Confirmationis, inter susceptores & baptizatum, illiúsque patrem & matrem: nec non inter baptizantem & baptizatum, illiúsque patrem & matrem: uti constitutum est in Con. Trid. *Sess. 24. cap. 2. de Reform. matri.* Excipitur tamen casus necessitatis, in quo maritus conjugis suæ prolem baptizans nullam contrahit cognationem. Arg. *c. Ad limina. 30. q. 1.*

Cognatio denique legalis est propinquitas personarum ex adoptione proveniens. Adoptio verò est extraneæ personæ in filium aut filiam legitima assumptio; & hæc contrahitur primò inter ipsum adoptantem ad adoptatum, adoptatíque descendentes in ejus potestate existentes,

ſtentes. Secundò inter uxorem adoptantis, & adoptatum. Tertiò inter filios & nepotes legitimos adoptantis, & adoptatum. Uti conſtat ex *c. Per Adoptionem. q. 3.* & *c. unic. De Cognat. leg.* Laym. *hîc n. 3.*

Quæritur XVI.

AN uxoricidium, adulterium &c. aut quæ demùm crimina non tantùm impediant, ſed etiam irritum & nullum faciant ſubſequens matrimonium?

RESOLUTIO.

PRæter impedimenta matrimonium impedientia priùs jam enumerata antiquo Jure etiam ſtatutum fuit aliquod impedimentum criminis impediens, ſeu prohibens matrimonium, quod plura ac diverſa involvebat crimina ſequentibûs verſibûs indicata:

Inceſtus, raptus ſponſatæ, mors mulieris,
Suſceptus propriæ ſobolis, mors presbyteralis.
Vel ſi pœniteat ſolemniter, aut monialem
Accipiat. Prohibent hæc conjugium ſociandum.

Verùm hæc impedimenta impedientia criminis ab Eccleſia olim introducta per conſuetudinem contrariam ſublata eſſe communiter docent AA, adeóque iis innodati non peccant, etſi matrimonium ineant ſine diſpenſatione.

Inter impedimenta autem dirimentia quintum

tum numeratur *Crimen*, quod duplex est, homicidium & adulterium cum certis qualitatibus, seu conditionibus. Nam ut homicidium dirimat matrimonium, requiritur 1. Ut occidatur conjux, sive vir, sive fœmina. 2. Ut iĵ, qui post mortem conjugis simul nubere volunt, in eam necem simul conspiraverint: nisi homicidium conjunctum sit cum adulterio, tunc enim sufficit unius conspiratio. 3. Ut conjugem occiderint eo animo, ut inter se matrimonium contraherent. Adulterium pariter requirit quasdam conditiones, nimirùm vel ut adulterans promittat adulteræ, quòd velit eam post mortem suæ conjugis ducere, & hæc promissionem per signum aliquod externum, ut vult P. Engl in suo man. hîc *n. 9.* ab illo acceptet: vel ut vivente adhuc conjuge per verba de præsenti adulterantes matrimonium contrahant. *C. Significâsti. c. Veniens. de eo qui duxit quam polluit per adult.*

Quæritur XVII.

AN inter diversæ Religionis conjuges sit, & indissolubile sit matrimonium v. g. inter virum Turcam, & fœminam Christianam: inter Lutheranum & Catholicam?

RESOLUTIO.

MAtrimonium hominis baptizati cum non baptizato, etiam Catechumeno Ecclesiastico Jure irritum est ob periculum perversionis, ex *c. Judæi. 28. q. 1.* conformiter D. Paulo 2.

lo 2. *ad Cor. 6. Nolite jugum ducere cum infidelibus.* Matrimonium hominis Catholici cum Hæretico validum quidem, ſed plerumque ſub mortali illicitum eſt: niſi Hæreticus promittat, ſe poſt nuptias Fidem Catholicam ſuſcepturum, & cauſa poſtulet, cur nuptiæ abſolutioni ab hæreſi anteponantur. Vide Sanchez. *l. 7. d. 72.* Azor. *Inſtit. mor. l. 8. cap. 11. q. 5.* Hîc addendum, Pactum matrimonio Catholici cum hæretica additum, ut liberorum alij patrem fidelem, alij verò matrem hæreticam ſequantur, impium & irritum eſſe, utpote bonis moribus, ſalutíque æternæ repugnans.

Quæritur XVIII.

AN vi rapta poſſit in uxorem haberi, & duci etiam volens?

RESOLUTIO.

UT raptus conſtituat impedimentum dirimens matrimonium, requiritur juxta conſtitutionem Trident. *ſeſſ. 24. de Reform. cap. 6.* 1. Ut raptor contrahat cum rapta, quamdiu ipſa manet in illius poteſtate. 2. Ut mulier ſit rapta violenter: ſi enim conſenſit, vel non fuit invita, raptus non obſtat valori matrimonij. 3. Ut ſit rapta in ordine ad contrahendum matrimonium, & non ob ſolam fornicationem vel libidinem prout notat Barboſa hîc *cap. 6. n. 9.* Inter raptorem & raptam, quamdiu hæc in poteſtate raptoris eſt, matrimonium aut ſponſalia validè non contrahuntur, etſi rapta conſentiat,

tiat. Poterit ea tamen à raptore duci in uxorem, ſi in loco tuto ac libero conſtituta conſenſum dederit, ut colligitur ex Trident. loc. cit.

Quæritur XIX.

QUinam Ordines impediant, vel dirimant Matrimonium?

RESOLUTIO.

SOlos Ordines majores, ſcilicet Subdiaconatum, Diaconatum, & Presbyteratum, utpote quibus ex diſpoſitione Eccleſiaſtica votum ſolemne Caſtitatis annexum eſt, dirimere matrimonium, apud omnes certum eſt. Unde 4. Minoribus utpote quibus dictum votum annexum non eſt, etſi verè participent rationem tam Sacramenti, quàm Ordinis Eccleſiaſtici, vis dirimendi matrimonium non competit. Imò quia præfati Ordines nec votum ſimplex Caſtitatis involvunt, neque etiam inter impedimenta impedientia numerantur, idcircò non impediunt, aut illicitum faciunt matrimonium contrahendum: niſi quòd Clericus in Minoribus conſtitutus, & matrimonium contrahens ipſo jure, ut docet Barboſa in Collect. *ad c. 1. de Cler. Conjug. n. 2.* privetur omnibûs Bonîs Eccleſiaſticîs: utpote qui ſimul voluptatibus & carnalibus deſideriis, ac Divinis & Eccleſiaſticis Obſequiis vacare non valeat; ut loquitur Pont. *in c. 3. de Cleric. Conjug.*

Docent aliqui non improbabiliter, dictos Ordines, si post sponsalia contracta suscipiantur, saltem ex parte sponsæ sponsalia dissolvere, eò quòd subiens talem mutationem censeatur remittere sponsæ jus quæsitum: neque etiam puellæ velint contrahere cum iis, quos sciunt Clericatu insigniendos.

Quæritur XX.

QUid si ille, qui cum una contraxit Sponsalia de futuro, vel etiam de præsenti, posteà pœnitens cum alia matrimonium contrahat, atque consummet?

RESOLUTIO.

QUi cum aliqua contraxit sponsalia de futuro, ac postmodum facti pœnitens cum alia contrahit de præsenti, illicitè quidem facit, ac graviter peccat, tenetúrque damna priori sponsæ illata resarcire: validè tamen (cæteris paribus) contrahit, & verum init matrimonium ratum, ac consequenter priorî dimissâ, cum secunda habitare tenetur: quia fortius & indissolubile vinculum matrimonij prævalet minori vinculo sponsalium dissolubilium. Est communis DD. Probabile tamen est, sponsalia priora non dissolvi ex parte utriusque, sed solùm ex parte innocentis, ita ut is, qui contrahit matrimonium, mortuâ suâ conjuge teneatur fidem priori suæ sponsæ præstare, eam-

que

que ducere si velit, quæ non censetur renuntiâsse suo juri, nisi interea ad alias nuptias, vel sponsalia transîerit. Castro-Pal. Aversa alij.

Qui cum una verè contraxit de præsenti, cum alia ampliùs contrahere non potest, quia Poligamia Christianis non solùm est illicita, sed insuper matrimonium, quod post unam uxorem jam ductam cum alia initur, invalidum, nullúmque est: etsi cum priore solùm ratum, cum posteriore verò per carnalem copulam fuisset consummatum juxta *c. Licet. 3. & c. fin. de Sponś. duor.* Ratio est, quòd jus in corpus per prius matrimonium jam utrinque fuerit translatum, adeóque non ampliùs sit transferibile per aliud subsequens matrimonium, stante adhuc matrimonio priore.

Quæritur XXI.

QUibus casibus, & ad quotum usque gradum impedimentum publicæ honestatis dirimat matrimonia?

RESOLUTIO.

PUblica honestas est Propinquitas ex sponsalibus validis vel matrimonio rato orta, trahens robur ex constitutione Ecclesiæ, quæ judicavit indecorum esse, ut quis in uxorem accipiat consanguineam illius, cum qua prius sponsalia, vel matrimonium ratum contraxit.

Et quidem si sermo sit de matrimonio rato, extendit se hoc impedimentum usque ad quartum gradum: si autem sermo sit de sponsalibus, extendit se solùm usque ad gradum primum, jure novo Trident. *sess.* 24. *cap.* 3. Est autem impedimentum hoc de se perpetuum, & perseverat, etiamsi sponsalia contracta iterum dissolvantur, modò semel fuerint valida & absoluta: uti habet nova declaratio Cardinalium de Ann. 1658. die 6. Julij, quam refert, & allegat Gervas. Brisac. in suo Cursu Theologico hîc *n.* 6. Unde qui ex duabus sororibus unam sibi desponsavit in futurum, alteram autem sibi carnaliter copulavit, neutram in uxorem ducere potest; non primam ob impedimentum affinitatis ex copula ortum: non secundam ob impedimentum publicæ honestatis.

Quæritur XXII.

QUæ Affinitas, an primi tantùm vel etiam secundi Generis &c. dirimat Matrimonia? In quoto gradu Affinitas ex copula matrimoniali: item extra matrimonium orta sit impedimentum matrimonij? Quomodo numerentur Gradus Affinitatis?

RESOLUTIO.

AFfinitas, quæ est Propinquitas quarumdam personarum ex copula carnali proveniens, ratione cujus fit, ut mulier conjugata per consum-

ſummationem matrimonij affinis fiat conſanguineis mariti, & viciſſim maritus fiat affinis conſanguineis uxoris. Et hæc ſi oriatur ex copula licita, ſeu matrimoniali, producit impedimentum dirimens, ſe extendens usque ad quartum gradum, ut conſtat ex *c. Non debet. de Conſang. & Affin.* Si autem oriatur ex copula illicita ſeu extra matrimonium, non ſe extendit ultra ſecundum gradum, uti habetur in Trident. *ſeſſ. 24. cap. 4. de Reform. matr.*

Porrò affinitas ſolùm propriè dicta, ſeu primi generis & priùs deſcripta, impedimentum dirimens conſtituit: nam ſecundum & tertium genus affinitatis (qualia erant e. g. inter virum & affines mulieris: vel inter uxorem & affines mariti &c. à Concilio Lateranenſi quoad hunc effectum ſublata ſunt.

Quòd ſi affinitas matrimonio jam contracto ſuperveniat, ut ſi maritus adulterium committat cum conſanguinea uxoris ſuæ in primo vel ſecundo gradu, maritus conjugale debitum ab uxore ſua petere licitè amplius non poteſt, niſi obtenta diſpenſatione, quamvìs eidem reddere teneatur: quia innocens ob delictum nocentis non debet privari jure ſuo. Laym. *hîc n. 3.* Sanchez & alij communiter.

Gradus Affinitatis facilè ſunt computandi: nam in eo gradu, quo aliquis eſt conſanguineus marito, ſit affinis uxori illius mariti: & vice verſa in eo gradu, quo aliquis vel aliqua eſt

consanguinea uxori, fit affinis marito illius uxoris: quæ res certè nullam habet difficultatem. Fusiorem explicationem si quis desiderat, videat in Laymanno *loc. cit. n. 5.*

Quæritur XXIII.

AN impotentia: an etiam sterilitas uxoris sit causa dissolvendi matrimonij?

RESOLUTIO.

IMpotentia seu Inhabilitas ad consummandum matrimonium per veram copulam, aptam scilicet de se ad generationem, si sit perpetua, & antecedat contractum matrimonium, est impedimentum dirimens illius de jure naturæ. Quòd si superveniat matrimonio jam contracto, non ampliùs dissolvit illud, quia matrimonium semel legitimè contractum est insolubile. Censetur autem impotentia esse perpetua, quando nullâ humanâ arte, aut citra periculum vitæ, vel sine peccato; aut aliquo miraculo tolli potest, ut communiter censent DD. *in c. Fratern. de Frig. & malefi.*

Impotentia solùm temporalis, & multò magìs sterilitas, veluti non obstant valori matrimonij, ita nec sufficiunt ad ejus dissolutionem. Quòd si impotentia judicata fuit perpetua, ac propterea etiam matrimonium sit dissolutum, postmodùm verò deprehendatur, solùm fuisse temporalis; qui nimirùm per media naturalia aufer-

auferri potuisset, modò à conjugibus major diligentia fuisset adhibita &c. Ejusmodi mulier e. g. impotens judicata, iterum erit restituenda suo marito priori, licèt cum alio jam contraxerit, & ex eo liberos susceperit; quia secundum matrimonium erat invalidum ob matrimonium prius legitimè contractum. Uti habetur in *cit. c. 6. de Frig. & malefic.* Item *c. 7. de Sent. & re jud.* Sterilitatem, quæ consistit in indispositione accidentali ad generandum ob senectutem e. g. non autem ad copulam conjugalem & carnalem, non obstare valori matrimonij, certum est apud omnes: quoniam inauditum est, Ecclesiam aliquando præcisè ex hoc titulo matrimonium aliquod dissolvisse. Dein finis matrimonij, etsi primarius, est quidem generatio prolis, non tamen solus, sed etiam sedatio seu remedium concupiscentiæ: esto ergò, quòd ob sterilitatem accidentalem proles generari nequeat, alter tamen finis adhuc subsistit, quòd scilicet sit infirmitatis remedium, & humanitatis solatium. Uti habetur *c. Nuptiarum caus. 27. q. 1.*

Quæritur denique XXIV.

QUid si conjugibus utrinque, vel saltem uni eorum post contractum jam matrimonium innotescat impedimentum aliquod dirimens? Quid iis faciendum? Unde petenda dispensatio? & quomodo ejusmodi matrimonia validanda?

RESOLUTIO.

QUid Confessario agendum, si eidem intra vel extra confessionale constet de impedimento matrimonij vel contrahendi, vel jam contracti, jam dictum priori p. ad Dubium 9.

Quòd si verò ipsi conjuges de se veniant in notitiam cujusdam impedimenti dirimentis, e. g. se ipsis deprehendunt, vel ab aliis edocentur, quòd sibi invicem sint consanguinei in quarto consanguinitatis gradu &c. In tali casu certè tenebuntur immediatè ab omni actu conjugali, & thoro abstinere, ac cohabitare tanquam frater & soror: imò si periculum incontinentiæ immineat, tenebuntur, se ipsos sequestrare sub specie cujusdam e. g. peregrinationis, vel alterius negotij peragendi, usque dum impetrent dispensationem. Ita communiter DD. Porrò dispensatio est obtinenda vel ab ipso Summo Pontifice, vel quandoque etiam ab Episcopo: etsi enim Episcopi de Jure ordinario, seclusô speciali privilegiô dispensare nequeant in Impedimentis dirimentibus, eò quòd sint introducta vel ipso Jure naturali, vel à Summo Pontifice, vel à Concilio Generali, quibus omnibus Episcopus est inferior: id tamen possunt in casu gravis necessitatis, & subsistentibus certis conditionibus, saltem pro foro conscientiæ, ut communis & certa tam Theologorum, quàm Jurisperitorum tenet Doctrina.

Con-

Conditiones autem sunt hæ: 1. Ut impedimentum sit occultum: vel si sit publicum, separatio nequeat fieri sine gravi damno, scandalo, &c. & ob paupertatem, aliave impedimenta SS. Pontifex nequeat adiri, ut censet Perez cum aliis apud Gobat. 2. Ut matrimonium jam sit contractum publicè, seu in facie Ecclesiæ, simúlque præmissis denunciationibus. 4. Ut sit contractum bona fide, absque scilicet scientia impedimenti, quia Tridentinum *sess. 24. de Reform. cap. 5.* expressè vult, scienter contrahentes cum impedimento separandos esse, eò quòd spe dispensationis acquirendæ careant. Sufficit tamen probabiliter, si saltem una pars fuerit in bona fide, quamvìs aliqui requirant bonam fidem ex utraque parte. 4. Ut sit gravis causa, vel urgens necessitas, nec SS. Pontifex possit adiri, ut dictum.

Porrò impetratâ dispensatione putatitij hactenùs conjuges debent consensum invicem per signum aliquod sensibile renovare, eò quòd prius matrimonium & consensus ratione impedimenti intercedentis fuerint nulla. Nec tamen necessè erit, ut in ejusmodi casu occulto renovatio consensûs fiat coram Parocho & testibus, seu in facie Ecclesiæ, quia ejusmodi matrimonium non est clandestinum, sed sublatô impedimentô per Parochum & testes, qui aliquando assistebant, satìs probari potest, esto, quòd ob impedimentum occultum ab initio fuerit nullum, Ita Sanchez *l. 2. de Ma-*

tri. d. 37. referens ex Navarro, ita declarâsse Pium V.

Supereſt, ut etiam oſtendamus viam, quomodo Diſpenſatio Româ, ſi opus ſit omnium commodiſſimè obtineri poſſit. Igitur fideles egentes abſolutione, vel diſpenſatione ratione cenſurarum, votorum, impedimentorum matrimonij, irregularitatum, & caſuum reſervatorum, omnium optimè facient, ſi ſuum accedant Parochum vel Confeſſarium, aliúmve Virum prudentem & doctum: is verò neceſsè non habet, ut ſcribat ad ipſum SS. Pontificem, ſed ad S. Pœnitentiariam modô ſequentî, qui in impreſſo Exemplari Romæ 1685. edito de verbo ad verbum ſic habet:

Initium Litterarum, ſeu titulus interior:

EMINENTISSIME ET REVERENDISSIME

DOMINE.

Copia ſeu ſubſtantia litterarum.

CAJA N. mulier emiſit votum ſimplex Caſtitatis, manet in periculo incontinentiæ, niſi nubat, ſupplicat, ſibi votum commutari ad effectum contrahendi matrimonium.

Terminus Litterarum ſeu ſupplicationis.

Dignetur EMINENTIA VESTRA reſcribere ad NN. (*exprimatur nomen & cognomen, cui eſt reſcri-*

rescribendum) ad Civitatem N. (*exprimendo nomen Civitatis*) per Oppidum N. (*exprimendo vulgari nomine nomen Oppidi*)

Et dirigere Breve seu gratiam simplici Confessario, seu Confessario Magistro in Theologia, sive Decretorum Doctori, sive Parocho, cui pœnitens aperuit suam conscientiam, ne ipse pœnitens, & præsertim fœminæ cogantur circumire pro executione Gratiæ sacræ Pœnitentiariæ.

Titulus exterior ad dirigendas Litteras.

EMINENTISSIMO, ET REVERENDISSIMO DOMINO, DOMINO CARDINALI MAJORI POENITENTIARIO.

Romam.

Ejusmodi autem Romam scribentes diligentissimè caveant, ac conscientiæ sibi ducant, ne in sua supplicatione exprimant falsum, vel occultent verum, præsertim in iis, quæ de jure requiruntur: sed exactè considerent, ac trutinent circumstantias causarum & motiva dispensationum seu commutationum, & sincerè ac fideliter referant, ne ipsa Dispensatio impetrata sit sub- aut obreptitia: & sic quòd debuisset esse sublevamen ad salutem, ex malitia scribentis, vel malè informantis fiat ansa & causa æternæ perditionis.

Sed

Sed hactenùs dicta sufficiant, qui fusiorem, vel genio suo accommodatiorem Quæstionum istarum Solutionem desiderat, Libros & AA. citatos consulat: interim hæc æqui bonique habeat, donec præstantiora elaboret.

In omnibus glorificetur DEUS.

S. P. B. Reg. *cap.* 57.

IN-

INDEX
Rerum ac Verborum Hujus Tomi.

Abbatissa.

AN possit suarum Monialium vota irritare. pag. 126.

Abortus.

An, & quale Peccatum? pag. 237. *& seq.*
Pœnæ procurantium abortum. p. 240.

Acedia.

Quid, An, & quale Peccatum. p. 500.

Adulterium.

An in adulterio deprehensus possit occidi? p. 212. *An possit se defendere moderamine inculpatæ tutelæ?* p. 214. *Qualem trahat post se obligationem satisfaciendi?* p. 301.

Affinitas.

Vide verb. Sacramentum. *ubi de Matrimonio &c.*

Blas-

Blaſphemia.

Blaſphemans ex aliqua inadvertentia quomodo peccet? p. 34. *Quid & quotuplex ſit?* p. 89. *Quomodo differant ſpecie?* p. 91. *Quid de conſuetudine blaſphemandi?* p. 92. *Quandonam ſolùm venialis?* p. 94.

Bona inventa.

An liceat retinere? p. 398. *Quid de bonis incertis ex delicto?* p. 401.

Calumnia.

Calumnia, contumelia, ſeu convitium quale peccatum? p. 435. & ſeq. *item* p. 488.

Caſus reſervatus.

An invalidè abſolutus liberetur ſaltem à reſervatione, ſi quædam reſervata eſt confeſſus? p. 178.

Cenſura.

Quid ſit, & quotuplex: ejus effectus: quis eam infligere queat? p. 612. & ſeqq.

Charitas Dei.

Quid ſit, & quodnam ejus objectum? p. 28. *Quandonam peccet quis Deum non amando?* p. 29. *Quando obliget præceptum Charitatis Dei?* p. 30. *Quomodo Deus debeat diligi ſuper omnia?* p. 32. *An detur parvitas materiæ in transgreſſione hujus præcepti?* p. 36. *Vitia Charitati oppoſita.* p. 598. & ſeqq.

Charitas proximi.

Quomodo obliget hoc præceptum? p. 229. & ſeqq. *Quomodo teneamur proximo ſubvenire in gravibus neceſſitatibus?* p. 226.

Circumſtantia.

An non tantùm ſpeciem mutantes, ſed notabiliter aggravantes in Confeſſione neceſſariò exprimendæ? p. 250.

Cognatio.

Quid ſit? & quomodo numerentur Gradus? p.637. & ſeqq.

Comeſtio carnium.

Inter Hæreticos diebûs prohibitis quale peccatum? p. 16. *Comeſtio carnium die jejunij.* p. 159.

Compenſatio occulta.

Quale peccatum: quæ conditiones requiſitæ, ut ſit licita? p. 395. & ſeqq.

Complex.

Quomodo in Confeſſione manifeſtandus? Vide verb. Confeſſio.

Concupiſcentia.

Quotuplex, & quale peccatum? p. 516. *Quomodo in Confeſſione explicanda* p. 518. & ſeq. *Concupiſcere res proximi quando, & quale peccatum?* p. 523. & ſeqq.

Con-

Confessarius.

Quid agendum Confessario cum pœnitente Hæretico? p. 6. & 7. *An non absolvens pœnitentem nihilominùs teneatur ad sigillum.* p. 7. *Quid agendum Confessario cùm magicæ arti addicto?* p. 38. *Quid cum confitente venerea?* p. 247. & seq. item 258. *Qualitas Confessarij?* p. 552. & seqq. *Dubitans de gravitate peccati?* p. 575. & seq. *Quid si non recordetur omnium peccatorum recensitorum?* p. 576. *De Confessario mente distracto.* p. 607. & seq. *Absolvens pœnitentem non interrogatum de specie & numero peccatorum.* p. 590. & seq. *Si non obligavit pœnitentem ad restitutionem?* pag. 592. & seq. *Si pœnitentem non absolvit, vel invalidè?* p. 593. & seq. *An possit uti Scientiâ Confessionis?* p. 595. *Dubitans de sufficienti diligentia adhibita?* p. 598. *Quomodò peccet ex inadvertentia?* p. 507. *Ad quid in variis circumstantiis obligetur?* pag. 609. *Confessarius certam determinet sibi quantitatem in furto pro mortali aut veniali, juxta quam operetur in confessionali?* p. 324. & 325.

Confessio & Communio.

Quomodo & quando hoc præceptum obliget?

get? p. 174. item 182. *An satisfiat ei per confessionem & communionem sacrilegam?* p. 177. & seq. *An in confessione complex occulti criminis necessariò manifestandus, si aliter peccatum exponi non possit?* p. 454. & seq.

Contractus.

Quænam culpæ vitandæ in contractibus. p. 403. *An contractus Mohatras, & Montes pietatis sint liciti, vel usurarij?* p. 425. & seq.

Correctio fraterna.

Quid, & quandonam obliget illius præceptum &c? p. 484. & seq.

Culpa.

Quid, & quotuplex; & quale post se trahat onus restitutionis culpa levis, vel merè juridica? p. 379. & seq. *An & quomodo culpa levis vel levissima possit fieri lata & gravis in contractibus?* p. 392. & seq. *Ex qua culpa teneantur obligati ex* quasi contractu? p. 393. & 394.

Defensio.

Quid sit moderamen inculpatæ tutelæ sui ipsius? quando, & sub quibus conditionibus liceat? p. 207. & seq. *item* p. 214. *An liceat occidere ad defendenda bona fortunæ?* p. 215. & 216.

An ad defendendum honorem? p. 221. &c.

An ad defendendum proximum? pag. 228.

Delectatio morosa.

Quid, & an semper peccaminosa? p. 245. & seq. *item* p. 258. & seq. *&* p. 267. & seq. *Quantam requirat deliberationem?* p. 309. & seq. *Quanta requiratur Resistentia?* p. 312. & seqq.

Desperatio.

Quando contingat? p. 20. *item* 23. *An admittat parvitatem materiæ?* p. 21. & 26. *Quid agendum ei, cui revelata est sua æterna damnatio?* p. 22. & seq.

Detractio.

Quid, & quotuplex Detractio, & quomodo detractores examinandi? p. 430. & 432. *An omnes detractiones graves ejusdem sint speciei?* p. 439. *Aliis referre audita tantùm, quale peccatum?* p. 441. item 444. *Quid sentiendum de detractionibus mortuis factis?* p. 442. & seq. *Referre occulta, vera tamen, quale peccatum?* p. 447. & seqq. *Quando liceat occultum crimen aliis revelare?* p. 454. & seq. *An grave crimen proximi uni tantùm propalare grave peccatum sit?* p. 462. & seqq. *Item an dudum præterita?* p. 464. & seq. *Qualis Restitutio facienda ex detractionibus?* p. 499. & seqq. *Audire detrahentes quomodo peccaminosum?* p. 482. & seq.

Discor-

Discordia.

An, & quale peccatum? p. 501.

Dispensatio.

Quinam dispensare possint in præcepto Jejunij? p. 172. & seq. *Unde petenda, & modus eam petendi?* p. 650. & seqq.

Divinatio.

Quid, & quando peccaminosa? p. 51. & 53.

Dubium.

In dubio an aliquid restituendum? p. 479. & seqq.

Duellum.

Quando licitum? p. 224.

Emptor.

Rei furtivæ, an possit eam reddere furi ad pretium suum recipiendum? p. 363. & seq.

Festus dies.

Quænam opera die festo sint probibita? p. 139. & seq.

Fides Theologica.

Quid sit: & quodnam ejus objectum? p. 1. *Duplex ejus Præceptum, affirmativum & negativum?* p. 2. *Mysteria fidei ignorans quomodo peccet?* p. 2. & 3. *Et qualiter instruendus?* p. 3. *Quænam credenda necessariò necessitate medij?* p. 4. *Quandonam Fides satìs promulgata, ut obliget ad credendum?* p. 5. *Dubius in fide quomodo peccet?* p. 11. & 12.

Quid de Scrupulis circa Fidem? p. 12. *Authoritate publicâ interrogatus tenetur, profiteri fidem?* p. 18. & 19. *Quando Præceptum externè profitendi fidem obliget?* p. 19.

Filiusfamilias.

Qualem amorem & reverentiam debeat parentibus, & quomodo in transgressione horum peccet? p. 188. & seq. *In quibus non teneatur obedire patri?* p. 194. *Quomodo quoad Sponsalia vel Matrimonium ineundum dependeat à consensu parentum?* p. 195. & seq. *An nubens inconsulto patre possit exhæreditari?* p. 197. *De furtis filiorum familias.* 336. & seqq.

Fornicatio.

Qualem post se trahat obligationem restituendi? p. 297. & seq.

Fraterna Correctio.

Vide: Correctio fraterna.

Fur, Furtum.

In furto deprehensus an possit occidi? pag. 215. & seqq. *Furtum quid & quotuplex* p. 318. & seqq. *Furtum quale peccatum?* p. 322. *Quantitas illius ad constituendum peccatum mortale?* p. 322. & seq. *Item Furta Filiorumfamilias, Officialium, Tutoris, famulorum &c.* p. 329. & seqq. *Item Religiosorum?* p. 335. &c. *De furtis minutis.* p. 345.

345. & seq. *Item* p. 350. &c. *Quid requiratur, ut coalescant?* p. 348. & seq. *Rem alienam detinere, an & quale peccatum?* p. 357. & seqq.

Hæresis.

Quid sit? p. 7. *Spargens doctrinam contra fidem, quomodo peccet, & ad quid teneatur?* p. 8. & seq. *An hæresis merè interna ab Ecclesia puniri possit?* p. 10. & seq. *Legere Libros hæreticos quandonam grave peccatum, & qualis ignorantia excuset?* p. 13. & seqq. *Conversari, & communicare cum Hæreticis quandonam peccatum?* p. 15. & seqq.

Homicidium.

Quale peccatum, & quam restitutionem post se trahat? p. 202. & seqq. *Ob quale damnum in bonis fortunæ liceat occidere?* p. 219. & seq. *An ad defendendum honorem?* p. 221. & 222. *Et proximum?* p. 228. *Vide:* Abortus.

Idololatria.

Quid, quotuplex, & quale peccatum sit? p. 39.

Jejunium.

Quid & quotuplex? p. 159. & seqq. *Quale peccatum comedere carnes tempore Quadragesimæ?* p. 158. & 159. item 162. & seq. *Quænam ætas obliget, vel deobliget ab hoc præcepto?* p. 163. & seq. *An liceat transferre cœ-*

nam ad vesperam, collatione sumptâ in meridie? p. 166. *An potus ex intentione sedandi famem sumptus violet jejunium?* p. 168. & 169. *Quinam dispensare possint in præcepto Jejunij?* p. 172. & seq.

Inadvertentia.

Inadvertenter blasphemus quomodo peccet? p. 34.

Inventa.

Vide: Bona inventa.

Invidia.

An & quale peccatum? p. 500. *Item* p. 526. & seqq.

Irregularitas.

Quomodo per homicidium, vel mutilationem incurratur? p. 209. & seqq.

Judicium temerarium.

Quid & quale peccatum? p. 494. & seq.

Juramentum.

Quid sit? p. 65. *Quotuplex?* p. 67. *Quale peccatum!* p. 68. *Quid opus, ut Juramentum sit actus Virtutis Religionis* p. 67. *Quid de Consuetudine jurandi?* p. 69. *Diversi modi jurandi.* p. 70. & seqq. *Regula universalis dignoscendi, quando juratum, vel non?* p. 73. *Juramentum judiciale.* p. 75. & seqq. *Qualis Obligatio ex juramento ficto, simulato, vel doloso?* p. 78. & seq. *item* 83. *Juramentum factum contra*

tra

tra Legem civilem an obliget? p. 82. *Juramentum non ampliùs ludendi an obliget?* p. 542. & seqq.

Laborare die festo.

Quomodo prohibitum? p. 137. & seq. *Quænam opera ipso jure prohibentur die Festo?* p. 139. & 140.

Libri prohibiti.

Libros prohibitos legere quale peccatum? p. 13. & 14. & seq. *Libellus famosus quid? Et quænam illius pœnæ?* p. 490. & 491.

Lusus.

An & quando peccaminosus? p. 532. & 533. & seq. *In quibus circumstantiis graviter prohibitus?* p. 535. & 536. *De Lusu Religiosorum.* p. 544. & seqq.

Luxuria.

Peccata Luxuriæ quomodo explicanda in Confessione? p. 247. & seqq. *An admittat parvitatem materiæ?* p. 253. 4. 5. 6. 7. *Quot species Luxuriæ, & quænam illæ?* p. 263. 4. 5. 6. *Verba turpia & obscœna quomodo peccaminosa?* p. 271. & seq. *Tactus impudici.* p. 278. 279. *An dari possit ignorantia invincibilis in speciebus Luxuriæ?* p. 280. & 281.

Magia & maleficium.

Quid & quotuplex Magia? p. 41. *Maleficium quid, quotuplex, & quomodo tollendum?* p. 53. & 44. *Qualis restitutio facienda*

cienda pro maleficio? p. 43. *Quænam remedia spiritualia adhibenda contra maleficia?* p. 45. 46. *Regulæ universales dignoscendi magica & superstitiosa?* p. 62. 63.

Maledictum seu imprecatio.

Quando & quale peccatum? p. 95. & 96.

Matrimonium.

Quære verb. Sacramentum.

Miles.

De damnis militum & restitutione. p. 366. & 367. *Quid licitè fiat à militibus tempore belli?* p. 368. & seqq.

Missa.

Vide: Sacrificium Missæ.

Quinam omnes obligentur præceptô Missam die Festo audiendi, & quomodo eidem satisfiat? p. 153. & seqq. *Quænam causæ excusent à præcepto audiendi Missam?* p. 157.

Monopolium.

An & quomodo licitum vel illicitum? p. 414. & seqq. *Quotupliciter contingere potest?* p. 416. & seqq.

Mutilatio.

Quid post se trahat? p. 211. & seq.

Nuptiæ.

Quo tempore prohibitæ? p. 184. *Pœnæ transgressoribus hujus præcepti constitutæ.* p. 186.

Obſcœna & oſcula &c.

Vide: Luxuria.

Opera ſervilia.

Quænam die feſto prohibita? p. 139. 140.

Pactum.

Pactum implicitum cum Dæmone. p. 56. 57. & ſeq.

Paterfamilias.

Quomodo obligetur filiis? p. 190. *Et quomodo ſoleat peccare contra eos?* p. 198. 199. *An poſſit occidere conjugem, vel filiam in adulterio deprehenſam?* p. 212. & ſeq.

Peccatum.

Quomodo peccata in Spiritum Sanctum ſint irremiſſibilia? p. 25. *Numerica Diſtinctio peccatorum unde univerſim deſumenda?* p. 289. *Peccata ex luſu oriri ſolita?* p. 540.

Peculium.

Quotuplex? p. 331.

Pœnitens.

Quid agendum cum pœnitente Hæretico? p. 6. *Quid cum rudi?* p. 559. *An & quando ſub actuali confeſſione interpellandus?* p. 560. & 561. *An & quando objurgandus?* p. 562. *An & quando examinandus?* p. 563. & 564. *Varij pœnitentes quomodo examinandi?* p. 565. & 566. *De pœnitente examinan-*

aminando, monendo, adhortando vel dehortando; & obligando. p. 609. & seqq. *Quid agendum circa sæpè sacrilegè confessum, & ad repetitionem priorum Confess. minùs dispositum?* p. 567. & 568. *An à pœnitente exigenda certa promissio restitutionis?* p. 569. *Quid si occurrat casus reservatus, quem Confessarius nequit absolvere?* p. 569. & seqq. *Quid si incurrant impedimenta Matrimonij, & ipse Confessarius nesciat quid juris?* p. 572. & seqq. *Quales injungendæ pœniteutiæ?* p. 577. & seqq. *Si pœnitens non persolvit pœnitentiam, vel oblitus fuerit?* p. 580. & seq. *Quid si recuset eam?* p. 582. *Si nulla appareat emendatio?* p. 583. & seq. *Si nolit obedire Confessario?* p. 585. *Quid circa inimicitias à pœnitente requirendum?* p. 586. & seq. *Quid si pœnitens sit superstitiosus?* p. 588. & seq. *Si dubium sit de dispositione pœnitentis.* p. 589. & seq.

Pollutio.

An & quotuplex peccatum? p. 282. & seqq. *An omnes pollutiones sint ejusdem speciei?* p. 287.

Præsumptio.

Quandonam grave peccatum? p. 24.

Pretium.

Quotuplex sit, & quô pretiô licitum sit emere & vendere? p. 406. & 407.

Pub-

Publicum seu notorium.

Quot modîs aliquid dicatur Publicum seu Notorium? p. 449. & seqq.

Quantitas.

Ad constituendum peccatum mortale in furto. p. 322. & seqq.

Religiosus.

Quomodo obligetur ex contractu vel promissione etiam jurata? p. 547. & seqq. *Item ex furto, fraude, vel aliô damnô?* p. 550. & seq.

Restitutio.

Quid restituendum pro fornicatione? p. 297. & seq. *Quid pro adulterio?* p. 301. & seq. *Quænam omnia cadant sub onus restitutionis?* p. 318. & 319. *De restitutione furtorum Filiorumfamilias, Officialium famulorum?* p. 329. & seq. *Item Religiosorum?* p. 336. & seq. *Item* p. 550. & seqq. *Quot & quæ radices restitutionis?* p. 354. 5. 6. *Qualis oriatur obligatio restituendi ex culpa levi juridica L. Aquilia &c?* p. 377. & 378. *Qualis ex detractionibus?* p. 499. & seqq. *In dubio an aliquid restituendum?* p. 479. & seqq.

Restrictio mentalis.

An sit licita? p. 75. 76. 77. 78. *Item* p. 511.

Sacramentum.

Quid & quotuplex? p. 601. & seq. *Quid*

Sacram.

Sacram. Eucharistiæ, & quæ de eo quæri possunt? p. 602. & seqq. *Quid Sacram. Pœnitentiæ, & quæ requisita illius?* p. 606. *Sacramentum Ordinis quid, & huc facientia?* p. 617. & seqq. *De conditionibus circa Matrimonium?* p. 633. & seq. *An & quale votum Castitatis dirimat matrimonium?* p. 635. & seq. *Quæ crimina irritent matrimonium?* p. 640. *Quid de diversæ Religionis conjugibus?* p. 641. *Quid de vi rapta?* p. 643. *Quinam Ordines impediant?* p. 643. *Quando impedimentum publicæ honestatis impediat matrimonium?* p. 645. *Quæ affinitas?* p. 646. *Impotentia uxoris sitne causa dirimens?* p. 648. *Quomodo validandum matrimonium, & quid faciendum conjugibus, si innotescat post contractum matrimonium impedimentum dirimens?* p. 649. & seqq.

Scandalum.

Quid, & quale peccatum? p. 507. & seqq.

Senium.

Quando deobliget à præcepto jejunij? p. 163. & seq.

Spes.

Quid sit & quale ejus objectum? p. 20. *Desperatio quandonam contingat?* p. 22. & seq. *An admittat parvitatem materiæ?* pag. 21. *Quandonam obliget præceptum Spei?* p. 26. & 27.

Sponsalia.

Varia de his quæsita enodantur? p. 625. & seq.

Sponsi.

An plus his licitum, quàm aliis? p. 276. & seq. *Quid si sponsus contraxit sponsalia &c. postea pœnitens cum alia contrahit matrimonium?* p. 644.

Superstitio.

Quid sit? p. 37. *Et quomodo contingat?* p. 47. & 48. &. seqq. *Regulæ universales dignoscendi superstitiosa.* p. 62. & 63. *Item* 588.

Suspicio.

An & quale peccatum? p. 492. & seq. *& præcipuè* p. 494. & 495.

Tactus.

Inhonesti tactus. Vide: Luxuria.

Tentatio carnis.

Quomodo & in quantum huic resistendum? p. 305. & seqq.

Tentatio Dei.

Quando contingat, & quale peccatum? p. 55.

Thesaurus.

Inventus an possit retineri? p. 398. & seqq.

Venditio.

Res vendere supra pretium condignum quale peccatum? p. 418. & seqq.

Veneficium.

Vide: Maleficium.

Votum.

Quid sit? p. 98. *Quid judicandum in dubio?* p. 99. & 103. *Quid de vovente, animo se non obligandi, vel saltem non exequendi promissum?* p. 101. *Votum rerum indifferentium.* p. 107. *Quid de votis mixtis?* p. 110. *Vota conditionata.* p. 112. & seq. *Differre impletionem voti quale peccatum?* p. 114. & seqq. *An liceat impletionem voti prævenire?* p. 118. & 119. *Quid censendum de votis ex metu factis?* p. 120. & seq. *De Votis conjugatorum?* p. 122. & 3. & 4. *De Votis Religiosorum, Filiorum familias, & conjugum?* p. 125. & seq. *An vota Religiosorum & Monialium possint irritari â suis prælatis & Abbatissis?* p. 126. & seq. *Commutatio voti?* p. 128. & seqq. *Dispensatio voti.* p. 132. & seqq. *Votum non ampliùs ludendi an teneat?* p. 542. 543. 544.

Usura.

Quando committatur, & quale peccatum? p. 418 & seqq.

Pœnæ usurariorum. p. 427. & 428.

Uxor.

In quibus potissimùm peccet circa suum Maritum? p. 199. & 200.

FINIS.

ed.
ro/e
ro-
ite
Ve
ple
qq.
18.
efu-
um
Fr
eq.
t 17-
6.8
Di-
non-
44.
um
Ma

Bayerische StaatsBibliothek
Münchener DigitalisierungsZentrum Digitale Bibliothek

Kimpfler, Gregor,

Theologiae Moralis Pars ...

Bd.: 2

1735

Bamberg, Staatsbibliothek -- Th.mor.o.32(2
urn:nbn:de:bvb:12-bsb11778428-5
VD18 80191592-001